

Folketingets
ombudsmands
beretning
for året
1986

A/S J. H. SCHULTZ
UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN
1987

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Indledning	7
I. Embedets almindelige forhold:	
A. Personaleforhold	9
B. Inspektioner, besøg og rejser	9
C. Afgørelser vedrørende ombudsmandens kompetence	9
D. Statistiske oplysninger	9
II. Udtalelser vedrørende generelle forvaltningsretlige spørgsmål	15
III. Sager, der har givet anledning til kritik, henstillinger m.v., samt andre sager af mere almindelig interesse:	
1. <i>Arbejdsministeriets sagsområde:</i>	
1. Erstatningspligt for sagsbehandling	20
2. Opnåelse af efterløn ved afbrydelse af medlemskab af arbejdsløshedskasse	28
3. Fyldestgørende grund til at forlade sit arbejde efter arbejdsløshedsforsikringsloven	30
4. Tilbagebetaling af arbejdsløshedsdagpenge	33
5. Arbejdsløshedsdagpenge til B-aktionær	36
2. <i>Boligministeriets sagsområde:</i>	
1. Tilbagebetaling af for meget udbetalt forbedringsboligsikring	38
2. Meddelelse om indkomstændringer i sager om boligsikring	40
3. <i>Energiministeriets sagsområde:</i>	
1. Inhabilitet for elprisudvalgets medlemmer	44
5. <i>Ministeriet for skatter og afgifters sagsområde:</i>	
1. Urigtige, faktiske oplysninger ved afslag på lempelse af restskat	49
2. Arveafgiftsnedsættelse til Landsforeningen Forsøgsdyrenes Værn	51
3. Landsskatterettens afvisning af klage, jfr. skattestyrelseslovens § 28, nr. 1.	54
9. <i>Indenrigsministeriets sagsområde:</i>	
1. Afskedigelse af tjenestemand på grund af uegnethed	60
2. Tilsidesættelse af offentlighedslovens § 11	66
10. <i>Justitsministeriets sagsområde:</i>	
1. Formulering af afslag på fri proces	68
2. Fastsættelse af udtrykkelige regler om delegation i flygtningenævnets forretningsorden	70
3. Frist for ansøgning om tredjeinstansbevilling	71

	Side
4. Opholdstilladelse efter udlændingelovens § 9, stk. 1, nr. 2.....	73
5. Ombudsmandens stillingtagen til spørgsmål om opsættende virkning ved administrativ klage.....	75
6. Behandling af ansøgning om tredjeinstansbevilling i sag om varetægtsfængsling.....	77
7. Udsendelse af udlændinge, før flygtningenævnets afgørelse foreligger i skriftlig form.....	79
8. Forbud efter restaurationslovens § 31, stk. 2.....	82
<i>11. Kirkeministeriets sagsområde:</i>	
1. Ansøgning om genansættelse fra præst, der var afskediget af disciplinære grunde.....	86
2. Aktindsigt i udtalelser, som biskopperne afgiver til brug for besvarelse af spørgsmål af generel karakter.....	90
3. Afskedigelse af organist på grund af samarbejdsvanskeligheder.....	93
<i>12. Landbrugsministeriets sagsområde:</i>	
1. Landbrugsministeriet undladt vejledning om byggemulighed i landbrugssag	99
<i>13. Miljøministeriets sagsområde:</i>	
1. Udtalelser i TV-avisen på levnedsmiddelstyrelsens vegne.....	104
2. Berigtigelse af fejlagtig afvisning af tredjemandsklage.....	106
3. Klageberettiget efter miljøbeskyttelsesloven.....	109
4. Forbud mod forhandling af et slankemiddel.....	113
<i>15. Ministeriet for kulturelle anliggendes sagsområde:</i>	
1. Politiske partiers deltagelse i Danmarks radios afslutningsdebat forud for folkeafstemningen om EF-pakken.....	123
<i>17. Socialministeriets sagsområde:</i>	
1. Ægtefællers gensidige forsørgelsespligt i forbindelse med udmåling af hjælpetimer.....	130
2. Omberegning af kontanthjælp ved ændring af overskydende skat til restskat	131
3. Den sociale ankestyrelsens behandlingstid i sag om afbrydelse af samkvem	133
4. Omberegning af pension/Tilbagebetaling af pension.....	136
5. Sagsbehandling i den sociale ankestyrelse.....	138
6. Hjemvisning ved fremkomsten af nye oplysninger i ankemyndigheden...	142
7. Ulykkestilfælde i arbejdsuskadeforsikringens forstand.....	144
8. For sen indgivet anmodning om dagpengerefusion.....	148
9. Modregning ved udmåling af hjælp efter bistandsloven med formue....	150
10. Besættelse af stilling ved socialforskningsinstituttet.....	153
<i>20. Undervisningsministeriets sagsområde:</i>	
1. Tilbagekaldelse af forvaltningsakt i tilfælde, hvor kendskab alene er opnået ved anvendelse af reglerne i offentlighedsloven.....	163
2. Medregning af legat ved opgørelse af egenindtægt efter reglerne om statens uddannelsesstøtte.....	166
<i>21. Økonomiministeriets sagsområde:</i>	
1. Aktindsigt i udkast til beretning fra rigsrevisionen.....	171

	Side
IV. Supplerende oplysninger vedrørende sager omtalt i tidligere beretninger:	
<i>A. Beretningen for året 1978:</i>	
ad 58. Afslag på bebyggelse m.v. på landbrugsejendom.....	181
<i>B. Beretningen for året 1980:</i>	
ad 31. Uddannelseshjælp efter bistandslovens § 42.....	181
ad 85. Gebyroprkrævning for ejendomsoplysninger.....	182
<i>C. Beretningen for året 1981:</i>	
ad 5-1. Indeholdelse af A-skat i strejke- og lockoutgodtgørelse.....	182
<i>D. Beretningen for året 1982:</i>	
ad 10-12. Kontant udbetaling af arbejdsdusører m.v. i anstalten ved Herstedsvester.....	183
<i>E. Beretningen for året 1983:</i>	
ad 1-8. Arbejdsløshedsdagpenge ved sæsonbeskæftigelse som lejrchef.....	183
<i>F. Beretningen for året 1984:</i>	
ad 1-6. Deponering af kontingent til arbejdsløshedskasse.....	184
ad 2-1. Solidarisk hæftelse mellem husstandsmedlemmer.....	184
ad 13-3. Kloakbidrag for sommerhus- og helårsområder.....	184
ad 17-11. Efterregulering af bistandshjælp.....	185
<i>G. Beretningen for året 1985:</i>	
ad 1-1. Præcisering af klager reglerne i arbejdsløshedsforsikringsloven.....	186
ad 1-2. Arbejdsløshedsdagpenge under kursus.....	187
ad 1-3. Arbejdsløshedsdagpenge efter immatrikulation ved et universitet ..	188
ad 1-5. Krav om aktuel rådighed for arbejdsmarkedet efter at være gået på efterløn.....	190
ad 5-1. Genoptagelse af landsskatteretssag.....	191
ad 10-1. Datering af pas.....	191
ad 10-2. Fri proces under anke til højesteret.....	192
ad 10-5. Manglende bekendtgørelse af bidragsresolution.....	192
ad 12-2. Dispensation fra kravet om landbrugsuddannelse.....	193
ad 13-1. Tilbagekaldelse af påbud til restaurant.....	193
ad 17-1. Arbejdsgiveres partsstilling i arbejdsskadesager.....	194
ad 17-2. Begrænset klageadgang til den sociale ankestyrelse.....	194
ad 17-3. Orientering om sagsbehandling.....	195
ad 17-4. Udmåling af hjælp efter bistandslovens § 37.....	195
ad 17-5. For sen modtagelse af ansøgning om invalidepension.....	196
ad 17-10. Standsning af dagpengeudbetalingen efter sygedagpengeloven.....	196
ad 17-11. Tilbagebetaling af sygedagpenge.....	197
ad 17-13. Tilbagebetaling efter bistandslovens § 26.....	198
ad 17-14. Fremtidig indkomsts betydning for boligsikring.....	199
V. Lovregister til beretningerne 1981-86.....	201
VI. Stikordsregister til beretningerne 1955-86.....	207

Til folketinget

I henhold til § 10 i loven om folketingets ombudsmand, jfr. lovbekendtgørelse nr. 642 af 17. september 1986, afgiver jeg hermed beretning for året 1986.

Afsnit I (s. 9) omtaler embedets almindelige forhold, herunder afgørelser vedrørende ombudsmandens kompetence og statistiske oplysninger m.v. vedrørende de sager, der er indkommet i 1986. Afsnit II (s. 15) indeholder udtalelser vedrørende generelle forvaltningsretlige spørgsmål. I afsnit III (s. 19) redegøres der for nogle sager, som har givet anledning til kritik, henstillinger m.v., eller som i øvrigt er af mere almindelig interesse. Afsnit IV. (s. 181) indeholder supplerende oplysninger om nogle sager, som har været omtalt i tidligere beretninger.

Følgende sager, der er refereret i afsnit III, er afsluttet af den tidligere ombudsmand i tiden før 1. januar 1987: 1-2, 1-5, 2-1, 2-2, 3-1, 5-1, 5-2, 10-1, 10-2, 10-3, 10-4, 10-6, 10-7, 10-8, 11-2, 13-1, 15-1, 17-2, 17-8, 17-10, 20-1, 20-2 og 21-1.

København, i september 1987.

HANS GAMMELTOFT-HANSEN

I. Embedets almindelige forhold

A. Personaleforhold

Pr. 31. december 1986 bestod personalet af følgende:

Sekretariatschef Karl M. Kragemose
 Afdelingschef (ubesat)
 Kontorchef Lennart Frandsen
 Kontorchef Lars Busck
 Fuldmægtig E. Nøhr Hansen
 Fuldmægtig Jon Andersen
 Fuldmægtig Eva Ersbøll ($\frac{1}{2}$ tid)
 Fuldmægtig Tom Olin
 Fuldmægtig Kaj Larsen
 Fuldmægtig Mette Petersen ($\frac{1}{2}$ tid)
 Fuldmægtig Vibeke Iversen
 Fuldmægtig Karsten Loiborg
 Fuldmægtig Lone Gundelach
 (En stilling som fuldmægtig var ubesat)

Kontorfuldmægtig Esther Nielsen ($\frac{1}{2}$ tid)
 Kontorfuldmægtig Annelise Larsen ($\frac{1}{2}$ tid)
 Overassistent Inger Lilholt
 Overassistent Anne Bresemann
 Overassistent Lone Barner
 Overassistent Liselotte Falenstein
 Assistent Birgit Wehlast
 Assistent Susanne Jørgensen
 (En stilling som kontorfuldmægtig var ubesat).

B. Inspektioner, besøg og rejser

I dagene 5. og 6. maj 1986 deltog ombudsmanden sammen med sekretariatschefen og en af embedets kontorchefer i et nordisk ombudsmandsmøde i Stockholm. I lighed med, hvad der var tilfældet ved tidligere tilsvarende møder, drøftedes en række principielle og praktiske spørgsmål af fælles interesse, herunder på initiativ fra dansk side emnet »Hur hanterar ombudsmannen den situationen, när klagomålen gäller ett förhållande, som behandlas eller

har behandlats i parlamentet eller något av dess utskott?«

I dagene fra den 10. til den 13. juni 1986 deltog ombudsmanden sammen med en af embedets kontorchefer i en europæisk ombudsmandskonference i Wien. Ombudsmanden fik forsædet under konferencens drøftelse af spørgsmål vedrørende ombudsmandsembedernes virksomhed i forhold til den kommunale forvaltning.

På grund af det forestående ombudsmands-skifte fandt ombudsmanden det rigtigst at afstå fra i lighed med tidligere år at aflægge fængselsbesøg i løbet af efteråret.

C. Ombudsmandens kompetence

I tilslutning til redegørelserne i ombudsmandens tidligere beretninger for afgrænsningen af ombudsmandens kompetence har ombudsmanden i beretningsåret anset sig for inkompetent vedrørende klager over Copy-Dan, Dansk Pressenævn, Kommunernes Pensionsforsikring A/S, Københavns Handelshavn, Magistratens Pensionskasse, Naturgas Sjælland I/S, Tjenestemand retten og VVS-ankenævnet.

Derimod har ombudsmanden anset sig for kompetent over for Radionævnet.

D. Oversigt over sagsbehandlingen i 1986

I 1986 blev der registreret 1.651 sager, hvoraf 152 vedrørte den kommunale forvaltning. 19 sager blev optaget af egen drift, heraf 2 vedrørende den kommunale forvaltning. Nedenfor er sagerne fordelt på de enkelte måneder i 1986 og til sammenligning er anført de tilsvarende tal for 1984 og 1985.

	1986	1985	1984
Januar	168	149	111
Februar	125	170	122
Marts	128	151	120
April	192	99	106
Maj	116	112	135
Juni	121	125	122
Juli	142	110	115
August	127	110	132
September	125	99	138
Oktober	152	125	130
November	151	115	128
December	104	100	117
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	1.651	1.465	1.476

Sagerne er i den følgende statistik delt i to hovedgrupper, nemlig 1. Ikke-realitetsbehandlede sager og 2. Undersøgte sager.

En sag er henført til gruppe 2, dels når der er taget stilling til sagsbehandlingen eller til sagens afgørelse, dels når sagen er optaget af egen drift.

I en række tilfælde, hvor der har været klaget over en myndigheds afgørelse, har vedkommende myndighed efter drøftelse af sagen taget denne op til fornyet behandling og derefter imødekommet klageren. Sådanne sager er ikke registreret som realitetsbehandlede sager, men nedenfor under tilbagekaldte klager (litra f).

En væsentlig del af de sager, der er optaget af egen drift, har bestået i, at jeg på grundlag af bl.a. avisartikler eller artikler i faglige tidskrifter har anmodet om at blive gjort bekendt med resultatet af den undersøgelse, som artiklen gav vedkommende myndighed anledning til at indlede. Såfremt det herefter modtagne materiale ikke har givet mig grundlag for at foretage videre, er sagen henlagt. Nogle få sager har alene bestået i interne undersøgelser af f.eks. lovgrundlaget for en myndigheds praksis, således som den havde foreligget oplyst.

1. Ikke realitetsbehandlede sager

Af de i 1986 registrerede 1.651 sager var der 921, som af de nedenfor under a-h anførte grunde ikke kunne behandles af ombudsmanden. Af disse sager blev 292 oversendt til andre myndigheder, medens der i andre sager er givet vejledning til klageren om, hvorledes han kunne forholde sig. 146 af sagerne angik den kommunale forvaltning, og i den nedenstående oversigt er antallet af disse sager dels anført i parentes, dels anført under c).

De 921 sager fordeler sig således:	
a) Klagen var for sent indgivet (1)	51
b) Klagen angik domme eller dommeres embedsførelse	59
c) Klagen angik kommunale forhold, der ikke hørte under ombudsmandens kompetence	34
d) Klagen vedrørte andre forhold uden for ombudsmandens kompetence, herunder lovgivningsspørgsmål, private retsforhold o.lign	67
e) Klagen kunne indbringes for højere administrativ myndighed (93)	406
f) Klagen tilbagekaldt (4)	110
g) Forespørgsler m.v. uden egentlig klage (10)	99
h) Andre henvendelser, herunder anonyme og åbenbart grundløse (4)	95
	<hr/>
	921

De under c) nævnte 34 sager fordeler sig således:	
Klagen angik den samlede kommunalbestyrelse	2
Klagen angik sagsområder, hvor der ikke er rekurs til en statsmyndighed	32
	<hr/>
	34

2. Undersøgte sager

Pr. 1. juni 1986 henstod 6 af de sager, der i 1984, og 51 af de sager, der i 1985 blev optaget til realitetsbehandling, som uafsluttede.

Den 1. juni 1987 var 1984-sagerne, 42 af 1985-sagerne og 631 af de 718 sager, som blev optaget til realitetsbehandling i 1986, afsluttet.

I 22 sager erklærede jeg mig for inhabil til at behandle klagerne. Folketingets retsudvalg overdrog det herefter til landsdommer Torben Plessing at behandle disse sager.

Pr. 1. juni 1987 var 12 af disse sager afsluttet; 9 af sagerne bortfaldt efter, at flygtningenævnet havde genoptaget behandlingen af sagerne og herefter meddelt de pågældende asyl, medens 1 sag blev afvist af formelle grunde. Disse sager er medtaget ovenfor under henholdsvis tilbagekaldte klager (litra f) og andre henvendelser (litra h).

Sagsrestancen pr. 1. juni 1987 udgjorde herefter i alt 106 sager, hvoraf 17 sager afventede enten udtalelser fra vedkommende myndighed eller klagerens bemærkninger til den udtalelse, myndigheden havde afgivet i anledning af klagen.

Nedenstående oversigt omhandler 681 sager, heraf 6 vedrørende den kommunale for-

valtning. I de tilfælde, hvor sagen har vedrørt mere end én myndighed, er den henført under den myndighed, den i det væsentlige har vedrørt.

I 19 af de sager, som har givet anledning til kritik, er der tillige givet henstilling m.v., således at antallet af henstillinger m.v. i realiteten er 65.

	Sager ialt	Kritik og eventuelt henstilling m.v.	Henstilling m.v. alene	Sager, der hverken gav anledning til kritik eller henstilling m.v.
A. Statslige myndigheder:				
1. Arbejdsministeriet:				
Departementet	6	2		4
Direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen	1	1		
Ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen	25	2	5	18
Landsarbejdsnævnet	1			1
Kursusnævn	1			1
Arbejdsmarkedets tillægspension	2			2
Ankenævnet for ATP	1			1
	37	5	5	27
2. Boligministeriet:				
Departementet	2			2
Boligstyrelsen	12	1	1	10
Byggestyrelsen	3			3
	17	1	1	15
3. Energiministeriet:				
Departementet	1			1
Energistyrelsen	2			2
Elprisudvalget	1	1		
	4	1		3
4. Finansministeriet:				
Budgetdepartementet	1			1
Lønnings- og pensionsdepartementet	1			1
	2			2
5. Ministeriet for skatter og afgifter:				
Departementet for told- og forbrugsafgifter	1			1
Skattedepartementet	14		3	11
Landsskatteretten	9	2		7
Statsskattedirektoratet	9			9
	33	2	3	28
7. Forsvarsministeriet:				
Departementet	2			2
Farvandsdirektoratet	1	1		
	3	1		2

	Sager ialt	Kritik og eventuel henstilling m.v.	Henstilling m.v. alene	Sager, der hverken gav anledning til kritik eller henstilling m.v.
8. Industriministeriet:				
Departementet	3			3
Forsikringstilsynet	1			1
Forbrugerombudsmanden	1			1
	5			5
9. Indenrigsministeriet:				
Departementet	10	3	1	6
Sundhedsstyrelsen	3			3
Statsamter	2			2
Tilsynsråd	7	2		5
	22	5	1	16
10. Justitsministeriet:				
Departementet	120	2	6	112
Familierechtsdirektoratet	49		1	48
Adoptionsnævnet	2			2
Direktoratet for udlændinge	2	2		
Flygtningenævnet	26			26
Direktoratet for kriminalforsorgen	36			36
Statsfængsler	1	1		
Politiet	7	3	1	3
Registertilsynet	3			3
Nævnet vedr. erstatning til ofre for forbrydelser	4			4
Fondsregisteret	1			1
	251	8	8	235
11. Kirkeministeriet:				
Departementet	12	3		9
	12	3		9
12. Landbrugsministeriet:				
Departementet	2	1		1
Matrikeldirektoratet	3			3
Jordbrugsdirektoratet	1			1
Veterinærdirektoratet	2			2
	8	1		7

	Sager ialt	Kritik og eventuelt henstilling m.v.	Henstilling m.v. alene	Sager, der hverken gav anledning til kritik eller henstilling m.v.
13. Miljøministeriet:				
Departementet	6	1		5
Fredningsstyrelsen	1			1
Miljøstyrelsen	5	2		3
Planstyrelsen	7	4	1	2
Overfredningsnævnet	3			3
Miljøankenævnet	12	1		11
Levnedsmiddelstyrelsen	1	1		
	35	9	1	25
14. Ministeriet for Grønland:				
Departementet	2			2
	2			2
15. Ministeriet for kulturelle anliggender:				
Departementet	2			2
Danmarks radio	2	1		1
Radionævnet	1			1
Statens filmcentral	1			1
	6	1		5
16. Ministeriet for offentlige arbejder:				
Departementet	11	1		10
Statsbanerne	1			1
Postvæsenet	2			2
Direktoratet for vejtransport	2			2
Vejtransportrådet	1			1
Kommissarius ved statens ekspropriationer i Jylland	1		1	
	18	1	1	16
17. Socialministeriet:				
Departementet	8		4	4
Sikringsstyrelsen	8	1	2	5
Den sociale ankestyrelse	117	8	10	99
Dagpengeudvalget	1			1
Amtsankenævn	52	3	3	46
Revaliderings- og pensionsnævn	1	1		
Socialforskningsinstituttet	1		1	
	188	13	20	155

	Sager ialt	Kritik og eventuelt henstilling m.v.	Henstilling m.v. alene	Sager, der hverken gav anledning til kritik eller henstilling m.v.
19. Udenrigsministeriet:				
Ambassader	1			1
	1			1
20. Undervisningsministeriet:				
Departementet	18		5	13
Direktoratet for folkeoplysning, frie grundskoler m.v.	1	1		
Direktoratet for gymnasieskolerne og højere forberedelseksamen.....	1			1
Ankenævnet for uddannelsesstøtten	8	1		7
Statsseminarier.....	1			1
Danmarks lærerhøjskole	1			1
	30	2	5	23
21. Økonomiministeriet:				
Rigsrevisionen	1	1		
	1	1		
B. Kommunale myndigheder:				
Bygningsmyndigheder.....	1			1
Social- og sundhedsforvaltninger	5	1	1	3
	6	1	1	4
	681	55	46	580

II. Udtalelser vedrørende generelle forvaltningsretlige spørgsmål

En række af de sager, der er omtalt nedenfor under afsnit III, indeholder udtalelser om generelle forvaltningsretlige spørgsmål, hvoraf jeg har fundet at burde fremhæve følgende:

Inhabilitet

I sag nr. 3-1 udtalte ombudsmanden over for elprisudvalget, at der ikke var grundlag for at antage, at de almindelige retsgrundsætninger om inhabilitet (nu forvaltningslovens § 3) ikke skulle finde anvendelse i forhold til udvalgets medlemmer; forholdet var det, at NESA's direktør som medlem af elprisudvalget havde deltaget i udvalgets behandling af en klage over NESA.

Vejledning m.v.

Ligesom i tidligere beretningsår har ombudsmanden i nogle sager, hvor vedkommende myndighed ikke havde efterlevet statsministeriets henstilling om, at der, når behandlingen af en sag trækker ud, gives vedkommende ansøger eller klager oplysning om, hvorpå sagens behandling beror, og så vidt muligt om, hvornår afgørelsen vil foreligge, henledt den pågældende myndigheds opmærksomhed på forholdet. Som eksempel herpå henviser jeg til sag nr. 17-3.

Internt arbejdsmateriale

Efter offentlighedsloven (1970), § 5, nr. 4, regnes »brevveksling inden for samme myndighed« for interne dokumenter, som ikke er omfattet af adgangen til aktindsigt (nu offentlighedsloven (1985) § 7, nr. 2). I sag nr. 11-2 udtalte ombudsmanden over for kirkeministeriet, at biskopperne i relation til kirkeministeriet måtte betragtes som selvstændige myndigheder, og at kirkeministeriet derfor ikke med hjemmel i offentlighedslovens § 5, nr. 4, kunne afslå en begæring om aktindsigt med hensyn til nogle udtalelser (råd), som biskopperne havde afgivet til kirkeministeren.

Efter offentlighedsloven (1970), § 5, nr. 3, omfatter adgangen til at få oplysninger (aktindsigt) ikke en »myndigheds interne arbejdsmateriale, såsom referater, koncepter, udkast, for-

slag og planer« (nu offentlighedsloven (1985) § 7). I sag nr. 21-1 udtalte ombudsmanden over for rigsrevisionen, at rigsrevisionens udkast til beretning til statsrevisorerne om den økonomiske og bevillingsmæssige centrale forvaltning i ministeriet for offentlige arbejders departement ikke – efter at udkastet var sendt til ministeriet for offentlige arbejder til udtalelse – kunne anses for internt arbejdsmateriale.

Endvidere udtalte ombudsmanden, at anvendelsen af undtagelsesbestemmelsen i offentlighedslovens § 2, stk. 2, nr. 2, over for et bestemt dokument forudsætter, dels at hemmeligheden må anses for at være af væsentlig betydning for varetagelsen af offentlig kontrolvirksomhed m.v., dels at bedømmelsen heraf sker efter en konkret vurdering i det enkelte tilfælde.

Partshøring (kontradiktion)

Offentlighedsloven (1970), § 11, stk. 1, havde følgende indhold: »Såfremt en part under sagens behandling fremsætter begæring om at blive gjort bekendt med sagens dokumenter, og denne begæring efter loven skal imødekommes, udsættes sagens afgørelse, indtil der er givet parten adgang til at gøre sig bekendt med dokumenterne«.

Tilsvarende bestemmelse findes nu i forvaltningslovens § 11.

I en sag (sag nr. 13-4) om forbud mod videforhandling af et slankemiddel udtalte jeg, at levnedsmiddelstyrelsen – navnlig da den ikke tidligere på eget initiativ havde givet parten lejlighed til at intervenere i sagen – enten selv burde have taget skridt til anvendelse af udsættelsesreglen i offentlighedslovens § 11, stk. 1, eller dog straks havde viderebragt partens begæring til levnedsmiddelkontrollen i København, jfr. nu forvaltningslovens § 7, stk. 2, som svarer til, hvad der fulgte af statsministeriets cirkulære nr. 245 af 23. november 1923 til samtlige statsmyndigheder.

Jeg udtalte endvidere, at det ville have været bedst stemmende med den tidligere alment an-

erkendte retsgrundsætning om partshøring, at levnedsmiddelstyrelsen, inden den afsendte sin afgørelse, havde gjort parten bekendt med det materiale, som dannede grundlag for afgørelsens konklusion i relation til slankemidlets lovlighed – og havde givet parten lejlighed til at fremkomme med en udtalelse herom.

En person fik af politimesteren i Gladsaxe meddelt forbud i henhold til restaurationslovens § 31, stk. 2, mod at opholde sig som gæst i en bestemt bodega; forbudet blev meddelt på grundlag af dels nogle forhold, hvorom personen var afhørt til politirapport, dels vedkommende restauratørs skriftlige begæring samt nogle oplysninger, som restauratøren fremkom med over for politiet under en telefonsamtale. I sag nr. 10-8 kritiserede ombudsmanden, at personen ikke, forinden politimesteren traf beslutning om meddelelse af forbudet, blev gjort bekendt med begæringen og med de oplysninger, som restauratøren havde anført til støtte for begæringen, med henblik på, at personen fik lejlighed til at fremkomme med en udtalelse.

Til brug for bedømmelsen af en førtidspensions sag havde den sociale ankestyrelse indhentet en speciallægeerklæring fra en øjenlæge, af hvem ansøgeren ikke ønskede at blive undersøgt; erklæringen blev derfor afgivet på grundlag af tidligere foretagne undersøgelser. I sag nr. 17-5 kritiserede jeg den sociale ankestyrelse for bl.a. ikke at have sendt ansøgeren en genpart af erklæringen fra den pågældende øjenlæge også med henblik på, at ansøgeren kunne tage stilling til, om det, der var anført i erklæringen, kunne give hende anledning til bemærkninger.

Se også nedenfor under ansættelsesforhold, sag nr. 9-2.

Begrundelse

I sag nr. 10-1 anførte ombudsmanden, at han var bekendt med, at det i sager om meddelelse af fri proces var statsamternes og justitsministeriets praksis først at vurdere, om de økonomiske betingelser for fri proces var opfyldt og, hvis dette ikke var tilfældet, normalt alene at meddele afslag under henvisning hertil – uden at tage stilling til sagens realitet. På baggrund af den konkrete sags forløb fandt ombudsmanden anledning til at henlede justitsministeriets opmærksomhed på, om det ikke ville være rig-

tigst, at ministeriet i sådanne sager præcisere, at dets afslag på fri proces var meddelt, *allerede fordi* de økonomiske betingelser ikke sås at være opfyldt, og at ministeriets afgørelse således ikke – som det var tilfældet med statsamtets – indeholdt en stillingtagen til sagens realitet.

I sag nr. 11-3 kritiserede jeg, at kirkeministeriet havde begrundet en afgørelse om afskedigelse af en organist på en sådan måde, at det måtte give anledning til tvivl om, hvorvidt de påberåbte forhold kunne bebrejdes organisten som tjenesteforseelser.

Skriftlighed

I forbindelse med behandlingen af nogle klager over, at flygtningenævnet havde meddelt afslag på asyl, blev ombudsmanden opmærksom på, at nævnets afgørelser ikke forelå i skriftlig form på det tidspunkt, da vedkommende asylansøger blev udsendt. I sag nr. 10-7 henviste ombudsmanden til udlændingelovens § 56, stk. 2, 3. pkt., hvorefter flygtningenævnets afgørelser »... skal ledsages af grunde«, og anførte, at det er almindeligt antaget, at lovbestemmelser, der udtrykkeligt foreskriver samtidig begrundelse af en forvaltningsafgørelse, som udgangspunkt må forstås således, at de tillige indeholder en forudsætningsvis udtrykt forskrift om skriftlig form – for så vidt angår såvel begrundelsen som selve afgørelsen, og at forskrifter, der påbyder skriftlighed med hensyn til bestemte typer af forvaltningsafgørelser, tillige indebærer et tilsvarende formkrav for så vidt angår meddelelsen af de pågældende afgørelser til adressaten.

Klagevejledning, klagefrister

Ligesom i tidligere beretningsår er der i nogle sager, hvor vedkommende myndighed ikke i forbindelse med sin afgørelse havde givet klagevejledning, over for myndigheden givet udtryk for, at det efter ombudsmandens opfattelse følger af god forvaltningsskik, at der gives klagevejledning, jfr. s. 52-60 i betænkning nr. 657/1972 om begrundelse af forvaltningsafgørelser og administrativ rekurs m.v. Udtrykkelige bestemmelser herom er nu indeholdt i forvaltningslovens kapitel 7.

Efter rpl. § 966, stk. 1, skal ansøgning om anketilladelse (tredjeinstansbevilling) normalt

indgives til justitsministeriet senest 2 uger efter dommens afsigelse; justitsministeren kan dog undtagelsesvis meddele tilladelse, hvis ansøgningen indgives senere, men inden ét år efter dommens afsigelse.

Efter at en advokat havde fået afslag på tredjeinstansbevilling, senest ved justitsministeriets skrivelse af 13. juni 1984, anmodede han i skrivelse af 25. marts 1986 ministeriet om at tage afgørelsen fra 1984 op til fornyet behandling, hvilket ministeriet afslog under henvisning til, at der ikke længere var hjemmel til at give tilladelsen, sag nr. 10-3. Ombudsmanden anførte over for justitsministeriet, at han ingen bemærkninger havde til, at ministeriet havde indtaget det standpunkt, at der ikke havde været den fornødne kontinuitet mellem advokatens henvendelse til ministeriet i 1986 og de forudgående ansøgninger om tredjeinstansbevilling.

Opsættende virkning

I sag nr. 10-5 havde justitsministeriet afslået at tillægge en klage over direktoratet for udlændinges afslag på opholdstilladelse efter udlændingelovens § 9, stk. 1, nr. 2, opsættende virkning. I anledning af klagen til mig over justitsministeriets afslag anførte jeg, at justitsministeriets afgørelse af, om en klage til ministeriet i et tilfælde, hvor klagen efter udlændingeloven ikke havde opsættende virkning, af ministeriet skal tillægges opsættende virkning, må som et væsentligt element indgå en vurdering af sandsynligheden for, at ministeriets realitetsafgørelse i sagen vil ændre direktoratets realitetsafgørelse. På baggrund af dels den anførte sammenhæng mellem sagens realitet og spørgsmålet om opsættende virkning i tilfælde, hvor påklage til ministeriet ikke efter udtrykkelige regler i udlændingeloven havde opsættende virkning, dels reglen i ombudsmandslovens § 6, stk. 3, fandt jeg af principielle grunde normalt ikke at burde tage stilling til en klage angående spørgsmål om opsættende virkning i sådanne tilfælde, førend i forbindelse med min stillingtagen til en evt. klage over selve realitetsafgørelsen i sagen.

Kompetencedelegation

Det forudsættes i de almindelige bemærkninger til de ved lov nr. 574 af 19. december 1985

gennemførte ændringer af udlændingeloven, at afgørelsen i den enkelte sag om advokatbeskikkelse eller genoptagelse efter delegation vil kunne træffes af formanden eller en næstformand for flygtningenævnet. I sag nr. 10-2 spurgte ombudsmanden justitsministeriet, om ministeriet – som led i den revision af flygtningenævnets forretningsorden, som pågik – har overvejet eller ville være indstillet på at overveje i forretningsordenen at fastsætte udtrykkelige regler om adgangen til den omhandlede delegation.

Tilbagekaldelse af forvaltningsakter

Det følger af forvaltningsrettens almindelige regler, at en forvaltningsafgørelse først bliver bindende, når den meddeles den, afgørelsen vedrører; indtil da kan forvaltningsafgørelsen i forhold til den pågældende frit tilbagekaldes. I sag nr. 20-1 udtalte ombudsmanden, at det forhold, at adressaten for en forvaltningsafgørelse ved anvendelse af reglerne i offentlighedsloven opnår kendskab til indholdet af en skrivelse fra en offentlig myndighed til en anden offentlig myndighed, ikke kunne antages at udgøre en sådan meddelelse af skrivelser i forhold til den, der havde begæret aktindsigt, at der herefter skulle kunne rejses tvivl om adgangen til at tilbagekalde forvaltningsakter.

Ansættelsesforhold

Mindre end et år efter, at en person var blevet ansat som tjenestemand, blev vedkommende afskediget under henvisning til »uegnethed«. I sag nr. 9-1 fandt jeg det betænkeligt, at hverken tjenestemanden eller vedkommende forhandlingsberettigede organisation ved høringerne forud for afskedigelsen modtog en nærmere redegørelse for baggrunden for den påtænkte afskedigelse, jfr. statstjenestemandens lovens § 31, stk. 1. Jeg henviste herved til, at ombudsmanden tidligere i en række sager havde givet udtryk for den opfattelse, at der i sager om uansøgt afsked på grund af påstået uegnethed, samarbejdsvanskeligheder m.v., inden afskedigelsen sker, i almindelighed bør gives den ansatte en redegørelse – der efter omstændighederne bør være skriftlig – for grundlaget for den påtænkte afgørelse; der sigtes herved til en redegørelse, der angiver de forhold fra den pågældendes side, der lægges vægt på, og som –

for så vidt der foreligger bevismæssige spørgsmål – angiver det bevismæssige grundlag for, at de pågældende forhold antages at foreligge.

I øvrigt bemærkede jeg i sagen, at en tjenestemand – bortset fra afsked på grund af alder eller sygdom – kan afskediges enten efter stats-tjenestemandslovens § 24 som disciplinær straf for en tjenstlig forseelse eller efter lovens § 28 som en diskretionær afskedigelse. Afskedigelsesmyndigheden kan imidlertid ikke frit vælge mellem de to afskedigelsestyper; i den udstrækning, afskedigelsesmyndigheden bygger beslutningen på en antagelse om, at der foreligger tjenesteforseelser, skal reglerne om tjenstligt forhør iagttages. – Se herved også sag nr. 11-3.

Ytringsfrihed m.m.

I forbindelse med behandlingen af en sag (nr. 13-1) vedrørende miljøministerens svar på en klage over den måde, hvorpå en medarbejder fra levnedsmiddelkontrollen havde udtalt sig i et indslag i TV-avisen, anførte ombudsmanden nogle almindelige synspunkter om administrative myndigheders ansvar for udtalelser fremsat til brug for radio- og TV-udsendelser.

I sag nr. 15-1 udtalte ombudsmanden, at Danmarks radio havde været ubeføjet til at afskære de partier, der ville være opstillingsberettigede ved et folketingsvalg, men som ikke var repræsenterede i folketinget, fra at deltage i den afsluttende debatudsendelse forud for den vejledende folkeafstemning om EF-pakken.

III. Sager, der har givet anledning til kritik, henstilling m.v., samt andre sager af mere almindelig interesse

I det følgende refereres de sager, som jeg efter de i § 12 i instruks for folketingets ombudsmand givne retningslinier har ment at burde offentliggøre.

A. Statslige myndigheder

Sagerne er opdelt på de enkelte ministeriers sagsområde. Hvor der har foreligget et større antal klager inden for et sagsområde, gives der indledningsvis en kort beskrivelse af sagernes art.

1. Arbejdsministeriets sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 11, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 37 sager inden for arbejdsministeriets sagsområde; 34 sager angik myndighedernes afgørelser, og 3 sager angik sagsbehandlingsspørgsmål. 10 af sagerne gav anledning til kritik og/eller henstilling.

Af de 37 sager vedrørte 6 sager *departementet*, og alle sagerne angik afgørelser. Nedenfor som sag nr. 1-1 er omtalt en sag, der som udgangspunkt havde uklarhed i forbindelse med et arbejdstilbud. Sagen, der gav anledning til kritik og henstilling, illustrerer de vanskeligheder, der kan opstå under et langvarigt sagsforløb ved samspil mellem arbejdstilbudsordning og de enkelte betingelser i arbejdsløshedsforsikringen for dagpengeret.

1 sag vedrørte *direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen*; sagen gav anledning til kritik. Der har i øvrigt i beretningsåret stort set ikke været henvendelser om sagsbehandlingen, herunder sagsbehandlingstiden i direktoratet.

25 sager vedrørte *ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen*; 23 af sagerne angik afgørelser, og heraf gav 1 sag anledning til kritik, og 3 sager gav anledning til henstillinger. 8 af sagerne angik spørgsmål om ret til arbejdsløshedsdagpenge, 4 sager angik efterløn, 3 sager angik optagelse i arbejdsløshedskasse, medens de resterende 8 sager angik andre spørgsmål end de nævnte. 3 af sagerne er omtalt nedenfor.

Som sag nr. 1-2 er omtalt en sag, der gav anledning til kritik og henstilling, og som angik adgangen til at modtage efterløn for et arbejdsløshedskassemedlem, der i en ganske kort tid havde været slettet som medlem af sin arbejdsløshedskasse.

Som sag nr. 1-3 er omtalt en sag, der gav anledning til en henstilling, og som angik det spørgsmål, om et arbejdsophør kunne bedøm-

mes som uberettiget opgivelse af et arbejde med den følge, at det pågældende medlem blev ikendt karantæne.

Sag nr. 1-4, der gav anledning til en henstilling, angik spørgsmål om dagpengeret for et arbejdsløshedskassemedlem, som under sin ledighed deltog i aftenundervisning 2 aftener om ugen i tiden fra kl. 17.40 til kl. 21.40.

Som sag nr. 1-5 er omtalt en sag, som gav anledning til en henstilling, og som angik spørgsmål om dagpengeberettigelse for et arbejdsløshedskassemedlem, der besad en aktiepost i en virksomhed, hvorfra han var blevet afskediget.

2 sager, hvoraf den ene gav anledning til kritik, vedrørte ankenævnets sagsbehandlingstid. Også for ankenævnets vedkommende gælder det, at der i beretningsåret stort set ikke har været henvendelser om sagsbehandlingsspørgsmål, herunder sagsbehandlingstiden.

De resterende 5 sager angik afgørelser, som henholdsvis *arbejdsmarkedets tillægspension*, ATP (2 sager), *ankenævnet for ATP* (1 sag), *landsarbejdsnævnet* (1 sag) og *kursusnævnet* (1 sag) havde truffet.

1-1. *Ved ombudsmandens mellemkomst fik et a-kassemedlem efterbetalt dagpenge og udbetalt en erstatning for tab af dagpengeret. Hovedspørgsmålet var, om arbejdsdirektoratet (eller arbejdsformidlingen) var erstatningspligtig for sagsbehandling i forbindelse med fremskaffelsen af et arbejdstilbud.*

Ombudsmanden udtalte som sin opfattelse, at det ville være uberettiget, hvis arbejdsdirektoratet havde givet en klage fra en kommune opsættende virkning med den følge, at medlemmet først fik arbejdstilbuddet, da hun havde mistet dagpengeretten. (J. nr. 1983-736-021).

A klagede til ombudsmanden over, at arbejdsministeriet i skrivelse af 15. juni 1983 havde afvist at tage stilling til et erstatningskrav, som hun havde fremsat under henvisning til den behandling, som myndighederne havde givet hendes sag efter arbejdstilbudsloven og arbejdsløshedsforsikringsloven, jfr. nærmere nedenfor. A havde tidligere flere gange rettet henvendelse til ombudsmanden under sagen.

Sagens behandling havde sit udgangspunkt i, at A, der havde været arbejdsløs gennem lang tid, var ved at miste retten til dagpenge. Hun skulle derfor efter reglerne i arbejdstilbudsloven have et arbejdstilbud. Under den sidste del af hendes ledighed havde A deltaget i et HF-kursus i fagene matematik og engelsk, og undervisningen i disse fag ville være afsluttet den 1. maj 1981, hvorefter hun skulle til eksamen.

Den 6. april 1981 fik A et jobtilbud, og arbejdet skulle tiltrædes den 13. april 1981. A anmodede om udsættelse indtil den 1. maj 1981, men fik afslag. Hun rettede herefter henvendelse til

arbejdsmarkedsnævnet for Vejle amtskommune, og sagen blev senere behandlet i arbejdsdirektoratet og arbejdsministeriet. Først den 1. december 1981 modtog A et arbejdstilbud, og på dette tidspunkt havde hun mistet dagpengeretten, jfr. nærmere nedenfor.

I skrivelse af 22. juli 1983, hvorved ombudsmanden anmodede arbejdsdirektoratet, arbejdsmarkedsnævnet for Vejle amtskommune og arbejdsministeriet om udtalelser i anledning af A's klage, anførte han bl.a. følgende:

» . . .

(A) klagede i sine tidligere henvendelser til mig over arbejdsmarkedsnævnets sagsbehandling. Jeg henviser herved til følgende afsnit i min skrivelse af 22. december 1982 til (A), som jeg samtidig sendte arbejdsministeriet notice af:

»Det fremgår af Deres henvendelse til mig, at De bl.a. er utilfreds med, at arbejds-

markedsnævnet ikke sørgede for, at De fik et andet jobtilbud, da Vamdrup kommune havde afvist at ændre i det første jobtilbud, således at De havde undgået at miste retten til arbejdsløshedsdagpenge den 21. august 1981, da De faldt for »26 ugers reglen«. De har herved navnlig henvist til, at De ved Deres henvendelser til arbejdsmarkedsnævnet ville søge at ændre jobtilbuddet fra Vamdrup kommune eller sørge for, at De fik andet jobtilbud. De blev bestyret i opfattelsen af, at De havde ret hertil, da De modtog underretning om arbejdsmarkedsnævnets skrivelse af 28. april 1981 til arbejdsformidlingen. Den opfattelse, som arbejdsmarkedsnævnet fremsatte i sin senere skrivelse af 11. maj 1982 til Dem, hvorefter det hele tiden havde været nævnets opfattelse, at det givne arbejdstilbud måtte anses for rimeligt, og at De derfor ikke havde krav på et nyt arbejdstilbud, fremgik ikke af den omtalte skrivelse af 28. april 1981 fra arbejdsmarkedsnævnet til arbejdsformidlingen. De fik heller ikke i Deres telefonsamtaler med arbejdsmarkedsnævnet det indtryk. Såfremt arbejdsmarkedsnævnet havde gjort Dem opmærksom på, at det var nævnets opfattelse, at jobtilbuddet (i sin helhed) måtte anses for rimeligt, og at De ikke havde krav på et nyt jobtilbud, ville De have taget imod det første jobtilbud . . . «

Det fremgår ikke af arbejdsministeriets skrivelse af 15. juni 1983 til (A), at arbejdsdirektoratet og arbejdsministeriet har taget stilling til (A's) omfattende kritik af arbejdsmarkedsnævnets sagsbehandling.

På den baggrund anmoder jeg specielt myndighederne om udtalelser om (A's) nævnte kritik af arbejdsmarkedsnævnets sagsbehandling, herunder udtalelser om, hvorvidt nævnets skrivelse af 28. april 1981 til (A) tilstrækkeligt klart gengiver nævnets opfattelse, og om skrivelsen i øvrigt indeholder en tilfredsstillende vejledning af (A) om hendes retsstilling.

. . . «

I skrivelse af 17. oktober 1983 orienterede A ombudsmanden om, at ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen havde truffet afgørelse om, at hun efter en korrekt beregning først mistede dagpengereetten på et senere tidspunkt end den 21. august 1981 (det tidspunkt, som

myndighederne hidtil havde lagt til grund ved behandlingen af sagen). Ankenævnet anførte ikke i sin afgørelse, på hvilket tidspunkt A efter en korrekt beregning mistede dagpengereetten, men af ankenævnets mødeoplæg fremgik det, at arbejdsløsheds-kassen tidligere havde beregnet dette tidspunkt til den 15. oktober 1981. A orienterede endvidere ombudsmanden om, at hendes arbejdsløsheds-kasse nu delvis havde undladt at efterkomme ankenævnets afgørelse under henvisning til, at hun efter den 23. august 1981 ikke havde mødt til kontrol på arbejdsformidlingen, og at hun derfor ikke kunne få dagpenge efter denne dato. Hun oplyste i denne forbindelse, at en medarbejder ved arbejdsformidlingen havde meddelt hende, at hun ikke skulle møde til kontrol længere, og der blev ikke fastsat en ny fremmødedato. Ombudsmanden vejledte A om hendes videre klagemuligheder vedrørende denne del af sagen.

I en udtalelse af 10. oktober 1983 til ombudsmanden oplyste arbejdsmarkedsnævnet for Vejle amtskommune, at arbejdsmarkedsnævnet havde behandlet A's sag på et møde den 4. oktober 1983. Nævnet anførte endvidere følgende:

» . . .

Der var i nævnet enighed om, at den sagsbehandling, der er foretaget i arbejdsmarkedsnævnet i forbindelse med (A's) klage har været korrekt. Det kan tilføjes, at (A) fik et arbejdstilbud under statens kvote af langtidsløse.

Det er nævnets opfattelse, at den omtalte skrivelse fra nævnet af 28. april 1981 kunne have været udformet mere klart, ligesom det nok burde have fremgået, hvilke klagemuligheder (A) havde.

. . . «

I en udtalelse af 1. december 1983 til ombudsmanden anførte arbejdsministeriet bl.a. følgende:

». . . arbejdsministeriet finder, at arbejdsmarkedsnævnets afgørelse går ud på at fastslå, at arbejdstilbuddet var rimeligt, men at nævnet alligevel i den konkrete sag ville søge at give (A) et andet arbejdstilbud. Baggrunden for ministeriets opfattelse er referat af nævnets beskæftigelsesudvalgs møde den 21. april 1981, hvorefter »det henstilles (derfor) til kommunen at søge fremskaffet et nyt arbejdstilbud til klageren«, sammenholdt med arbejdsmarkedsnævnets skrivelse af 28. april 1981 og den da-

gældende bekendtgørelse om arbejdstilbud til ledige. Vamdrup kommune afslog at følge nævnets opfordring til at finde et andet arbejdstilbud til (A), og da kommunen også skal betale løn ved arbejdstilbud i amtskommunen, hvilket den ligeledes nægtede, havde arbejdsmarkedsnævnet ikke yderligere muligheder for at skaffe (A) et arbejdstilbud. Det bemærkes herved, at mulighederne for placering i den private sektor skal være udtømt, før der søges givet arbejdstilbud i den offentlige sektor.

Arbejdsmarkedsnævnets skøn over arbejdstilbuddets rimelighed omfatter også (A's) uddannelsesforhold, og nævnet fandt, at arbejdstilbuddet var rimeligt. Dette udelukker dog ikke, at arbejdsmarkedsnævnet alligevel finder det hensigtsmæssigt at forsøge at finde et andet arbejdstilbud til (A), således at uddannelsen uhindret kan gøres færdig. Arbejdsministeriet opfatter en sådan løsning som et forsøg på en smidig administration med det formål at imødekomme den situation, at (A) afslog arbejdstilbuddet af hensyn til færdiggørelsen af sin uddannelse.

Arbejdsministeriet finder på denne baggrund ikke anledning til at kritisere arbejdsmarkedsnævnets sagsbehandling.

Betragtes skrivelsen af 28. april 1981 isoleret, skal man dog bemærke, at den også efter arbejdsministeriets opfattelse burde være udformet klarere, således at arbejdsmarkedsnævnets opfattelse om arbejdstilbuddets rimelighed fremgik klart og uafhængigt af bemærkningerne om, at nævnet alligevel ville forsøge at finde et andet arbejdstilbud. Arbejdsministeriet finder endvidere, at skrivelsen burde have indeholdt en vis orientering om den pågældendes retsstilling og i hvert fald om, hvilke klagemuligheder (A) havde. Arbejdsministeriet finder imidlertid ikke, uanset det ovenfor anførte om skrivelsen af 28. april 1981, at (A) havde krav på et nyt arbejdstilbud. Som nævnt i skrivelse af 16. november 1981 til Vamdrup kommune har man dog været enige i det hensigtsmæssige i at give hende et andet arbejdstilbud, som det også skete.

...«

I skrivelse af 1. januar 1984 klagede A til arbejdsdirektoratet over, at hendes arbejdsløshedskasse havde afslået at betale hende dagpenge efter den 21. august 1981. Dette forhold sammenholdt med nogle beregninger af det tidspunkt, da A mistede dagpengeretten, jfr. nærmere nedenfor, gav anledning til, at om-

budsmanden i en skrivelse af 13. april 1984 rettede henvendelse til arbejdsdirektoratet, forsikringsafdelingen.

Ombudsmanden anførte følgende:

» . . .

Som bekendt behandler jeg for tiden en klage fra (A) over arbejdsministeriets skrivelse af 15. juni 1983 til hende. I skrivelsen besvarede ministeriet (A's) skrivelse af 17. november 1982, som jeg havde oversendt til ministeriet med henblik på, at ministeriet tog stilling til, om der var grundlag for et erstatningskrav (bl.a.) for et tab, som (A) havde lidt i tiden fra 21. august 1981, da hun efter myndighedernes (dagældende) opfattelse mistede dagpengeretten, jfr. arbejdsløshedslovens § 55, stk. 1, til den 1. december 1981, da hun modtog et jobtilbud, som såvel arbejdsmarkedsnævnet for Vejle amtskommune (i skrivelse af 28. april 1981), arbejdsdirektoratet (i skrivelse af 29. september 1981) og arbejdsministeriet (i skrivelse af 16. november 1981) havde været enige om, at hun burde have.

Under min behandling af sagen er jeg blevet bekendt med, at ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen i skrivelse af 2. september 1983 (bl.a.) har taget stilling til, om det var korrekt at beregne tidspunktet - da (A) mistede dagpengeretten - efter reglen i arbejdsløshedsforsikringslovens § 55, stk. 1, (om fuldtidsforsikrede). Ankenævnet fandt, at (A) måtte betragtes som deltidsforsikret, og at dagpengerettens længde derfor skulle beregnes efter reglen i arbejdsløshedsforsikringslovens § 72, stk. 1. (Ankenævnet har ikke i sin afgørelse anført, på hvilket tidspunkt (A) efter en korrekt beregning mistede dagpengeretten, men af ankenævnets mødeoplæg fremgår det, at arbejdsløshedskassen tidligere havde beregnet dette tidspunkt til den 15. oktober 1981).

(A) har senere orienteret mig om, at Handels- og Kontorfunktionærernes arbejdsløshedskasse har afvist at foretage udbetaling på grundlag af ankenævnets afgørelse for så vidt angår perioden efter den 21. august 1981, under henvisning til at (A) ikke kan dokumentere, at hun var arbejdssøgende og til rådighed for arbejdsmarkedet, fordi hun ikke var tilmeldt arbejdsformidlingen.

(A) har i skrivelse af 1. januar 1984 klaget til arbejdsdirektoratet over arbejdsløsheds-kassens afgørelse. Til støtte for sin klage har (A) bl.a. gjort gældende, at arbejdsformidlingen i Vamdrup havde meddelt, at hun ikke mere skulle møde til kontrol, da hun ikke var dagpengeberettiget efter den 21. august 1981. (Jeg forstår, at arbejdsformidlingen ikke i overensstemmelse med § 5, stk. 1, i arbejdsdirektoratets cirkulære nr. 22 af 30. januar 1969 fastsatte en ny fremmødedag.)

Efter min foreløbige gennemgang af sagen har jeg konstateret, at beregningen af det tidspunkt (den 15. oktober 1981), da (A) mistede dagpengeretten, heller ikke er korrekt. På min foranledning har Handels- og Kontorfunktionærernes arbejdsløshedskasse foretaget en ny beregning, hvoraf det fremgår, at (A) først den 17. november 1981 mistede sin dagpengeret.

Jeg vedlægger en fotokopi af arbejdsløsheds-kassens skrivelse af 14. marts 1984 om den nævnte beregning, således at denne kan tages i betragtning ved arbejdsdirektoratets stillingtagen til (A's) klage i skrivelse af 1. januar 1984.

Konsekvenserne af, at (A) ikke i overensstemmelse med arbejdsmarkedsnævnets, arbejdsdirektoratets og arbejdsministeriets afgørelser modtog et jobtilbud, inden hun mistede dagpengeretten, vil mindskes i det omfang, hun nu modtager efterbetaling af dagpenge i tiden fra den 21. august til den 17. november 1981. Jeg beder derfor arbejdsdirektoratet underrette mig om sin stillingtagen til (A's) klage i skrivelsen af 1. januar 1984.

...«

I skrivelse af 7. juni 1984 til A traf arbejdsdirektoratet følgende afgørelse:

» ...

I henhold til arbejdsløshedslovens § 57, stk. 4, skal et medlem, som vil have dagpenge udbetalt, ved ledighedens indtræden henvende sig til arbejdsformidlingen for at søge arbejde, og i ledighedsperioden skal medlemmet opretholde kontakt med arbejdsformidlingen.

Direktoratet må efter det oplyste lægge til grund, at arbejdsformidlingen efter den 21. august 1981 ikke har haft anledning til at pålægge Dem at fremmøde i henhold til arbejdsløshedslovens regler, og at De ikke i perioden fra den

21. august 1981 til 17. november 1981 har søgt at opretholde kontakt med arbejdsformidlingen, således at man derfra kunne udfolde bestræbelser for at skaffe Dem ny beskæftigelse.

Direktoratet må på denne baggrund være af den opfattelse, at der ikke vil være hjemmel til at udbetale dagpenge i medfør af arbejdsløshedsloven i den omhandlede periode.

...«

A orienterede ombudsmanden om, at hun havde klaget til ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen over arbejdsdirektoratets lige nævnte afgørelse, og dette gav anledning til, at ombudsmanden anførte følgende i skrivelse af 9. juli 1984 til ankenævnet:

» ...

Ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen har tidligere i en skrivelse af 2. september 1983 (bl.a.) taget stilling til, om det var korrekt at beregne tidspunktet – da (A) mistede dagpengeretten – efter reglen i arbejdsløshedslovens § 55, stk. 1 (om fuldtidsforsikrede). Ankenævnet fandt, at (A) måtte betragtes som deltidsforsikret, og at dagpengerettens længde derfor skulle beregnes efter reglen i arbejdsløshedslovens § 72, stk. 1 (i afgørelsen anførte ankenævnet ikke, på hvilket tidspunkt (A) efter korrekt beregning mistede dagpengeretten; om denne beregning nærmere nedenfor).

(A) har senere orienteret mig om, at Handels- og Kontorfunktionærernes arbejdsløshedskasse har afvist at foretage udbetaling på grundlag af ankenævnets afgørelse, for så vidt angår perioden efter den 21. august 1981, under henvisning til, at (A) ikke kunne dokumentere, at hun var arbejdssøgende og stod til rådighed for arbejdsmarkedet, fordi hun ikke var tilmeldt arbejdsformidlingen; jfr. arbejdsløshedslovens § 57, stk. 4.

(A) klagede i skrivelse af 1. januar 1984 til arbejdsdirektoratet over arbejdsløsheds-kassens afgørelse.

I skrivelse af 7. juni 1984 tiltrådte direktoratet kassens afgørelse.

(A) har orienteret mig om, at hun i en skrivelse af 27. juni 1984 har klaget til ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen over arbejdsdirektoratets lige nævnte afgørelse.

Arbejdsdirektoratets afgørelse bygger bl.a. på, at (A) »ikke i perioden fra 21. august 1981 til 17. november 1981 har søgt at

opretholde kontakt med arbejdsformidlingen således, at man derfra kunne udfolde bestræbelser for at skaffe (hende) ny beskæftigelse«. Det, direktoratet herved har anført, giver mig anledning til følgende bemærkninger:

Det fremgår af de akter, som jeg har modtaget fra arbejdsministeriet,

at årsagen til, at arbejdsformidlingen i Vamdrup ikke fastsatte ny fremmødedato efter den 21. august 1981, var, at formidlingen – som det senere har vist sig – var af den fejlagtige opfattelse, at (A) mistede dagpengeretten denne dag,

at Handels- og Kontorfunktionærernes Arbejdsledelseskasse i skrivelse af 14. marts 1983 til mig konstaterede, at (A) efter en korrekt beregning først havde mistet dagpengeretten den 17. november 1981,

at arbejdsmarkedsnævnet for Vejle amtskommune i skrivelse af 28. april 1981 til (A) meddelte, at arbejdsformidlingen i Kolding ville anmode Vamdrup kommune om at fremkomme med et nyt jobtilbud, eller, hvis dette ikke var muligt, overlade til amtskommunen at fremkomme med et jobtilbud,

at arbejdsformidlingen i Kolding (Vamdrup afdelingen) uanset dette ikke tilvebragte et nyt jobtilbud til (A),

at arbejdsdirektoratet i skrivelse af 29. september 1981 til (A) meddelte, at direktoratet samtidig havde anmodet arbejdsformidlingen om at foranledige, at hun snarest modtog et nyt jobtilbud,

at arbejdsformidlingen i Kolding uanset dette fortsat ikke gav (A) et nyt jobtilbud,

at arbejdsministeriet i skrivelse af 16. november 1981 til arbejdsdirektoratet anførte, at ministeriet intet havde at bemærke til, at arbejdsformidlingen i Kolding gav (A) et jobtilbud, og

at (A) herefter modtog jobtilbud den 1. december 1981.

Under sagens forløb rettede (A) talrige skriftlige henvendelser til de implicerede myndigheder om sagen.

Til ankenævnets orientering vedlægger jeg en afgørelse fra arbejdsdirektoratet i skrivelse af 27. april 1984 i en tilsvarende sag vedrørende arbejdsledelseslovens § 57, stk. 4. Som det fremgår af skrivelsen, fandt direktoratet på grund af det usædvanlige handlingsforløb i sagen, at den pågældendes

kontakt med arbejdsformidlingen efter omstændighederne kunne sidestilles med den i arbejdsledelseslovens omhandlede kontakt. Jeg henviser til ankenævnets skrivelse i sagen af 16. marts 1984.

Arbejdsdirektoratets afgørelse i skrivelsen af 7. juni 1984 i (A's) sag er næppe forenelig med denne afgørelse.

Konsekvenserne af, at (A) ikke i overensstemmelse med arbejdsmarkedsnævnets, arbejdsdirektoratets og arbejdsministeriets afgørelse modtog et jobtilbud, inden hun mistede dagpengeretten, vil mindskes i det omfang, hun nu modtager efterbetaling af dagpenge i tiden fra den 21. august til den 17. november 1981.

Jeg beder ankenævnet om at tage det, der er anført ovenfor, i betragtning ved afgørelsen af sagen, og jeg beder ankenævnet om at underrette mig om sin afgørelse.

...«

I skrivelse af 18. december 1984 til A traf ankenævnet følgende afgørelse:

» ...

Ankenævnet finder, at (A) i perioden indtil 1. december 1981, hvor hun modtog et jobtilbud, har haft ret til dagpenge, i det omfang hun iøvrigt opfyldte betingelserne herfor.

Ankenævnet ændrer således arbejdsdirektoratets afgørelse af 7. juni 1984, jfr. arbejdsledelseslovens § 57, stk. 4.

Ankenævnet har herved lagt til grund, at arbejdsformidlingen var bekendt med, at medlemmet i foråret 1981 havde haft problemer med et jobtilbud ved Vamdrup Bibliotek, at arbejdsmarkedsnævnet i denne forbindelse havde stillet medlemmet et andet jobtilbud i udsigt, at direktoratet i september 1981 havde anmodet arbejdsformidlingen om at foranledige, at medlemmet snarest fik et jobtilbud, og at arbejdsformidlingen som følge heraf til staidighed har været bekendt med, at medlemmet var arbejdssøgende.

Da arbejdsformidlingen således var bekendt med, at medlemmet i den omhandlede periode ventede på et udspil fra arbejdsformidlingen med henblik på hendes placering på arbejdsmarkedet, anses formålet med lediges fremmøde på arbejdsformidlingen derfor at have været opfyldt i tilstrækkelig grad, jfr. indledningen til arbejdsdirektoratets cirkulære af 30. januar 1969 om ledige arbejdsledelseskasse-

medlemmers kontakt med de offentlige arbejdsformidlingskontorer.«

Efter at ankenævnet havde præciseret sin afgørelse, foretog A's arbejdsløhedskasse i overensstemmelse hermed udbetaling af arbejdsløhedsdagpenge indtil den 17. november 1981.

I skrivelse af 29. november 1985 orienterede ombudsmanden arbejdsministeriet om det ovenfor beskrevne forløb af A's sag og anførte følgende:

» . . .

Efter at arbejdsministeriet tog stilling til (A's) krav på erstatning, er der . . . ikke blot sket det, at (A's) tab er blevet begrænset til at angå perioden fra den 17. til den 30. november 1981. Forholdet er tillige det, at et eventuelt erstatningskrav på det nu foreliggende grundlag i første række synes at måtte støttes på en vurdering af arbejdsformidlingens behandling af sagen i efteråret 1981. Herom skal jeg bemærke følgende:

I skrivelse af 29. september 1981 til (A), hvorved arbejdsdirektoratet bl.a. tog stilling til spørgsmålet om hendes eventuelle ret til et nyt jobtilbud, meddelte direktoratet, at direktoratet havde anmodet arbejdsformidlingen i Kolding om at foranledige, at hun *snarest* modtog et nyt jobtilbud.

Jeg har forstået, at arbejdsdirektoratet i forbindelse hermed telefonisk har tilkendegivet, at det nok ville være urealistisk at få (A) ansat i kommunen, og at jobtilbuddet derfor skulle findes enten i den private sektor eller i staten.

(A's) sag blev herefter drøftet på et møde i arbejdsmarkedsnævnet for Vejle amtskommune, og i dette møde deltog bl.a. chefen for arbejdsformidlingen i Kolding. Under mødet tilkendegav arbejdsformidlingschefen, at sagen kunne løses ved at finde et jobtilbud til (A) i en statsinstitution, og nævnet fandt bl.a. på grundlag af det, arbejdsdirektoratet havde oplyst telefonisk, jfr. ovenfor, at denne løsning var antagelig.

I en skrivelse af 16. oktober 1981 rettede beskæftigelsesudvalget i Vamdrup kommune henvendelse til arbejdsmarkedsnævnet for Vejle amtskommune om sagen. Vamdrup kommune, som hele tiden havde modsat sig, at (A) fik et nyt jobtilbud, fandt, at arbejdsmarkedsnævnets beslutning på mø-

det den 12. oktober 1981 var selvmodsigende, og bad nævnet om at drøfte sagen endnu en gang. Såfremt nævnet ikke så sig i stand til at træffe afgørelse i sagen, anmodede Vamdrup kommune om, at sagen blev oversendt til en højere myndighed.

Under et møde den 22. oktober 1981 besluttede arbejdsmarkedsnævnet for Vejle amtskommune at meddele Vamdrup kommune, at »arbejdsmarkedsnævnet efter en fornyet drøftelse af sagen i nævnets beskæftigelsesudvalg ikke mener at kunne eller burde forsøge at anfægte arbejdsdirektoratets anmodning til arbejdsformidlingen i Kolding om at foranledige, at klageren får et nyt jobtilbud, ligesom arbejdsmarkedsnævnet ikke mener at kunne kritisere, at pågældende får et jobtilbud i statens regi, når kommunen modsætter sig jobtilbud i kommunalt regi«.

I en skrivelse af 27. oktober 1981 til chefen for arbejdsformidlingen i Kolding orienterede Vamdrup kommune om, at kommunen havde klaget til arbejdsministeriet. Kommunen anmodede »arbejdsformidlingen i Kolding om at afvente arbejdsministeriets afgørelse, inden man foretager sig yderligere i sagen«.

Der foreligger ikke oplysninger om, at arbejdsministeriet eller arbejdsdirektoratet skulle have truffet afgørelse om at tillægge kommunens klage opsættende virkning med hensyn til arbejdsdirektoratets afgørelse, der var begunstigende i forhold til (A).

I en skrivelse af 16. november 1981 til Vamdrup kommune tog arbejdsministeriet stilling til kommunens henvendelse. Ministeriet havde intet at bemærke til, at arbejdsformidlingen i Kolding gav (A) et jobtilbud.

I en skrivelse af 24. november 1981 bad arbejdsdirektoratet, som var blevet gjort bekendt med arbejdsministeriets skrivelse, arbejdsmarkedsnævnets sekretariat i Vejle amt om at foretage det videre fornødne i sagen.

Som nævnt modtog (A) umiddelbart herefter et jobtilbud den 1. december 1981.

Hvis arbejdsformidlingen i Kolding umiddelbart havde efterkommet arbejdsdirektoratets afgørelse, må det antages, at (A) ville have modtaget jobtilbuddet inden den 17. november 1981, da hun mistede dagen heretter.

Da arbejdsministeriet ikke har taget stilling til, hvilken betydning det forhold, jeg

har peget på, bør tillægges ved vurderingen af spørgsmålet om, hvorvidt A er berettiget til erstatning, har jeg fundet det rettest at tilbagesende sagens akter med henblik på, at ministeriet i en skrivelse til (A) kan tage stilling hertil.

Jeg udbeder mig underretning om, hvad der sker i sagen.

...«

I en udtalelse af 13. marts 1986, som arbejdsministeriet indhentede, anførte arbejdsdirektoratet bl.a. følgende:

»...

Arbejdsdirektoratet har i den anledning anmodet arbejdsformidlingen om en udtalelse. Kontoret har oplyst, at ved en gennemgang af den tidligere AF-chefs notater i sagen kan det ses, at der har været tvivl om, hvorvidt Vamdrup kommunes skrivelse af 27. oktober 1981 til arbejdsministeriet havde opsættende virkning.

Den 28. oktober 1981 sættes sagen, jfr. telefonsamtale med kontorchef (B), i bero, indtil det blev afgjort, om skrivelserne ville have opsættende virkning.

Den 2.11.1981 anmoder kontorchef (B) pr. telefon om, at sagen holdes flydende i ca. 8 dage, hvorefter kontoret kan forvente svar på, om jobtilbuddet må gives.

Uanset ovenstående var der i 1981 en opkobling af langtidsløse og meget få jobtilbud. Da kontoret samtidig var afskåret fra at anvende kommunale og amtskommunale jobtilbud, var kun muligheden private/statslige jobtilbud tilbage.

Staten var i 1981 ikke forpligtet til at fremkomme med jobtilbud efter den dagældende lov, hvorfor kontoret måtte fremskaffe/vente på et jobtilbud.

Ud af ialt 6 statstilbud i 1981 fik (A) et jobtilbud som kontorassistent ved ... Seminarium, hvilket kontoret modtog den 24.11.1981 og henvisning hertil fandt sted den 26.11.1981 med tiltrædelse den 1.12.1981.

...«

I en skrivelse af 14. april 1986 orienterede arbejdsministeriet ombudsmanden om, at ministeriet samtidig havde skrevet således til A:

»I skrivelse af 29. november 1985 har folketingets ombudsmand anmodet arbejdsministeriet om påny at ville overveje, hvorvidt De er

berettiget til erstatning for tab af dagpengeret i perioden fra den 17. november 1981 og frem til tidspunktet for påbegyndelsen af et arbejdstilbud den 1. december 1981.

...

Arbejdsministeriet er med ombudsmanden enige i, at spørgsmålet om, hvorvidt arbejdsmarkedsmyndighederne vil kunne drages til ansvar for bortfaldet af dagpengeret, må bero på en vurdering af arbejdsformidlingens behandling af sagen i efteråret 1981.

I anledning af ombudsmandens skrivelse af 29. november 1985 har man indhentet en fornyet udtalelse fra arbejdsdirektoratet. Man har herunder bedt om en begrundelse for, hvorfor De ikke fik et arbejdstilbud umiddelbart efter arbejdsdirektoratets afgørelse den 29. september 1981, men først den 1. december 1981, idet direktoratets afgørelse indeholdt en anmodning til arbejdsformidlingen om at foranledige, at De snarest modtog et nyt jobtilbud.

...

I denne anledning skal man med bemærkning, at der ikke i efteråret 1981 blev truffet afgørelse af arbejdsministeriet eller arbejdsdirektoratet om, at kommunens afgørelse skulle tillægges opsættende virkning, meddele, at arbejdsministeriet efter fornyede overvejelser finder at måtte henholde sig til sin tidligere i sagen truffede afgørelse af 15. juni 1983. Arbejdsministeriet er således fortsat af den opfattelse, at man i overensstemmelse med praksis i tilsvarende sager må have Dem henvist til at få erstatningsspørgsmålet afgjort ved de almindelige domstole.

...«

Efter at have brevvekslet yderligere med arbejdsministeriet (bl.a. vedrørende et spørgsmål om aktindsigt) rettede A på ny henvendelse til ombudsmanden, der i en skrivelse af 4. december 1986 til arbejdsministeriet anførte følgende:

»...

Arbejdsministeriet og (A) har løbende holdt mig orienteret om, hvad der er sket i hendes sag, efter at jeg i skrivelse af 29. november 1985 bad ministeriet om at tage stilling til, hvilken betydning arbejdsformidlingens behandling af hendes sag i efteråret 1981 burde tillægges ved vurdering af spørgsmålet om, hvorvidt hun var berettiget til erstatning for tab, lidt i tiden fra den 17.

november 1981 og til den 30. november 1981.

(A) har således senest i en skrivelse af 7. november 1986 med bilag rettet henvendelse til mig om sagen. . . .

Det fremgår af de foreliggende oplysninger, at arbejdsministeriet i skrivelse af 14. april 1986 meddelte (A), at ministeriet var af den opfattelse, »at man i overensstemmelse med praksis i tilsvarende sager må have Dem henvist til at få erstatningsspørgsmålet afgjort ved de almindelige domstole«. Arbejdsministeriet bemærkede herved, at der ikke i efteråret 1981 »blev truffet afgørelse af arbejdsministeriet eller arbejdsdirektoratet om, at kommunens afgørelse (skal formentlig være klage; min bemærkning) skulle tillægges opsættende virkning« (også i min skrivelse af 29. november 1985 til arbejdsministeriet gik jeg ud fra, at hverken arbejdsministeriet eller direktoratet havde givet kommunens klage opsættende virkning).

Efter de oplysninger, som arbejdsformidlingen i Kolding afgav i skrivelse af 5. marts 1986, som er blandt de bilag, som (A) nu har sendt mig, synes forholdet imidlertid at være det, at en væsentlig årsag til, at arbejdsformidlingen ikke efterkom arbejdsdirektoratets anmodning i skrivelse af 29. september 1981 om at foranledige, at (A) snarest modtog et nyt jobtilbud, var, at en medarbejder i arbejdsdirektoratet under telefonsamtaler med arbejdsformidlingen udtalte sig således, at kommunens klage til arbejdsministeriet faktisk fik opsættende virkning, d.v.s. at arbejdsformidlingen ikke foretog videre i sagen, før arbejdsministeriet i skrivelse af 16. november 1981 tog stilling til kommunens henvendelse.

Arbejdsdirektoratet har ikke taget afstand fra det, arbejdsformidlingen har anført, og jeg har forstået, at arbejdsdirektoratet ikke har kunnet finde notat om telefonsamtalerne med arbejdsformidlingen i 1981, jfr. nærmere direktoratets skrivelse af 17. september 1986, som også er blandt de bilag, (A) har sendt mig.

Hvis det må lægges til grund, at arbejdsdirektoratet har givet kommunens klage til arbejdsministeriet opsættende virkning (eller har udtalt sig på en sådan måde, at arbejdsformidlingen måtte få den opfattelse), opstår spørgsmålet, om direktoratet har haft mulighed for at træffe en sådan beslutning.

Under hensyn til, at Vamdrup kommune næppe havde en sådan retlig interesse i sagen, at denne kunne påklages af kommunen til arbejdsministeriet, . . . , at spørgsmålet om opsættende virkning først opstod omkring én måned efter arbejdsdirektoratets afgørelse i skrivelsen af 29. september 1981, at denne afgørelse var begunstigende i forhold til (A), og at det i øvrigt var af væsentlig betydning for (A), at arbejdsdirektoratets afgørelse hurtigt blev ført ud i livet, er jeg af den opfattelse, at det ville være uberettiget af arbejdsdirektoratet i forhold til hende at give klagen opsættende virkning.

På denne baggrund beder jeg arbejdsministeriet om at tage stilling til, hvilken betydning det anførte bør tillægges ved vurderingen af spørgsmålet om, hvorvidt (A) er berettiget til erstatning for det tab, hun led ved ikke at modtage et arbejdstilbud inden den 17. november 1981 på hvilket tidspunkt hun mistede dagpengereetten.

. . . .«

I en skrivelse af 25. marts 1987 orienterede arbejdsministeriet mig om, at ministeriet havde skrevet således til A:

» . . .

Efter herfra at være blevet anmodet om en fornyet udtalelse har arbejdsdirektoratet i skrivelse af 11. februar 1987 afgivet følgende erklæring:

»Ved skrivelse modtaget i arbejdsdirektoratet den 8. januar 1987, . . . , har departementet anmodet om direktoratets bemærkninger til brug ved besvarelsen af en skrivelse fra folketingets ombudsmand omhandlende afgivelse af et arbejdstilbud til (A). Sagen, der begyndte i 1981, er siden blevet behandlet i flere tempi af såvel departement som direktorat. Senest er tilført sagen ovennævnte skrivelse fra ombudsmanden, dateret den 4.12.1986, der omhandler (A's) klage vedrørende erstatning for det økonomiske tab, hun har lidt i perioden 17.11.1981 (tidspunktet for tab af dagpenge) og indtil den 30.11.1981, på hvilket tidspunkt (A) tiltrådte et nyt arbejdstilbud.

Ved en skrivelse dateret den 29.9.1981 traf direktoratet en afgørelse om, at (A) skulle have et nyt arbejdstilbud.

Da der ikke var private arbejdstilbud at tilbyde, skulle Vamdrup kommune fremkomme med et tilbud. Dette var Vamdrup kommune

ikke indstillet på, hvilket fremgår af en klageskrivelse fremsendt af kommunen til departementet den 27.10.1981.

Det lykkedes herefter ikke at fremskaffe et arbejdstilbud til (A) førend den 24.11.1981 med tiltrædelse 1.12.1981. Det pågældende arbejdstilbud var i en statsinstitution.

Direktoratet har endnu engang gennemgået sagens akter med særligt henblik på at analysere AF's og direktoratets rolle i den periode, der forløber mellem den 29.9.1981 og frem til den 1.12.1981.

Det fremgår bl.a. af sagens akter, at departementet afsendte et svar på Vamdrup kommunes klageskrivelse den 16.11.1981.

I den mellemliggende sagsbehandlende periode fra den 27.10.1981 til den 16.11.1981 må direktoratet ud fra de foreliggende interne akter i sagen vurdere, at direktoratets udmelding til AF i nævnte periode var, at sagen skulle holdes »flydende« eller med andre ord, der skulle ikke foretages yderligere, førend departementets afgørelse forelå.

Uanset at der ikke i den foreliggende sag er truffet afgørelse om, hvorvidt en kommunal klage af ovennævnte karakter skal have opsættende virkning eller ej, er det efter direktoratets opfattelse sandsynliggjort, at direktoratets meldinger til AF resulterede i, at bestræbelserne for at fremskaffe et arbejdstilbud til (A) gik i stå.

Direktoratet skal endvidere tilføje, at der til trods for, at der ikke i 1981 forelå en statslig forpligtelse til at aftage arbejdstilbudspersoner, på omhandlede tidspunkt forelå en amtskommunal forpligtelse hertil (bagstopperfunktion).

Med baggrund i ovennævnte forhold er det således direktoratets opfattelse, at en medvirkende årsag til, at det ikke lykkedes for AF at fremskaffe et arbejdstilbud til (A), førend denne mistede sin dagpengeret, skyldtes de udmeldinger, der kom fra direktoratet til AF, og som igen var en følge af den kommunale klage, der blev behandlet i departementet.

Direktoratet har ikke herudover bemærkninger til ombudsmandens skrivelse«.

I denne anledning skal man meddele, at arbejdsministeriet under hensyn til de nu fremkomne oplysninger om sagens forløb finder, at De er berettiget til erstatning for Deres tab af dagpengeret i tiden fra den 17. november 1981 til og med den 30. november 1981.

Man har ved brev af dags dato anmodet arbejdsdirektoratet om at foretage det videre fornødne med henblik på erstatningens beregning og udbetaling af beløbet til Dem.

...«

Ved beregningsårets udløb havde jeg endnu ikke modtaget underretning om arbejdsdirektoratets beregning og udbetaling af erstatningen til A.

1-2. *Udtalt over for ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen, at det blotte forhold, at afbrydelse af medlemskab af en arbejdsløshedskasse skyldes en afgørelse om slettelse på grund af svig, ikke i sig selv udelukker anvendelsen af dispensationsbestemmelsen i arbejdsløshedsforsikringslovens § 75 b, stk. 3.*

Henstillet til ankenævnet at genoptage sagens behandling. (J. nr. 1986-563-023).

A klagede over en afgørelse fra ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen, hvorefter hun ikke opfyldte betingelserne for at modtage efterløn.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at A ved en afgørelse i skrivelse af 8. august 1984 fra arbejdsdirektoratet med virkning fra den 3. maj 1983 blev slettet som medlem af sin

arbejdsløshedskasse. Hovedledelsen for arbejdsløshedskassen havde fundet, at A havde gjort sig skyldig i svigagtigt forhold over for kassen. Samtidig blev A pålagt at tilbagebetale 7.642 kr., som hun med urette havde modtaget i dagpenge. A klagede ikke over afgørelsen fra direktoratet.

A blev optaget som nyt medlem i kassen med virkning fra den 5. maj 1983.

I efteråret 1985 ansøgte A, som oprindelig var blevet medlem af arbejdsløsheds-kassen den 1. marts 1980, om at overgå til efterløn fra den 1. oktober 1985, og arbejdsløsheds-kassen anbefalede over for direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen, at direktoratet så bort fra, at A havde været slettet som medlem af kassen på grund af svig.

I en skrivelse til arbejdsløsheds-kassen afviste direktoratet at se bort fra afbrydelsen af medlemskabet. Direktoratet begrundede dette med, at direktøren for arbejdsløshedsforsikringen ifølge forarbejderne til den nedenfor givne bestemmelse i arbejdsløshedsforsikringslovens § 75 b, stk. 3, kan se bort fra undskyldelige afbrydelser i medlemskabet. I A's tilfælde kunne afbrydelsen alene tilregnes hendes egen svigagtige adfærd – også selv om der var tale om en meget kortvarig afbrydelse af medlemskabet.

A klagede over denne afgørelse til ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen. Hun oplyste, at hun i direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen havde fået oplyst, at svigsslettelsen var uden betydning for hendes adgang til at modtage efterløn. I tillid hertil havde A opsagt sit arbejde fra den 30. september 1985.

I sin afgørelse meddelte ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen A, at nævnet kunne tiltræde direktoratets afgørelse med den givne begrundelse.

Ankenævnet anførte bl.a.:

» . . .

Direktoratet har . . . yderligere udtalt, at det efter direktoratets opfattelse principielt er uden betydning, om afbrydelsen i medlemskabet har varet 2 dage eller f.eks. 2 minutter.

Direktoratet har fastholdt, at der ikke, når henses til lovens forarbejder, bør dispenseres, når der ikke er tale om en undskyldelig afbrydelse af medlemskabet.

. . . «

I klagen til ombudsmanden anførte A, at hun ikke kunne anerkende, at der havde været et svigagtigt forhold. Der havde alene været tale om en undskyldelig fejltagelse.

I udtalelser i anledning af klagen til ombudsmanden havde hverken direktoratet eller ankenævnet yderligere bemærkninger.

Efter ombudsmandens gennemgang af sagen fandt han det nødvendigt at anmode direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen om en supplerende udtalelse. Ombudsmanden anmodede herefter direktoratet om at udtale sig om, hvorvidt der var noget til hinder for, at A kunne have været genoptaget i arbejdsløsheds-kassen fra den 3. maj 1983, selv om hun havde ansøgt om optagelse fra den 5. maj 1983.

Direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen udtalte bl.a. følgende:

» . . . at direktoratet ved anmodning om genoptagelse efterkom medlemmets begæring af 31. oktober 1983 om genoptagelse pr. 5. maj 1983.

Det tilføjes, at medlemmet ikke ville kunne være optaget tidligere, såfremt hun ikke var i arbejde, idet det er en betingelse for at blive optaget i en arbejdsløshedskasse, at pågældende er i arbejde, jfr. arbejdsløshedsforsikringslovens § 41, stk. 1. Der var derfor ikke grundlag for overvejelser om eventuelle konsekvenser for overgang til efterløn.

Ligeledes, at det af direktoratet tidligere fremførte om afbrydelse i medlemskabet fastholdes, at medlemskabet havde være afbrudt, selv om genoptagelse havde fundet sted samme dag.«

Ombudsmanden udtalte herefter følgende i en skrivelse til A:

»Betingelserne for at overgå til efterløn fremgår bl.a. af lov om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring m.v. § 75 b, der har følgende indhold:

»Ret til efterløn har medlemmer af anerkendte arbejdsløsheds-kasser,

1. som er fyldt 60 år,
2. som inden for de sidste 15 år sammenlagt har været medlem i mindst 10 år, jfr. dog stk. 2,
3. som ved overgang til efterløn opfylder betingelserne for ret til dagpenge, og
4. som har bopæl her i riget, bortset fra Færøerne og Grønland.

Stk. 2. Medlemmer, der inden den 6. maj 1980 er fyldt 50 år, kan tillige opfylde kravet om medlemskab, jfr. stk. 1, nr. 2, ved med-

lemskab fra den 6. maj 1980 til overgangen til efterløn. Medlemsperioden skal dog mindst udgøre 5 år inden for de sidste 10 år.

Stk. 3. Direktøren for arbejdsløshedsforsikringen kan undtagelsesvis bestemme, at der ved afgørelsen af, om kravet om medlemskab efter stk. 2, 1. pkt., er opfyldt, ses bort fra afbrydelser i medlemskabet.

...«

Dispensationsbestemmelsen i stk. 3 indeholder ikke nogen nærmere angivelse af, under hvilke omstændigheder en dispensation bør gives, bortset fra markeringen af, at det kun bør ske »undtagelsesvis«. I bemærkningerne til lovforslaget er det i tilslutning hertil anført, at bestemmelsen tilsigter at åbne mulighed for, at der kan bortses fra »undskyldelige afbrydelser« af medlemskabet.

Som begrundelse for sin afgørelse anførte direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen – for så vidt i overensstemmelse hermed – at afbrydelsen af medlemskabet i Deres sag alene kunne »... tilregnes medlemmets egen svigagtige adfærd«, og at betingelserne for at bortse fra afbrydelsen derfor ikke kunne anses for opfyldt.

For en principiel vurdering må afgørelsen af, om der skal dispenseres efter stk. 3, imidlertid bero på en konkret rimelighedsvurdering med udgangspunkt i de reale hensyn, der begrundede gennemførelsen af den særlige overgangsordning, som er hjemlet i § 75 b, stk. 2. I denne konkrete vurdering vil det naturligvis ofte indgå med betydelig vægt, om afbrydelsen af medlemskabet har været mere eller mindre undskyldelig; men der kan efter min opfattelse ikke med henvis-

ning til lovforslagsbemærkningen tillægges dette element i skønstemået en sådan betydning, at det blotte forhold, at en foreliggende afbrydelse af medlemskab skyldes en afgørelse efter arbejdsløshedsforsikringslovens § 87, stk. 1, om slettelse (på grund af svig), i sig selv udelukker anvendelse af dispensationsbestemmelsen. Der må i alle tilfælde foretages en konkret vurdering af den foreliggende sags individuelle omstændigheder.

Jeg må forstå direktoratets og ankenævnets afgørelser således, at de ikke bygger på en sådan samlet konkret vurdering.

Jeg har i denne forbindelse navnlig hæftet mig ved, at det materiale, der foreligger om sagen fra 1984, kun i begrænset omfang kan tjene til belysning af, i hvilken grad den fejlagtige udbetaling af dagpenge kunne tilregnes Dem. De ønskede ikke dengang at anfægte tilbagebetalingskravet, og således som sagen forløb, havde De herefter i virkeligheden ingen særlig anledning til at gå nærmere ind på, hvorledes det kunne være sket, at der ved flere lejligheder var påført færre arbejdstimer end faktisk præsteret på dagpengekortene.

Jeg har samtidig hermed henstillet til ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen at undergive sagen en fornyet overvejelse på grundlag af det, jeg har anført om bestemmelsen i § 75 b, stk. 3. Jeg har over for ankenævnet peget på, at afgørelsen i Deres tilfælde har alvorlige og utilsigtede konsekvenser.

Jeg har bedt ankenævnet om at underrette mig om, hvad der videre sker i sagen.

...«

1-3. *Rettet henvendelse til ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen i en sag om ikendelse af 5 ugers karantæne efter arbejdsløshedsforsikringsloven i forbindelse med arbejdsophør. Den pågældende, der boede på Læsø, havde opsagt sit arbejde i Ålborg for at overtage et deltidsvikariat på Læsø. (J. nr. 1986-864-022).*

A klagede over, at ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen havde tiltrådt en afgørelse fra direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen, hvorved direktoratet havde stadfæstet en afgø-

relse fra A's arbejdsløshedskasse om ikendelse af 5 ugers karantæne i forbindelse med arbejdsophør. Myndighederne havde fundet, at A ikke havde en fyldestgørende grund til at forlade sit

arbejde.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at A den 5. november 1983 flyttede til Læsø. Den 1. januar 1984 blev hun ansat som sygeplejerske ved et hospital i Ålborg med en arbejdstid svarende til 29 timer pr. uge. Dette arbejde opsagde A den 7. marts 1984 til fratrædelse den 31. marts 1984, idet hun pr. 1. april 1984 havde fået tilbudt arbejde på Læsø med en arbejdstid svarende til 17½ time pr. uge. I forbindelse med overgangen til mindre timetal pålagde Danske Sygeplejerskers A-kasse A 5 ugers karantæne fra den 1. april til den 5. maj 1984 for så vidt angik udbetaling af supplerende arbejdsløshedsdagpenge på grund af ufyldstgørende begrundet arbejdsophør.

A klagede til direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen over A-kassens afgørelse. I klagen anførte hun, at da hun i november 1983 flyttede til Læsø – bl.a. på grund af et parforhold, der var etableret 2 år før – var der intet sygeplejerskearbejde at få på øen. For at komme i gang hurtigst muligt med et arbejde efter endt uddannelse havde hun søgt til Ålborg, hvor hun blev ansat som nattevagt hver 2. uge på et hospital.

A oplyste videre, at situationen med at rejse frem og tilbage var uholdbar, og hun benyttede derfor lejligheden til at få arbejde på øen, da det i marts måned 1984 viste sig, at der blev et vikariat som sygeplejerske ledigt pr. 1. april 1984.

Danske Sygeplejerskers A-kasse meddelte i en udtalelse til direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen, at A-kassen efter en fornyet gennemgang af sagen ikke fandt grundlag for at ændre den trufne afgørelse. A-kassen henviste til, at A ikke havde haft fyldstgørende grund til at opsige sit arbejde ved hospitalet i Ålborg, da hun ved ansættelsen havde accepteret afstanden mellem bopæl og arbejdssted.

Hertil bemærkede A i en skrivelse til direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen, at hun ikke havde accepteret afstanden mellem bopæl og arbejdssted, men at hun, da der ikke var arbejde at få som sygeplejerske på Læsø, havde søgt arbejdet i Ålborg for at komme hurtigst muligt i gang efter endt uddannelse.

Direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen meddelte A følgende afgørelse:

»Ifølge arbejdsløshedslovens § 63, stk. 1, nr. 2, må dagpenge ikke udbetales til et medlem,

som uden fyldstgørende grund forlader sit arbejde.

I denne anledning skal det meddeles, at direktoratet på det foreliggende grundlag finder, at De ikke i arbejdsløshedslovens forstand havde fyldstgørende grund til at opsige Deres arbejde.

Direktoratet tiltræder derfor kassens afgørelse om, at De skal gennemgå 5 ugers karantæne.«

A indbragte direktoratets afgørelse for ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen, der tiltrådte direktoratets afgørelse med den begrundelse, som direktoratet havde givet.

I sin klage til ombudsmanden anførte A, at hun fandt afgørelsen urimelig også under henvisning til stedfundne forsøg på at stabilisere arbejdssituationen i ø-samfundene.

I en udtalelse i anledning af klagen meddelte direktoratet, at det var direktoratets opfattelse, »at (A) ved at overtage arbejde i Ålborg fra den 1. januar til den 31. marts 1984 må anses for at have accepteret den transporttid, der var knyttet til arbejdet.

(A) havde således i relation til arbejdsløshedsforsikringsloven ikke fyldstgørende grund til at opsige sit arbejde i Ålborg for at overtage et vikariat på Læsø med 17,5 ugentlige arbejdstimer, jfr. principperne i arbejdsdirektoratets vejledning af 22. december 1982 om anvendelsen af reglerne i bekendtgørelse nr. 719 af 22. december 1982 . . .«

I sin udtalelse meddelte ankenævnet, at nævnet ingen bemærkninger havde til direktoratets udtalelse, og at nævnet i øvrigt kunne henholde sig til sin afgørelse.

Efter en foreløbig gennemgang af sagen anmodede ombudsmanden ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen om en supplerende udtalelse, idet han anførte følgende:

»(Direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen) har . . . henvist til principperne i arbejdsdirektoratets vejledning af 22. december 1982 om anvendelsen af reglerne i bekendtgørelse nr. 719 af 22. december 1982 om betydning for retten til arbejdsløshedsdagpenge af at undlade at overtage anvist arbejde og ophøre med arbejdet. I vejledningen er bl.a. anført følgende:

» . . . Hvad der anerkendes som fyldestgørende grund ved vægring godtages imidlertid ikke altid, når der er tale om arbejdsophør. F.eks. vil et medlem som overtager et arbejde, hvor der ville være fyldestgørende grund til at vægre sig, ikke senere kunne sige arbejdet op med den tilsvarende begrundelse uden at ifalde karantæne for selvfor skyldt ledighed. Har et medlem således accepteret at bruge en længere transporttid end den . . . under vægring nævnte, . . . vil det ikke kunne anses for fyldestgørende grund senere at opsiges dette arbejde med den nævnte begrundelse.

. . .«

Jeg har telefonisk hos klageren indhentet oplysninger om hendes forhold. Hun har oplyst, at hun på transporten med offentlige transportmidler mellem Læsø og (hospitalet) i Ålborg brugte ca. 4,5 time hver vej. I den uge hun havde nattevagt på hospitalet, blev hun i Ålborg på grund af den lange transporttid og var således hjemmefra i 7 døgn.

Jeg kan for så vidt være enig i det, der er anført i vejledningen om sammenhængen mellem en ophørssituation og en vægringssituation. Der kan imidlertid alene være tale om et udgangspunkt, jfr. i øvrigt også det, der er anført i vejledningen »godtages imidlertid ikke altid«.

I det foreliggende tilfælde er forholdet det, at det var en helt usædvanlig lang transporttid, klageren havde til arbejde – en transporttid der ligger langt ud over, hvad der kan accepteres som begrundelse for ikke at overtage et anvist arbejde. Hertil kommer, at klageren kun i kort tid havde arbejdet i Ålborg, og at hun ved opgivelsen af arbejdet fik et andet arbejde på Læsø.

. . .«

Jeg anmoder ankenævnet om en fornyet udtalelse på baggrund af det, jeg har anført ovenfor, og på baggrund af de oplysninger, som jeg har indhentet fra klageren om hendes transporttider m.v.«

Med hensyn til vurderingen af den acceptable transporttid skal direktoratet bemærke, at en sådan vurdering blandt andet bør være afhængig af antallet af arbejdspladser inden for medlemmets faglige område i det geografiske område, hvor medlemmet har valgt at bosætte sig.

Direktoratet er således af den opfattelse, at et medlem, der bosætter sig i et geografisk område med relativt få arbejdspladser, i en anvisningssituation bør acceptere en forholdsvis længere transporttid i forhold til et medlem, som bor centralt i forhold til et større antal arbejdspladser inden for vedkommendes faglige område.

Direktoratet finder endvidere, at det er en forudsætning for, at der ikke pålægges karantæne i en situation, hvor et medlem har opsagt sit arbejde for at overtage anden beskæftigelse, at det nye arbejde forventes at blive af varig karakter.

Idet forholdet i den konkrete sag er, at medlemmet sagde sit arbejde i Ålborg op for at overtage et vikariat på Læsø, finder direktoratet ikke, at der er grundlag i arbejdsløshedsforsikringslovens § 63, stk. 1, nr. 2, for at fritage medlemmet for at gennemgå 5 ugers karantæne i tilslutning til arbejdsophøret.

. . .«

I sin supplerende udtalelse henholdt ankenævnet sig til sin afgørelse og anførte følgende:

» . . .

Ankenævnet har ingen bemærkninger til direktoratets udtalelse.

For så vidt ombudsmanden har anført, at der i det foreliggende tilfælde er tale om en usædvanlig lang transporttid til klagerens arbejde – en transporttid, der ligger langt ud over, hvad der kan accepteres som begrundelse for ikke at overtage et anvist arbejde – bemærkes det, at det er i overensstemmelse med praksis på området, at et medlem, der har taget ophold på en mindre ø med begrænsede arbejdsmuligheder må være indstillet på de gener, transportforholdene til mulige arbejdssteder på fastlandet medfører, og at der ellers vil kunne rejses spørgsmål om, hvorvidt pågældende står til rådighed for arbejdsmarkedet i det omfang, arbejdsløshedsforsikringsloven forudsætter.

. . .«

Til brug for sin besvarelse indhentede ankenævnet en udtalelse fra direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen, hvori direktoratet anførte følgende:

» . . .

Efter en fornyet gennemgang af sagen samt efter en drøftelse af sagen med formanden for

ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen sendte jeg sagen til ankenævnet med henblik på, at sagen på ny kunne forelægges for ankenævnet i et møde.

I skrivelsen til ankenævnet bemærkede jeg følgende:

» . . .

Jeg er enig med direktoratet og ankenævnet i, at der ved vurderingen af, hvad der må anses for en acceptabel transporttid, kan lægges vægt på antallet af arbejdspladser inden for den pågældendes faglige område i det geografiske område, hvor den pågældende er bosat.

Jeg kan derimod ikke være enig med direktoratet og ankenævnet i, at det i alle tilfælde er en forudsætning for, at der ikke pålægges karantæne i en situation, hvor et medlem har opsagt sit arbejde for at overtage en anden beskæftigelse, at det nye arbejde forventes at blive af varig karakter. Afgørelsen af, om betingelserne efter arbejdsløshedsforsikringslovens § 63, stk. 1, nr. 2, (»uden fyldestgørende grund forlader sit arbejde«) er opfyldt, beror på en konkret vurdering i hvert enkelt tilfælde. I denne vurdering kan naturligvis indgå som et (væsentligt) element karakteren af det arbejde, der er overtaget og udsigterne i øvrigt for på

længere sigt at opnå beskæftigelse. Også i tilfælde hvor et arbejde opgives, uden at et andet arbejde haves, kan forholdene være således, at der ikke er grundlag for at ikende en karantæne.

Ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen har i udtalelsen . . . anført, at medlemmer på en mindre ø med begrænsede arbejds muligheder må være indstillet på de gener, som arbejdet på fastlandet medfører. Der kan ellers rejses spørgsmål om den pågældendes rådighed for arbejdsmarkedet.

Dette synspunkt – som har fundet udtryk i flere afgørelser fra ankenævnet – er jeg for så vidt enig i. I det foreliggende tilfælde er der imidlertid ikke rejst tvivl om, hvorvidt (A) stod til rådighed for arbejdsmarkedet. Den foreliggende sag er en vægringssag efter lovens § 63, stk. 1, nr. 2, og hvor det afgørende spørgsmål er, om (A) med en transporttid hver vej på 4,5 time, der betød, at hun måtte opholde sig en uge ad gangen i Ålborg, havde fyldestgørende grund til at forlade arbejdet til fordel for det arbejde, som hun havde opnået på Læsø.

. . . «

Ved beretningsåret udløb forelå ankenævnets fornyede afgørelse endnu ikke.

- 1-4.** *Henstillet til ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen at tage en afgørelse om tilbagebetaling af arbejdsløshedsdagpenge op til fornyet overvejelse, idet jeg fandt det tvivlsomt, om de subjektive betingelser for at kræve tilbagebetaling var opfyldt. Medlemmet havde uden at oplyse herom til arbejdsløsheds-kassen deltaget i en aftenkoleuddannelse, hvor undervisningen startede inden kl. 18.00 (den dagældende tidsgrænse for udbetaling af dagpenge under kursusdeltagelse). (J. nr. 1986-1216-022).*

A klagede for B over en afgørelse fra ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen. Ankenævnet fastholdt en tidligere afgørelse om, at B skulle tilbagebetale 39.106 kr., som hun havde modtaget i arbejdsløshedsdagpenge i perioden fra den 1. oktober 1979 til den 15. februar 1981, samt gennemgå en almindelig karantæne på 3 måneder.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at B pr. 30. september 1979 blev opsagt fra en fuldtidsstilling som ekspeditrice og ansat på halv tid i den samme forretning. Hun arbejdede herefter skiftevis om formiddagen og om eftermiddagen – og i kortere perioder igen som fuldtidsbeskæftiget. Fra den 1. oktober 1979 til

den 15. februar 1981 modtog hun supplerende arbejdsløshedsdagpenge, i alt 39.106 kr.

B havde i slutningen af august 1979 meldt sig til et 3-årigt korrespondentkursus, som startede ca. den 1. september 1979. Kursen bestod af 10 ugentlige undervisningstimer, som var placeret to aftener om ugen fra kl. 17.40 til kl. 21.40. Den 4. oktober 1979 udfyldte B en ledighedserklæring, hvor hun på spørgsmålet om, hvorvidt hun var under uddannelse, svarede nej. I en ledighedserklæring af 27. januar 1981 svarede hun ja på spørgsmålet og oplyste, at der var tale om en aftenskoleuddannelse til korrespondent. B gjorde over for sin arbejdsløshedskasse nærmere rede for undervisningens placering, idet hun understregede, at den lå »efter normal arbejdstids ophør«, og at hun i hele perioden havde stået til rådighed for arbejdsmarkedet.

Arbejdsløsheds-kassen meddelte herefter, at B skulle tilbagebetale de dagpenge, som hun havde modtaget siden den 1. september 1979. Kassen henviste til, at der var tale om en kompetencegivende uddannelse, at undervisningen startede før kl. 18.00, og at hun i ledighedserklæringen af 4. oktober 1979 ikke havde oplyst om uddannelsen.

B klagede til arbejdsdirektoratet over kassens afgørelse. Hun anførte, at hun i hele perioden havde været arbejdssøgende i fuldt omfang, og at hun havde været i »god tro«. Hun henviste til en erklæring fra handelshøjskoleafdelingen i Herning, som oplyste, at aftenstudiet var tilrettelagt specielt for studerende med fuldtidsarbejde, men at man af hensyn til skolens kapacitet havde måttet påbegynde undervisningen tidligst muligt efter normal arbejdstids ophør.

I en senere skrivelse meddelte arbejdsløsheds-kassen, at B ud over tilbagebetalingen skulle gennemgå en effektiv karantæne på 3 måneder efter arbejdsløshedsforsikringslovens § 87, stk 2, på grund af tilsidesættelse af oplysningspligten.

I en udtalelse til arbejdsdirektoratet gav arbejdsløsheds-kassen udtryk for, at B ikke havde været i ond tro, men havde handlet groft uforvarligt.

Arbejdsløsheds-kassens lokale afdeling meddelte kassens hovedledelse, at afdelingen støttede B i hendes synspunkter. Hovedledelsen fremsendte afdelingens skrivelse til arbejdsdirektoratet.

Arbejdsdirektoratet indhentede telefonisk oplysning fra arbejdsformidlingen om, at B fra

den 1. oktober 1979 til den 13. august 1981 havde været tilmeldt og var fremmødt på arbejdsformidlingen.

I en skrivelse til arbejdsdirektoratet meddelte arbejdsløsheds-kassens hovedledelse, at kassen efter en fornyet gennemgang af sagen indstillede, at sagen blev henlagt.

Arbejdsdirektoratet meddelte i en skrivelse til B følgende:

... at direktoratet efter det oplyste finder, at De ikke har været berettiget til de i perioden 1. oktober til 15. februar 1981 udbetalte dagpenge, hvilke derfor skal tilbagebetales til kassen, jfr. arbejdsløshedslovens § 86, stk.1.

Direktoratet finder endvidere, at De ved at undlade at oplyse om Deres deltagelse i det pågældende kursus har gjort Dem skyldig i groft uagtsomt forhold over for kassen, hvorfor De skal udstå en almindelig karantæne på 3 måneder, jfr. arbejdsløshedslovens § 87, stk. 2.«

B klagede til ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen over arbejdsdirektoratets afgørelse. Hun anførte, at hun, da hun tilmeldte sig det 3-årige kursus, havde og fortsat regnede med at have fuldtidsarbejde. Hun mente sig berettiget til supplerende arbejdsløshedsdagpenge, da hun senere kun kunne få halvtidsarbejde og havde aldrig søgt at snyde nogen. Endelig henviste B til, at reglerne pr. 15. oktober 1981 var ændret, således at man uden dagpengemæssige konsekvenser kunne deltage i aftenundervisning fra kl. 17.00.

Ankenævnet traf i en skrivelse til B følgende afgørelse:

»Ifølge arbejdsløshedslovens § 62, stk. 1, nr. 6, kan dagpenge ikke udbetales til et medlem, der er under uddannelse.

Ankenævnet finde ikke, at det pågældende studium, hvor undervisningen startede før kl. 18, er omfattet af dagældende AK-cirkulære nr. 74/79 nævnte aftenundervisning, hvorunder dagpengeretten undtagelsesvis kan bevares.

Medlemmet opfyldte ikke betingelserne for at få udbetalt dagpenge.

Da medlemmet på ledighedserklæringen d. 4. oktober 1979 har krydset »nej« på spørgsmålet om, om hun er under uddannelse, skal hun tilbagebetale dagpenge for perioden 1. oktober 1979 til 15. februar 1981, jfr. arbejdsløshedslovens § 86, stk. 1, samt gennemgå en almindelig karantæne på 3 måneder, jfr. arbejdsløshedslovens § 87, stk. 2, og AK-cirkulære nr. 20/78.

Ankenævnet tiltræder således arbejdsdirektoratets afgørelse.«

Arbejdsløshedskassen anmodede arbejdsdirektoratet om at genoptage B's sag.

Kassen anførte, at det afgørende for B's dagpengeret måtte være, at der ikke reelt kunne sættes spørgsmålstejn ved hendes rådighed, idet hun havde været villig til, og faktisk i perioden også havde haft, fuldtidsarbejde inden for fagets normale arbejdstid. Skæringstidspunktet kl. 18.00 stammede fra en ankenævnsafgørelse og var aldrig fastsat i et cirkulære. Derimod var der senere i et cirkulære fastsat en ændret tidsgrænse – kl. 17.00 – og kassen fandt, at dette cirkulære burde gives tilbagevirkende kraft.

Arbejdsdirektoratet henviste telefonisk arbejdsløshedskassen til at søge sagen genoptaget i ankenævnet.

Ankenævnet besluttede at genoptage sagen og traf herefter beslutning om at fastholde den tidligere afgørelse.

I klagen til ombudsmanden over ankenævnets seneste afgørelse anførte A, at ankenævnets afgørelse ikke var acceptabel.

Jeg udtalte følgende i en skrivelse til A:

»I arbejdsløshedsforsikringslovens § 62, stk. 1, nr. 6, var det fastsat, at der ikke kunne udbetales dagpenge til et medlem, der er under uddannelse, (sammenhold nu § 62 a).

Direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen (tidligere arbejdsdirektøren) kunne i medfør af § 62, stk. 2 og 3, efter forhandling med landsarbejdsmarkedsnævnet gøre undtagelser fra reglen i stk. 1, nr. 6, for visse kategorier af uddannelser.

I arbejdsdirektoratets cirkulære af 27. juni 1979 er det i punkt IV fastsat, at dagpengeretten kan bevares under deltagelse i aftenundervisning. Cirkulæret indeholdt ikke en nærmere angivelse af, hvad der skulle forstås ved aftenundervisning (begyndelsestidspunktet).

Arbejdsdirektoratet anførte i et cirkulære af 8. oktober 1981:

» . . .

Efter praksis har aftenundervisning hidtil været forstået som undervisning, der var tilrettelagt til påbegyndelse tidligst kl. 18.00.

Efter at spørgsmålet har været genstand for principielle overvejelser, skal man her-

ved meddele, at der fremover vil være adgang til at bevare dagpengeretten under deltagelse i aftenundervisning, der er tilrettelagt med begyndelsestidspunkt tidligst kl. 17.00.«

Det fremgår af en afgørelse fra ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen fra 1977, at skæringstidspunktet kl. 18.00 var fastsat af et udvalg med repræsentanter for undervisningsministeriet, arbejdsministeriet og arbejdsdirektoratet.

Ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen har ved sin afgørelse, som vedrører en periode, der ligger forud for cirkulæret af 8. oktober 1981, lagt afgørende vægt på, at den undervisning, som (B) deltog i, startede før kl. 18.00, og har herefter på grundlag af den dagældende praksis fundet, at hun ikke var berettiget til at modtage arbejdsløshedsdagpenge.

Dette er imidlertid ikke i sig selv tilstrækkeligt til, at der kan kræves tilbagebetaling af de udbetalte arbejdsløshedsdagpenge, idet også visse subjektive betingelser skal være opfyldt.

Bestemmelsen om tilbagebetaling i arbejdsløshedsforsikringslovens § 86, stk. 1, har følgende indhold:

»Har et medlem givet kassen urigtige oplysninger eller fortiet omstændigheder, der er af betydning for retten til dagpenge eller efterløn, eller i øvrigt mod bedre vidende uberettiget modtaget dagpenge eller efterløn, skal dagpenge- eller efterlønsbeløbet, som er modtaget med urette, tilbagebetales af medlemmet.«

Efter almindelig opfattelse omfatter bestemmelsen i arbejdsløshedsforsikringslovens § 86, stk. 1, tilfælde, hvor medlemmet har været i ond tro med hensyn til sin ret til arbejdsløshedsdagpenge (viden) og visse tilfælde af grovere uagtsomhed. Jeg henviser i den forbindelse til lovforarbejderne til arbejdsløshedsforsikringslovens § 86, stk. 1; (jfr. Folketingstidende 1969/70, tillæg A, sp. 2457) og tilsvarende bestemmelser i anden lovgivning.

Ankenævnet har begrundet sin afgørelse, om, at (B) skal tilbagebetale det modtagne dagpengebeløb med, at hun i ledighedsrklæringen af 4. oktober 1979 på spørgsmålet om, hvorvidt hun var under uddannelse, satte kryds i nej-rubrikken.

Efter min gennemgang af sagen må jeg finde det tvivlsomt, om alene denne omstændighed gør det berettiget at antage, at de subjektive betingelser for at rejse tilbagebetalingskrav er til stede. Jeg henviser i den forbindelse til, at det pågældende kursus lå uden for fagets normale arbejdstid, at (B) i januar 1981 uden ydre anledning oplyste om kurset, og at den dagældende tidsgrænse alene hvilede på en praksis, som ikke var omtalt i cirkulæret om udbetaling af dagpenge under kursusudtagelse (et cirkulære har arbejdsløshedskassemedlemmer ifølge standardvedtægtens § 14 pligt til at holde sig orienteret om).

Jeg har derfor henstillet til ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen at tage afgørelsen om tilbagebetaling op til fornyet overvejelse.

Vedrørende den idømte karantæne skal

jeg bemærke følgende:

Efter arbejdsløshedsforsikringslovens § 87, stk. 3 (tidligere stk. 2), kan et medlem, der har gjort sig skyldig i »anden forseelse (end sving; min bemærkning) over for kassen . . . udelukkes fra ret til dagpenge . . . i et bestemt tidsrum, som ikke kan overstige 1 år«.

(B's) »forseelse« bestod i, at hun i ledighedserklæringen af 4. oktober 1979 svarede nej til spørgsmålet om, hvorvidt hun var under uddannelse.

Af det, jeg har anført om tilbagebetalingsspørgsmålet, følger det, at jeg må finde det meget tvivlsomt, om der har været grundlag for at træffe afgørelse om ikendelse af en karantæne. Afgørelsen af dette spørgsmål vil være afhængigt af udfaldet af nævnets overvejelser om tilbagebetalingsspørgsmålet.

. . .«

- 1-5.** *Rettet henvendelse til ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen om dagpengeberettigelse for en B-aktionær i en virksomhed. Ankenævnet havde fundet, at A måtte anses for at være selvstændig erhvervsdrivende, og havde stillet krav om, at aktierne blev afhændet, før der kunne ske dagpengeudbetaling. (J. nr. 1986-1170-022).*

A klagede over en afgørelse fra ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen. Ankenævnet havde fundet, at A ikke var berettiget til at modtage arbejdsløshedsdagpenge. Begrundelsen for afgørelsen var, at A og hans hustru ejede 22 1/2 % af B-aktiekapitalen i det firma, som A var blevet afskediget fra. Ankenævnet betragtede dermed A som selvstændig erhvervsdrivende og fandt, at han tidligst ville være dagpengeberettiget efter arbejdsløshedsforsikringslovens § 57, stk. 3, når aktierne var afhændet.

A anførte i klagen til ombudsmanden, at han var blevet afskediget fra sin stilling, at han ingen forbindelse havde med hverken firmaet eller sin svigerfader, der ejede alle A-aktierne i selskabet, og at B-aktionærerne ifølge selskabets vedtægter ingen indflydelse havde på selskabet.

Efter ombudsmandens gennemgang af sagens akter anmodede han ankenævnet om en supplerende udtalelse. Han henviste til, at ankenævnet i forbindelse med en anden sag, der havde været forelagt for ombudsmanden, havde udtalt, at vurderingen af, hvem der må anses for selvstændig erhvervsdrivende, kan være forbundet med betydelige vanskeligheder, nemlig i tilfælde, hvor virksomheden udøves i selskabsform. Ankenævnet havde herunder udtalt, at det må bero på en konkret vurdering af graden af medejerskab, familiemæssige forhold, bestyrelsesforhold m.v., om et medlem kan anses for i tilstrækkelig grad at være aktivt arbejdssøgende til anden, varig beskæftigelse uden for virksomheden, jfr. arbejdsløshedsforsikringslovens § 62, stk. 1, nr. 5. Ombudsmanden henviste endvidere til, at direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen i et cirkulære af 9. juli 1986 vedrørende medlemskab

m.v. for ansatte, der har aktier eller anpartar i virksomheder, i pkt. I havde anført, at » . . . Det er en forudsætning for anvendelsen af cirkulæret, at medlemmet er *ansat* i selskabet. Det forhold, at medlemmet alene er kapitalindehaver i et selskab, medfører ikke, at pågældende betragtes som selvstændig erhvervsdrivende . . . «

Ombudsmanden bad ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen om at udtale sig om overensstemmelsen mellem afgørelsen i den foreliggende sag og ankenævnets ovennævnte udtalelse og cirkulæret af 9. juli 1986.

Ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen genoptog herefter sagen. Efter en fornyet vurdering fandt ankenævnet ikke at kunne fastholde, at A havde drevet selvstændig virksomhed, men at han måtte anses for at have været ansat som funktionær, da han blev afskediget. A fandtes dermed berettiget til at modtage arbejdsløshedsdagpenge.

Ombudsmanden meddelte herefter A og ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen, at han havde taget det oplyste til efterretning, og at han herefter ikke foretog videre.

2. Boligministeriets sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 11, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 17 sager inden for boligministeriets sagsområde.

Af de 17 sager angik 2 sager afgørelser, som *departementet* havde truffet.

12 sager vedrørte *boligstyrelsen*, og heraf angik 10 sager afgørelser. I af disse sager, der gav anledning til kritik og henstilling, og som er omtalt nedenfor som sag nr. 2-1, angik spørgsmål om tilbagebetaling af boligsikring, der var blevet udbetalt til en lejer på grund af fejl i kommunens behandling af sagen. En anden sag, der gav anledning til en henstilling, og som er omtalt nedenfor som sag nr. 2-2, angik

spørgsmål om den nærmere udformning af de standardmeddelelser vedrørende boligydelse-nes størrelse og udregning, som benyttes af kommunerne, og som kunne give anledning til misforståelser.

2 sager angik sagsbehandlingsspørgsmål, heraf den ene sag sagsbehandlingstiden.

3 sager vedrørte *byggestyrelsen*, og alle sagerne angik afgørelser, som styrelsen havde truffet.

2-1. *I et tilfælde, hvor en kommune på grund af EDB-fejl udbetalte forbedringsboligsikring til en person, som ikke længere var berettiget hertil, udtalte ombudsmanden, at han ikke var enig i, at betingelserne for at kræve tilbagebetaling var opfyldt.*

Henstillet til boligstyrelsen at ophæve tilbagebetalingskravet. (J. nr. 1985-1316-15).

A klagede over boligstyrelsens afgørelse om tilbagebetaling af kr. 644 i for meget udbetalt forbedringsboligsikring i perioden 1. januar til 31. juli 1985.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at A pr. 1. november 1982 blev pålagt en husleje-forhøjelse som følge af forbedringsarbejder på ejendommen, hvor han boede. Lejeforhøjelsen androg kr. 62 pr. m² i perioden 1. november 1982 til 31. oktober 1983 og kr. 45 pr. m² fra den 1. november 1983.

I den anledning modtog A med virkning fra den 1. november 1982 forbedringsboligsikring

fra Københavns kommune til hele den opkrævede huslejestigning.

I en bevillingsskrivelse af 1. november 1984 meddelte kommunen, at forbedringsboligsikringen fremtidig ville blive udbetalt med kr. 92 pr. måned.

På baggrund af oplysninger fra Københavns Almindelige Boligselskab om de udførte forbedringsarbejder meddelte kommunen i skrivelse af 2. november 1984 A, at den rene forbedringsstigning på hans lejemaal var mindre end kr. 30 pr. m², hvorfor han ikke havde været berettiget til nogen forbedringsboligsikring. Da der ikke havde været tale om a conto udbetaling, ville kommunen ikke rejse krav om tilba-

gebetaling af den allerede udbetalte boligsikring. Der ville alene ske en »standsning af forbedringsboligsikringen med fremadrettet virkning«. Det blev dog samtidig oplyst, at kommunen ville foretage en beregning af A's mulighed for fremover at modtage almindelig indkomstafhængig boligydelse.

Den 7. november 1984 henvendte A sig personligt til boligstyrelsen og klagede over kommunens afgørelse om bortfald af forbedringsboligsikringen.

I skrivelse af 8. november 1984 amodede boligstyrelsen kommunen om en udtalelse.

På grund af tekniske fejl i kommunens EDB-system blev udbetalingen af A's boligsikring ikke standset pr. 1. december 1984.

I en ny bevillingsskrivelse af 1. januar 1985 meddelte kommunen, at A var berettiget til forbedringsboligsikring med kr. 92 pr. måned.

Københavns kommunes bistands- og pensionskontor blev i juli 1985 opmærksom på, at han stadig modtog forbedringsboligsikring. Udbetalingerne blev herefter bragt til standsning i kommunens EDB-system med virkning fra den 1. august 1985.

I skrivelse af 25. oktober 1985 imødekom kommunen boligstyrelsens anmodning af 8. november 1984 om en udtalelse i anledning af A's klage til boligstyrelsen. I den forbindelse anførte kommunen, at uanset at den fortsatte udbetaling af forbedringsboligstøtten fra den 1. december 1984 måtte tilskrives en administrativ fejl, var kommunen af den opfattelse, at A fra den 1. december 1984 måtte anses for at have modtaget boligsikringen mod bedre vidende, og at der derfor kunne rejses krav om tilbagebetaling af den udbetalte forbedringsboligsikring for perioden 1. december 1984 til 31. juli 1985, ialt kr. 736. Kommunen tilføjede, at A ikke havde været berettiget til almindelig indkomstafhængig boligydelse i perioden.

I skrivelser af 15. november 1985 meddelte boligstyrelsen A, at styrelsen var enig med kommunen i, at han havde modtaget forbedringsboligsikringen mod bedre vidende. Da kommunen i skrivelse af 2. november 1984 havde orienteret A om, at man ville undersøge hans muligheder for at få almindelig boligstøtte, fandt boligstyrelsen dog, at A først kunne anses for at have modtaget boligsikringen mod bedre vidende fra den 1. januar 1985, på hvilket tidspunkt A i en bevillingsskrivelse fik oplyst, at det fortsat var forbedringsboligsikring, der blev ydet. Boligstyrelsen bad derfor

kommunen om at reducere tilbagebetalingskravet med boligsikringen for december 1984, således at A kun skulle tilbagebetale kr. 644.

I klagen til ombudsmanden anførte A bl.a.:

» . . .

Jeg henvendte mig den 7. november 1984 i boligstyrelsen, da ydelsen for nye vinduer opførte . . . Jeg mente at det var for tidligt . . . de sagde da til mig, at de skulle undersøge sagen, men der ville gå lang tid . . . den 1. december får jeg ydelsen igen . . . Jeg kan ikke få anden opfattelse end at der måtte foreligge en misforståelse fra kommunens side da de sætter det igang igen og jeg ikke hører noget før 31. juli 1985.

. . . «

I en udtalelse til ombudsmanden anførte boligstyrelsen bl.a.:

» . . .

Vedrørende udbetaling af boligstøtte som følge af administrative fejl er det boligstyrelsens opfattelse, at det for meget udbetalte kan kræves tilbagebetalt, hvis boligstøttemodtageren under iagttagelse af almindelig agtpågivenhed burde have indset, at boligstøtten blev udbetalt fejlagtigt.

I det foreliggende tilfælde har klagerne som nævnt fået meddelelse om, at forbedringsboligsikringen ville blive standset. Efter klagerens egne oplysninger blev det endvidere fra boligstyrelsens side tilkendegivet, at der ville gå nogen tid, før boligstyrelsens afgørelse kunne foreligge, og det fremgår således også af boligstyrelsens kvitteringsskrivelse af 8.11.1984, at man først ville vende tilbage til sagen, når kommunens udtalelse forelå. På den baggrund finder boligstyrelsen ikke, at klageren kunne få grundlag for at antage, at boligstyrelsen allerede med virkning fra 1.12.1984 skulle have ændret kommunens afgørelse.

. . . «

Ombudsmanden udtalte herefter i en skrivelse til A følgende:

» Boligstyrelsens afgørelse vedrørende tilbagebetalingskravet på kr. 644 er truffet i henhold til bestemmelsen i lov om individuel boligstøtte (bekendtgørelse nr. 44 af 28. januar 1983 af lov om individuel boligstøtte) § 4I, stk. 1, der har følgende indhold:

»Har ansøgeren undladt at give meddelelse som omhandlet i § 38, stk. 3, eller i øvrigt mod bedre vidende uberettiget oppebåret boligstøtte, skal han eller hans dødsbo tilbagebetale det beløb, der er oppebåret med urette. Kommunalbestyrelsen skal skriftligt gøre ham bekendt med disse regler og med, at tilsidesættelse heraf tillige kan medføre strafansvar.«

Det fremgår af bestemmelsen, at det ikke er tilstrækkeligt grundlag for at kræve tilbagebetaling, at det efterfølgende konstateres, at ansøgeren har modtaget for meget bolig-sikring. Tilbagebetalingskravet forudsætter, at ansøgeren enten har »undladt at give meddelelse som omhandlet i § 38, stk. 3« eller »i øvrigt mod bedre vidende uberettiget (har) oppebåret boligstøtte.«

Styrelsens afgørelse er truffet på grundlag af bestemmelsens 2. led om den, som »i øvrigt mod bedre vidende uberettiget (har) oppebåret boligstøtte«.

Jeg er enig med boligstyrelsen i, at i tilfælde som det foreliggende, hvor der er kommet for meget til udbetaling som følge af fejl fra kommunens side, må tilbagebetalingskravet principielt bero på en vurdering af, om støttemodtageren vidste eller burde have vidst, at der blev udbetalt for meget. Afgørelsen afhænger i øvrigt af de nærmere omstændigheder i sagen, bl.a. vedrørende beløbets størrelse og grundlaget for en eventuel antagelse om, at støttemodtageren burde have konstateret fejlen. I tvivlstilfælde må afgørelsen efter min opfattelse bero på en konkret vurdering af, hvem der må anses for nærmest til at bære risikoen for den administrative fejl, herunder for, at fejlen ikke (tidligere) er blevet rettet.

Jeg opfatter forholdet i den konkrete sag således, at De efter at have modtaget meddelelse fra kommunen om, at forbedringsboligsikringen ville bortfalde for fremtiden, protesterede mod afgørelsen (over for boligstyrelsen som anført i kommunens meddelelse) og herefter – da støtten uændret kom til udbetaling pr. 1. december 1984 og i de følgende måneder – gik ud fra, at protesten havde haft den ønskede virkning. Jeg har herved lagt til grund, at De ikke har nærmere kendskab til myndighedernes sagsbehandling, og at De for så vidt havde rimelig grund til at tro, at den fortsatte udbetaling var en reaktion på Deres klage.

På denne baggrund kan jeg ikke være enig i, at betingelsen for at kræve tilbagebetaling i det foreliggende tilfælde er opfyldt.

Jeg har gjort boligstyrelsen bekendt med min opfattelse, og jeg har samtidig hermed henstillet til styrelsen at ophæve tilbagebetalingskravet over for Dem

...«

I skrivelse af 17. december 1986 meddelte boligstyrelsen ombudsmanden, at styrelsen på baggrund af ombudsmandens udtalelse og efter en fornyet vurdering af de konkrete omstændigheder i sagen havde besluttet at anmode social- og sundhedsforvaltningen i Københavns kommune om at frafalde tilbagebetalingskravet over for A.

Ombudsmanden meddelte herefter boligstyrelsen, at han havde taget det oplyste til efterretning.

2-2. *Ombudsmanden fandt ikke tilstrækkeligt grundlag for at kritisere, at boligstyrelsen havde fundet, at en boligsikringsmodtager ikke havde opfyldt sin oplysningspligt ved (alene) at give kommunens bistandskontor oplysning om sine indkomstforhold.*

Henstillet til boligstyrelsen at tage skridt til, at det i standardbevillingsskrivelserne præciseres nærmere, hvortil meddelelser om ændringer i forhold af betydn-

ning for beregningen af boligsikring skal rettes, for at oplysningspligten kan anses for opfyldt. (J. nr. 1986-33-17).

A klagede over boligstyrelsens afgørelse om tilbagebetaling af 7.000 kr. i for meget udbetalt boligsikring for støtteåret 1982.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at A i 1982 modtog boligsikring beregnet på grundlag af en husstandsindkomst på 49.000 kr.

I en skrivelse, som boligsikringskontoret, X kommune, modtog den 26. januar 1982, oplyste A følgende: »Angående forventet indkomst 1982 er det svært for mig at forudsige, idet det afhænger af endt uddannelse eller fortsatte studier, men det meddeler jeg Dem, hvis eller når jeg har klaret eksamen.«

A modtog endvidere gennem hele året (supplerende) bistandshjælp. A oplyste i den forbindelse løbende sin sagsbehandler i bistandsafdelingen om ændringer i sine indkomstforhold m.v.

På baggrund af ligningsmæssige oplysninger om A's husstands faktiske indkomst i støtteåret, som havde været væsentligt højere end forudsat i beregningsgrundlaget, fremsatte X kommune et tilbagebetalingskrav på 7.000 kr.

I anledning af en klage fra A meddelte Sønderjyllands statsamt i skrivelse af 22. april 1985, at amtet ikke fandt grundlag for at ændre X kommunes afgørelse om tilbagebetaling.

I skrivelse af 23. august 1985 meddelte boligstyrelsen, at styrelsen var enig med kommunen og statsamtet i, at A ikke havde opfyldt sin oplysningspligt efter boligsikringsloven. Boligstyrelsen kunne derfor tiltræde afgørelserne om tilbagebetaling. Boligstyrelsen lagde herved vægt på, at A ikke kunne antages at have opfyldt oplysningspligten alene ved løbende at have givet kommunens bistandsafdeling oplysning om sine indkomstforhold. Det blev i den forbindelse påpeget, at det af kommunens bevillingsskrivelser fremgik, at alle meddelelser skulle gives til boligsikringskontoret.

I de bevillingsskrivelser, A modtog i løbet af året, var på bagsiden anført: »Alle meddelelser skal gives til boligsikringskontoret, og det er således ikke tilstrækkeligt at rette henvendelse til folkeregister, skattevæsen eller andre instanser.«

A fastholdt under sagen, at hun ved at give de relevante oplysninger til kommunen på den beskrevne måde havde opfyldt sin oplysningspligt efter boligsikringsloven. A fandt derfor, at tilbagebetalingskravet reelt skyldtes manglende intern kommunikation i X kommune.

Ombudsmanden udtalte herefter følgende i en skrivelse til A:

»Afgørelserne om at pålægge Dem at tilbagebetale den for meget udbetalte boligsikring for 1982 er truffet på grundlag af den dagældende boligsikringslovs (lovbekendtgørelse nr. 513 af 25. november 1980 af lov om boligsikring) § 19, stk. 1, jfr. § 18, stk. 3, der havde følgende indhold:

§ 19:

»Stk. 1. Har boligsikringsmodtageren undladt at give meddelelse som omhandlet i § 18, stk. 3, eller i øvrigt mod bedre vidende uberettiget oppebåret boligsikring, skal han eller hans dødsbo tilbagebetale det beløb, der er oppebåret med urette. Kommunalbestyrelsen skal skriftligt gøre ham bekendt med disse regler og med, at tilsidesættelse heraf tillige kan medføre strafansvar.«

§ 18:

»Stk. 3. Boligsikringsmodtageren skal oplyse kommunalbestyrelsen om alle forhold, der kan medføre nedsættelse eller bortfald af boligsikringen.«

Jeg forstår, at De for så vidt er enig i, at der - på grundlag af de stedfundne indkomstændringer - påhvilede Dem oplysningspligt efter § 18, stk. 3, men at det er Deres opfattelse, at De havde opfyldt denne pligt ved løbende at have givet kommunens bistandsafdeling oplysning om Deres indkomstforhold.

Boligstyrelsen har ikke fundet, at De på denne måde harkunnet opfylde oplysningspligten, og har herved lagt vægt på, at det af kommunens bevillingsskrivelser som nævnt fremgik, at alle meddelelser skulle gives til boligsikringskontoret. Boligstyrelsen henviste endvidere til, at De i et brev til boligsikringskontoret havde lovet at give meddelelse

dertil om eventuelle ændringer i indkomsten.

Jeg finder ikke at have tilstrækkeligt grundlag for at kritisere, at boligstyrelsen ikke fandt, at De havde givet meddelelse som omhandlet i boligsikringslovens § 18, stk. 3, og som nærmere angivet (for så vidt angår meddelelsesstedet) i bevillingsskrivelserne fra kommunen. Jeg har herved også fundet at måtte tage hensyn til, at De på baggrund af de skete indkomststigninger burde være opmærksom på det uændrede beregningsgrundlag i de bevillingsskrivelser, De modtog i april og oktober måneder, hvor boligsikringen blev ændret på grund af andre forhold end indkomstændringer.

Sagen har dog givet mig anledning til nogle almindelige overvejelser vedrørende indholdet af den oplysningspligt, som nu fremgår af boligstøttelovens § 38, stk. 3. Disse overvejelser skal bl.a. ses i sammenhæng med ombudsmandens udtalelse i den sag, der er refereret i beretningen for 1980, s. 607 ff.

Efter bestemmelsens ordlyd er oplysningspligten en pligt over for kommunalbestyrelsen. Jeg finder det ubetænkeligt at antage, at myndighederne i et vist omfang har adgang til at præcisere, hvorledes meddelelserne skal gives; herunder til hvilken forvaltningsgren inden for kommunen man skal rette henvendelse.

Forudsætningen for, at en sådan administrativ præcisering kan gøres gældende over for de personer, som pligten påhviler, må dog være, at det med tilstrækkelig tydelighed over for de pågældende er gjort klart, hvorledes, på hvilket sted, de lovpligtige meddelelser skal gives.

I de standardiserede bevillingsskrivelser vedrørende tildeling af boligstøtte, som er anvendt i denne sag, og som også anvendes i andre kommuner, er som nævnt ovenfor efter indskærpelse af oplysningspligten (nu lovens § 41, stk. 1, jfr. § 38, stk. 3) anført, at meddelelser skal gives til »boligsikringskontoret«; herefter er tilføjet: »... det er således ikke tilstrækkeligt at rette henvendelse til folkeregister, skattevæsen eller andre instanser.«

Så vidt jeg forstår, er der i kommunerne ikke nogen ensartet praksis med hensyn til videregivelse af oplysninger fra andre kon-

torer, herunder bistandskontor, til boligsikringskontoret. I nogle kommuner, men åbenbart ikke i alle, sker der således en rutinemæssig videregivelse af relevante oplysninger fra bistandskontor til boligsikringskontoret. Dette skal bl.a. ses på baggrund af forskelle i boligsikringskontoreernes organisatoriske placering i de kommunale forvaltninger. Hertil kommer, at der selvsagt er betydelige forskelle med hensyn til boligsikringskontoreernes fysiske placering i forhold til bistandskontor og andre kontorer i den kommunale forvaltning.

De nævnte forskelle indebærer, at kravet om, at oplysninger skal gives til boligsikringskontoret – og ikke til » andre instanser« i den kommunale forvaltning – reelt har forskelligt indhold fra kommune til kommune.

Set fra borgernes (boligstøttemodtagerne) side kan kravet navnlig være svært at forstå, når der er tale om forholdet mellem bistandskontor og boligsikringskontor sammenholdt med den gensidige afhængighed mellem bistandsydelser og boligydelse. Det bliver ikke lettere at forstå, hvis forholdet yderligere er det, at de to kontorer befinder sig i umiddelbar nærhed af hinanden i den kommunale administration.

På denne baggrund er det min opfattelse – såfremt man ønsker at fastholde kravet om, at alene meddelelser, som gives direkte til boligsikringskontoret, opfylder oplysningspligten – at den anførte præcisering i standardbevillingsskrivelserne ikke er tilstrækkelig klar.

Det bør efter min opfattelse i teksten udtrykkeligt angives, 1) at meddelelser, som gives til bistandskontoret, ikke opfylder oplysningspligten, og 2) at der således skal rettes særskilt henvendelse til boligsikringskontoret, selv om der eventuelt samtidig gives (samme) oplysninger til bistandskontoret.

Jeg har under henvisning hertil henstillet til boligstyrelsen at tage skridt til en ændring af bevillingsskrivelsernes standardtekst i overensstemmelse med det anførte.

...«

I skrivelse af 13. januar 1987 underrettede boligstyrelsen mig om, at styrelsen i en cirkulærskrivelse af 10. november 1986 til samtlige kommunalbestyrelser og kommunedata havde

henstillet, at kvitteringsskrivelserne blev udformet i overensstemmelse med ombudsmandens henstilling.

Jeg meddelte boligstyrelsen, at jeg havde taget det oplyste til efterretning.

3. Energiministeriets sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 11, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 4 sager inden for energiministeriets sagsområde.

1 sag angik en afgørelse, som *departementet* havde truffet vedrørende en kommunalbestyrelses beslutning om at pålægge de ejendomme, der allerede blev forsynet fra et fjernvarmeværk, at forblive tilsluttet værket, selv om dette opførte et halmvarmeværk.

2 sager angik afgørelser, som *energistyrelsen* havde truffet vedrørende dels statstilskud til en

vindmølle, dels bortfald af tilsagn om tilskud til et biogasanlæg.

1 sag angik det generelle spørgsmål om anvendelse af almindelige retsgrundsætninger om inhabilitet i forhold til *elprisudvalgets* medlemmer; sagen, der gav anledning til kritik, er omtalt nedenfor som sag nr. 3-1.

3-1. *Udtalt over for elprisudvalget, at der ikke var grundlag for at antage, at de almindelige retsgrundsætninger om inhabilitet ikke skulle finde anvendelse i forhold til elprisudvalgets medlemmer. Baggrunden for sagen var, at ombudsmanden var blevet opmærksom på, at NESAs direktør som medlem af elprisudvalget havde deltaget i udvalgets behandling af en klage fra et andet elselskab vedrørende NESAs. (J. nr. 1986-895-31).*

I juli 1986 meddelte ombudsmanden elprisudvalget, at han ved behandlingen af en klage fra elselskabet EFFO vedrørende aktindsigt var blevet opmærksom på et habilitetsspørgsmål i forbindelse med elprisudvalgets behandling af EFFOs klage over NESAs forhøjelse af elprisen. Ombudsmanden henviste til, at det af et bilag til aktindsigtklagen fremgik, at en direktør i NESAs for tiden er medlem af elprisudvalget, og at direktøren havde deltaget i elprisudvalgets behandling af EFFOs klage vedrørende NESAs. På den baggrund anmodede ombudsmanden elprisudvalget om en udtalelse, idet han henviste til almindelige retsgrundsætninger om inhabilitet. Ombudsmanden anmodede om, at sagen blev tilbagesendt gennem energiministeriet, hvis bemærkninger han ligeledes udbad sig.

De nærmere regler om elprisudvalget findes i lov nr. 54 af 25. februar 1976 om elforsyning. Efter lovens § 10, stk. 1, skal priser og andre betingelser, herunder afgifter ved tilslutning og udvidelse, anmeldes til et af handelsministeren (nu energiministeren) nedsat udvalg – elprisudvalget – efter regler fastsat af udvalget.

Efter lovens § 10, stk. 4 og 5, kan elprisudvalget efter nærmere angivne regler meddele pålæg om ændring af priser eller betingelser, såfremt forholdet ikke gennem forhandling kan bringes til ophør.

Lovens § 11 indeholder følgende bestemmelser vedrørende elprisudvalget:

»Elprisudvalget består af en formand og 9 andre medlemmer, som udnævnes af handelsministeren. Formanden og 4 af medlemmerne

skal være uafhængige af elforsyningsinteresser og kommunale interesser og skal repræsentere juridisk, nationaløkonomisk, regnskabsmæssig og teknisk sagkundskab samt de større og de mindre forbrugeres interesser. Af de øvrige 5 medlemmer udnævnes 3 efter indstilling fra Danske Elværkers Forening, 1 medlem udnævnes efter indstilling fra Kommunernes Landsforening og 1 medlem efter fælles indstilling fra Københavns kommune og Frederiksberg kommune.

Stk. 2. Udvalget er beslutningsdygtigt, når et lige stort antal af de medlemmer, der repræsenterer elforsynings- og kommunale interesser og de øvrige medlemmer, er til stede. I tilfælde af stemmelighed er formandens stemme udslaggivende.

Stk. 3. Udvalgets sekretariatsforretninger varetages af monopoltilsynets direktorat.

Stk. 4. Handelsministeren fastsætter udvalgets forretningsorden.«

Forretningsordenen for elprisudvalget er fastsat i handelsministeriets bekendtgørelse nr. 177 af 18. marts 1977.

Hverken elforsyningsloven eller forretningsordenen for elprisudvalget indeholder bestemmelser om inhabilitet.

I sin udtalelse bekræftede elprisudvalget, at NESAs direktør, Preben Schou, havde deltaget i to møder i elprisudvalget under udvalgets behandling af EFFOs klage vedrørende NESA. Udvalget oplyste, at Preben Schou er udnævnt som medlem af elprisudvalget efter indstilling fra Danske Elværkers Forening. Vedrørende Preben Schous habilitet til at deltage i sagens behandling udtalte elprisudvalget bl.a. følgende:

» . . .

Elprisudvalget er opmærksom på, at man med udgangspunkt i de almindelige retsgrund sætninger om inhabilitet naturligt må stille spørgsmål ved det pågældende medlems habilitet i en situation som den foreliggende. Udvalget har imidlertid hidtil haft den holdning, på baggrund af omstændighederne omkring nedsættelsen af udvalget og reglerne for dets sammensætning og beslutningsdygtighed, at de almindelige habilitetsregler ikke finder anvendelse.

Denne holdning bygges for det første på, at elforsyningsloven ikke indeholder bestemmelser om inhabilitet. Dette indebærer næppe i sig

selv, at de almindelige regler sættes ud af kraft, men udvalgets historiske baggrund kunne pege i den retning. De opgaver, der er henlagt til elprisudvalget, blev før elforsyningslovens ikrafttræden i 1977 varetaget af monopoltilsynet.

I lov om tilsyn med monopoler og konkurrencebegrænsninger (lov nr. 102 af 31. marts 1955) er inhabilitetsbestemmelser indeholdt i § 4, stk. 2:

»Intet af rådets medlemmer må deltage i afgørelsen af en sag, der umiddelbart berører erhvervsvirksomheder eller brancheorganisationer, i hvilke han er interesseret, eller til hvilke han er knyttet. Rådet afgør i påkommende tilfælde, om et medlem kan deltage i en sags behandling.«

§§ 9-12 i elforsyningsloven, der vedrører elprisudvalgets virksomhed, bygger på meget væsentlige punkter på tilsvarende bestemmelser i monopolloven. Det må derfor anses for bevidst, at monopollovens inhabilitetsbestemmelser ikke er »ført med over« i elforsyningsloven.

Dette synspunkt underbygges endvidere af den sammensætning, udvalget har, jfr. § 11, stk. 1, der er citeret ovenfor. Det fremgår heraf, at 3 medlemmer udnævnes efter indstilling fra DEF, og 2 udnævnes af kommunerne. Disse 5 medlemmer vil næsten pr. definition have en direkte interesse i et eller flere elselskaber. Dette forhold har ikke været ukendt ved lovens udformning.

I handelsministerens bemærkninger til det oprindelige lovforslag (LF nr. 180 af 20. marts 1975) hedder det således vedrørende § 11 bl.a.:

»Bestemmelsen omhandler elprisudvalgets sammensætning, hvor det på den ene side forekommer ønskeligt, at både elværker og kommuner, som er i besiddelse af indsigt og erfaring på elforsyningsområdet, repræsenteres, men hvor der på den anden side af hensyn til de samfundsmæssige interesser må sikres en majoritet af uafhængige medlemmer, herunder formanden, som kan varetage også generelt energiforsyningsmæssige interesser ud fra en juridisk, nationaløkonomisk, regnskabsmæssig og teknisk sagkundskab.«

Det må udledes af disse bemærkninger, at direkte repræsentation fra elforsyningselskaberne fandtes ønskelig, mens hensyn til samfundsmæssige interesser skulle sikres ved en majoritet af uafhængige medlemmer. I det oprindelige lovforslag bestod udvalget kun af 9

medlemmer, mens der i det endelige lovforslag (LF nr. 40 af 17. oktober 1975) var 10 medlemmer, idet det ekstra medlem udpegedes efter indstilling fra Danske Elværkers Forening. For stadig at sikre en majoritet af uafhængige medlemmer indføres samtidig de lidt usædvanlige afstemningsregler, der er angivet i § 11, stk. 2, hvorefter udvalget kun er beslutningsdygtigt, såfremt et lige stort antal af de medlemmer, der repræsenterer elforsynings- og kommunale interesser, og de øvrige medlemmer er til stede. I tilfælde af stemmelighed er formandens stemme udslagsgivende.

Det kan videre oplyses, at med den nuværende sammensætning af elprisudvalget ville spørgsmålet om inhabilitet efter de almindelige retsgrundsætninger kunne rejses ved behandlingen af adskillige sager ved hvert eneste udvalgs møde. Eksempelvis har direktør Preben Schou direkte interesser i såvel NESA som i Isefjordværket og ELKRAFT, og det vil være yderst sjældent, at en dagsorden for et elprisudvalgs møde ikke indbefatter sager, hvor en af disse virksomheder er involveret. Tilsvarende gælder i større eller mindre grad for de øvrige medlemmer, der er udpeget af DEF eller kommunerne.

Spørgsmålet om inhabilitet blev således ikke berørt ved elprisudvalgets behandling af EF-FOs klage over NESAs prisforhøjelse, selv om det nævnte udvalgsmedlem deltog i behandlingen af sagen i udvalget.

...«

Energiministeriet bemærkede i sin udtalelse, at den endelige administrative afgørelse af, hvorvidt direktør Preben Schou må anses for at have været inhabil ved elprisudvalgets behandling af sagen, hører under monopolankenævnet. På denne baggrund fandt energiministeriet det rigtigst ikke at tage konkret stilling til habilitetsspørgsmålet i sagen. Ministeriet anførte følgende almindelige synspunkter, som efter ministeriets opfattelse burde tillægges vægt ved afgørelsen:

» . . .

Det er energiministeriets opfattelse, at det af elprisudvalget om forhistorien bag lovens § 11 anførte ikke indebærer, at dansk rets almindelige regler om inhabilitet ikke finder anvendelse på elprisudvalget.

Energiministeriet er imidlertid enig med elprisudvalget i, at sammensætningen af elprisudvalget og baggrunden herfor er forhold, der

i almindelighed er af betydning i forbindelse med den konkrete bedømmelse af et medlems habilitet.

Dette indebærer efter energiministeriets opfattelse som et generelt synspunkt, at man i vid udstrækning bør anerkende, at f.eks. medlemmer, der er udpeget efter indstilling fra Danske Elværkers Forening, ved behandlingen af konkrete sager i elprisudvalget vil kunne varetage elsektorens almindelige interesse i den pågældende sag.

I den foreliggende sag må bedømmelsen af direktør Preben Schous habilitet efter energiministeriets opfattelse imidlertid tage udgangspunkt ikke alene i, at Preben Schou er udpeget efter indstilling fra Danske Elværkers Forening, men også i det forhold, at Preben Schou er administrerende direktør for NESA, og at den trufne afgørelse angår en sag, hvori NESA er part.

Det tilføjes, at energiministeriet over for elprisudvalgets sekretariat har taget initiativ til en drøftelse af den fremtidige tilrettelæggelse af udvalgets arbejde med henblik på at sikre, at der i videst muligt omfang ikke vil kunne rejses spørgsmål om medlemmernes specielle habilitet i forbindelse med udvalgets virksomhed.

...«

I en skrivelse til elprisudvalget udtalte ombudsmanden herefter følgende:

»Som nævnt ovenfor findes der hverken i elforsyningsloven eller forretningsordenen for elprisudvalget bestemmelser om inhabilitet.

Endvidere er spørgsmålet ikke berørt i elforsyningslovens forarbejder.

Elprisudvalget er i sin udtalelse inde på, at der kan sluttes modsætningsvis fra den inhabilitetsbestemmelse, der findes i monopollovens § 4, stk. 2, vedrørende monopolrådet. Jeg skal hertil bemærke, at der efter min opfattelse ikke uden særligt belæg i lovforarbejder m.v. vil kunne foretages den modsætningslutning, at de almindelige retsgrundsætninger om inhabilitet ikke gælder, fordi der på et område ikke er fastsat lovregler om inhabilitet. Jeg henviser nu til forudsætningen herom i forvaltningslovens § 34.

Efter min gennemgang af sagen er jeg enig med energiministeriet i, at det oplyste

om forhistorien til elforsyningslovens § 11 ikke kan give grundlag for at fravige de almindelige retsgrundsætninger om inhabilitet. Disse retsgrundsætninger må herefter finde anvendelse i forhold til elprisudvalgets medlemmer.

Det tilføjes, at de almindelige retsgrundsætninger om inhabilitet i forvaltningen selvsagt ikke normalt vil være til hinder for, at repræsentanter for interesseorganisationer m.v., der som sådanne er udnævnt til medlem af et kollegialt forvaltningsorgan, deltager i behandlingen af sager, i hvis udfald organisationen har en generel interesse. Derimod vil der jævnlige være grund til at statuere inhabilitet i tilfælde, hvor det pågældende medlem samtidig – ud over at re-

præsentere de generelle foreningsinteresser – deltager i ledelsen af eller i øvrigt har nær tilknytning til et selskab, der som part i sagen har en særlig interesse i udfaldet. Jeg henviser til højesterets dom i Ugeskrift for Retvæsen, 1963, s. 973, samt til den nu vedtagne forvaltningslov, § 3, stk. 1, nr. 3, og bemærkningerne hertil i lovforslaget.

Jeg har sendt energiministeriet en kopi af denne skrivelse og anmodet ministeriet om underretning om udfaldet af de igangsatte drøftelser med henblik på at sikre, at der ikke fremover vil kunne rejses spørgsmål om medlemmernes specielle habilitet i forbindelse med elprisudvalgets virksomhed.

. . .«

4. Finansministeriets sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 11, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 2 sager inden for finansministeriets sagsområde.

I sag angik en afgørelse, som *budgetdepartementet* havde truffet vedrørende modregning i overskydende skat med en restgæld fra et statsgaranteret studielån.

Den anden sag angik en afgørelse, som *løn- nings- og pensionsdepartementet* havde truffet vedrørende beregningen af pensionsalder.

5. Ministeriet for skatter og afgifters sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 11, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 33 sager inden for ministeriet for skatter og afgifters sagsområde; 1 sag hidrørte fra *departementet for told- og forbrugsafgifter*, medens de resterende 32 sager hidrørte fra *skattedepartementets* sagsområde.

Sagen fra *departementet for told- og forbrugsafgifter* angik en afgørelse, som *departementet* havde truffet vedrørende fradrag efter momslovens § 13, stk. 6, for tab på udestående fordringer.

Af de 32 sager vedrørende *skattedepartementets* sagsområde angik de 14 sager *departementet*. 1 sag angik det generelle spørgsmål om jævnlig underretning til alle solidarisk hæftende skyldnere for A-skatterestancer om restgældens størrelse. De resterende 13 sager angik afgørelser; 2 af sagerne, der gav anledning til henstillinger, og som er omtalt nedenfor som sag nr. 5-1 og sag nr. 5-2, angik henholdsvis eftergivelse af restskat og arveafgiftsnedsettelse til en dyreværnsforening.

9 sager vedrørte *landsskatteretten*, og 8 af disse sager angik afgørelser. 1 af sagerne, der angik rettens stillingtagen til en formalitetsindsigelse, gav anledning til kritik. 1 sag, der er omtalt nedenfor som sag nr. 5-3, angik rettens afvisning af en klage under henvisning til skat-testyrelseslovens § 28, nr. 1. Den 9. sag, der gav anledning til kritik og henstilling, angik den tid, der var medgået til *landsskatterettens* behandling af sagen.

9 sager vedrørte *statsskattedirektoratet*; 8 af sagerne angik afgørelser hovedsagelig vedrørende lempelse af skat og bunden opsparing, medens den resterende sag angik et sagsbehandlingsspørgsmål.

5-1. *Under henvisning til, at en afgørelse vedrørende eftergivelse af restskat var truffet på grundlag af urigtige, faktisk oplysninger om skatteydernes økonomiske forhold, henstillede ombudsmanden til skattedepartementet, at sagen blev taget op til fornyet behandling, og at der blev meddelt de pågældende nye afgørelser på grundlag af rigtige oplysninger om deres økonomiske forhold. (J. nr. 1986-305-220).*

A og hans hustru klagede over, at skattemyndighederne havde afslået deres ansøgninger om eftergivelse af restskatter på henholdsvis 9.150 kr. og 6.364 kr. (opgjort pr. 30. oktober 1985 af X kommune) for indkomståret 1983.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at restskatterne bl.a. var opstået ved, at en resterende del af underskud fra indkomståret

1980 havde været forkert overført både ved forskudsregistreringerne og selvangivelserne for indkomståret 1981.

Efter at amtsskatteinspektoratet i Hjørring og statsskattedirektoratet havde meddelt, at deres ansøgninger om eftergivelse af restskatterne ikke kunne bevilges, anmodede deres revisor statsskattedirektoratet om at få sagen forelagt skattedepartementet. Ved sagens over-

sendelse den 19. november 1985 til skattedepartementet anførte statsskattedirektoratet følgende:

» . . .

Afgørelsen er truffet under hensyn til de stedlige myndigheders udtalelser samt på grundlag af de for direktoratet foreliggende oplysninger, herunder blandt andet, at der pr. 31. december 1984 var opført et bankindestående, der oversteg restancen.

Det tilføjes, at restancen vedrørende restskat for indkomståret 1983 udgør kr. 9.150.

Den trufne afgørelse indstilles fastholdt.«

I skrivelser af 4. december 1985 til revisoren meddelte skattedepartementet, at departementet efter behandling af sagen heller ikke kunne imødekomme det ansøgte.

I anledning af klagen til ombudsmanden anførte statsskattedirektoratet i skrivelse af 18. marts 1986 til skattedepartementet følgende:

»Tilbagesendes med bilag til *skattedepartementet*, idet udtales, at direktoratet under hensyn til de foreliggende oplysninger om, at der for samme år er udbetalt overskydende skat, og at der på skattens forfaldstidspunkt var et bankindestående, som var større end restskatten, fortsat ikke kan anbefale lempelse.

Det tilføjes, at ifølge oplysninger fra X kommune d. 17/3-1986 er restskatten kr. 6.364 betalt d. 7/11-1985.«

Skattedepartementet henviste over for ombudsmanden til statsskattedirektoratets udtalelse og anførte, at departementet fortsat ikke fandt grundlag for at lempe den omhandlede restskat for indkomståret 1983, og at afslaget var i overensstemmelse med praksis.

Ombudsmanden udtalte følgende i en skrivelse til A:

»Ved sagens bedømmelse må jeg lægge til grund, at de omhandlede restskatter pr. 30. oktober 1985 androg 15.514 kr., og ikke som

statsskattedirektoratet har anført i sin udtalelse af 19. november 1985 til skattedepartementet 9.150 kr.

Da Deres og Deres hustrus bankindestående ifølge årsopgørelserne for indkomståret 1984 androg 9.322 kr., oversteg det ikke restancerne, således som statsskattedirektoratet har anført det i sine udtalelser af 19. november 1985 og 18. marts 1986 til skattedepartementet.

De har i øvrigt telefonisk over for en af mine medarbejdere oplyst, at restskatterne ikke blev betalt til (X) kommune den 7. november 1985 med 6.364 kr., men med 15.960 kr. (incl. renter), og at det skete ved optagelse af et banklån på 16.000 kr., således som De har redegjort for i klagen af 1. marts 1986 til mig.

Da statsskattedirektoratets og skattedepartementets afgørelser herefter er truffet på grundlag af urigtige, faktiske oplysninger om Deres og Deres hustrus økonomiske forhold, har jeg fundet at burde henstille til skattedepartementet, at sagen tages op til fornyet behandling, og at der meddeles Dem og Deres hustru nye afgørelser på grundlag af rigtige oplysninger om de økonomiske forhold.«

I skrivelse af 6. november 1986 underrettede skattedepartementet ombudsmanden om, at departementet havde gennemgået sagen på ny, og at departementet under hensyn til de af ombudsmanden påpegede forhold, som statsskattedirektoratet havde beklaget, hvilket departementet havde tilsluttet sig, i betragtning af de seneste oplysninger om skatteydernes økonomiske forhold havde fundet grundlag for at eftergive halvdelen af restskatterne.

Ombudsmanden fandt herefter ikke grundlag for at foretage videre i sagen.

5-2. *Henstillet til skattedepartementet at undergive en sag om arveafgiftsned-sættelse til Landsforeningen Forsøgsdyrenes Værn en fornyet vurdering. (J. nr. 1986-560-220).*

Advokat A klagede over, at skattedepartementet havde afslået hans begæring – som eksekutor ved en bobehandling – om arveafgifts-nedsættelse for en arv, der var tilfaldet Landsfor-eningen Forsøgsdyrenes Værn.

Det fremgik af sagen, at skattedepartementet den 23. december 1985 havde truffet føl-gende afgørelse:

» . . .

Eksekutor er i henhold til § 2 i ministeriet for skatter og afgifters bekendtgørelse nr. 506 af 20. oktober 1983 samt skattedepartementets cirkulære af samme dato, pkt. 5 ff, bemyndiget til at beregne arveafgiften med 12 pct. for så vidt angår den under 1. omhandlede erhver-velse (Foreningen til Dyrenes Beskyttelse i Danmark; tilføjet her).

Med hensyn til under 2. nævnte erhvervelse (Landsforeningen Forsøgsdyrenes Værn; tilfø-jet her) kan det ansøgte ikke bevilges.«

I skrivelse af 10. februar 1986 til ministeren for skatter og afgifter anmodede A ministeren om at omgøre skattedepartementets afgørelse, idet han anførte, at Landsforeningen Forsøgs-dyrenes Værn i sit formål havde nøjagtig de samme bestemmelser som øvrige dyreværns-foreninger.

I skrivelse af 21. februar 1986 meddelte mi-nisteren for skatter og afgifter A, at skattede-partementets afgørelse var i overensstemmelse med gældende nedsættelsespraksis, idet lands-foreningens formål ikke kunne godkendes som almenyttigt i arveafgiftslovens forstand, og at ministeren ikke fandt grundlag for at ændre den trufne afgørelse.

I den anledning anmodede A ministeren for skatter og afgifter om en nærmere begrundelse for afgørelsen.

I skrivelse af 12. marts 1986 meddelte skat-tedepartementet A, at foreningens formål, der gik ud på at afskaffe ethvert lidelsesforvol-dende dyreforsøg, ikke gav grundlag for at anse foreningen for almenyttigt i arveafgiftslo-

vens forstand, idet der ikke ved udformningen af formålsbestemmelsen var taget rimeligt hen-syn til nødvendigheden af at anvende dyr til forsøg som led i den videnskabelige forskning og i sygdomsbekæmpelse.

På baggrund af en fornyet henvendelse fra A meddelte skattedepartementet i skrivelse af 9. april 1986, at departementet ikke havde yder-ligere at tilføje til sin tidligere meddelte be-grundelse.

I klagen til ombudsmanden gjorde A bl.a. gældende, at Landsforeningen Forsøgsdyrenes Værns formål ikke var at virke for afskaffelse af dyreforsøg, men afskaffelse af alle lidelses-forvoldende dyreforsøg. Det af Landsforenin-gen Forsøgsdyrenes Værn anførte særlige for-mål fandtes i virkeligheden at være indeholdt i øvrige dyreværnsforeningers formål.

I anledning af klagen anførte skattedeparte-mentet i skrivelse af 14. maj 1986,

» . . . at foreningen siden 1963 har fået afslag på en række ansøgninger, dels om nedsættelse i henhold til arveafgiftslovens § 3, stk. 4, og dels om godkendelse i henhold til ligningslovens § 8 A. Nogle af disse afgørelser er truffet på ministerplan.

Baggrunden for afslagene er, at foreningens formålsbestemmelse er formuleret således, at der ikke tages rimeligt hensyn til nødvendighe-den af at anvende dyr til forsøg som led i den videnskabelige forskning og i sygdomsbekæm-pelse, og dermed kan formålet ikke anses for almenyttigt.

Så længe formålet er udformet således, at det går ud på at afskaffe ethvert lidelsesforvol-dende dyreforsøg, kan foreningen ikke for-vente at blive anset for almenyttigt i henhold til ligningslovens § 8 A og arveafgiftslovens § 3, stk. 4, hvilket foreningen ved flere lejligheder er gjort bekendt med.«

A fremsatte herefter følgende bemærkninger til departementets udtalelse:

» . . .

Sammenholdes Dyrenes Beskyttelses formål med Landsforeningen Forsøgsdyrenes Værns formål, er det for mig helt oplagt, at Dyrenes Beskyttelse har i sit formål naturligvis også at beskytte dyrene imod lidelser i forbindelse med forsøg.

Det bedes bemærket i denne sammenhæng, at Landsforeningen Forsøgsdyrenes Værn ikke har til formål at afskaffe forsøg med dyr – alene de lidelsesforvoldende.

Sammenholdes dette med, at Dyrenes Beskyttelse tillige har det samme som en del af sit formål, er det helt klart urimeligt og diskriminerende, at den omstændighed, at en forening fokuserer på netop det lidelsesforvoldende, skulle være til hinder for, at man kan få en anerkendelse som almenyttig i henhold til ligningslovens § 8 A og arveafgiftslovens § 3, stk. 4.

. . . «

Efter en foreløbig gennemgng af sagen fandt ombudsmanden at burde indhente nærmere oplysninger fra skattedepartementet om, hvilke dyreværnsforeninger m.v. der for tiden er anerkendt som »almennyttige« i relation til bestemmelserne i arveafgiftslovens § 3, stk. 4, og ligningslovens § 8 A. Ombudsmanden anmodede i den forbindelse skattedepartementet om at sende akterne i de tidligere sager, der var omfattet i departementets (ovenfor nævnte) skrivelse af 14. maj 1986.

I skrivelse af 27. august 1986 oplyste skattedepartementet, at følgende foreninger er godkendt som »almennyttige«:

- » 1. Alternativfondet,
2. Dansk Dyreværn, Århus,
3. Dansk Dyreværn, Ålborg afd.,
4. Dyrefondet af 1973,
5. Foreningen til Dyrenes Beskyttelse i Danmark,
6. Dyreværnsforeningen Freja,
7. Foreningen Hestens Værn,
8. Kattens Værn.«

Herudover havde skattedepartementet bevilget nedsættelse af arveafgift i henhold til arveafgiftslovens § 3, stk. 4, til Fonden til Sygdomsbekæmpelse uden Dyreforsøg. Derimod var der meddelt afslag på ansøgninger om ar-

veafgiftsnedsættelse for Nordisk Samfund til Bekæmpelse af Smertevoldende Behandling af Dyr og Nordisk Samfund til Bekæmpelse af Misbrug af Dyr.

Af det yderligere aktmateriale, ombudsmanden samtidig modtog, fremgik, at skattedepartementet oprindeligt (i 1964 efter Landsforeningen Forsøgsdyrenes Værns oprettelse) havde afslået at godkende landsforeningen som berettiget til at modtage fradragsberettigede gaver i medfør af ligningslovens § 8 A under henvisning til en udtalelse fra indenrigsministeriet (af 23. januar 1964), hvorefter »det i § 1 i foreningens vedtægt nævnte formål efter indenrigsministeriets opfattelse ikke tager rimeligt hensyn til nødvendigheden af at anvende dyr til forsøg, herunder smertevoldende forsøg, som led i den videnskabelige forskning, jfr. herved lov nr. 93 af 31. marts 1953 om dyrs anvendelse ved biologisk forskning og sygdomsbekæmpelse . . . « . Foreningens formål kunne dermed ikke anses for almenyttigt.

Skattedepartementets senere afgørelser var meddelt med samme begrundelse og under henvisning til de tidligere afgørelser, der havde været truffet om spørgsmålet.

Om landsforeningens formål (som er »at virke for afskaffelse af alle lidelsesvoldende dyreforsøg«) blev i medlemsbladet »Forsøgsdyrenes Værn«, 1. årgang, nr. 2, september 1963, anført følgende:

»Målet for vort arbejde er afskaffelsen af de smertevoldende dyreforsøg, et mål der ikke i øjeblikket ligger inden for synsvidde, men som alligevel må være det endemål, der skal arbejdes henimod. Vi tror, at et stadig stigende antal mennesker vil give tilslutning hertil, når oplysning om kendsgerningerne på dette område lægges frem for offentligheden . . . «

I medlemsbladet 10 år senere (10. årgang, nr. 4, december 1972/januar-februar 1973) skrev et bestyrelsesmedlem følgende (henvendt til læger, stud. med.er m.fl.):

»Man går ikke ind for afskaffelse af alle dyreforsøg for enhver pris – uden disse kan lægevidenskab næppe drives.

Man går ind for i videst muligt omfang gennem revideret lovgivning, udbredelse af kendskab til alternative forsøgsmetoder m.m., at begrænse antallet af dyreforsøg og efterhånden ved indførelse af nævnte alternative metoder at

afskaffe *lidelsesvoldende* og unødvendige dyreforsøg.«

Ombudsmanden udtalte herefter følgende i en skrivelse til A:

»Lovbekendtgørelse nr. 310 af 23. juni 1983 om afgift af arv og gave, § 3, stk. 4, har følgende indhold:

» . . .

Endvidere er ministeren for skatter og afgifter bemyndiget til at nedsætte afgiften til 12 pct. af arv, som tilfalder offentlige institutioner, foreninger, selskaber eller stiftelser med almenvelgørende eller andet almennyttigt formål, eller som på anden måde bortskænkes i tilsvarende øjemed.

. . .«

Som det fremgår af § 3, stk. 4, er bestemmelsen om arveafgiftsnedsættelse formuleret som en bemyndigelse for ministeriet for skatter og afgifter til at nedsætte afgiften, men betinget af, at vedkommende forening har et almenvelgørende eller andet almennyttigt formål.

Som anført af skattedepartementet i udtalelsen af 14. maj 1986 til mig, har landsforeningen lige siden 1963 fået afslag på sine ansøgninger om arveafgiftsnedsættelse og om godkendelse i henhold til ligningslovens § 8 A med den begrundelse, at dens formål ikke kan anses for almennyttigt, idet »der ikke tages rimeligt hensyn til nødvendigheden af at anvende dyr til forsøg som led i den videnskabelige forskning og sygdomsbekæmpelse«.

Skattedepartementet har i forbindelse med behandlingen af de tidligere godkendelsessager i et vist omfang indhentet udtalelser fra indenrigsministeriet (ifølge det tilsendte materiale, senest af 10. december 1974), og indenrigsministeriet har i disse udtalelser henvist til lov nr. 93 af 31. marts 1953 om dyrs anvendelse ved biologisk forskning og sygdomsbekæmpelse.

Jeg forstår, at det er opfattelsen, at en forening, der har til formål at afskaffe lidelsesforvoldende dyreforsøg, ikke kan anerkendes som almennyttig, så længe lovgivningen (i et vist omfang) tillader sådanne forsøg.

Det kommer herved efter min opfattelse i betragtning, at der siden 1964, da det første

afslag blev meddelt, er sket en udvikling i den almindelige opfattelse af behovet for beskyttelsen af dyr, der anvendes til forsøg, herunder navnlig smerte- eller lidelsesforvoldende forsøg, sammenholdt med behovet for sådanne forsøg.

Af det fra skattedepartementet senest tilsendte materiale fremgår, at Landsforeningen Forsøgsdyrenes Værn har bistået medlemmer af folketinget, som i 1974/75 udarbejdede forslag til revision af lov om dyrs anvendelse ved biologisk forskning og sygdomsbekæmpelse.

Det private lovforslag dannede grundlag for regeringens fremsættelse af forslag til lov om dyreforsøg (jfr. Folketingstidende 1976/77, till. A, sp. 411 ff). Loven om dyreforsøg (lov nr. 220 af 18. maj 1977), der blev vedtaget enstemmigt, ændrede den tidligere gældende dyreforsøgslov ved at samle beføjelserne efter loven hos et kontrollerende udvalg, dyreforsøgsudvalget. For at styrke dette organs funktioner blev beføjelsen til at give tilladelse til dyreforsøg henlagt til dyreforsøgsudvalget. Udvalget består bl.a. af repræsentanter for dyreværnsforeningerne.

Den 8. oktober 1986 har regeringen fremsat lovforslag om ændring af dyreforsøgsloven. Lovforslaget tilsigter bl.a. en større beskyttelse af de dyr, der anvendes til forsøg. Lovforslaget indeholder ikke en bestemmelse svarende til den gældende lovs § 10, stk. 3, om adgang til at fravige kravet om anvendelse af bedøvelse ved indgreb, der kan antages at være forbundet med smerte. Baggrunden herfor er bl.a., at erfaringerne har vist, at der ikke er et reelt behov for en sådan undtagelsesbestemmelse. Af beretningerne fra justitsministeriets dyreforsøgsudvalg for årene 1978-1984 fremgår således, at der i den nævnte periode ikke har været meddelt tilladelse efter den nævnte bestemmelse.

Lovforslaget indeholder i øvrigt en styrkelse af dyreværnsforeningernes repræsentation i dyreforsøgsudvalget/dyrforsøgstilsynet. (Et medlem af Landsforeningen Forsøgsdyrenes Værns bestyrelse er i øjeblikket udpeget af justitsministeriet som medlem af dyreforsøgsudvalget).

På baggrund af den stedfundne udvikling, herunder ikke mindst i lovgivningsmæssig henseende, må jeg nære betænkelighed ved at tilslutte mig, at der fortsat kan antages at

være den fornødne saglige begrundelse for alene på grundlag af den sproglige udformning af de omhandlede foreningers vedtægter at foretage en vurdering af foreningernes almenytte, som fører til en i afgiftsmæssig henseende forskellig behandling af stort set ensartede foreninger.

Jeg har herefter fundet at burde henstille til skattedepartementet at undergive sagen en fornyet vurdering.

Jeg har udbedt mig underretning om skattedepartementets svar.

...«

I skrivelse af 30. marts 1987 underrettede skattedepartementet mig om, at spørgsmålet

om nedsættelse af arveafgiften for Landsforeningen Forsøgsdyrenes Værn på baggrund af ombudsmandens henstilling havde været genstand for fornyet overvejelse, og at departementet, efter at sagen havde været forelagt ministeren, havde meddelt landsforeningen, at foreningen herefter ansås for kvalificeret til nedsættelse af arveafgiften i henhold til arveafgiftslovens § 3, stk. 4, og at departementet tillod arveafgiften af foreningens arv i boet efter . . . nedsat til 12 %.

Jeg meddelte herefter skattedepartementet, at jeg havde taget det oplyste til efterretning.

- 5-3.** *Ikke fundet grundlag for at kritisere, at landsskatteretten i medfør af skattestyrelseslovens § 28, nr. 1, afviste en klage med henvisning til, at klageren ved den af ham angivne begrundelse for den indgivne klage til skatterådet ikke havde udnyttet lovgivningens bestemmelser om klageadgang, jfr. skattestyrelseslovens § 9, stk. 1. (J. nr. 1986-470-223).*

A klagede over, at landsskatteretten havde afvist hans klage vedrørende ansættelsen for indkomståret 1983.

Det fremgik af sagen, at X kommunes skatteforvaltning i skrivelse af 7. november 1984 meddelte A, at skatteadministrationen agtede at indstille til ligningskommissionen, at hans skatteansættelse for indkomståret 1983 blev ændret på en række nærmere angivne områder (bl.a. ikke godkendte fradrag).

I skrivelse af 14. november 1984 protesterede A over for skatteforvaltningen mod den påtænkte ændring og anførte, at det var hans opfattelse, at det er en grundlovssikret ret at fradrage udgifter i forbindelse med udøvelsen af erhverv. Med hensyn til omkostningerne i forbindelse med valgkamp anså han disse udgifter for fradragsberettigede, »idet ingen af de politikere, der får deres valgkamp betalt fra partikasser, har fået pålignet deres valgannoncer som særlig indkomst«.

I skrivelse af 1. april 1985 meddelte ligningskommissionen i X kommune A, at kommissio-

nen agtede at ændre hans indkomstansættelse for indkomståret 1983 i overensstemmelse med det af skatteforvaltningen anførte. Ligningskommissionen vedlagde en begrundelse for ændringerne.

I en skrivelse til ligningskommissionen fastholdt A sin klage og henviste i den forbindelse til sin forannævnte skrivelse af 14. november 1984 til skatteforvaltningen. Som begrundelse for klagen henviste A til grundlovens § 74, og han anførte i den forbindelse, at han var »af den opfattelse, at det er en grundlovssikret ret at fradrage udgifter i forbindelse med udøvelsen af erhverv«, og at »grundloven taler ikke om omvendt bevisførelse, skøn, særlige bemyndigelser, overskud eller underskud«.

Ligningskommissionen meddelte herefter A, at kommissionen havde besluttet at fastholde den foretagne ændring af hans indkomstansættelse for indkomståret 1983 og henviste til den tidligere givne begrundelse, som kommissionen på ny vedlagde.

I skrivelse af 6. maj 1985 klagede A til skatterådet for Y skattekreds over ligningskommissio-

sionens afgørelse. Han henviste på ny til bestemmelsen i grundlovens § 74 og endvidere til statsskattelovens § 6, stk. 1, litra A.

I skrivelse af 8. maj 1985 til A anførte skatterådet, at klagen ikke var begrundet som foreskrevet i skattestyrelseslovens § 9, stk. 1, og skatterådet anmodede derfor A om at indsende en begrundelse.

Skattestyrelseslovens § 9, stk. 1 (om klage til skatterådet) har følgende indhold:

»Klagen skal være skriftlig og begrundet, og den skal være modtaget af skatterådet inden 4 uger efter, at der er givet vedkommende underretning om den påklagede afgørelse. Skatterådet kan se bort fra overskridelse af fristen, når rådet skønner, at der foreligger undskyldende omstændigheder.«

I skrivelse af 6. juni 1985 svarede A skatterådet følgende:

»Idet jeg henviser til statsministerens udtalelser, der fastslår, at vi har et pilråddent skattesystem, er jeg af den opfattelse, at min skatteansættelse for indkomståret 1983 ikke er i overensstemmelse med grundlovens § 74 og statsskattelovens § 6, stk. 1, litra a.«

I skrivelse af 1. juli 1985 meddelte skatterådet A, at rådet ikke fandt, at den begrundelse, A havde anført, kunne henføres til konkrete ændringer i hans skatteansættelse, hvorfor skatterådet havde besluttet at afvise hans klage som ubegrundet.

I en skrivelse til skatterådet anførte A bl.a. følgende:

»Jeg har modtaget Deres brev af 1.7.1985.

Indholdet er uforståeligt, idet klagen drejer sig om de punkter, hvor (X) Kommune har ændret selvangivelsen til ugunst for mig.

Denne selvfølgelighed har jeg bl.a. begrundet ved at henvise til skattestyrelsesloven og grundloven.

Mere præcis kan klagen ikke udformes.«

Skatterådet meddelte herefter A, at skatterådet havde afvist hans klage over ligningskommissionens ansættelse. Skatterådet anførte, at rådet fortsat ikke fandt, at A's klage var begrundet som foreskrevet i skattestyrelseslovens § 9, stk. 1. Skatterådet orienterede A om hans klageadgang til landsskatteretten.

I skrivelse af 20. august 1985 klagede A over skatterådets afgørelse til landsskatteretten.

I en efterfølgende skrivelse til landsskatteretten redegjorde A nærmere for sine synspunkter med hensyn til adgangen til at foretage fradrag for nærmere angivne beløb i forbin-

delse med sin indkomstansættelse for indkomståret 1983.

I anledning af A's klage indhentede landsskatteretten en udtalelse fra skatterådet for Y skattekrede. I udtalelsen oplyste rådet, at sagen ikke havde været optaget til realitetsbehandling i skatterådet, idet der ikke havde været indgivet en begrundet klage til skatterådet. Der var derfor heller ikke udarbejdet en sagsfremstilling til brug for landsskatterettens vurdering af sagen. Skatterådet tilføjede, at rådet – uanset at der nu var fremkommet en mere fyldestgørende klage til landsskatteretten – fandt, at klagen af principielle grunde burde afvises, når skatteyder ikke ville medvirke til, at sagen kunne blive lovmæssigt korrekt behandlet ved de lokale klageinstanser.

Ved kendelse af 20. februar 1986 afviste landsskatteretten A's klage. Landsskatteretten redegjorde for sagen og anførte, at landsskatteretten efter det oplyste fandt at måtte lægge til grund, at der ikke havde foreligget en begrundet klage, som havde kunnet danne grundlag for en realitetsbehandling i skatterådet og afsigelse af en kendelse fra rådet, jfr. skattestyrelseslovens § 9, stk. 1. Da A således ikke havde udnyttet lovgivningens bestemmelser om klageadgang, og da der ikke fandtes at foreligge særlige forhold, som kunne begrunde, at der blev bortset herfra, afvist klagen i medfør af bestemmelsen i skattestyrelseslovens § 28, nr. 1.

Skattestyrelseslovens § 28 (om klage til landsskatteretten) har følgende indhold:

»En indgivet klage afvises, såfremt

- 1) lovgivningens bestemmelser om klageadgang til lignings- eller vurderingsmyndighederne ikke er udnyttet, medmindre ganske særlige forhold skønnes at kunne begrunde, at der bortses herfra.

...«

I en udtalelse, afgivet i anledning af klagen til ombudsmanden, henholdt landsskatteretten sig til den afsagte kendelse.

I en skrivelse til A udtalte jeg herefter følgende:

»Hverken skattestyrelseslovens § 9, stk. 1, eller forarbejderne til denne indeholder en nærmere angivelse af omfanget af den begrundelsespligt, der påhviler en klager i forbindelse med klage til landsskatteretten.

Som minimum synes det dog rimeligt at fordrer, at begrundelsen for klagen er af en så udtømmende karakter, at det på grundlag heraf er muligt at udlede omfanget af og (tilnærmelsesvis) begrundelsen for de enkelte klagepunkter. Kravene til begrundelsen og dens nærmere præcisering ved indgivelse af klage må nødvendigvis i væsentlig grad være varieret efter sagens art og omstændighederne i øvrigt.

Ved min gennemgang af sagen har jeg ikke fundet grundlag for at kritisere, at landsskatteretten ved kendelsen af 20. februar 1986 i medfør af skattestyrelseslovens § 28, nr. 1, afviste Deres klage med henvisning til, at De ved den af Dem angivne begrundelse for den indgivne klage ikke har udnyttet lovgivningens bestemmelser om klageadgang.

. . .«

6. Fiskeriministeriets sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 11, er der ikke i beretningsåret realitetsbehandlet sager inden for fiskeriministeriets sagsområde.

7. Forsvarsministeriets sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 11, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 3 sager inden for forsvarsministeriets sagsområde.

2 sager angik afgørelser, som *departementet* havde truffet vedrørende personalespørgsmål. I sag, der gav anledning til kritik og henstil-

ling, angik *farvandsdirektoratets* behandling af en lodssag.

8. Industriministeriets sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 12, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 5 sager inden for industriministeriets sagsområde.

3 sager angik afgørelser, som *departementet* havde truffet; 1 af sagerne angik et aktindsigts-spørgsmål (m.v.) i forbindelse med sagen om RF2's forlis, medens 2 andre sager angik spørgsmål med tilknytning til henholdsvis banktilsyn og sønæring.

1 sag angik *forsikringstilsynets* behandling af en sag om en klagers bevarelse af sin anonymitet over for et forsikringselskab.

1 sag angik *forbrugerombudsmandens* stillingtagen til en klage vedrørende en banks annoncetekst.

9. Indenrigsministeriets sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 12, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 22 sager inden for indenrigsministeriets sagsområde.

Af de 22 sager vedrørte 10 sager *departementet*, og 1 af sagerne angik det generelle spørgsmål om betydningen af, at en amtskommunal sygehusadministration havde overladt det til et forsikringsselskab at tage stilling til et erstatningskravs berettigelse; sagen gav anledning til en henstilling.

7 sager angik afgørelser, som departementet havde truffet, og 1 af sagerne, der gav anledning til kritik og henstilling, og som er omtalt nedenfor som sag nr. 9-1, angik afskedigelsen af en fotograf fra sin tjenestemandstilling på et hospital på grund af uegnethed til at bestride stillingen.

2 sager angik sagsbehandlingsspørgsmål, og begge sager gav anledning til kritik. Den ene sag angik salg af et ubebygget landbrugsareal; arealet blev udbudt på vilkår, at det skulle sammenlægges med købers ejendom, men departementet frafaldt senere dette vilkår uden at foretage fornyet offentligt udbud. Den anden sag, der er omtalt nedenfor som sag nr. 9-2, angik departementets undladelse af at udsætte afgørelsen i en klagesag vedrørende hospitals-

behandling, hvor der var anmodet om aktindsigt.

3 sager vedrørte *sundhedsstyrelsen*, og 2 af sagerne angik afgørelser, medens den tredje sag angik et sagsbehandlingsspørgsmål.

2 sager vedrørte *statsamtterne*; begge sager angik sagsbehandlingsspørgsmål og heraf den ene sag Københavns statsamts behandlingstid i en adoptionsag.

7 sager vedrørte *tilsynsrådene*, og heraf angik 5 sager afgørelser. 2 sager, der begge gav anledning til kritik, angik sagsbehandlingsspørgsmål. Den ene sag angik spørgsmål om aktindsigt i en sag om nedlægning og genåbning af ergoterapien på et kommunalt plejehjem, og den anden sag angik spørgsmål om en kommunes adgang til at give aktindsigt i den kommunale levnedsmiddelkontrols rapporter vedrørende kontrolbesøg i lokale slagterforretninger.

9-1. *Udtalt, at indenrigsministeriets grundlag for afskedigelse af en tjenestemand under henvisning til »uegnethed« måtte anses for noget usikkert, navnlig fordi den negative vurdering af tjenstemandens kvalifikationer var fremkommet mindre end et år efter, at vedkommende var blevet ansat som tjenestemand.*

Blandt andet henset hertil fundet det betænkeligt, at hverken tjenstemanden eller hendes forhandlingsberettigede organisation ved høringerne forud for afskedigelsen modtog en nærmere redegørelse for baggrunden for den påtænkte afskedigelse, jfr. tjenstemandslovens § 31, stk. 1.

Henstillet til indenrigsministeriet at meddele klageren, hvad ministeriet på det nu foreliggende grundlag agtede at foretage sig. (J. nr. 1985-579-40).

A klagede over, at indenrigsministeriet i skrivelse af 31. oktober 1985 havde meddelt hende afsked fra en stilling som tjenestemandsansat fotograf på rigshospitalet som følge af uegnethed i tjenesten.

A anførte bl.a., at hverken hun eller hendes organisation forud for afgørelsen om afskedigelse havde fået lejlighed til at fremsætte kommentarer til rigshospitalets nærmere redegørelse for afskedigelsesgrunden. Under sagen og i klagen til ombudsmanden bestred A, at hun – efter 28 års ansættelse som hospitalsfotograf – skulle være uegnet i tjenesten.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at A ved kontrakt af 12. april 1956 mellem hende og Samfundet og Hjemmet for Vanføre blev ansat som fotograf ved X hospital i København. Pr. 1. januar 1978 blev X hospital overtaget af staten og sammenlagt med rigshospitalet. A accepterede i den forbindelse et tilbud om at overgå til ansættelse under rigshospitalet på uændrede løn- og ansættelsesvilkår. Hendes tjenestested forblev på X hospital efter sammenlægningen.

Med virkning fra den 1. maj 1981 blev A's tjenestested ændret til rigshospitalets fotografiske afdeling («AV-afdelingen»). Overflytningen skete som led i en løbende overførsel af personalet fra det nedlagte X hospitals bygninger.

I skrivelse af 4. januar 1982 ansøgte A rigshospitalet om at vende tilbage til en stilling som heltidsbeskæftiget fotograf. Hun havde igennem en årrække været deltidsansat med 28 timer ugentligt. Forinden havde overlæge B i en skrivelse af 16. november 1981 udtalt sig vedrørende A's ansættelse på X hospital i perioden fra den 12. april 1956 til den 1. maj 1981. Overlægen udtalte bl.a., at A under sin ansættelse på X hospital var daglig leder af røntgenafdelingens fotografiske afsnit og beskæftigede sig med klinisk fotografering, »et arbejde (A) selvstændigt udførte og administrerede med meget stor dygtighed og til alle de betjente afdelingers fulde tilfredshed«. Overlægen medgav A sin bedste anbefaling.

I skrivelse af 13. januar 1982 meddelte rigshospitalet A, at hospitalet ikke for tiden havde mulighed for at imødekomme ansøgningen.

I skrivelse af 25. januar 1983 ansøgte A efter opslag en ledig tjenestemandsstilling som fotografassistent ved rigshospitalets fotografiske afdeling. Hun vedlagde udtalelsen af 16. november 1981 fra overlæge B vedrørende sin ansættelse på X hospital.

I skrivelse af 9. marts 1983 indstillede lederen af rigshospitalets fotografiske afdeling til direktionen, at A og 5 andre ansøgere blev ansat i ledige tjenestemandsstillinger i afdelingen.

I skrivelse af 14. marts 1983 meddelte rigshospitalet A, at hospitalet var sindet at ansætte hende varigt i tjenestemandsstillingen, såfremt helbredsbetingelserne skønnedes opfyldte.

Efter forud indhentet erklæring fra nævnet for helbredsbedømmelser i tjenestemandssager meddelte rigshospitalet A i skrivelse af 4. maj 1983 tjenestemandsansættelse som fotografassistent med varig ansættelse fra den 1. maj 1983 med tjeneste indtil videre ved rigshospitalets fotografiske afdeling.

Under sin ansættelse ved den fotografiske afdeling udførte A bl.a. fotografisk arbejde for klinikken for cerebral parese og børneneurologi (CP-klinikken).

Lederen af den fotografiske afdeling havde sidst i marts 1984 en samtale med rigshospitalets direktion vedrørende A's arbejde på afdelingen. Ifølge lederens notat af 10. december 1984 påpegede hun under samtalen, at A var »teknisk faglig ubrugelig«, og spurgte, om der var mulighed for forflyttelse til anden afdeling. Direktionen bad lederen om sammen med en anden fotograf at tage en samtale med A.

Denne samtale med A fandt sted mandag den 2. april 1984. A fik at vide, at hun ikke egnede sig til arbejdet i den fotografiske afdeling. A blev endvidere spurgt, om der var et andet sted på hospitalet, hun kunne tænke sig at arbejde f.eks. fysiurgisk afdeling kombineret med arbejde for CP-klinikken. A svarede, at det ville hun meget gerne, da overlæge C, fysiurgisk afdeling, tidligere havde spurgt, om hun ikke kunne komme derved. Ifølge A's oplysninger blev det også sagt, at hun fra den 9. april 1984 ikke længere skulle komme på afdelingen,

og at hendes fremtidige arbejdssted måtte blive direktionens »hovedpine«.

Efter mødet sygemeldte A sig, og i skrivelse af 5. april 1984 anmodede hun rigshospitalets direktion om en udtalelse i anledning af, at hun på mødet den 2. april 1984 havde fået at vide, at hun ikke egnede sig til at arbejde i den fotografiske afdeling. I skrivelsen imødegik A nærmere lederens klager over hendes arbejde og over samarbejdsproblemer.

Ved ophøret af A's sygemelding den 16. maj 1984 blev hun sammen med sin tillidsrepræsentant indkaldt til et møde med direktionen om sit fremtidige arbejdssted.

Dette møde fandt sted den 6. juni 1984. A afleverede et notat under mødet, hvori hun bl.a. havde anført, at hun lige siden sit fremmøde for ca. 3 år siden havde følt, at hun ikke var velkommen på den fotografiske afdeling. Det havde bl.a. ikke været »lige populært, at jeg har været modstander af »faglige møder« i arbejdstiden«.

Efter mødet blev A af direktionen bedt om at holde sig hjemme, indtil hun hørte nærmere vedrørende sit fremtidige arbejdssted.

Direktionen undersøgte herefter muligheden for at overflytte A til CP-klinikken. Det fotografiske arbejde hér kunne dog ikke udfylde hele A's arbejdstid på 28 timer ugentligt, og det blev overvejet også at beskæftige hende med andet arbejde. Klinikken udtalte telefonisk over for direktionen, at man meget gerne ville have A på klinikken, »da man synes, hun er en meget dygtig fotograf«.

Efter anmodning fra direktionen havde A en drøftelse med klinikkens overfysioterapeut den 16. juli 1984. Overfysioterapeuten meddelte den 17. juli 1984 telefonisk direktionen, at klinikken ikke kunne beskæftige A med andet end fotografisk arbejde, og at dette arbejde kun udgjorde 10 timer om måneden. Klinikken var meget interesseret i at beholde hende til dette arbejde.

På et møde den 18. juli 1984 mellem direktionen og lederen af den fotografiske afdeling blev det aftalt, at A indtil udgangen af august måned 1984 skulle arbejde på epidemiafdelingen. I slutningen af august ville man på ny overveje mulighederne for hendes beskæftigelse på CP-klinikken.

Samme dag blev A underrettet såvel telefonisk som skriftligt om, at hun fra den 23. juli og indtil udgangen af august måned 1984 skulle udføre tjeneste på epidemiafdelingen.

På et møde i direktionen den 3. september 1984 fik A at vide, at hendes arbejde på epidemiafdelingen ikke havde været udført tilfredsstillende, og at der ikke var mulighed for fortsat at beskæftige hende dér. Direktionen ville i stedet søge at få hende overført til radiologisk afdeling. A bemærkede, at hun i så fald ville kontakte en læge for at få konstateret, om hendes »dårlige arm« kunne holde til dette arbejde.

I skrivelse af 6. september 1984 meddelte direktionen A, at hun med virkning fra den 10. september 1984 skulle udføre tjeneste på radiologisk afdeling.

På grund af sygdom mødte A ikke på afdelingen den 10. september 1984.

I skrivelse af 12. september 1984 anmodede direktionen A om at dokumentere sin sygdom ved indsendelse af en lægeattest.

I skrivelse af 14. september 1984 meddelte A direktionen, at hendes speciallæge ikke omgående kunne konsulteres. Hun tillod sig derfor nu at tage 3 uger af sin sommerferie.

I skrivelse af 1. oktober 1984 meddelte direktionen A, at man var blevet bekendt med, at hun ikke var mødt på radiologisk afdeling den 1. oktober 1984 efter udløbet af hendes 3 ugers ferie. Direktionen anmodede hende om at fremsende en lægeerklæring, der skulle være direktionen i hænde senest torsdag den 4. oktober 1984, kl. 12.00. I skrivelse af 3. oktober 1984 meddelte A's mand direktionen, at A skulle til speciallægekonsultation den 5. oktober 1984.

I skrivelse af 8. oktober 1984 meddelte A's speciallæge direktionen, at hendes gener i armen stammede fra et brud, som hun havde pådraget sig i højre skulder i januar 1982. Hendes klager forekom »helt reelle«, og der var ingen udsigt til bedring, såfremt skulderen ikke blev skånet.

Speciallægen mente ikke, at A ville kunne klare arbejdet i en røntgenafdeling, som indebar løft af kassetter og lignende.

I skrivelse af 18. oktober 1984 meddelte direktionen A, at direktionen efter en gennemgang af lægeerklæringen ikke fandt, at A var uarbejdsdygtig. Direktionen anmodede hende derfor om at møde på radiologisk afdeling den 22. oktober 1984.

A erfarede ved sit fremmøde på radiologisk afdeling den 22. oktober 1984, at hun i hele arbejdstiden udelukkende skulle løfte kassetter, hvilket hun fandt helbredsmæssigt ufor-

svarligt. Dertil kom, at arbejdstiden lå langt ud over hendes normerede tid, som man tidligere havde afslået at forlænge.

Den 23. oktober 1984 sygemeldte A sig over for radiologisk afdeling.

A mødte ikke senere på afdelingen. Hun gik ud fra, at hun befandt sig i en »ventepengesisituation«, ligesom da der blev søgt etableret en stilling til hende på CP-klinikken.

I skrivelse af 28. november 1984 anmodede rigshospitalet indenrigsministeriet om at tage A's eventuelle videre ansættelse op til overvejelse. Rigshospitalet kunne ikke acceptere hendes sygemelding og fandt, at mulighederne for at beskæftige hende var udtømte, såfremt hun nægtede at arbejde på radiologisk afdeling.

I skrivelse af 4. december 1984 anmodede indenrigsministeriet finansministeriet om en udtalelse om, hvorvidt der var grundlag for, at indenrigsministeriet indledte en afskedigelses-sag mod A, jfr. tjenestemandslovens § 28.

Den 5. december 1984 anmodede finansministeriet telefonisk indenrigsministeriet om at modtage nærmere oplysninger om den konkrete begrundelse for den påtænkte afskedigelse. Indenrigsministeriet videregav samme dag telefonisk anmodningen til rigshospitalet. Under henvisning hertil fremsendte rigshospitalet den 14. december 1984 et notat af 10. december 1984 fra hospitalets fotografiske afdeling. Notatet indeholdt bl.a. følgende:

» . . .

Personalet har udvist meget stor tålmodighed, (A) har fået alle chancer i løbet af de ca. 3 år, hun har været på afdelingen. Ved gentagne samtaler inden for de år, både med forskellige fotografer og undertegnede, er hun blevet gjort opmærksom på, at arbejdet ikke var tilfredsstillende, for eksempel kunne hun ikke se at stille skarpt, hvorfor hun blev bedt om at bruge briller, hun sagde, hun brugte briller, men ingen har set hende med briller. Ved genbestillinger af billeder som skal passe sammen, eller have en bestemt størrelse, måtte vi gentagne gange sende arbejdet tilbage, hvilket til sidst resulterede i, at arbejdet måtte laves om, når (A) var gået, der kunne daglig være ekstra forbrug af papir på omkring et par hundrede kroner samt til tider overarbejde for en af de andre fotografer.

Vi har ligeledes flere gange haft en tekniker til at se på apparaturet, da (A) mente, det var årsagen, men der blev ikke fundet fejl, der kunne bekræfte det.

I begyndelsen af (A's) ansættelse var hun på atelieret og fotografere patienter, dette måtte hurtigt ophøre, da vi erfarede, hun ikke havde sans for proportioner-lyssætning-skarpheds-indstilling eller nogen form for beskæring.

Ved arkivering og datering blev billeder og negativer stemplet forkert og påsat forkert personnummer.

Montering af lysbilleder var skæve og snævsede.

Ved fremkaldelse af sort/hvid film, deriblandt microoptagelser indleveret fra hele hospitalet, kom det i forkert fremkaldelse eller forkert tid.

Ved en simpel ting som retouche af repronegativer manglede tit tal og endelser på negativet.

De mange ting (A) ikke evnede blev til sidst så stor en belastning for afdelingen, at personalet bad om at få (A) flyttet til en anden afdeling.

. . . «

I skrivelse af 19. december 1984 meddelte indenrigsministeriet finansministeriet, at ministeriet var sindet at meddele A afskedigelse på grund af uegnethed i tjenesten. Indenrigsministeriet henviste til notatet af 10. december 1984 fra rigshospitalet. Indenrigsministeriet anmodede finansministeriet om en udtalelse om A's krav på pension, jfr. tjenestemandslovens § 31, stk. 3.

I skrivelse af 12. februar 1985 svarede finansministeriet indenrigsministeriet, at A ved afskedigelse ikke havde krav på egenpension eller opsat pension, jfr. tjenestemandspensionslovens §§ 2, stk. 1, og 24, stk. 1.

I skrivelse af 13. marts 1985 meddelte indenrigsministeriet rigshospitalet, at ministeriet kunne tilslutte sig, at der på baggrund af hospitalets konstatering af, at A ikke var egnet til at udføre en faglært fotografers arbejde, blev indledt en afskedigelses-sag mod hende.

I skrivelser af 18. april 1985 gav rigshospitalet henholdsvis A og hendes centralorganisation adgang til at udtale sig i sagen, jfr. tjenestemandslovens § 31, stk. 1. Hospitalets skrivelse var vedlagt kopi af indenrigsministeriets skrivelse af 13. marts 1985. Udtalelserne skulle være hospitalet i hænde inden tre uger.

I skrivelse til centralorganisationen (CO II) oplyste hospitalet, at baggrunden for indberetningen til indenrigsministeriet var, at hospitalet siden april måned 1984 forgæves havde forsøgt at finde et arbejde, som A kunne bestride

tilfredsstillende. Rigshospitalet oplyste i øvrigt, at A var udeblevet fra det sidste arbejdssted på radiologisk afdeling den 23. oktober 1984.

I skrivelse af 22. april 1985 anmodede A indenrigsministeriet om aktindsigt i sin afskedigelsessag. Under henvisning til en telefonsamtale samme dag mellem A's mand og indenrigsministeriet oplyste A, hun havde sagens akter bortset fra de skrivelser, som rigshospitalet havde sendt til indenrigsministeriet den 28. november og 14. december 1984.

I skrivelse af 2. maj 1985 til rigshospitalet fremsatte A sine bemærkninger til den påtænkte afskedigelse. Hun bestred, at hun var uegnet til fotografisk arbejde, og henviste i den forbindelse til anbefalingen i skrivelser af 16. november 1981 fra overlæge B. Hun fandt ikke, at mulighederne for at beskæftige hende ved hospitalet kunne anses for udtømt. Hun henviste herved til sit ønske om at blive overflyttet til fysiurgisk afdeling hos overlæge C kombineret med arbejde for CP-klinikken.

Med skrivelse af 6. maj 1985 sendte indenrigsministeriet A kopi af de skrivelser med bilag, som hun havde anmodet om aktindsigt i, og som hun ikke tidligere havde modtaget, herunder redegørelsen af 10. december 1984 fra lederen af fotografisk afdeling til rigshospitalets direktion. Indenrigsministeriet henviste A til at fremsætte eventuelle bemærkninger til rigshospitalet inden for den af hospitalet med skrivelse af 18. april 1985 fastsatte frist på tre uger.

A modtog aktindsigt samtidig med, at 3 ugers fristen udløb, og hun måtte derfor tage det fremsendte »ad notam«.

I skrivelse af 7. maj 1985 anmodede A's centralorganisation rigshospitalet om en nærmere redegørelse for spørgsmålet om hendes udeblivelse fra tjenesten siden den 23. oktober 1984.

I skrivelse af 7. juni 1985 til centralorganisationen redegjorde rigshospitalet for sagsforløbet i september og oktober måned 1984 vedrørende A's placering på radiologisk afdeling.

I skrivelse af 14. august 1985 meddelte centralorganisationen rigshospitalet, at organisationen nærede »betænkelighed ved afskedigelse af (A) på det nuværende grundlag«. Centralorganisationen bemærkede følgende:

» . . .

Der er ingen tvivl om, at den pågældende medarbejder har oprådt forkert ved bare at blive væk fra tjenesten, men det er samtidig vor

opfattelse, at rigshospitalet burde have reageret over for hende, således at ansættelsesforholdet kunne være blevet bragt i orden på et meget tidligt tidspunkt.

Det er endvidere vor opfattelse, at sagen snarest bør finde sin løsning ved anvendelse af tjenestemandslovens regler om suspension, disciplinærfølgning og injurispørgsmål, idet der tilsyneladende er divergerende opfattelse af den opståede situation.«

I skrivelse af 28. august 1985 orienterede rigshospitalet indenrigsministeriet om høringsvarene fra A og centralorganisationen. Under henvisning til det tidligere fremsendte fastholdt hospitalet, at mulighederne for at beskæftige A var udtømt, at A var udeblevet fra tjenesten uden lovlige grund fra den 23. oktober 1984, og at rigshospitalet fandt det påfaldende, at den invaliditet, hun nu påberåbte sig som undskyldning for ikke at kunne arbejde på radiologisk afdeling, eksisterede på det tidspunkt, da hun blev helbredsbedømt forud for tjenestemandsansættelsen den 1. maj 1983.

I skrivelse af 31. oktober 1985 meddelte indenrigsministeriet A »i medfør af tjenestemandslovens § 28 afsked som følge af uegnethed i tjenesten fra udgangen af januar måned 1986 uden ret til aktuel egenpension eller opsat pension«.

A klagede til ombudsmanden over, at hverken hun eller hendes centralorganisation havde fået lejlighed til at udtale sig på grundlag af redegørelsen af 10. december 1984 fra lederen af rigshospitalets fotografiske afdeling. Hun klagede endvidere over, at hun aldrig havde modtaget svar på sin skrivelse af 5. april 1984 til rigshospitalets direktion.

I en udtalelse bemærkede rigshospitalet bl.a. følgende:

» . . .

Den i (A's klage) omtalte udtalelse fra AV-afdelingen er udarbejdet af afdelingens leder på foranledning af direktionen.

Direktionen finder ikke, at man har været forpligtet til at forelægge denne redegørelse for (A) eller for organisationen, idet den er udarbejdet efter anmodning fra indenrigsministeriet som en underbygning af en eventuel afskedigelsessag.

For så vidt angår det manglende skriftlige svar på (A's) skrivelse af 5. april 1984 til rigshospitalets direktion bemærkes, at direktionen

på grund af sagens natur anså det for mere formålstjenligt at drøfte forholdene med den pågældende på et møde den 6. juni 1984.

...
Direktionen fandt det efter mødet, hvor alle punkter var blevet gennemgået, og (A) havde fået direktionens syn på sagen, unødvendigt at besvare skrivelsen. Der var i øvrigt på mødet enighed om, at situationen på AV-afdelingen nu var så »tilspidset«, at der måtte findes et nyt arbejdssted til (A), hvorfor man bad hende om at blive hjemme, indtil dette var sket.

Rigshospitalet har, som fastsat i tjenestemandsløven, indhentet udtalelser fra (A) og centralorganisationen, inden man foretog indstilling til indenrigsministeriet om afsked. Disse udtalelser er fremsendt til ministeriet ved skrivelse af 28. august 1985 samtidig med indstilling om afsked. Hospitalet har således ikke som anført negligeret centralorganisationens synspunkter.«

Indenrigsministeriet henholdt sig i sin udtalelse til udtalelsen fra rigshospitalet. Supplerende bemærkede ministeriet bl.a., at det forhold, at A ikke fremkom med en fornyet udtalelse efter aktindsigten den 6. maj 1985, efter ministeriets opfattelse måtte tolkes således, at hun ikke havde yderligere kommentarer til sagen ud over det i skrivelsen af 2. maj 1985 allerede anførte.

I en skrivelse til A udtalte jeg herefter følgende:

»Det fremgår af sagen, at myndighederne overvejede forskellige begrundelser for den påtænkte afskedigelse af Dem.

Som afskedigelsesskrivelsen af 31. oktober 1985 er formuleret, må jeg lægge til grund, at alene uegnethed i tjenesten dannede grundlag for afskedigelsen. Det forhold, at De efter rigshospitalets opfattelse uden lovlig grund udeblev fra tjenesen den 23. oktober 1984, var således ikke i sig selv afgørende for afskedigelsen af Dem.

De negative vurderinger af Deres egnethed i tjenesten – og det konkrete grundlag herfor – findes navnlig i redegørelsen af 10. december 1984 fra lederen af rigshospitalets fotografiske afdeling vedrørende Deres arbejde på afdelingen i tiden fra den 1. maj 1981 til april 1984 samt Deres arbejde i epidemiafdelingen i juli-august 1984.

Det fremgår af sagen, at De under Deres tjeneste på den fotografiske afdeling udførte opgaver for CP-klinikken, hvorfra der foreligger positive udtalelser om Deres arbejde. På linje hermed er udtalelsen i skrivelsen af 16. november 1981 fra overlæge (B) vedrørende Deres arbejde som fotograf i årene fra 1956-1981 på (X) hospital.

Der blev ikke i forbindelse med Deres ansættelse i tjenestemandsstillingen den 1. maj 1983 rejst spørgsmål om Deres faglige kvalifikationer. De havde da været på den fotografiske afdeling i 2 år. Tjenestemandsansættelsen fandt sted uden prøvetid og efter indstilling fra lederen af den fotografiske afdeling.

På denne baggrund er det min opfattelse, at afskedigelsesgrundlaget – uegnethed – som det forelå for indenrigsministeriet i foråret 1985, måtte anses som noget usikkert. Jeg har herved navnlig hæftet mig ved, at den negative vurdering af Deres faglige kvalifikationer fremkom (på mødet den 2. april 1984) mindre end et år efter, at De var blevet ansat som tjenestemand.

Blandt andet henset hertil finder jeg det betænkeligt, at hverken De eller Deres centralorganisation ved høringerne efter tjenestemandsløvens § 31, stk. 1, modtog en nærmere redegørelse for baggrunden for den påtænkte afskedigelse af Dem, f.eks. i form af en kopi af redegørelsen af 10. december 1984 fra den fotografiske afdeling. Jeg henviser herved til, at ombudsmanden tidligere i en række sager har givet udtryk for den opfattelse, at der i sager om uansøgt afsked på grund af påstået uegnethed, samarbejdsvanskeligheder m.v., inden afskedigelsen sker, i almindelighed bør gives den ansatte en redegørelse – der efter omstændighederne bør være skriftlig – for grundlaget for den påtænkte afgørelse. Der sigtes herved til en redegørelse, der angiver de forhold fra den pågældendes side, der lægges vægt på, og som – for så vidt der foreligger bevismæssige spørgsmål – angiver det bevismæssige grundlag for, at de pågældende forhold antages at foreligge. Denne opfattelse, som må ses i sammenhæng med almindelige forvaltningsretlige grundsætninger vedrørende partsmedvirken (kontradiktion) i sager vedrørende bebyrdende forvaltningsafgørelser, er også lagt til grund i retspraksis, jfr. herved

dommene i Ugeskrift for Retsvæsen 1971, s. 830, og 1980, s. 131.

Da De med indenrigsministeriets skrivelse af 6. maj 1985 modtog en kopi af afdelingslederens redegørelse af 10. december 1984, var den tre ugers frist for Deres eventuelle bemærkninger til afskedigelsen, som rigshospitalet havde fastsat i skrivelsen af 18. april 1985, ved at udløbe. På den baggrund burde indenrigsministeriet efter min opfattelse samtidig med den meddelte akt-

indsigt i skrivelsen af 6. maj 1985 have meddelt Dem en forlængelse af fristen.

Jeg har gjort indenrigsministeriet og rigshospitalet bekendt med min opfattelse.

Jeg har samtidig henstillet til indenrigsministeriet at meddele Dem, hvad ministeriet på det nu foreliggende grundlag agter at foretage sig.

Jeg har udbedt mig underretning om, hvad der videre sker i sagen.

...«

- 9-2. *Udtalt, at det var beklageligt, at indenrigsministeriet havde ekspederet en anmodning om aktindsigt fra en part ved at sende sagens akter samtidig med den endelige afgørelse i stedet for som foreskrevet i offentlighedslovens § 11 at udsætte sagens afgørelse, indtil aktindsigten var gennemført. (J. nr. 1986-1356-43).*

A klagede til ombudsmanden over indenrigsministeriets afgørelse om ikke at kritisere sundhedsstyrelsens sagsbehandling i forbindelse med styrelsens afgørelse vedrørende den lægelige behandling, han havde modtaget på Fåborg sygehus i forbindelse med en vorteoperation.

Det fremgik bl.a. af sagen, at A efter at have modtaget et negativt svar fra sundhedsstyrelsen indgav klage over sundhedsstyrelsens afgørelse til indenrigsministeriet. A bemærkede afslutningsvis i klagen:

»I videst muligt omfang ønskes *aktindsigt* i sagens behandling.«

Indenrigsministeriet indhentede i den anledning en udtalelse fra sundhedsstyrelsen samt sagens akter.

Indenrigsministeriet meddelte i skrivelse af 17. januar 1986 A, at ministeriet ikke havde grundlag for kritik af sundhedsstyrelsens sagsbehandling.

Minsteriet vedlagde samtidig under henvisning til A's ønske om aktindsigt en kopi af de af sagens akter, som A ikke sås at have modtaget tidligere.

Om indenrigsministeriets sagsbehandling forud for afgørelsen af 17. januar 1986:

Som nævnt bad De i skrivelsen af 27. september 1985 om aktindsigt i sagen.

Indenrigsministeriet imødekom anmodningen ved samtidig medministeriets afgørelse af 17. januar 1986 at sende Dem de ønskede akter.

Denne fremgangsmåde er i strid med den dagældende offentlighedslovs § 11 (nu forvaltningslovens § 11), der havde følgende indhold:

»Såfremt en part under sagens behandling fremsætter begæring om at blive gjort bekendt med sagens dokumenter, og denne begæring efter loven skal imødekommes, udsættes sagens afgørelse, indtil der er givet parten adgang til at gøre sig bekendt med dokumenterne.«

Indenrigsministeriet har på denne baggrund, som det fremgår af vedlagte kopi af udtalelsen af 6. april 1987, beklaget, at De ikke fik lejlighed til at gøre Dem bekendt med sagens akter, inden afgørelsen blev truffet.

Jeg har samtidig hermed meddelt indenrigsministeriet, at jeg er enig i, at der er sket en beklagelig fejl.

...«

Jeg udtalte i en skrivelse til A følgende:

»...«

10. Justitsministeriets sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 12, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 251 sager inden for justitsministeriets sagsområde; 120 sager vedrørte departementet, 49 sager vedrørte familieretsdirektoratet, 37 sager vedrørte direktoratet for kriminalforsorgen med tilhørende anstalter, medens de resterende 45 sager vedrørte andre myndigheder inden for justitsministeriets sagsområde.

Af de 120 sager vedrørende *departementet* angik 3 sager generelle spørgsmål. 2 af sagerne, der gav anledning til henstillinger, vedrørte henholdsvis justitsministeriets formulering af afslag på fri proces, hvor afslaget var givet, allerede fordi de økonomiske betingelser for meddelelse af fri proces ikke var til stede, og spørgsmålet om fastsættelse af udtrykkelige regler om delegation i flygtningenævnets forretningsorden. Begge sager er omtalt nedenfor som henholdsvis sag nr. 10-1 og sag nr. 10-2. Den 3. sag vedrørte spørgsmålet om udstedelse af dokumentation for, hvornår en ansøgning om opholdstilladelse var indgivet.

113 sager angik afgørelser, og heraf angik 37 sager forskellige procesbevillinger; 2 af sagerne gav anledning til henstillinger om på ny at overveje sagen, hvorefter ansøgningerne om henholdsvis fri proces og tredjeinstansbevilling blev imødekommet. I sag nr. 10-3 er justitsministeriets praksis vedrørende fristen for meddelelse af tredjeinstansbevilling efter retsplejelovens § 966, stk. 1, omtalt. 20 sager angik afgørelser inden for strafferetsplejen. 37 sager angik afgørelse i henhold til udlændingelovgivningen, og heraf gav 2 sager anledning til henstillinger. Sagerne, der er omtalt nedenfor som sag nr. 10-4 og sag nr. 10-5, drejede sig dels om meddelelse af en kortere udsættelse af en udrejsefrist, dels om at træffe en realitetsafgørelse

vedrørende en ansøgning om opholdstilladelse.

19 sager angik afgørelser inden for andre områder end de ovenfor nævnte.

4 sager angik sagsbehandlingsspørgsmål, og heraf gav 2 sager (manglende besvarelse af anmodning om samtale og sagsbehandlingstiden) anledning til kritik. Sagen vedrørende sagsbehandlingstiden er omtalt nedenfor som sag nr. 10-6.

Af de 49 sager vedrørende *familieretsdirektoratet* angik 2 sager generelle spørgsmål. Den ene af sagerne, der gav anledning til en henstilling, angik spørgsmålet om i sager om ophævelse af samværsret væsentligt på grundlag af barnets udtalelser, og hvor der efterfølgende rejses tvivl om barnets virkelige mening, at gennemføre en ny samtale eventuelt med bistand af en særlig børnesagkyndig person. Den anden sag angik det forhold, at de vielsesprøvende myndigheder ved indgåelse af nyt ægteskab efter praksis ikke skal foretage en rimelighedsvurdering af et skifteafkald fra den afdøde ægtefælles livsarvinger. De resterende 47 sager angik afgørelser, som direktoratet havde truffet.

2 sager angik afgørelser, som *adoptionsnævnet* havde truffet.

2 sager vedrørte *direktoratet for udlændinge*; den ene sag, der gav anledning til kritik og henstilling, og som er omtalt nedenfor som sag nr. 10-7, angik det generelle spørgsmål om udsendelse af udlændinge, der har fået afslag på asyl, før flygtningenævnets afgørelse foreligger i skriftlig form. Den anden sag gav anledning til kritik af den tid, der var medgået til direktoratets behandling af en sag om gyldigheden efter dansk ret af et i udlandet indgået ægtekab.

26 sager vedrørte *flygtningenævnet*, og af disse angik 24 sager afgørelser, som nævnet havde truffet, medens 2 sager angik nævnets sagsbehandling.

36 sager vedrørte *direktoratet for kriminalforsorgen*, og heraf angik 2 sager generelle spørgsmål. Den ene sag angik spørgsmålet om isolationsanbragtes adgang til brevveksling med medindsatte, og den anden sag angik spørgsmålet om indsattes adgang til at sælge private ejendele.

34 sager angik afgørelser og heraf 15 sager afgørelser vedrørende benådning, prøveløsladelse eller udgang. 19 sager angik afgørelser

vedrørende andre spørgsmål end de nævnte, herunder spørgsmål om udsættelse med afsoning, afsoningssted eller personalespørgsmål.

1 sag, der angik sagsbehandlingsspørgsmål i et *statsfængsel*, gav anledning til kritik.

7 sager vedrørte *politiet*, og heraf angik 4 sager politiets virksomhed inden for strafferetsplejen; 3 af sagerne angik politiets sagsbehandling, og 2 af disse sager, der gav anledning til kritik, angik henholdsvis en politimesters behandling af en anmodning om aktindsigt og for sen indberetning til retten om en ransagning uden retskendelse. 1 sag angik politiets optræden under transport af en varetægtsfængslet. 3 sager angik politiets virksomhed uden for strafferetsplejen, og 1 af disse sager, der gav anledning til en henstilling, angik det generelle spørgsmål om meddelelse af ankevejledning i disciplinærsager. De 2 andre sager angik sagsbehandlingsspørgsmål, og den ene af disse sager, der gav anledning til kritik, angik behandlingen af en sag om meddelelse af forbud efter restaurationslovens § 31, stk. 2. Sagen er omtalt nedenfor som sag nr. 10-8.

De resterende 8 sager angik afgørelser, som henholdsvis *registertilsynet* (3 sager), *nævnet vedrørende erstatning til ofre for forbrydelser* (4 sager) og *fondsregisteret* (1 sag) havde truffet.

10-1. *På baggrund af en konkret sag henledte ombudsmanden justitsministeriets opmærksomhed på, om det ikke ville være rigtigst, at ministeriet i sager som den foreliggende præciserede, at et afslag på fri proces var meddelt, allerede fordi de økonomiske betingelser for meddelelse af fri proces ikke sås at være opfyldt, og at ministeriets afgørelse således ikke – som det var tilfældet med den påklagede afgørelse fra statsamtet – indeholdt en stillingtagen til sagens realitet. (J. nr. 1986-792-68).*

A klagede over, at justitsministeriet havde meddelt ham afslag på en ansøgning om fri proces til et sagsanlæg.

Det fremgik af akterne, at A havde ansøgt Københavns statsamt om fri proces til et erstatningssørgsmål mod sin tidligere ægtefælle, og at statsamtet afslø ansøgningen, idet der efter

statsamtets opfattelse ikke var udsigt til, at han kunne gennemføre sagen med et for ham gunstigt resultat.

A klagede over afgørelsen til justitsministeriet, der indhentede oplysninger om hans socialindkomst for 1986 og på det grundlag meddelte, at »justitsministeriet ikke finder grundlag for at ændre statsamtets afgørelse, da De ikke opfylder de økonomiske betingelser for at få fri proces, jfr. § 2, stk. 1, i justitsministeriets bekendtgørelse nr. 573 af 17. december 1980 om fri proces.

...«

A brevvekslede herefter med justitsministeriet om, på hvilket indkomstgrundlag sagen burde afgøres. Efter at have fået forelagt oplysninger om hans aktuelle indkomstforhold meddelte justitsministeriet i skrivelse af 9. juni 1986, at »justitsministeriet efter en ny gennemgang af sagen herefter finder, at De opfylder de økonomiske betingelser for fri proces. Justitsministeriet finder imidlertid ikke, at der er udsigt til, at De vil få medhold i Deres påstand under det påtænkte sagsanlæg mod Deres tidligere ægtefælle, hvorfor justitsministeriet fortsat ikke finder grundlag for at ændre Københavns statsamts afgørelse af 26. november 1985.«

I skrivelse af 10. juni 1986 til justitsministeriet gav A udtryk for den opfattelse, at det klart var fremgået af ministeriets tidligere skrivelser, at det kun var hans økonomiske forhold, der var til hinder for fri proces bevillingen. Han mente derfor ikke, at justitsministeriet pludselig kunne »sadle« om.

I skrivelse af 19. juni 1986 meddelte justitsministeriet A, at det var i overensstemmelse med sædvanlig praksis i sådanne sager, at justitsministeriet først vurderede, om de økonomiske betingelser for fri proces var opfyldt, og at ministeriet, hvis dette ikke var tilfældet, normalt meddelte afslag under henvisning hertil. Hvis de økonomiske betingelser imidlertid var opfyldt, foretoges en egentlig gennemgang af sagens realitet med henblik på en vurdering af, om der var rimelig grund til at føre proces. Da justitsministeriet fortsat var af den opfattelse, at der ikke var udsigt til, at A ville kunne få medhold i sin påstand, fastholdt ministeriet den trufne afgørelse.

I klageskrivelsen til mig anførte A, at hans klage til justitsministeriet alene vedrørte statsamtets afslag på fri proces ansøgningen med

den begrundelse, at han ikke havde udsigt til at vinde sagen. Det var fortsat hans opfattelse, at justitsministeriets første skrivelse måtte forstås således, »at de økonomiske betingelser ikke var opfyldt for fri proces, og at det ankedepunkt var godkendt«. A havde derfor brevvekslet med justitsministeriet med henblik på at dokumentere, at han opfyldte de økonomiske betingelser. Såfremt det måtte lægges til grund, at justitsministeriet efterfølgende kunne tiltræde statsamtets begrundelse, fandt A, at han havde været holdt for nar under den omfattende brevveksling om, hvorvidt han opfyldte de økonomiske betingelser.

Ombudsmanden udtalte følgende i en skrivelse til A:

»Efter retsplejelovens § 330, stk. 1, kan der efter ansøgning meddeles en person fri proces, såfremt 1) han skønnes at have rimelig grund til at føre proces, og 2) han ikke uden at lide væsentlige afsavn kan betale de omkostninger, der er forbundet med sagen

Jeg er bekendt med, at det er statsamtens og justitsministeriets praksis først at vurdere, om de økonomiske betingelser for fri proces er opfyldt og, hvis dette ikke er tilfældet, normalt alene at meddele afslag under henvisning hertil – uden at tage stilling til sagens realitet.

Denne praksis må vel i almindelighed siges at være både administrativt velbegrunderet og acceptabel for ansøgeren, og den har ikke tidligere kunnet give mig anledning til kritik.

Jeg er endvidere bekendt med, at det er justitsministeriets praksis i forbindelse med behandling af klager over statsamtens afslag på fri proces i tilfælde af væsentlige afvigelser mellem den ved ansøgningens indgivelse til statsamtet og den på tidspunktet for sagens afgørelse i justitsministeriet gældende socialindkomst i almindelighed at lægge vægt på sidstnævnte. Det er justitsministeriets opfattelse, at denne i almindelighed vil være et bedre udtryk for ansøgerens aktuelle indkomst- og formueforhold. Også denne praksis har jeg tidligere haft lejlighed til at tage stilling til, uden at denne i sig selv har kunnet give mig anledning til kritik.

Heller ikke i forbindelse med min gennemgang af den foreliggende sag har jeg fundet, at der gør sig sådanne særlige forhold gældende, at jeg kan kritisere, at justits-

ministeriet i første omgang alene tog stilling til, om De opfyldte de økonomiske betingelser for fri proces, og at justitsministeriet ved denne vurdering lagde Deres aktuelle socialindkomst til grund.

På baggrund af sagens forløb har jeg imidlertid fundet at burde henlede justitsministeriets opmærksomhed på, om det ikke

ville være rigtigst, at ministeriet i sådanne sager præciserede, at dets afslag på fri proces er meddelt, *allerede fordi* de økonomiske betingelser ikke ses at være opfyldt, og at ministeriets afgørelse således ikke – som statsamtets – indeholder en stillingtagen til sagens realitet.

...«

- 10-2.** *Under henvisning til ombudsmandslovens § 6, stk. 5, forespurgte ombudsmanden justitsministeriet, om ministeriet – som led i den igangværende revision af flygtningenævnets forretningsorden – havde overvejet eller ville være indstillet på at overveje i nævnets forretningsorden at fastsætte udtrykkelige regler om adgangen til delegation til nævnets formand eller den næstformand, der er formand for en nævnsafdeling i forbindelse med behandlingen af en konkret sag. (J. nr. 1986-1470-613).*

Den 19. november 1986 skrev ombudsmanden således til justitsministeriet:

»I forbindelse med min behandling af en konkret klage over, at flygtningenævnet har afslået at genoptage en sag angående en libanesisk statsborgers ansøgning om opholdstilladelse efter udlændingelovens § 7, har flygtningenævnet på min forespørgsel oplyst, at nævnets afgørelse vedrørende spørgsmålet om genoptagelse af sagen var truffet af flygtningenævnets formand i egenkab af formand for den nævnsafdeling, der havde truffet den oprindelige realitetsafgørelse i sagen.

I forbindelse med min behandling af en klagesag angående flygtningenævnets beskikkelse af advokat for en asylansøger under nævnets behandling af den pågældendes sag (den nævnte sag er refereret i min beretning for 1985, s. 103 ff) er jeg tidligere blevet opmærksom på, at afgørelser vedrørende advokatbeskikkelse træffes af formanden for den afdeling af flygtningenævnet, der behandler den pågældende sag.

Jeg er opmærksom på forudsætningen i de almindelige bemærkninger til den ved lov nr. 574 af 19. december 1985 gennemførte ændring af udlændingeloven (jfr. lovforslag nr. L 68/1985-86, blad nr. 137, s. 5-6, pkt. 8, næstsidsste afsnit) om, at afgørelse i den en-

kelte sag om advokatbeskikkelse og genoptagelse efter delegation vil kunne træffes af formanden eller en næstformand.

Under henvisning til ombudsmandslovens § 6, stk. 5, finder jeg imidlertid at burde forespørge justitsministeriet, om ministeriet – som led i den revision af flygtningenævnets forretningsorden, som jeg er bekendt med for tiden pågår – har overvejet eller vil være indstillet på at overveje i flygtningenævnets forretningsorden at fastsætte udtrykkelige regler om adgangen til delegation til nævnets formand eller til den næstformand, der er formand for en nævnsafdeling i forbindelse med behandlingen af en konkret sag.

Flygtningenævnet er underrettet med genpart af nærværende skrivelse.«

Justitsministeriet meddelte som svar herpå i skrivelse af 28. november 1986, at »man i forbindelse med en igangværende revision af bekendtgørelse nr. 98 af 6. marts 1984 om forretningsorden for flygtningenævnet vil fastsætte udtrykkelige regler om adgangen til delegation til nævnets formand eller næstformænd af

kompetencen til at træffe en afgørelse om advokatbeskikkelse og genoptagelse.«

ste til efterretning og ikke foretog videre i sagen.

Ombudsmanden meddelte herefter justitsministeriet, at han havde taget det oply-

10-3. *Ikke fundet grundlag for at kritisere justitsministeriets opfattelse, hvorefter 1 års fristen for meddelelse af tredjeinstansbevilling efter retsplejelovens § 966, stk. 1, måtte anses for overskredet, under hensyn til at der ikke kunne anses for foreligge den fornødne kontinuitet mellem klagerens henvendelse til ministeriet og en række forudgående ansøgninger om tredjeinstansbevilling. (J. nr. 1986-600-68).*

Advokat A klagede for B over, at justitsministeriet havde afslået hans ansøgning om tilladelse til at anke østre landsrets dom af 16. marts 1984 til højesteret som tredjeinstans under henvisning til, at fristen efter retsplejelovens § 966, stk. 1, på 1 år efter domsafsigelsen for meddelelse af anketilladelse i den foreliggende sag måtte anses for overskredet.

Det fremgik af sagen, at østre landsret den 16. marts 1984 stadfæstede en dom af 2. december 1983, ved hvilken B blev idømt 4 års fængsel for bl.a. overtrædelse af straffelovens § 191.

I skrivelse af 28. marts 1984 ansøgte B's forsvarer ved landsretten justitsministeriet om tilladelse til for højesteret at indbringe østre landsrets dom med påstand om formildelse, principalt i form af strafbortfald, subsidiært i form af strafnedsættelse.

Efter at have indhentet udtalelser fra politimesteren, statsadvokaten for Sjælland og rigsadvokaten meddelte justitsministeriet i skrivelse af 13. juni 1984 advokaten afslag på den indgivne ansøgning.

I skrivelse af 27. juni 1984 anmodede B justitsministeriet om, at sagen blev taget op til fornyet overvejelse. I skrivelse af 24. august 1984 til B henholdt justitsministeriet sig til afgørelsen af 13. juni 1984.

Det fremgår videre af sagen, at B i skrivelse af 25. september 1984 på ny anmodede justitsministeriet om at tage ministeriets afgørelse af 13. juni 1984 op til fornyet overvejelse. I skri-

velse af 12. oktober 1984 meddelte justitsministeriet B, at ministeriet kunne henholde sig til afgørelsen af 13. juni 1984.

I skrivelser af 11. december 1984 og 15. januar 1985 ansøgte A på B's vegne om tilladelse til at indbringe østre landsrets forannævnte dom af 16. marts 1984 for højesteret med påstand om, at sagen hjemvistes til fornyet behandling ved østre landsret.

Efter at have indhentet udtalelser i sagen fra statsadvokaten for Sjælland og rigsadvokaten meddelte justitsministeriet A i skrivelse af 18. februar 1985, at ministeriet efter en fornyet gennemgang af sagen fortsat ikke fandt grundlag for at imødekomme ansøgningen om adgang til højesterets prøvelse.

I skrivelse af 25. marts 1986 anmodede A justitsministeriet om at tage ministeriets forannævnte afgørelse af 13. juni 1984 op til fornyet behandling, således at der blev meddelt B tilladelse til at indbringe østre landsrets ankedom for højesteret.

I skrivelse af 22. april 1986 afslog justitsministeriet A's anmodning og henviste til, at fristen efter retsplejelovens § 966, stk. 1, på 1 år efter domsafsigelsen for indgivelse af ansøgning om anketilladelse i det foreliggende tilfælde måtte anses for at være overskredet.

Det fremgik videre, at A under et møde i justitsministeriet den 1. maj 1986 fremsatte anmodning om, at afgørelsen af 22. april 1986 blev taget op til fornyet overvejelse.

I skrivelse af 6. maj 1986 meddelte justitsministeriet A, at ministeriet måtte fastholde den trufne afgørelse, »idet der efter retsplejeloven ikke længere består en mulighed for at give tilladelse til at indbringe dommen for højesteret«.

I klagen til ombudsmanden anførte A bl.a., at ansøgningen om tredjeinstansbevilling var indgivet den 28. marts 1984, og at alle senere henvendelser var begæringer om omgørelse af justitsministeriets oprindeligt meddelte afslag på denne ansøgning. Det var således A's opfattelse, at hans ansøgning måtte betragtes som indgivet inden 1 års fristens udløb med følgende adgang for justitsministeriet til at meddele tredjeinstansbevilling uagtet den i retsplejelovens § 966, stk. 1, fastsatte 1 års frist.

Justitsministeriet henholdt sig til ministeriets afgørelser af 22. april og 6. maj 1986.

I en skrivelse til advokat A udtalte ombudsmanden herefter følgende:

»Retsplejelovens § 966, stk. 1, har følgende ordlyd:

»... Ansøgning om anketilladelse skal indgives til justitsministeriet inden 2 uger efter dommens afsigelse eller, hvis det er tiltalte, der vil anke, og han ikke har været til stede ved dommens afsigelse, efter dens forkyndelse. Justitsministeren kan dog undtagelsesvis meddele tilladelse, hvis ansøgning indgives senere, men inden ét år efter dommens afsigelse.«

Bestemmelsen fik sin nugældende formulering ved lov nr. 260 af 8. juni 1979. Før da var fristen for meddelelse af tredjeinstansbevilling fastsat i form af en henvisning til retsplejelovens § 962, stk. 2 (»andragende... må fremsættes inden sådan frist som bestemt i § 962, stk. 2, ...«), og de relevante led i denne bestemmelse havde følgende ordlyd:

»... Sådant andragende må fremsættes inden 14 dage efter dommens afsigelse... ; et senere indgivet andragende kan dog inden

1 år efter dommens afsigelse tages til følge...«

Som bekendt gav spørgsmålet om fristens beregning efter disse bestemmelser anledning til nogen tvivl i praksis. Spørgsmålet måtte dog i det væsentlige anses for afklaret efter dommen i Ugeskrift for Retsvæsen 1974, s. 905, hvor højesteret admitterede en anke, uanset at anketilladelse først var meddelt efter udløbet af 1 års fristen. I dommen er gengivet en skrivelse af 5. august 1974 fra justitsministeriet, hvoraf det fremgår at »... ministeriet i praksis har anset sig berettiget til at give anketilladelse efter udløbet af den i retsplejelovens § 966, stk. 1, jfr. § 962, stk. 2, indeholdte årsfrist i tilfælde, hvor ansøgningen har været indgivet så tidligt, at den har kunnet påregnes færdigbehandlet inden fristens udløb, eller hvor der har været tale om en ansøgning indgivet i fortsættelse af behandlingen af en ældre inden årsfristens udløb indsendt ansøgning...«

Ved den i 1979 gennemførte lovændring blev der tilvejebragt udtrykkelig dækning i lovteksten for det første element i denne praksis, og der er ikke grundlag for at antage, at det i øvrigt var tilsigtet at hidføre nogen ændring af retstilstanden på dette punkt, jfr. herved Betænkning om behandling af borgerlige sager (nr. 698/1973), s. 181.

Efter min gennemgang af sagen har jeg ingen bemærkning til, at justitsministeriet, som jeg må forstå, har indtaget det standpunkt, at der ikke har været den fornødne kontinuitet mellem Deres henvendelse til ministeriet i skrivelsen af 25. marts 1986 og de forudgående ansøgninger om tredjeinstansbevilling. Jeg har herved lagt vægt på, at den mellemliggende periode udgør mere end 1 år.

Idet jeg i øvrigt henviser til det, der er anført i det foregående, har jeg herefter ikke grundlag for at kritisere, at justitsministeriet har anset den i retsplejelovens § 966, stk. 1, fastsatte frist for meddelelse af anketilladelse for overskredet.

...«

10-4. *Ikke fundet tilstrækkeligt grundlag for at kritisere, at direktoratet for udlændinge og justitsministeriet på grundlag af de da foreliggende omstændigheder afslog at meddele opholdstilladelse efter udlændingelovens § 9, stk. 1, nr. 2.*

Henstillet til justitsministeriet, at der, således som sagen senere havde udviklet sig, efter omstændighederne blev meddelt en kortere udsættelse af udrejsefristen (med henblik på opnåelse af skilsmisse og efterfølgende indgåelse af ægteskab med en dansk statsborger). (J. nr. 1986-269-613).

A og B klagede over, at justitsministeriet havde tiltrådt et afslag, som direktoratet for udlændinge havde meddelt B på ansøgning om opholdstilladelse her i landet.

Det fremgik af sagen, at B den 28. december 1984 indrejste til Danmark fra Grønland. Samme dag søgte han opholds- og arbejdstilladelse. Han angav sin adresse i Danmark til . . . (A's lejlighed). Han ønskede arbejdstilladelse for januar måned 1985, idet han havde fået engagement som musiker i Helsingør. Til en politirapport af 16. januar 1985 har B vedrørende sin optræden i Danmark forklaret, at han fra den 1. marts til den 31. maj 1984 optrådte på forskellige restauranter i Danmark. Derefter rejste han til Schweiz. Den 24. juli 1984 indrejste han i Danmark, hvor han blev tilknyttet et orkester og herefter optrådte på to forskellige restauranter i tiden fra den 1. august til den 30. september 1984. I tiden fra den 1. oktober til den 31. oktober 1984 var han beskæftiget på et norsk skib. I tiden fra den 1. november til den 13. december 1984 var han uden engagement og boede hos A. I tiden fra den 13. december til den 27. december 1984 var han beskæftiget på Thule-basen i Grønland. I tiden fra den 1. januar til den 31. januar 1985 var han beskæftiget på en restaurant i Helsingør.

I skrivelse af 1. februar 1985 til B meddelte direktoratet for udlændinge afslag på ansøgning om opholdstilladelse. B klagede over afslaget til justitsministeriet. I skrivelse af 30. maj 1985 meddelte justitsministeriet B, at ministeriet efter en gennemgang af sagen ikke fandt grundlag for at ændre direktoratets afgørelse af 1. februar 1985.

Den 4. juni 1985 ansøgte B om opholdstilladelse i Danmark for et tidsrum af 6 måneder

med henblik på at indgå ægteskab med A. B angav fortsat sin adresse til . . . (A's lejlighed). Til politirapport forklarede B, at han ikke havde boet sammen med sin hustru i Uruguay siden 1977, da han forlod landet for at spille som trommeslager i forskellige orkestre i Europa. Siden 1977 havde han kun været i Uruguay på ferie i to uger i 1983.

I skrivelse af 30. august 1985 meddelte direktoratet for udlændinge B, at der var meddelt ham udvidet besøgsophold indtil den 3. december 1985 med henblik på samliv med A. Det blev samtidig tilkendegivet B, at yderligere forlængelse ikke kunne forventes, medmindre han indgik ægteskab med en i Danmark fastboende person.

Det fremgik videre af sagen, at B blev indkaldt til mægling den 14. oktober 1985 ved X statsamt, men at mægling var forgæves. B ansøgte ved den lejlighed om fri proces til anlægelse af ægteskabssag mod hustruen.

Den 28. november 1985 ansøgte B om opholdstilladelse for 1 år med henblik på at blive skilt fra sin hustru og herefter indgå ægteskab med A.

I skrivelse af 11. december 1985 meddelte direktoratet for udlændinge B afslag på hans ansøgning om opholdstilladelse og pålagde ham at udrejse af landet senest den 22. december 1985.

I skrivelse af 11. december 1985 klagede A til justitsministeriet over den trufne afgørelse. Hun henviste til, at hun og B nu havde kendt hinanden i 2 år og 2 måneder siden den 9. oktober 1983 og havde boet sammen siden februar 1984.

I anledning af klagen indhentede justitsministeriet en udtalelse fra direktoratet for udlændinge. Direktoratet oplyste, at direktoratets

afslag af 11. december 1985 var meddelt under hensyn til, at B ikke opfyldte betingelserne i udlændingelovens § 9, stk. 1, nr. 2, idet det ikke var dokumenteret, at B samlevede på fælles bopæl i fast samlivsforhold af længere varighed med en i Danmark fastboende person. Direktoratet anførte, at B's vanskeligheder med at opnå skilsmisse efter direktoratets opfattelse ikke kunne begrunde meddelelse af opholdstilladelse.

I skrivelse af 19. februar 1986 meddelte justitsministeriet B, at ministeriet efter en gennemgang af sagen ikke fandt grundlag for at ændre direktoratets afgørelse.

I skrivelse af 26. marts 1986 meddelte X statsamt fri proces til anlæggelse af ægteskabs-sag, og den 10 april 1986 udtog B ved retten i X-by stævning mod hustruen med påstand om skilsmisse, subsidiært separation.

Den 4. april 1986 ansøgte B om arbejdstilladelse med henblik på ansættelse som musiker på Færøerne i et tidsrum af 1 måned fra den 1. maj 1986, og i skrivelse af 30. april 1986 imødekom direktoratet for udlændinge ansøgningen.

I en udtalelse fra direktoratet for udlændinge i anledning af klagen til ombudsmanden anførte direktoratet følgende:

»Direktoratets afslag af 11.12.1985 er meddelt under hensyn til, at (B) ikke opfylder betingelserne i udlændingelovens § 9, stk. 1, nr. 2, idet det ikke er dokumenteret, at hans samliv med den danske statsborger (A) har været af længere varighed.

Det bemærkes herved, at opholdstilladelse efter nævnte bestemmelse gives til udlændinge, der lever sammen med personer, der er fastboende i Danmark, når omstændighederne viser, at parforholdet har en fastere karakter og har haft det gennem længere tid.

Det beror således på en konkret vurdering, hvorvidt der i den enkelte sag er grundlag for opholdstilladelse.

Efter praksis antages 1 1/2 til 2 års samliv på fælles bopæl at være tilstrækkeligt til at godtgøre, at der foreligger et samlivsforhold af længere varighed.

Dokumentation herfor kan f.eks. være en fælles huslejekontrakt, korrespondance sendt til fælles adresse, fælles forsikringer og bankkonti m.v.

I nærværende sag er der ikke fremlagt objektiv dokumentation af den nævnte karakter, og

direktoratet har derfor, jfr. det i politirapport af 16.01.1985 anførte, lagt til grund, at samlivet tidligst er påbegyndt i november 1984, og at det iøvrigt ikke kan anses for godtgjort, at det har bestået uafbrudt siden da.«

I skrivelse af 1. maj 1986 oplyste B's advokat, at han på B's vegne havde anlagt ægteskabs-sag mod hustruen med påstand om skilsmisse ved retten i X-by, og at sagen var berammet til et kort retsmøde den 21. maj 1986. Hverken advokaten eller dommeren kunne udtale noget sikkert om, hvornår sagen kunne forventes afsluttet, idet den for ægtefællen beskikkede advokat først skulle have kontakt med ægtefællen.

I en udtalelse i anledning af klagen henholdt justitsministeriet sig til sin afgørelse af 19. februar 1986.

I skrivelse af 19. september 1986 til ombudsmanden oplyste B's advokat, » at (B) har modtaget et brev fra sin hustru, hvori hustruen accepterer skilsmisse«. Advokaten oplyste, at sagen blev behandlet på et kort retsmøde den 17. september 1986 og blev udsat til den 8. oktober 1986 for at få brevet fra hustruen oversat. Advokaten forventede, at sagen på det korte retsmøde den 8. oktober 1986 kunne berammes til domsforhandling, »der ifølge praksis ved retten i (X-by) kan finde sted i løbet af en måneds tid«. Advokaten oplyste videre, at B havde arbejdet med midlertidig opholdstilladelse i maj 1986 på Færøerne, i juni 1986 på båden mellem Færøerne og Danmark, i juli 1986 på Færøerne, i august 1986 i Sønderborg samt fra den 15. september d.å. og 14 dage frem i Odense.

Med skrivelse af 23. september 1986 tilbagesendte ombudsmanden sagen til justitsministeriet med henvisning til advokatens skrivelse af 19. september 1986, idet ombudsmanden bad oplyst, om justitsministeriet på baggrund af sagens hidtidige forløb ville være indstillet på på det nu foreliggende grundlag at meddele en vis kortere udsættelse af udrejsefristen med henblik på gennemførelse af den verserende ægteskabs-sag.

I skrivelse af 7. oktober 1986 meddelte justitsministeriet, at ministeriet ikke ville være indstillet på at udsætte B's udrejsefrist med

henblik på gennemførelsen af den verserende ægteskabssag.

Retten i X-by oplyste på telefonisk forespørgsel fra ombudsmanden, at ægteskabssagen nu var berammet til domsforhandling den 6. november 1986.

I en skrivelse til A udtalte ombudsmanden følgende:

»Direktoratet for udlændinges og justitsministeriets afslag på at meddele (B) opholdstilladelse er meddelt under hensyn til, at (B) ikke opfylder betingelserne i udlændingelovens § 9, stk. 1, nr. 2.

Efter min gennemgang af sagen finder jeg ikke at have tilstrækkeligt grundlag for at kritisere, at direktoratet for udlændinge og justitsministeriet i skrivelser af henholdsvis 11. december 1985 og 19. februar 1986 afslog at meddele opholdstilladelse efter den nævnte bestemmelse på grundlag af de da foreliggende omstændigheder.

Således som sagen senere har udviklet sig, herunder ikke mindst derved, at domsforhandlingen i ægteskabssagen nu er nært forestående, og på baggrund af en samlet vurdering af det forudgående sagsforløb, herunder navnlig, at direktoratet for udlændinge allerede i skrivelse af 30. august 1985 – endnu inden der var foretaget mægling i ægteskabssagen – efter ansøgning meddelte (B) udvidet besøgsophold indtil den 3. december 1985 med henblik på samliv med (A) og med henblik på indgåelse af ægteskab her i Danmark, har jeg imidlertid fundet efter omstændighederne at måtte henstille til justitsministeriet, at der meddeles (B) en kortere udsættelse af udrejsefristen.

...«

I skrivelse af 23. oktober 1986 til A og B fastsatte justitsministeriet på baggrund af ombudsmandens henstilling efter omstændighederne B's udrejsefrist til den 1. december 1986.

10-5. *Justitsministeriet havde afslået at tillægge en klage over direktoratet for udlændinges afgørelse opsættende virkning; direktoratet havde meddelt afslag på en ansøgning om opholdstilladelse efter udlændingelovens § 9, stk. 1, nr. 2.*

På baggrund af sammenhængen mellem sagens realitet og spørgsmålet om opsættende virkning i tilfælde, hvor påklage til ministeriet ikke efter de udtrykkelige regler i udlændingeloven (§ 33) har opsættende virkning, og på baggrund af reglen i ombudsmandslovens § 6, stk. 3, udtalt, at jeg af principielle grunde normalt ikke finder at burde tage stilling til en klage vedrørende spørgsmålet om opsættende virkning i sådanne tilfælde, førend ministeriets realitetsafgørelse i sagen foreligger. (J. nr. 1986-1186-613).

Den 5. februar 1987 skrev jeg således til advokat A:

»I skrivelser af 15. og 16. september 1986 klagede De som advokat for den tyrkiske statsborger (B til ombudsmanden) over, at justitsministeriet i skrivelse af 12. september 1986 til Dem ikke fandt grundlag for at tillægge Deres klage til justitsministeriet over direktoratet for udlændinges afgørelse i skrivelse af 29. august 1986 angående opholdstilladelse til Deres kli-

ent opsættende virkning i relation til Deres klients udrejse af landet.

I skrivelse af 17. september 1986 meddelte justitsministeriet Dem, at ministeriet havde besluttet at udsætte Deres klients udrejsefrist indtil videre med henblik på min behandling af Deres klage til mig.

I anledning af Deres klage har jeg modtaget de i kopi vedlagte udtalelser af 27. november 1986 fra direktoratet for udlændinge og af 12.

januar 1987 fra justitsministeriet. Endvidere har jeg haft sagens akter til gennemsyn.

Det fremgår af sagen, at De på vegne Deres klient i skrivelse af 7. august 1986 søgte direktoratet for udlændinge om opholdstilladelse i medfør af udlændingelovens § 9, stk. 1, nr. 2, under henvisning til, at Deres klient den 29. juli 1986 havde indgået ægteskab med den danske statsborger (C).

I skrivelse af 29. august 1986 afslog direktoratet for udlændinge at meddele Deres klient opholdstilladelse. Direktoratets afgørelse var begrundet dels i, at Deres klient var uden pas, dels i, at opholdstilladelse efter udlændingelovens § 9, stk. 1, nr. 2, forudsætter samliv med ægtefællen på fælles bopæl i Danmark. I direktoratet for udlændinges afgørelse anføres, at afgørelsen kan påklages til justitsministeriet, men at klage ikke har opsættende virkning. Fristen for Deres klients udrejse af landet blev fastsat til den 15. september 1986.

I skrivelse af 4. september 1986 klagede De på Deres klients vegne til justitsministeriet over direktoratet for udlændinges afgørelse og anførte bl.a., at Deres klient og dennes hustru nu samlevede på fælles bopæl, og at Deres klient ville forsøge at få udstedt et tyrkisk pas.

I skrivelse af 12. september 1986 meddelte justitsministeriet Dem, at ministeriet samtidig havde anmodet direktoratet for udlændinge om en udtalelse, ligesom ministeriet meddelte Dem, at ministeriet ikke havde fundet grundlag for at tillægge klagen opsættende virkning, hvorfor Deres klient måtte udrejse af landet i overensstemmelse med den af direktoratet for udlændinge fastsatte udrejsefrist (den 15. september 1986).

Jeg skal herefter udtale følgende:

Udlændingeloven (lovbekendtgørelse nr. 90 af 26. februar 1986) indeholder i § 33 bl.a. følgende bestemmelser:

»Afslag på en ansøgning om opholdstilladelse . . . skal indeholde en frist for udrejse.

. . .

Stk. 3. Påklages en afgørelse efter stk. 1 inden 7 dage efter, at den er meddelt den pågældende, har udlændingen ret til at blive her i landet, indtil klagen er afgjort, såfremt udlændingen enten er omfattet af EF-reglerne, jfr. § 2, eller er statsborger i et andet nordisk land og har haft bopæl her i landet,

eller hidtil har haft opholdstilladelse her i landet. . . .«

Deres klient er tyrkisk statsborger og således hverken EF-statsborger eller statsborger i et andet nordisk land. Endvidere havde Deres klient den 12. september 1986 ikke hidtil haft opholdstilladelse her i landet. Deres klient havde således ikke efter udlændingeloven noget retskrav på at kunne blive her i landet, indtil justitsministeriet har truffet realitetsafgørelse vedrørende klagen til ministeriet over direktoratet for udlændinges afgørelse.

Selv om en udlænding, der har klaget over et afslag på en ansøgning om opholdstilladelse, ikke efter udlændingeloven har retskrav på at opholde sig her i landet under klagesagens behandling, vil justitsministeriet kunne beslutte at tillægge klagen til ministeriet opsættende virkning.

I justitsministeriets afgørelse af, om en klage til ministeriet i tilfælde, hvor klagen efter udlændingeloven ikke har opsættende virkning, af ministeriet skal tillægges opsættende virkning, må som et væsentligt element indgå en vurdering af sandsynligheden for, at ministeriets realitetsafgørelse i sagen vil ændre direktoratet for udlændinges realitetsafgørelse.

Efter reglen i ombudsmandslovens § 6, stk. 3, kan ombudsmanden først tage stilling til en klage over en realitetsafgørelse i en sag, når sagens realitet er endeligt afgjort af den højeste administrative myndighed på området.

På baggrund af den anførte sammenhæng mellem sagens realitet og spørgsmålet om opsættende virkning i tilfælde, hvor påklage til ministeriet ikke efter de udtrykkelige regler i udlændingeloven har opsættende virkning, og på baggrund af reglen i ombudsmandslovens § 6, stk. 3, finder jeg af principielle grunde normalt ikke at burde tage stilling til en klage angående spørgsmålet om opsættende virkning i sådanne tilfælde før end i forbindelse med min stillingtagen til en eventuel klage over selve realitetsafgørelsen i sagen.

Efter en gennemgang af sagens akter finder jeg ikke at have grundlag for i det konkrete tilfælde at fravige dette principielle udgangspunkt.

Jeg finder således først at burde tage stilling til en klage fra Dem angående spørgs-

målet om opsættende virkning i forbindelse med en eventuel klage fra Dem over ministeriets realitetsafgørelse i sagen.

Jeg har herefter fundet at burde henstille til justitsministeriet, at ministeriet nu meddeler Dem en realitetsafgørelse.«

Justitsministeriet meddelte herefter i skrivelse af 16. marts 1987 A en realitetsafgørelse i sagen. Over denne afgørelse blev der ikke indgået klage.

10-6. *Kritiseret den tid, der var medgået til justitsministeriets behandling af en ansøgning om tredjeinstansbevilling i en sag om varetægtsfængsling. (J. nr. 1986-1157-68).*

En advokat klagede over den tid, der var medgået til justitsministeriets behandling af hans ansøgning om tredjeinstansbevilling i en sag om varetægtsfængsling.

Han klagede endvidere over justitsministeriets høringspraksis i sådanne sager, herunder at ministeriet forelægger spørgsmålet om tredjeinstansbevilling for anklagemyndigheden i 3 instanser.

Det fremgik af akterne, at advokatens klient, A, havde været varetægtsfængslet som sigtet for børnemishandling.

Politianmeldelsen blev indgivet den 5. juni 1986, og den 26. juni 1986 blev A anholdt som sigtet for overtrædelse af straffelovens § 245, stk. 2, jfr. stk. 1.

Den 27. juni 1986 blev A begæret varetægtsfængslet, jfr. retsplejelovens § 762, stk. 2, men ved Thisted rets kendelse af samme dato blev det bestemt, at han skulle løslades.

Kendelse blev køret til vestre landsret, der den 28. juni 1986 bestemte, at A skulle varetægtsfængsles.

I skrivelse af 1. juli 1986 anmodede advokaten justitsministeriet om at meddele A tredjeinstansbevilling til indbringelse af vestre landsrets kendelse for højesteret. Advokaten anmodede om, at sagen måtte blive behandlet med største hast, idet det efter hans opfattelse forekom meningsløst at kære sagen til højesteret, såfremt ministeriets sagsbehandling ville tage flere måneder.

Den 2. juli 1986 modtog justitsministeriet ansøgningen om tredjeinstansbevilling.

Den 3. juli 1986 sendte ministeriet ansøgningen til politimesteren i Thisted med anmodning om en udtalelse samt om, at sagen blev tilbagesendt gennem vedkommende statsadvokat og rigsadvokaten.

Den 4. juli 1986 (fredag) modtog politimesteren høringskrivelsen, og den 7. juli 1986 (mandag) videresendte politimesteren sagen til statsadvokaten med en udtalelse om, at han ikke fandt, at særlige grunde talte for at meddele tredjeinstansbevilling.

Den 8. juli 1986 modtog statsadvokaten sagen fra politimesteren, og den 9. juli 1986 videresendte statsadvokaten sagen til rigsadvokaten med bemærkning om, at han kunne tiltræde politimesterens udtalelse.

Den 1. august 1986 sendte rigsadvokaten sagen til justitsministeriet med bemærkning om, at heller ikke han kunne anbefale det ansøgte.

I skrivelse af 19. august 1986 meddelte justitsministeriet advokaten, at ministeriet ikke fandt grundlag for at meddele den ansøgte tiladelse.

Den 27. august 1986 frifandt retten i Thisted A.

I sin klage til ombudsmanden anførte advokaten bl.a., at justitsministeriets afgørelse stort set var uden betydning for hans klient, da afgørelsen først forelå få dage før domsforhandlingen. Det var hans opfattelse, at justitsministeriets sagsbehandling foregik betydeligt hurtigere, når det var anklagemyndigheden, der søgte om tredjeinstansbevilling. Advokaten gav herefter udtryk for ønsket om en praksisændring, således at sagsbehandlingstiden blev

nedskåret i justitsministeriet – i hvert fald når det gjaldt ansøgninger om tredjeinstansbevilling for varetægtsfængslede. I modsat fald kunne man efter advokatens opfattelse ligeså godt ophæve adgangen for varetægtsfængslede til at søge om tredjeinstansbevilling.

I anledning af klagen anførte justitsministeriet følgende:

» . . .

Til brug for overvejslen om, hvorvidt en ansøgning fra en tiltalt eller domfældt om anke- eller kæretilladelse skal imødekommes, indhenter justitsministeriet efter fast praksis sagens akter tilligemed en udtalelse fra anklagemyndigheden. På tilsvarende måde giver justitsministeriet i almindelighed den pågældendes forsvarer lejlighed til at udtale sig om ansøgninger om anke- og kæretilladelser, som indgives af anklagemyndigheden.

I de tilfælde, hvor en sag under hensyn til dens særlige karakter - f.eks. hvor sagen vedrører en ansøgning om tilladelse til prøvelse ved højesteret af en afgørelse om varetægtsfængsling – søger justitsministeriet sagsbehandlingen fremmet mest muligt.

Bl.a. på baggrund af den foreliggende sag er det i det pågældende kontor i justitsministeriet blevet indskærpet, at sager af den omhandlede karakter bør behandles hurtigst muligt og eventuelt forlods fremfor andre sager.

Justitsministeriet har endvidere iværksat en procedure, hvorefter anklagemyndigheden i alle sager om ansøgninger om kæretilladelser vedrørende varetægtsfængsling vil blive anmodet om, at sagens akter og anklagemyndighedens udtalelse fremsendes til justitsministeriet efter omstændighederne omgående.

. . .«

Ombudsmanden udtalte herefter følgende i en skrivelse til advokaten:

»Justitsministeriets behandling af den foreliggende sag, fra De indgav ansøgningen om tredjeinstansbevilling i skrivelsen af 1. juli 1986, og indtil ministeriet afgjorde sagen i skrivelsen af 19. august 1986, har taget 7 uger, og dermed så lang tid, at det – når henses til sagens karakter – må forekomme urimeligt i forhold til Dem/Deres klient.

Jeg har gjort justitsministeriet bekendt med min opfattelse, hvorefter det er beklageligt, at sagens behandling har taget så lang tid, som tilfældet er. Jeg har i den forbindelse givet udtryk for, at jeg finder det beklageligt, at justitsministeriet var mere end 2 uger om at træffe afgørelse i sagen, efter at den i godt og vel 4 uger havde beroet på modtagelse af udtalelser fra anklagemyndigheden – i det væsentlige rigsadvokaten – hvorefter den måtte anses for endog særdeles hastende.

Jeg har imidlertid ikke fundet grundlag for at foretage videre på baggrund af den konkrete sag, efter at justitsministeriet nu har indskærpet i det pågældende kontor, at sager af den omhandlede karakter bør behandles hurtigst muligt og eventuelt forlods fremfor andre sager.

Heller ikke det rejste generelle spørgsmål om justitsministeriets høringspraksis har kunnet give mig grundlag for at foretage videre, efter at justitsministeriet har oplyst, at der er iværksat en procedure, hvorefter anklagemyndigheden i sådanne sager vil blive anmodet om, at sagens akter og anklagemyndighedens udtalelser fremsendes til justitsministeriet efter omstændighederne omgående.

. . .«

10-7. *Ombudsmanden måtte anse det for overordentlig kritisabelt, at direktoratet for udlændinge hidtil i praksis »normalt« havde gennemført udsendelser af asylansøgere, før flygtningenævnets afgørelser havde forligget i skriftlig form, idet dette måtte anses for klart uforeneligt med den udtrykkelige bestemmelse om skriftlighed i § 15, stk. 1, i forretningsordenen for flygtningenævnet og med den hertil svarende forudsætning i udlændingelovens § 56, stk. 2, 3. pkt.*

Under henvisning til ombudsmandslovens § 10, stk. 1, og instruksens § 11 henledte ombudsmanden justitsministerens opmærksomhed på forholdet og bad oplyst, hvad ministeren agtede at foretage i den anledning. (J. nr. 1986-288-613).

I forbindelse med behandlingen af nogle klager over, at flygtningenævnet i nærmere angivne tilfælde havde meddelt afslag på asyl, blev ombudsmanden opmærksom på, at flygtningenævnets afgørelser endnu 3 uger efter, at ansøgerne mundtligt i forbindelse med afslutningen af nævnsmødet var blevet gjort bekendt med sagens udfald, ikke var blevet meddelt de pågældende i skriftlig form.

I den anledning anmodede ombudsmanden med henvisning til bestemmelsen i ombudsmandslovens § 6, stk. 5, i en skrivelse af 6. marts 1986 flygtningenævnet om en udtalelse om det tidsrum, der medgik til nævnets skriftlige udfærdigelse af de afsagte kendelser. Ombudsmanden bad om, at nævnets udtalelse blev sendt tilbage gennem justitsministeriet, som samtidig anmodedes om at tage stilling til, om kendelsernes skriftlighed er en gyldighedbestingelse for den trufne afgørelse; ombudsmanden henviste herved til § 15, stk. 1, i den for flygtningenævnet fastsatte forretningsorden; i denne er det bestemt, at flygtningenævnets afgørelse udfærdiges skriftligt.

Flygtningenævnet afgav den ønskede udtalelse i en skrivelse af 4. april 1986. Det fremgår heraf,

»... at man i almindelighed følger den fremgangsmåde, at afgørelsen i en sag meddeles asylansøgeren umiddelbart efter afslutningen af voteringen.

Denne meddelelse gives mundtligt af formanden eller den næstformand, som har ledet

mødet, og er normalt ledsaget af en kort mundtlig begrundelse for afgørelsen. Baggrunden for denne fremgangsmåde er først og fremmest hensynet til asylansøgeren, der herved fritages for den belastning, som det utvivlsomt ville være at skulle afvente afgørelsen, efter at den mundtlige forelæggelse af sagen har fundet sted.

Den skriftlige udfærdigelse af nævnets afgørelser sker så vidt muligt i forbindelse med voteringen, og udsendelsen sker hurtigst muligt derefter. På grund af det stærkt stigende sagsantal – der inden for de sidste ca. 6 måneder er næsten tredoblet – har det dog i en betydelig mængde sager ikke været muligt at færdiggøre afgørelserne skriftligt så hurtigt, som det er ønskeligt. For tiden medgår der således op til 1 – 1 1/2 måned med færdiggørelsen, men en del afgørelser foreligger dog hurtigere, herunder i tilfælde hvor der er et særligt behov herfor. Nævnet er opmærksom på betydningen af en hurtig udsendelse og vil løbende søge at forkorte den tid, som medgår til den skriftlige udfærdigelse af afgørelserne. Det kan oplyses, at der med virkning fra uge 15 er antaget yderligere kontorassistenter udelukkende med henblik på skrivning af afgørelser, ligesom nævnet i løbet af maj måned vil få tilført yderligere juridisk personale.«

Med skrivelse af 13. maj 1986 fremsendte justitsministeriet denne udtalelse til ombudsmanden, idet ministeriet for sit vedkommende tilføjede følgende:

»... Det bemærkes, at justitsministeriet ikke finder, at det er en gyldighedsbetingelse for nævnets afgørelser, at disse meddeles asylansøgerne i skriftlig form i forbindelse med det nævnsmøde, hvorunder afgørelsen træffes. Nævnet har af hensyn til asylansøgerne i almindelighed fulgt den fremgangsmåde, at afgørelserne efter voteringen i nævnet meddeles ansøgeren mundtligt. Afgørelserne vil normalt være ledsaget af en kort mundtlig begrundelse.

Det tilføjes, at man ved en nært forestående revision af forretningsordenen på baggrund af ændringerne i lovgivningen tillige vil præcisere og beskrive nævnets praksis i forretningsordenen.«

Med skrivelse af 28. maj 1986 sendte ombudsmanden sagen tilbage til justitsministeriet, idet han bad oplyst, om det forekom, at der blev truffet foranstaltninger til udsendelse af asylansøgere, som af nævnet havde fået afslag på asyl, førend nævnets kendelse forelå skriftlig, og i bekræftende fald, på hvilket grundlag dispositionerne da blev truffet.

I den anledning indhentede justitsministeriet en udtalelse fra direktoratet for udlændinge, der i skrivelse af 23. juli 1986 bl.a. oplyste følgende:

»...

I de tilfælde, hvor flygtningenævnet stadfæster direktoratets afslag på ansøgning om asyl, fastsætter direktoratet umiddelbart efter, at nævnets beslutning er meddelt ansøgeren, i medfør af udlændingelovens § 33 en udrejsefrist. Denne frist fastsættes efter en konkret vurdering, og er normalt 4-5 dage, idet betingelsen om, at der skal være tale om påtrængende tilfælde for at fastsætte en kortere frist end den i almindelighed fastsatte på 15 dage, typisk vil være opfyldt, idet de hensyn, der danner baggrund for de almindelige frister, kun sjældent gør sig gældende i asylsager, hvor den pågældende ikke har fast bopæl i Danmark og normalt har været indkvarteret på et af centrene for asylansøgere.

Når direktoratet umiddelbart efter, at nævnet mundtligt har meddelt ansøgeren nævnets beslutning, har fastsat og forkyndt en udrejsefrist for ansøgeren, overgives sagen samme dag til rigspolitichefens afdeling E, den centrale politiafdeling, der i medfør af udlændingelovens § 30 drager omsorg for udrejsen.

Direktoratet har ikke nøjagtige tal på antallet af ansøgere, der udsendes, før nævnets afgørelse foreligger i skriftlig form, men normalt vil de blive udsendt forinden.

...«

Endvidere afgav flygtningenævnet følgende supplerende udtalelse i en skrivelse af 23. september 1986:

»Nævnet har siden påbegyndelsen af sin virksomhed i oktober 1983 fulgt den praksis, at afgørelser i mundtligt behandlede sager meddeles parterne af vedkommende nævnsformand umiddelbart efter voteringens afslutning, medmindre ganske særlige omstændigheder taler herimod. Ordningen og begrundelsen for denne er omtalt i nævnets tidligere udtalelse af 4. april 1986, jfr. herved også den kommenterede udgave af udlændingeloven, s. 318.

Nævnets forretningsorden, der trådte i kraft 1. april 1984, er fastsat efter forudgående drøftelser i nævnet. Det har steds været nævnets opfattelse, at bestemmelsen om skriftlighed i forretningsordenens § 15, stk. 1, ikke har tilsigtet at ændre den omtalte praksis, men alene har haft til formål at angive, at afgørelserne efterfølgende udfærdiges skriftligt.

På baggrund af det anførte er det nævnets opfattelse, at afgørelsen må anses for truffet på selve nævnsmødet, og dette fremgår da også af nævnsafgørelsens datering. Det tilføjes, at spørgsmålet om, hvorvidt og i givet fald på hvilket tidspunkt og oplysningsgrundlag der skal træffes foranstaltninger til udsendelse af asylansøgere, som af nævnet har fået afslag på asyl, falder uden for nævnets kompetence.«

Med henvisning hertil tilbagesendte justitsministeriet sagen til ombudsmanden med en skrivelse af 28. oktober 1986, hvori ministeriet for sit eget vedkommende anførte følgende:

»Justitsministeriet kan supplerende oplyse, at flygtningenævnet i de mundtligt behandlede sager følger den praksis at lade en repræsentant for direktoratet for udlændinge møde i sagerne. Direktoratets repræsentant er også til stede, når flygtningenævnets afgørelse efter votering mundtligt meddeles asylansøgeren.

Justitsministeriet kan henholde sig til de indhentede udtalelser og er fortsat af den opfattelse, at det ikke er en gyldighedsbetingelse for nævnets afgørelser, at disse meddeles skriftligt til asylansøgerne ved nævnsmødet el-

ler foreligger i skriftlig form, forinden asylansøgeren udsendes af landet.

Det bemærkes, at § 15 i nævnets forretningsorden efter justitsministeriets opfattelse på baggrund af nævnets tilblivelseshistorie, opgaver og arbejdsform skal fortolkes i overensstemmelse med reglerne i retsplejelovens kapitel 20.

Heri findes blandt andet følgende bestemmelser:

» 219 . . .

Stk. 2. Afsigelsen af en dom foregår ved, at domsslutningen, efter at hele dommen er skriftligt udarbejdet, oplæses i et retsmøde.«

Efter disse regler vil konklusionen på en dom i en straffesag normalt blive oplæst for den pågældende ved retsmødets afslutning, hvorefter en eventuel beslutning om fortsættelse af varetægtsfængslingen umiddelbart vil blive fuldbyrdet.

Flygtningenævnets og direktoratets praksis synes således på dette punkt at være i overensstemmelse med den praksis, der følges af domstolene og ved straffuldbyrdelsen.

Det tilføjes, at der under hensyn til sagernes ganske særlige karakter og den måde, hvorpå nævnets afgørelse kommer til klagerens og direktoratet for udlændinges kundskab, efter justitsministeriets opfattelse ikke foreligger retssikkerhedsmæssige betænkeligheder ved fremgangsmåden.«

Ombudsmanden udtalte herefter – med henvisning til ombudsmandslovens § 10, stk. 1, jfr. § 11 i den af folketinget fastsatte instruks for ombudsmandens virksomhed – følgende i en skrivelse af 30. oktober 1986 til justitsministeren:

»Udlændingelovens § 56, stk. 2, 3. pkt., fastsætter udtrykkeligt, at flygtningenævnets afgørelser . . . skal ledsages af grunde«.

Det er almindeligt antaget, at lovebestemmelser, der udtrykkeligt foreskriver samtidig begrundelse af en forvaltningsafgørelse, som udgangspunkt må forstås således, at de tillige indeholder en forudsætningsvis udtrykt forskrift om skriftlig form – for så vidt angår såvel begrundelsen som selve afgørelsen. I overensstemmelse hermed er det i forretningsordenen for flygtningenævnet, jfr. § 15, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 98 af 6. marts 1984, udtrykkeligt fastsat, at »nævnets afgørelser udfærdiges skriftligt med begrundelse

og underskrives af formanden eller den, han bemyndiger dertil«.

Forholdet er således det, at det for flygtningenævnets afgørelser er udtrykkeligt foreskrevet, at afgørelsen skal foreligge i skriftlig form.

Det er endvidere ganske fast antaget, at forskrifter, der påbyder skriftlighed med hensyn til bestemte typer af forvaltningsafgørelser, tillige indebærer et tilsvarende formkrav, for så vidt angår meddelelsen af de pågældende afgørelser til adressaten.

I overensstemmelse hermed må den ovenfor gengivne bestemmelse i forretningsordenens § 15, stk. 1, antages at indebære ikke blot, at flygtningenævnets afgørelser skal foreligge skriftligt, men tillige, at afgørelser skal meddeles asylansøgeren (eller dennes repræsentant) i skriftlig form.

Det kan selysagt ikke give mig anledning til bemærkning, at flygtningenævnet i de tilfælde, hvor sagen har været gjort til genstand for mundtlig forhandling, i praksis i almindelighed følger den fremgangsmåde, at formanden eller den næstformand, som har ledet mødet – umiddelbart efter afslutningen af nævnets votering – mundtligt orienterer asylansøgeren om udfaldet.

Det følger imidlertid af, hvad der er anført i det foregående, at det efter min opfattelse må anses for klart uforeneligt med den udtrykkelige bestemmelse om skriftlighed i forretningsordenens § 15, stk. 1, og med den hertil svarende forudsætning i udlændingelovens § 56, stk. 2, 3. pkt., hvis flygtningenævnets afgørelser, hvorefter der ikke kan meddeles ansøgerne asyl, effektueres alene på det således foreliggende grundlag, dvs. forinden afslaget er meddelt asylansøgeren i den foreskrevne form.

Jeg må anse det for overordentlig kritisabelt, at man – efter hvad der fremgår af direktoratets udtalelse i skrivelser af 23. juli 1986 – hidtil i praksis »normalt« har gennemført udsendelser af asylansøgere, før flygtningenævnets afgørelser har foreligget i skriftlig form.

Jeg har gjort direktoratet for udlændinge og justitsministeriet bekendt med min opfattelse.

Bemærkningen i sidste afsnit i justitsministeriets afsluttende udtalelse til mig i skrivelser af 28. oktober 1986 har givet mig anledning til over for justitsministeriet at tilføje,

at jeg må være ganske uenig i justitsministeriets opfattelse, hvorefter det ikke skulle kunne give anledning til retssikkerhedsmæssige betænkeligheder, at man i stedet for det udtrykkeligt fastsatte krav om et skriftligt dispositionsgrundlag, i praksis har forladt sig på den tilstedeværende direktoratsrepræsentants videregivelse af sin opfattelse af nævnets mundtlige tilkendegivelse. Jeg har endvidere ment at måtte pege på, at det af hensyn til asylansøgeren og dennes oplevelse af dansk retsorden må forekomme utilfredsstillende, at en afgørelse af indgribende betydning for den pågældendes fremtidige tilværelse effektueres tvangsmæssigt på et grundlag, som ansøgeren ikke får mulighed for at sætte sig nærmere ind i – eventuelt blot med henblik på selv at kunne forstå indholdet af og præmisserne for nævnets afgørelse.

Som nævnt i indledningen har jeg fundet i medfør af bestemmelserne i ombudsmandslovens § 10, stk. 1, og instruksens § 11 tillige at måtte henlede justitsministerens

opmærksomhed på forholdet, og jeg beder oplyst, hvad ministeren agter at foretage i den anledning.

Jeg har samtidig hermed gjort folketingets retsudvalg bekendt med denne skrivelse.«

I skrivelse af 4. november 1986 underrettede justitsministeriet ombudsmanden om, at ministeriet »den 31. oktober 1986 har ændret den hidtil anvendte praksis. Justitsministeriet har således meddelt direktoratet for udlændinge og rigspolitichefen, at ingen asylansøger, der har fået afslag på sin ansøgning om asyl i flygtningenævnet, må udsendes, før flygtningenævnets afgørelse er udleveret til den pågældende i skriftlig form.«

Ombudsmanden meddelte herefter justitsministeriet, at han havde taget det oplyste til efterretning.

10-8. *Ombudsmanden udtalte over for politimesteren i Gladsaxe og justitsministeriet, at han måtte finde det beklageligt, at en gæst, der efter begæring af en restauratør fik forbud mod at komme på hans bodega, ikke, forinden politimesteren traf beslutning om meddelelsen af forbudet, blev gjort bekendt med begæringen og med de oplysninger, som restauratøren havde anført til støtte for begæringen, med henblik på at gæsten fik lejlighed til at fremkomme med en udtalelse. (J. nr. 1985-1034-619).*

Advokat A klagede for B over, at justitsministeriet havde tiltrådt et forbud, som politimesteren i Gladsaxe i medfør af restaurationslovens § 31, stk. 2, den 18. februar 1985 havde meddelt B mod at opholde sig som gæst i X Bodega.

Det fremgik af sagen, at B ved anklageskrift af 31. august 1984 blev tiltalt for overfald af særlig farlig karakter med skade på legeme eller helbred til følge efter straffelovens § 244, stk. 4, jfr. stk. 2 og 3, begået den 23. april 1984 i X Bodega.

Ved anklageskrift af 8. februar 1985 blev B tiltalt for overtrædelse af politivedtægten ved den 24. november 1984 på fortovet ud for X

Bodega i spirituspåvirket tilstand at have indladt sig i slagsmål og nægtet at efterkomme politiets påbud om at forlade stedet.

Restauratøren for X Bodega anmodede herefter politiet i Gladsaxe om, at der i henhold til restaurationsloven blev meddelt B forbud mod at indfinde sig i bodegaen, da han var uønsket som gæst.

I overensstemmelse hermed meddelte politimesteren i Gladsaxe i skrivelse af 18. februar 1985 i medfør af restaurationslovens § 31, stk. 2, B forbud mod at opholde sig som gæst i X Bodega, idet han tidligere havde gjort sig skyldig i strafbare handlinger i forbindelse med restaurationsbesøg.

Ved Gladsaxe kriminalrets dom den 28. februar 1985 blev B på baggrund af den rejste tiltale ved anklageskriftet af 31. august 1984 alene fundet skyldig i overtrædelse af straffelovens § 244, stk. 1, dog således, at den forskyldte straf bortfaldt i medfør af § 248, stk. 2.

A påklagede som advokat for B politimesterens forbud af 18. februar 1985 til justitsministeriet, idet han gjorde gældende, at et forbud efter restaurationslovens § 31, stk. 2, forudsatte, at den pågældende skulle have gjort sig skyldig i strafbare handlinger, og at den blotte tiltalerejsning ikke var tilstrækkelig til at udfærdige et forbud. Han gjorde endvidere gældende, at det ville forekomme helt urimeligt, om episoden den 23. april 1984 skulle kunne danne grundlag for et efterfølgende forbud under hensyn til, at B alene blev fundet skyldig i overtrædelse af straffelovens § 244, stk. 1, og således, at straffen bortfaldt i medfør af straffelovens § 248, stk. 2.

Efter at have indhentet udtalelser fra politimesteren i Gladsaxe og industriministeriet meddelte justitsministeriet, at det efter industriministeriets opfattelse ikke var en forudsætning for meddelelse af forbud efter restaurationslovens § 31, stk. 2, at der forelå dom for strafbart forhold. Justitsministeriet fandt herfter ikke grundlag for at ændre politimesterens afgørelse.

Ved Gladsaxe kriminalrets dom af 20. maj 1986 blev B i den sag, hvori der ved anklageskrift af 8. februar 1985 var blevet rejst tiltale for overtrædelse af politivedtægten, straffet med en bøde på 500 kr.

I klagen til ombudsmanden gjorde A gældende, at

»... formuleringen af restaurationslovens § 31, stk. 2, »gjort sig skyldig i strafbare handlinger« – i mangel af modstående fortolkningsbidrag i lovens forarbejder – klart må forstås således, at de strafbare handlinger skal være fastslået ved en dom. Og da der ikke forud for forbudets meddelelse var overgået min klient nogen relevant straffedom, er det min opfattelse, at politimesterens forbud har savnet lovhemmel.

Som subsidiært anbringende gøres det gældende, at den episode, der er omfattet af Gladsaxe kriminalrets dom af 28. februar d.å., var af så speciel karakter, at det forekommer åbenbart urimeligt, at den skulle kunne danne grundlag for forbudet. Jeg har ikke kendskab

til den af justitsministeriet omtalte sag vedrørende overtrædelse af politivedtægten, men de påberåbte straffebestemmelser indicerer, at der højst kan være tale om ganske bagatelagtige forhold.«

I anledning af klagen anførte politimesteren i Gladsaxe i skrivelse af 11. september 1985 følgende:

»... »

Restauratøren begrundede ved en senere afhøring sin begæring med, at (B) optrådte provokerende over for andre gæster og personale i restaurationen, og at de fleste tilfælde af uorden i restaurationslokalet skyldtes (B).

Det blev konstateret, at (B) den 24. august og 24. november 1984 var sigtet for strafbare forhold i og ved omhandlede restaurant.

Restaurationslovens § 18, stk. 1, og bekendtgørelsen om blandt andet ordensforskrifter i restaurationslokaler § 7, stk. 2, pålægger restauratøren pligter vedrørende virksomhedens drift, og det skønnedes på den baggrund rimeligt at meddele (B) omhandlede forbud.

Det skal sluttelig bemærkes, at såfremt alene en endelig dom skulle kunne danne baggrund for meddelelse af forbud i medfør af § 31, stk. 2, ville der ofte hengå ca. 1 ½ år, inden en restauratørs anmodning kunne efterkommes.«

Justitsministeriet henholdt sig til sin afgørelse.

Advokat A anmodede om aktindsigt i sagen på baggrund af politimesterens udtalelse af 11. september 1985. Med skrivelse af 22. oktober 1985 fra justitsministeriet modtog A kopi af de ønskede akter. Justitsministeriet oplyste i den forbindelse, at der ikke sås at være rejst sigtelse mod B for forhold begået den 24. august 1984, som anført i politimesterens udtalelse.

A anførte herefter over for ombudsmanden bl.a., at det udstedte forbud var besluttet på et til dels urigtigt grundlag, idet det af politimesterens udtalelse af 11. september 1985 fremgik, at grundlaget bl.a. var en sigtelse for et strafbart forhold begået den 24. august 1985, en sigtelse der ifølge justitsministeriet ikke sås at være rejst mod B. Endvidere fastholdt A sine synspunkter med hensyn til fortolkningen af restaurationslovens § 31, stk. 2, og anførte i øvrigt, at de forhold, B var henholdsvis sigtet og efter forbudets udstedelse dømt for, ikke var

af en sådan karakter, at han burde omfattes af forbud mod at indfinde sig på X Bodega.

Efter en foreløbig gennemgang af sagen anførte ombudsmanden over for justitsministeriet følgende:

»Det fremgår af sagens akter, at politimesteren i Gladsaxes forbud af 18. februar 1985 blev meddelt (B) på grundlag af restauratør . . . s begæring i skrivelse af 22. januar 1985 og dennes telefonsamtale med politiet den 1. februar 1985 samt rapporter i straffesagerne vedrørende henholdsvis vold mod sagesløs og overtrædelse af politivedtægten.

Om restauratørens telefonsamtale med politiet er der i rapporttilføjelse af 1. februar 1985 bl.a. anført følgende: » . . . indklagede . . . var årsag til gentagne tilfælde af uorden i restaurationen. Der var ikke foretaget politianmeldelser i langt de fleste af disse forhold, men forurettede anså det snart som en umulighed fortsat at drive restaurationen forsvarligt, hvorfor han anmodede politiet om at meddele indklagede et forbud . . . «

Det fremgår ikke af sagens akter, om (B) forinden forbudet blev gjort bekendt med begæringen og de oplysninger, der blev lagt til grund ved afgørelsen – herunder det, som restauratøren havde anført til støtte for sin begæring – med henblik på, at (B) fik lejlighed til at fremkomme med en udtalelse.

På denne baggrund skal jeg anmode om oplysning om, hvorvidt der blev givet (B) lejlighed til at fremkomme med en sådan udtalelse. I benægtende fald anmoder jeg justitsministeriet om en udtalelse om spørgsmålet om, hvorvidt forbudet kunne meddeles uden en sådan partshøring.«

I skrivelse af 28. januar 1986 til justitsministeriet udtalte politimesteren i Gladsaxe følgende:

» . . .

I almindelighed findes det ikke herfra betænkeligt at fæste lid til en klager, der anmoder om et forbud efter restaurationsloven. Dels vil andragerens motiv – i modsætning til personkredsens, der anmoder om meddelelse af en advarsel efter straffelovens § 265 – vel sjældent være chikane af indklagede, og dels vil andragerens oplysninger kunne bekræftes og/eller suppleres af foreliggende politirapporter.

I sagen, der førte til meddelelse af et forbud til (B), blev denne af ovennævnte grunde ej heller afhørt.

Det er bemærket, at advokat (A) i sin vurdering af forbudets berettigelse lægger stor vægt på, at (B) ved Gladsaxe rets dom af 28. februar 1985 blev frifundet for overtrædelse af straffelovens § 244, stk. 2-4.

Der er imidlertid herfra ved sagens indstilling lagt lige så stor vægt på (B's) optræden forud for den udøvede vold, der ifølge samtlige vidneudsagn var særdeles udæskende, som på selve voldshandlingen.

Det skal sluttelig nævnes, at bevillingshaveren til »(X Bodega)« flere gange af politiet havde fået påtalt ordensforholdene i og omkring beværtningen, da han anmodede om, at ovennævnte forbud måtte blive meddelt (B).«

Justitsministeriet anførte i en udtalelse af 18. marts 1986 bl.a.:

» . . .

at det efter sædvanlige forvaltningsretlige principper i almindelighed bør søges sikret, at den, der i givet fald skal meddeles et forbud efter restaurationslovens § 31, stk. 2, har haft lejlighed til at udtale sig om de oplysninger og forhold, der kan begrunde et sådant forbud. I det foreliggende tilfælde var den pågældende afhørt til rapport i forbindelse med begge de straffesager, der lå til grund for forbudets meddelelse, og i hvilke der var rejst tiltale henholdsvis den 31. august 1984 og 8. februar 1985. På denne baggrund og henset til sagens beskaffenhed i øvrigt har justitsministeriet ikke i dette konkrete tilfælde fundet tilstrækkelig anledning til at tilsidesætte politimesterens vurdering, hvorefter det på det således foreliggende grundlag fandtes ubetænkeligt at meddele den pågældende et forbud uden at afvente en fornyet afhøring af denne i tilknytning til restauratørens begæring.

. . .

Det tilføjes, at politimesteren ved notits af 4. februar 1986 har oplyst, at det beror på en fejl, at det i hans skrivelse af 11. september 1985 var anført, at (B) var sigtet for strafbart forhold den 24. august 1984, idet der retteligt skulle have været anført den 23. april 1984.«

I en skrivelse til advokat A udtalte ombudsmanden følgende:

»Lov nr. 121 af 25. marts 1970 om restaurations- og hotelvirksomhed m.v. (med senere ændringer) § 31, stk. 2, har følgende indhold:

»Stk. 2. Politiet kan forbyde personer, der søger fortjeneste ved utugt, eller som tidligere i forbindelse med restaurationsbesøg har gjort sig skyldig i strafbare handlinger, at opholde sig som gæster i bestemte virksomheder. Politiet kan tillige forbyde de pågældende restauratører at modtage disse personer som gæster.«

Bestemmelsen er til dels udtryk for en videreførelse af § 36 i den tidligere beværterlov, men ved restaurationsloven af 1970 blev den personkreds, der er omfattet af bestemmelsen, udvidet til at omfatte personer, som »tidligere i forbindelse med restaurationsbesøg har gjort sig skyldig i strafbare handlinger«.

Forarbejderne til restaurationsloven af 1970 indeholder ikke bidrag til fortolkningen af den citerede passus.

Under disse omstændigheder har jeg ikke fundet tilstrækkelige holdepunkter for at kunne lægge til grund, at udtrykket »gjort sig skyldig i strafbare handlinger« i restaurationslovens § 31, stk. 2, skal fortolkes som et krav om, at de forhold, der begrunder forbudet skal være fastslået ved dom fremfor blot en angivelse af den kreds af forhold, der kan danne grundlag for meddelelse af et forbud. Jeg har herved også tillagt det betydning, at et sådant forbud må anses som et indgreb af ringe intensitet i forhold til adressaten.

Det kan derfor ikke give mig grundlag for kritik, at politimesteren i Gladsaxe og justitsministeriet har fundet, at forbudet kunne meddeles, forinden der var faldet dom i straffesagerne.

Spørgsmålet om, hvorvidt der, efter at der var faldet dom i sagen om overtrædelse af straffeloven, var tilstrækkeligt grundlag for at opretholde forbudet, beror på en skønmæssigt præget vurdering, som jeg efter de regler og den praksis, der gælder for min virksomhed, ikke kan kritisere, medmindre der foreligger særlige omstændigheder. Efter min gennemgang af sagen har jeg ikke fundet, at der foreligger sådanne omstændigheder, at jeg har grundlag for at kritisere, at justitsministeriet ved afgørelsen af 29. august 1985 i anledning af Deres klage over politimesterens forbud ikke traf beslutning om at ophæve dette.

Med hensyn til det faktiske grundlag for meddelelsen af forbudet må jeg lægge til grund, at dette, foruden de forhold hvorom (B) var afhørt til rapport, bestod af restauratørens begæring i skrivelsen af 22. januar 1985 og de oplysninger, som denne fremkom med over for politiet under telefonsamtalen den 1. februar 1985.

Jeg må finde det beklageligt, at (B) ikke, forinden politimesteren i Gladsaxe traf beslutning om meddelelse af forbudet, blev gjort bekendt med begæringen og med de oplysninger, som restauratøren havde anført til støtte for sin begæring, med henblik på at (B) fik lejlighed til at fremkomme med en udtalelse.

Jeg har gjort politimesteren i Gladsaxe og justitsministeriet bekendt med min opfattelse.

Det bemærkes, at den endelige afgørelse såvel af spørgsmålet om grundlaget for meddelelsen af forbudet som af betydningen af den undladte partshøring henhører under domstolene.

...«

11. Kirkeministeriets sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 12, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 12 sager inden for kirkeministeriets sagsområde.

Alle 12 sager vedrørte *departementet*, og 11 sager angik afgørelser, som departementet havde truffet. I af sagerne, der gav anledning til kritik og henstilling, og som er omtalt nedenfor som sag nr. 11-1, angik departementets afvisning af at realitetsbehandle en ansøgning om ansættelse som sognepræst fra en person, der tidligere var blevet afskediget fra en præstestilling på grund af tjenesteforseelser. Den anden sag, der ligeledes gav anledning til kritik og henstilling, og som er omtalt nedenfor som

sag nr. 11-2, angik departementets afslag på en anmodning fra landsforeningen for bøsser og lesbiske om aktindsigt i nogle udtalelser, som departementet havde indhentet fra biskopperne til brug for besvarelse af en forespørgsel angående ordination af homoseksuelle præster. I sag, der er omtalt nedenfor som sag nr. 11-3, og som gav anledning til kritik, angik nogle sagsbehandlingsspørgsmål i forbindelse med departementets afgørelse om at afskedige en organist.

11-1. *Udtalt, at kirkeministeriet ikke havde haft tilstrækkelig støtte for at antage, at der, uanset hvor A måtte søge præsteembede, bestod en væsentlig risiko for, at der ville opstå samarbejdsproblemer som dem, der i 1982 havde ført til A's afskedigelse fra en præstestilling i folkekirken.*

Henstillet til kirkeministeriet at undergive en eventuel ny ansøgning fra A om præstestilling i folkekirken en selvstændig, fornyet realitetsbehandling. (J. nr. 1985-409-72).

A klagede over, at kirkeministeriet i en afgørelse af 13. marts 1985 havde meddelt ham, at ministeriet ikke så sig i stand til at tage hans ansøgning om en stilling som sognepræst i X pastorat i betragtning. Om begrundelsen herfor henviste ministeriet til sin skrivelse af 24. januar 1985 til B angående dannelse af en valgmenighed med A som præst. Under henvisning til skrivelsens sidste afsnit »skønner ministeriet ikke, at forudsætningerne er til stede for (A's) genansættelse som præst i folkekirken«.

Det fremgik af kirkeministeriets skrivelse af 24. januar 1985 til B, at han den 23. maj 1984 havde en samtale med den daværende kirkemi-

nister, »hvorunder det blev stillet i udsigt, at omstændighederne i forbindelse med (A's) afskedigelse i 1982 som præst ved (Y) kirke ikke ville stille sig i vejen for en stadfæstelse som valgmenighedspræst under forudsætning af, at (A) afgørende havde ændret holdning med hensyn til de forhold, som førte til (A's) afskedigelse«.

I de to sidste afsnit i kirkeministeriets skrivelse af 24. januar 1985 til B var der henvist til bestemmelser i lov af 24. maj 1972 om valgmenigheder og til indhentede oplysninger fra biskoppen over Københavns stift. Afsnittene indeholdt følgende:

»Efter bestemmelserne i (lovens) § 2, jfr. § 14, er det endvidere en betingelse for valgmenighedens anerkendelse, at ansøgningen herom er vedlagt erklæring fra en person, der opfylder betingelserne for ansættelse som præst i folkekirken, om, at vedkommende er villig til at modtage stadfæstelse som præst for valgmenigheden.

De af biskoppen givne oplysninger i erklæringen af 4. december 1984 har afgørende ændret de forudsætninger, som ministeriet havde for samtalen den 23. maj 1984. Den af biskoppen fremhævede dåbspraksis i ansøgerkredsen, (A's) ansvar herfor og kredsens isolation viser tilstrækkeligt klart, at der ikke hos (A) er indtrådt det forudsatte afgørende holdningsskifte i forhold til den praksis, der medførte (A's) afsked som præst i folkekirken i 1982. Betingelserne for (A's) genansættelse som præst i folkekirken er derfor ikke til stede, og vil følgelig ikke kunne stadfæstes som præst for valgmenigheden.«

I erklæringen af 4. december 1984 udtalte biskoppen bl.a. følgende:

»Med hensyn til kredsens ansøgning om stadfæstelse som valgmenighed samt om stadfæstelse af (A) som valgmenighedspræst skal jeg udtale, at vedlagte redegørelse fra (A) er ganske utilfredsstillende, fordi den ikke rummer nogen som helst forklaring på forholdet mellem (A's) dåbsteologi på den ene side og det faktum på den anden side, at der i den kreds, som ønsker at danne valgmenighed, og som ønsker (A) som valgmenighedspræst, er over 10 udøbte børn. Det er min bestemte overbevisning, at forhalingen af disse børns dåb har (A) et klart ansvar for. Denne forhaling er udtryk for, at (A) er i uoverensstemmelse med folkekirkens dåbspraksis trods al korrekt dåbsteologi. Dette forhold er så graverende og så fundamentalt, at jeg må fastholde, at jeg ikke kan føre tilsyn med (A), dersom (A) under en eller anden form skulle opnå stadfæstelse som valgmenighedspræst i Københavns stift.

...

Jeg må finde, at forhalingen af dåbshandlingen har en klar funktion i den fortsatte åndelige styring af gruppen. . . .«

Ombudsmanden havde den 11. juni 1985 et møde med kontorchef Bagger, kirkeministeriet. Referatet af mødet, som har været forelagt kirkeministeriet, indeholder følgende:

»Kontorchef Bagger oplyste, at begrundelsen for afgørelsen af 13. marts 1985 er, at ministeriet ikke finder, at der er rimelig sikkerhed for, at de forhold, der førte til (A's) afskedigelse i 1982, ikke vil komme til at foreligge igen i tilfælde af (A's) genansættelse i folkekirken. (A's) afskedigelse var begrundet i tjenesteforfeelser, der havde haft dybtgående skadevirkninger for det kirkelige liv i (Y) sogn. Det er kirkeministeriets opfattelse, at der ved (A's) genansættelse som præst i et hvilket som helst sogn vil være risiko for, at (A) begår tjenesteforfeelser af tilsvarende karakter.

Efter ministeriets opfattelse var de tjenesteforfeelser, der i 1982 dannede grundlag for (A's) afskedigelse, forårsaget af nogle særlige holdninger hos (A). Ministeriet finder ikke, at (A) har godtgjort, at (A) siden på afgørende vis har ændret disse holdninger. Ministeriet har herved navnlig henvist til, at den af biskoppen fremhævede aktuelle dåbspraksis i (A's) kreds viser, at der ikke er indtrådt et afgørende holdningsskifte siden afskedigelsen i 1982.

Henvisningen til dåbspraksis i (A's) kreds er alene foretaget for at underbygge ministeriets formodning om det manglende holdningsskifte. Der ligger således ikke i henvisningen en kritik af dåbspraksis, som i sig selv er indgået i begrundelsen for ministeriets afgørelse af 13. marts 1985.

Det er endvidere indgået som et element i kirkeministeriets afgørelse af 13. marts 1985, at en godkendelse af (A) som ansøger til stillinger som præst i folkekirken vil have den konsekvens, at (A) kan opnå stadfæstelse som valgmenighedspræst i (Y) sogn, og at ministeriet under hensyn til den tidligere sag om (A's) afskedigelse fra en stilling som præst i (Y) sogn vil være meget betænkelig ved en sådan stadfæstelse.«

I en udtalelse af 4. oktober 1985 uddybede ministeriet de synspunkter, som kontorchef Bagger fremsatte på mødet den 11. juni 1985:

Ministeriet bemærkede bl.a., at bestemmelsen i valgmenighedslovens § 2 efter ministeriets opfattelse må forstås således, at en person, der opfylder betingelserne for ansættelse som præst i folkekirken, herunder vandelskrav, ikke kan nægtes stadfæstet som valgmenighedens præst.

Endvidere bemærkede ministeriet, at ved vurderingen af, om A opfylder forudsætningerne i tjenestemandenslovens § 10 for på ny at

blive ansat i en præstestilling i folkekirken, må medinddrages risikoen for, at A »vil tilside-sætte de regler, der gælder for varetagelse af præstestilling, på lignende måde, som førte til (A's) afskedigelse af disciplinære grunde«.

Ministeriet havde lagt afgørende vægt på oplysningerne om udskydelse af barnedåb i kredsen omkring A. Det var konfrontationen mellem kredsen og den øvrige del af sogneme-nigheden – som var fremkaldt ved A's adfærd – der i sin tid havde dannet grundlag for tjene-stemandsagen, og ministeriet fandt, at »den indstilling, der gav kredsen en særlig stilling i (A's) arbejde, synes fortsat i den holdning til dåben, som kredsen har lagt for dagen, og som man må formode deles af (A)«.

Det var herefter ministeriets opfattelse, »at der er så stor en risiko for, at (A's) virke i en præstestilling vil føre til en splittelse af menig-heden på grund af manglende forpligtethed på menigheden som helhed, at man ikke har fundet det forsvarligt at tage (A's) ansøgning . . . i betragtning«. Ministeriet bemærkede i tilslut-ning hertil, at man ikke finder, at A havde ud-vist tilstrækkelig forståelse for de grunde, som i 1982 førte til, at han blev afskediget.

Kirkeministeriet havde på den baggrund »skønnet det overflødigt i sin vurdering at medinddrage spørgsmålet, om de af biskoppen anførte forhold er forenelige med folkekirkens bekendelsesgrundlag, således at (A) allerede af den grund skulle være forhindret i at opnå præ-stestilling i folkekirken«.

På et møde den 24. marts 1987, som jeg havde med Københavns biskop og kirkemini-steriet, forklarede kontorchef Bagger bl.a., at ministeriet havde forstået biskoppens bemær-ning i erklæringen af 4. december 1984 om, at A var i uoverensstemmelse med folkekirkens dåbspraksis således, at der ikke var tale om nogen vurdering af A's bekendelsesmæssige standpunkt i forhold til folkekirkens lære, men om en mere almen vurdering af A's og kredsens adfærd i sagen.

Forhørslederens beretning af 18. maj 1982 i den tjenestlige undersøgelse, der dannede grundlag for A's afskedigelse fra stillingen som residerende kapellan ved Y kirke, indeholdt i afsnit I.A. en nærmere redegørelse for kommis-soriet for undersøgelsen. I forhold til kirkemi-nisteriets oprindelige anmodning om en under-søgelse af, »om (A's) embedsførelse og adfærd

i og uden for stillingen er i overensstemmelse med, hvad der må kræves af en præst i folke-kirken«, blev kommissoriet efter forslag fra kammeradvokaten begrænset og præciseret så-ledes, at bl.a. spørgsmålet, »om (A's) embeds-førelse er i overensstemmelse med folkekirkens lære«, blev holdt helt uden for undersøgelsen.

Forhørslederens konklusion indeholdt bl.a. følgende:

»For så vidt angår de øvrige klagepunkter, det vil sige . . . om virket i (A's) særlige karis-matiske kreds, . . . om de deraf følgende alvor-lige uoverensstemmelser med andre og . . . om mulighederne for en genoptagelse af det nød-vendige samarbejde, har disse en sådan indbyr-des sammenhæng, at spørgsmålet om deres ka-rakter af tjenesteforseelser til en vis grad må vurderes samlet.

Vedørende forholdene (om (A's) virke i kredsen) skal jeg bemærke, at (A's) kreds, efter hvad der er oplyst om dens etablering og virke som karismatisk fællesskab i (Y) sogn, må an-ses for at have en meget nær tilknytning til (A's) stilling som præst i sognet, og at kredsens for-hold derfor med rette har været inddraget un-der undersøgelsen. I det omfang, hvori der er konstateret kritisable forhold inden for kred-sen, og disse har kunnet tilregnes (A) i egen-skab af præst og åndelig leder af den, vil for-holdene derfor også kunne bedømmes som tjene-steforseelser.

Forholdene vedrørende (A's hustru) delta-gelse i den praktiske opbygning af kredsen gen-nem oprettelse af kollektiver og påståede delta-gelse i (A's) øvrige gerning har ikke kunnet begrunde kritik af (A).

For så vidt angår det alvorlige klagepunkt om *den åndelige styring* inden for kredsen, skal jeg . . . udtale, at (A) har forholdt sig på en måde, der må anses for uforenelig med hans stilling, derved at han har inspireret til og del-taget i samt iøvrigt i det hele tolereret den ud-vikling inden for hans kreds, som med (A's hustru) særlige oplevelser og hendes påståede særlige evner som åndeligt grundlag og med den profetiske tjeneste, som man lod sig lede af, har medført, at der i et ikke ubetydeligt omfang har fundet en åndelig styring sted af deltagerne.

Vedrørende de . . . omhandlede uoverens-stemmelser med andre skal jeg først omtale de konstaterede tilfælde af deltagerens *afbrydelse af forbindelsen til deres familie*, idet dette spørgsmål er beslægtet med spørgsmålet om

åndelig styring inden for kredsen, dog at ofrene her har været personer, der ikke som kredsens deltagere kan siges på forhånd at have akcepteret kredsens særlige åndelige grundlag med de skadevirkninger, der måtte følge deraf. Jeg har allerede . . . udtalt, at det ikke kan være acceptabelt, at en præst i folkekirken ikke blot godkender, men endog til en vis grad aktivt medvirker til brud med familien som middel til fremme af en særlig religiøs retning.

Det forhold, at (A) og den resterende del af hans kreds har brudt med alle andre karismatikere her i landet, indebærer ikke nogen tjenesteforseelse. (A's) afbrydelse af samarbejdet med lederne af sognets ungdomsarbejde kan heller ikke isoleret set anses for nogen tjenesteforseelse, da der næppe foreligger nogen pligt til deltagelse i dette arbejde.

Derimod må det anses for uomgængelig nødvendigt for en præst, at han kan opretholde i det mindste et tåleligt samarbejde med såvel andre præster ved embedet som med menighedsrådet og ligeledes med menigheden eller i hvert fald en betydelig del af denne, og præsten må have pligt til efter evne at bidrage til et sådant samarbejde.

Da der mellem på den ene side (A) og hans kreds og på den anden side såvel menighedsrådet som sognepræsten og alle andre, der tager del i det kirkelige liv i sognet, foreligger en så fastlåst konfrontation, at et samarbejde næppe vil kunne genoptages, og da denne tilstand i alt væsentligt er forårsaget af (A) i forbindelse med den konstaterede særlige udvikling inden for hans karismatiske kreds, må *dette sammenbrud i det nødvendige samarbejde utvivlsomt anses for en tjenesteforseelse fra (A's) side.*«

I udtalelsen af 4. oktober 1985 henviste kirkeministeriet til, at ministeriet i sin afskedigelseskrivelse af 5. juli 1982 til A havde anført, at det ved den tjenstlige undersøgelse var godtgjort, »at den fastlåste konfrontation, som er konstateret mellem på den ene side Dem og den særlige kreds, der har samlet sig om Dem, og på den anden side menighedsrådet, sognepræsten og de øvrige kirkelige kredse i sognet, i alt væsentligt skyldes den stedfundne udvikling inden for Deres kreds, for hvilken De er medansvarlig«, og »at De har deltaget i og accepteret en udvikling, der har ført til en åndelig styring bl.a. gennem profetier af deltagere i den særlige kreds omkring Dem«.

I en skrivelse til A udtalte jeg følgende:

»Der findes ikke generelle regler om, i hvilket omfang præster, der er afskediget af disciplinære grunde, senere kan genansættes i folkekirken, jfr. Roesen: Dansk Kirkeret 1976, s. 169.

I grundlaget for kirkeministeriets og biskoppens afgørelse af, hvorvidt De opfylder betingelserne for (gen-)ansættelse som præst i folkekirken, er navnlig indgået vurderinger af risikoen for, at der ved Deres genansættelse i folkekirken vil opstå samarbejdsvanskeligheder svarende til dem, der i 1982 førte til Deres afskedigelse.

Generelt kan det ikke give mig anledning til bemærkninger, at dette kriterium anvendes ved vurderingen af, om der kan ske genansættelse som præst i folkekirken. I sammenhæng hermed vil også spørgsmålet om ansejers overensstemmelse med folkekirkens lære kunne indgå i vurderingen; det bemærkes herved, at jeg efter instruks for folketingets ombudsmand, § 2, stk. 2, ikke kan tage stilling til spørgsmål, der direkte eller indirekte vedrører folkekirkens lære.

Det fremgår af sagen, at det er biskoppens og ministeriets opfattelse, at en væsentlig årsag til de samarbejdsvanskeligheder, der i 1982 førte til Deres afsked, var nogle særlige holdninger hos Dem. Efter myndighedernes opfattelse er dåbspraksis i kredsen omkring Dem udtryk for, at De ikke siden har ændret disse holdninger.

Kirkeministeriet har ifølge skrivelsen af 4. oktober 1985 lagt afgørende vægt på oplysningerne om udskydelse af barnedåb i kredsen omkring Dem. Det er biskoppens opfattelse, at De har et sådant ansvar for denne forhaling af børnenes dåb, at De er i »uoverensstemmelse med folkekirkens dåbspraksis trods alt korrekt dåbsteologi«. Ministeriet har efter det over for mig oplyste tillagt det anførte betydning alene som et led i en vurdering på tjenstemandsretligt grundlag.

Ved den tjenstlige undersøgelse, som førte til Deres afskedigelse i 1982, blev det ikke nærmere undersøgt eller vurderet, hvorvidt årsagen til de konstaterede samarbejdsvanskeligheder bundede i opfattelser, som havde bragt Dem i modstrid med folkekirkens bekendelsesgrundlag. Det blev udtrykkeligt besluttet, at spørgsmålet om Deres embedsførelses overensstemmelse med fol-

kekirkens lære skulle holdes helt uden for den tjenstlige undersøgelse.

Jeg må derfor betragte det materiale, der dannede grundlag for kirkeministeriets afgørelse af 13. marts 1985 – og den herved foretagne risikovurdering – som i det væsentlige knyttet til de særlige forhold, der udviklede sig i (Y) sogn.

Der kan efter min opfattelse næppe på dette grundlag alene slutes noget om, hvorvidt tilsvarende problemer vil opstå andre steder i landet.

Det er på denne baggrund min opfattelse, at kirkeministeriet ikke på det foreliggende grundlag har haft tilstrækkelig støtte for at

antage, at der, uanset hvor De måtte søge embede, består en væsentlig risiko for, at der vil opstå samarbejdsproblemer som dem, der førte til Deres afskedigelse fra præstestillingen i (Y) sogn.

Jeg har gjort kirkeministeriet bekendt med min opfattelse.

Jeg har samtidig hermed henstillet til kirkeministeriet at undergive en eventuel ny ansøgning fra Dem om præstestilling i folkekirken en selvstændig, fornyet realitetsbehandling – eventuelt efter indhentelse af en uddybende erklæring fra biskoppen – under hensyntagen til de synspunkter, jeg har omtalt ovenfor.«

11-2. *Udtalt, at kirkeministeriet ikke havde haft tilstrækkelig hjemmel til at afslå en forenings anmodning om aktindsigt med hensyn til udtalelser, som ministeriet havde indhentet fra biskopperne til brug for ministeriets besvarelse af en forespørgsel fra foreningen.*

Henstillet til kirkeministeriet at træffe en ny afgørelse i sagen. (J. nr. 1986-743-79).

En forening klagede over kirkeministeriets afslag på foreningens anmodning om aktindsigt med hensyn til de udtalelser, ministeriet havde indhentet fra biskopperne til brug for ministeriets besvarelse af en forespørgsel fra foreningen.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at foreningen i skrivelse af 17. januar 1975 til den daværende kirkeminister anmodede om besvarelse af nogle spørgsmål.

I skrivelse af 20. februar 1975 meddelte ministeriet, at de rejste spørgsmål – i forbindelse med tilsvarende spørgsmål fra anden side – ville blive gjort til genstand for principielle overvejelser i samråd med bl.a. biskopperne.

Ministeriet indhentede herefter udtalelser fra biskopperne over de rejste spørgsmål.

Af forskellige grunde, herunder at der ikke fandtes noget aktuelt (konkret) behov for en afklaring på daværende tidspunkt, stillede kirkeministeriet besvarelsen af spørgsmålene i bero.

I skrivelse af 1. juli 1985 til kirkeministeriet meddelte foreningen, at foreningen ikke havde fået svar på sine spørgsmål. Foreningen anmodede om, at det skete nu. Foreningen anmodede samtidig kirkeministeriet om besvarelse af yderligere et spørgsmål.

Efter at have indhentet fornyede udtalelser fra biskopperne besvarede kirkeministeriet i skrivelse af 13. februar 1986 foreningens spørgsmål.

I skrivelse af 28. februar 1986 anmodede foreningen kirkeministeriet om aktindsigt i biskoppernes udtalelser.

I en skrivelse af 19. marts 1986 til biskopperne meddelte kirkeministeriet, at ministeriet »i princippet« var betænkelig ved, at rådgivende udtalelser, som ministeriet modtog fra biskopperne, var undergivet aktindsigt efter offentlighedsloven. Ministeriet ville nu tage dette spørgsmål op over for justitsministeriet. I det foreliggende tilfælde var der imidlertid »næppe særlig grund til at modsætte sig aktindsigt«, og ministeriet ville derfor imøde-

komme ansøgningen, medmindre ministeriet hørte fra biskopperne en af de første dage.

Efter at have modtaget svar fra nogle af biskopperne, der modsatte sig aktindsigt, meddelte kirkeministeriet i skrivelse af 24. april 1986 foreningen – som foreløbigt svar på anmodningen om aktindsigt – at ministeriet anså det for betænkeligt at udlevere kopi af erklæringer, som ministeriet indhentede fra biskopperne til brug for ministeriets overvejelser i konkrete anliggender. Ministeriet ville optage forhandling med justitsministeriet om rækkevidden af bestemmelserne i offentlighedsloven i sådanne situationer.

I skrivelse af 22. maj 1986 afslog kirkeministeriet foreningens anmodning om aktindsigt. Ministeriet anførte følgende i skrivelserne:

»Biskopperne er kirkeministeriets rådgivere i spørgsmål af teologisk og kirkelig karakter. Erklæringer, som biskopperne afgiver, må ministeriet anse for undtaget fra aktindsigt efter offentlighedslovens § 5, nr. 4, (»brevveksling inden for samme myndighed«), idet det for en tilfredsstillende varetagelse af biskoppernes rådgivende funktion må forudsættes, at udvekslede erklæringer betragtes som interne, jf. den nærmere uddybning heraf på s. 192-93 i betænkning nr. 857/1978 om offentlighedslovens revision. . . .

Af principielle grunde må man derfor afslå foreningens anmodning om aktindsigt.«

I en udtalelse af 4. juli 1986 til ombudsmanden anførte kirkeministeriet følgende:

» . . .

Når ministeriet har nægtet landsforeningen aktindsigt med hensyn til de af biskopperne afgivne erklæringer, skyldes dette dels principielle grunde, dels at der ved ministeriets skrivelse af 13. februar 1986 er givet landsforeningen et så udtømmende svar på de rejste spørgsmål, som det vil være muligt at give på spørgsmål af så generel natur. Landsforeningens interesse i at blive gjort bekendt med biskoppernes erklæringer synes derfor ikke at have en sådan vægt, at hensynet hertil efter ministeriets opfattelse kan begrunde, at man i det konkrete tilfælde tilsidesætter principielle betænkeligheder ved at gøre rådgivende erklæringer til brug for kirkeministerens afgørelse genstand for aktindsigt.

Som hjemmel for nægtelse af aktindsigt henvises til offentlighedslovens § 5, nr. 4, der und-

tager brevveksling inden for samme myndighed fra offentlighed.

Biskopperne er rådgivende for kirkeministeren med hensyn til afgørelser, der forudsætter kirkelig teologisk viden, jfr. Danske Lov 2-17-17. Organisatorisk er biskopperne kirkeministerens eneste rådgivere i disse spørgsmål, og der er derfor ikke i kirkeministeriets departement ansat medarbejdere med teologiske fagkundskaber. Der er således tale om en direkte rådgivning fra biskopperne til ministeren, og som sådan må den være undtaget fra offentlighed efter princippet i lovens § 5, nr. 4. Kirkeministerens administration af folkekirken forholdt ville i modsat fald være vanskeliggjort på en måde, som offentlighedsloven ikke har til sigtet.

Kirkeministeriets opfattelse synes overensstemmende med den redegørelse for rækkevidden af § 5, nr. 4, som er indeholdt i betænkning nr. 857/1978 om offentlighedslovens revision, s. 192-93.

Sagen har ikke herfra været forelagt justitsministeriet, men har været drøftet uformelt med ministeriet.

. . . «

Ombudsmanden udtalte herefter følgende i en skrivelse til foreningen:

»Afgørende for anvendelsen af undtagelsesbestemmelsen i offentlighedslovens § 5, nr. 4, er, at dokumenterne udveksles inden for »samme myndighed«.

Hovedspørgsmålet i denne sag er for så vidt, om biskopperne og kirkeministeriet udgør dele af samme myndighed i offentlighedslovens forstand, eller om der er tale om forskellige myndigheder, på den ene side kirkeministeren/kirkeministeriet og på den anden side de enkelte biskopper.

Jeg mener ikke, at der kan være tvivl om, at svaret i almindelighed må være, at biskopperne i relation til kirkeministeriet betragtes som selvstændige myndigheder. Jeg bemærker herved, at det er fast antaget i praksis efter offentlighedsloven, at udgangspunktet ved fortolkningen af udtrykket »samme myndighed« i offentlighedslovens § 5, nr. 4, er, at denne karakteristik skal kunne opnås på grundlag af en generel bedømmelse af forholdet mellem de pågældende administrative enheder ud fra overvejende organisatoriske synspunkter. En sådan generelt

præget helhedsbedømmelse af forholdet mellem biskopper og kirkeministerium kan efter min mening ikke føre til andet resultat, end at der er tale om forskellige myndigheder.

Det er imidlertid samtidig i praksis antaget, at det nævnte udgangspunkt for fortolkningen må suppleres af et såkaldt funktionelt kriterium, hvorefter der – uanset at der generelt set er tale om selvstændige myndigheder – efter omstændighederne kan gøres undtagelse for tilfælde, hvor varetagelsen af organernes indbyrdes funktioner må antages at forudsætte, at udveksling af dokumenter organerne imellem betragtes som interne. Hovedeksemplet herpå er tilfælde, hvor et organ varetager sekretariatsfunktioner i forhold til et andet organ, men det er antaget, at også andre former for internt præget samarbejde mellem forskellige myndigheder kan begrunde en fravigelse af udgangspunktet. Jeg henviser i øvrigt til omtalen af praksis i betænkning om offentlighedslovens revision 1978, s. 188ff.

I den nye offentlighedslov, lov nr. 572 af 19. december 1985, der træder i kraft den 1. januar 1987, er undtagelsen, for så vidt angår brevveksling inden for samme myndighed, videreført (§ 7, nr 2). I tilknytning hertil er gjort en særskilt undtagelse for dokumenter, der udveksles i forbindelse med, at en myndighed udfører sekretariatsopgaver for en anden myndighed (§ 10, nr. 4). Derimod er en undtagelse, for så vidt angår andre former for internt præget samarbejde, som fandtes i et tidligere lovforslag udarbejdet af justitsministeriet, ikke fastholdt i det lovforslag, som danner grundlag for den vedtagne lov.

Jeg forstår det kirkeministeriet har anført i udtalelsen til mig således, at ministeriet i og for sig er enig i, at biskopperne i almindelighed må opfattes som selvstændige myndigheder i forhold til ministeriet, men at aktindsigten i det foreliggende tilfælde drejer sig om en særlig rådgivningsfunktion over for kirkeministeren, jfr. Danske lov 2-17-17, hvor det må være forudsat, at en eventuel dokumentudveksling betragtes som intern.

Der er efter min opfattelse ikke i den gældende offentlighedslov, i forarbejderne her-

til – eller i den omtalte praksis vedrørende anvendelse af et supplerende funktionelt kriterium for fortolkningen af udtrykket »samme myndighed« – tilstrækkeligt belæg for denne antagelse.

Jeg bemærker herved, at kirkeministeriets standpunkt – hvorefter det synes at være afgørende, at der er tale om »direkte rådgivning . . . til ministeren«, fra myndigheder (biskopperne), der i øvrigt må betragtes som selvstændige i offentlighedslovens forstand – indebærer en efter omstændighederne meget vidtrækkende fravigelse af lovens hovedprincip om, at brevveksling mellem forvaltningsmyndigheder bør være underkastet offentlighed.

Jeg må herefter være af den opfattelse, at kirkeministeriet ikke har haft tilstrækkelig hjemmel i bestemmelsen i offentlighedslovens § 5, nr. 4, til at afslå foreningens begæring om aktindsigt med hensyn til de af biskopperne afgivne udtalelser.

Jeg har gjort kirkeministeriet bekendt med min opfattelse og på den baggrund henstillet til kirkeministeriet at træffe en ny afgørelse i sagen.

Jeg har uldbedt mig underretning om ministeriets fornyede afgørelse.

. . .«

I skrivelse af 17. marts 1987 underrettede kirkeministeriet mig om, at ministeriet, efter at sagen havde været forelagt justitsministeriet med henblik på en generel afklaring af adgangen til aktindsigt efter offentlighedsloven i erklæringer fra biskopperne til kirkeministeriet, på det herefter foreliggende grundlag havde truffet beslutning om at give Landsforeningen for bøsser og lesbiske aktindsigt i de omtalte erklæringer.

Jeg meddelte herefter kirkeministeriet, at jeg havde taget det oplyste til efterretning.

11-3. *Kritiseret, at kirkeministeriet havde begrundet en afgørelse om afskedigelse af en organist på en sådan måde, at den måtte give anledning til tvivl om, hvorvidt de påberåbte forhold kunne bebrejdes organisten som tjenesteforseelser. Derimod ikke fundet grundlag for kritik af, at kirkeministeriet havde bedømt forholdene således, at der var fornødent grundlag for at afskedige organisten på grund af samarbejdsvanskeligheder. (J. nr. 1985-661-70).*

Advokat A klagede for B over kirkeministeriets afgørelse af 4. oktober 1984 om at meddele hende uansøgt afsked fra tjenestemandstillingen som organist ved X kirke.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at B i 1965 blev ansat som organist i den danske folkekirke, og at hun den 1. januar 1975 tiltrådte tjenestemandstillingen som organist ved X kirke.

I perioden fra den 1. januar til den 1. juli 1983 havde B orlov med løn med henblik på, at hun kunne gennemføre en studierejse til Tyskland. I samme periode tiltrådte en ny sognepræst ved kirke.

Navnlig i tiden efter, at B var vendt tilbage fra sin studierejse til Tyskland, opstod der problemer i samarbejdet mellem på den ene side hende og på den anden side menighedsrådet, den nye sognepræst samt andre ansatte ved kirken.

Ved skrivelse af 14. marts 1984 sendte menighedsrådet en indstilling til kirkeministeriet om, at B blev afskediget på grund af »tunge og vedvarende samarbejdsvanskeligheder«. Vedlagt indstillingen var en redegørelse fra menighedsrådet om en række enkeltsager, hvori samarbejdsvanskelighederne havde givet sig udtryk. Som bilag var vedhæftet en skrivelse fra sognepræsten, hvori denne redegjorde for sin opfattelse af samarbejdsproblemerne.

Kirkeministeriet sendte indstillingen og redegørelserne til B med henblik på hendes bemærkninger hertil.

B sendte i en skrivelse af 11. maj 1984 en udtalelse til kirkeministeriet og tilbagesendte samtidig redegørelserne med sine kommentarer til de enkelte punkter.

Af sin faglige organisation fik hun stillet advokat C til rådighed som bisidder. Han gjorde i skrivelser af 20. og 29. juni 1984 indsigelser over for kirkeministeriets påtænkte afskedigelse af hende.

Kirkeministeriet indhentede endvidere en udtalelse af 25. september 1984 fra finansministeriet, lønnings- og pensionsdepartementet, vedrørende B's pensionsforhold.

Ministeriet meddelte i skrivelse af 4. oktober 1984 B afsked på grund af samarbejdsvanskeligheder med udgangen af januar måned 1985. Samtidig meddelte ministeriet hende, at hun var berettiget til ordinær pension i henhold til tjenestemandspensionslovens § 2, stk. 1.

Som anført ovenfor var kirkeministeriets beslutning om at afskedige B baseret på oplysninger om en række sager og enkeltepisoder, som blev forelagt ministeriet ved menighedsrådets skrivelse af 14. marts 1984.

De enkelte sager drejede sig kort gengivet om følgende:

»Sagen om boligforhold«:

I 1980 fik B af den daværende sognepræst tilladelse til at benytte nogle af præstegårdens lokaler til bolig. Ifølge menighedsrådets redegørelse blev lokalerne stillet midlertidigt til rådighed for hende. Hun havde indtryk af, at hun kunne benytte lokalerne, indtil menighedsrådet havde skaffet hende en anden bolig.

I begyndelsen af 1983 – på et tidspunkt, da B havde studieorlov – bad menighedsrådet hende om at fraflytte lokalerne. Anmodningen gav anledning til en meningsudveksling, der endte med, at B indvilgede i at flytte. I denne forbindelse bad hun om, at hendes flytteudgifter blev godtgjort af menighedsrådet. Spørgsmålet, om menighedsrådet kulancemæssigt burde dække flytteudgifterne, blev drøftet på flere møder mellem B og Dansk Organist- og Kantor Samfund og menighedsrådet. Sagen afsluttedes med en skrivelse af 18. december 1983 fra menighedsrådet til Dansk Organist- og Kantor Samfund, hvori rådet afslog at imødekomme hendes anmodning om godtgørelse.

»Sagen vedrørende telefongodtgørelse«:

I efteråret 1983 meddelte menighedsrådet B, at hun fremover ville få telefongodtgørelse i overensstemmelse med et cirkulære, kirkeministeriet havde udsendt den 30. juni 1983. Herefter kunne hun påregne at få lavere godtgørelse end hidtil.

B og menighedsrådet brevvekslede i den følgende tid om sagen. Under brevvekslingen bebudede B bl.a., at hun ville sende nogle telefonregninger, menighedsrådet havde nægtet at dække, til incasso. Da menighedsrådet indstillede hende til afsked i marts måned 1984, var telefongodtgørelsessagen ikke afsluttet.

»Koncertsagen«:

B og den tidligere sognepræst havde i flere år arrangeret kirkekoncerter, hvoraf en del indgik i en årlig musikfestival. Allerede i efteråret 1982 havde B over for menighedsrådet givet udtryk for, at det var tvivlsomt, i hvilken udstrækning hun ønskede/magtede at udføre det – ulønnede – arbejde som koncertarrangør. Det ses dog ikke af sagen, at hun havde frasagt sig dette arbejde. I forbindelse med, at B i begyndelsen af 1983 var på studierejse i Tyskland, nedsatte menighedsrådet et musikudvalg, som i hendes fravær skulle arrangere koncerter for 1983.

B gjorde i kommentarerne til menighedsrådets redegørelse gældende, at hun først nogen tid efter sin tilbagevenden fra Tyskland – tilfældigt – fik underretning om, at hendes virksomhed som koncertarrangør var blevet overtaget af det nævnte musikudvalg. Hun oplevede denne disposition fra menighedsrådets side som en beslutning om at »nedlægge X Musikfestival«.

Menighedsrådet anførte i redegørelsen af 14. marts 1984, at B var blevet behørigt orienteret om udvalgets eksistens, og at rådets beslutning alene havde til formål under hendes bortrejse at sikre, at der blev arrangeret kirkekoncerter. Uenigheden mellem hende og menighedsrådet på dette punkt gav bl.a. anledning til, at B fremsatte de nedenfor omtalte kritiske bemærkninger i dagspressen, samt til, at hun i 1984 uafhængigt af menighedsrådets musikudvalg forsøgte at arrangere koncerter i en anden kirke, som hidtil var blevet benyttet til kirkekoncerter.

Det blev endvidere oplyst, at menighedsrådet for 1984 i lighed med tidligere år stillede 25.000 kr. til rådighed for B til afholdelse af kirkekoncerter, og at hun – i strid med menig-

hedsrådets intentioner – benyttede bevillingen til at arrangere 3 koncerter, der alle blev placeret i de første 3 måneder af året.

»Pigekorsagen«:

Under B's studierejse til Tyskland i begyndelsen af 1983 blev ledelsen af det pigekor, som hun havde været med til at oprette ved kirken, overladt til et medlem af kirkens voksenkor.

Menighedsrådet gjorde i redegørelsen til kirkeministeriet gældende, at B allerede i september 1982 havde meddelt rådet, at hun på grund af svigtende kræfter ikke længere kunne påtage sig arbejdet med pigekoret. Da hun desuden havde været sygemeldt en del af efteråret 1982 og derpå fik meddelt studieorlov de første 6 måneder af 1983, besluttede menighedsrådet med virkning fra den 6. februar 1983 at overlade ledelsen til D. Efter B's tilbagekomst fra studieorlov blev det besluttet, at ledelsen af pigekoret permanent skulle overdrages til D. Om dette spørgsmål (og om B's fraflytning af sin bolig i præstegården) blev der indgået en aftale, som B underskrev den 5. juli 1983.

Under sagen gjorde B gældende, at hun blev presset til 4 dage efter sin hjemkomst fra Tyskland at underskrive den nævnte erklæring, og at hun således ikke frivilligt havde afgivet ledelsen af pigekoret.

I løbet af efteråret 1983 opstod der flere uoverensstemmelser mellem B og D, bl.a. om tidspunktet for afholdelse af prøver for henholdsvis voksen- og pigekoret samt om gennemførelsen af musikalske indslag under gudstjenester, bl.a. juleaftensgudstjenesten 1983.

»Nodeindkøbssagen«:

Efter at menighedsrådet i december 1983 havde modtaget en regning fra B lydende på indkøb af noder bl.a. til »Rasmus Modsat klaverskole 1« og »Den lille organist«, bad menighedsrådet B forklare relevansen af disse indkøb samt deres anvendelse i kirken. Menighedsrådet bemærkede samtidig, at det gik ud fra, at hun havde en fortegnelse over kirkens nodebeholdning.

Som svar meddelte B i en skrivelse af 23. januar 1984, at der ikke fandtes en nodefortegnelse, men hun fandt, at det var en udmærket idé at udarbejde en sådan, således »at nodebeholdningen kom under lige så betryggende kontrol, som kirkens øvrige materialer og midler burde have været det«. Bemærkningen var formentlig en hentydning til, at nogle menig-

hedsrådsmedlemmer i efteråret 1982 havde ladet nogle overskydende tagmaterialer efter en reparation af kirkens tag sælge og benyttet det indkomne beløb til at holde en frokost for menighedsrådet.

» *Henvendelser til pressen* »:

Kort efter B's tilbagekomst fra studieopholdet i Tyskland – i august 1983 – blev hun interviewet til en lokal avis. I interviewet, der blev bragt den 11. august 1983, blev B refereret for en række kritiske bemærkninger rettet mod den nye sognepræst og menighedsrådet. Især kritiserede hun menighedsrådets disposition vedrørende – og sognepræstens holdning til – arrangementet af kirkekoncerter. De koncerter, menighedsrådets musikudvalg havde planlagt i hendes fravær, karakteriserede hun som et »tilfældigt skrabsammen af indkomne tilbud og ingen idé endsige linje synes at ligge til grund for disse arrangementer«.

Ekstrabladet bragte en artikel med omtale af B's arbejdsforhold. I artiklen hævdedes det, at hun i 3 år havde levet under kummerlige boligforhold, bl.a. havde hun måttet »sove i et garderobeskab i en af præstegårdens bygninger«. I artiklen blev hun refereret for at have beskyldt menighedsrådet for at have nedlagt »X Musikfestival« samt bag hendes ryg at have overladt ledelsen af kirkens pigekor til en anden. Ifølge artiklen havde menighedsrådet endvidere haft til hensigt at begå selvtægt under hendes studieophold i Tyskland ved at bryde ind i boligen og fjerne hendes ejendele. Endelig refereredes hun for en påstand om, at hun hver måned havde betalt den tidligere sognepræst 750 kr. i husleje, »penge som han selv stak i foret«.

I en artikel af 17. januar 1984 omtalte den lokale avis samarbejdsvanskelighederne mellem B og menighedsrådet. Artiklen drejede sig især om menighedsrådets dispositioner vedrørende afholdelsen af kirkekoncerter. I artiklen blev hun refereret for kritiske bemærkninger af samme indhold som dem, der var fremkommet i august 1983.

» *Enkelte episoder* »:

Som tidligere omtalt redegjorde den nye sognepræst i forbindelse med menighedsrådets indstilling af 14. marts 1984 til kirkeministeriet om afskedigelse af B for sin opfattelse af samarbejdsproblemerne belyst ved en række enkeltepisoder. Han oplyste bl.a., at B mod

præstens henstilling medbragte sin hund til gudstjenesterne, at hun under en gudstjeneste på et plejehjem havde hvisket højlydt med en anden og rakt tunge af præsten bag hans ryg, og at hun ved indledningen til en gudstjeneste i . . . havde fremsat højrostede bemærkninger om orglets tilstand. Hun var rejst udenlands uden at have givet besked herom, ligesom hun i flere andre situationer i samarbejdet med præsten og andre i kirken havde handlet egenrådigt og uden at give besked.

I udtalelsen af 11. maj 1984 til kirkeministeriet og i kommentaren til menighedsrådets og præstens redegørelser for samarbejdsproblemerne bestred B, at rådets og præstens fremstilling af sagernes faktiske forløb var fuldt dækkende. Hun gjorde gældende, at en række af de nævnte episoder, for så vidt de var korrekt fremstillet, var fremprovokeret af menighedsrådet for at tilvejebringe et afskedigelsesgrundlag.

Advokat C pegede i skrivelser af 20. og 29. juni 1984 til kirkeministeriet på, at flere af de forhold, der var omtalt i menighedsrådets redegørelse, ikke vedrørte B's tjeneste. Andre forhold måtte karakteriseres som tjenesteforseelser, hvis det, der var anført i redegørelsen var rigtigt. Det gjaldt eksempelvis beskyldningen om, at hun var rejst til Sverige uden at give meddelelse herom, og om, at hun havde undladt at passe sin træffetid. Under henvisning hertil gjorde han gældende, at der burde afholdes tjenestligt forhør, inden kirkeministeriet tog stilling til, om hun burde afskediges.

En medarbejder i kirkeministeriet udarbejdede i august 1984 et notat på baggrund af indstillingen om at afskedige B. En samlet vurdering af forholdene måtte ifølge notatet føre til,

» . . . at man kan konstatere, at der er samarbejdsvanskeligheder parterne imellem, at disse har været af længere varighed, og at forsøg på at bilægge dem ad mindelig vej er slået fejl.

På grund af tonen i organistens henvendelser til menighedsrådet, de gentagne dagblads-henvendelser og organistens adfærd i en stor del af de i klagen omtalte episoder må en væsentlig del af årsagen til samarbejdsvanskelighederne kunne tilregnes organisten.

På grund af den uforsonlighed såvel organist som menighedsråd nu lægger for dagen er der ikke udsigt til, at samarbejdsforholdene vil bedres.«

På denne baggrund indstilledes det i notatet, at der blev taget skridt til at meddele B afsked på grund af samarbejdsvanskeligheder.

Advokat C's anmodning om, at der blev rejst tjenstemandsag, afvistes i notatet under henvisning til, at de tjenesteforseelser, der var henvist til, alene fremgik af sognepræstens redegørelse; de havde ikke på tidspunktet for deres forekomst været forfulgt af menighedsrådet, og de var ikke påvist som grundlag for menighedsrådets indstilling over for kirkeministeriet. Der fandtes ikke i menighedsrådets redegørelse forhold, der kunne betegnes som tjenesteforseelser. Derimod var der mange forhold, der havde karakter af samarbejdsvanskeligheder.

I forbindelse med, at der til menighedsrådsvalget i november 1984 var opstillet en kandidatliste som et alternativ til det siddende menighedsråd, anmodede en repræsentant for denne liste i skrivelse af 20. september 1984 kirkeministeren om, at afskedigelsessagen blev stillet i bero, indtil det nyvalgte menighedsråd havde haft lejlighed til at tage fornyet stilling til den foreliggende anmodning om afskedigelse.

Kirkeministeriet meddelte imidlertid – uden at afvente menighedsrådsvalget – i skrivelse af 4. oktober 1984 B, at ministeriet havde set sig nødsaget til at meddele hende afsked på grund af samarbejdsvanskeligheder fra stillingen som organist ved X kirke med udgangen af januar måned 1985. Ministeriet havde i denne forbindelse lagt vægt på, »at De ved henvendelser til pressen samt i skriftlige tilkendegivelser til menighedsrådet har fremsat påstande og anvendt et sprogbrug, der ikke sømmer sig for en tjenstemand, over for sin arbejdsgiver. Disse forhold har virket tjenlige til at undergrave respekten for menighedsrådets arbejde, ligesom samarbejdsvanskelighederne i uheldig grad har påvirket det kirkelige arbejde i sognet og i visse relationer har belastet kirkens forhold til andre institutioner.

...«

I en samtidig skrivelse til Akademikernes Centralorganisation, hvori ministeriet underrettede organisationen om afskedigelsesbeslutningen, bemærkede ministeriet, at der i den foreliggende sag ikke havde været fundet grundlag for afholdelse af tjenstligt forhør, »idet de af centralorganisationen påpegede forhold, som muligvis kan have karakter af tjenstlige forseelser, er af ganske underordnet

betydning i forhold til de overvældende samarbejdsproblemer, og da heller ikke er selvstændigt for fulgt. Ministeriet har ved bedømmelsen af sagen ikke lagt vægt på de omtalte forhold, men alene på de af menighedsrådet fremdragne eksempler på samarbejdsvanskeligheder samt organist (B's) bemærkninger hertil«.

Kirkeministeren meddelte i en skrivelse af 5. oktober 1984 den alternative kandidatliste, at ministeriet ikke havde fundet at kunne udskyde afskedigelsesbeslutningen til efter afholdelse af menighedsrådsvalg. De af menighedsrådet påklagede forhold fandtes at være af så alvorlig karakter, at det ikke var muligt blot at afvente, hvilken sammensætning menighedsrådet fik på et senere tidspunkt. Ministeriet tilføjede, at der var tale om »et helt principielt forhold vedrørende grænserne for tjenstemænds adfærd i forhold til deres arbejdsgivere«.

Kirkeministeriet oplyste i en udtalelse til ombudsmanden, at den alternative kandidatliste, der som programpunkt bl.a. havde, at B's ansættelsesforhold ved X kirke burde fortsættes, på en telefonisk forespørgsel i ministeriet havde fået oplyst, at der intet var til hinder for, at hun på ny kunne søge stillingen, og at en genansættelse af hende efter det nye råds tiltrædelse var muligt. Det nyvalgte menighedsråd, hvori den alternative liste efter valget beklædte halvdelen af posterne, havde imidlertid efter opslag valgt at besætte stillingen til anden side.

I klagen til ombudsmanden gjorde A for det første gældende, at der inden afskedigelsesbeslutningen burde være afholdt tjensteforhør. For det andet anførte han, at der ikke forelå et tilstrækkeligt grundlag for at meddele B diskretionær afsked på grundlag af samarbejdsvanskeligheder. Mange af de sager, som menighedsrådet havde påberåbt sig, var efter hans mening rejst af menighedsrådet som »hævn« i anledning af, at B havde offentliggjort den såkaldte »tagsag«. De samarbejdsvanskeligheder, der forelå, burde i hvert fald have været forsøgt løst i mindelighed, eventuelt ved at der blev meddelt hende en advarsel.

Jeg udtalte følgende i en skrivelse til A:
 »Sagen rejser for det første spørgsmålet, om kirkeministeriet forinden afskedigelses-

beslutningen burde have ladet afholde tjenstligt forhør.

Dette spørgsmål må bedømmes på baggrund af tjenstemandslovens regler om afskedigelse af tjenestemænd.

Ifølge lovens § 24 kan som *disciplinær straf* for tjenstlig forseelse bl.a. anvendes afskedigelse. Afsked som straf for tjenesteforseelse kan, når forholdet ikke er fastslået ved dom, aldrig finde sted uden efter afholdelse af tjenstligt forhør, jfr. § 24, stk. 1, 2. pkt.

Herudover kan tjenestemænd ifølge lovens § 28 »afskediges uden ansøgning med 3 måneders varsel til udgangen af en måned«.

Den sidste bestemmelse omhandler den såkaldte »diskretionære« afskedigelse, det vil sige en afskedigelse, der anvendes som et led i ansættelsesmyndighedens arbejdsgiverbeføjelser – og ikke som en disciplinær foranstaltning. Forud for en sådan afskedigelse skal ifølge tjenstemandslovens § 31 »gives såvel vedkommende centralorganisation som tjenstemanden selv adgang til at udtale sig, medmindre forhør har været afholdt efter §§ 20-22«. Kirkeministeriet har i denne sag fulgt den procedure, der er foreskrevet i § 31.

Afskedigelsesmyndigheden kan imidlertid ikke frit vælge mellem to afskedigelsestyper. I den udstrækning, afskedigelsesmyndigheden bygger beslutningen på en antagelse om, at der foreligger tjenesteforseelser, skal reglerne om tjenstligt forhør iagttages.

Spørgsmålet er herefter, om kirkeministeriet ved beslutningen om at meddele (B) uansøgt afsked har lagt vægt på forhold, som er blevet tilskrevet hende som en tjenesteforseelse.

Ved bedømmelsen af dette spørgsmål kommer det efter min mening i betragtning, at ministeriet både i notatet af august 1984 og i skrivelsen af 4. oktober 1984 til Akademikernes Centralorganisation undergav dette spørgsmål en selvstændig vurdering. Ministeriet konkluderede, at der ikke forelå forhold fra (B's) side, der kunne karakteriseres som afskedsbegrundende tjenesteforseelser. I overensstemmelse hermed blev afskedigelsen meddelt med det foreskrevne opsigelsesvarsel i henhold til § 28, ligesom der blev tillagt hende aktuel pension.

Det kan på denne baggrund efter min mening ikke kritiseres, at ministeriets beslut-

ning blev truffet uden afholdelse af tjenstligt forhør.

Jeg finder dog at burde bemærke, at ministeriets begrundelse for afskedigelsen i skrivelsen af 4. oktober 1984 til (B) – og især skrivelsen af 5. oktober 1984 til en kandidat for den alternative liste, jfr. ovenfor – er formuleret på en sådan måde, at den må give anledning til tvivl om, hvorvidt de påberåbte forhold kunne bebrejdes (B) som tjenesteforseelser. Jeg sigter herved til henvisningen til, at hun ved sine henvendelser til pressen havde anvendt en sprogbrug, »der ikke sømmer sig« for en tjenestemand, og at ministeriet havde fundet, at disse forhold havde givet anledning til »at undergrave respekten for menighedsrådets arbejde«, og i visse relationer »belastet kirkens forhold til andre institutioner«. Under hensyn til den ovenfor beskrevne betydning af, at afskedigelsesgrundlaget er klargjort, finder jeg det uheldigt, at ministeriets skrivelser kunne give anledning til tvivl i denne henseende.

Jeg har gjort kirkeministeriet bekendt med min opfattelse.

Tilbage er spørgsmålet, om der var fornødent grundlag for at iværksætte en afskedigelse i henhold til tjenstemandslovens § 28.

Det er i såvel den forvaltningsretlige teori som i praksis antaget, at afgørelse om afsked i henhold til den nævnte bestemmelse forudsætter, at der foreligger et sagligt grundlag for afskedigelsesbeslutningen.

Det står ligeledes fast, at samarbejds vanskeligheder kan udgøre det fornødne saglige grundlag for en sådan afskedigelsesbeslutning. Retssikkerhedsmæssige hensyn kræver dog, at samarbejdsproblemer ikke uden nærmere kvalifikation påberåbes som grundlag for en afskedigelsesbeslutning.

Der kræves for det første, at samarbejdsproblemerne har en betydelig negativ indflydelse på udførelsen af opgaverne det pågældende ansættelsessted. Der skal endvidere foreligge en klar forbindelse mellem samarbejdsproblemerne og den person, der ønskes afskediget, ligesom hovedskylden for problemernes opståen ikke må kunne tilskrives andre personer end den, som søges afskediget. Af den almindelige forvaltningsretlige grundsætning for proportionalitet følger yderligere, at der fra den afskedigende myndigheds side skal være udfoldet bestræbelser

på at løse samarbejdsproblemerne ved mindre vidtgående skridt end afskedigelse.

Afskedigelsesbeslutningens alvorlige karakter tilsiger samtidig, at det bevismæssige grundlag for tilstedeværelsen af afskedsbegrundende samarbejdsproblemer er særlig sikkert. Der må således ikke kunne rejses rimelig tvivl om, at der rent faktisk har foreligget (uløselige) samarbejdsproblemer af den ovenfor beskrevne karakter.

Inden for de ovenfor beskrevne rammer vil afgørelsen af, om der foreligger fornødent grundlag for afskedigelse på grund af samarbejdsvanskeligheder, være af skønmæssig karakter.

De skønmæssige elementer i afgørelsen kan jeg efter de regler og den praksis, der gælder for min virksomhed, ikke kritisere, medmindre der foreligger særlige omstændigheder.

De ovenfor beskrevne episoder, om hvis forløb i hovedtræk der synes at være enighed mellem (B) og menighedsrådet/præsten, afspejler efter min opfattelse samarbejdsvanskeligheder, der greb dybt ind i udførelsen af arbejdsopgaverne ved kirken. Jeg må endvidere lægge til grund, at der i perioden efter (B's) hjemkomst forgæves blev holdt flere møder med henblik på at søge uenigheden løst.

Under hensyn hertil og til, at det efter min mening ikke kan kritiseres, at kirkeministeriet bedømte forholdene således, at årsagen til samarbejdsproblemerne opstod og vedholdenhed i væsentlig grad beroede på (B's) adfærd, finder jeg i det hele ikke at have grundlag for at udtale kritik af kirkeministeriets afgørelse om at afskedige (B) på grund af samarbejdsvanskeligheder.

. . .«

12. Landbrugsministeriets sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 12, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 8 sager inden for landbrugsministeriets sagsområde.

Af de 8 sager angik 2 sager afgørelser, som *departementet* havde truffet, og 1 af disse sager gav anledning til kritik og henstilling. Sagen, der er omtalt nedenfor som sag nr. 12-1, angik spørgsmål om opførelse af beboelsesbygninger på en landbrugsejendom.

3 sager angik afgørelser, som *matrikeldirektoratet* havde truffet.

1 sag angik *jordbrugsdirektoratets* sagsbehandling, medens de resterende 2 sager angik afgørelser, som *veterinærdirektoratet* havde truffet.

12-1. *Landbrugsministeriet havde givet A misledende oplysninger om hendes retlige muligheder for at bebygge sin landbrugsejendom. A blev først under ombudsmandens behandling af sagen klar over, at hun i en periode havde haft mulighed for at bebygge ejendommen.*

Kritiseret, at landbrugsministeriet, der måtte være klar over A's misforståelse, ikke havde givet A nærmere vejledning om retstilstanden ved en af de mange anledninger, sagen gav, men tværtimod – som noget tydede på – bevidst havde søgt at holde A i uvidenhed om hendes adgang til at bebygge ejendommen.

Udbedt mig underretning om, hvad ministeriet herefter agtede at foretage sig. (J. nr. 1985-992-54).

I skrivelse af 21. august 1985 klagede A over, at matrikeldirektoratet i en skrivelse af 17. april 1985 havde meddelt A, at der ikke måtte opføres bygninger på hendes landbrugsejendom, og at ejendommen senest den 1. september 1985 skulle være afhændet til sammenlægning med en bestående landbrugsejendom, jfr. landbrugslovens § 8, stk. 6. A's landbrugsejendom bestod af ca. 7 ha ubebygget landbrugsjord, som ved matrikeldirektoratets skrivelse af 3. april 1981 blev udstykket som en landbrugsejendom. Det var et vilkår for udstykningen, at der inden 2 år blev opført en beboelsesbygning.

I den anledning anmodede ombudsmanden i en skrivelse af 29. august 1985 landbrugsmini-

steriet og matrikeldirektoratet om udtalelser samt om udlån af sagens akter.

På det foreliggende grundlag fandt ombudsmanden i skrivelsen anledning til at udtale, at bestemmelsen i landbrugslovens § 8, stk. 6, ikke syntes at give hjemmel for at kræve afhændelse af en landbrugsejendom inden en bestemt dato.

I skrivelse af 2. september 1985 orienterede matrikeldirektoratet ombudsmanden om direktoratets samtidige skrivelse til A. I anledning af en anmodning fra A om, at hendes klage til ombudsmanden fik opsættende virkning, meddelte matrikeldirektoratet A, at kravet om afhændelse af ejendommen var stillet i bero under hensyn til ombudsmandens videre behandling af hendes klage.

Ombudsmanden modtog herefter udtalelser fra landbrugsministeriet og matrikeldirektoratet af henholdsvis 23. og 27. september 1985. Matrikeldirektoratet bemærkede i sin udtalelse, at direktoratet efter omstændighederne ville være indstillet på at meddele A, at kravet om afhændelse af ejendommen først indtræder ved førstkommande ejerskifte.

Det fremgik af matrikeldirektoratets udtalelse, at A i tiden indtil afgørelsen af 17. april 1985 havde været berettiget til at bebygge ejendommen, selv om landbrugsministeriet i en afgørelse af 29. marts 1983 havde afslået hendes ansøgning om yderligere udsættelse af byggefristen efter landbrugslovens § 8, stk. 3. Denne frist udløb 3. april 1983.

Ombudsmanden gjorde A bekendt med de indhentede udtalelser, og i den anledning fremsatte A yderligere bemærkninger til sagen. Under henvisning til, at myndighederne under det hidtidige sagsforløb havde fastholdt, at A ikke efter den 3. april 1983 måtte bebygge ejendommen, forekom det A »højest mærkeligt«, at matrikeldirektoratet nu udtalte, at A kunne have bebygget ejendommen i tiden indtil forbudet i afgørelsen af 17. april 1985. A henviste bl.a. til, at det af landbrugsministeriets skrivelse af 29. marts 1983 til hende fremgik tydeligt, at der ikke måtte opføres nye bygninger på ejendommen. Det forekom A »utroligt«, at matrikeldirektoratet havde tilbageholdt den viden, »der jo netop er det, hele sagen har drejet sig om, og alle vore henvendelser er gået ud på«. På den baggrund krævede A at få genoprettet byggepligten på sin ejendom.

Sagen vedrørte navnlig følgende bestemmelser i landbrugslovens § 8:

§ 8, stk. 3:

»Når beboelsesbygningen er beliggende på et areal, der udstykkes fra ejendommen, skal der inden 2 år opføres fornøden beboelse på restejendommen. Udstykningen kan betinges af, at der stilles sikkerhed for opførelsen. Be-

stemmelserne i dette stykke finder tilsvarende anvendelse ved udstykning til oprettelse af nye landbrugsejendomme.«

§ 8, stk. 6:

»Hvis beboelsesbygningen på en landbrugsejendom har været ubeboet i over 2 år, eller hvis en landbrugsejendom uden landbrugsministerens tilladelse har været uden beboelsesbygning i over 2 år, kan landbrugsministeren fravige kravet i § 7, stk. 1, om, at ejendommen skal være forsynet med en beboelsesbygning, og kan bestemme, at der ikke må opføres nye bygninger på ejendommen, samt at ejendommen ved førstkommande ejerskifte skal afhændes til sammenlægning med en bestående landbrugsejendom efter reglerne i § 13. . . .

. . . .«

Det fremgik af sagens akter, at A og hendes bror B i 1966 købte landbrugsejendommen, matr. nr. 9a. Ejendommen, der mod vest og syd er afgrænset af Guldborg Sund, havde et areal på ca. 17 ha.

I 1967 besluttede A og hendes bror at søge ejendommen delt i to selvstændige landbrugsejendomme, således at B beholdt de eksisterende bygninger på sin del, og at der på A's del skulle oprettes et nyt brug med hertil hørende bygninger m.v.

Den 14. februar 1969 godkendte matrikeldirektoratet, at et areal på 7,04 ha blev matrikuleret selvstændigt som matr.nr. 9e. Direktoratet bemærkede, at udstykningen af ejendommen, således at A overtog matr.nr. 9e, kunne forventes godkendt, når matr.nr. 9e var blevet forsynet med fornøden beboelsesbygning.

Gennemførelsen af udstykningen beroede i en årrække bl.a. på udfaldet af en fredningssag, der blev afsluttet i overfredningsnævnet i 1978. Ved overfredningsnævnets kendelse udgik matr.nr. 9e af fredningen.

Under en brevveksling mellem A's advokat og matrikeldirektoratet meddelte direktoratet i en skrivelse af 2. november 1978 advokaten, at udstykning af matr.nr. 9e kunne forventes godkendt, såfremt A ved tinglyst deklaration forpligtede sig og efterfølgende ejere til inden 2 år efter udstykningens godkendelse at opføre en beboelsesbygning på ejendommen.

Udstykningen af ejendommen beroede herefter på uenighed mellem A og hendes bror om nogle spørgsmål i sagen. Ved et indenretligt forlig den 28. november 1980 blev broderen tilpligtet at frastykke matr.nr. 9e til A på nær-

mere angivne vilkår. A's skøde på matr.nr. 9e blev samtidig underskrevet.

Den 12. december 1980 blev den omtalte deklaration vedrørende bebyggelsespligt tinglyst på ejendommen med matrikeldirektoratet som påtaleberettiget.

I skrivelse af 3. april 1981 meddelte matrikeldirektoratet A's advokat, at direktoratet kunne godkende udstykningen således, at matr.nr. 9e blev overtaget af A som en (selvstændig) landbrugsejendom.

Efter landbrugslovens § 8, stk. 3, (og den tinglyste deklaration) skulle ejendommen herefter forsynes med en beboelsesbygning inden 2 år, det vil sige inden den 3. april 1983.

I skrivelse af 19. januar 1983 ansøgte A's advokat landbrugsministeriet om tilladelse til, at ejendommen blev erhvervet af C, til hvem A havde solgt ejendommen for en kontant købesum på 500.000 kr. på betingelse bl.a. af, at køberen kunne opnå tilladelse til erhvervelse af ejendommen. A's advokat søgte endvidere om forlængelse af »bebyggelsesfristen, således at bebyggelse af ejendommen først skal have fundet sted 1/4 1984«.

I skrivelse af 24. januar 1983 klagede A's bror, B, til landbrugsministeren over, at A havde misligholdt forudsætningerne for udstykningen. B anmodede ministeriet om at tilbagekalde udstykningstilladelsen således, at A måtte »lade handelen gå tilbage«. B drøftede endvidere sagen med landbrugsministeren under en torsdagsmodtagelse den 10. februar 1983.

I skrivelse af 29. marts 1983 svarede landbrugsministeriet A's advokat, at sagen havde været forelagt »landbrugsministeren og matrikeldirektoratet, der ikke finder grundlag for at forlænge den af matrikeldirektoratet fastsatte byggefrist ud over 3. april 1983, da . . . (der har) været rimelig tid for Deres klient til at opfylde bygningspligten eller få ejendommen afhændet til anden side«. Under henvisning hertil meddelte landbrugsministeriet A's advokat afslag på »udsættelse af fristen for opfyldelse af byggepligten«. Endvidere meddelte ministeriet et afslag på ansøgningen om, at C erhvervede ejendommen.

I fortsættelse heraf meddelte matrikeldirektoratet i skrivelse af 4. maj 1983 A's advokat, »at ministeriet ville frafalde kravet om opførelse af beboelsesbygning på ejendommen, såfremt ejendommen afhændes til sammenlægning med anden landbrugsejendom efter reg-

lerne i landbrugslovens § 13«. Direktoratet bemærkede endvidere, at ministeriet ville overveje, »når der er grundlag herfor, at bringe bestemmelserne i landbrugslovens § 8, stk. 6, 1. eller 2. pkt., i anvendelse«.

I en samtidig skrivelse meddelte matrikeldirektoratet B, at ministeriet ikke havde fundet grundlag for at tilbagekalde udstykningstilladelsen.

Under henvisning til, at A's advokat telefonisk havde anmodet landbrugsministeriet om at genoptage sagen meddelte ministeriet i en skrivelse af 26. juli 1983 advokaten, at ministeriet måtte fastholde afgørelsen i skrivelser af 29. marts 1983. Med hensyn til spørgsmålet om eventuel udsættelse af fristen for opførelse af ny beboelsesbygning henviste ministeriet advokaten til at rette henvendelse til matrikeldirektoratet.

I skrivelse af 20. august 1983 rettede A selv henvendelse til matrikeldirektoratet om bl.a. dette spørgsmål.

I skrivelse af 1. september 1983 svarede matrikeldirektoratet A, at direktoratet ikke fandt grundlag for at »tillade en yderligere udsættelse af byggepligten«. Direktoratet bemærkede på ny, at »man vil – når der er grundlag herfor – overveje at bringe bestemmelserne i landbrugslovens § 8, stk. 6, 1. eller 2. pkt., i anvendelse«.

Forinden havde A i skrivelse af 9. august 1983 klaget til ombudsmanden over, at landbrugsministeriet havde afslået at meddele tilladelse til, at C erhvervede A's landbrugsejendom. Efter at have undersøgt sagen meddelte ombudsmanden A i en skrivelse af 4. september 1984, at han ikke fandt grundlag for at kritisere afgørelsen.

Den 1. november 1984 havde landboforeningsformand D og landboretkskonsulent E på A's vegne et møde med landbrugsministeren med henblik på at opnå forlængelse af fristen til at bebygge ejendommen. Under mødet afsløgte ministeren at give yderligere forlængelse af byggefristen og meddelte, at ejendommen måtte afhændes til sammenlægning inden den 1. september 1985.

I skrivelse af 17. april 1985 meddelte matrikeldirektoratet A »i medfør af § 8, stk. 6, i landbrugsloven . . . , at der ikke må opføres nye bygninger på ejendommen, og at ejendommen – som det er meddelt repræsentanter for Dem ved mødet den 1-11-1984 – senest den 1-9-1985 skal være afhændet til sammenlægning med

bestående landbrugsejendom efter reglerne i § 13«.

Matrikeldirektoratet fik herefter den tinglyste deklARATION om bebyggelsespligt aflyst fra tingbogen.

I skrivelse af 1. maj 1985 rettede landboret-konsulent E på ny henvendelse til landbrugsministeren om sagen. Konsulenten oplyste, at A gennem sin advokat havde rettet henvendelse til ejere af landbrugsejendomme inden for 1 km og anmodet dem om at fremsætte tilbud. Konsulenten fandt, at det højeste bud – 25.000 kr. pr. tønde land – var meget lavt, og anmodede på den baggrund landbrugsministeren om at genoptage sagen. Med hensyn til ministeriets afgørelse i skrivelse af 29. marts 1983 med afslag på at forlænge byggefristen bemærkede landboret-konsulenten, at denne afgørelse »først fremkom lige efter, at denne (fristen) var udløbet. Havde afslaget være fremsendt blot 14 dage før, kunne fru (A) have nået at påbegynde byggeriet«.

I skrivelse af 28. maj 1985 svarede ministeren landboret-konsulenten, at ministeren ikke fandt grundlag for at ændre de tidligere afgørelser i sagen.

I matrikeldirektoratets udtalelse i skrivelse af 27. september 1985 i anledning af A's klage til ombudsmanden bemærkede direktoratet bl.a. følgende:

» . . .

Man finder heller ikke, at departementets skrivelse af 29-3-1983 og matrikeldirektoratets skrivelse af 4-5-1983, jf. direktoratets skrivelse af 1-9-1983, om afslag på yderligere udsættelse af byggepligten kunne give anledning til misforståelse med hensyn til, at ejendommen herefter (indtil matrikeldirektoratets forbud mod bebyggelse ved skrivelse af 17-4-1985) fortsat var pålagt byggepligt, jf. deklARATION lyst 12-12-1980. Som nævnt ovenfor indeholdt matrikeldirektoratets skrivelse af 4-5-1983 til (A's advokat) vejledning om, at man ville frafalde byggepligten, hvis ejendommen blev afhændet til sammenlægning med bestående landbrugsejendom, og at man, når der var grundlag herfor, ville overveje at bringe bestemmelserne i § 8, stk. 6, 1. eller 2. pkt., i anvendelse.

. . . «

I en skrivelse til A udtalte jeg herefter følgende:

»Det fremgår af landbrugsministeriet, matrikeldirektoratets udtalelse i skrivelse af 27. september 1985 til ombudsmanden i anledning af Deres klage, at pligten til at forsyne Deres landbrugsejendom med en beboelsesbygning principielt påhvilede Dem, lige indtil matrikeldirektoratet i afgørelsen af 17. april 1985 nedlagde forbud mod bebyggelse på ejendommen efter landbrugslovens § 8, stk. 6.

Landbrugsministeriets afgørelse i skrivelser af 29. marts 1983 om at afslå Deres ansøgning om forlængelse af fristen for opførelse af en beboelsesbygning indebar således ikke et ophør af den byggepligt, der påhvilede Deres landbrugsejendom.

Efter landbrugsministeriets opfattelse kunne byggepligten – og byggeretten – først bringes til ophør ved en afgørelse efter landbrugslovens § 8, stk. 6, når der var forløbet 2 år, hvor ejendommen uden landbrugsministerens tilladelse havde været uden beboelsesbygning, det vil sige efter den 3. april 1985.

Denne opfattelse kan ikke give mig anledning til bemærkninger.

Efter min gennemgang af sagen må jeg lægge til grund, at De og Deres rådgivere først i forbindelse med ombudsmandens behandling af Deres klage er blevet gjort bekendt med, at De, i tiden indtil et eventuelt forbud blev nedlagt efter den 3. april 1985, havde såvel ret som pligt til at opføre en beboelsesbygning på ejendommen.

Det var faktisk Deres opfattelse, at bebyggelse efter udløbet af 2 års-fristen den 3. april 1983 ville være retsstridig. Jeg må lægge til grund, at landbrugsministeriet var klar over, at De var af denne (fejlagtige) opfattelse – som da også efter min mening var en nærliggende forståelse af retstilstanden, som den var angivet i de skrivelser, De og Deres rådgivere modtog fra landbrugsministeriet i perioden, samt i ministeriets tilkendegivelser under de afholdte møder.

Den korrekte retstilstand, jfr. ovenfor, fremgår ikke klart af bestemmelserne i landbrugsloven, § 7, stk. 1, sammenholdt med § 8, stk. 3, og § 8, stk. 6.

Jeg finder det kritisabelt, at landbrugsministeriet på denne baggrund undlod at give Dem nærmere vejledning om retstilstanden ved en af de mange anledninger, sagen gav, men tværtimod – som noget tyder på – be-

vidst søgte at holde Dem i uvidenhed om Deres adgang til at bebygge ejendommen efter udløbet af fristen den 3. april 1983.

Jeg har gjort landbrugsministeriet, matrikeldirektoratet, bekendt med min opfattelse.

Jeg har samtidig bedt ministeriet underrette mig om, hvad ministeriet agter at foretage sig på det nu foreliggende grundlag.

. . . «

13. Miljøministeriets sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 13, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 35 sager inden for energiministeriets sagsområde.

Af de 35 sager vedrørte 6 sager *departementet*, og heraf angik 2 sager generelle spørgsmål. Den ene sag drejede sig om, hvorvidt plan-uoverensstemmelsesspørgsmål er omfattet af klageadgangen efter kommuneplanlovens § 48, stk. 1, og den anden sag vedrørte kundgørelsesmåden for betalingsregler, der var fastsat med hjemmel i levnedsmiddeloven.

De resterende 4 sager angik afgørelser, som departementet havde truffet, og 1 af sagerne, der er omtalt nedenfor som sag nr. 13-1, angik en medarbejders deltagelse i et indslag i TV-avisen.

1 sag angik en afgørelse, som *fredningsstyrelsen* havde truffet.

5 sager vedrørte *miljøstyrelsen*, og heraf angik 2 sager afgørelser, medens de resterende 3 sager, hvoraf de 2 gav anledning til kritik, angik styrelsens sagsbehandlingstid.

7 sager vedrørte *planstyrelsen*, og heraf angik 5 sager afgørelser; 1 af disse sager, der gav

anledning til kritik og henstilling, og som er omtalt nedenfor som sag nr. 13-2, angik spørgsmål om omgørelse af en afgørelse om at afvise en klage i en zonelovssag som for sent indgivet. Af de resterende 4 afgørelser gav yderligere 2 sager anledning til kritik. 1 sag, som angik et sagsbehandlingsspørgsmål, gav også anledning til kritik.

3 sager angik afgørelser, som *overfredningsnævnet* havde truffet.

12 sager vedrørte *miljøankenævnet*, og alle sagerne angik afgørelser. 1 af sagerne, der gav anledning til kritik, og som er omtalt nedenfor som sag nr. 13-3, angik spørgsmål om en miljøgruppes klageberettigelse efter miljøbeskyttelsesloven.

1 sag vedrørte *levnedsmiddelstyrelsens* sagsbehandling i forbindelse med et forbud mod videreförhandling af et slankemiddel. Sagen, der gav anledning til kritik og henstilling, er omtalt nedenfor som sag nr. 13-4.

13-1. *Ombudsmanden fandt ikke grundlag for kritik af miljøministerens svar på en klage over den måde, hvorpå en medarbejder fra levnedsmiddelstyrelsen havde udtalt sig i et indslag i TV-avisen. I den forbindelse anførte ombudsmanden nogle almindelige synspunkter om administrative myndigheders ansvar for udtalelser fremsat til brug for radio- og TV-udsendelser. (J. nr. 1986-265-10).*

En forening klagede over miljøministerens svar på foreningens kritik af den måde, hvorpå en medarbejder fra levnedsmiddelstyrelsen havde udtalt sig i et indslag i TV-avisen den 9. december 1985.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at TV-avisen den 9. december 1985 bragte et indslag om skadevirkningerne af at spise fisk med kviksølvindhold. I udsendelsen bragtes bl.a. uddrag af et interview med en medarbej-

der A fra statens levnedsmiddelinstitut (nu levnedsmiddelstyrelsen).

Levnedsmiddelstyrelsen, instituttet for toksikologi, udarbejdede den 18. december 1985 følgende notat om den pågældende medarbejders medvirken til udsendelsen:

»I forbindelse med en udsendelse i TVA den 9. december 1985, hvor (A) fra IT medvirkede, blev der rejst tvivl om den nuværende sikkerhedsgrænse ved indtagelse af kviksølv.

Baggrunden for, at der er blevet rejst tvivl, er oplysninger i et foredrag holdt af professor Mats Berlin, Lund, Sverige, i København i maj. I dette foredrag kom professor Berlin ind på en undersøgelse, der netop er foretaget, men endnu ikke publiceret, på New Zealand. Undersøgelsen er bygget over gravide kvinders spisning af fisk set i forhold til kviksølvkoncentration i deres hår samt deres nyfødte børns hår. Man har så 5 år senere foretaget undersøgelse af deres koncentrationsevne og undersøge af deres evne til at lokalisere forskellige sensoriske påvirkninger samt deres evne til indlæring og adfærd. Samme undersøgelse foretages på en kontrolgruppe, og der blev efter professor Berlins oplysninger fundet en signifikant forskel. Professor Berlin satte de effekter, der blev fundet, i relation til den mængde kviksølv, der er kalkuleret med ved tidligere undersøgelser, og WHO's vurderinger, og han fandt, at der var effekt ved en 10 gange lavere koncentration. Hvis resultaterne bliver accepteret videnskabeligt, når rapporten publiceres, vil det betyde, at der er en effekt i det område, der dækkes af den nuværende af WHO anbefalede PTWI (Provisionally Tolerable Weekly Intake), og der altså ikke mere er nogen sikkerhedsfaktor fra effekt til PTWI.

I Danmark har vi normalt en gennemsnitsindtagelse af kviksølv på 15% af PTWI, hvorfor den almindelige dansker ikke er udsat for nogen risiko. Ved spisning af forurenede fisk fra forbudsområder, hvor fisken har et indhold på 0,5 – 1 mg/kg, vil det betyde, at man må fraråde folk, især gravide kvinder, at spise fisk.

Ved optagelsen af TVA-udsendelsen blev der af (A) gjort opmærksom på de omtalte forudsætninger, men disse blev klippet væk, og kun advarslen om forurenede områder blev bibeholdt. Undertegnede gjorde endvidere opmærksom på, at vi med den nuværende bekendtgørelse har taget højde for sådanne problemer, men også dette blev klippet bort. Journalisten havde herudover misforstået, hvad

sikkerhedsgrænsen står for, samt ændret, at kviksølv fandtes i 30% højere til 3 gange højere koncentration i fosterblod end i moderens blod, hvorved udsendelsen fik en anden nuance end tilsigtet.«

Foreningen gjorde over for miljøministeren og ombudsmanden gældende, at TV-avisens indslag om kviksølv i fisk som helhed var stærkt sensationspræget, ukorrekt og tendentiøst bl.a. ved at fremhæve den new zealandske undersøgelse, som viste væsentligt større skadevirkninger end talrige andre tilsvarende undersøgelser. Hertil kom, at undersøgelsen endnu ikke var publiceret eller gjort til genstand for en videnskabelig vurdering fra anden side; det var derfor for tidligt at udtale sig om undersøgelsens konklusioner og deres rækkevidde. Allerede af den grund burde den pågældende medarbejder – der udtalte sig på levnedsmiddelstyrelsens vegne – have undladt at udtale sig om undersøgelsens resultater. Det er almindeligt kendt, at der bliver klippet i optagelserne. Repræsentanter for offentlige styrelser må være opmærksomme herpå og tage passende modforanstaltninger, enten ved at undlade at udtale sig om forhold, som kan misforstås, eller ved at sikre sig adgang til at gennemse det redigerede indslag inden udsendelsen.

I sit svar til foreningen henholdt miljøministeren sig til levnedsmiddelstyrelsens oplysninger dels om betydningen af den new zealandske undersøgelse set i forhold til den danske politik på området, dels om, at den pågældende medarbejder faktisk havde udtalt sig til TV-avisen i overensstemmelse hermed. Ministeren fandt ikke, at det kunne bebrejdes den pågældende, at udtalelserne senere blev beskåret og fremført i TV-avisen med et andet indhold end tilsigtet og uden de nødvendige forbehold med hensyn til undersøgelsens foreløbige karakter og begrænsede betydning i Danmark.

I svaret tilføjede ministeren nogle almindelige synspunkter vedrørende offentlige myndigheders deltagelse i TV-udsendelser, avisdebat m.m. Myndighedsrepræsentanterne »skal være på fast grund«, og de skal i deres udtalelser være »velafvejede . . . og ikke sensationsøgende«. Ministeren henviste i øvrigt til betydningen af, at myndighederne viste stor åbenhed over for offentligheden og indgik i en reel dialog om faglige spørgsmål på deres område.

Ombudsmanden udtalte i en skrivelse til foreningen følgende:

»Som sagen foreligger for mig, må jeg lægge til grund, at den pågældende medarbejder, da han blev interviewet til brug for TV-indslaget, faktisk udtalte sig i overensstemmelse med det, der er anført ovenfor om levedsmiddelstyrelsens vurdering af den omhandlede undersøgelse og dens betydning for forholdene i Danmark.

For så vidt er der ikke i den konkrete sag spørgsmål om, hvorvidt medarbejderen udtalte sig på styrelsens vegne og på en måde, som var dækkende for styrelsens standpunkt. Dette standpunkt, som det er kommet til udtryk i levedsmiddelstyrelsens udtalelse i skrivelsen af 18. december 1985, er i sig selv ikke anfægtet under sagen.

Jeg forstår, at foreningen i og for sig er enig heri, men mener, at styrelsen (eller den pågældende medarbejder) netop på denne baggrund burde have reageret over for den ukorrekte og tendentiøse form, hvori udtalelserne kom til at fremstå i TV-avisen efter klipning og anden redaktionel bearbejdelse.

En stillingtagen hertil må tage udgangspunkt i den særlige ansvarsordning, som i medfør af loven om radio- og fjernsynsvirksomhed er fastlagt for udsendelser i radio og TV. Loven hjemler bl.a. et selvstændigt ansvar for den redaktionelle virksomhed, der udføres af Danmarks radio, og åbner mulighed for at få foretaget berigtigelse, dersom en udsendelse indeholder fejlagtige oplysninger om faktiske forhold, jfr. nærmere lovens § 18.

Reglerne i loven om radio- og fjernsynsvirksomhed må indebære, at klager, der vedrører eller viser sig at vedrøre den redaktio-

nelle bearbejdelse, primært må søges fremmet inden for rammerne af disse regler, d.v.s. ved henvendelse til Danmarks radio. Det ville efter min mening harmonere dårligt med den lovbestemte ansvarsordning – og med de underliggende principielle hensyn til den redaktionelle frihed – om der ganske frit skulle kunne gøres ansvar gældende tillige over for den pågældende administrative myndighed, her levedsmiddelstyrelsen, for at have udvist passivitet over for det udsendte indslags indhold og form. Jeg bemærker herved, at der ikke efter loven er tillagt (andre) offentlige myndigheder nogen særlig adgang til at forlange berigtigelse.

Et alternativt ansvar vil dog kunne blive aktuelt i særlige tilfælde, især hvis der er tale om forholdsvis grove forvanskninger af de fremsatte udtalelser, og/eller der er en nærliggende risiko for, at samfundsmæssige eller private interesser vil lide skade af betydning, dersom der ikke sker en korrektion.

Jeg finder det ikke påkrævet i den foreliggende sammenhæng at komme nærmere ind på, hvorvidt levedsmiddelstyrelsen burde have taget skridt til en berigtigelse af udtalelserne i TV-avisen den 9. december 1985. Jeg har herved bl.a. lagt vægt på, at foreningens henvendelse i skrivelsen af 11. december 1985 til miljøministeren, koncentrerede sig om andre spørgsmål, og at der for så vidt næppe var anledning til at overveje en eventuel berigtigelse, før tidspunktet herfor var forpasset.

Jeg har således ikke grundlag for at kritisere miljøministerens besvarelse af foreningens henvendelser.

. . . «

- 13-2.** *Ikke fundet grundlag for at kritisere, at miljøankenævnet havde berigtiget en fejlagtig afvisning af en zonelovsklage fra naturfredningsforeningen og taget sagen under realitetsbehandling. Den oprindelige afvisning skyldtes, at nævnet ikke var bekendt med, at der telefonisk var klaget rettidigt til amtskommunen. I min vurdering indgik, at amtskommunen straks havde underrettet ejerens hustru om den telefoniske klage, og at berigtigelsen skete i løbet af forholdsvis kort tid. (J. nr. 1986-1627-141).*

A's klage vedrørte miljøankenævnets afgørelse af 14. juli 1986. Ved afgørelsen omgjorde miljøankenævnet efter klage fra Danmarks Naturfredningsforening Fyns amtskommunes afgørelse af 20. december 1985. Amtskommunen havde på nærmere angivne vilkår meddelt A tilladelse til opførelse af et læskur for heste på max. 100 m². Under henvisning til områdets høje landskabelige kvalitet fandt miljøankenævnet ikke at kunne tillade bebyggelse på ejendommen.

I sin klage rejste A særligt spørgsmål om, hvorvidt miljøankenævnet var berettiget til at omgøre sin oprindelige afvisning af klagen fra Danmarks Naturfredningsforening.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at Fyns amtskommune offentliggjorde tilladelsen til opførelse af læskuret i dagpressen den 2. januar 1986. Det var i annoncen oplyst, at klagefristen var 4 uger, og at klage skulle indsendes gennem Fyns amtskommune. Klagefristen udløb således den 30. januar 1986.

Den 30. januar 1986 ringede B fra Danmarks Naturfredningsforening til amtskommunen. Under min behandling af sagen indhentede jeg amtskommunens notat om denne telefonsamtale. Notatet indeholdt følgende:

»Tlf. hertil. (B).

Naturfredningsforeningens lokalkomite påklager tilladelsen til læskuret. Skriftlig klage afsendes fra Kbh. idag.

Tlf. til Tommerup kommune med oplysning om klagen.

Tlf. til Fru (A) med oplysning om klagen.«

Den 3. februar 1986 modtog amtskommunen naturfredningsforeningens skriftlige klage af 31. januar 1986.

Amtskommunen videresendte klagen til miljøankenævnet med skrivelse af 13. marts 1986. Amtskommunen bemærkede, at »Klagen ses herfra som rettidig indgivet«.

I skrivelse af 25. marts 1986 til naturfredningsforeningen meddelte planstyrelsen som sekretariat for miljøankenævnet, at man ikke fandt at burde realitetsbehandle klagen, da ankefristen på 4 uger var overskredet. Planstyrelsen sendte samtidig A en kopi af skrivelser.

I skrivelse af 8. april 1986 meddelte amtskommunen miljøankenævnet ved planstyrelsen følgende:

»Den 30. januar 1986 ringede Danmarks Naturfredningsforening v/(B) til Fyns amts-

kommune, arkitektafdelingen, og påklagede afgørelsen, hvilket er årsagen til, at man ved oversendelsen til miljøankenævnet fandt, at klage var rettidigt indgivet. Det beklages, at dette ikke var oplyst ved oversendelsen.«

Amtskommunen sendte samtidig A en kopi af skrivelser.

I skrivelse af 14. april 1986 meddelte planstyrelsen A, at styrelsen herefter anså naturfredningsforeningens klage for rettidigt indgivet, og at man derfor havde taget klagen under realitetsbehandling.

Planstyrelsen anmodede samtidig fredningsstyrelsen om en udtalelse til brug for sagens forelæggelse for miljøankenævnet.

I en udtalelse af 1. maj 1986 erklærede fredningsstyrelsen sig enig med Danmarks Naturfredningsforening i, at der af landskabelige grunde ikke burde tillades opført nogen form for bebyggelse på A's ejendom. Fredningsstyrelsen bemærkede endvidere, at ejendommen formentlig var berørt af skovbyggelinien efter naturfredningsloven, og at en opførelse af bygninger tillige ville kræve fredningsnævnets tilladelse.

Miljøankenævnet omgjorde ved sin afgørelse af 14. juli 1986 amtskommunens afgørelse således, at der meddeltes afslag til opførelse af et læskur for heste.

Efter min gennemgang af sagen udtalte jeg følgende i en skrivelse til A:

»Deres klage vedrører

- 1) miljøankenævnets beslutning om at omgøre sin oprindelige afvisning af naturfredningsforeningens klage som for sent indgivet, og
- 2) miljøankenævnets afgørelse om at ophæve amtskommunernes tilladelse til opførelse af læskuret.

ad 1) Miljøankenævnets omgørelse af sin afvisning af naturfredningsforeningens klage.

Miljøankenævnets opfattelse, hvorefter der ikke kan ses bort fra naturfredningsforeningens telefoniske klage den 30. januar 1986, og at denne klage er rettidigt indgivet, kan ikke give mig anledning til bemærkninger.

Som det fremgår af sagen, skyldtes planstyrelsens oprindelige afvisning af naturfredningsforeningens klage da også alene det forhold, at styrelsen ikke var bekendt med den telefonisk indgivne klage. Amtskommunen havde ved en fejl, som amtskommunen har beklaget, undladt at gøre planstyrelsen opmærksom på den telefoniske klage.

Planstyrelsens afvisning af klagen var således uberettiget.

Der findes ikke i by- og landzoneloven eller i anden lovgivning vedrørende miljøankenævnet bestemmelser om, hvornår nævnet efterfølgende kan berigtige sådanne uberettigede klageafvisninger.

Bekendtgørelse nr. 728 af 28. december 1982 af forretningsorden for miljøankenævnet indeholder i § 12, stk. 2, følgende bestemmelse:

»Nævnets formand kan til enhver tid i embeds medfør eller ifølge begæring berigtige skrivefejl, som er indløbet i henseende til ord, navne eller tal, blotte regnefejl samt sådanne fejl og forglemmelser, som alene vedrører udfærdigelsens form. Den således berigtigede afgørelse træder i alle henseender i stedet for den oprindelige.«

Berigtigelsen i den foreliggende sag falder uden for rammerne af denne bestemmelse.

Med støtte i den forvaltningsretlige litteratur har ombudsmanden tidligere antaget, at forvaltningsmyndigheder i almindelighed har en videregående adgang til at berigtige fejl (jfr. Folketingets ombudsmands beretning for året 1982, s. 262). Det er således antaget, at en fejlekspedition i et vist omfang kan redresseres inden for rammerne af forvaltningsrettens almindelige regler om tilbagekaldelse af forvaltningsakter. Det vil i den forbindelse være af betydning, om fejlen er mere eller mindre åbenbar, og om der er hengået kortere eller længere tid, siden afgørelsen blev meddelt.

Efter min gennemgang af den foreliggende sag finder jeg ikke grundlag for at kritisere miljøankenævnets beslutning om at omgøre sin oprindelige afvisning og i stedet realitetsbehandle klagen fra naturfredningsforeningen som rettidig. Jeg har herved bl.a. lagt vægt på, at amtskommunen straks efter modtagelsen af naturfredningsforeningens telefoniske klage den 30. januar 1986 telefonisk underrettede Deres hustru om klagen,

og til, at planstyrelsens uberettigede afvisning af naturfredningsforeningens klage blev berigtiget i løbet af forholdsvis kort tid.

ad 2) Miljøankenævnets ophævelse af amtskommunens tilladelse til opførelse af læskuret.

Afgørelsen er truffet i henhold til by- og landzonelovens § 7, stk. 1, der indeholder følgende:

»I landzoner må der ikke uden tilladelse efter § 9 opføres ny bebyggelse, medmindre bebyggelsen er erhvervsmæssig nødvendig for den pågældende ejendoms drift som landbrugs- eller skovbrugsejendom eller for udøvelse af fiskerierhvervet . . .«

Afgørelser efter denne bestemmelse beror på en skønmæssigt præget vurdering. Efter de regler og den praksis, der gælder for min virksomhed, kan jeg ikke kritisere sådanne skønmæssige afgørelser, medmindre der foreligger særlige omstændigheder.

Efter min gennemgang af sagen finder jeg ikke, at der foreligger sådanne særlige omstændigheder, at jeg har grundlag for at kritisere miljøankenævnets afgørelse af 14. juli 1986, hvorefter der meddeltes afslag til opførelse af et læskur for heste. Det bemærkes, at by- og landzoneloven ifølge § 1 bl.a. har til formål at sikre bevarelsen af landskabelige værdier.«

I en skrivelse underrettede jeg planstyrelsen om min udtalelse. Under henvisning til, at planstyrelsen havde behandlet sagen som sekretariat for miljøankenævnet, bemærkede jeg for god ordens skyld følgende:

»Planstyrelsens beslutning om at omgøre den oprindelige afvisning og i stedet realitetsbehandle klagen fra naturfredningsforeningen synes at være truffet uden nærmere overvejelse efter de retningslinier, jeg har omtalt i konklusionen i min skrivelse til (A).

Jeg henviser herved til, at beslutningen blev truffet, uden at planstyrelsen indhentede amtskommunens notat om telefonsamtalerne den 30. januar 1986 og dermed uden kendskab til amtskommunens telefoniske underretning af klagerens hustru om naturfredningsforeningens telefoniske, rettidige klage. Det er som anført i min skrivelse til (A) et forhold, jeg har fundet at måtte til-

lægge betydelig vægt ved min vurdering af »omgørelsesbeslutningen«.

Beslutningen blev endvidere truffet af planstyrelsen som sekretariat, det vil sige uden forelægning for nævnet eller nævnsformanden.

Efter min opfattelse var beslutningen om omgørelse af afvisningen af en så tvivlsom karakter – navnlig på det da foreliggende grundlag – at beslutningen næppe burde være truffet på sekretariatsniveau.«

13-3. *Udtalt, at miljøankenævnet burde have anerkendt Grindsted Miljøgruppe som klageberettiget efter miljøbeskyttelsesloven i miløsager vedrørende virksomheden Grindsted Products.*

Kritiseret miljøankenævnets sagsbehandling forud for nævnets afgørelse vedrørende spørgsmålet om miljøgruppens klageberettigelse.

Orienteret miljøministeren og folketingets retsudvalg, særligt med henblik på det generelle spørgsmål om foreningers klageret efter miljøbeskyttelsesloven. (J. nr. 1986-727-11).

A klagede for Grindsted Miljøgruppe over, at miljøankenævnet i en afgørelse af 9. april 1986 havde indtaget det standpunkt, at Grindsted Miljøgruppe ikke var klageberettiget efter miljøbeskyttelsesloven i forhold til Ribe amtsråds miljøgodkendelser i skrivelser af 28. december 1984 af Grindsted Products' dimodan- og panodanfabrikker.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at Ribe amtsråd i en skrivelse af 28. december 1984 til Grindsted Products efter ansøgning meddelte miljøgodkendelse af den eksisterende dimodanfabrik i næringsmiddelafdelingen samt udvidelse af produktionstiden på denne fra 5 til 7 døgn om ugen. I en samtidig skrivelse meddelte amtsrådet endvidere virksomheden godkendelse af den eksisterende panodanfabrik og tilhørende rørkølerenhed og køletromle samt udvidelse af driftstiden på disse anlæg fra 5 til 7 døgn om ugen. I begge godkendelsesskrivelser var der bl.a. fastsat nærmere vilkår vedrørende støj, luftemissioner, lugt, affald, spildevand og kontrolforanstaltninger.

I to skrivelser af 24. januar 1985 indbragte »Grindsted Miljøgruppe, Ågruppen«, amtsrådets miljøgodkendelse af dimodan- og panodanfabrikkerne for miljøstyrelsen. Skrivelserne indeholdt enslydende indsigelser imod udvidelsen fra 5 til 7 døgn drift, »idet dette betyder

en øget forurening af Grindsted Å«. Desuden mente gruppen, at det var forkert, at virksomheden selv skulle kontrollere luft, støj og vandforurening. Skrivelserne var for miljøgruppen undertegnet af B.

Amtsrådet videresendte klagerne sammen med akterne i de to sager til miljøstyrelsen.

Miljøstyrelsen meddelte i en skrivelse af 13. september 1985 Grindsted Products, at miljøstyrelsen havde gennemgået sagerne og fandt på baggrund af den tekniske gennemgang, at behandlingen af navnlig luftforureningen fra anlæggene var så mangelfuld, at sagerne burde hjemvises til fortsat behandling i amtsrådet som første instans. Miljøstyrelsen fremhævede i den forbindelse en række nærmere angivne forhold. Miljøstyrelsen ophævede samtidig amtsrådets godkendelser af panodan- og dimodanfabrikkerne.

I skrivelse af 10. oktober 1985 indbragte Grindsted Products miljøstyrelsens afgørelse af 13. september 1985 for miljøankenævnet. Virksomheden gjorde bl.a. gældende, at Grindsted Miljøgruppe, Ågruppen, ikke som gruppe betragtet kunne anses for ankeberettiget efter miljøbeskyttelseslovens § 74, og at virksomheden derfor opfattede den indkomne klage som en personlig klage fra B, hvis individuelle, væsentlige interesse i sagens udfald kun kunne omfatte Grindsted Å.

I skrivelse af 22. januar 1986 anmodede miljøankenævnet miljøstyrelsen om en udtalelse i anledning af Grindsted Products' bemærkning om miljøgruppens klageberettigelse.

I den anledning anmodede miljøstyrelsen i skrivelse af 28. januar 1986 B om nærmere oplysninger vedrørende miljøgruppen. Styrelsen bemærkede, at det i den forbindelse ville være nødvendigt, at B over for styrelsen dokumenterede strukturen i opbygningen af miljøgruppen, herunder det nærmere indbyrdes forhold imellem Grindsted Miljøgruppe, Ågruppen, og dennes enkelte medlemmer. Styrelsen bad særligt om oplysninger vedrørende fuldmagtsforholdet mellem miljøgruppen, Ågruppen, samt de af gruppens enkelte medlemmer, som måtte være individuelt klageberettiget.

I skrivelse af 6. februar 1986 svarede »Grindsted Miljøgrupper« ved C miljøstyrelsen følgende:

» . . .

Grindsted Miljøgrupper udgøres af en række personer bosiddende i Grindsted by og nærmeste omegn. Vi har i vort arbejde med miljøspørgsmål opdelt os i en række undergrupper, hvis arbejde dog samles op på fællesmøder, hvor alle væsentlige beslutninger, som f.eks. ankesager, træffes.

Anken angående Panodan/dimodan-sagerne vedrørende Grindsted Products blev således også forud for indsendelsen til Miljøstyrelsen indgående behandlet på et sådant fællesmøde, hvor (B) af de fremmødte fik udtrykkelig fuldmagt til på deres vegne og dermed Grindsted Miljøgruppens vegne at anke sagen til ovennævnte instans.

Disse medlemmer, hvoraf nogle har underskrevet dette brev, må klart anses for at have »individuel, væsentlig interesse i sagens udfald«, idet de har deres bopæl og daglig færdes i Grindsted Products' umiddelbare nærhed, og derved udsættes for såvel lugtmæssige gener, som eventuelle andre – måske endnu ukendte gener.«

Skrivelsen var på miljøgruppernes vegne underskrevet af 8 enkeltpersoner med nærmere angivet bopæl i Grindsted.

Med skrivelse af 6. marts 1986 videresendte miljøstyrelsen Grindsted Miljøgruppens oplysninger til miljøankenævnet. Miljøstyrelsen bemærkede, at det fremdeles var styrelsens opfattelse, at Grindsted Miljøgruppe, Ågruppen, måtte anses for at opfylde betingelserne for klageberettigelse i de to sager, der var indbragt

for miljøankenævnet, og at den omstændighed, at de konkrete klageskrivelser var underskrevet af B med bopæl i Hejnsvig, ikke kunne ændre i den faktiske omstændighed, at klagerne var indgivet på vegne af personer, som havde individuel, væsentlig interesse i sagens udfald. Styrelsen bemærkede herved, at samme personkreds tidligere havde optrådt som klager i andre sager vedrørende Grindsted Products' virksomhed i Grindsted og ikke var blevet afvist som klager i disse sager.

Ved sin afgørelse i skrivelsen af 9. april 1986 indtog miljøankenævnet det standpunkt, at Grindsted Miljøgruppe, Ågruppen, ikke var klageberettiget efter miljøbeskyttelsesloven i de to sager vedrørende panodan- og dimodan-fabrikkerne. I tilslutning hertil anførte ankenævnet:

» . . .

Begrundelsen for dette standpunkt er, at en miljøgruppe som den i sagen omhandlede ikke i selve loven er optaget som klageberettiget, jfr. herved lovens § 74. Klageberettigelse vil herefter kun foreligge i det foreliggende tilfælde, såfremt klage indgives af personer eller foreninger m.v., som omfattes af bestemmelsen i § 74, stk. 3, »enhver, der må antages at have en individuel, væsentlig interesse i sagens udfald.« En sådan interesse som denne sidste foreligger efter gældende praksis normalt kun i sådanne tilfælde, hvor interessen kan henføres til sådanne særlige rettigheder, der berøres af virksomhedens forurening, hvilket typisk vil sige en klagers rettigheder med hensyn til beboelse på egen eller lejet ejendom.

Til de efterfølgende under nævnets behandling af sagen indkomne oplysninger om, at miljøgruppen rummer medlemmer, som har en individuel, væsentlig interesse i sagens udfald, skal nævnet bemærke, at man i det foreliggende tilfælde, hvor sagen blev påklaget til miljøstyrelsen af miljøgruppen som sådan, og hvor man også efterfølgende har tilkendegivet, at det er miljøgruppen, der efter fællesmøde tager stilling til, om klage skal indgives, må nære betænkelighed ved at anse gruppen som klageberettiget, idet en anerkendelse vil få omfattende konsekvenser med hensyn til kredsen af klageberettigede. Det må således forudses, at en række foreninger af vidt forskellig art vil kunne påberåbe sig klageberettigelse, hvis blot de kan henvise til, at de har medlemmer med en individuel, væsentlig interesse. Nævnet skal i denne forbindelse bemærke, at en forening

efter gældende praksis kan optræde som mandatar for en klageberettiget, men at det i så fald må fremgå klart af sagen, at det er de enkelte klageberettigedes personlige interesser, som varetages af foreningen i den konkret foreliggende sag.

Miljøankenævnet må derfor indtage det standpunkt, at den i sagen omhandlede miljøgruppe ikke er klageberettiget, da ovennævnte forudsætninger ikke er tilstede, og da klageberettigelse ikke kan begrundes i varetagelse af almindelige miljøinteresser i området.

...«

Som konsekvens af sit standpunkt ophævede miljøankenævnet miljøstyrelsens afgørelse. Herved bortfaldt miljøstyrelsens ophævelse af amtsrådets godkendelser.

Miljøministeren besluttede senere på eget initiativ at tage amtsrådets godkendelser op til nærmere undersøgelse og afgørelse, jfr. miljøbeskyttelseslovens § 69 a. På dette grundlag var sagen ved afgivelsen af min beretning under (fornyet) behandling i miljøstyrelsen.

Efter min gennemgang af sagen udtalte jeg følgende i en skrivelse til A:

»For indgivelse af klage til miljøstyrelsen gælder efter miljøbeskyttelseslovens § 74, stk. 1, nr. 3, at kommunalbestyrelsens, amtsrådets og Hovedstadsrådets afgørelser kan påklages af »enhver, der må antages at have en individuel, væsentlig interesse i sagens udfald«. En tilsvarende bestemmelse findes i miljøbeskyttelseslovens § 80, stk. 1, nr. 2, for så vidt angår klage til miljøankenævnet. Klage kan herudover indgives af den, til hvem afgørelsen er rettet, samt af nærmere angivne myndigheder og foreninger.

I forarbejderne til bestemmelsen i miljøbeskyttelseslovens § 74, stk. 1, nr. 3, er bl.a. anført følgende:

» . . .

Udtryksmåden er i overensstemmelse med gængs forvaltningsretlig teori. Anvendelsen af denne retningslinje kan imidlertid medføre, at det umiddelbart kan forekomme tvivlsomt, hvorvidt foreninger eller grupper, der repræsenterer interesser på miljøbeskyttelsesområdet, f.eks. naturbeskyttelses- eller sportsfiskerinteresser, kan indbringe en

sag for klagemyndigheden som normal klagesag. Afgørende i så henseende må være, hvorvidt den pågældende forening kan siges at repræsentere en personkreds, hvis individuelle, væsentlige interesser direkte berøres af beslutningen. Således må f.eks. en grundejerforening kunne klage over en godkendelse til oprettelse af en losseplads i nærheden af foreningens område, når pladsen kan tænkes at medføre ulemper for medlemmerne, og en sportsfiskerforening må kunne klage over en afgørelse vedrørende forurening af et vandløb, som foreningens medlemmer har interesse i. Repræsenterer foreningen derimod ikke en sådan kreds, eller har den personkreds, foreningen repræsenterer, ingen direkte tilknytning til det omhandlede forhold, f.eks. fordi foreningen i højere grad varetager en initiativtagende og opinionsdannende interesse, vil det næppe være rigtigt, at en sådan forening har klageadgang. . . .

...«

(Folketingstidende 1972/73, tillæg A, bind 2, spalte 4014.)

Efter det oplyste har miljøankenævnet lagt til grund, at i hvert fald nogle af Grindsted Miljøgruppe, Årgruppens medlemmer har en sådan individuel, væsentlig interesse i sagens udfald, at de på egen hånd ville være klageberettigede. Ankenævnet har imidlertid heroverfor lagt afgørelsen vægt på, at klagen er indgivet af miljøgruppen (foreningen) som sådan, og at det ikke fremgår af sagen, at det er de pågældende medlemmers personlige interesser, gruppen har varetaget ved klagens indgivelse.

Ankenavnets standpunkt berører det almindelige spørgsmål om betingelserne for at kunne anerkende en gruppe, forening eller anden juridisk person som klageberettiget efter miljøbeskyttelsesloven.

Loven indeholder i § 74, stk. 2-6, en opremsning af nogle landsdækkende organisationer, som er tillagt klageret, uanset om enkeltmedlemmer måtte have klageret som personligt berørte. Det nævnte spørgsmål er således for disse foreningers vedkommende besvaret direkte i loven. Men der er ikke herved taget stilling til spørgsmål om (andre) foreningers klageberettigelse på grundlag af lovens almindelige krav om individuel, væsentlig interesse. Jeg henviser til den ovenfor

citerede motivudtalelse om, at en forening efter omstændighederne kan repræsentere en personkreds, der har sådan interesse, således at foreningen derved vil være klageberettiget.

Et andet yderpunkt for besvarelsen af spørgsmålet om foreningers klageret er tilfælde, hvor der foreligger et egentligt fuldmagtsforhold. Det følger af almindelige retsgrundsætninger, se nu forvaltningslovens § 8, at en person som udgangspunkt altid vil kunne vælge at lade sig repræsentere af andre, f.eks. af en forening, ved udnyttelsen af sine rettigheder i forhold til myndighederne. Disse kan om nødvendigt forlange dokumentation for fuldmagtsforholdet. Der kan ikke stilles særlige betingelser med hensyn til, hvilke foreninger der på denne måde kan optræde som repræsentant for personer, der er individuelt klageberettiget efter miljøbeskyttelsesloven. Det er uden betydning, om det er en grundejerforening, en fagforening eller en miljøgruppe, som indgiver klage, hvis det sker på et medlems vegne.

Inden for de anførte yderpunkter må der efter min opfattelse foretages en konkret vurdering af, om den omhandlede forening ud fra de foreliggende oplysninger »kan siges at repræsentere« personer, der har individuel, væsentlig interesse i sagens udfald. Ved denne vurdering er det nærliggende at lægge vægt på, navnlig:

- om et betydeligt antal af foreningens medlemmer berøres af den trufne afgørelse på en sådan måde, at de selv ville kunne påklage beslutningen, og/eller
- om foreningen ved sit navn, formålsbestemmelser eller på anden måde almindeligt fremtræder som repræsentant for interesser, der beskyttes gennem klageadgangen efter § 74, stk. 1, nr. 3, det vil sige miljøbeskyttelsesinteresser, der er knyttet til medlemmernes ejendom, bolig eller arbejde m.v. i nærheden af den forurenende virksomhed.

Jævnfør herved ombudsmandens udtalelse i sagen omtalt i Folketingets ombudsmands beretning for året 1980, s. 501 ff. (navnlig s. 512), vedrørende Danmarks Sportsfiskerforbund.

For så vidt en vurdering efter disse retningslinier falder ud til fordel for anerken-

delse af foreningens klageret, er det efter min opfattelse ingen betingelse, at medlemmerne i den konkrete sag har givet foreningen fuldmagt til at indgive klage på deres vegne. I tvivlstilfælde må klagemyndigheden indhente nærmere oplysninger om medlemmernes individuelle klageret, og om, hvilke interesser foreningen varetager. Hvis vurderingen falder ud til, at foreningens klageret efter de nævnte retningslinier ikke kan anerkendes, bør der efter omstændighederne gives foreningen lejlighed til herefter at redegøre for, om foreningen har fuldmagt til at handle på vegne af et eller flere medlemmer, som selv er klageberettigede, jfr. mine bemærkninger ovenfor.

Det følger af de anførte, generelle betragtninger, at jeg ikke er enig i miljøankenævnets afgørelse, for så vidt denne forudsætter – hvad den synes at gøre – at en forening, der har medlemmer med individuel, væsentlig interesse i sagens udfald, kun er klageberettiget, hvis der foreligger et egentligt fuldmagtsforhold, for så vidt angår disse medlemmer.

Miljøankenævnets afgørelse er således efter min opfattelse forkert som byggende på en fejlagtig forståelse af miljøbeskyttelseslovens regler vedrørende foreningers klageadgang.

På det foreliggende grundlag er jeg mest tilbøjelig til at mene, at en vurdering efter de retningslinier, jeg har anført ovenfor, måtte føre til, at Grindsted Miljøgruppe, Årgruppen, anerkendtes som klageberettiget i forhold til Ribe amtsråds miljøgodkendelse af Grindsted Products' dimodan- og panodanfabrikker, jfr. miljøstyrelsens afgørelse. Jeg henviser til de foreliggende oplysninger om medlemmernes bopæl og til foreningens allerede ved navnet tilkendegivne formål.

Jeg finder det kritisabelt, at miljøankenævnet – ud fra den retsopfattelse, afgørelsen bygger på – ikke betragtede miljøgruppens skrivelse af 6. februar 1986 som attestation for, at gruppen havde fuldmagt til at indgive klage på de pågældende medlemmers vegne, eller dog, når alternativet var afvisning af sagen, gav gruppen lejlighed til at redegøre nærmere for, hvorvidt klagen skulle anses for indgivet på vegne af en eller flere, individuelt klageberettigede medlemmer. (Efter det for mig oplyste bor et af de

underskrivende medlemmer i en afstand af ca. 400 m fra virksomheden.)

Jeg har gjort miljøankenævnet bekendt med min opfattelse.

Jeg har endvidere orienteret miljøministeren og miljøstyrelsen, samt folketingets retsudvalg om min opfattelse særlig med henblik på det generelle spørgsmål om foreningers klageret efter miljøbeskyttelsesloven.

Da sagen vedrørende miljøgodkendelse af Grindsted Products, dimodan- og panodanfabrikkerne, nu er under behandling i miljøstyrelsen på grundlag af »call-in« bestemmelsen i lovens § 69 a, har jeg ikke fundet anledning til at foretage videre i sagen.

...«

13-4. *Kritiseret levnedsmiddelstyrelsens behandling af en sag om forbud mod videreforhandling af et slankemiddel. Forbudet var meddelt på grundlag af levnedsmiddellovens § 23 om vildledende produktoplysninger.*

De kritiserede forhold drejede sig bl.a. om undladt partshøring, om tilsidesættelse af reglen i offentlighedslovens § 11 (nu forvaltningslovens § 11) og om styrelsens stillingtagen til klage over realitetsafgørelsen, inden der forelå en endelig administrativ afgørelse vedrørende klagen over sagsbehandlingen.

Henstillet til levnedsmiddelstyrelsen at tilbagekalde en over for anklagemyndigheden fremsat begæring om tiltalerejsning. (J. nr. 1986-989-11).

Advokat A klagede for A/S B ved læge C til ombudsmanden over levnedsmiddelstyrelsens afgørelse af 23. maj 1986 og miljøministeriet, departementets skrivelse af 7. juli 1986 vedrørende en sag om udstedelse af forbud mod forhandling af lægeurttabletterne »Minus-kalorier«.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at produktet »Minus-kalorier« blev markedsført af B kort før jul 1985. Der var en del pressemøntale i den forbindelse og i den følgende tid, herunder kritisk omtale i Ekstrabladet.

Levnedsmiddelstyrelsen indledte i begyndelsen af februar 1986 en undersøgelse af, om forhandlingen af »Minus-kalorier« var i strid med levnedsmiddellovgivningen. Den umiddelbare anledning var en henvendelse i skrivelse af 6. februar 1986 fra en journalist ved Ekstrabladet. Henvendelsen var vedlagt forskelligt materiale om A's klienters produkt, heriblandt en artikel, forfattet af læge D m.fl., som var indleveret til, men endnu ikke trykt i Ugeskrift for Læger. I artiklen gjorde D m.fl. gældende, at produktet ikke havde en sådan slankende effekt, som var angivet på produktets emballage.

Levnedsmiddelstyrelsen gav i skrivelse af 7. marts 1986 levnedsmiddelkontrollen i København følgende meddelelse:

»Levnedsmiddelstyrelsen modtog den 6. februar 1986 en henvendelse vedrørende (C's) slankepille »Minuscal™ «.

Styrelsen modtog en lang række avisartikler, skriftligt materiale vedrørende »Minuscal™ «, som var blevet udleveret til journalister på et pressemøde om produktet, samt (D's) manuskript til Ugeskrift for Læger (er accepteret for publikation) og artikel ved Søgård Andersen, Tidsskrift Norges Lægeforening.

Den 11. februar 1986 indkøbte levnedsmiddelstyrelsen hos Materialisten, Høje Gladsaxe Center, en pakke »Minuscal™ « til vurdering af såvel mærkning som sammensætning.

Mærkning

Selve produktet er bl.a. mærket med følgende:

Benævnelsen: »Minuskalorier«

Varemærket: »Minuscal™ «

»De kan spise normalt og alligevel tabe Dem, fordi »MINUS KALORIER« trækker fra i kalorieregnskabet.«

I det skriftlige materiale, der er udleveret til journalisterne, er det anført, at årsagen til pil-

lernes slankende effekt er, at de sætter stofskiftet i vejret.

Sammensætning

Levnedsmiddelstyrelsen har ud fra produktets mærkning, brochuren, der er indlagt i pakningen, samt en undersøgelse af selve pillerne foretaget vurdering af de anvendte urter i pillerne.

Resultatet heraf er, at det eneste indholdsstof, der kan tilskrives at forøge energiomsætningen, er koffein.

Den daglige indtagelse af koffein via disse piller er betydningsløs i forhold til den mængde, der skal til for at virke slankende.

(D) et al, 1986 viser at »Minuscal™« ved den foreskrevne dosering ikke påvirker energistofskiftet.

Konklusion

Levnedsmiddelstyrelsen finder ikke, at det er videnskabeligt dokumenteret, at slankepillen »Minuscal™« har slankende effekt, hvorfor man finder, at markedsføringen herunder mærkningen af »Minuscal™« er vildledende og i strid med § 23 i levnedsmiddeloven. Det samme gør sig gældende for brochure samt skriftligt materiale.

På denne baggrund skal man anmode levnedsmiddelkontrollen om at foretage sig det videre fornødne i sagen.

Samtidig anmodes levnedsmiddelkontrollen om at holde levnedsmiddelstyrelsen underrettet om, hvad der passerer i sagen.«

Styrelsen tilsendte efter det oplyste ikke i denne forbindelse levnedsmiddelkontrollen det materiale, som styrelsen havde modtaget fra den pågældende journalist, eller andet materiale, som havde dannet grundlag for den i skrivelsen indeholdte konklusion.

Den 7. marts 1986 var en fredag. Mandag, den 10. marts 1986, blev levnedsmiddelstyrelsens skrivelse omtalt i Ekstrabladet. A anmodede om og modtog samme dag en kopi af skrivelsen.

Den 11. marts 1986 sendte A pr. telefax levnedsmiddelstyrelsen en anmodning om at få en kopi af »den henvendelse, som levnedsmiddelstyrelsen har modtaget 6.2.86 ifølge styrelsens skrivelse af 7.3. d.å. til levnedsmiddelkontrollen« samt en kopi af »eventuelle bilag, som medfulgte henvendelsen af 6.2.86«.

Den 12. marts 1986 foretog levnedsmiddelkontrollen i København eftersyn på B's forretningsadresse. Eftersynsattesten er på en fortrykt blanket, hvor der er afkrydset »væsent-

lige« mangler vedrørende stoffernes mærkning og informationsmateriale. Herefter er som pålæg meddelt virksomheden:

»at ophøre med forhandling af lægeurtabletterne »Minus-Kalorier«, at tilbagekalde de i detailforretninger og lignende beroende pakninger »Minus-Kalorier« samt udsendt informationsmateriale.«

Det var tilføjet, at »manglerne må afhjælpes straks.«

Den 13. marts 1986 sendte levnedsmiddelstyrelsen A det materiale, han havde bedt om den 11. marts 1986. Samme dag (men før A havde modtaget materialet fra levnedsmiddelstyrelsen) overbragte han styrelsen en skriftlig indsigelse mod behandlingen af sin begæring den 11. marts 1986 om aktindsigt. A anførte, at det forhold, at levnedsmiddelkontrollen den 12. marts 1986 havde udstedt påbud til B, uanset at A havde begæret aktindsigt, var en tilsidesættelse af offentlighedslovens § 11. Styrelsen burde efter A's opfattelse omgående efter modtagelsen af aktindsigtsbegæringen »have orienteret levnedsmiddelkontrollen i København herom, idet ((A) gik) ud fra, at levnedsmiddelkontrollen på denne baggrund havde undladt at udstede det påg. påbud«. A henviste videre til, at han formentlig, når han havde modtaget aktindsigt, ville have forlangt, at sagens afgørelse blev udsat i henhold til offentlighedslovens § 12.

Herudover bemærkede A, at det havde været styrelsens pligt selv at anmode B om en udtalelse, inden afgørelse blev truffet. I denne forbindelse gjorde A gældende, at det var levnedsmiddelstyrelsen bekendt, at der mellem overlæge D og C verserede en faglig tvist om »Minus-kalorier« og dets virkninger.

På denne baggrund bad A levnedsmiddelstyrelsen henstille til levnedsmiddelkontrollen i København at annullere påbudet samt orientere denne myndighed om, at parten havde begæret aktindsigt, og at anmodningen endnu ikke var efterkommet.

A underrettede samtidig levnedsmiddelkontrollen i København om skrivelsen af 13. marts 1986 til levnedsmiddelstyrelsen.

I skrivelse af 14. marts 1986 besvarede levnedsmiddelstyrelsen A's brev af 13. marts 1986. Styrelsen afviste, at der skulle være sket en overtrædelse af offentlighedslovens § 11, idet styrelsen på det tidspunkt, hvor A's anmodning om aktindsigt blev modtaget i styrelsen, havde anmodet levnedsmiddelkontrollen i Køben-

havn om at tage sagen op, til behandling. »(Da) styrelsens skrivelse (af 7. marts 1986) tidsmæssigt ligger forud for modtagelsen af begæring om aktindsigt, og levnedsmiddelstyrelsen ikke ved den nævnte skrivelse har truffet nogen afgørelse i sagen, men alene har givet udtryk for den opfattelse, at der var tale om ulovlig markedsføring af produktet«, fandt styrelsen ikke, at offentlighedslovens § 11 eller § 12 kunne komme til anvendelse. Styrelsen havde derfor ikke til hensigt at henstille til levnedsmiddelkontrollen at annullere påbudet.

Den 14. marts 1986 besvarede A styrelsens skrivelse af 13. marts 1986, hvorved styrelsen imødekom hans anmodning om aktindsigt. Det udleverede materiale bestyrkede efter A's mening den opfattelse, han havde fremsat i skrivelser af 13. marts 1986, og hvorefter styrelsen havde handlet i strid med offentlighedslovens § 11 og § 12 samt tilsidesat almindelige krav om partshøring. A pegede herved på, at sagen var startet på grundlag af en henvendelse som et led i en pressekampagne fra Ekstrabladets side, hvilket burde have manet styrelsen til at udvise forsigtighed. A ønskede oplyst, hvilke selvstændige undersøgelser styrelsen havde gennemført fra begyndelsen af februar til begyndelsen af marts, herunder hvilke forsøg der var gennemført fra styrelsens side.

I skrivelse af 18. marts 1986 svarede A på styrelsens skrivelse af 14. marts 1986. Han fastholdt, at der var handlet i strid med offentlighedslovens § 11 og § 12. A anførte, at »også levnedsmiddelkontrollen hører under den offentlige forvaltning, som i relation til offentlighedslovens bestemmelser behandles som en enhed. Myndighederne kan naturligvis ikke omgå offentlighedslovens regler om aktindsigt og kontradiktion ved at undlade at orientere hinanden om adressatens anmodninger i en sag, som er under behandling, og styrelsen har jo nødvendigvis været bekendt med, at sagen var under behandling i Københavns kommune. Man kan imidlertid ikke bebrejde kommunen, at den har udstedt førnævnte påbud af 12. ds., idet kommunen telefonisk over for mig har oplyst, at styrelsen overhovedet ikke har orienteret kommunen om den begærede aktindsigt«. A bemærkede videre, at der i en sag af den foreliggende karakter – som alene drejede sig om mærkning – ikke kunne være behov for en mere hastig sagsbehandling, end at man kunne have nået at indhente en udtalelse fra B.

I en skrivelse, også af 18. marts 1986, til levnedsmiddelkontrollen forlangte A, at påbudet af 12. marts 1986 øjeblikkeligt blev annulleret, og at der samtidig blev givet A's klienter en frist til at afgive en udtalelse. En sådan udtalelse ville foreligge i løbet af 14 dage.

Levnedsmiddelstyrelsen svarede på A's breve af 14. og 18. marts 1986 i en skrivelse af 20. marts 1986:

» . . .

Levnedsmiddelstyrelsen skal hertil oplyse, at det, styrelsen har vurderet, er den farmakologiske effekt af de i pillerne indgående ingredienser. Ingredienserne fremgår dels af mærkningen på pakningen, dels af det slankehæfte, der er indlagt i pakningen. Herudover er pillerne vejet for at få et skøn over indholdet af tablethjælpstoffer.

Pillerne består af matéblad, guaranafrø og colanød, som indeholder koffein samt mindre mængder af andre xanthin-alkaloider. Disse stoffer virker diuretisk (vanddrivende). Det skal bemærkes, at et døgn dosering med »Minuscal™« svarer til mindre end det normale koffeinindhold i et par kopper kaffe. Drogerne jernurt og danianblad har også diuretisk virkning. Herudover har styrelsen fundet, at danianblad og matéblad har laksativ (afførende) effekt. De anvendte cellulosederivater (tablethjælpstoffer), der ud fra vejning af tabletterne skønnes at udgøre ca. 0,6 g/daglig dosering, har næppe laksativ effekt i så beskedne mængder.

Ingen af de anvendte droger er i den litteratur, som levnedsmiddelstyrelsen er i besiddelse af, beskrevet at kunne sætte stofskiftet i vejret.

Levnedsmiddelstyrelsen har ingen bemærkninger til det øvrige i brevene anførte.

I skrivelse af 3. april 1986 klagede A over påbudet af 12. marts 1986. Klagen blev indgivet til »Københavns kommune, magistratens 5. afdeling«, som angivet i den klagevejledning, der medfulgte påbudsskrivelsen.

A gjorde for det første gældende, at påbudet var ugyldigt på grund af de sagsbehandlingsfejl, han tidligere havde påberåbt sig, det vil sige tilsidesættelse af offentlighedslovens §§ 11 og 12 samt en krænkelse af den almindelige grundsætning om partshøring. Under hensyn til at levnedsmiddelstyrelsen efter A's opfattelse bar ansvaret for de begåede fejl, anmodede han om, at spørgsmålet om ugyldighed på grund af overtrædelse af sagsbehandlingsreg-

ler ikke blev afgjort af styrelsen, men behandlet af miljøministeriets departement.

I tilslutning til de tidligere påberåbte sagsbehandlingsfejl anførte A, at der i forbindelse med udstedelsen af påbudet var sket en tilsidesættelse af det almindelige officialprincip med hensyn til sagens oplysning. A sigtede hermed til, at styrelsens tilkendegivelse af 7. marts 1986 alene var støttet på overlæge D's artikel, uanset at der mellem den pågældende overlæge og C verserede en videnskabelig debat om pillernes virkning, og at overlæge D selv reklamerede for et konkurrerende produkt »Hvidovre-Kuren«. Det forekom A overfladisk og usagligt alene at træffe afgørelsen på grundlag af en litteratur, som iøvrigt ikke var nærmere angivet og herudfra slutte, at pillerne skulle være uden slankende effekt. Styrelsen sås ikke at have foretaget selvstændige undersøgelser i form af forsøg eller lignende, og den samlede sagsbehandling efterlod det indtryk, at afgørelsen i realiteten var truffet alene på grundlag af overlæge D's indlæg.

»Så ministeriet mod forventning måtte finde det rigtigt at træffe realitetsafgørelse i sagen«, gjorde A gældende, at der hverken forelå mangler, for så vidt angik mærkningen, eller i det informationsmateriale, som fulgte med pillerne. A vedlagde i denne forbindelse en redegørelse af 3. april 1986 udarbejdet af C. Redegørelsen dokumenterede efter A's mening, at B havde gennemført omfattende kliniske forsøg med produktet, som han burde have haft lejlighed til at fremlægge på et langt tidligere tidspunkt, og inden myndighederne traf afgørelse i sagen.

Afslutningsvis bemærkede A, at »såfremt ministeriet ønsker at optage sagen til realitetsbehandling, forbeholder jeg mig en mundtlig forhandling, forinden afgørelse træffes. Tidspunktet herfor kan aftales med mit kontor«.

Københavns kommune, magistratens 5. afdeling, videresendte med skrivelse af 15. april 1986 A's klage til levnedsmiddelstyrelsen. Magistraten oplyste, at der ikke i klagen var anført grunde, som kunne give magistraten anledning til at annullere påbudet.

Herefter skete der ikke noget i sagen, før levnedsmiddelstyrelsen traf afgørelse i en skrivelse af 23. maj 1986 til A. Styrelsen anførte følgende:

» . . .

Levnedsmiddelstyrelsen har gennemgået det fremsendte materiale. Styrelsen finder ikke, at

der i materialet findes videnskabelig dokumentation for påstandene, der ligger i benævnelsen »Minuskalorier«, varemærket »Minuscal™«, sætningen »De kan spise normalt og alligevel tabe Dem, fordi »MINUS KALORIER« trækker fra i kaloriregnskabet«, eller de påstande som er anført i det materiale, som er blevet udleveret til journalister på et pressemøde.

På denne baggrund stadfæster levnedsmiddelstyrelsen den af Københavns kommune, levnedsmiddelkontrollen, den 12. marts 1986 truffede afgørelse.

Denne afgørelse kan ifølge delegationsbekendtgørelsens § 5 (bekendtgørelse nr. 329 af 25. juni 1985) ikke indbringes for anden administrativ myndighed.

For så vidt De har anført, at der under sagens behandling i levnedsmiddelstyrelsen er sket formelle fejl, har levnedsmiddelstyrelsen i dag videresendt sagen til miljøministeriet, departementet, idet styrelsen har vedlagt sagens akter.«

I skrivelse af samme dato videresendte levnedsmiddelstyrelsen sagen til miljøministeriets departement under henvisning til A's anmodning om, at spørgsmålet om ugyldighed på grund af sagsbehandlingsfejl blev behandlet af departementet.

Under henvisning til levnedsmiddelstyrelsens afgørelse af 23. maj 1986 pålagde levnedsmiddelkontrollen i København ved skrivelse af 9. juni 1986 B at efterkomme levnedsmiddelkontrollens påbud af 12. marts 1986. Hvis påbudet ikke var efterkommet senest 14 dage efter modtagelsen af brevet, ville sagen blive gjort til genstand for retslig påtale.

I en skrivelse, også af 9. juni 1986, til miljøministeriet, departementet, fremsatte A indsigelse imod levnedsmiddelstyrelsens behandling af sagen. Styrelsen burde have taget stilling til hans formelle indsigelser, førend styrelsen traf afgørelse om sagens realitet. Der var tale om tilsidesættelse af sagsbehandlingsregler, hvis tilsidesættelse normalt medfører forvaltningsaktens ugyldighed. Disse spørgsmål skulle derfor i overensstemmelse med almindelige retsprincipper have været behandlet først.

A fandt det i strid med god forvaltningsskik, at styrelsen ikke havde afventet den mundtlige forhandling, som han i skrivelsen af 3. april 1986 havde udbedt sig i tilfælde af, at »ministeriet« ønskede at realitetsbehandle sagen.

Den 1. juli 1986 afgav levnedsmiddelstyrelsen efter anmodning en udtalelse til brug for

departementets stillingtagen til A's klage over begåede sagsbehandlingsfejl. Levnedsmiddelstyrelsen anførte om A's anbringende om overtrædelse af offentlighedslovens §§ 11 og 12 følgende:

» . . .

Levnedsmiddelstyrelsen har ikke »truffet en afgørelse« (forvaltningsakt) i brev af 7. marts 1986. Derimod er der tale om en vejledende udtalelse, hvori der alene er tale om en vurdering af lovligheden af markedsføringen (reklameringen m.v.) for produktet. (Advokaten har tilsluttet sig ovenstående i brev af 18. marts 1986.)

Dette stemmer overens med opgavefordelingen mellem levnedsmiddelstyrelsen og levnedsmiddelkontrollenhederne, jfr. levnedsmiddelovens § 44, hvorefter det er kommunerne, der fører tilsyn med lovens overholdelse. Det er iøvrigt styrelsens opfattelse, at der ikke ved det nedlagte forbud skabes ny ret. Det er således ikke kommunens afgørelse i sig selv, der gør produktets markedsføring ulovlig. Kommunens afgørelse går alene ud på at sikre mod fortsatte ulovligheder ved at pålægge firmaet at trække varerne tilbage. Kommunen kunne i stedet have valgt straks at indgive politianmeldelse for den skete overtrædelse af levnedsmiddeloven.

Endvidere er levnedsmiddelstyrelsens udtalelse dateret 7. marts 1986, mens anmodningen om at få tilsendt kopi af henvendelsen af 6. marts 1986 er dateret 11. marts 1986.

For så vidt angår spørgsmålet om styrelsens pligt til at orientere levnedsmiddelkontrollen i København om advokatens henvendelse af 11. marts 1986, finder styrelsen ikke, at offentlighedsloven stiller krav herom. Dertil kommer, at advokaten på tidspunktet for aktindsigt begæringens indgivelse vidste, at sagen verserede i Københavns kommune, idet levnedsmiddelstyrelsen ved telefax den 10. marts 1986 orienterede advokaten ved en kopi af styrelsens skrivelse af 7. marts 1986 til Københavns kommune.

Styrelsen finder i øvrigt under alle omstændigheder, at væsentlige hensyn til offentlige interesser bevirker, at sagen – uanset en eventuel begæring om aktindsigt – straks burde afgøres, jfr. nedenfor om kontradiktion.«

Levnedsmiddelstyrelsen afviste A's påstand om, at der var sket en krænkelse af almindelige grundsætninger om kontradiktion. Herom anførte styrelsen følgende:

»Partshøring – det vil sige parternes ret til at udtale sig, inden en sag afgøres – er et princip, der er et led i god sagsbehandling, men dog kun hvor væsentlige offentlige (eller private) hensyn ikke taler derimod. I denne sag, hvor styrelsen ud fra deklARATIONEN kan vurdere, at der er tale om et produkt, som ikke har slankende virkning, og hvor forbrugere i stort tal køber produktet, vildledt af deklARATION og markedsføring, må det offentlige handle hurtigt. Det må i denne forbindelse påpeges, at et af hovedformålene bag levnedsmiddeloven er at sikre forbrugerne mod vildledende markedsføring. Styrelsen har derfor vurderet, at hensynet til forbrugerne i første række måtte varetages.

Disse betragtninger svarer i øvrigt til dem, der ligger til grund for den nye forvaltningslovs § 19.

Endvidere bemærkes, at levnedsmiddelkontrollen i København med brev af 24. marts 1986 fremsendte firmaets klage. Med firmaets klage fulgte alt det materiale, der lå til grund for levnedsmiddelkontrollens afgørelse, herunder de af selskabet påberåbte undersøgelser.

Det må endvidere understreges, at det er producenten/forhandleren, der ifølge levnedsmiddeloven bærer ansvaret for, at et produkt er lovligt, og at producenten/forhandleren således skal kunne dokumentere, at produktet er i besiddelse af de egenskaber, som angives i forbindelse med markedsføringen. Firmaet har ikke gennem det fremlagte materiale kunnet dokumentere, at produktet er i besiddelse af de påståede egenskaber.

Levnedsmiddelstyrelsen må således konkludere, at det på grund af væsentlige hensyn til offentlige interesser ikke har kunne forlanges, at firmaet skulle høres, inden levnedsmiddelkontrollen i København nedlagde forbud.

For så vidt angår partshøring i forbindelse med behandlingen af klagesagen bemærkes, at klagen er indsendt gennem levnedsmiddelkontrollen og bilagt det undersøgelsesmateriale firmaet selv har indsendt til levnedsmiddelkontrollen. Levnedsmiddelstyrelsen finder derfor, at det er fuldt korrekt, at styrelsen ikke har foretaget en partshøring, idet firmaet jo netop er bekendt med det materiale, der – foruden almindelig tilgængelig litteratur om de anvendte urter – er lagt til grund ved sagens behandling.«

A's bemærkninger om tilsidesættelse af officiaalprincippet kommenterede styrelsen således:

»Det fremgår direkte af deklarationen, hvilke ingredienser produktet Minuskalorier indeholder. Disse ingredienser er vurderet, og styrelsen har ikke kunnet finde dokumentation for, at produktet har slankende virkning. Dette er meddelt i brev af 20. marts 1986. Overlæge (D's) artikel har, ligesom det af firmaet indsendte materiale, indgået som en del af det materiale levnedsmiddelstyrelsen er i besiddelse af og har anvendt ved vurderingen af produktet.

Levnedsmiddelstyrelsen må således konkludere, at styrelsen har oplyst sagen i fornødent omfang, samt at afgørelsen primært bygger på en farmakologisk vurdering af de ingredienser, som produktet ifølge deklarationen indeholder. Deklarationens rigtighed er ikke bestridt af advokaten, hvorfor der ej heller har været grund til gennemførelse af f.eks. kemisk analyse af produktet.«

Levnedsmiddelstyrelsen afviste tillige A's kritik af, at styrelsen ikke havde afventet hans anmodning om en mundtlig forhandling. Styrelsen anførte, at A i brevet af 3. april 1986 havde bedt om denne forhandling i tilfælde af, at miljøministeriet, departementet, ville realitetsbehandle sagen. Sagens realitet kunne efter den gældende delegationsbekendtgørelse ikke indbringes for departementet. »Styrelsen fandt derfor ikke anledning til at afvente en mundtlig forhandling vedrørende sagens realitet i departementet.«

Levnedsmiddelstyrelsen havde truffet afgørelse om realiteten, før formalitetsspørgsmålene var blevet afgjort, fordi styrelsen fandt det af betydning, at der hurtigst muligt blev truffet afgørelse i sagen. Herudover henviste styrelsen til, at den kunne have valgt at indgive politianmeldelse for overtrædelse af levnedsmiddelovens regler om vildledning. Der ville i så fald ingen tvivl have hersket om, at sagens behandling for domstolene ikke kunne afvente miljøministeriet, departementets stillingtagen til sagens formalitet.

Miljøministeriets departement meddelte A i skrivelse af 7. juli 1986, at en afgørelse som den foreliggende ifølge § 5, stk. 1, i miljøministeriets bekendtgørelse nr. 329 af 25. juni 1985 om henlæggelse af opgaver og beføjelser til statens levnedsmiddelinstitut (nu levnedsmiddelstyrelsen) m.v. afgøres endeligt af disse instanser. Dette gælder såvel sagens realitet som dens formalitet. »Levnedsmiddelstyrelsen kunne derfor også efter departementets opfattelse

have taget spørgsmålet om, hvorvidt der tidligere var begået sagsbehandlingsfejl, op i forbindelse med behandlingen af klagen over levnedsmiddelkontrollen i Københavns afgørelse«. Efter departementets opfattelse var dette imidlertid nu sket ved, at levnedsmiddelstyrelsen havde afgivet den ovenfor omtalte redegørelse af 1. juli 1986, »som departementet i det hele kan henholde sig til«.

A klagede i skrivelse af 28. juli 1986 til ombudsmanden. Han gjorde i alt væsentligt det samme gældende, som han tidligere havde anført over for levnedsmiddelstyrelsen og miljøministeriets departement. A gjorde for en ordens skyld opmærksom på, at styrelsen i udtalelsen af 1. juli 1986 havde fejlciteret hans anmodning i skrivelser af 3. april 1986 om en mundtlig forhandling. A havde bedt »ministeriet« ikke »miljøministeriet, departementet« om en forhandling.

Styrelsens udskillelse af formaliteten til efterfølgende behandling havde – fremhævede A – medført, at »forvaltningen kan begå sagsbehandlingsfejl uden at risikere, at realiteten i den trufne afgørelse ændres«. Styrelsens hypotese om, at den kunne have indgivet politianmeldelse, fandt A irrelevant.

I udtalelsen af 13. oktober 1986 til ombudsmanden uddybede levnedsmiddelstyrelsen det af styrelsen tidligere indtagne standpunkt, hvorefter der under alle omstændigheder – uanset hvilken myndighed begæringen om aktindsigt var rettet til – var grundlag for at anvende undtagelsesbestemmelsen i offentlighedslovens § 11, stk. 2, om, at sagens afgørelse ikke skulle udsættes, hvis der forelå væsentlige hensyn til offentlige interesser:

»Af forarbejderne til levnedsmiddeloven fremgår det klart, at et af hovedformålene med loven er, at loven skal beskytte forbrugerne mod vildledning i forbindelse med salg og reklame for levnedsmidler. Dette formål kommer direkte til udtryk i levnedsmiddelovens § 23, ligesom loven af samme grund ikke giver mulighed for at dispensere fra denne regel.«

Det måtte efter levnedsmiddelstyrelsens opfattelse anses for mindre betænkeligt at anvende undtagelsesbestemmelsen i § 11, stk. 2, i et tilfælde som det foreliggende, hvor sagen ikke var endeligt afgjort, men kunne indankes.

Levnedsmiddelstyrelsen fastholdt, at A havde haft rig mulighed for at fremkomme med kommentarer, ikke mindst i forbindelse med indbringelsen af levnedsmiddelkontrollens af-

gørelse for styrelsen. »Da dette ikke er sket, men (A) primært har argumenteret vedrørende sagens formalitet, samt beskyldt levnedsmiddelstyrelsen for usaglighed og magtfordrejning har styrelsen fundet, at (A) må have konkluderet ikke at være i besiddelse af relevant materiale, hvorfor det må være korrekt, at sagen bliver afgjort på det foreliggende grundlag«.

Sætningen i A's brev af 3. april 1986 om en mundtlig forhandling havde styrelsen i den givne sammenhæng forstået som en tilkendegivelse fra ham om, at han »alene ønskede nævnte drøftelser ført med departementet.«

Miljøministeriets departement henholdt sig i udtalelsen af 7. november 1986 til det, departementet tidligere havde anført over for A.

Jeg udtalte herefter følgende i en skrivelse til A:

»1. *Levnedsmiddelstyrelsens skrivelse af 7. marts 1986*

Levnedsmiddelstyrelsens konklusion i skrivelsen af 7. marts 1986 bygger efter det oplyste *dels* på relevant faglig litteratur, herunder (D's) (m.fl.) artikel til Ugeskrift for Læger, sammenholdt med faglig viden og farmakologisk undersøgelse af produktet i styrelsen selv, *dels* på informationsmateriale uddelt til pressen og oplysninger om produktet indlagt i de enkelte varer som konstateret ved et prøveköb. Materialet rummer de for en konkret afgørelse i relation til levnedsmiddelovens § 23 nødvendige forudsætninger. Konklusionen er da også i denne relation kategorisk udformet, ulovligheden er fastslået. Skrivelsens udformning sammenholdt med levnedsmiddelstyrelsens faglige ekspertise og overordnede stilling på området afskærer reelt adressaten – levnedsmiddelkontrollen i København – fra at foretage en selvstændig efterprøvelse af lovlighedsspørgsmålet. Levnedsmiddelstyrelsens konklusion kan i denne henseende lægges uprøvet til grund. Der forestår for levnedsmiddelkontrollen alene at foretage »det videre fornødne«, det vil sige valg af fremgangsmåde med hensyn til indskriden over for ulovligheden.

Således må jeg da også lægge til grund, at skrivelsen blev forstået af levnedsmiddelkontrollen i København. Levnedsmiddelkontrollen modtog efter det oplyste ikke samtidig det materiale, som dannede grund-

lag for styrelsens konklusion. Pålægget til Deres klient blev meddelt få dage efter, at levnedsmiddelkontrollen havde modtaget styrelsens skrivelse af 7. marts 1986.

Jeg er opmærksom på, at denne arbejdsfordeling i enkeltsager strider mod den i delegationsbekendtgørelsen (miljøministeriets bekendtgørelse nr. 329 af 25. juni 1985) forudsatte ordning, herunder reglerne om klage over afgørelser truffet af de kommunale levnedsmiddelenheder.

Det kan i sig selv ikke give mig anledning til bemærkninger, at den forudsatte toinstans ordning er fraveget i et tilfælde som det foreliggende. Fravigelsen indebærer imidlertid efter min opfattelse, at der heller ikke i andre henseender med hensyn til sagens behandling kan foretages den sædvanlige adskillelse mellem myndighederne. Der er tale om én sag, som i forskellige henseender behandles af forskellige organisatoriske enheder.

2. Partshøring

Levnedsmiddeloven indeholdt ikke særlige forskrifter om partshøring i forbindelse med en afgørelse som den foreliggende. Udtrykkeligt fastsatte, almindelige regler om partshøring var først gældende (for så vidt angår levnedsmiddelstyrelsen fra forvaltningslovens ikrafttræden den 1. januar 1987. Reglerne heri, jfr. lovens kapitel 5, er imidlertid i det væsentlige blot en kodificering af en også tidligere alment anerkendt retsgrundsætning om partshøring. Indeholdt heraf fremgår bl.a. af den forvaltningsretlige litteratur og af ombudsmandens praksis.

Det ville efter min opfattelse have været bedst stemmende med denne retsgrundsætning, at levnedsmiddelstyrelsen, inden den afsendte skrivelsen af 7. marts 1986, havde gjort Deres klient bekendt med det materiale, som dannede grundlag for skrivelsens konklusion i relation til produktets lovlighed – og havde givet Deres klient lejlighed til at fremkomme med en udtalelse herom.

Jeg bemærker i den forbindelse, at der efter min opfattelse ikke forelå et sådant presserende behov for en hurtigt afgørelse, at partshøring kunne undlades. Sagen var efter sin art ikke af særlig hastende karakter, der var ikke tale om et produkt, som kunne medføre skade på forbrugernes liv og helbred. Sagen ses i øvrigt heller ikke i andre

henseender at være blevet behandlet som særligt hastende. Partshøring, i forbindelse med hvilken en frist kunne fastsættes for afgivelse af en udtalelse, behøvede ikke at medføre nogen væsentlig forlængelse af den tid (fra den 6. februar til den 7. marts 1986), levnedsmiddelstyrelsen var om at behandle sagen.

I tilslutning til det, jeg har anført ovenfor, bemærker jeg, at der efter udformningen af skrivelsen af 7. marts 1986 ikke var nogen anledning for levnedsmiddelkontrollen i København til på egen hånd at tage skridt til partshøring med hensyn til lovligheds-spørgsmålet.

Jeg har gjort levnedsmiddelstyrelsen bekendt med min opfattelse.

3. Offentlighedslovens § 11

Offentlighedslovens § 11 havde på det pågældende tidspunkt følgende indhold:

»Såfremt en part under sagens behandling fremsætter begæring om at blive gjort bekendt med sagens dokumenter, og denne begæring efter loven skal imødekommes, udsættes sagens afgørelse, indtil der er givet parten adgang til at gøre sig bekendt med dokumenterne.

Stk. 2. Dette gælder dog ikke, hvis udsættelse vil medføre overskridelse af en lovbestemt frist for forvaltningens afgørelse, eller hvis partens interesse i, at sagens afgørelse udsættes, i øvrigt findes at burde vige for væsentlige hensyn til offentlige, eller private interesser, der taler imod en sådan udsættelse.«

Tilsvarende bestemmelser findes nu i forvaltningslovens § 11.

De har gjort gældende, at Deres begæring af 11. marts 1986 om aktindsigt fremsat over for levnedsmiddelstyrelsen burde have ført til udsættelse af sagens afgørelse. Levnedsmiddelstyrelsen har svaret, at begæringen ikke blev fremsat over for rette myndighed, idet sagen på det tidspunkt var under behandling i levnedsmiddelkontrollen i København.

Det fremgår af det, jeg har anført under punkt 1, at der i dette tilfælde – som følge af levnedsmiddelstyrelsens brud på den sædvanlige instansfølge – ikke kan foretages en (tilsvarende) sædvanlig deling af ansvaret for sagens rette behandling. Begæringen blev fremsat over for levnedsmiddelstyre-

sen efter presseomtale af styrelsens skrivelse af 7. marts 1986. De eller Deres klient havde ikke haft anledning til at fremsætte begæring om aktindsigt forud herfor. Det materiale, som De begærede aktindsigt i, var indgivet til levnedsmiddelstyrelsen og befandt sig efter det oplyste fortsat hér.

På denne baggrund burde levnedsmiddelstyrelsen – navnlig da den ikke tidligere på eget initiativ havde givet Dem lejlighed til at intervenere i sagen – efter min mening enten selv have taget skridt til anvendelse af udsættelsesreglen i offentlighedslovens § 11, stk. 1, eller dog straks have viderebragt Deres begæring til levnedsmiddelkontrollen i København. Jfr. nu forvaltningslovens § 7, stk. 2, som svarer til, hvad der fulgte af statsministeriets cirkulære nr. 245 af 23. november 1923 til samtlige statsmyndigheder.

Levnedsmiddelstyrelsens efterfølgende argumentation for at undlade at tage skridt til udsættelse i henhold til offentlighedslovens § 11, stk. 1, er efter min opfattelse uantagelig.

Der forelå efter min mening heller ikke i denne forbindelse tilstrækkeligt tungtvæjende grunde til at undlade udsættelse, jfr. offentlighedslovens § 11, stk. 2. Spørgsmålet blev efter det oplyste slet ikke overvejet af levnedsmiddelstyrelsen.

Jeg har gjort levnedsmiddelstyrelsen bekendt med min opfattelse.

4. Levnedsmiddelstyrelsens afgørelse af 23. maj 1986

a) Behandling af realitetsspørgsmål før stillingstagen til formalitetsspørgsmålene.

Det er en almindelig og velbegrunnet praksis i forbindelse med den retlige kontrol med forvaltningens afgørelser, at der tages stilling til påståede fejl ved sagens behandling forud for eller samtidig med en bedømmelse af eventuelle realitetsindsigelser, når der er tale om sagsbehandlingsfejl, som efter omstændighederne vil kunne medføre ugyldighed (partshøring, parters aktindsigt m.m.). Jeg henviser til, at disse såkaldte garantiforskrifter netop er karakteriseret ved deres evne til at påvirke afgørelsernes indhold.

I overensstemmelse hermed anmodede De i klagen i skrivelse af 3. april 1986 om, at der først blev taget stilling til Deres kritik

af sagsbehandlingen, jfr. bl.a. de ovenfor under punkterne 2 og 3 omtalte forhold. De gjorde udtrykkeligt gældende, at det var fejl, som i sig selv burde medføre afgørelsens ugyldighed.

Samtidig bad De om, at det blev miljøministeriets departement, som tog stilling til klagerne over sagsbehandlingen, idet De fandt, at levnedsmiddelstyrelsen bar ansvaret for de begåede fejl.

Det kan for så vidt ikke give mig anledning til bemærkninger, at levnedsmiddelstyrelsen i overensstemmelse med Deres anmodning oversendte klagen over sagsbehandlingen til behandling i departementet. Den gældende delegationsbekendtgørelse rummede efter sin ordlyd ikke denne mulighed, men jeg finder det ukritisabelt, at levnedsmiddelstyrelsen overlod en afgørelse om eventuel fravigelse herfra til departementet.

Jeg finder det imidlertid meget kritisabelt, at levnedsmiddelstyrelsen imod Deres anmodning herom og i modstrid med almindelig praksis traf afgørelse om realiteten, inden der forelå en endelig administrativ afgørelse om formalitetsindsigelserne – herunder afklaring af, om departementet så sig i stand til at tage stilling hertil. Hvis departementet ville behandle formalitetsklagerne, hvad jeg må gå ud fra, styrelsen anså for en mulighed, ville styrelsens forudgående afgørelse vedrørende realiteten efter omstændighederne kunne påvirke udfaldet af departementets prøvelse. (Hvis departementet ikke ville behandle formalitetsklagen, måtte styrelsen selv endnu engang tage stilling, eventuelt meddele, at sagen i denne henseende var endelig afgjort.)

Jeg har gjort levnedsmiddelstyrelsen bekendt med min opfattelse.

b) Deres anmodning om en mundtlig forhandling.

I klageskrivelsen af 3. april 1986 fremsatte De anmodning om en mundtlig drøftelse, »... såfremt ministeriet ønsker at optage

sagen til realitetsbehandling . . . forinden afgørelse træffes«, jfr. ovenfor s.115.

Det må medgives levnedsmiddelstyrelsen, at formuleringen kunne give anledning til tvivl om, hvorvidt De ønskede drøftelsen ført med departementet eller med styrelsen. Udtrykket ministeriet omfatter som bekendt såvel departementet som styrelsen. Jeg må dog finde, at en meget nærliggende forståelse var, at De ønskede en drøftelse med den myndighed, som tog stilling til sagens realitet.

Jeg finder det på denne baggrund – og på baggrund af det hidtidige sagsforløb, jfr. ovenfor – kritisabelt, at levnedsmiddelstyrelsen ikke i hvert fald gav Dem mulighed for at præcisere, hvorledes Deres anmodning om en drøftelse skulle forstås.

Jeg har gjort levnedsmiddelstyrelsen bekendt med min opfattelse.

5. Miljøministeriets departement

Departementet har dels i skrivelsen af 7. juli 1986 over for Dem og dels i udtalelsen i anledning af klagen til ombudsmanden henholdt sig til levnedsmiddelstyrelsens redegørelse for sagens behandling (i skrivelse af 1. juli 1986).

Jeg må forstå det anførte således, at »henholdelsen indebærer en accept af levnedsmiddelstyrelsens sagsbehandling. Det fremgår af det, jeg har anført, at jeg ikke mener, der har været grundlag herfor.

Jeg har gjort miljøministeriets departement bekendt med min opfattelse.

Under henvisning til det, jeg har anført ovenfor under punkterne 2 til 4, har jeg samtidig hermed henstillet til levnedsmiddelstyrelsen at tilbagekalde den over for anklagemyndigheden fremsatte begæring om tiltale-rejsning mod Deres klient – uden at jeg i øvrigt hermed har taget stilling til, om der forelå en overtrædelse af levnedsmiddellovens § 23.

. . .«

14. Ministeriet for Grønlands sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 13, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 2 sager inden for ministeriet for Grønlands sagsområde; begge sager angik afgørelser, som *departementet* havde truffet

15. Ministeriet for kulturelle anliggenders sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 13, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 6 sager inden for ministeriet for kulturelle anliggenders sagsområde.

Af de 6 sager angik 2 sager afgørelser, som *departementet* havde truffet.

2 sager vedrørte *Danmarks radio*, og 1 af sagerne, der gav anledning til kritik og henstilling, og som er omtalt nedenfor som sag nr. 15-1, angik radiorådets beslutning om at afskære nogle partier, der ikke var repræsente-

rede i folketinget, fra at deltage i den afsluttende debatudsendelse vedrørende folkeafstemningen om EF-pakken.

I sag angik *statens filmcentrals* behandling af en sag, medens den resterende sag angik en afgørelse, som *radionævnet* havde truffet.

15-1. *Udtalt, at Danmarks radio havde været ubeføjet til at afskære de partier, der ville være opstillingsberettigede ved et folketingsvalg, men som ikke var repræsenterede i folketinget, fra at deltage i den afsluttende debatudsendelse forud for den vejledende folkeafstemning om EF-pakken.*

Henstillet til radiorådet at undergive afgørelsen herom en fornyet overvejelse. (J. nr. 1986-216-76).

I skrivelse af 11. februar 1986 rettede Danmarks Retsforbund henvendelse til ombudsmanden i anledning af, at radiorådet på sit møde som programudvalg den 4. februar 1986 havde vedtaget retningslinjer for programvirksomheden i forbindelse med den vejledende folkeafstemning den 27. februar 1986. Af retningslinjerne fremgik bl.a., at der to dage før afstemningen, det vil sige den 25. februar 1986, skulle gennemføres en generel afslutningsdebat, der sendtes fælles for radio og TV. I afslutningsdebatten skulle alene de i folketinget repræsenterede partier deltage.

Allerede i en skrivelse af 30. januar 1986 havde Danmarks Retsforbund og fem andre opstillingsberettigede politiske partier rettet henvendelse til radiorådet om spørgsmålet, og efter at være blevet gjort bekendt med radiorå-

dets vedtagelse protesterede de seks partier i skrivelser af 5. februar 1986 til radiorådet og til ministeren for kulturelle anliggender. I den sidstnævnte skrivelse anførtes det bl.a., at det var »... helt uhørt, at nogle partier, der er opstillingsberettigede til deltagelse i kommende folketingsvalg, ikke gives adgang til radio og TV i en valgkampsituation. De foranævnte partier dækker specifikke synspunkter og holdninger, der ikke i den kommende valgkamp vil blive belyst af andre partier. Det er Danmarks radios opgave at drage omsorg for en alsidig dækning af også valgkampen i forbindelse med den vejledende folkeafstemning om EF-pakken«.

I en skrivelse af 11. februar 1986 besvarede formanden for radiorådet de seks partiers henvendelse. Det anførtes bl.a.:

» . . .

De hensyn, radiatorådet skal påse overholdt i forbindelse med programvirksomheden op til folkeafstemningen, er radiolovens alsidighedskrav og den almindelige lighedsgrundsætning, der gælder i al forvaltning.

Der var i radiatorådet almindelig tilslutning til generaldirektørens vurdering om, »at programvirksomheden tilrettelægges på en sådan måde, at der med udgangspunkt i sædvanlige journalistiske væsentlighedskriterier gives en korrekt information om EF-pakkens indhold og en afbalanceret og nuanceret dækning af synspunkter og argumenter for og imod EF-pakken«.

De retningslinjer, som radiatorådet vedtog, indebærer således, at den særlige programvirksomhed op til folkeafstemningen ikke omfatter præsentationsprogrammer, krydsildsudsendelser m.v. med hvert enkelt parti for sig; men udelukkende nyhedsudsendelser og journalistisk tilrettede høringer (i TV) og TEMA-udsendelser (i radio).

Omkring deltagerkredsen i afslutningsdebatten har radiatorådet efter indstilling fra driftsledelsen i vurderingen af, at kun de i folketingsrepræsenterede partier skulle repræsenteres, bl.a. taget udgangspunkt i følgende vurderinger:

Ved et folketingsvalg agiteres for direkte tilslutning til det enkelte parti, derfor må opstillingsberettigede partier ligestilles med partier repræsenteret i folketingsrepræsenteret i folketingsrepræsenteret. Derfor kan det også være berettiget, at der produceres præsentationsprogrammer med det enkelte parti, som uvægerlig får agitationsmæssig karakter.

Det afgørende i forbindelse med en vejledende folkeafstemning er at belyse et konkret fra folketingsrepræsenteret foreliggende arbejdsresultat med sigte på at få dette godkendt eller afvist af landets borgere. Udsendelser forud for en vejledende folkeafstemning må derfor hovedsagelig have et oplysende sigte.

Resultatet af afstemningen om, at også de opstillingsberettigede partier skulle deltage i afslutningsdebatten, blev forkastet med stemmerne 3 for, 20 imod, og 3, der hverken stemte for eller imod.

Radiatorådets forretningsudvalg har på sit møde den 10. februar 1986 drøftet sagen på ny og har ikke fundet grundlag for en fornyet behandling af sagen i radiatorådet. På baggrund af sagens hastende karakter har forretningsudvalget samtidig med nærværende skrivelse givet ministeren for kulturelle anliggender en redegørelse for sagens behandling.«

Ministeriet for kulturelle anliggender besvarede de seks partiers henvendelse dertil i en skrivelse af 13. februar 1986. Det anførtes, at det rejste spørgsmål efter ministeriets opfattelse vedrørte Danmarks radios programvirksomhed, for hvilken radiatorådet i henhold til § 9, stk. 2, i loven om radio- og fjernsynsvirksomhed har den endelige administrative kompetence. Ministeriet havde således ikke grundlag for at intervenere. Spørgsmålet om, hvorvidt radiatorådet med sin vedtagelse havde handlet i strid med lovgivningen m.v., måtte i givet fald behandles af domstolene eller folketingsombudsmand.

Efter at ombudsmanden var blevet gjort bekendt med indholdet af ministeriet for kulturelle anliggendes skrivelse af 13. februar 1986 anmodede ombudsmanden i en skrivelse af samme dato radiatorådet om en udtalelse i anledning af Danmarks Retsforbunds klage over, at radiatorådet bl.a. havde vedtaget, at kun de i folketingsrepræsenterede partier har adgang til at deltage i afslutningsdebatten i radio og TV i forbindelse med den vejledende folkeafstemning om EF-pakken. Ombudsmanden bad samtidig oplyst, hvorvidt radiatorådet havde vedtaget særlige retningslinjer for programvirksomheden i forbindelse med folkeafstemningen om jordlovene den 25. juni 1963, folkeafstemningen om Danmarks indtræden i EF den 2. oktober 1972 samt folkeafstemningerne om valgretsaldere den 30. maj 1961, den 24. juni 1969 og den 19. september 1978; i bekræftende fald bad ombudsmanden om udlån af retningslinjerne. Endelig bad ombudsmanden om udlån af sagens akter, herunder eventuelt referat af sagens behandling i radiatorådets møde den 4. februar 1986.

Med skrivelse af 14. februar 1986 fremsendte Danmarks radio herefter det materiale, ombudsmanden havde udbedt sig. Det havde dog ikke på den korte tid, der havde været til rådighed, været muligt at tilvejebringe materiale om folkeafstemningen i 1961. (Danmarks radio meddelte den 17. februar 1986 på ombudsmandens telefoniske forespørgsel, at det heller ikke uden videre var muligt at oplyse, om der i forbindelse med den folkeafstemning var arrangeret en afsluttende debatudsendelse, og hvorledes deltagerkredsen i så fald var sammensat). For så vidt angik sagens realitet, henholdt Danmarks radio sig til det, der var anført

i skrivelsen af 11. februar 1986 til de seks partier, og til skrivelsen af samme dato til ministeriet for kulturelle anliggender, hvori der nærmere var redegjort for udfaldet af de afstemninger, der blev foretaget på radiorådets møde den 4. februar.

I en skrivelse til Danmarks Retsforbund udtalte ombudsmanden herefter følgende:

»Efter § 7, stk. 1, 2. pkt., i lov nr. 421 af 15. juni 1973 om radio- og fjernsynsvirksomhed påhviler det Danmarks radio ved programlægningen at lægge ». . . afgørende vægt på hensynet til informations- og ytringsfriheden, og der skal i programudbudet tilstræbes den størst mulige alsidighed«.

Det er klart, at denne helt almindeligt holdte principerklæring ikke i sig selv kan danne grundlag for nogen præcis beskrivelse af Danmarks radios forpligtelse til at sikre en ligelig repræsentation af forskellige partipolitiske anskuelser i udsendelsesvirksomheden; men det er også klart, at Danmarks radios reelle monopolstilling i forhold til et medie af stor betydning for opinionsdannelsen indebærer en ganske særlig forpligtelse for institutionen i så henseende. Dette har da også fundet udtryk i praksis, der på grundlag af almindelige stats- og forvaltningsretlige grundsætninger har fastlagt nogle mere præcise grænser for Danmarks radios dispositionsfrihed på dette område.

Udgangspunktet for denne praksis er en højesteretsdom af 13. november 1959, der er refereret i Ugeskrift for Retsvæsen 1960, s. 33. Således som sagen forelå for højesteret, vedrørte den alene spørgsmålet om, hvem der burde deltage i den afsluttende debatudsendelse forud for et folketingsvalg.

I forbindelse med det folketingsvalg, der fandt sted den 14. maj 1957, havde statsradiofonien arrangeret et såkaldt vælgermøde i radio og fjernsyn aftenen før valget med deltagere fra de partier, der da var repræsenteret i folketinget. Partiet De Uafhængige, der umiddelbart forinden (den 1. maj 1957) var blevet godkendt som berettiget til at opstille til valget, blev nægtet adgang til at deltage i udsendelsen på lige fod med de øvrige partier. Statsradiofonien begrundede nægtelsen med, ». . . at ligesom tidligere kun de i folketinget repræsenterede partier deltager i denne udsendelse«.

Højesteret fastslog, at statsradiofonien havde været ubeføjet til at afskære De Uafhængige fra at deltage i den nævnte udsendelse. I begrundelsen for landsrettens dom, der i det hele blev tiltrådt af højesteret, hedder det bl.a.:

»Ved sagens pådømmelse findes det at måtte lægges til grund, at den stedfundne diskussion i radioen aftenen før valget i forbindelse med transmissionen i fjernsynet har været af stor agitationsmæssig betydning over for vælgerne både i henseende til tidspunktet for udsendelsen og selve iscenesættelsen af denne. Det for et demokratisk samfund afgørende hensyn til en ligelig behandling af alle de i folketingsvalget deltagende partier – et hensyn, som det i særlig grad må påhvile forvaltningen af statsradiofonien at udvise – måtte derfor føre til, at ikke et enkelt af disse partier blev udelukket fra en udsendelse, hvori i øvrigt alle de andre partier deltog.«

I en kommentar til dommen fremhæver højesteretsdommer Th. Gjerulff, at afgørelsen er meget konkret; »den angår alene den – som det må antages – i agitationsmæssig henseende særlig betydningsfulde udsendelse, der fandt sted aftenen før valget. . . . Ved denne lejlighed var sondringen mellem nye og gamle partier uberettiget, men der er ikke ved dommen taget stilling til, om denne sondring eller andre sondringer mellem partierne, f.eks. efter størrelse, altid, altså også i mindre betydningsfulde henseender, vil være uberettiget. . . . « (Tidsskrift for Rettsvitenskap 1960, s. 247-249 – Bogudgaven s. 288).

Siden da har det – efter hvad der er oplyst for mig – været fast praksis, at repræsentanter for alle de partier, der opstiller til et folketingsvalg, indbydes til at deltage i den afsluttende parti(leder)runde.

Det har – som foran nævnt – ikke kunnet oplyses, hvorledes forholdet var i forbindelse med folkeafstemningen om valgretsalderen i 1961, men ved folkeafstemningen om jordlovene i 1963 var der arrangeret en afsluttende »rundbordssamtale« i TV og radio; til denne udsendelse var der indbudt en repræsentant for hvert af de partier, som inden udsendelsens dato var anerkendt som opstillingsberettigede til et folketingsvalg. Deltagelse i en række andre arrangementer var derimod forbeholdt de i folketinget ak-

tuelt repræsenterede partier, og herover klagede Danmarks Retsforbund og Danmarks kommunistiske Parti til ombudsmanden. Til støtte for klagen henvistes bl.a. til højesteretsdommen fra 1959.

Ombudsmanden fandt, at radiorådets vedtagelse (for så vidt angår de øvrige arrangementer end den afsluttende »rundbords-samtale«) ikke var i overensstemmelse med det standpunkt, der havde fundet udtryk i højesteretsdommen, eller med hensynet til den størst mulige lighed inden for forvaltningen. Ombudsmanden henstillede derfor til radiorådet at ændre den trufne afgørelse.

I ombudsmandens udtalelse, der er gengivet i beretningen for året 1963, s. 15 ff., hedder det bl.a.:

»Selv om den ovenfor nævnte højesteretsdom ikke direkte har taget stilling til forholdene ved en folkeafstemning, er det min opfattelse, at der med hensyn til partiernes adgang til at fremsætte og orientere vælgerne om deres synspunkter er så afgørende lighedspunkter mellem et folketingsvalg og en folkeafstemning, at højesterets standpunkt også må finde anvendelse ved en folkeafstemning.«

Debatten forud for folkeafstemningen var principielt en debat om stillingtagen til konkrete lovforslag, der var vedtaget i folketinget, og havde for så vidt en særlig relation til de aktuelt i folketinget repræsenterede partiers virksomhed. Ombudsmanden fandt imidlertid ved sin bedømmelse af sagen navnlig at måtte lægge vægt på, »... at den agitationsmæssige betydning ved en radio- og fjernsynsudsendelse, som højesteret har tillagt afgørende betydning ved retssagens pådømmelse i 1959, ikke kan antages at være væsentlig mindre ved en folkeafstemning, hvor de partier, der ikke er repræsenteret i folketinget, har en anerkendelsesværdig interesse i at få lejlighed til på lige fod med andre partier at give udtryk for deres syn på de lovgivningsspørgsmål, som skal til afstemning«.

I anledning af ombudsmandens henstilling meddelte radiorådet, at rådet fortsat var af den opfattelse, at de tidligere trufne beslutninger var i overensstemmelse med højesteretsdommen, bl.a. fordi »... alle partier, der den 21. juni 1963 opfylder betingelserne for deltagelse i et valg til folketinget, har

adgang til deltagelse i den sidste udsendelse forud for afstemningen«; men rådet anfægtede også den ligestilling mellem folketingsvalg og folkeafstemning, hvorpå ombudsmanden bl.a. havde bygget sin konklusion. Radiorådet fulgte imidlertid desuagtet ombudsmandens henstilling.

Som allerede nævnt omfattede kredsen af deltagere i den planlagte afsluttende »rundbordsamtale« – uafhængigt af sagens forelæggelse for ombudsmanden – samtlige opstillingsberettigede partier. Dette svarer til den praksis, der siden har været fulgt, således ved folkeafstemningen i 1972 om Danmarks indtræden i EF og ved folkeafstemningen om valgretsalderen i 1978. I forbindelse med folkeafstemningen om valgretsalderen i 1969 besluttede man at undlade at bringe en afsluttende debatudsendelse, hvorfor spørgsmålet om deltagerkredsen mistede sin aktualitet; og i 1971 afholdtes folkeafstemningen om valgretsalderen samtidig med valg til folketinget.

I den juridiske litteratur er højesteretsdommen fra 1959 og ombudsmandsudtalelsen fra 1963 blevet opfattet som udtryk for en »Lighedsgrundsætning vedrørende de politiske Partiers Adgang til Agitation i Statsradiofonien...«, jfr. således allerede Poul Andersen: Dansk Forvaltningsret (4. udg. 1963), s. 429 f. (på grundlag alene af højesteretsdommen). Dette afspejler sig også i en senere ombudsmandssag, der er refereret i beretningen for året 1977, s. 217, og som vedrørte spørgsmålet om afgrænsningen af de politiske partier, der havde fået adgang til at producere og udsende partipolitiske udsendelser i Danmarks radio.

En mere præcis fastlæggelse af rækkevidden af en sådan lighedsgrundsætning – hvorefter der ved tilrettelæggelsen af de politiske partiers adgang til agitation i Danmarks radios udsendelser skal ske en ligelig behandling af de politiske partier, og hvorefter det i hvert fald ikke i sig selv kan tillægges betydning, om et bestemt politisk parti aktuelt er repræsenteret i folketinget eller alene er godkendt som opstillingsberettiget – kan i flere henseender give anledning til tvivl.

Jeg finder det imidlertid ikke påkrævet af hensyn til min stillingtagen til den foreliggende klage at gå nærmere ind herpå.

Højesteretsdommen fra 1959 fastslår klart, at det for så vidt angår deltagelse i den afsluttende parti(leder)debat forud for et folketingsvalg er uberettiget at afskære repræsentanter for de opstillingsberettigede partier, der ikke tillige er repræsenterede i det siddende folketing. Efter ombudsmandens udtalelse fra 1963 må det samme utvivlsomt gælde, for så vidt der i forbindelse med en folkeafstemning gennemføres en afsluttende parti(leder)debat. Danmarks radios praksis har – så vidt den er oplyst over for mig – helt konsekvent været i overensstemmelse hermed i samtlige de tilfælde, hvor spørgsmålet har været aktuelt siden afsigelsen af højesterets dom i 1959.

Jeg må derfor være af den opfattelse, at Danmarks radio har været ubeføjet til at afskære de partier, der ville være opstillingsberettigede ved et folketingsvalg, men som ikke er repræsenterede i det siddende folketing, fra at deltage i den afsluttende debat-udsending, der er planlagt til den 25. februar 1986. Det bemærkes herved, at det efter min opfattelse er uden betydning i den foreliggende sammenhæng, at der aktuelt er tale om en vejledende – og ikke som i de tidligere tilfælde en bindende – folkeafstemning.

Jeg har gjort radiatorådet bekendt med min opfattelse, og jeg har henstillet til radiatorå-

det, at radiatorådets vedtagelse på rådets møde som programudvalg den 4. februar 1986 undergives en fornyet overvejelse på det nu foreliggende grundlag.

Jeg har sendt folketingets retsudvalg, statsministeren og ministeren for kulturelle anliggender en kopi af denne skrivelse til orientering.«

Formanden for radiatorådet underrettede senere ombudsmanden om, at radiatorådet under en fornyet drøftelse af sagen havde fastholdt vedtagelsen af 4. februar 1986.

De 6 partier besluttede herefter at lade sagen prøve ved domstolene.

Ved østre landsrets dom af 18. juni 1987 blev Danmarks radio i overensstemmelse med de 6 partiers påstand dømt til at anerkende at have været uberettiget til at afskære de 6 partier fra deltagelse i afslutningsdebatten på lige fod med de i folketinget repræsenterede partier.

Landsretten dom blev af Danmarks radio anket til højesteret, hvor sagen verserede ved beretningens afgivelse.

16. Ministeriet for offentlige arbejders sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 13, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 18 sager inden for ministeriet for offentlige arbejders sagsområde.

Af de 18 sager vedrørte 11 sager *departementet*. Alle sager angik afgørelser, og 1 af sagerne gav anledning til kritik. Sagen angik ministeriets afslag på aktindsigt i et udkast til beretning til statsrevisorerne, der var sendt til ministeriet fra rigsrevisionen til udtalelse. Sagen er omtalt nedenfor under 21. Økonomiministeriets sagsområde i forbindelse med omtalen af sag nr. 21-1.

6 sager angik dels afgørelser, som *statsbanerne* (1 sag), *postvæsenet* (2 sager) og *vejtrans-*

portrådet (1 sag) havde truffet, dels *direktoratet for vejtransports* sagsbehandling (2 sager); den ene sag angik et sagsbehandlingsspørgsmål og den anden sagsbehandlingstiden.

1 sag vedrørte *kommissarius ved statens ekspropriationer i Jylland*. Sagen, der gav anledning til en henstilling, angik kommissarii behandling af en anmodning om aktindsigt i nogle notater om et projekt.

17. Socialministeriets sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 13, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 188 sager inden for socialministeriets sagsområde; 4 af sagerne angik generelle spørgsmål, 165 sager angik myndighedernes afgørelser, medens 19 sager angik sagsbehandlingsspørgsmål og heraf 11 sager sagsbehandlingstiden.

Af de 188 sager vedrørte 8 sager *departementet*; 4 af sagerne, hvoraf 3 gav anledning til henstillinger, angik generelle spørgsmål. 3 sager angik afgørelser, og 1 sag, der gav anledning til en henstilling, angik sagsbehandlingen. Nedenfor er som sag nr. 17-1 omtalt en sag om ægtefællers gensidige forsørgelsespligt i forbindelse med ydelse af hjælp efter bistandsloven til personer med vidtgående fysisk eller psykisk handicap. Som sag nr. 17-2 er omtalt en sag om ydelse af hjælp efter bistandsloven til betaling af restskat, som opstår som følge af fejl ved den fremrykkede skatteårsopgørelse.

8 sager vedrørte *sikringsstyrelsen*; 5 af sagerne, hvoraf 2 gav anledning til henstillinger, angik afgørelser, medens 3 sager, hvoraf 1 sag gav anledning til en henstilling, angik sagsbehandlingstiden.

117 sager vedrørte *den sociale ankestyrelse*; 103 sager angik afgørelser, medens 14 sager angik sagsbehandlingsspørgsmål og heraf 8 sager sagsbehandlingstiden.

Af de 103 sager, som angik afgørelser, gav 2 sager anledning til kritik, og 8 sager gav anledning til henstillinger; nogle af henstillingerne dækker over sådanne sager, som er omtalt i beretningen for 1984, s.164, v.sp. De 103 afgørelser fordelte sig i øvrigt således, at 44 sager angik førtidspension m.v., 33 sager angik arbejdsskadeforsikringsloven, og 14 sager angik bistandsloven, medens de resterende 12 sager angik den øvrige sociale lovgivning.

Af de 8 sager, som angik sagsbehandlingstiden, gav 4 sager anledning til kritik, og 1 sag gav anledning til en henstilling. Der er i øvrigt sket en sådan forbedring af sagsbehandlingstiden i den sociale ankestyrelse, at jeg ikke har fundet det fornødent længere at holde mig

orienteret om styrelsens generelle sagsbehandlingstider. Af de 6 sager, som angik sagsbehandlingsspørgsmål, gav de 3 sager anledning til kritik.

Nedenfor som sag nr 17-3 er omtalt en sag, som angik den tid, der medgik til ankestyrelsens behandling af en klage over en afgørelse om afbrydelse af forbindelsen mellem en far og hans søn. Som sag nr. 17-4 er omtalt en sag om omberegning af social pension. Sag nr. 17-5 angik spørgsmålet om afgørelsesgrundlaget i en førtidspensionssag. Som sag nr. 17-6 er omtalt en sag om sagsbehandlingen i ankestyrelsen i en førtidspensionssag. Sag nr. 17-7 angik den praksis, der følges af sikringsstyrelsen med hensyn til at se bort fra overskridelsen af anmeldelsesfristen i arbejdsskadeforsikringsloven.

1 sag, som ikke gav anledning til kritik eller henstilling, angik *dagpengeudvalget*.

52 sager vedrørte *amtsankenævnen*, og alle sager angik afgørelser; 3 sager gav anledning til kritik, og 3 sager gav anledning til henstillinger. De 52 sager fordelte sig således, at de 31 sager angik bistandsloven, og heraf angik 6 sager tilbagebetaling af kontanthjælp. 7 sager angik afgørelser efter loven om social pension, medens de resterende 15 sager angik den øvrige sociale lovgivning.

Nedenfor er som sag nr. 17-8 omtalt en sag, der angik overskridelse af en anmeldelsesfrist i dagpengeloven. Som sag nr. 17-9 er omtalt en sag om betydningen af en erstatningsydelse for muligheden for at modtage uddannelseshjælp efter bistandsloven.

I sag, som ikke gav anledning til kritik eller henstilling, vedrørte et *revaliderings- og pensionsnævn*.

I sag, som er omtalt nedenfor som sag nr. 17-10, angik den fremgangsmåde, der blev fulgt ved besættelsen af en stilling som forskningsleder ved *socialforskningsinstituttet*.

17-1. *Udtalt over for socialministeriet, at der var behov for en afklaring af retsstillingen vedrørende ægtefællers gensidige forsørgelsespligt i forbindelse med udmåling af hjælpetimer efter bilstandslovens § 48, stk. 3. (J. nr. 1986-84-055).*

Statens konsulentvirksomhed for vanføre klagede for A over en afgørelse fra amtsankenævnet for Vestsjællands amt om udmåling af hjælpetimer efter bilstandslovens § 48, stk. 3, til pleje af A. Efter bestemmelsen har personer med vidtgående fysisk eller psykisk handicap ret til at få dækket de nødvendige merudgifter ved forsørgelsen, der er en følge af handicapet. Spørgsmålet i sagen var, i hvilket omfang A's ægtefælle skulle indgå i dækning af A's behov for personlig assistance, overvågning, pleje og ledsagelse.

Ved afgørelsen havde amtsankenævnet fundet, at A's ægtefælle i et endog meget væsentligt omfang skulle indgå i plejen af A. Det blev således forudsat, at ægtefællen, der havde fuldtidsarbejde, kunne indgå i plejen i op til 12 timer i døgnet.

Da sagen blev forelagt ombudsmanden, havde den konkrete afgørelse i sagen for så vidt ikke længere betydning, idet ægtefællerne ikke længere boede sammen, og A derfor havde fået et øget antal af hjælpetimer (han fik nu hjælp 15 timer i døgnet).

Ombudsmanden anmodede socialministeriet om en udtalelse om de forhold, der efter det oplyste i sagen var tillagt vægt ved afgørelsen af omfanget af den hjælp, der kunne ydes A.

Socialministeriet forelagde sagen for socialstyrelsen, der i en henvendelse til den sociale ankestyrelse anførte følgende:

» . . .

Ved udmålingen af hjælpen efter § 48, stk. 3, forudsætter såvel kommunen som amtsankenævn, at hustruen indgår i plejen i et endog meget væsentligt omfang. Til trods for, at hun

har fuldtidsarbejde + et arbejde på familiens gård af et ikke ringe omfang, forudsættes det, at hun kan indgå i plejen med op til 12 timer i døgnet, muligvis mere. Omfanget af hustruens indsats kan direkte måles ved, at der efter, at hustruen har forladt hjemmet, udmåles langt flere hjælpetimer.

I argumentationen for, at der kan forlanges så stor en plejeindsats fra en ægtefælles side, henvises til ægtefællers gensidige forsørgelsespligt samt til, at dette princip skulle være knæsat ved tildelingen af bilstands- og plejetillæg.

Det er socialstyrelsens opfattelse, at der ikke i bilstandsloven gælder en sådan udvidet forsørgerpligt, og at man i øvrigt ikke direkte kan sammenligne med tildeling af bilstands- og plejetillæg, idet forudsætningen for at få hjælp efter § 48, stk. 3, til privat antagne hjælpere er et langt større pleje- og bilstandsbehov, nemlig som udgangspunkt 24 timer i døgnet, og den hjælp, der kan ydes efter § 48, stk. 3, er den del, som ikke kan dækkes af plejetillægget til pensionen.

Hertil kommer, at kommunen tilsyneladende i forbindelse med tilkendelsen af hjælp efter § 48, stk. 3, har inddraget plejetillægget. Det bemærkes, at dette synes at være en almindelig praksis i kommunerne i disse sager.

Socialstyrelsen mener, at konstruktionen bør være den, at der ved udmålingen af hjælpen kun ydes så stort et beløb efter § 48, stk. 3, som er nødvendigt for at dække de timer, som ikke kan dækkes af plejetillægget. Dette får praktisk betydning i en del situationer, f.eks. i den situation, hvor en person ikke kan få hjælpere ansat i en periode, men alligevel er nødt til at købe sig til de ydelser, som plejetillægget er beregnet til. Desuden er det et spørgsmål, om der under alle omstændigheder skal

præsteres dokumentation for udgifterne, også for den del af ydelsen, som i virkeligheden hidrører fra plejetillægget.

...«

Den sociale ankestyrelse optog herefter sagen til behandling. I sin afgørelse anførte ankestyrelsen, at styrelsen fandt, at det i betydeligt omfang påhviler en ægtefælle at yde en syg ægtefælle pleje i overensstemmelse med vedkommendes behov. Ankestyrelsen fandt derfor ikke tilstrækkeligt grundlag for at tilsidesætte amsankenævnets afgørelse om udmåling af hjælp til A, medens hans hustru var i hjemmet.

Efter min gennemgang af sagen fandt jeg, at der mellem socialstyrelsen og den sociale ankestyrelse var en så væsentlig forskel i opfattelsen af anvendelsen af bistandslovens § 48, stk. 3, herunder omfanget af ægtefællers gensidige forsørgelsespligt, at der var behov for en afklaring af retsstillingen på området. Jeg forespurgte derfor socialministeriet, hvad socialstyrelsens udtalelse og den sociale ankestyrelsens afgørelse gav ministeriet anledning til.

Ved beretningsårets udløb forelå socialministeriets endelige besvarelse endnu ikke.

17-2. *Rettet henvendelse til socialministeriet med henblik på, at der blev fundet en løsning på det problem, der opstår, når en kontanthjælpsmodtager – der som følge af en fremrykket skattemæssig årsopgørelse får udbetalt overskydende skat og dermed får beløb trukket i kontanthjælpen – senere bliver stillet over for et krav om betaling af restskat som følge af fejl i den fremrykkede årsopgørelse. (J. nr. 1986-612-052).*

Klubben af socialrådgivere i Århus kommune og HK klubben ved social- og sundhedsforvaltningen i Århus kommune henvendte sig til ombudsmanden vedrørende nogle spørgsmål om modregning af overskydende skat i hjælp efter bistandsloven. Baggrunden for henvendelsen var, at anvendelsen af fremrykket årsopgørelse af den skattepligtige indkomst indebar en større usikkerhed med hensyn til rigtigheden af opgørelsen.

Kontanthjælpsmodtagere, der i Århus kommune fik udbetalt overskydende skat i henhold til den fremrykkede årsopgørelse og herefter fik beløbet fuldt ud modregnet ved udbetalingen af kontanthjælpen, kunne senere blive stillet over for krav om betaling af en restskat, der opstod, fordi den fremrykkede årsopgørelse viste sig at være ukorrekt.

Det fremgik af det materiale, som klubben indsendte, at social- og sundhedsforvaltningen i Århus kommune i erkendelse af problemet havde fundet, at det i sådanne tilfælde skulle være muligt at yde hjælp til betaling af restskatten efter bistandsloven. Socialministeriet havde imidlertid ikke kunnet tilslutte sig denne

opfattelse, da ministeriet fandt det stridende mod bistandsloven at yde hjælp til betaling af restskat.

Socialministeren havde dog over for folketingets socialudvalg som svar på et spørgsmål bl.a. bemærket følgende: »Såfremt det skulle vise sig, at den fremrykkede årsopgørelse i større omfang medfører korrigerede slutopgørelser for kontanthjælpsmodtagere, vil socialministeriet tage spørgsmålet om en speciel løsning for denne gruppe skatteydere op over for ministeriet for skatter og afgifter.«

Som svar på et andet spørgsmål om, hvordan socialministeren ville finde ud af, hvorvidt den fremrykkede årsopgørelse i større omfang medfører korrigerede skatteforhold for kontanthjælpsmodtagere, havde ministeren svaret socialudvalget, at hun var »... indstillet på senere på året at bede socialstyrelsen foretage en rundspørge til en række kommuner til belysning af, i hvilket omfang den fremrykkede årsopgørelse medfører korrigerede slutopgørelser for kontanthjælpsmodtagere.«

De to organisationer anmodede ombudsmanden om at tage stilling til følgende to spørgsmål:

» . . .

1. Bistandsklienter i Århus kommune har et reelt problem som beskrevet. Organisationerne må antage, at borgere andre steder i landet står i samme situation.

Socialministeren er tilsyneladende enig i problemstillingen, men vil først se problemet i et større omfang.

Dette finder de to organisationer uholdbart i denne situation, idet borgeren behandles direkte urimeligt.

2. Denne nye borgerservice for borgerne, hvor årsopgørelserne udsendes tidligere og tidligere, må ikke medføre, at ministeriet for skatter og afgifter og socialministeriet ikke kan bringes sammen og løse problemer, som opstår undervejs.

. . . «

Ombudsmanden meddelte socialministeriet, at han af de medsendte bilag forstod, at det var erkendt – også fra socialministeriets side – at der var et reelt problem i de ovenfor omtalte tilfælde. Ombudsmanden anmodede derfor socialministeriet om en udtalelse i anledning af klubbens henvendelse. Ombudsmanden bemærkede i den forbindelse, at han umiddelbart ikke fandt det forståeligt, at ministeriet tilsyneladende fandt, at en løsning af det rejste problem forudsatte, at en undersøgelse godtgjorde, at problemet havde et vist (forøget) omfang. Ombudsmanden henviste til den sag, der er omtalt i ombudsmandens beretning for 1984, s. 194-97.

Socialministeriet udtalte i anledning af ombudsmandens henvendelse, at ministeriet fandt det mest hensigtsmæssigt, at problemet vedrørende den fremrykkede årsopgørelse blev løst gennem skattereglerne, eventuelt gennem en mere fleksibel ligningsmæssig procedure i de tilfælde, hvor den pågældende er kontanthjælpsmodtager.

Ministeriet var indstillet på at tage kontakt med ministeriet for skatter og afgifter for at drøfte problemet og dets løsning. Socialministeriet fandt imidlertid, at det forud for en sådan drøftelse, var nødvendigt at tilvejebringe et

materiale, der kunne belyse, i hvilket omfang den fremrykkede årsopgørelse medførte korrigerede slutopgørelser for kontanthjælpsmodtagere. Socialministeriet ville rette henvendelse til ministeriet for skatter og afgifter, så snart resultatet af socialstyrelsens rundspørge til en række kommuner forelå.

Den 4. december 1986 traf den sociale ankestyrelse en principiel afgørelse vedrørende et krav på tilbagebetaling af statens uddannelsesstøtte. Ankestyrelsen fandt, at der var grundlag for at efterbetale kontanthjælp, som tidligere var blevet tilbageholdt på grund af udbetaling af statens uddannelsesstøtte.

Ombudsmanden bad socialministeriet om at udtale sig om overensstemmelsen mellem princippet i denne afgørelse og muligheder for blandt andet at yde støtte i tilfælde, hvor krav om betaling af restskat opstår, fordi den fremrykkede årsopgørelse viser sig at være ukorrekt.

I forbindelse med, at jeg senere bad socialministeriet om underretning om, hvad der var sket i sagen, henviste jeg til, at et flertal i folketingets skatte- og afgiftsudvalg i en betænkning, der blev afgivet den 4. marts 1987, havde udtalt, » . . . at der mellem ministeren for skatter og afgifter og socialministeren bør tilvejebringes en ordning, således at bistandsklienter ikke kan komme i en situation, hvorefter den pågældende pådrager sig en skattegæld på grund af en fejlagtig udbetaling af overskydende skat.«

I en udtalelse til mig anførte socialministeriet herefter følgende:

» . . .

I denne anledning skal socialministeriet om problemets karakter bemærke, at der i forbindelse med fremrykningen af tidspunktet for udsendelsen af den skattemæssige årsopgørelse kan opstå tilfælde, hvor en kontanthjælpsmodtager, der får udbetalt overskydende skat og får beløbet trukket fra i kontanthjælpen, senere bliver stillet over for krav om betaling af restskat som følge af ligningsmæssige korrektioner i den først udsendte årsopgørelse.

Socialstyrelsen har i januar 1987 foretaget et rundspørge til 13 kommuner for at få belyst problemets omfang. Rundspørget viser, at der i disse kommuner i løbet af 1986 var ialt 22

tilfælde, hvor en kontanthjælpsmodtager fik ændret overskydende skat til restskat. Størsteparten af de 13 kommuner udbetalte – eller var indstillet på at ville udbetale – kontanthjælp til dækning af restskatten.

Socialministeriet har på baggrund af socialstyrelsens rundspørge og henstilling i betænkningen fra folketingets skatte- og afgiftsudvalg drøftet problemets løsning med skattedepartementet.

Det er herefter socialministeriets opfattelse, at der i tilfælde, hvor der er tale om fejlagtig udbetaling af overskydende skat, kan ske omberegning af den kontanthjælp, der er beregnet med fradrag af den overskydende skat, idet forudsætningerne for at foretage fradraget i hjælpen svigter, når der efterfølgende sker korrektion i årsopgørelsen.

Socialministeriet vil snarest udsende en SM-meddelelse om spørgsmålet til kommunerne

for på denne måde at orientere om adgangen til at omberegne kontanthjælpen i disse særlige tilfælde.

Et udkast til SM-meddelelse er for tiden til udtalelse i skattedepartementet.

Socialministeriet vil vende tilbage til sagen i forbindelse med udsendelsen af meddelelsen til kommunerne.«

I skrivelse af 9. april 1987 sendte socialministeriet mig til orientering kopi af Social Meddelelse om omberegning af kontanthjælp i forbindelse med fradrag for fejlagtigt udbetalt overskydende skat (SM 0-30-87).

I skrivelse af 14. april 1987 meddelte jeg socialministeriet, at jeg havde taget det oplyste til efterretning.

17-3. *Udtalt, at det måtte anses for helt uacceptabelt, at den sociale ankestyrelse havde været mere end 14 måneder om at behandle en sag efter bistandslovens § 67, stk. 2, om afbrydelse af samkvem mellem en far og hans søn.*

Endvidere fundet det meget beklageligt, at ankestyrelsen ikke havde udfoldet større bestræbelser for at formå socialstyrelsen til at afgive udtalelser tidligere end sket.

Endeligt fundet det beklageligt, at ankestyrelsen ikke på eget initiativ havde orienteret klageren om sagens behandling. (J. nr. 1986-1630-060).

I tilslutning til en skrivelse af 18. december 1986 klagede advokat C den 19. januar 1987 over den tid, der indtil da var medgået til den sociale ankestyrelsens behandling af A's sag om afbrydelse af samkvem med sin søn. På det tidspunkt var det næsten et år siden, at ankestyrelsen havde meddelt A, at sagen ville blive optaget til behandling som værende af principiel betydning.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at A havde forældremyndigheden over sin søn, B, at B i en årrække havde været anbragt i familiepleje, og at samkvemet mellem A og B havde været afbrudt. I marts 1985 traf det sociale udvalg i X kommune afgørelse efter bistandslovens § 67, stk. 2, om afbrydelse af

samkvemet mellem A og B i endnu en 1-årig periode fra den 1. april 1985 til den 1. april 1986.

Denne afgørelse klagede C for A over til amtsankenævnet for Københavns amt. Amtsankenævnet besluttede på møde den 3. september 1985 at tiltræde socialudvalgets afgørelse.

I skrivelse af 4. oktober 1985 klagede A gennem amtsankenævnet til den sociale ankestyrelse over nævnets afgørelse. I skrivelsen anførte A, at han snarest ville fremkomme med en nærmere redegørelse for klagen.

I skrivelse af 12. december 1985 rykkede amtsankenævnet A for den omtalte redegørelse, som A derefter sendte til nævnet i skrivelse af 22. december 1985. Med skrivelse af 14.

januar 1986 fremsendte nævnet klagen til den sociale ankestyrelse.

På baggrund af, at sager efter bistandslovens § 67 om afbrydelse af samkvem tidligere var blevet behandlet af socialstyrelsen, anmodede ankestyrelsen i skrivelse af 11. marts 1986 socialstyrelsen om »... styrelsens gode ytringer om sagen, herunder særlig oplysning om, hvilken praksis socialstyrelsen har fulgt på dette område...«

Ankestyrelsen kontaktede forgæves socialstyrelsen telefonisk den 28. april og den 30. maj 1986 for at rykke for svar. Den 3. juni 1986 talte sagsbehandleren i ankestyrelsen med den opgivne sagsbehandler i socialstyrelsen, og den 13. juni 1986 modtog ankestyrelsen en udtalelse fra socialstyrelsen. Ifølge ankestyrelsens udtalelse i anledning af klagen til mig fandt styrelsen ikke udtalelsen fyldestgørende og henvendte sig derfor til socialministeriet, hvorfra styrelsen den 4. august 1986 modtog kopi af brevveksling i en enkelt sag. Den 2. oktober 1986 traf ankestyrelsen aftale med socialstyrelsen om at modtage supplerende oplysninger om styrelsens praksis. I januar 1987 rykkede ankestyrelsen for det supplerende materiale – dette modtog den sociale ankestyrelse med skrivelse af 19. februar 1987 fra socialstyrelsen.

I en udtalelse til mig i anledning af klagen anførte ankestyrelsen bl.a. følgende:

»...«

Det har gennem mange år været hovedreglen, at det sociale udvalg (tidligere børneværnet), når et barn var anbragt uden for hjemmet, skulle sørge for, at forbindelsen mellem barnet og dets forældre blev opretholdt. Samtidig var der dog en mulighed for, at udvalget under disse særlige omstændigheder kunne træffe beslutning om at begrænse eller ophæve forældrenes ret til samkvem med barnet. En sådan beslutning kunne af forældrene påklages til socialstyrelsen.

Ved lov nr. 301 af 6. juli 1984, der trådte i kraft den 1. januar 1985, indførtes imidlertid ved ændring af bistandslovens § 67 regler, som indebærer, at klage over et udvalgs beslutning om afbrydelse af forbindelsen mellem et barn og dets forældre i mere end 3 måneder skal ske til amtsankenævnet, hvis afgørelser kan indbringes for ankestyrelsen efter undtagelsesbestemmelsen i lovens § 15, stk. 3, 2. punktum.

Da ankestyrelsen således ikke har nogen erfaring med hensyn til sager af denne kategori,

har man fundet det nødvendigt at anmode socialstyrelsen om oplysning om dettes hidtidige praksis, før sagen mødebehandles.

At denne procedure har forsinket sagen langt mere, end man havde forudset, kan kun beklages.

Ankestyrelsen har beklageligvis ej heller orienteret klageren om grunden til den lange behandlingstid, hvorved dog bemærkes, at hverken klageren eller hans advokat på noget tidspunkt har henvendt sig til ankestyrelsen for at forhøre til sagen.

...«

Som begrundelse for, at der var gået næsten 3 måneder, fra amtsankenævnet for Københavns amt modtog A's klage, til den blev videreendt til ankestyrelsen, henviste amtsankenævnet i en udtalelse til, at A ved indgivelsen af klagen havde anført, at han ville komme med en nærmere redegørelse.

I skrivelse af 3. marts 1987 henstillede jeg til ankestyrelsen, at sagens behandling blev fremskyndet mest muligt.

Den 24. marts 1987 tiltrådte den sociale ankestyrelse amtsankenævnets afgørelse om, at samkvemmet mellem A og B skulle være afbrudt fra den 1. april 1985 til den 1. april 1986.

I en følgeskrivelse til afgørelsen beklagede ankestyrelsen over for A, at afgørelsen først var truffet nu. Ankestyrelsen forklarede, at den »... betragtelige forsinkelse beror hovedsageligt på, at ankestyrelsen har måtte indhente oplysninger om hidtidig praksis til brug ved fortolkning af de nye regler, som er fastsat om samkvemsafbrydelse...«

I en skrivelse til A udtalte jeg følgende om ankestyrelsens sagsbehandling:

»Fra (A) klagede i skrivelse af 4. oktober 1985, til ankestyrelsen traf afgørelse den 24. marts 1987, gik der næsten 1 1/2 år, og fra det tidspunkt, da ankestyrelsen modtog klagen og til, at ankestyrelsen traf afgørelse, gik der mere end 14 måneder. Sagen drejer sig om afbrydelse af samkvem for en periode, der udløb den 1. april 1986; den afgørelse, der blev klaget over, nåede dermed at få fuld virkning længe, inden ankestyrelsen traf afgørelse.

Sager af den her omhandlede karakter kræver en særlig hurtig behandling. Jeg kan bl.a. henvise til, at socialstyrelsen i vejledning nr. 4 af 21. november 1984 om forvaltningen af bistandslovens bestemmelser om døgnforanstaltninger og privat familiepleje for børn og unge i pkt. 47 bl.a. anfører følgende om det sociale udvalgs sagsbehandling i sager om afbrydelse af samværet mellem forældremyndighedens indehaver og barnet:

» . . .

Da disse sager kan være overordentlig følelsesmæssigt belastende for såvel forældre som børn, må de behandles hurtigst muligt, og der må gives en udførlig skriftlig begrundelse for kontaktafbrydelsen. Eventuelle høringer fra andre myndigheder må behandles hurtigst muligt, og svar må afgives inden 14 dage.

. . . «

Jeg kan endvidere henvise til, at socialministeriet i en tidligere sag over for ombudsmanden har tilkendegivet, at sagsbehandlingen i sager om begrænsning af et barns samkvem med forældrene af retssikkerhedsmæssige grunde skal fremskyndes mest muligt. (Sagen er omtalt i ombudsmandens beretning for 1983, s. 229-31.)

Jeg må finde det helt uacceptabelt, at der medgik så lang tid til sagens behandling i ankestyrelsen, som det var tilfældet. Om de enkelte faser i den lange behandlingstid bemærker jeg nærmere følgende:

Ankestyrelsen har over for (A) anført, at den lange sagsbehandlingstid hovedsagelig skyldes, at styrelsen har måtte indhente oplysninger om hidtidig praksis i socialstyrelsen.

Den første gang ankestyrelsen lod behandlingen af sagen bero på en udtalelse fra socialstyrelsen, rykkede ankestyrelsen først efter ca. 3 måneder socialstyrelsen for et svar – nemlig ved telefonsamtale den 3. juni 1986. Den anden gang sagen beroede på en udtalelse fra socialstyrelsen, lod ankestyrelsen gå

mere end 3 måneder, før styrelsen telefonisk rykkede socialstyrelsen for svar.

Jeg finder det meget beklageligt, at ankestyrelsen ikke udfoldede større bestræbelser for at opnå en hurtig behandling af sagen ved at sørge for, at de udbedte udtalelser kom til at foreligge på et tidligere tidspunkt. Ankestyrelsen burde allerede, da styrelsen i skrivelse af 11. marts 1986 anmodede socialstyrelsen om en udtalelse, have bedt om et hurtigt svar.

. . .

Jeg finder det endvidere beklageligt, at ankestyrelsen ikke på eget initiativ løbende har orienteret (A) om sagens behandling, særlig da ankestyrelsen – efter i skrivelse af 30. januar 1986 at have oplyst (A), at sagsbehandlingstiden var ca. 1 år – ved telefonsamtale den 17. februar 1986 meddelte ham, at sagens behandling ville blive fremskyndet. Jeg henviser herved til statsministeriets cirkulærskrivelse af 12. oktober 1973, der er indskærpet ved statsministeriets cirkulærskrivelse af 11. september 1978, hvori det henstilles, at der, når en sags behandling trækker ud, gives vedkommende klager eller ansøger oplysning om, hvorpå sagens behandling beror, og så vidt muligt om, hvornår endeligt svar vil foreligge. Jeg bemærker, at det i henseende til myndighedens forpligtelse til at underrette klageren, når behandlingen af sagen trækker ud, ikke er af betydning, om denne eller dennes advokat har hørt til sagen.

Jeg har gjort den sociale ankestyrelse bekendt med min opfattelse af sagen. Jeg har meddelt ankestyrelsen, at jeg går ud fra, at sagen giver styrelsen anledning til at overveje, om der er behov for at fastlægge en særlig procedure for hurtig behandling af sager efter bistandslovens § 67, stk. 2, om afbrydelse af samvær mellem forældre og børn, og jeg har bedt styrelsen om at underrette mig om resultatet af styrelsens overvejelser.

. . . «

17-4. *Henstillet til den sociale ankestyrelse at træffe en ny afgørelse i en sag, der af ankestyrelsen var afgjort som et spørgsmål om omberegning af pension, således at der ved den fornyede behandling blev taget stilling til, om betingelserne for at kræve tilbagebetaling af allerede udbetalt pension var til stede. (J. nr. 1985-1033-044).*

A klagede over den sociale ankestyrelsес afgørelse om omberegning af pension.

Det fremgik af sagens akter, at A siden 1972 havde modtaget mellemste invalidepension. Den 30. oktober 1983 døde hendes ægtefælle, som indtil sin død var i arbejde. I anledning af dødsfaldet var hun flere gange i kontakt med socialforvaltningen i København om sine fremtidige indtægtsforhold.

Af pensionskontorets journalark fremgik følgende om disse kontakter:

Den 15. november 1983 meddelte A telefonisk, at hun ikke var berettiget til pension efter sin ægtefælle, men muligvis til en lille »understøttelse«. Hun lovede i givet fald at oplyse kontoret herom.

Den 13. december 1983 oplyste A telefonisk, at hun var berettiget til »efterløn« efter sin ægtefælle i 3 måneder, og at hun for de første 2 måneder havde modtaget ca. 25.700 kr. Hun ville endvidere få en lille pension efter sin ægtefælle, formentlig ca. 10.000 kr. årligt. Pensionskontoret meddelte, at A's invalidepension for månederne november og december 1983 samt januar 1984 skulle omberegnes under hensyntagen til efterlønnen (hvilket ville medføre, at hun ikke var berettiget til pensionens grundbeløb).

Da A allerede havde fået udbetalt sin sædvanlige pension for november og december 1983, tilbageholdt pensionskontoret hendes pension for januar og februar 1984 til udligning af det for meget udbetalte.

I februar 1984 protesterede A over for pensionskontoret over den foretagne omberegning, idet hun henviste til, at hun telefonisk fra sikringsstyrelsen havde fået oplyst, at der ved pensionsberegningen skulle bortses fra efterlønnen, idet denne indtægt ikke var af længere varighed.

Efter at sikringsafdelingen havde tiltrådt, at efterlønnen skulle indgå i beregningen af A's pension for perioden 1. november 1983 til 31. januar 1984, klagede hun til den sociale ankestyrelse over pensionskontorets/sikringsafdelingens afgørelse.

Pensionskontoret gjorde i en skrivelse rede for sagens forløb og anførte, at A først den 8. (13.?) december 1983 havde oplyst om efterlønnen, men at spørgsmålet om »ond tro« ikke var inde i billedet. Der var ikke rejst krav om tilbagebetaling af for meget udbetalt pension, men derimod »foretaget omregning med tilbagevirkende kraft fra den 1. november 1983, da de faktiske forhold blev kendt«.

Ankestyrelsen traf herefter følgende afgørelse:

»Ankestyrelsen finder, at den efterløn, (A) modtog efter (sin) mand, var en mere end rent midlertidig indtægtsforøgelse, der således måtte medføre en omberegning af (hendes) pension, og ankestyrelsen finder ikke grundlag for i det foreliggende tilfælde at kritisere den af bistands- og pensionskontoret anvendte omberegningsmetode.

Ankestyrelsen tiltræder således den af bistands- og pensionskontoret med sikringsafdelingens godkendelse truffene afgørelse . . .

Den omhandlede midlertidige ekstrairdtægt vil herefter ikke senere skulle medtages som grundlag for den årlige pensionsberegning. Den forventede fremtidige indtægt skal anvendes ved den årlige omregning af pensionen indtil det tidspunkt, hvor efterlønnen ikke længere indgår i socialindkomsten.

Endelig bemærkes, at der ikke i sagen er rejst nogen tvivl om, at (A) har overholdt (sin) oplysningspligt.«

Ankestyrelsen henviste til invalidepensionslovens § 28, stk. 1 og 2, og til sikringsstyrelsens vejledning af 23. juni 1983.

I klagen til ombudsmanden fastholdt A, at hun havde opfyldt sin oplysningspligt og derfor ikke skulle tilbagebetale allerede udbetalt pension.

I en udtalelse i anledning af klagen anførte ankestyrelsen:

» . . .

Ankestyrelsen tiltrådte ved sin afgørelse, at den udbetalte »efterløn« indgik i pensionsberegningen i den periode, for hvilken den blev

ydet, nemlig 1. november 1983 - 31. januar 1984. Ankestyrelsen fandt ikke grundlag for at betragte sagen som vedrørende spørgsmålet om tilbagebetaling af for meget udbetalt pension, idet der ikke fra sikringsafdelingens side forelå nogen afgørelse herom, og der alene syntes at være tale om en kort forsinkelse med hensyn til en del af pensionsomberegningen på grund af EDB-fejl. Ankestyrelsen bemærkede dog i sin afgørelse, at der ikke i sagen var rejst tvivl om, at ansøgeren havde overholdt sin oplysningspligt.

...«

Jeg udtalte følgende i en skrivelse til A:

»Efter den dagældende invalidepensionslov var størrelsen af pensionens grundbeløb afhængig af pensionistens øvrige indtægt, og pensionen fastsattes efter § 28, stk. 1, hver 1. januar med virkning fra denne dato.

I § 28, stk. 2, var det bestemt, at pensionen skulle omberegnes, såfremt pensionistens indtægt forøgedes »mere end rent midlertidigt«.

I den dagældende vejledning fra sikringsstyrelsen af 23. juni 1983 om bl.a. beregning af pension var det i pkt. 17 a og 17 b anført:

Pkt. 17 a:

»Ved indtægtsforøgelser, der ikke med sikkerhed kan betragtes som vedvarende, beror omregningsspørgsmålet i indtil 2-3 måneder.

Ophører ekstraintægten, vil den først indgå i indtægtsgrundlaget ved den årlige fastsættelse det næstfølgende år på grundlag af den slutlignede indkomst for det år, pensionisten har haft ekstraintægter.

Hvis indtægten vedvarer ud over 2-3 måneder, omregnes pensionen straks derefter, dvs. fra den 1. i måneden efter. Hvis det ny indtægtsniveau fortsætter, tages det tidligere, lavere indtægtsniveau ikke i betragtning ved den årlige fastsættelse pr. 1. januar.

Ophører indtægten derefter, omregnes der straks igen (fra den 1. i måneden efter).«

Pkt. 17 b:

»Den fremgangsmåde der er nævnt under pkt. 17 a må betragtes som mindre hensigtsmæssig i de forholdsvis sjældne tilfælde, hvor en ekstraintægt af betydelig størrelse har karakter af éngangsindtægt eller dog kun vedrører en kortere periode. I sådanne tilfælde er det vigtigt af hensyn til pensioni-

sten, at indtægtens virkning på pensionen ikke udskydes til den årlige fastsættelse det næstfølgende år.

...«

De nævnte bestemmelser i invalidepensionsloven og vejledningen svarer til de nu-gældende bestemmelser i lov om social pension § 39 og den dertil knyttede vejledning af 5. september 1984, pkt. 159 og 160.

Det kan i og for sig ikke give mig anledning til bemærkninger, at ankestyrelsen fandt, at den »efterløn«, som De modtog efter Deres ægtefælles død, skulle medføre en omregning af pensionen som sket.

Forholdet er imidlertid det, at De på det tidspunkt, da pensionskontoret foretog omregningen af pensionen for de til modtagelsen af efterlønnen svarende 3 måneder, havde fået udbetalt pensionen for de to første måneder (november og december 1983). Til »udligning« foretog pensionskontoret tilbageholdelse i Deres pension for januar og februar 1984. Der var således i realiteten tale om, at pensionskontoret krævede det i november og december 1983 for meget udbetalte tilbagebetalt.

Invalidepensionsloven indeholdt i § 30 følgende bestemmelse om tilbagebetaling af pension:

»Har en person undladt at give oplysninger som krævet i § 29 eller i øvrigt mod bedre vidende uberettiget oppebåret ydelser efter denne lov, skal det beløb, der med urette er oppebåret, tilbagebetales af den pågældende, eventuelt hans dødsbo.

...«

Bestemmelsen svarer til § 42 i lov om social pension.

Der har i sagen været anvendt udtryk som »omregning med tilbagevirkende kraft« og »en kort forsinkelse med hensyn til . . . pensionsomberegningen«.

Jeg skal i den forbindelse fremhæve, at invalidepensionsloven (og lov om social pension) i visse tilfælde giver adgang til ned-sættelse af pensionen med *fremtidig* virkning (jfr. de tidligere omtalte bestemmelser om ændrede indtægtsforhold). Om der er grundlag for at rejse krav om tilbagebetaling af allerede udbetalt pension beror på, om betingelserne i tilbagebetalingsreglerne, jfr. invalidepensionslovens § 30, er opfyldt. (Dog må der naturligvis gives myndighe-

derne en vis kortere frist til at foretage om-beregningen).

Da den sociale ankestyrelse ved sin afgørelse i skrivelsen af 23. januar 1986 ikke har betragtet sagen som et spørgsmål om tilbagebetaling, har jeg fundet at burde tilbage-sende sagen til ankestyrelsen med henblik på, at ankestyrelsen i en fornyet afgørelse kan tage stilling til, om betingelserne for at kræve tilbagebetaling af den allerede udbe-talte pension for november og december 1983 var til stede. Jeg har i den forbindelse henledt ankestyrelsens opmærksomhed på, at såvel pensionskontoret som ankestyrelsen selv tidligere har henvist til, at der i sagen ikke har været rejst spørgsmål, om De har opfyldt Deres oplysningspligt.

...«

Efter at have genoptaget sagens behandling traf den sociale ankestyrelse følgende afgørelse i en skrivelse til A:

»Ankestyrelsen finder i overensstemmelse med sin afgørelse . . . , at den indankede sag vedrører indtægtsreguleringen af Deres invali-dension. Den bestemmelse, der anvendes, er § 28 i lov om invalidepension (nu lov om social pension § 39).

Bestemmelserne i loven om invalidepension § 30 (nu lov om social pension § 42) om tilba-gebetaling af uretmæssigt oppebåret invalide-pension finder således ikke anvendelse.

Ankestyrelsen finder nu, at Københavns kommune, Sikringsafdelingen, burde have anvendt hovedreglen om indtægtsregulering af pensionen i Deres tilfælde. De 3 måneders ef-terløn skal således indgå i pensionsberegning-på følgende måde: Efterlønnen for måne-derne november og december 1983 indgår i indtægterne for 1983 og påvirker pensionsbe-regningen for 1985. Efterlønnen for januar 1984 indgår i indtægterne for 1984 og påvirker pensionsberegningen for 1986.

Ankestyrelsen har herved særlig lagt vægt på de opståede misforståelser og edb-fejl.

Den indtægtsregulering af pensionen, som er foretaget af sikringsafdelingen, tiltrædes så-ledes med den angivne ændring.

Ankestyrelsen ophæver styrelsens afgørelse . . . Styrelsen har ikke herved i øvrigt generelt fundet, at sikringsafdelingens praksis for om-regning af pension ikke kan anvendes.«

Jeg meddelte herefter den sociale anke-styrelse, at jeg havde taget den ændrede af-gørelse til efterretning.

17-5. *Til brug for bedømmelsen af en førtidspensionssag havde den sociale ankestyrelse indhentet en speciallægeerklæring fra en læge, af hvem klageren ikke ønskede at blive undersøgt. Erklæringen blev derfor afgivet på grundlag af tidligere foretagne undersøgelser.*

Kritiseret den sociale ankestyrelse for ikke at have oplyst klageren om, at et fremsat ønske om at blive undersøgt af en anden speciallæge ikke ville blive imødekommet, og om, hvad ankestyrelsen da agtede at foretage. Endvidere kritiseret, at ankestyrelsen ikke forud for afgørelsen gjorde klageren bekendt med speciallægeerklæringen, og da dette ikke skete – i det mindste – i afgørelsen udtrykkeligt gjorde klageren opmærksom på, at afgørelsen hvilede på en special-lægeerklæring, der var udarbejdet på grundlag af tidligere undersøgelser af klageren. (J. nr. 1986-1123-043).

A klagede over en afgørelse fra den sociale ankestyrelse, hvorved ankestyrelsen tiltrådte en afgørelse fra revaliderings- og pensionsnæv-

net for Københavns amt om, at A ikke var berettiget til forhøjelse af sin mellemste invali-

depension til den højeste og/eller til bistanstillæg.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at A, der var født i 1944, havde modtaget laveste invalidepension siden 1973 og mellemste invalidepension siden 1977.

A ansøgte social- og sundhedsforvaltningen i Albertslund kommune om forhøjelse af pensionen og om bistanstillæg. Social- og sundhedsforvaltningen indstillede til revaliderings- og pensionsnævnet for Københavns amt, at A blev tilkendt højeste førtidspension. Forvaltningen afgav ikke indstilling med hensyn til tilkendelse af bistanstillæg.

Revaliderings- og pensionsnævnet meddelte A afslag på forhøjelse af pensionen og på bistanstillæg. Denne afgørelse klagede A over til den sociale ankestyrelse.

Til brug for den sociale ankestyrelses vurdering af A's helbredsforhold havde ankestyrelsen anmodet en specialist i øjensygdomme, B, om at indkalde hende til undersøgelse. A havde fået tid hos speciallægen til den 15. april 1986.

Dagen inden undersøgelsen var A's datter udsat for en alvorlig trafikulykke, og A følte sig ikke i stand til at gennemføre øjenundersøgelsen. A ringede derfor afbud til B om morgenen den 15. april 1986.

Samme dag skrev B til den sociale ankestyrelse, at A havde meldt afbud til undersøgelsen, uden at B anså grunden for tvingende. B afventede en ny tid aftalt med A.

I et brev til revaliderings- og pensionsnævnet – som med skrivelse af 28. maj 1986 blev videresendt til den sociale ankestyrelse – anmodede A om at blive indkaldt til øjenundersøgelse hos en anden speciallæge end B. A beskrev telefonsamtalen den 15. april 1986 med B, hvor han havde været fuldstændig uforstående overfor, at det ville være alt for belastende for A at komme til undersøgelsen efter at have tilbragt hele aftenen og en del af natten på hospitalet hos sin datter.

Den sociale ankestyrelse besvarede ikke A's anmodning om at blive undersøgt af en anden øjenlæge.

Da A yderligere to gange havde været indkaldt til undersøgelse hos speciallægen uden at A havde ønsket at møde, anmodede den sociale ankestyrelse B om at udfærdige en erklæring på baggrund af de oplysninger, han havde om A's syn fra tidligere undersøgelser.

B afgav herefter en erklæring til ankestyrelsen. Af erklæringen fremgik bl.a. følgende:

» . . .

Det er overordentlig vanskelig at udtale sig om, hvorledes patientens nuværende synsmæssige funktion må antages at være på grundlag af undersøgelser for godt 1 år siden.

. . .

Patienten har en fremadskridende grå stær, der må antages at have nedsat synet i et vist omfang, men da højeste førtidspension + bistanstillæg kræver en synsstyrke på 1/60 eller derunder, er det usandsynligt, at patienten på nuværende tidspunkt skulle se så dårligt . . .

. . .

Såfremt ønsket om højeste førtidspension og/eller bistanstillæg fastholdes, anbefales undersøgelse på Statens øjenklinik, men efter mit bedste skøn er ansøger på det foreliggende ikke berettiget hertil. Man kan ikke udtale sig om, hvilken udvikling der måtte være sket i synsnedsættelsen, men ansøgers manglende øjenlægekontakt tyder på, at der ikke er sket ret meget i det forløbne år.

. . . «

Herefter traf den sociale ankestyrelse følgende afgørelse i sagen – uden at styrelsen forinden havde gjort A bekendt med B's erklæring:

»Ankestyrelsen har bedt speciallæge i øjensygdomme (B) indkalde ansøgeren til ny undersøgelse, men ifølge speciallægens udtalelse . . . meddelte ansøgeren afbud og ved fornyet telefonisk henvendelse . . . meddelte hun, at hun havde mistet modet. Ankestyrelsen har herefter ikke fundet anledning til at indhente yderligere oplysninger eller indkalde ansøgeren til yderligere undersøgelser.

. . .

Invaliditeten findes ikke at være af en sådan sværhedsgrad, at ansøgeren må anses for kun at have ubetydelig erhvervssevne i behold i ethvert erhverv.

Betingelserne for at opnå invalidepension efter lov om invalidepension og førtidspension m.v. § 3, stk. 1, er herefter ikke til stede.

Ansøgeren findes heller ikke at være svagsynet i en sådan grad, at betingelserne for at opnå bistanstillæg efter lov om invalidepension og førtidspension m.v. § 10 er opfyldt. Ansøgeren findes i øvrigt heller ikke at opfylde betingelserne for at opnå bistanstillæg efter lov om invalidepension og førtidspension m.v. § 10.

Ankestyrelsen tiltræder således revaliderings- og pensionsnævnets afgørelse.«

I klagen til ombudsmanden skrev A, at hun ikke mente, at sagen var ordentligt undersøgt, da der ikke forelå en grundig øjenundersøgelse. Samtidig oplyste A, at hun havde klaget til embedslægen over B, og at hun hverken havde mod eller kræfter til at gennemføre en øjenundersøgelse hos B, og at hun derfor havde anmodet om en anden læge.

I anledning af klagen anmodede ombudsmanden ankestyrelsen om at udtale sig om, hvorvidt styrelsen forud for afgørelsen burde have orienteret A om, at ankestyrelsen havde bedt B afgive en udtalelse på grundlag af de foreliggende oplysninger, og om, at A ikke ville blive indkaldt til undersøgelse. I den forbindelse henviste ombudsmanden til forvaltningslovens § 19.

I sin udtalelse anførte ankestyrelsen følgende:

» . . .

Da ankestyrelsen havde modtaget underretning om, at (A) ikke ønskede at blive undersøgt hos speciallæge (B) anmodede man speciallægen om en erklæring på baggrund af det hidtil foreliggende materiale. Ankestyrelsen erkender, at man i afgørelsesskrivelsen . . . burde have gjort (A) bekendt hermed.

Det tilføjes, at ankestyrelsen i overensstemmelse med styrelsens praksis ikke har foretaget partshøring i denne sag, men ankestyrelsen er opmærksom på forvaltningslovens regler herom.

. . .

Det bemærkes . . . , at der ifølge fast praksis i invalideforsikringsretten, ankenævnet for invalideforsikringsretten, revaliderings- og pensionsnævnene og ankestyrelsen tilkendes højeste pension til personer med synslidelser, når synsstyrken med brille/kontaktlinsekorrektur er 1/60 eller derunder på bedste øje, og der ikke skønnes at være revalideringsmuligheder.

Som det fremgår, har måleresultaterne i den foreliggende sag være ret svingende, men på intet tidspunkt i nærheden af den anførte grænse.

. . .«

Jeg udtalte følgende i en skrivelse til A:

»Revaliderings- og pensionsnævnets og den sociale ankestyrelses afgørelser, hvor- efter De ikke blev anset for berettiget til forhøjelse af Deres pension eller til bistandstillæg, er truffet på grundlag af bestemmelserne i lov om invalide- og førtidspension § 3, stk. 1, og § 10.

Efter bestemmelsen i § 3, stk. 1, kunne invalidpension bestående af grundbeløb, invaliditetsbeløb og erhvervsudygtighedsbeløb tilkendes personer under 60 år, der i ethvert erhverv måtte anses for kun at have ubetydelig erhvervssevne i behold (en tilsvarende bestemmelse findes nu i lov om social pension § 14, stk. 1).

Bistandstillæg kunne efter § 10 tilkendes bl.a. til personer, hvis invaliditet bestod i blindhed eller stærk svagsynethed (en tilsvarende bestemmelse findes nu i lov om social pension § 16, stk. 1).

Ved min bedømmelse af sagen lægger jeg til grund,

at undersøgelsen hos øjenlæge (B) den 15. april 1986 ikke blev gennemført på grund af Deres personlige problemer,

at den sociale ankestyrelse var bekendt med, at undersøgelsen ikke blev gennemført og årsagen hertil,

at De anmodede ankestyrelsen om at blive undersøgt af en anden øjenlæge,

at ankestyrelsen ikke på noget tidspunkt besvarede denne anmodning eller i øvrigt orienterede Dem om, hvorledes ankestyrelsen da agtede at forholde sig,

at ankestyrelsen anmodede øjenlæge (B) om at afgive en erklæring på det foreliggende grundlag,

at ankestyrelsen ikke orienterede Dem herom,

at ankestyrelsen ikke gjorde Dem bekendt med indholdet af øjenlægens erklæring, og

at ankestyrelsen i sin afgørelse i skrivelsen af 21. juli 1986 ikke anførte, at der var indhentet en lægeerklæring på det foreliggende grundlag, men derimod udtalte sig således, at De måtte få det indtryk, at der ikke forelå en lægeerklæring.

Jeg finder ikke at kunne tage stilling til, om den sociale ankestyrelse burde have tilbudt Dem en undersøgelse ved en anden øjenlæge.

Når ankestyrelsen besluttede sig for ikke at imødekomme Deres ønske, burde ankestyrelsen have meddelt Dem dette og oplyst Dem om, hvad styrelsen da agtede at foretage med hensyn til oplysningen af sagen.

Da dette ikke skete, burde ankestyrelsen – i det mindste – forud for sin afgørelse have sendt Dem en genpart af erklæringen fra øjenlæge (B) også med henblik på, at De kunne tage stilling til, om det, der var anført i erklæringen, kunne give Dem anledning til bemærkninger.

Da dette heller ikke skete, burde ankestyrelsen – i det mindste – i afgørelsen . . . udtrykkeligt have gjort opmærksom på, at afgørelsen hvilede på en erklæring fra øjenlæge (B). Ankestyrelsens formulering, »har herefter ikke fundet anledning til at indhente yderligere oplysninger«, er efter min opfattelse vildledende med hensyn til angivelse af, hvad der var grundlaget for afgørelsen.

Jeg har gjort den sociale ankestyrelse bekendt med min opfattelse af styrelsens *behandling* af sagen.

For så vidt angår ankestyrelsens *afgørelse* bemærker jeg følgende:

Speciallæge (B's) erklæring . . . til den sociale ankestyrelse bygger på undersøgelser/oplysninger, der på det tidspunkt var mere end 1 år gamle, og øjenlægen udtalte, at det var »overordentlig vanskelig at udtale sig om, hvorledes patientens nuværende synsmæssige funktion må antages at være på grundlag af undersøgelser for godt 1 år si-

den«. Øjenlægen fandt det imidlertid usandsynligt, at Deres lidelse havde udviklet sig således, at synsstyrken nu berettigede til højeste førtidspension og bistandstillæg (1/60).

Den sociale ankestyrelse har i udtalelsen . . . anført, at måleresultaterne ikke på noget tidspunkt har været i nærheden af den anførte grænse (1/60). Efter fast praksis tilkendes højeste pension til personer med synslidelser, når synsstyrken med brille/kontaktlinsekorrektion er 1/60 eller derunder på det bedste øje.

Jeg må således forstå, at baggrunden for, at ankestyrelsen har ment at kunne træffe afgørelse på det efter min opfattelse meget spinkle grundlag med hensyn til beskrivelsen af Deres aktuelle helbredstilstand, var, at styrelsen fandt det helt usandsynligt, at Deres synsstyrke var således, at den kunne berettigede til højeste førtidspension og bistandstillæg. I ankestyrelsens møde medvirkede lægelig sagkundskab.

En sådan lægelig vurdering har jeg ikke forudsætninger for at tage stilling til, medmindre der foreligger helt særlige omstændigheder.

Jeg finder ikke, at dette er tilfældet, og jeg har derfor ikke grundlag for at kritisere ankestyrelsens afgørelse.

Jeg henleder Deres opmærksomhed på, at De har mulighed for på ny at indgive ansøgning om den højeste førtidspension og bistandstillæg, hvis De mener, at Deres helbredstilstand er blevet væsentligt forværret.

. . . «

17-6. *Den sociale ankestyrelse havde truffet afgørelse i en klagesag vedrørende førtidspension uden at indhente resultatet af en arbejdsprøvning og uden i afgørelsen at gøre opmærksom herpå.*

Udtalt, at ankestyrelsen enten burde have hjemvist sagen til fornyet behandling i revaliderings- og pensionsnævnet eller i hvert fald i afgørelsen udtrykkeligt have gjort opmærksom på, hvad der havde været afgørelsesgrundlaget, og hvorledes klageren kunne forholde sig med hensyn til en fornyet prøvelse af sagen på det nu foreliggende grundlag. (J. nr. 1986-1304-043).

A klagede over, at den sociale ankestyrelse havde tiltrådt en afgørelse fra revaliderings- og pensionsnævnet for Nordjyllands amt, hvorefter A ikke fandtes berettiget til førtidspension.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at A's læge den 23. august 1984 indgav ansøgning for A om helbredsbetingsbetet førtidspension til social- og sundhedsforvaltningen i Hjørring kommune.

Den 23. oktober 1984 sendte det sociale udvalg i Hjørring kommune sagen til revaliderings- og pensionsnævnet for Nordjyllands amt med indstilling om, at A blev meddelt afslag på førtidspension, da man ikke fandt, at A's forringede helbredstilstand var varig.

På et møde den 6. december 1985 besluttede nævnet at meddele A afslag på hendes ansøgning om førtidspension. Nævnet fandt ikke, at hendes erhvervsevne var nedsat med mindst halvdelen. Nævnet anførte i sin begrundelse, at der forelå revalideringsmuligheder, således at A skulle kunne påtage sig et deltidsarbejde.

Social- og sundhedsforvaltningen i Hjørring kommune klagede for A over denne afgørelse til den sociale ankestyrelse.

I skrivelse af 24. marts 1986 godkendte revaliderings- og pensionsafdelingen i Nordjyllands amtskommune A's optagelse i revalideringsinstituttet »Reva« pr. 28. juli 1986. Formålet med en arbejdsprøvning var at få belyst, om A havde nogen arbejdsevne i behold. I den nedennævnte skrivelse af 4. september 1986 fra socialforvaltningen i Hjørring kommune til den sociale ankestyrelse oplyste socialforvaltningen, at ankestyrelsen var blevet gjort bekendt med, at der var truffet beslutning om, at A skulle optages på »Reva« til grundtest/arbejdsprøvning.

I et møde den 12. august 1986 traf ankestyrelsen afgørelse i sagen uden at have kendskab til forløbet af A's ophold på »Reva«. Ankesty-

relsen fandt ikke, at A's erhvervsevne var nedsat med mindst halvdelen. Ankestyrelsen bemærkede, at styrelsen havde fundet, at der var mulighed for at iværksætte foranstaltninger, der kunne antages varigt at forbedre erhvervsevnen. Ankestyrelsen tiltrådte således revaliderings- og pensionsnævnets afgørelse.

Med skrivelse af 4. september 1986 sendte social- og sundhedsforvaltningen i Hjørring kommune resultatet af arbejdsprøvningen til den sociale ankestyrelse med anmodning om at få sagen genoptaget. Socialforvaltningen henviste til, at ankestyrelsen havde været bekendt med, at en arbejdsprøvning var iværksat. Forvaltningen havde forventet, at ankestyrelsen først ville træffe afgørelse, når resultatet af arbejdsprøvningen forelå. I et referat af et afslutningsmøde den 29. august 1986 på »Reva« var det anført om A, at der var konstateret ringe arbejdskvalifikationer både teoretisk og praktisk. Man var mest tilbøjelig til at mene, at A var berettiget til en førtidspension.

I skrivelse af den 9. oktober 1986 meddelte ankestyrelsen socialforvaltningen i Hjørring kommune, at resultatet af arbejdsprøvningen ikke gav ankestyrelsen anledning til at ændre sin afgørelse i skrivelsen af 15. august 1986.

I anledning af A's klage til ombudsmanden over ankestyrelsens afgørelse anmodede ombudsmanden ankestyrelsen om en udtalelse. Ombudsmanden bad specielt ankestyrelsen om at udtale sig om begrundelsen for ankestyrelsens afgørelse om ikke at optage sagen til fornyet behandling.

I en udtalelse i anledning af klagen anførte ankestyrelsen, at styrelsen kunne henholde sig til afgørelsen i skrivelsen af 15. august 1986. Styrelsen henviste til, at resultatet af arbejdsprøvningen først forelå, efter at ankestyrelsen havde behandlet sagen på møde. Styrelsen fandt det rettest, at spørgsmålet om, hvilken konklusion med hensyn til en pensionsberetti-

gelse, der kan drages af resultatet af en arbejdsprøvning, i første omgang bedømmes af revaliderings- og pensionsnævnet, hvis ansøgeren på ny begærer pension.

Jeg udtalte følgende i en skrivelse til A:

»I afgørelsen i skrivelsen af 15. august 1986 anførte den sociale ankestyrelse som en del af begrundelsen for at meddele afslag på ansøgningen om pension, at styrelsen havde fundet, »at der er mulighed for at iværksætte foranstaltninger, der kan antages mere varigt at forbedre erhvervsevnen«.

Ankestyrelsen var gjort bekendt med, at en arbejdsprøvning af Dem var iværksat.

Ankestyrelsen var ikke bekendt med forløbet og resultatet af arbejdsprøvningen forud for styrelsens afgørelse.

I skrivelsen af 9. oktober 1986 anførte ankestyrelsen, at oplysningerne om revalideringsforløbet ikke gav anledning til ændring af styrelsens afgørelse.

På ombudsmandens spørgsmål . . . herom anførte den sociale ankestyrelse i udtalelsen . . . , at styrelsen fandt det rettest, »at spørgsmålet om, hvilken konklusion med hensyn til pensionsberettigelse, der kan drages af resultatet af arbejdsprøvningen, i første omgang bedømmes af nævnet, såfremt ansøgeren på ny begærer pension«.

Jeg kan for så vidt være enig med den sociale ankestyrelse i, at det kan være rigtigst, at resultatet af en arbejdsprøvning, der fremkommer under en klagesags behandling, og således ikke har foreligget for revaliderings- og pensionsnævnet i første omgang, bedømmes af nævnet.

Når ankestyrelsen i en sag indtager dette standpunkt, bør det efter min opfattelse føre til, enten at styrelsen hjemviser sagen til fornyet behandling i revaliderings- og pensionsnævnet, eller at styrelsen i hvert fald i afgørelsen udtrykkeligt gør opmærksom på, hvad der har været afgørelsesgrundlaget, og eventuelt giver en vejledning om, hvorledes den pågældende klager kan forholde sig med hensyn til en fornyet prøvelse af sagen på det nu foreliggende grundlag.

I det foreliggende tilfælde – hvor ankestyrelsen ydermere i afgørelsen i skrivelsen af 15. august 1986 specielt nævnte revalideringsmuligheder – finder jeg således, at ankestyrelsen burde have handlet i overensstemmelse med det ovenfor anførte.

Jeg har gjort den sociale ankestyrelse bekendt med min opfattelse.

Ankestyrelsen tog stilling til betydningen af resultatet af arbejdsprøvningen i skrivelse af 9. oktober 1986 ved at meddele socialforvaltningen, at materialet ikke gav grundlag for at genoptage sagen.

Beslutningen blev ikke truffet på et møde i ankestyrelsen, og styrelsen var ifølge telefonisk oplysning, som jeg har indhentet fra styrelsen, ikke på tidspunktet for denne beslutning længere i besiddelse af sagens akter.

Jeg finder under disse omstændigheder ikke at have tilstrækkelig anledning til at gå nærmere ind på indholdet af ankestyrelsens beslutning i skrivelsen af 9. oktober 1986.

Jeg må derimod i overensstemmelse med det, jeg har anført ovenfor, finde det rettest, at spørgsmålet om tilkendelse af førtidspension undergives en fornyet vurdering på det nu foreliggende grundlag i revaliderings- og pensionsnævnet for Nordjyllands amt. Jeg vil derfor foreslå Dem at rette henvendelse til socialforvaltningen i Hjørring kommune med anmodning herom.

Jeg har sendt en genpart af denne skrivelse til socialforvaltningen i Hjørring kommune og revaliderings- og pensionsnævnet for Nordjyllands amt. Over for nævnet har jeg bemærket, at sagens forløb i ankestyrelsen kan føre til, at en eventuel pensionstillkendelse tillægges virkning fra et tidspunkt, der ligger forud for tidspunktet for en fornyet ansøgning.

. . . «

Den pågældende ankechef i den sociale ankestyrelse bekræftede senere, at styrelsen – selv om styrelsen ikke længere var i besiddelse af akterne ved genoptagelsesbeslutningen – havde en ekstrakt af sagen.

17-7. *Næret betænkelighed ved at tilslutte mig, at det var i overensstemmelse med praksis at afvise en arbejdsskadesag under henvisning til manglende »ulykkestilfælde«.*

Henstillet til den sociale ankestyrelse at undergive sagen en fornyet overvejelse. Sagens behandling forudsatte en dispensation fra anmeldelsesfristen i arbejdsskadeforsikringsloven. (J. nr. 1986-1461-031).

A klagede over, at den sociale ankestyrelse havde meddelt hende, at styrelsen ikke fandt, at der forelå særlig grund til at bortse fra overskridelsen af anmeldelsesfristen i arbejdsskadeforsikringsloven, og at styrelsen derfor tiltrådte en afgørelse, som sikringsstyrelsen havde truffet i hendes arbejdsskadesag, jfr. nærmere nedenfor.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at A, der var født den 24. april 1939, under sit arbejde på X kommunes plejehjem kom til skade den 13. februar 1981. På grundlag af A's egne og to andre ansattes oplysninger kunne årsagen til skaden beskrives således:

A skulle sammen med en anden ansat gøre en af plejehjemsbeboerne, der var død, i stand. Der var tale om en stor, tung mand. Det hydrauliske system i den seng, hvori han lå, var gået i stykker. Da arbejdet næsten var færdigt, ville A og den anden ansatte løfte patienten højere op i sengen. På grund af fejlen ved sengen skete dette løft fra en lav højde. Patienten væltede over i A's arme, så hun gik i knæ, og hun fik stærke rygsmerter.

Først den 5. december 1983 anmeldte social- og sundhedsforvaltningen i X kommune sagen til sikringsstyrelsen som en arbejdsskade.

I anmeldelsen anførte A's egen læge, at han ved en undersøgelse den 11. marts 1981 havde konstateret, at A havde »en lavtsiddende lumbago med maximal ømhed i regio sacralis på højre side«. En røntgenundersøgelse havde ikke vist noget abnormt, men da A's smerter var vedvarende, havde lægen henvist hende til overlæge, speciallæge i fysiurgi, Bent Mortensen, Centralsygehuset i Holbæk, fysiurgisk afdeling (så vidt det kunne ses af de foreliggende akter, konsulterede A overlægen første gang den 22. august 1981).

I sin afgørelse til A meddelte sikringsstyrelsen følgende:

»... da tilfældet efter det oplyste ikke er blevet anmeldt inden 1 år efter skadedatoen

regnet fra det tidspunkt, da De har fået kendskab til, at sygdommen må antages at være arbejdsbetinget, kan det ikke begrunde krav efter arbejdsskadeforsikringsloven, medmindre styrelsen ser bort fra fristen, hvad styrelsen kan gøre, når der er særlig grund dertil, jfr. lovens § 19.

Med henblik herpå vil styrelsen nu foranledige Dem undersøgt hos overlæge Poul E. Hammerberg, ... «

Overlæge, speciallæge i neuromedicin og klinisk neurofysiologi, Poul E. Hammerberg afgav en erklæring om A's tilstand. I erklæringen var hændelsesforløbet den 13. februar 1981 beskrevet på en noget anden måde end ovenfor. Det var omtalt, at A i januar 1984 (et sted i erklæringen var der fejlagtigt anført januar 1980) fik et pludseligt hold i nakken. A blev herefter i marts 1984 indlagt 14 dage på Centralsygehuset i Holbæk, hvor der blev foretaget en knoglescanning, og det fremgik af overlæge Hammerbergs erklæring, at A på ny skulle til scanning i april 1984. Overlægen anførte sidst i sin erklæring:

»... «

Efter det foreliggende synes der ikke at være tale om en begivenhed i forsikringsmæssig henseende.

Jeg vil foreslå, at man afventer undersøgelsen på Holbæk Centralsygehus i april 84. Det er muligt, at man dér vil få en forklaring på tilfældet, måske et sygdomstegn, som ikke er betinget af ulykkestilfældet. Hvis undersøgelsen i april ikke giver nogen forklaring på tilstanden, må man formentlig alligevel afvise sagen p.gr.a. den manglende begivenhed. Skulle man derimod finde omstændigheder som berettiger til anerkendelse, må ekspl. være berettiget til en ménerstatning i nærheden af erhvervsevneforringelse.

... «

Sikringsstyrelsen meddelte herefter A, »at styrelsen i sagen skønner, at der ikke er sådan særlig grund, at styrelsen kan se bort fra overholdelsen af anmeldelsesfristen. Tilfældet gi-

ver derfor ikke ret til ydelser efter arbejdsskade-forsikringsloven, jfr. lovens § 19, sidste pkt.«.

A klagede til den sociale ankestyrelse over denne afgørelse.

I en udtalelse til den sociale ankestyrelse anførte sikringsstyrelsen, at A's sag – såfremt sagen var blevet rettidigt anmeldt – alligevel ville være blevet afvist på grund af »manglende begivenhed«.

I den skrivelse til A, hvori den sociale ankestyrelse meddelte sin afgørelse, var den ovenfor omtalte, formentlige dateringsfejl gentaget, og man måtte således få det indtryk, at A allerede inden begivenheden den 13. februar 1981 havde haft hold i nakken og havde været indlagt på Centralsygehuset i Holbæk. Så vidt det kunne ses, havde den sociale ankestyrelse ved sin afgørelse ikke været bekendt med resultatet af de undersøgelser, som Poul E. Hammerberg havde oplyst ville finde sted, og ankestyrelsen havde øjensynlig heller ikke været bekendt med den behandling, som A havde modtaget på Rigshospitalet (omtalt nedenfor).

Ved sin afgørelse tiltrådte den sociale ankestyrelse sikringsstyrelsens afgørelse med den givne begrundelse.

A's nye læge anmodede sikringsstyrelsen om at genoptage behandlingen af A's sag. Som begrundelse for denne anmodning henviste han bl.a. til, at A var søgt behandlet på Rigshospitalet talrige gange med operationer. Anmodningen var vedlagt en journal fra Rigshospitalet (det fremgik, at denne journal ikke var fuldstændig). Under datoen den 4. december 1985 var der anført følgende i journalen:

»Problemet fremover bliver hendes sociale situation og arbejdsmæssige placering. P.g.a. facetledsarthrosen må man fraråde hende rygbelastende arbejde. Det forekommer dog ikke umiddelbart rimeligt at indstille hende til IP, idet man vel først bør undersøge mulighederne for omskoling eller revalidering. Disse forhold vil hun drøfte med socialforvaltningen. Hun spørger om det forløftningstraume, hun var udsat for under arbejde med at løfte en tung pt. i 1981, kan have forværreret den facetledsarthrose, som hun formentlig må have haft under udvikling på daværende tidspunkt. Dette må jeg svare bekræftende på. Om hendes rygsymptomer ville have udviklet sig på tilsvarende måde uden det pågældende rygtraume, kan derimod ikke besvares. Pt. oplyser, at sikringsstyrelsen har afvist at behandle sagen som ar-

bejdsskade, da den er anmeldt for sent, sagen er anket, men afvist med samme begrundelse.«

Sikringsstyrelsen fastholdt sit afslag til A. Først i skrivelsen blev hun udtrykkeligt gjort bekendt med, at sikringsstyrelsen også var af den opfattelse, at begivenhederne den 13. februar 1981 ikke kunne anses for at være et ulykkestilfælde i lovens forstand.

I en skrivelse til sikringsstyrelsen redegjorde A som følge heraf nærmere for omstændighederne den 13. februar 1981. A's skrivelse var vedlagt to erklæringer fra andre ansatte, der havde overværet situationen. Jeg henviser til beskrivelsen af hændelsen ovenfor.

Denne henvendelse gav ikke anledning til, at sikringsstyrelsen ville ændre sin afgørelse, og den sociale ankestyrelse tog herefter på ny stilling til A's sag i en skrivelse til A. Den sociale ankestyrelsens sagsfremstilling i denne skrivelse efterlod det indtryk, at ankestyrelsen ikke havde været bekendt med de undersøgelser og behandlinger, som A havde gennemgået efter erklæringen fra overlæge Hammerberg. I skrivelsen anførte ankestyrelsen bl.a. følgende:

» . . .

Det bemærkes, at der kan bortses fra 1 års-anmeldelsesfristen i § 19, når der er særlig grund hertil. Sådan særlig grund anses sædvanligvis at foreligge i tilfælde, hvor det kan dokumenteres, at ansøgeren har været udsat for en arbejdsskade, hvor der kan anføres rimelig begrundelse for, at anmeldelse ikke er foretaget rettidigt, hvor der foreligger en ganske overvejende sandsynlighed for årsagsforbindelse mellem arbejdsskaden og den pågældendes lidelse, og hvor ménet eller erhvervsevnetabet som følge af arbejdsskaden har et sådant omfang, at der er grundlag for tildeling af erstatning, eller hvor der er grundlag for at betale proteser, briller el. lign. hjælpemidler efter § 25.

Ankestyrelsen finder efter det oplyste ikke, at der har foreligget et ulykkestilfælde i arbejdsskade-forsikringslovens forstand, idet skaden ikke er opstået som følge af nogen særskilt hændelse, der afveg fra det normale forløb af A's arbejde.

Skaden kan således ikke anses som hørende under arbejdsskade-forsikringsloven, jfr. § 9.

Ankestyrelsen finder under hensyn hertil ikke, at der foreligger særlig grund til at bortse fra overskridelsen af anmeldelsesfristen, og til-

træder således sikringsstyrelsens afgørelse af
 ...
 ...«

I en udtalelse i anledning af klagen til mig meddelte sikringsstyrelsen, at styrelsen ikke fandt grund til at ændre de tidligere truffe afgørelser.

Ankestyrelsen anførte i en udtalelse til mig, at styrelsen kunne henholde sig til sin afgørelse.

Jeg udtalte følgende en skrivelse til A:

»Arbejdsskadeforsikringslovens § 16, stk. 1 og 2, har følgende indhold:

»En arbejdsskade, der antages at kunne begrunde krav på ydelser efter loven, skal anmeldes snarest muligt og senest 8 dage efter skadens indtræden til vedkommende forsikringsselskab eller, når der ikke er tegnet forsikring, til sikringsstyrelsen.

Stk. 2. En arbejdsskade, der ikke er anmeldt efter stk. 1, og som har medført, at skadelidte endnu ikke på 5 ugers-dagen for skadens indtræden kan genoptage sædvanligt arbejde i fuldt omfang, skal anmeldes senest 8 dage herefter.«

Efter § 17, stk. 1, i arbejdsskadeforsikringsloven påhviler anmeldelsespligten den forsikringspligtige arbejdsgiver eller den, som på hans vegne forestår den pågældende virksomhed.

Arbejdsskadeforsikringslovens § 19 har følgende indhold:

»Er anmeldelse ikke indsendt rettidigt, kan krav om erstatning dog rejses af skadelidte eller de efterladte over for sikringsstyrelsen eller vedkommende forsikringsselskab inden for en frist af 1 år fra arbejdsskadens indtræden. For sygdomme som omhandlet i § 10 regnes fristen fra det tidspunkt, da skadelidte har fået kendskab til, at sygdommen må antages at være arbejdsbetinget. Sikringsstyrelsen kan se bort fra denne frist, når der er særlig grund dertil.«

Det er uomtvistet i sagen, at anmeldelsen af hændelsen den 13. februar 1981 til sikringsstyrelsen ikke skete rettidigt og heller

ikke inden for den i § 19 omtalte frist på 1 år.

Det afgørende spørgsmål i sagen er således, om der må antages at være »særlig grund« til at bortse fra fristoverskridelsen, jfr. § 19, sidste punktum.

. . . sikringsstyrelsen (følger) en forholdsvis lempelig praksis med hensyn til at gøre undtagelse fra anmeldelsesfristen i arbejdsskadeforsikringsloven. Denne praksis er omtalt således i arbejdsskadeforsikringsloven med kommentarer ved Asger Friis og Ole Behn (1984):

»Dispensationsadgangen benyttes i tilfælde, hvor det må forekomme urimeligt at lade fristoverskridelsen udelukke pågældende fra at oppebære erstatning. For at kunne se bort fra at anmeldelsesfristen ikke er overholdt kræves efter praksis dog kun:

1. at det kan dokumenteres, at ansøgeren har været udsat for en arbejdsskade,
2. at der kan anføres rimelig begrundelse for, at anmeldelse ikke er foretaget rettidigt, (f.eks. manglende kendskab til årsagsforbindelsen mellem arbejdsskade og lidelse eller at arbejdsskadens følger dengang forekom uvæsentlige og nu er forværrede),
3. at der foreligger en ganske overvejende sandsynlighed for årsagsforbindelse mellem arbejdsskaden og den pågældende lidelse, og
4. at mén et eller erhvervsevnetabet som følge af arbejdsskaden har et sådant omfang, at der er grundlag for tildeling af erstatning, eller

. . .«

Sikringsstyrelsen og ankestyrelsen har behandlet Deres sag i overensstemmelse med denne praksis. Myndighederne har imidlertid fundet, at den under punkt 1 nævnte betingelse for at bortse fra anmeldelsesfristen ikke har været til stede i Deres tilfælde.

Arbejdsløshedsforsikringslovens § 9 har følgende indhold:

»Ved arbejdsskade forstås i loven:

- 1) ulykkestilfælde, som skyldes arbejdet eller de forhold, hvorunder dette foregår,
- 2) skadelige påvirkninger af højst nogle få dages varighed, som skyldes arbejdet eller de forhold, hvorunder dette foregår,

eller

...«

Loven indeholder ikke en nærmere angivelse af, hvad der skal forstås ved et »ulykkestilfælde«. Fortolkningen heraf er nærmere belyst af sikringsstyrelsens og den sociale ankestyrelses praksis, som er beskrevet i det førnævnte værk, jfr. navnlig s. 116 om ryglidelser:

»For at kunne godtage denne lidelse som ulykkesfølge må det kræves, at pågældende har været udsat for en fra arbejdets sædvanlige gang afvigende begivenhed, der kan antages at have fremkaldt en muskelbeskadigelse ved særlig stærk belastning. Det er således normalt ikke tilstrækkeligt for anerkendelse, at pågældende får rygsmærter ved at bære på en tung genstand, såfremt der ikke under transporten indtræffer noget usædvanligt, men såfremt han under sådan transport snubler, hvorved kroppen kommer ud af balance, vil man være mere tilbøjelig til at anerkende lidelsen som traumatisk. Det samme gælder i tilfælde, hvor pågældende er udsat for en ikke forudset stærk belastning, ved at en medarbejder pludselig slipper sit tag i en tung byrde, som de er i færd med at transportere. Ud fra samme synspunkt anerkendes også tilfælde, hvor ryglidelser opstår i forbindelse med løft af levende dyr, der er uregerlige. Ligeledes tilfælde, hvor arbejdsforholdene medfører, at der i en enkeltstående situation, der adskiller sig fra den normale arbejdsgang, må løftes på akavet vis, f.eks. på grund af snævre pladsforhold.«

På siderne 116-18 er der omtalt nogle tilfælde fra praksis, og der er senere gennem de såkaldte sociale meddelelser offentliggjort nogle afgørelser vedrørende § 9 i arbejdsløshedsforsikringsloven.

Jeg har navnlig hæftet mig ved to afgørelser fra den sociale ankestyrelse. I begge tilfælde fandt ankestyrelsen, at den pågældende havde været udsat for et ulykkestilfælde, eller noget der måtte sidestilles hermed.

I det ene tilfælde var der tale om en sygeplejerske, der skulle hjælpe en nyopereret patient, der var besvimet på toilettet. På grund af de snævre pladsforhold kunne hun

ikke anvende sædvanlig løfteteknik, og der var ikke tid til at tilkalde assistance på grund af særlige omstændigheder.

I den anden sag (Social Meddelelse U 5 i 1986) var der tale om en rengøringsassistent på et sygehus, der fik smerter i ryggen i forbindelse med udtagning af en tung kurv fra en madvogn. Madvognen havde været uhenigtsmæssigt konstrueret, således at rengøringsassistenten kun kunne udføre arbejdet med en betydelig rygbelastning til følge. Madvognene var senere blevet ændret, så udtagningen af servicebakkerne var blevet betydeligt lettere.

Som nævnt ovenfor var hændelsesforløbet den 13. februar 1981 oprindelig – d.v.s. da sikringsstyrelsen traf sine afgørelser i sagen og ankestyrelsen sin første afgørelse – beskrevet på en anden måde. Der forelå en speciallægeerklæring, der på grundlag af denne beskrivelse indeholdt en vurdering, hvorefter sagen formentlig burde afvises på grund af manglende begivenhed.

Således som hændelsesforløbet senere er beskrevet, jfr. Deres skrivelse af 5. marts 1986 vedlagt to erklæringer fra andre ansatte, må jeg nære betænkelighed ved på det foreliggende grundlag at tilslutte mig, at det – såfremt anmeldelse var sket rettidigt – ville have været i overensstemmelse med praksis at afvise Deres sag under henvisning til § 9 (manglende »ulykkestilfælde«). Jeg henviser herved bl.a. til, at patienten efter det oplyste væltede over i Deres arme, og til, at sengens hydrauliske system var defekt.

Min betænkelighed har også sammenhæng med, at den nævnte speciallægeerklæring er udfærdiget på et tidspunkt, da De endnu ikke var blevet ordentligt undersøgt. Jeg må formode, at de lægelige oplysninger, der er tilvejebragt i forbindelse med Deres behandlinger på Rigshospitalet, kan belyse karakteren af Deres lidelse nærmere. Jeg henviser herved til den ufuldstændige journal, som er citeret ovenfor, hvoraf det fremgår, at der må svares bekræftende på, at hændelsen den 13. februar 1981 kan have forværreret den facetledsarthrose, som De formentlig må have haft under udvikling på dette tidspunkt.

Under henvisning til det anførte, og til, at sikringsstyrelsen og den sociale ankestyrelse

som nævnt følger en forholdsvis lempelig praksis med hensyn til at gøre undtagelse fra anmeldelsesfristen i arbejdsskadeforsikringsloven, har jeg henstillet til den sociale ankestyrelse at indhente de lægelige oplysninger, der er tilvejebragt efter overlæge Hammerbergs erklæring af 20. marts 1984, og på grundlag heraf undergive Deres sag en fornyet overvejelse.

Selv om det forhold, at De eventuelt (ubekendt af Dem) har haft en ryglidelse under

udvikling i februar 1981, ikke er af afgørende betydning for, om sagen kan henføres under arbejdsskadeforsikringsloven, har jeg dog henledt ankestyrelsens opmærksomhed på, at der så vidt ses ikke er tale om, at De allerede inden begivenheden den 13. februar 1981 havde haft hold i nakken, og havde været indlagt på Centralsygehuset i Holbæk; der er formentlig tale om en skrivefejl i ankestyrelsens sagsfremstilling.

Jeg har bedt ankestyrelsen om at underrette mig om styrelsens fornyede afgørelse.«

- 17-8.** *Et amsankenævnet havde afslået at bortse fra, at en anmodning om dagpenge-refusion ikke var indgivet rettidigt (senest 6 måneder efter fødslen). Efter at have indhentet en udtalelse fra sikringsstyrelsen, hvoraf det bl.a. fremgik, at den nævnte frist agtedes forlænget til 9 måneder, og at der efter de gældende regler var mulighed for at dispensere i et tilfælde som det foreliggende, henstillede ombudsmanden til amsankenævnet at undergive sagen en fornyet overvejelse. (J. nr. 1986-309-042).*

Advokat A klagede over, at amsankenævnet for Vestsjællands amt i skrivelse af 19. december 1985 havde tiltrådt et afslag fra det sociale udvalg i Slagelse kommune på en anmodning fra ham om at bortse fra fristen på 6 måneder i § 2, stk. 3, i sikringsstyrelsens bekendtgørelse nr. 488 af 17. oktober 1980 om arbejdsgivers pligt til at anmelde fravær for lønmodtagere med løn under sygdom samt om anmeldelse af krav om udbetaling af dagpenge (refusion) til arbejdsgivere (ændret ved bekendtgørelse nr. 25 af 17. januar 1983), jfr. samme bestemmelses stk. 4.

Advokat A anførte, at advokatfirmaet hidtil havde fulgt den praksis »ved anmeldelse af krav på refusion i forbindelse med barselsorlov at foretage den pågældende anmeldelse og begæring i een arbejdsgang i forbindelse med den pågældendes genoptagelse af arbejdet og udbetaling af den løn, der vedrører den sidste del af barselsorlovsperioden«. Advokaten pegede på, at denne fremgangsmåde også var praktisk for socialforvaltningen, der kun modtager en samlet henvendelse om refusion. Advokaten anførte endvidere, at det forekom inkonsekvent, at 6 måneders fristen, der havde været

uændret siden 1980, ikke var blevet forlænget i forbindelse med den forlængelse af barselsorloven, der havde fundet sted. Fristen, der oprindeligt var rummelig, indebar nu, at den fremgangsmåde, som advokatfirmaet havde fulgt, kun kunne praktiseres under stærkt tidspres, og advokaten pegede på, at fristen kunne medføre, at refusionskrav vedrørende den sidste lønperiode bliver prækluderet, før lønnen var udbetalt.

I en skrivelse af 29. september 1986 til sikringsstyrelsen anførte ombudsmanden bl.a. følgende:

» . . .

I anledning af advokatens klage anmodede jeg i skrivelse af 6. marts 1986 amsankenævnet for Vestsjællands amt og det sociale udvalg i Slagelse kommune om udtalelser i anledning af klagen og om en redegørelse for praksis efter bestemmelsen i § 2, stk. 4, nr. 3, i sikringsstyrelsens bekendtgørelse nr. 488 af 17. oktober 1980.

Jeg har herefter modtaget udtalelser af 21. marts og 15. april 1986 fra social- og sundhedsforvaltningen i Slagelse kommune og amsankenævnet for Vestsjællands amt samt sagens

akter. Som det fremgår af udtalelserne, har amsankenævnet kun haft et meget begrænset antal dispensationssager efter den nævnte bestemmelse.

Forinden jeg tager stilling til advokatens klage over amsankenævnets afgørelse, finder jeg det rettest at sende hans skrivelse af 4. marts 1986 samt sagens øvrige akter til sikringsstyrelsen, idet jeg anmoder om en udtalelse i anledning af det, advokaten har anført. I det omfang sikringsstyrelsen har kendskab til praksis med hensyn til anvendelsen af bestemmelsen i § 2, stk. 4, nr. 3, i bekendtgørelsen fra 1980, beder jeg sikringsstyrelsen redegøre herfor. Jeg beder endvidere styrelsen oplyse, om der har været overvejelser om at forlænge fristen i bekendtgørelsens § 2, stk. 3, under hensyn til den forlængede barselsorlov. I bekræftende fald beder jeg styrelsen oplyse årsagen til, at en forlængelse af anmeldelsesfristen ikke blev gennemført. Jeg beder endelig styrelsen oplyse, om styrelsen er bekendt med andre lignende sager som den foreliggende, og om styrelsen vil være indstillet på nu at søge gennemført en forlængelse af fristen.

...«

Sikringsstyrelsen afgav i skrivelse af 5. november 1986 en udtalelse om sagen. Det fremgik af udtalelsen, at sikringsstyrelsen, efter at barselsperioden ved lov nr. 572 af 7. december 1983 blev udvidet til 24 uger efter fødslen, havde konstateret, at der var behov for »en længere frist med henblik på de forholdsvis sjældne tilfælde, hvor en arbejdsgiver har udbetalt løn under hele barselsorlovperioden på 24 uger efter fødslen og først anmelder sit samlede refusionskrav, efter at lønmodtageren har

genoptaget arbejdet«. Der var derfor fremsat lovforslag om at forlænge fristen i dagpengelovens § 37, 1. pkt., fra 6 måneder til 9 måneder, og sikringsstyrelsen havde på baggrund heraf i sinde tilsvarende at ændre fristen i § 2, stk. 3, i den før nævnte bekendtgørelse.

Under henvisning hertil og til, at sikringsstyrelsen havde anført, at dispensationsbestemmelsen i § 2, stk. 4, nr. 3, i den ovennævnte bekendtgørelse fra 1980 efter styrelsens opfattelse gav mulighed for at dispensere i det foreliggende tilfælde, henstillede ombudsmanden i en skrivelse af 21. november 1986 til amsankenævnet at undergive sagen en fornyet overvejelse. Ombudsmanden pegede i den forbindelse på, at de erfaringer, der havde udmøntet sig i den påtænkte ændring af de her omhandlede regler, med vægt talte for, at der blev givet dispensation i det foreliggende tilfælde.

I skrivelse af 17. december 1986 meddelte amsankenævnet for Vestsjællands amt ombudsmanden, at nævnet havde truffet afgørelse om at se bort fra, at anmodningen om dagpengerefusion ikke var indgivet rettidigt.

Ombudsmanden meddelte amsankenævnet for Vestsjællands amt, at han havde taget det oplyste til efterretning.

Ved bekendtgørelse nr. 953 af 29. december 1986 (§ 2, stk. 3) blev den i sagen omhandlede anmeldelsesfrist forlænget til 9 måneder.

17-9. *Henstillet til amsankenævnet for Århus amt at genoptage behandlingen af en sag om udmåling af hjælp efter bilstandslovens § 42, hvor der var sket modregning i en formue bestående af en invaliditetserstatning, som A havde fået udbetalt på en privat børneulykkesforsikring. Amsankenævnet havde betragtet sagen således, at hele erstatningsbeløbet måtte karakteriseres enten som erstatning for økonomisk skade eller som erstatning for ikke-økonomisk skade og ikke overvejet muligheden af en skønsmæssig opdeling.*

Udtalt, at det forekom mig mindre rimeligt, at den tilfældige omstændighed, at den nævnte erstatning først blev udbetalt mere end 5 år efter forsikringsbetingelsens indtræden fik den virkning, at A kun fik nytte af en mindre del af erstatningen. (J. nr. 1986-1302-053).

A klagede over amsankenævnet for Århus amts afgørelse om udmåling af hjælp efter bilstandslovens § 42.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at A i 1980 havde været udsat for en alvorlig trafikulykke, hvorved hun bl.a. pådrog sig en kompliceret kraniefraktur, ansigtsskade og en alvorlig hjernerystelse. I 1982 måtte hun på grund af følgevirkninger efter trafikulykken forlade skolen (3.g.) uden at tage eksamen. Fra oktober 1982 til februar 1983 var hun på højskole. Hun arbejdede herefter på en ungdomsskole, der blev ledet af hendes far, indtil hun – efter et nyt højskoleophold fra januar til maj 1984 – blev sygemeldt pr. 1. maj 1984. Hun modtog herefter sygedagpenge.

I forbindelse med opfølgning af A's sygedagpengesag besluttede social- og sundhedsforvaltningen i Århus kommune, områdekontor Midt, i juli 1985 at yde hende hjælp efter bilstandslovens § 42 til en 4-årig uddannelse på keramiklinien på Århus Kunsthøjskole. Hun skulle påbegynde uddannelsen, der ikke var kompetencegivende, pr. 1. september 1985.

A's far havde i 1966 tegnet en børneulykkesforsikring for hende, og i skrivelse af 18. juni 1985 meddelte forsikringsselskabet Kgl. Brand hende, at følgerne efter trafikuheldet var vurderet til en invaliditetsgrad på 35%, og at der herefter tilkom hende en invaliditetserstatning efter forsikringen på i alt netto 115.715 kr. Invaliditetsgraden var fastsat af sikringsstyrelsen i en skrivelse af 11. juni 1985. Sikringsstyrelsen henviste i skrivelserne til ulykkesforsikringslovens § 32 og anførte, at sagen, såfremt tilfældet havde henhørt under ulykkesforsikringsloven, ville være blevet taget op til revision efter 3 år.

Social- og sundhedsforvaltningen i Århus kommune traf herefter afgørelse om, at der ved udmålingen af hjælpen efter bilstandslovens § 42 til A skulle ske modregning i den formue, som invaliditetserstatningen udgjorde. A havde på dette tidspunkt 91.000 kr. tilbage af erstatningen, idet hun havde betalt et kontant indskud i sin lejlighed, telefon m.m. Forvaltningen vurderede, at der ved modregningen i formuen kunne ses bort fra 12.500 kr. til uddannelses- og boligformål. Hun fik på baggrund heraf meddelelse om, at hun skulle klare sig selv i 11 1/2 måned, før der kunne udløses hjælp efter bilstandslovens § 42, idet forvaltningen havde beregnet hendes månedlige behov til i alt 6.836 kr.

I skrivelse af 12. juli 1985 meddelte forsikringsselskabet Kgl. Brand A, at invaliditetsgraden på 35% var opgjort efter méntabellen, der udgives af sikringsstyrelsen, der som nævnt også havde udtalt sig i hendes sag.

A klagede til amsankenævnet for Århus amt over den trufne afgørelse. Hun anførte, at hun fandt det umenneskeligt, at forvaltningen krævede, at hun først brugte sin formue, før der blev ydet hjælp efter bilstandslovens § 42. Amsankenævnet modtog under sagens behandling en skrivelse fra forsikringsselskabet Kgl. Brand, hvori forsikringsselskabet oplyste følgende om fastsættelse af invaliditetserstatning på en privat ulykkesforsikring:

»... invaliditetserstatningen på en privat ulykkesforsikring fastsættes efter den tilskadekomnes medicinske invaliditet, dvs. uden hensyn til erhverv, køn eller færdigheder, jvfr. vedlagte forsikringsbetingelser punkt 7.6.

Der ydes ikke erstatning for skader som ulempe, lyde, vansir, svie og smerte m.m. under ulykkesforsikringen, og det er derfor ikke mu-

ligt at foretage en opdeling af invaliditetserstatningen på en økonomisk, henholdsvis ikke økonomisk skade.

...

Da invaliditetserstatningen under ulykkesforsikringen beregnes efter samme principper som varigt mén under arbejdsskadeforsikringsloven, er det vor opfattelse efter de . . . givne oplysninger, at den udbetalte invaliditetserstatning må betragtes som erstatning for ikke økonomisk skade.«

Amtsankenævnet indhentede en kopi af den forsikringspolice, hvorefter A havde modtaget erstatning. I § 7 i de almindelige forsikringsbetingelser var anført følgende:

»Invaliditetserstatning betales, når følgerne af et ulykkestilfælde medfører en blivende forringelse på mindst 10% af barnets fremtidige erhvervsevne.

Er forringelsen en sådan, at den fremtidig og for stedse vil udelukke det forsikrede barn fra deltagelse i enhver erhvervsvirksomhed, betales den fulde forsikrede invaliditetssum; i andre tilfælde en til forringelsen svarende procentvis del af den for fuld invaliditet forsikrede sum.

...

I de i foranstående ikke nævnte tilfælde bliver invaliditetsgraden bestemt efter den ved ulykkestilfældet forårsagede blivende indskrænkning af barnets fremtidige erhvervs- eller arbejdsdygtighed.

...«

Børneulykkesforsikringen blev ifølge de almindelige forsikringsbetingelser ophævet ved den første forfaldsdag, som indtraf efter A's fyldte 18. år.

Amtsankenævnet traf følgende afgørelse i en skrivelse til A:

»Det sociale ankenævn stadfæster den af socialforvaltningen truffene afgørelse, hvorefter der ikke for tiden er grundlag for at yde Dem hjælp i henhold til bistandslovens § 42, stk. 1, på grund af Deres formueforhold.

Ankenævnet finder således at måtte betragte Deres erstatning som enhver anden formue i relation til bistandslovens § 39, idet ankenævnet ikke finder det klart dokumenteret, at der er tale om ménerstatning eller anden erstatning for ikke økonomisk skade.

Nævnet kan bemærke, at socialforvaltningen ikke vil kunne afskære Dem fra hjælp i en

nærmere angivet periode, men alene give en vejledende udtalelse herom. De vil således på et hvilket som helst tidspunkt kunne rette henvendelse til socialforvaltningen med ansøgning om hjælp, når De ikke længere har midler til Deres forsørgelse. Socialforvaltningen har ved en sådan henvendelse mulighed for at vurdere, hvorvidt hjælp skal ydes med tilbagebetalingspligt på grund af uforsvarlig økonomi i henhold til bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 1.

...«

Af sagsfremstillingen i skrivelserne fra amtsankenævnet fremgik det, at sikringsstyrelsen den 21. februar 1986 telefonisk havde oplyst, »at der, såfremt der efter ulykkesforsikringsloven skulle indgå en social vurdering i relation til erhvervsevnetab, som regel blev lagt 5-10% til den fastsatte invaliditetsgrad. I den konkrete sag er der ikke sket en social vurdering vedrørende erhvervsevnetab, hvorfor det kan siges, at den anførte procentsats på 35% dækker rent mén«.

Amtsankenævnet modtog endelig endnu en skrivelse fra forsikringselskabet Kgl. Brand, der anførte:

»...

Ulykkesforsikringen er en summaforsikring, og forsikringssummen er det beløb, der skal udbetales, hvis en forsikringsbegivenhed indtræder, uanset hvilke økonomiske følger der er til stede.

Invaliditetserstatningen under ulykkesforsikringen beregnes efter samme princip som varigt mén under arbejdsskadeforsikringsloven, efter Deres oplysninger, må den udbetalte invaliditetserstatning betragtes som erstatning for ikke økonomisk skade.«

I klagen til ombudsmanden henviste A til sagens akter. Hun anførte, at det var en fejl, at man anså hendes erstatning for erstatning for økonomisk skade på trods af den klare dokumentation, der forelå fra forsikringselskabet Kgl. Brand om, at der var tale om en erstatning for ikke-økonomisk skade.

I en udtalelse i anledning af klagen til ombudsmanden henholdt amtsankenævnet sig til ankenævnets ovennævnte afgørelse.

Jeg udtalte følgende i en skrivelse til A:

»Social- og sundhedsforvaltningen har godkendt Dem som berettiget til hjælp efter

bistandslovens § 42, stk. 1, til gennemførelse af uddannelsen på Århus Kunsthøgskolen, men har samtidig fundet, at der ved udmålingen af hjælpen skal ske modregning i Dødsboet i form af den invaliditetserstatning. De har fået udbetalt fra en privat ulykkesforsikring. Det spørgsmål, der foreligger til min bedømmelse, er alene, om social- og sundhedsforvaltningen, da erstatningen kom til udbetaling, har været berettiget til at foretage den nævnte modregning.

Bl.a. på baggrund af nogle udtalelser fra socialministeriet har den sociale ankestyrelse fastslået en praksis, hvorefter der ved udmåling af kontanthjælp, uanset bestemmelsen i bistandslovens § 39, ses bort fra en formue hidrørende fra erstatning for ikke-økonomisk skade. Denne praksis har fundet udtryk i punkt 8 i socialministeriets cirkulære nr. 218 af 20. december 1982 med senere ændringer om kontanthjælp efter bistandsloven, hvor det er anført, at »... indtægter der hidrører fra erstatningsbeløb af ikke-økonomisk art, som bl.a. kan være ydet efter arbejdsskadeforsikringsloven eller loven om erstatning til ofre for forbrydelser ikke (skal) fradrages i kontanthjælpen. Det følger heraf, at formue, der direkte kan henføres til sådanne indtægter, ikke kan kræves realiseret, forinden hjælp kan ydes«. Jeg henviser nu til bestemmelsen i bistandslovens § 39, stk. 2, der træder i kraft den 1. juli 1987.

Jeg må forstå, at amsankenævnet er enig i, at der ved udmålingen af hjælpen efter § 42 på trods af bestemmelsen i bistandslovens § 39 skulle ses bort fra en formue i form af en erstatning efter en privat ulykkesforsikring, såfremt denne var ydet for en ikke-økonomisk skade.

Som anført ovenfor har forsikringsselskabet Kgl. Brand i skrivelserne . . . samt i skrivelserne . . . udtalt, at invaliditetserstatningen i den foreliggende sag er beregnet efter samme principper som varigt mén under ar-

bejdsskadeforsikringsloven. Det er forsikringsselskabets opfattelse, at den udbetalte invaliditetserstatning må betragtes som erstatning for ikke-økonomisk skade. Endvidere har sikringsstyrelsen, som nævnt ovenfor, telefonisk den . . . over for amsankenævnet oplyst, at den anførte invaliditetsgrad på 35% i den konkrete sag dækkede rent mén.

Heroverfor har ankenævnet alene anført, at nævnet ikke har fundet det klart dokumenteret, at der er tale om ménerstatning eller anden erstatning for ikke-økonomisk skade. Nævnet har ikke anført noget om, på hvilken måde det – udover hvad der er foretaget – kan søges tilstrækkeligt godtgjort, at erstatningen helt eller delvist kan betragtes som en erstatning for en ikke-økonomisk skade.

Socialforvaltningen og amsankenævnet synes at have betragtet sagen således, at hele erstatningsbeløbet må karakteriseres som enten erstatning for økonomisk skade eller som erstatning for ikke-økonomisk skade. Den mulighed at foretage en skønsmæssig opdeling på grundlag af de foreliggende oplysninger ses ikke at have været overvejet.

På denne baggrund og i betragtning af de udtalelser, der foreligger fra forsikringsselskabet og fra sikringsstyrelsen, har jeg fundet at burde henstille til amsankenævnet at undergive sagen en fornyet overvejelse. Jeg bemærker i øvrigt, at det forekommer mindre rimeligt, at den tilfældige omstændighed, at erstatningen efter børneulykkesforsikringen først blev udbetalt mere end 5 år efter forsikringsbegivenhedens indtræden, får den virkning, at De reelt kun får nytte af en mindre del af erstatningen.

. . .«

Ved beretningsårets udløb forelå amsankenævnets fornyede afgørelse endnu ikke.

17-10. *Fundet, at en beslutning om besættelse af en stilling som konstitueret forskningsleder ved socialforskningsinstituttet var behæftet med en faktisk vildfarelse af væsentlig betydning. Med henvisning hertil udtalt, at det var rigtigst, at funktionen i stillingen på det foreliggende grundlag ikke blev udstrakt ud over, hvad den pågældende havde retskrav på, og at der – såfremt det blev aktuelt at forlænge konstitutionsperioden – blev gennemført en ny ansættelsesprocedure. (J. nr. 1986-190-00).*

A og B klagede over socialforskningsinstituttets bestyrelses beslutning om besættelse af en stilling som konstitueret forskningsleder ved socialforskningsinstituttet.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at socialforskningsinstituttet i slutningen af august 1985 opslug en stilling som konstitueret forskningsleder ved socialforskningsinstituttet i lønramme 36 for en periode af mindst 1 år, der forventedes forlænget med yderligere 1 år. Opslaget havde følgende indhold:

» . . .

Socialforskningsinstituttet er en selvstændig institution under socialministeriet, der har til opgave at foretage, fremme og samordne undersøgelser og forsøgsarbejder til belysning af sociale forhold m.v.

Forskningsledere ved instituttet varetager den faglige ledelse af de enkelte forskningsopgaver i en gruppe af forskningsmedarbejdere. Forskningslederen forestår tillige planlægningen og udviklingen af forskningen i den pågældende gruppe.

Ansøgere må for at komme i betragtning være fortrolige med forskning inden for samfundsvidenskaberne og have erfaring med målforskning inden for instituttets forskningsområder, navnlig forskning vedr. socialpolitiske spørgsmål. Man lægger vægt på evne til at lede og formidle samarbejde om gennemførelse af forskningsopgaver.

Videnskabelige publikationer og anden dokumentation, som ansøgerne ønsker inddraget i bedømmelsen, bedes vedlagt ansøgningen.

. . .«

Til stillingen indkom ansøgninger fra A og B samt C og D. Ansøgningerne fra de 3 førstnævnte var bilagt dokumentation for ansøgerne respektive ledelsesmæssige og administrative erfaringer samt publikationslister over deres skriftlige arbejder til dokumentation af forskningsmæssige kvalifikationer.

Ansøgningsfristen udløb den. 4. oktober 1985, og i skrivelse af 11. oktober 1985 nedsatte direktøren for socialforskningsinstituttet et bedømmelsesudvalg bestående af:

Forskningsleder Per Schultz Jørgensen (formand), SFI.

Fung. forskningsleder Iver Hornemann Møller, SFI.

Forskningsassistent Ole Bertelsen, FOAS, SFI.

Forskningsassistent Henning Hansen, FOAS, SFI.

Assistent Inger Nørholm Jørgensen, HK, SFI.

Direktør Brit Denstad, Institut for anvendt Socialvitenskapelig Forskning, Oslo.

I skrivelsen var foruden stillingsopslagets ordlyd anført følgende om bedømmelsesudvalgets commissorium:

» . . .

Bedømmelsesudvalget foretager bedømmelse af ansøgerne med udgangspunkt i de i opslaget nævnte kvalifikationskrav. Man henleder opmærksomheden på, at de forestående ændringer i instituttets interne ledelsesstruktur betyder, at der skal lægges særlig vægt på forskningskvalifikationerne.

. . .

Bedømmelsesudvalget kan om fornødent indkalde yderligere dokumentation mv. fra ansøgerne og kan efter aftale med direktøren indkalde ansøgerne til samtale.

. . .

Bedømmelsesudvalget afgiver skriftligt til direktøren en motiveret og helst prioriteret indstilling. Indstillingen omfatter så vidt muligt mindst 3 ansøgere, men kan som konklusion have, at ingen af ansøgerne skønnes kvalificeret.

. . .«

I skrivelse af 6. december 1985 afgav bedømmelsesudvalget indstilling til direktøren for socialforskningsinstituttet om besættelse af den

ledige stilling som konstitueret forskningsleder.

Udvalgets indstilling indeholder en angivelse af udvalgets overvejelser om kvalifikationskrav. I indstillingen er herefter anført følgende:

» . . .

På grundlag heraf har udvalget peget først på de tre bedst kvalificerede blandt ansøgerne og derefter foretaget en afvejning og prioritering.

De bedst kvalificerede

Efter vurdering af ansøgerne ud fra disse kriterier er udvalget af den opfattelse, at flg. tre ansøgere må anses for at være de bedst kvalificerede, nemlig: (B), (A) og (C).

. . .«

Herefter har udvalget afgivet en udtalelse om hver af de tre ansøgere. Udvalget afgav ikke en udtalelse om D. Udvalget var enig om at prioritere B og A øverst blandt de 3 bedst kvalificerede ansøgere og indstillede i tilslutning hertil følgende:

» . . .

Begge disse ansøgere, (B) og (A), må anses for at være særdeles kvalificerede til den opslåede stilling.

Udvalget har imidlertid ikke ment sig i stand til at foretage en indbyrdes prioritering af disse to ansøgere. I forhold til stillingens indhold og vurderet ud fra kravene i kommissoriet er det udvalgets opfattelse, at de står kvalifikationsmæssigt lige.

En prioritering vil derfor kræve inddragelse af kriterier, der ligger uden for kommissoriet. Udvalget tænker her på mere overordnede forhold, hvor de to ansøgere, hver på deres måde, repræsenterer mulige udviklingsretninger for instituttet.

Udvalget skal således enstemmigt indstille: (B) og (A) som ligestillede i forhold til den opslåede stilling som konstitueret forskningsleder ved socialforskningsinstituttet.«

Indstillingen fra bedømmelsesudvalget blev af direktøren fremsendt til instituttets bestyrelse med skrivelse af 6. december 1985. På baggrund af det i indstillingen anførte afstod direktøren fra at gøre indstilling til bestyrelsen og meddelte, at han i stedet ville meddele sine synspunkter ved drøftelsen i bestyrelsen.

Bestyrelsen behandlede på baggrund af indstillingen fra bedømmelsesudvalget ansættel-

sessagen på sit møde den 10. december 1985. I referatet af mødet er anført følgende:

» . . .

Der forelå en indstilling fra et bedømmelsesudvalg fremsendt kun til bestyrelsen.

Et flertal i *bestyrelsen* besluttede at ansætte (D) efter en helhedsvurdering af ansøgernes ledelsesmæssige og forskningsmæssige kvalifikationer. Bestyrelsens flertal ønsker at understrege, at der er tale om en midlertidig konstitution i en forskningslederstilling.

. . .«

I skrivelser af 11. december 1985 fra socialforskningsinstituttet blev A og B underrettet om bestyrelsens beslutning i mødet den 10. december 1985.

I skrivelse af 20. december 1985 klagede A og B til medlemmerne af socialforskningsinstituttets bestyrelse over besættelsen af stillingen og bad bestyrelsen genforhandle stillingsbesættelsen i overensstemmelse med stillingsopslaget og bedømmelsesudvalgets indstilling. Som begrundelse for klagen anførte A og B bl.a. følgende:

»Direktøren har til bestyrelsen fremsendt bedømmelsesudvalgets indstilling, hvoraf det fremgår, at tre ud af de fire ansøgere er indstillet til stillingen og med begrundelsen, at disse tre har »præsteret en forskningsindsats, der efter udvalgets opfattelse må karakteriseres som anerkendelsesværdig. De har også alle en vis erfaring med forskningsledelse og forskningsvejledning.« De tre ansøgere er derfor af bedømmelsesudvalget anset »for at være de bedst kvalificerede«. Bedømmelsesudvalget, der bl.a. bestod af en direktør (eksternt medlem) og to doktorer, kunne ikke karakterisere den fjerde ansøgers forskningsindsats som anerkendelsesværdig.

På trods af dette forhold ansætter bestyrelsen den af bedømmelsesudvalget og direktøren ikke-indstillede og den efter bedømmelsesudvalgets vurdering mindst kvalificerede til stillingen som konstitueret forskningsleder.

Det første klagepunkt går på, at bestyrelsen har set bort fra bedømmelsesudvalgets og direktørens indstilling – og derved set bort fra ansøgernes forskningskvalifikationer ved besættelsen af den nævnte stilling. I den forbindelse skal bemærkes, at der i direktør Jacob Vedel-Petersens kommissorium til bedømmelsesudvalget gøres opmærksom på, »at de foreslåede ændringer i instituttets interne ledelses-

struktur betyder, at der skal lægges særlig vægt på forskningskvalifikationer«.

Instituttets direktør har offentligt udtalt (Information den 12. december 1985), at bestyrelsesflertallets begrundelse for at ansætte den af bedømmelsesudvalget og direktøren ikke-indstillede i stillingen bl.a. var et ønske om at fremme indvandrer- og flygtningeforskningen i instituttet. Som et andet klagepunkt mener vi, at der således ved stillingsbesættelsen er indgået overvejelser, som hverken fremgår af stillingsopslaget eller af bedømmelsesudvalgets kommissorium. Efter vores opfattelse kan det ikke være korrekt, at der ved en stillingsbesættelse med væsentlig vægt anvendes ansættelseskriterier, som ikke fremgår af opslag og/eller kommissorium.

...«

I en »Fremstilling af sagsforløbet vedrørende besættelse af ledig stilling som konstitueret forskningsleder ved socialforskningsinstituttet« af 3. januar 1986 anførte formanden for bedømmelsesudvalget følgende:

»...

6. På grundlag af disse kriterier er udvalget ikke i tvivl om, at kun 3 ansøgere kan komme på tale, nemlig (B), (A) og (C). Disse tre har alle en anerkendelsesværdig forskningsproduktion.

Efter en indgående drøftelse af disse tre ansøgere når udvalget frem til, at kun to af dem kan leve op til kravet om forskningserfaringer inden for det socialpolitiske område, nemlig (B) og (A).

En grundig afvejning i udvalget fører til, at disse to ansøgere – der repræsenterer hver sin styrkeside – indstilles sideordnede.

Indstillingen afleveres til direktøren den 6. december, og denne forventes derefter, på grundlag af indstillingen, at afgive *sin* indstilling til bestyrelsen. Bedømmelsesudvalgets status er rådgivende i forhold til direktøren.

7. Behandlingen i bestyrelsen finder sted den 10. december med det resultat, at et flertal i bestyrelsen udpeger (D).

8. (D) har været tilknyttet socialforskningsinstituttet siden 1970. Hun står som eneforfatter til én publikation (1975), idet hendes hovedindsats har ligget i interviewsektion og serviceafdeling.

Udvalget var af den klare opfattelse, at hun måtte anses for ikke-kvalificeret til den opslåede stilling. Man overvejede at sige dette direkte i indstillingen, men afstod herfra af menneskelige grunde. I stedet fremgår det klart af indstillingen, at hun ikke kom i betragtning, idet kun de tre øvrige ansøgere har præsteret en forskningsindsats, der efter udvalgets opfattelse må karakteriseres som anerkendelsesværdig.

Det substantielle i bestyrelsens beslutning om at udpege (D) til den opslåede stilling er således en klar tilsidesættelse af en fagkyndig udvalgsindstilling – og valg af en ikke-kvalificeret ansøger.

9. Hvis bestyrelsen havde fundet mangler eller uklarheder i bedømmelsesudvalgets indstilling eller havde ønsket at fravige konklusionen i den faglige bedømmelse, havde det været naturligt at kommunikere med bedømmelsesudvalget – mundtligt eller skriftligt.

10. Bestyrelsens begrundelser for sin udpegning af (D) er fremgået af dagspressen i forbindelse med den offentlige omtale af sagen.

Disse begrundelser angives som (1) at (D) var den bedst kvalificerede, samt (2) at man ønskede at igangsætte indvandrer-/flygtningeforskning i en større skala.

At (D) skulle være den bedst kvalificerede, modsiges af bedømmelsesudvalgets indstilling.

At man skulle ønske at igangsætte indvandrer-/flygtningeforskning kan ikke på dette tidspunkt anvendes som kriterium på udpegningen. Skulle kriteriet indgå, måtte det have været angivet i opslaget og dermed være en del af bedømmelsesudvalgets kommissorium. Anvendes kriteriet på nuværende tidspunkt, er der tale om magtfordrejning.

...«

I en skrivelse af 6. januar 1986 til formanden for bestyrelsen for socialforskningsinstituttet udtalte medlem af bedømmelsesudvalget, direktør Brit Denstad, at D efter en faglig bedømmelse fremstod som meget svagt videnskabeligt kvalificeret. Brit Denstad havde forstået, at baggrunden for bestyrelsens beslutning havde

været, at bestyrelsen ønskede at prioritere forskning vedrørende flygtninge- og indvandrerspørgsmål. Hun fandt det meget beklageligt, at bestyrelsens flertal efter ansøgningsfristens udløb havde ændret kriterierne for besættelse af stillingen.

Som svar på A's og B's klage fremsendte formanden for bestyrelsen for socialforskningsinstituttet med skrivelse af 22. januar 1986 »Redegørelse vedrørende ansættelsen af en konstitueret forskningsleder« af 21. januar 1986. I redegørelsen var anført følgende begrundelse fra bestyrelsesflertallet for at ansætte cand.psych (D) i stillingen:

» . . .

Der er ikke fastsat generelle regler om bedømmelsesudvalg ved socialforskningsinstituttet. Der står heller ikke hverken i loven om socialforskningsinstituttet eller i bestyrelsens vedtægter noget om bedømmelsesudvalgs kompetence. På visse områder er der fastsat regler fx på universiteterne, men det gælder altså ikke socialforskningsinstituttet.

Det vil sige, at et bedømmelsesudvalgs indstilling er vejledende for bestyrelsen. Bestyrelsen har aldrig tilkendegivet eller aftalt noget andet. Bestyrelsen er derfor ikke bundet af et bedømmelsesudvalgs indstilling.

Begrundelsen for at nedsætte et bedømmelsesudvalg er ønsket om at opnå det bedst mulige grundlag for beslutningen om ansættelsen. Udvalgets indstilling indgår derfor som et væsentligt bidrag i bestyrelsens samlede overvejelse.

Nedsættelse af et bedømmelsesudvalg fratager naturligvis ikke bestyrelsen for sit ledelsesmæssige ansvar, idet bestyrelsen efter lovgivningen varetager den overordnede ledelse af socialforskningsinstituttet.

Når bestyrelsesflertallet i den konkrete sag har anlagt en fra bedømmelsesudvalget afvigende prioritering og på dette grundlag udnævnt en anden af ansøgerne end de tre, som udvalget har anset som de bedst kvalificerede, skyldes det, at den afgivne bedømmelse efter det pågældende flertals opfattelse lider af nogle åbenbare mangler.

Det er uheldigt, at udvalget ikke for hver enkelt ansøger har anført, hvorvidt den pågældende er kvalificeret til stillingen. Spørgsmålet er i stedet omtalt på indstillingens s. 7, hvor tre af de fire ansøgere betegnes som »de tre bedst kvalificerede«. Der ligger i denne formulering, at den fjerde ansøger (D) *også* må være kvali-

ficeret. I modsat fald ville det korrekte sprogbrug have været »de tre kvalificerede« eller »de tre eneste kvalificerede«. Bestyrelsesflertallet har ikke været i tvivl om, at (D) ifølge udvalgets egen tekst er bedømt som kvalificeret.

Når bestyrelsens flertal herefter har valgt at ansætte den utvivlsomt kvalificerede (D) frem for de tre af udvalget højere prioriterede ansøgere, skyldes det, at man har lagt vægt på en række dokumenterede kvalifikationer vedrørende ansøgeren, som ikke i rimelig grad er kommet frem i udvalgets indstilling.

Bestyrelsesflertallet finder i denne forbindelse grund til at fremhæve:

- 1) (D's) store, generelle ledelseserfaring som chef for instituttets serviceafdeling/interviewsektion gennem 10 år. Hun har herfra en ledelseserfaring på et plan, som ingen af de indstillede ansøgere overhovedet kan konkurrere med. I denne funktion har (D) i øvrigt været ansvarlig for udarbejdelsen af diverse rapporter vedrørende serviceopgaver, fx rapporten om Nationalmuseet, Gigtforeningens undersøgelse samt flere rapporter om miljøforhold for miljøstyrelsen.
- 2) I den samme egenskab har (D) bistået med rådgivning til en lang række forskellige forskningsprojekter og dermed fået et indgående og meget bredt baseret praktisk kendskab til forskningsprocedurer, som gør hende velegnet til at lede og rådgive et team af forskere.
- 3) (D) har ud over sine serviceorienterede funktioner arbejdet som forskningsleder i instituttet, nemlig vedrørende indvandrerforskning i tre år og vedrørende metodeforskning i fem år.
- 4) (D) er den *eneste* af ansøgerne, der har en sådan egentlig forskningsledererfaring på det plan, stillingen omhandler.
- 5) (D) blev for nogle år siden af instituttets ledelse udpeget som medlem af SSF, hvilket naturligvis indebærer, at ledelsen har vurderet hendes forskningsmæssige kvalifikationer positivt.

- 6) (D) har efter bestyrelsesflertallets opfattelse under udførelse af sit arbejde i SFI været en af instituttets effektive ledere. I forbindelse med, at hun i foråret 1985 havde søgt andet arbejde, gav instituttets direktør da også udtryk for, at hun stedse havde »vist initiativ, energi og ansvarsbevidsthed under udførelse af sine opgaver«, og at det var et tab for instituttet, at hun forlod det til fordel for nye udfordringer.

På baggrund af det ovenfor anførte har bestyrelsesflertallet fundet, at (D) efter en samlet vurdering må anses som den bedst egnede af ansøgerne, og at udnævnelsen i øvrigt er bedst stemmende med instituttets behov for bl.a. ledelsesmæssig effektivisering.

...«

Bestyrelsesmindretallet udtalte følgende i redegørelsen:

»Mindretallets behov for at udtale sig særskilt er begrundet i det særlige forhold, at flertallet gennemtvinger en ansættelse, uden at der i bestyrelsen er enighed om såvel bedømmelsen af ansøgernes kvalifikationer som proceduren for ansættelsen.

Mindretallet kan ikke fortolke bedømmelsesudvalgets indstilling i retning af, at udvalget skulle anse alle fire ansøgere for kvalificerede til den pågældende stilling, således at det kun er et spørgsmål om prioritering. Mindretallet finder også, at indstillingen er mangelfuld i forhold til den drejning, sagen har fået. Men det er mest beklageligt, at denne usikkerhed endnu består, fordi flertallet ikke har ønsket at indkalde udvalgets formand eller bedt udvalget uddybe dette vigtige punkt.

I et forsøg på at kvalificere beslutningsgrundlaget har mindretallet på mødet den 16. januar 1986 stillet en række opklarende spørgsmål. Hverken flertallet eller direktøren har imidlertid kunnet afvise den tvivl, der hermed er blevet gentaget, og de nye forhold, flertallet fremdrager, dokumenterer ikke den fjerde ansøgers kvalifikationer. Mindretallet må herafter konstatere, at bestyrelsen, til trods for at ansættelsen har været diskuteret på to bestyrelsesmøder, har truffet sin afgørelse på et utilstrækkeligt grundlag, idet der både er åbenlyse mangler og fortolkningsmuligheder til stede i det grundlæggende spørgsmål om, hvem der er kvalificeret til den pågældende stilling.

Mindretallets anden hovedtanke er, at den procedure, der har været anvendt i den foreliggende sag, er stærkt afvigende fra de regler, der sædvanligt anvendes ved besættelse af forskerstillinger – ikke blot på universiteterne, men også på sektorforskningsinstitutter.

Mindretallet erkender, at bestyrelsen har det faglige og økonomiske ansvar og derfor ikke er bundet af et bedømmelsesudvalgs *prioritering*, men at tilsidesætte et *enigt* bedømmelsesudvalg omkring en stilling, hvor man i opslaget understreger, at der vil blive lagt vægt på forskningsmæssige kvalifikationer, er uhørt i forskerkredse og savner formentlig fortilfælde. I den konkrete sag er enigheden opnået i et 6 mands bedømmelsesudvalg med 4 forskere fra instituttet, heraf 2 forskningsledere og et udenlandsk, uafhængigt medlem på niveau med SFI's egen direktør. Efterfølgende har flertallet reelt afholdt direktøren fra at afgive sin indstilling, hvorefter flertallet domineret af administratorer gennemtvinger en ansættelse imod indstillingen.

...«

Endelig indeholdt redegørelsen følgende udtalelse fra den samlede bestyrelse:

»...«

Bestyrelsen er enig i, at reglerne for bedømmelse og ansættelse af forskere ved socialforskningsinstituttet skal præciseres hurtigst muligt i forbindelse med indførelsen af en ny stillingsstruktur ved instituttet. En enig bestyrelse har tidligere vedtaget et oplæg til ny stillingsstruktur samt sagkyndige bedømmelsesudvalg, men gennemførelsen af forslaget er afhængigt af forhandlinger mellem staten og de faglige organisationer. Bestyrelsen vil gøre sit til at fremskynde arbejdet med den nye stillingsstruktur. Bestyrelsen har i forbindelse med dette arbejde stedse ønsket at fastlægge procedurer for bedømmelse og ansættelse af forskere, som tilvejebringer en rimelig overensstemmelse med regler, som gælder på andre forskningsinstitutter.

...«

I skrivelser af 22. januar og 30. januar 1986 anførte henholdsvis formanden for bedømmelsesudvalget, forskningsleder Per Schultz Jørgensen, og medlem af bedømmelsesudvalget, direktør Brit Denstad, deres bemærkninger til redegørelsen fra bestyrelsen. I begge skrivelser var det på ny fremhævet, at bestyrelsen havde

forstået bedømmelsesudvalgets indstilling forkert, idet det ikke havde været udvalgets hensigt at bedømme cand.psych. D som kvalificeret til stillingen.

I skrivelsen af 5. februar 1986 til ombudsmanden anførte A og B, at bestyrelsen burde genforhandle stillingsbesættelsen i overensstemmelse med stillingsopslaget og bedømmelsesudvalgets og direktørens indstilling. Med bestyrelsesflertallets fremgangsmåde og beslutning om at besætte stillingen med en af bedømmelsesudvalget og direktøren ikke-indstillet ansøger var der sket en tilsidesættelse af sædvanligvis gældende praksis vedrørende besættelser af forskerstillingen i den offentlige forvaltning, herunder i socialforskningsinstituttet. A og B henviste til, at de forskningsmæssige kvalifikationer i forbindelse med stillingsbesættelsen var blevet tilsidesat, og at bestyrelsesflertallet i sin begrundelse for stillingsbesættelsen havde anvendt kriterier, som hverken fremgik af stillingsopslaget eller af bedømmelsesudvalgets kommissorium, samt at bestyrelsesflertallet i sin redegørelse for stillingsbesættelsen havde anvendt begrundelser for den valgte ansøger, som ikke var dokumenteret. Endelig anførte A og B, at de fandt, at der med bestyrelsesflertallets behandling af sagen og argumentation for stillingsbesættelsen var tale om magtfordrejning.

I en udtalelse i anledning af klagen til ombudsmanden henviste socialforskningsinstituttets direktør til bestyrelsens redegørelse af 21. januar 1986. Vedrørende spørgsmålet om regler for ansættelse og bedømmelsesudvalg ved socialforskningstituttet henviste direktøren til instituttets tidligere skrivelse af 11. februar 1986 med bilag til ombudsmanden. I denne skrivelse var bl.a. anført følgende om ansættelsesreglerne ved socialforskningsinstituttet:

» . . .

Efter ændring af instituttets ledelsesstruktur i 1984 har bestyrelsen taget initiativ til en ny stillingsstruktur med tilsvarende nye regler for bedømmelsesprocedure ved ansættelse. Bestyrelsens oplæg af 11. oktober 1984 er ved socialministeriets skrivelse af 25. februar 1985 fremsendt til finansministeriet med henblik på forhandling med berørte lønmodtagerorganisationer.

Ved bestyrelsens møde den 31. januar 1985 bestemtes, at hidtidig ansættelsesregler er op-

retholdt, indtil den nye stillingsstruktur er afklaret, idet dog regulativets bestemmelse om, at bedømmelsesudvalg vedr. forskningslederstillinger tiltrædes af et eksternt fagkyndigt medlem, som udpeges af socialforskningsrådets forretningsudvalg sammen med repræsentanterne for statens forskningsråd, må ændres til, at det er bestyrelsen, som udpeger det eksterne medlem.

. . .«

I en udtalelse i anledning af klagen til ombudsmanden henviste socialministeriet til de gældende ansættelsesregler ved socialforskningsinstituttet og bemærkede, at bestyrelsens fremgangsmåde i den konkrete sag efter socialministeriets opfattelse ikke var i strid med loven om socialforskningsinstituttet og vedtægterne for instituttets bestyrelse. Socialministeriet fandt herudover ikke anledning til at kommentere sagen, herunder bestyrelsens redegørelse af 21. januar 1986. Socialministeriet tilføjede, at ministeriet ville søge gennemførelsen af en ny stillingsstruktur med ansættelsesprocedure fremskyndet, så tvivlsspørgsmål som i den foreliggende sag kunne undgås i fremtiden.

Ombudsmanden udtalte følgende i en skrivelse til A og B:

»Efter loven om socialforskningsinstituttet, lovbekendtgørelse nr. 258 af 25. maj 1984, er socialforskningsinstituttet en selvstændig institution under socialministeriet, der ledes af en bestyrelse og en direktør. Bestyrelsen har efter bestemmelsen i lovens § 3, stk. 2, den overordnede faglige og administrative ledelse af instituttet.

Efter lovens § 3, stk. 3, fastsætter socialministeren bestyrelsens vedtægter. Med hjemmel heri har socialministeriet den 20. august 1984 godkendt vedtægter for bestyrelsen for socialforskningsinstituttet, der i § 4, stk. 1 og 3, indeholder følgende bestemmelser:

»Bestyrelsen har den overordnede faglige og administrative ledelse af instituttet. Det påhviler herunder bestyrelsen

. . .

4. at fastlægge procedurer for ansættelse, bedømmelse og afskedigelse af medarbejdere, jfr. stk. 3,

. . .

Stk. 3. Med hensyn til de i stk. 1, nr. 4, nævnte procedurer for ansættelse, bedømmelse og afskedigelse af medarbejdere forudsættes det, at der, for så vidt angår forskere, tilvejebringes en rimelig overensstemmelse med andre forskningsinstitutter, hvor der bl.a. almindeligvis bruges fagligt sagkyndige bedømmelsesudvalg. Fast ansættelse bør fortrinsvis ske efter en vis prøvetid, hvorefter et bedømmelsesudvalg vurderer den pågældende.«

Som anført i socialforskningsinstitutets skrivelse af 11. februar 1986 til mig er forslag af 11. oktober 1984 til ny stillingsstruktur på socialforskningsinstitutet fremsendt til finansministeriet med socialministeriets skrivelse af 25. februar 1985 med henblik på en forhandling med de berørte lønmodtagerorganisationer. Socialforskningsinstitutets bestyrelse har i møde den 31. januar 1985 besluttet, at indtil den nye stillingsstruktur er afklaret, anvendes de hidtidige ansættelsesregler i tillempt form, herunder socialministeriets regulativ for socialforskningsinstitutet af 15. marts 1978 med senere ændring af 1. december 1982 og aftale af 31. august 1983 om nedsættelse af bedømmelsesudvalg vedrørende instillinger om ansættelse i instituttets tjenestemandstillinger i lønramme 36, samt faste og midlertidige lederstillinger på lønramme 36 niveau i henhold til overenskomst, samt konstitueringer heri af mere fast karakter.

De nævnte regelsæt indeholder bestemmelser om nedsættelse af bedømmelsesudvalg i forbindelse med visse stillingsbesættelser ved instituttet, men ingen regler om sådanne bedømmelsesudvalgs funktion.

Efter reglerne om de nævnte bedømmelsesudvalgs sammensætning synes udvalgene snarest at måtte sammenlignes med forfremmelsesnævn i staten, jfr. finansministeriets bekendtgørelse nr. 53 af 2. februar 1977, hvortil aftalerne om nedsættelse af bedømmelsesudvalg da også henviser. På den anden side skal bedømmelsesudvalg ved besættelsen af bl.a. stillinger som forskningsledere og som midlertidige forskningsledere, ifølge aftalen af 31. august 1983, altid tiltrædes af et eksternt fagkyndigt medlem. Det synes herved tilstræbt at tilnærme proceduren for ansættelse (konstitution) i de omhandlede stillinger til den, der er fastsat i bekendtgørelse nr. 597 af 3. december 1975

om ansættelse i professorstillinger, videnskabelige adjunkt/lektorstillinger og eksterne lektorater ved de højere uddannelsesinstitutioner under undervisningsministeriet. Jeg henviser i den forbindelse også til bestemmelsen i vedtægten fra august 1984, § 4, stk. 3, der er gengivet ovenfor.

Efter min opfattelse er der ikke holdpunkter for at tillægge de omtalte bedømmelsesudvalgs indstillinger samme »bindende virkning« som den, der er omhandlet i § 12 i bekendtgørelse nr. 597 af 3. december 1975. Jeg må således være enig med bestyrelsen for socialforskningsinstitutet i, at bedømmelsesudvalgets indstilling ud fra en rent retlig vurdering kun kan anses for vejledende for bestyrelsen, jfr. tilsvarende § 3 i bekendtgørelsen om forfremmelsesnævn.

Det forhold, at bestyrelsesflertallet ved sin beslutning om konstitution i stillingen ikke fulgte bedømmelsesudvalgets indstilling, kan derfor ikke i sig selv give mig anledning til bemærkning.

Bestyrelsesflertallet har ved sin afgørelse lagt til grund, at bedømmelsesudvalget havde anset (D) for at have de fornødne ledelsesmæssige og forskningsmæssige kvalifikationer. Som begrundelse for at forkaste bedømmelsesudvalgets indstilling har bestyrelsesflertallet i redegørelsen af 21. januar 1986 anført, at flertallet alene har anlagt en fra bedømmelsesudvalget afvigende prioritering af ansøgerne. Flertallet havde i øvrigt ikke ment at kunne følge udvalgets prioritering, fordi indstillingen efter flertallets opfattelse var behæftet med »nogle åbenbare mangler«.

Da jeg må forstå, at der bliver udfoldet bestræbelser på hurtigst muligt at få præciseret reglerne om ansættelsesproceduren på socialforskningsinstitutet, bl.a. med henblik på at undgå tvivlsspørgsmål som i den foreliggende sag, finder jeg ikke at have fuld tilstrækkelig anledning til at gå nærmere ind på, om bestyrelsesflertallet under de foreliggende omstændigheder burde have hjemvist sagen til bedømmelsesudvalget til fornyet behandling. Jeg bemærker herved, at jeg står uforstående overfor, at bestyrelsesflertallet på grundlag af bedømmelsesudvalgets indstilling kunne få den opfattelse, at udvalget »utvivlsomt« havde anset (D) for ledelsesmæssig og forskningsmæssig kvalificeret til stillingen.

Således som sagen har foreligget oplyst fra det tidspunkt, da formanden for bedømmelsesudvalget afgav sin ovenfor delvist gengivne erklæring af 3. januar 1986, må det lægges til grund, at et enigt bedømmelsesudvalg fandt, at (D) ikke havde de fornødne ledelsesmæssige og forskningsmæssige kvalifikationer til at beklæde den opslåede stilling. Jeg må endvidere – på grundlag af bestyrelsesflertallets redegørelse af 21. januar 1986 – lægge til grund, at det i grundlaget for flertallets beslutning på mødet den 10. december 1985 indgik som en væsentlig forudsætning, at bedømmelsesudvalget anså (D) som ledelsesmæssig og forskningsmæssig kvalificeret til at bestride stillingen.

Det må således konstateres, at bestyrelsesflertallets beslutning på mødet den 10. december 1985 var behæftet med en faktisk vildfarelse af væsentlig betydning.

Denne faktiske vildfarelse kan efter almindelige forvaltningsretlige regler ikke an-

tages at føre til, at konstitutionen må anses for at være ugyldig.

Efter det oplyste er konstitutionen af (D) ved beslutningen i december 1985 sket for 1 år.

Jeg har samtidig hermed meddelt bestyrelsen for socialforskningsinstituttet og socialministeriet, at jeg på baggrund af forløbet af sagen må finde, at det er rigtigst, at besættelsen af stillingen på det foreliggende grundlag ikke udstrækkes ud over, hvad (D) har retskrav på, og at det, såfremt det bliver aktuelt at forlænge konstitutionsperioden, sker efter en ny ansættelsesprocedure.

Jeg har bedt socialforskningsinstituttets bestyrelse og socialministeriet om at holde mig underrettet om, hvad der videre sker i sagen, og om hvad der videre sker med hensyn til præcisering af ansættelsesreglerne ved instituttet.

. . .«

18. Statsministeriets sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 13-14, er der ikke i beretningsåret realitetsbehandlet sager inden for statsministeriets sagsområde.

19. Udenrigsministeriets sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 14, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 1 sag inden for udenrigsministeriets sagsområde. Sagen angik en afgørelse, som en *ambassade* havde truffet vedrørende et personalespørgsmål.

20. Undervisningsministeriets sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 14, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 30 sager inden for undervisningsministeriets sagsområde.

Af de 30 sager vedrørte 18 sager *departementet*; 2 af disse sager, der begge gav anledning til henstillinger, angik generelle spørgsmål. 12 sager angik afgørelser, og heraf gav 1 sag anledning til en henstilling.

Nedenfor som sag nr. 20-1 er omtalt en af disse sager; sagen angik spørgsmål om betydningen af, at kendskab til en skrivelse fra en offentlig myndighed til en anden var opnået ved anvendelse af offentlighedsloven. 4 sager angik sagsbehandlingsspørgsmål, og de 2 af sagerne gav anledning til henstillinger.

1 sag, som gav anledning til kritik, angik sagsbehandlingen i *direktoratet for folkeoplysning, frie grundskoler m.v.*

1 sag, som ikke gav anledning til kritik eller henstilling, angik sagsbehandlingstiden i *direktoratet for gymnasieskolerne og højere forberedelseksamen*.

8 sager angik afgørelser fra *ankenævnet for uddannelsesstøtten*; 1 af disse sager, som gav anledning til kritik og henstilling, er omtalt nedenfor som sag nr. 20-2. Sagen angik det spørgsmål, om et legat af særlig karakter kunne holdes uden for opgørelsen af egenindtægten ved beregningen af berettigelsen til studie støtte.

De resterende 2 sager, som ikke gav anledning til kritik eller henstilling, angik sagsbehandlingen på henholdsvis et *statsseminarium* og *Danmarks lærerhøjskole*.

20-1. *Udtalt, at kendskab til indholdet af en skrivelse fra en offentlig myndighed til en anden offentlig myndighed, der var opnået ved anvendelse af reglerne i offentlighedsloven, ikke kunne antages at udgøre en sådan efterfølgende bekendtgørelse af skrivelsen i forhold til den, der havde begæret aktindsigten, at der herefter skulle kunne rejses spørgsmål om tilbagekaldelse af forvaltningsakter. (J. nr. 1985-803-716).*

A klagede for B over en afgørelse i skrivelse af 28. marts 1985 fra undervisningsministeriet, hvorved ministeriet tiltrådte en afgørelse fra direktoratet for de videregående uddannelser om, at B, der var blevet nægtet kursusattest i faget protetik og nægtet fortsat behandling af patienter i faget bidfunktionslære ved tandlægestudiet på Århus Tandlægehøjskole, ikke kunne fortsætte sin tandlægeuddannelse ved

tandlægehøjskolen. I klageskrivelsen gjorde A bl.a. gældende, at undervisningsministeriets afgørelse var udtryk for en uholdbar omgørelse af en afgørelse, som ministeriet efter hans opfattelse havde truffet ved en skrivelse af 7. december 1984 til direktoratet for de videregående uddannelser.

Af de foreliggende oplysninger fremgik det, at ministeriet i anledning af (B's) klage over direktoratets afgørelse i skrivelsen af 7. december 1984 til direktoratet meddelte følgende:

» . . .

Ministeriet kan tilslutte sig de synspunkter direktoratets afgørelse bygger på, herunder at der må lægges vægt på tandlægehøjskolens faglige vurdering af (B), og at det ikke i sig selv er afgørende, at der ikke er givet de 2 advarsler, der er foreskrevet i reglementet for tandlægestuderende.

Ministeriet finder imidlertid, at forskellige forhold kan tale for, at (B) på det foreliggende grundlag endnu ikke endeligt afskæres fra at færdiggøre sin tandlægeuddannelse. Således må det efter ministeriets opfattelse bl.a. tillægges en ikke ringe vægt, at han næsten har afsluttet sit studium.

Ministeriet finder herefter, at der – ud fra en helhedsbetragtning – bør gives (B) endnu en mulighed for at færdiggøre sin uddannelse, og at dette bør ske ved, at han afslutter sit studium på Københavns tandlægehøjskole.

. . .

Ministeriet skal . . . bemærke, at formålet med en overflytning ikke er, at Københavns tandlægehøjskole blot skal vurdere (B's) kvalifikationer, således som de er kommet til udtryk på tandlægehøjskolen i Århus, men at tandlægehøjskolen i København skal foretage en ny selvstændig vurdering af (B), efter at han er blevet indskrevet som studerende dér med henblik på at begynde forfra på de dele af undervisningen, som han ikke har kunnet opnå kursusattest for.

Ministeriet anmoder derfor direktoratet om at tage kontakt med de to tandlægehøjskoler med henblik på en overflytning af (B) fra Århus tandlægehøjskole til Københavns tandlægehøjskole.

Ministeriet har ikke underrettet Aarhus retshjælp, Komiteen for Udlændinges Retssikkerhed eller Dansk Flygtningehjælp på dette stadium af sagens behandling.«

På baggrund heraf anmodede direktoratet for de videregående uddannelser Københavns tandlægehøjskole om at tage kontakt med Århus Tandlægehøjskole om overflytning af B.

Københavns tandlægehøjskole meddelte i den anledning i en skrivelse til direktoratet for de videregående uddannelser, at højskolen fandt, at afgørelsen om at overflytte B til Københavns tandlægehøjskole var uforståelig.

Højskolen havde meget svært ved at se »berettigelsen af, at Københavns tandlægehøjskole ved hjælp af sine lærere og patienter skal gøre forsøg på at redde et forlist studieforløb«.

Direktøren for de videregående uddannelser oversendte skrivelsen til undervisningsministeriet. Efter modtagelsen af tandlægehøjskolens skrivelse blev sagen på ny overvejet i ministeriet, og i skrivelsen af 28. marts 1985 meddelte ministeriet herefter B følgende afgørelse i anledning af hans klage:

» . . .

Ministeriet kan tiltræde direktoratets afgørelse, hvorefter De ikke kan fortsætte Deres studium på Århus tandlægehøjskole, og kan tilslutte sig de synspunkter, direktoratets afgørelse bygger på, herunder ikke mindst, at tandlægehøjskolens faglige vurdering af Dem – nødvendigvis – må indgå som et meget vigtigt moment i afgørelsen.

. . .

Bl.a. under hensyn til, at De på et så fremskredent stadium af Deres tandlægestudium vil blive afskåret fra at færdiggøre studiet, har ministeriet med direktoratet drøftet mulighederne for, at De kunne blive overflyttet til Københavns tandlægehøjskole for der at starte forfra på det sted i Deres studium, hvortil De var nået i Århus, og blive bedømt på grundlag af Deres indsats på tandlægehøjskolen i København.

Ministeriet må imidlertid efter disse drøftelser og direktoratets drøftelser med Københavns tandlægehøjskole være enig med direktoratet i, at det ikke vil være nogen rimelig udvej at lade Dem overflytte til Københavns tandlægehøjskole.

En fortsættelse af Deres studium ved Århus tandlægehøjskole finder ministeriet – som anført ovenfor – heller ikke mulig. Ministeriet er således enig med direktoratet i afgørelsen herom og ser sig desværre ikke i stand til at foretage videre i Deres sag.

. . .«

Undervisningsministeriet bemærkede i en udtalelse til ombudsmanden i anledning af klagen følgende om omgørelsesspørgsmålet:

»(A) gør gældende, at ministeriets brev af 7. december 1984 ganske vist er stilet til direktoratet for de videregående uddannelser, men at det – fordi (A) såvel telefonisk som gennem fotokopi har modtaget underretning om afgørelsen – må anses for at være bekendtgjort for (B). Det er på denne baggrund (A's) synspunkt,

at ministeriet ikke har været berettiget til at omgøre afgørelsen af 7. december 1984, med mindre der skulle være fremkommet væsentlige nye oplysninger efter dette tidspunkt. (A) kan imidlertid ikke se, at dette har været tilfældet. Undervisningsministeriet kan ikke erklære sig enig heri. Brevet af 7. december 1984 er stilet til direktoratet for de videregående uddannelser som et led i ministeriets behandling af sagen. Da ministeriet ikke på forhånd kunne garantere, at en overflytning af (B) til Københavns tandlægehøjskole kunne lade sig gennemføre, underrettede ministeriet ikke (A), . . . på dette stadium af sagens behandling. Dette fremgår også af brevet til direktoratet. Men derimod har direktoratet i forbindelse med den videre behandling af sagen sendt kopi til (A), nemlig af direktoratets brev af 16. januar 1985 til Københavns tandlægehøjskole.

Ministeriet sendte først den 28. januar 1985 en kopi af brevet af 7. december 1984 fra ministeriet til direktoratet til (A). Dette skete på foranledning af (A), som ministeriet – ligesom direktoratet – flere gange var i telefonisk kontakt med om sagen. Ministeriet orienterede ved den lejlighed telefonisk om, at der endnu ikke var truffet nogen afgørelse i sagen, ligesom det blev fremhævet, at brevet derfor måtte ses på denne baggrund, og at det ikke skulle bekendtgøres for (B). Ministeriet fik et klart indtryk af, at (A) forstod dette og tog det til efterretning.

Det er imidlertid rigtigt, at ministeriet – ikke mindst fordi (B) var kommet så langt frem i sit studium – gerne havde set, at han var blevet overflyttet til Københavns Tandlægehøjskole. Direktoratet for de videregående uddannelser har derfor søgt at få en sådan overflytning gennemført. Efter en drøftelse af sagen med direktoratet på grundlag af drøftelser og brevveksling mellem direktoratet og tandlægehøjskolen er ministeriet imidlertid kommet til den konklusion, at en overflytning ikke ville være en rimelig udvej. Denne afgørelse har (B) fået underretning om med brev af 28. marts 1985.

. . . «

A fremsatte i en skrivelse til ombudsmanden sine bemærkninger til ministeriets udtalelse om, at der indtil ministeriets afgørelse af 28. marts 1985 »forelå en tilkendegivelse fra ministeriet om og en accept fra (A) af, at skrivelsen af 7. december 1984 ikke skulle bekendtgøres for (B)«. (A) tilføjede herom følgende:

» . . .

Kort tid efter den 07.12.1984 fik (A) ved telefonisk henvendelse til fuldmægtig . . . , undervisningsministeriet, en sådan »underhåndsorientering« om indholdet af skrivelsen af nævnte dato til direktoratet. Under en telefonsamtale med fuldmægtig . . . , direktoratet for de videregående uddannelser, fik (A) det indtryk, at direktoratet opfattede denne skrivelse som en tjenestebefaling. På baggrund heraf rettede (A) henvendelse til ministeriet for at få tilsendt en kopi af skrivelsen, hvilket skete den 28.01.1985. Ministeriet tog *ikke* i den forbindelse noget forbehold om fortrolighed med hensyn til skrivelsens indhold, og (A) opfattede herefter skrivelsen som udtryk for en afgørelse fra ministeriet, som nu kunne bekendtgøres for (B). (A) skal ikke undlade at bemærke, at (B) formentlig allerede fra afgørelsens modtagelse i direktoratet – og i hvert fald fra dens fremsendelse til Københavns tandlægehøjskole med direktoratets skrivelse af 16.01.1985 – havde krav på aktindsigt i skrivelsen i medfør af offentlighedsloven.

. . . «

Efter modtagelsen af A's bemærkninger bad ombudsmanden undervisningsministeriet – efter forud indhentet erklæring fra direktoratet for de videregående uddannelser – om at tage stilling til det anførte i A's skrivelse.

I sin udtalelse om omgørelsesspørgsmålet bemærkede direktoratet følgende:

» . . .

Det er korrekt, at (A) elefonisk har kontaktet direktoratet om ministeriets brev af 7. december 1984. Direktoratet udarbejdede ikke et notat af samtalen, men mener, at det aftales, at (A) skulle have kopi af direktoratets brev (af 16. januar 1985) til Københavns tandlægehøjskole og Århus tandlægehøjskole om overflytning af (B).

. . . «

Om omgørelsesspørgsmålet bemærkede undervisningsministeriet følgende i sin udtalelse til ombudsmanden:

» . . .

Ministeriets brev af 7. december 1984 indeholdt en afgørelse om, at direktoratet skulle tage kontakt med de to tandlægehøjskoler med henblik på en mulig overflytning. Ministeriets afgørelse over for direktoratet gik således ud på at inddrage begge højskoler reelt i sagen og ikke lade muligheden for en overflytning falde på direktoratets argumentation om den ene

tandlægehøjskoles vurdering af den andens bedømmelse af (B).

Ministeriet betragtede imidlertid ikke brevet til direktoratet som en endelig afgørelse truffet over for ((B) og (A) . . .). Baggrunden var, at ministeriet ikke på dette stadium af sagen kunne garantere, at der ikke var forhold, der i stedet bestyrkede de betænkeligheder ved en overflytning, som også departementet selv havde været inde på. Ministeriet meddelte derfor udtrykkeligt direktoratet, at der ikke var sendt kopier af brevet af 7. december 1984 til (A) m.fl.

...
Som anført . . . blev der efter den 7. december 1984 ført flere telefonsamtaler mellem (A) og ministeriet. Der er ikke taget særlige notater heraf, heller ikke af den samtale (den 24. januar 1985), hvori (A) bad om at få tilsendt en kopi af brevet af 7. december 1984.

...«

I en skrivelse til (A) udtalte ombudsmanden følgende:

» . . .

Som det fremgår af det, der er anført ovenfor, fandt såvel direktoratet for de videregående uddannelser som undervisningsministeriet det ønskeligt – fordi (B) var kommet så langt frem i sit studium, som det var tilfældet – at der blev fundet en løsning på

de opståede problemer, der gjorde det muligt for (B) at fortsætte (og færdiggøre) sin uddannelse. I bestræbelserne herpå bad ministeriet i skrivelsen af 7. december 1984 direktoratet for de videregående uddannelser om at tage kontakt med Århus tandlægehøjskole og Københavns tandlægehøjskole med henblik på en overflytning af (B) til Københavns tandlægehøjskole. Ministeriet orienterede ikke (A) eller (B) om skrivelsen, hvilket blev udtrykkeligt anført i skrivelsen.

Efter udformningen af skrivelsen af 7. december 1984 er der ikke tvivl om, at den ikke tilsigter at afslutte den iværksatte sagsbehandling i form af en afgørelse i forhold til (B), men alene er en anmodning til direktoratet for de videregående uddannelser om at tage kontakt med de to tandlægehøjskoler med henblik på at opnå en mulig overflytning af (B) til Københavns tandlægehøjskole. (B) fik da netop heller ikke underretning om skrivelsens indhold.

Det forhold, at (A) og (B) ved anvendelsen af reglerne i offentlighedsloven opnåede kendskab til ministeriets skrivelse af 7. december 1984, kan efter min opfattelse ikke antages at udgøre en sådan efterfølgende bekendtgørelse af skrivelsen i forhold til (B), at der herefter skulle kunne rejses spørgsmål om tilbagekaldelse af forvaltningsakter.

...«

20-2. *Ombudsmanden udtalte over for ankenævnet for uddannelsesstøtten, at han fandt det mest nærliggende at sidestille et legat, der var ydet til dækning af et ganske bestemt på forhånd angivet formål, med et genstandslegat således, at det blev holdt uden for opgørelsen af egenindtægten efter reglerne i loven om statens uddannelsesstøtte.*

Henstillet til ankenævnet at undergive sagen en fornyet overvejelse. (J. nr. 1986-130-713).

A klagede til ombudsmanden over en afgørelse fra ankenævnet for uddannelsesstøtten, hvorved ankenævnet havde tiltrådt en afgørelse fra statens uddannelsesstøtte om, at han skulle tilbagebetale 5.467 kr. exclusive renter af et stipendium, som han havde modtaget i støtteåret

1981/82 under henvisning til, at hans egenindtægt i støtteåret oversteg den gældende egenindtægtsgrense.

Af de foreliggende oplysninger fremgik det, at A på indtægtskontrolskemaet til statens ud-

dannelsesstøtte vedrørende støtteåret 1981/82 havde oplyst, at han i hele støtteåret havde haft en bruttoindtægt excl. stipendium på 31.969 kr. Han oplyste endvidere, at 4.979,70 kr. heraf udgjorde 2 legater på henholdsvis 3.000 kr. og 1.979,70 kr., der imidlertid var »øremærkede penge« til dækning af udgifter i forbindelse med hans studieprojekter. A mente derfor, at disse beløb ikke kunne betragtes som indtægt.

Statens uddannelsesstøtte krævede, at A tilbagebetalte 5.467 kr. som for meget modtaget stipendium. A havde i støtteåret fået udbetalt 12.998 kr. i stipendium fra statens uddannelsesstøtte, og i støtteåret 1981/82 var den højeste tilladte egenindtægt, incl. det tildelte stipendium, fastsat til 39.500 kr.

A klagede til ankenævnet for uddannelsesstøtten over statens uddannelsesstøttes afgørelse om, at de ovennævnte 2 stipendier på i alt 4.979,70 kr. skulle medregnes i hans faktiske bruttoindtægt i støtteåret 1981/82. Han oplyste, at de 2 stipendier var et stipendium fra »Einar Hansens Forskningsfond« og et stipendium fra »Den Hielmstjerne-Rosencroneske Stiftelse«. For at kunne give en tilfredsstillende besvarelse af problemstillingen for hans specialer havde han været nødsaget til at foretage arkivbesøg i udlandet med efterfølgende kopiering af fundet kildemateriale. Disse arkivbesøg havde han ikke haft økonomisk mulighed for at overkomme inden for indtægtsrammen på 39.500 kr. Da han således ikke kunne forøge sine økonomiske ressourcer gennem erhvervsarbejde, havde det været nødvendigt for ham at få tildelt legaterne, idet han ikke ønskede at optage lån. Han anførte videre, at legaterne alene kunne anvendes til forskningsformål og studiemæssige formål.

I anledning af klagen til ankenævnet udtalte statens uddannelsesstøtte, at uddannelsesstøtten fastholdt, at legater, uden hensyn til om de er givet til særligt formål, herunder studierejselegater, skulle medregnes ved opgørelsen af indtægten. Uddannelsesstøtten fastholdt derfor det fremsatte tilbagebetalingskrav. Uddannelsesstøtten bemærkede, at det af ansøgervejledningen 1981/82, pkt. J, som A med sin underskrift på ansøgningskemaet havde erklæret at have gennemlæst, fremgik, at det er ansøgerens dagpenge, sygedagpenge, barselsdagpenge, legater, renter m.v., der skulle lægges til grund ved stipendieberegningen.

Under ankenævnets behandling af sagen bad nævnet A om at oplyse, hvad legaterne var anvendt til.

A oplyste, at 3.004,96 kr. var anvendt til kopiering af arkivalier i udlandet og Danmark og til indkøb af litteratur.

Ankenævnet for uddannelsesstøtten traf herefter følgende afgørelse:

» . . .

Ankenævnet skal udtale, at man må være enig med statens uddannelsesstøtte i, at det i henhold til støttereglerne er den uddannelsessøgendes bruttoindtægt, der ligger til grund for stipendieberegningen, jfr. lov om statens uddannelsesstøtte af 23. maj 1979, § 5, jfr. § 6, jfr. bekendtgørelse om uddannelsesstøtte af 21. maj 1980 § 17 og hertil uddannelsesstøttens regelsamling for støtteåret 1981/82, III, 4.1.1. Ifølge sidstnævnte er det alene boligsikring, børnetilskud, ungdomsydelse, hjælp ydet efter den sociale bistandslovs § 42, stk. 1, og supplerende hjælp i henhold til bistandsloven i øvrigt samt statsgaranteret studielån, der ikke medregnes i egenindtægten. Legater og private stipendier skal således medregnes i den uddannelsessøgendes egenindtægt. Nævnet finder derfor ikke anledning til at tilsidesætte uddannelsesstøttens afgørelse, hvorefter De på grund af for høj egenindtægt i 1981/82 skal tilbagebetale for meget modtaget stipendium 5.467 kr. med renter fra støtteperiodens ophør.

. . . «

A anmodede ankenævnet om en nærmere begrundelse for nævnets afgørelse, og ankenævnet meddelte herefter A følgende:

» . . . ifølge en langvarig praksis i statens uddannelsesstøtte, som er tiltrådt af ankenævnet, medregnes ved opgørelsen af bruttoindkomsten den uddannelsessøgendes samlede indtægter i støtteperioden, f.eks. indtægt fra ansættelsesforhold, indtægt fra selvstændig erhvervsvirksomhed, indtægt som medhjælpende ægtefælle, rente eller udbytte og indtægter af udlejning af fast ejendom eller løsøre. Fradrag i indkomsten anerkendes således normalt ikke, heller ikke for fradrag, som anerkendes af skattevæsenet. For selvstændige erhvervsdrivende og ejere af udlejningsejendomme anerkendes dog fradrag for udgifter til at erhverve, sikre og vedligeholde indkomsten.

Med hensyn til legater kan det oplyses, at ankenævnet i tre konkrete sager sidestillede private legater, der var givet til dækning af undervisningsafgift ved en uddannelsesinstitu-

tion i udlandet, med stipendietillæg ydet efter § 9, stk. 4, i loven om statens uddannelsesstøtte, således at legatet, ligesom et stipendietillæg, bevirkede en tilsvarende forhøjelse af egenindtægtsgrænsen efter § 6, stk. 5, i loven om statens uddannelsesstøtte. Denne ændrede fortolkning af bestemmelserne om bruttoindkomst betyder, at fra 1. august 1984 bevirker legater, som udtrykkeligt er givet til hel eller delvis dækning af undervisningsafgifter ved uddannelsesinstitutioner i Danmark eller i udlandet, en forhøjelse af maksimumsbeløbet for egenindtægten på tilsvarende måde som hjemlet i uddannelsesstøttelovens § 6, stk. 5, for så vidt angår supplerende stipendium til hel eller delvis dækning af undervisningsafgifter.

Ankenævnet har imidlertid ikke fundet, at der var hjemmel til i andre tilfælde at holde private legater uden for opgørelsen af egenindtægten, heller ikke selv om pengene er givet til et bestemt studieformål og derfor ikke kan anvendes til dækning af den studerendes almindelige leveomkostninger. Statens uddannelsesstøtte og undervisningsministeriet er af samme opfattelse.

Ankenævnet må således fastholde den trufne afgørelse.

...«

I klagen til ombudsmanden gjorde A gældende, at det ikke havde været hensigten med loven om statens uddannelsesstøtte, at private stipendier – givet til et bestemt studieformål, der er økonomisk krævende – skulle medregnes til støttemodtagerens egenindtægt.

Statens uddannelsesstøtte fastholdt i en udtalelse i anledning af klagen, at de private legater skulle medregnes ved opgørelsen af A's egenindtægt.

Uddannelsesstøtten tilføjede:

»... der (er) med virkning fra den 1. august 1985 i § 15, stk. 6, i bekendtgørelsen om uddannelsesstøtte (bekendtgørelse nr. 335 af 4. juli 1985) ... sket en ændring i denne praksis, således at der kan ses bort fra visse legater til studierejser m.v.

Statens uddannelsesstøtte finder imidlertid ikke, at denne bestemmelse kan finde anvendelse i den her foreliggende sag, som vedrører støtteåret 1981/82, idet man herved ville give klageren en gunstigere stilling end de øvrige støttemodtager i tilsvarende situation.«

Ankenævnet henholdt sig i en udtalelse i anledning af klagen til uddannelsesstøttens ovennævnte udtalelse.

A blev gjort bekendt med udtalelsen, og han gjorde herefter gældende, at det forhold, at statens uddannelsesstøtte fandt, at den ny praksis efter reglerne i bekendtgørelsen af 4. juli 1985 ikke kunne finde anvendelse i hans sag, var sagen uvedkommende. Han fastholdt, at den hidtil fulgte praksis var lovstridig.

Ombudsmanden udtalte følgende i en skrivelse til A:

»Bestemmelserne i § 5, stk. 1, og § 6, stk. 3 og 5, i den dagældende lov om statens uddannelsesstøtte (lov nr. 218 af 23. maj 1979) havde følgende indhold:

§ 5, stk. 1:

»Ydelsen af stipendier er afhængig af ansøgers indtægts- og formueforhold, jfr. § 6.«

§ 6:

»Stk. 3. Ved egenindtægten forstås ansøgers indtægt i støtteperioden med fradrag på grund af eventuelle forsørgelsespligter, jfr. stk. 4, men med tillæg af 75 pct. af den del af ansøgers nettoformue, der ved støtteperiodens begyndelse overstiger 25.000 kr.

...

Stk. 5. Overstiger egenindtægten i et støtteår inklusive stipendier fra Statens Uddannelsesstøtte . . . , nedsættes det tildelte stipendium med det overskydende beløb. For ansøgere, der har modtaget supplerende stipendium til hel eller delvis dækning af undervisningsafgifter, jfr. § 9, stk. 4, forhøjes maksimumsbeløbet på . . . dog med dette stipendietillæg. . . .«

Med hjemmel i lovens § 1, stk. 6, havde undervisningsministeren i bekendtgørelse nr. 209 af 21. maj 1980 om uddannelsesstøtte, § 17, bemyndiget statens uddannelsesstøtte til at fastsætte nærmere regler om fremgangsmåden ved ansøgning om stipendiestøtte og om stipendieberegningen.

I medfør heraf havde statens uddannelsesstøtte i regelsamling for støtteåret 1981/82, afsnit III, pkt. 4.1.1., fastsat følgende regler om ansøgers indtægtsforhold:

»...«

Det her nævnte indtægtsbegreb er *brutto*-indkomsten. Boligsikring, børnetilskud, ungdomsydelse, hjælp ydet efter den sociale bistandslovs § 42, stk. 1, og supplerende hjælp i.h.t. bistandsloven iøvrigt medtages dog *ikke* i denne. Statsgaranterede studielån medregnes *ikke* i beløbet.

Arbejdsløshedsdagpenge, sygedagpenge og barseldagpenge *skal medtages* ved opgørelsen af egenindtægten.

...«

I statens uddannelsesstøttes ansøgevejledning 1981/82 var der anført det samme om ansøgerens bruttoindtægt. Der var her også anført, at legater skulle medtages i bruttoindtægten.

I den ovennævnte bestemmelse i § 15, stk. 6, i bekendtgørelse nr. 335 af 4. juli 1985 om statens uddannelsesstøtte er bestemt følgende:

»Ved opgørelsen af egenindtægten kan statens uddannelsesstøtte efter anmodning se bort fra legater, som udtrykkeligt er givet til hel eller delvis dækning af undervisningsafgifter. Det samme gælder legater, der udtrykkeligt er givet til hel eller delvis dækning af udgifter til studierejser eller studieophold, forudsat at studierejsen eller studieopholdet er anbefalet af uddannelsesinstitutionen. Der kan endvidere efter anmodning ses bort fra legater, som udtrykkeligt er givet til hel eller delvis dækning af udgifter til uddannelser i udlandet, som er godkendt efter særlige regler, fastsat af undervisningsministeren, for tiden kapitel 2 i bekendtgørelse nr. 363 af 28. juli 1983 om uddannelsesstøtte til udlændinge og om uddannelsesstøtte til uddannelser og studieophold i udlandet.«

Bekendtgørelsen havde virkning fra den 1. august 1985.

Der er ikke i loven eller i administrativt fastsatte regler taget nærmere stilling til, hvorledes der skal forholdes med egentlige genstandslegater, f.eks. et legat i form af et bogværk. Jeg går imidlertid ud fra, at statens uddannelsesstøtte og ankenævnet for uddannelsesstøtte er enige i, at egentlige genstandslegater ikke skal medregnes ved opgørelsen af egenindtægten, eller at et sådant legat i hvert fald kun skal medregnes med

værdien for den pågældende modtager af legatet.

Det kan i nogle tilfælde bero på tilfældigheder, om et legat får karakter af et egentligt genstandslegat, eller om legatet udbetales i penge, men til et ganske bestemt på forhånd angivet formål – f.eks. indkøb af et bestemt bogværk. Legater af den sidstnævnte karakter bør efter min opfattelse efter omstændighederne kunne sidestilles med egentlige genstandslegater.

I den foreliggende sag er forholdet det, at De ansøgte Den Hielmstjerne-Rosenkrone-ske Stiftelse om hjælp til anskaffelse af nogle ganske bestemte ting, at legatet blev ydet til dækning af udgifter netop i forbindelse med disse anskaffelser, og at De senere fremlagde dokumentation for, at legatet (3.000 kr.) faktisk var anvendt i overensstemmelse hermed.

Under disse omstændigheder finder jeg, at det er mest nærliggende at sidestille legatet med et genstandslegat, således at det holdes uden for opgørelsen af egenindtægten eller alene medregnes med værdien for Dem. (Jeg bemærker i øvrigt, at legatet ikke kan antages at være skattepligtig indkomst, jfr. statsskattedirektoratets ligningsvejledning for 1982, pkt. E 3.5.3. (s. 300)).

Jeg har samtidig hermed henstillet til ankenævnet for uddannelsesstøtte at tage sagen op til fornyet overvejelse og derefter meddele Dem en ny afgørelse.

Jeg har udbedt mig underretning om den fornyede afgørelse.

Det forhold, at legatet på 1.979,50 kr. fra Einar Hansens Forskningsfond er medtaget ved opgørelsen af egenindtægten giver mig ikke anledning til bemærkning.

...«

Ankenævnet for uddannelsesstøtten underrettede mig om, at ankenævnet på ny havde drøftet sagen med styrelsen for statens uddannelsesstøtte og undervisningsministeriet, og at ankenævnet herefter havde tiltrådt, at legatet på 3.000 kr. fra Den Hielmstjerne-Rosenkrone-ske Stiftelse ikke blev medtaget ved opgørelsen af A's egenindtægt for støtteåret 1981/82.

Jeg meddelte ankenævnet for uddannelsesstøtten, at jeg havde taget det oplyste til efterretning.

21. Økonomiministeriets sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 14, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 1 sag inden for økonomiministeriets sagsområde.

Sagen, der gav anledning til kritik, vedrørte *rigsrevisionen* og er omtalt nedenfor som sag nr. 21-1. Sagen angik spørgsmål om, hvorvidt rigsrevisionens udkast til beretning til statsreviso-

rerne om den økonomiske og bevillingsmæssige centrale forvaltning i ministeriet for offentlige arbejder kunne undrages fra aktindsigt efter offentlighedslovens regler.

21-1. *Udtalt, at rigsrevisionens udkast til beretning til statsrevisorerne om den økonomiske og bevillingsmæssige centrale forvaltning i ministeriet for offentlige arbejders departement ikke, efter at udkastet var sendt til ministeriet for offentlige arbejder til udtalelse, kunne anses for internt arbejdsmateriale, der kunne undtages fra aktindsigt i henhold til § 5, nr. 3, i offentlighedsloven.*

Endvidere udtalt, at anvendelsen af undtagelsesbestemmelsen i offentlighedslovens § 2, stk. 2, nr. 2, over for et bestemt dokument forudsætter, dels at hemmeligholdelse må anses for at være af væsentlig betydning for varetagelsen af offentlig kontrolvirksomhed m.v., dels at bedømmelsen heraf sker efter en konkret vurdering i det enkelte tilfælde. Afslag på at udlevere beretningsudkastet med henvisning til offentlighedslovens § 2, stk. 2, nr. 2 og 4, blev herefter af ombudsmanden anset for at være truffet på et urigtigt retligt grundlag. (J. nr. 1986-1009-23).

Chefredaktøren for og en journalist fra et københavnsk dagblad klagede til ombudsmanden over, at rigsrevisionen og ministeriet for offentlige arbejder havde afslået deres anmodning om aktindsigt i rigsrevisionens udkast til beretning til statsrevisorerne om den økonomiske og bevillingsmæssige centrale forvaltning i ministeriet for offentlige arbejders departement.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at rigsrevisionen med skrivelse af 2. juli 1986 under henvisning til rigsrevisorlovens § 17, stk. 3, fremsendte beretningsudkastet til ministeriet for offentlige arbejder. Det var i skrivelserne anført, at udkastet muligvis – ud over det ministe-

riets eventuelle bemærkninger ville give anledning til – ville undergå enkelte mindre ændringer, »men næppe nogle der påvirker helheden«.

Ministeriet for offentlige arbejder anførte i en udtalelse af 9. juli 1986, at »som det fremgår af (skrivelsen af 2. juli 1986), er der fortsat tale om et arbejdspapir i rigsrevisionen, idet udkastet – udover hvad ministeriet for offentlige arbejders bemærkninger giver anledning til – vil kunne undergå mindre ændringer.

Uanset at udkastet af tidsmæssige grunde er fremsendt til ministeriet for offentlige arbejder til kommentarer i den nuværende udformning, har såvel rigsrevisionen som ministeriet for of-

fentlige arbejder derfor betragtet udkastet som rigsrevisionens interne arbejdsmateriale og som sådant undtaget fra kravet om offentliggørelse i henhold til offentlighedslovens § 5, nr. 3.

Efter ministeriet for offentlige arbejders opfattelse må kompetencen til at afgøre aktindsigtsspørgsmålet på nuværende tidspunkt tilkomme rigsrevisionen, jfr. offentlighedslovens § 8, stk. 1.«

Rigsrevisionen anførte i en udtalelse af 15. juli 1986 følgende:

» . . .

På baggrund af et tidligere afgivet notat . . . anmodede statsrevisorerne den 6. maj 1986 i henhold til rigsrevisorlovens § 8, stk. 1, rigsrevisor om at undersøge og afgive beretning om den økonomiske og bevillingsmæssige centrale forvaltning i ministeriet for offentlige arbejders departement.

Den beretning, som skal afgives til statsrevisorerne, er endnu ikke færdigbehandlet, idet der foreløbig kun er udarbejdet et udkast hertil . . . Det er derfor rigsrevisionens opfattelse, at udkastet såvel som øvrigt materiale vedrørende sagen må anses for at være internt arbejdsmateriale og som sådant undtaget fra adgangen til aktindsigt i henhold til offentlighedslovens § 5, nr. 3.

Beretningsudkastets vurderinger er baseret på oplysninger indhentet ved gennemgang af foreliggende regnskabsmateriale og ved supplerende undersøgelser i ministeriet. Det er derfor af afgørende betydning, at der tilvejebringes den fornødne sikkerhed for rigtigheden af disse. Med henblik herpå er der i rigsrevisorlovens § 17, stk. 3, hjemlet pligt til at forelægge sådanne udkast for ressortministeren.

Det forhold, at udkastet er fremsendt til ministeren, beror altså på en lovbestemmelse og ændrer efter rigsrevisionens opfattelse ikke dets karakter af internt arbejdsmateriale, jfr. også de synspunkter, som er kommet til udtryk i de indledende bemærkninger til den ny lov om offentlighed i forvaltningen (s. 8, spalte 1 nederst).

Såfremt dette ikke færdigbearbejdede materiale måtte anses for omfattet af adgang til aktindsigt, indebærer det en risiko for, at offentligheden bibringes et fejlagtigt indtryk af den konkrete sag og dermed af den reviderede myndighed og ministeren.

Det er rigsrevisionens opfattelse, at en offentliggørelse i utide ville kunne vanskeliggøre gennemførelsen af en forsvarlig offentlig kontrolvirksomhed. Under sådanne omstændigheder åbner offentlighedslovens § 2, stk. 2, nr. 2, derfor adgang til at lade hensynet til aktindsigt vige for hensynet til varetagelse af offentlig kontrolvirksomhed.

Rigsrevisionen skal iøvrigt pege på den praksis, der er dannet i forbindelse med offentliggørelse og presseomtale af beretninger, som rigsrevisor har afgivet til statsrevisorerne.

Det er rigsrevisionen bekendt, at der mellem statsrevisoratet og folketingets presseloge er indgået en aftale om offentliggørelsen af rigsrevisionens beretninger.

Offentliggørelsestidspunktet, som hidtil har været respekteret af medlemmerne af presselogen, fastsættes af statsrevisoratets sekretariatschef bl.a. med henblik på at give statsrevisorerne mulighed for at gøre sig bekendt med beretningerne, før disse offentliggøres i pressen.

For så vidt angår spørgsmålet om, hvem der har kompetencen til at træffe afgørelsen om aktindsigt i et beretningsudkast, finder man det i overensstemmelse med offentlighedslovens § 8, stk. 1, at denne ligger hos rigsrevisionen.«

Ombudsmanden udtalte herefter i en skrivelse af 24. juli 1986 følgende:

»Rigsrevisionens og ministeriet for offentlige arbejders opfattelse, hvorefter kompetencen til at træffe afgørelse om aktindsigtsspørgsmålet i et tilfælde som det foreliggende tilkommer rigsrevisionen, kan ikke give mig anledning til bemærkninger.

Efter § 1 i lov om offentlighed i forvaltningen kan enhver forlange at blive gjort bekendt med dokumenter i sager, der er eller har været under behandling i den offentlige forvaltning.

Efter lovens § 5, nr. 3, omfatter adgangen til at få oplysninger imidlertid ikke »en myndigheds interne arbejdsmateriale, såsom referater, koncepter, udkast, forslag og planer«.

Det er såvel i den juridiske litteratur som i praksis antaget, at undtagelsesbestemmelsen kun omfatter dokumenter, der er udarbejdet inden for den pågældende myndighed, samt at det er en forudsætning for bestemmelsens anvendelighed, at dokumentet

kun benyttes internt i den pågældende myndighed. Er et dokument, der hos den udfærdigende myndighed havde karakter af internt arbejdsmateriale, som led i den pågældende sags behandling afgivet til en anden myndighed, er udgangspunktet, at dokumentet er undergivet aktindsigt i overensstemmelse med offentlighedslovens almindelige regler. Jeg henviser herved til Betænkning om offentlighedslovens revision (nr. 857/1978), s. 178 ff og s. 184 f.

Jeg kan i den forbindelse også henvise til den sag, der er refereret i folketingets ombudsmands beretning for 1974, s. 373. Ombudsmanden gav her udtryk for, at landskatteretten ikke med hjemmel i offentlighedslovens § 5, nr. 3, kunne afslå en begæring om aktindsigt, for så vidt angik den del af rettens referatark, der havde været sendt til ligningsdirektoratet som led i en høring af direktoratet.

I overensstemmelse hermed må jeg være af den opfattelse, at rigsrevisionens udkast til beretning til statsrevisorerne ikke har kunnet undtages fra aktindsigt i medfør af offentlighedslovens § 5, nr. 3, efter at udkastet var sendt til ministeriet for offentlige arbejder til udtalelse.

Det tilføjes, at det efter min opfattelse ikke kan føre til noget andet resultat, at rigsrevisionen i medfør af rigsrevisorlovens § 17, stk. 3, har haft pligt til at forelægge sagen for ministeren for offentlige arbejder. Jeg bemærker herved, at den nævnte bestemmelse ikke indeholder nærmere forskrifter om forelæggelsens form, og i øvrigt at den udtalelse i de almindelige bemærkninger i forslaget til den nye offentlighedslov, som rigsrevisionen henviser til, vedrører et forslag, som var stillet i det lovudkast, der var indeholdt i Betænkning om offentlighedslovens revision, men som ikke blev medtaget i lovforslaget, og som ikke findes i den nye lov om offentlighed i forvaltningen, der træder i kraft den 1. januar 1987. Heller ikke den gældende offentlighedslov indeholder nogen undtagelsesbestemmelse for oplysninger, der afgives til opfyldelse af en »lov-hjemlet udleveringspligt«.

...

Jeg må forstå, at rigsrevisionen i anden række har begrundet afslaget på aktindsigt i bestemmelsen i offentlighedslovens § 2, stk. 2, nr. 2. Ifølge denne bestemmelse er »be-

stemmelsen i § 1 uanvendelig, hvis adgangen til at blive gjort bekendt med sagens dokumenter findes at burde vige for væsentlige hensyn til . . . gennemførelse af offentlig kontrol-, regulerings- eller planlægningsvirksomhed eller af påtænkte foranstaltninger i henhold til skatte- og afgiftslovgivningen«.

Om den tilsvarende bestemmelse i kommissionsudkastet (Betænkning om offentlighed i forvaltningen, nr. 325/1963) er der i betænkningens s. 64 bl.a. anført følgende:

» . . .

Bestemmelsen kan finde anvendelse f. eks. ved rutinemæssige henvendelser fra de reviderende myndigheder. En sådan henvendelse, der ville kunne medføre ubegrundet skade, hvis den kom til offentlighedens kundskab, og dermed modvirke revisionens arbejdsmuligheder, bør i hvert fald ikke være tilgængelig, før den myndighed, henvendelsen er rettet til, har haft lejlighed til at tage stilling til henvendelsen. Tilsvarende synspunkter gør sig gældende også for udenforståendes henvendelser til de reviderende myndigheder.«

På denne baggrund kan det ikke give mig grundlag for kritik, at rigsrevisionen har indtaget det standpunkt, at dokumenter, der fremkommer i forbindelse med rigsrevisionens virksomhed, efter omstændighederne kan være omfattet af den nævnte undtagelsesbestemmelse.

Bestemmelserne i offentlighedslovens § 2, stk. 2, hjemler imidlertid ikke – som f. eks. bestemmelsen i offentlighedslovens § 5, nr. 3 – en ubetinget adgang til at gøre undtagelse fra offentlighedsprincippet, for så vidt angår bestemte typer af dokumenter. Adgangen til at undtage et bestemt dokument er efter bestemmelsens udtrykkelige ordlyd betinget af, at hemmeligholdelse må anses for at være af væsentlig betydning for varetagelsen af de hensyn af offentligretlig karakter, der i øvrigt er nærmere angivet i de enkelte numre. Det følger endvidere af bestemmelsen i lovens § 2, stk. 3, at afgørelsen heraf må bero på en konkret vurdering i hvert enkelt tilfælde; det fremgår endelig af forarbejderne til loven, at de nævnte offentligretlige modhensyn i visse tilfælde forudsættes at kunne tilgodeses i tilstrækkeligt omfang ved, at der sker nægtelse af aktindsigt på visse stadier af den pågældende sags

behandling, jfr. herved den (i øvrigt utrykte) ombudsmandsudtalelse, der er gengivet i betænkningen om offentlighedslovens revision s. 257 f., og i øvrigt også forudsætningen herom i den udtalelse fra den oprindelige kommissionsbetænkning, der er citeret umiddelbart ovenfor.

Det står mig ikke ganske klart, hvorvidt rigsrevisionens afgørelse i forhold til Dem har beroet på en sådan konkret vurdering som foreskrevet i offentlighedslovens § 2, stk. 2. Jeg bemærker herved, at rigsrevisionens besvarelse af min forespørgsel i skrivelser af 15. juli 1986 til mig nærmest må efterlade det indtryk, at det er rigsrevisionens opfattelse, at bestemmelsen i offentlighedslovens § 2, stk. 2, nr. 2, hjemler en lige så vidtgående undtagelsesadgang for beretningsudkast som den, der ville være gældende, dersom det omhandlede materiale uanset dets afgivelse ansås for omfattet af undtagelsesbestemmelsen i lovens § 5, nr. 3.

Denne opfattelse kan jeg ikke være enig i.

Jeg finder det imidlertid ikke påkrævet at gå nærmere ind herpå. Rigsrevisionen har telefonisk oplyst, at ministeriet for offentlige arbejder den 10. juli 1986 har fremsat sine bemærkninger til det fremsendte udkast, og da et væsentligt element i grundlaget for rigsrevisionens oprindelige afslag i forhold til Dem herefter ikke længere er til stede, har jeg allerede af den grund fundet det rigtigst at sende sagen tilbage til rigsrevisionen med henblik på, at rigsrevisionen kan tage stilling til Deres begæring om aktindsigt på det nu foreliggende grundlag.

Jeg må herefter bede Dem om at afvente rigsrevisionens fornyede afgørelse, før De tager stilling til, om der er grundlag for på ny at rette henvendelse til mig.«

Den 25. juli 1986 fremsatte De under henvisning til min udtalelse ny anmodning til rigsrevisionen om udlevering af beretningsudkastet.

I skrivelse af 30. juli 1986 afslog rigsrevisionen anmodningen. Rigsrevisionen anførte følgende:

»Rigsrevisionen skal beklage, at man ikke på nuværende tidspunkt kan imødekomme Deres anmodning. Som det tidligere er oplyst over for Dem ville en offentliggørelse på dette tidspunkt være i strid med en 10-årig praksis for

offentliggørelse af rigsrevisionens beretninger. Denne praksis hviler bl.a. på en aftale mellem folketingets presseloge og statsrevisoratet.

I den konkrete sag er der i øvrigt efter rigsrevisionens opfattelse fortsat væsentlige hensyn til offentlig kontrolvirksomhed, der taler for, at udkastet ikke offentliggøres, så længe behandlingen af beretningen ikke er afsluttet.«

Denne afgørelse blev i skrivelse af 4. august 1986 påklaget til ombudsmanden, som i den anledning anmodede rigsrevisionen om en udtalelse og særligt bad rigsrevisionen om at komme ind på:

»1) Hvilke nærmere hensyn til offentlig kontrolvirksomhed (jfr. offentlighedslovens § 2, stk. 2, nr. 2) der i det konkrete tilfælde, også efter modtagelsen af ministeriet for offentlige arbejders bemærkninger til beretningsudkastet, begrundet afslaget på aktindsigt, og

2) det retlige grundlag for rigsrevisionens opfattelse, hvorefter (så vidt jeg forstår afgørelsen i skrivelse af 30. juli 1986) en 10-årig praksis, der bl.a. hviler på en aftale mellem folketingets presseloge og statsrevisoratet, udgør en selvstændig begrundelse for at nægte at imødekomme en begæring i henhold til offentlighedsloven. Jeg beder i den forbindelse om nærmere oplysninger om indholdet af den nævnte aftale.«

I skrivelse af 15. august 1986 svarede rigsrevisionen følgende:

» . . .

2. Det skal indledningsvis oplyses, at rigsrevisionens beretning om den økonomiske og bevillingsmæssige centrale forvaltning i ministeriet for offentlige arbejders departement blev offentliggjort den 11. august 1986 – efter at rigsrevisionens behandling af sagen var afsluttet – og samtidig med sagens oversendelse til statsrevisorerne.

3. Rigsrevisionen har bemærket, at ombudsmanden i sin skrivelse af 24. juli 1986 meddelte, at han ikke kunne tiltræde rigsrevisionens opfattelse, hvorefter et beretningsudkast, der fremsendes til udtalelse hos vedkommende minister i medfør af rigsrevisorlovens § 17, stk. 3, generelt er omfattet af bestemmelsen i offentlighedslovens § 5, nr. 3, om internt arbejdsmateriale. Derimod gav det ikke ombudsmanden anledning til kritik, at rigsrevisionen mente, at dokumenter, der fremkommer i forbindelse med rigsrevisionens virksomhed efter omstæn-

dighederne kan være omfattet af undtagelsesbestemmelserne i offentlighedslovens § 2, stk. 2, nr. 2, om offentlig kontrolvirksomhed. Ombudsmanden har imidlertid anført, at et væsentligt element i grundlaget for rigsrevisionens oprindelige afslag ikke var til stede, efter at ministeren havde fremsendt sine bemærkninger til udkastet.

4. Som grundlag for sin fortsatte nægtelse af udlevering af det omhandlede udkast – også efter modtagelsen af ombudsmandens skrivelse af 24. juli 1986 – skal rigsrevisionen på ny henvise til bestemmelsen i § 2, stk. 2, nr. 2, idet rigsrevisionen fortsat finder, at sådanne hensyn til offentlig kontrolvirksomhed har gjort sig gældende.

Rigsrevisionen kan yderligere henvise til § 2, stk. 2, nr. 4, om beskyttelse af andre interesser, hvor hemmeligholdelse efter forholdets særlige karakter er påkrævet. Rigsrevisionen skal specielt henvise til den virksomhed, der udøves af de af folketingsudvalget valgte statsrevisorer, jfr. nedenfor pkt. 8 og 9.

5. Rigsrevisionen skal i øvrigt tage udgangspunkt i bestemmelserne i rigsrevisorlovens § 17, stk. 2 og 3. Det fremgår heraf, at rigsrevisor afgiver beretning om de sager, som han under hensyn til deres økonomiske eller principielle betydning finder anledning til at fremdrage. Det fremgår endvidere, at en sag, der skal optages i en beretning, skal forelægges vedkommende minister, medmindre der tidligere har været brevvekslet om den.

Disse bestemmelser må ses i sammenhæng med § 3 i lov nr. 322 1976 om statsrevisorernes virksomhed. Det fremgår heraf, at statsrevisorerne er berettiget til at lægge de beretninger, der i henhold til rigsrevisorloven afgives af rigsrevisor, til grund for deres virksomhed efter lovens § 2. Det er statsrevisorerne, der forelægger statsregnskabet for folketingsudvalget til beslutning, jfr. statsrevisorlovens § 5.

6. Spørgsmålet om offentliggørelse af rigsrevisionens beretning forinden deres forelægning for folketingsudvalget var genstand for drøftelser i folketingsudvalget i 1966 – altså før offentlighedsloven – i forbindelse med behandlingen af statsregnskabet for 1963-64, og der blev senere i folketingsudvalget stillet følgende spørgsmål til finansministeren (Folketingsstidende 1965/66, III, s. 5042-5043):

»Billiger ministeren, at oplysninger om revisionsdepartementernes undersøgelser og kritik af styrelsernes dispositioner tilstilles pressen forud for deres fremlæggelse for folketingsudvalget?«

Ministeren svarede bl.a. således:

»For at konkludere kan jeg sige, at der altså ikke fra ministeriets side, d.v.s. revisionsdepartementerne, tilstilles pressen oplysninger, og at det vel så i øvrigt må være op til statsrevisorerne, hvorledes man vil lade offentligheden tilflyde oplysninger om det løbende arbejde.«

7. Det har herefter været fast praksis, at beretningsudkast fra revisionsdepartementerne ikke er blevet offentliggjort. Denne praksis har også været gældende efter offentlighedslovens ikrafttrædelse, men spørgsmålet har næppe været behandlet i forbindelse med lovens gennemførelse.

Praksis er blevet fortsat af rigsrevisionen efter dennes etablering pr. 1. januar 1976. Den ses heller ikke tidligere at have været anfægtet, selv om rigsrevisorlovens § 17, stk. 3, som nævnt udtrykkeligt foreskriver, at en beretningssag, hvorom der ikke tidligere har været brevvekslet, skal forelægges vedkommende minister.

8. Med hensyn til den konkrete sag skal rigsrevisionen yderligere anføre, at det er statsrevisorerne, der – under henvisning til bestemmelsen i rigsrevisorlovens § 8 – har anmodet rigsrevisor om at afgive beretning om den økonomiske og bevillingsmæssige forvaltning i ministeriets departement. Specielt i sådanne tilfælde finder rigsrevisionen, at hensynet til statsrevisorernes kontrolvirksomhed må gå forud for den generelle bestemmelse i offentlighedslovens § 1, og at hemmeligholdelse bør ske indtil statsrevisorerne er orienteret om rigsrevisionens beretning.

Rigsrevisionen skal i den forbindelse henvise til den fremgangsmåde, der er foreskrevet, når et folketingsudvalg ønsker foretaget revisionsmæssige undersøgelser, jfr. lov om statsrevisorerne, § 2, stk. 4, og folketingsbeslutning om statsrevisorernes valg og virksomhed, §§ 9 og 10. Det fremgår heraf, at den pågældende beretning udarbejdes af rigsrevisionen, jfr. rigsrevisorlovens § 8. Det pågældende folketingsudvalg meddeler statsrevisorerne, om det vil lade beretningen indgå i en udvalgsbetænkning. Er dette ikke tilfældet, kan statsreviso-

erne beslutte at afgive beretningen til folketin-
get.

Det ville gøre statsrevisorernes og folketin-
gets undtagelse fra offentlighedsloven illusori-
sk, hvis et sådant beretningsudkast kunne of-
fentliggøres eksempelvis i forbindelse med en
forelæggelse for vedkommende minister. Rigs-
revisionen finder, at tilsvarende forhold gør sig
gældende i andre tilfælde, hvor rigsrevisionen
anmodes af statsrevisorerne om at foretage en
bestemt undersøgelse efter § 8, stk. 1, i rigsre-
visorloven.

9. Det er ligeledes rigsrevisionens bestemte
opfattelse, at også statsrevisorerne er gået ud
fra, at der ikke sker offentliggørelse af beret-
ningsudkast. Dette gælder såvel sager, hvor
statsrevisorerne har bedt rigsrevisionen om at
foretage undersøgelse efter § 8 som de øvrige
beretningssager. Dette synspunkt understreges
af den omstændighed, at der mellem statsrevi-
soratet og folketingets presseloge har været
indgået en aftale om proceduren ved offentlig-
gørelse af rigsrevisionens beretninger. Med
hensyn til det nærmere indhold af den nævnte
aftale må rigsrevisionen henvise ombudsman-
den til at rette henvendelse til statsrevisora-
tet.

Den reelle baggrund for, at udkast ikke of-
fentliggøres, er, at det kan få en uheldig virk-
ning på statsrevisorernes virksomhed, såfremt
udkast til beretninger blev offentliggjort i
utide. Beretningsudkast, der fremsendes til
udtalelse hos en minister, undergår ofte ikke-uvæ-
sentlige ændringer som følge af fremkomne be-
mærkninger og har i reglen en foreløbig og
intern karakter. En omtale i pressen af sådanne
udkast vil derfor let kunne foregribe statsrevi-
sorernes stillingtagen til den endelige beret-
ning. Det ville ligeledes være uilfredsstillende
for statsrevisorerne, såfremt pressen henvendte
sig om beretningsudkast, som de ikke havde
kendskab til.

10. På grundlag af de anførte forhold har
rigsrevisionen derfor følt sig forpligtet til ikke
at udlevere beretningsudkastet, men ment, at
offentliggørelsen måtte afvente rigsrevisionens
færdiggørelse af beretningen og statsrevisorer-
nes orientering herom. Rigsrevisionen har ikke
ment, at udkastet ikke måtte underkastes of-
fentlighed. Spørgsmålet vedrører alene tids-
punktet for offentliggørelsen.

11. Rigsrevisionen finder i øvrigt, at de hen-
syn, der er tilgodeset i undtagelsesbestemmel-
serne i offentlighedslovens § 2, stk. 2, nr. 2 og
4, også må føre til, at udkast til beretninger, der
afgives efter rigsrevisorlovens § 17, stk. 2, und-
drages offentlighed, indtil behandlingen af den
pågældende sag er afsluttet i rigsrevisionen.
Samarbejdet mellem statsrevisorerne og rigsre-
visionen har i praksis udviklet sig, så beret-
ningsproceduren er den samme som for § 8-be-
retninger, og det kan bero på en tilfældighed,
om statsrevisorerne afgiver en formel anmod-
ning efter § 8, eller om der blot foreligger en
uformel aftale om gennemførelse af en under-
søgelse.

...«

Rigsrevisionen oplyste i øvrigt, at man den
13. august 1986 havde fremsendt rigsrevisio-
nens udkast samt ministerens besvarelse herpå
til klagerne og tilføjede følgende:

»... de spørgsmål, der er rejst i denne sag
om offentliggørelse af beretninger og udkast
hertil, er af afgørende betydning for rigsrevisi-
onens igangværende overvejelser om procedu-
rerne i forbindelse med behandlingen af beret-
ningssager også efter ikrafttrædelsen af lov
572/1985 om offentlighed i forvaltningen.
Rigsrevisionen vil naturligvis lægge de syns-
punkter, som ombudsmanden måtte give ud-
tryk for, til grund for sin fremtidige praksis på
dette område.«

Ombudsmanden udtalte herefter føl-
gende:

»Jeg må forstå rigsrevisionens afgørelse
af 30. juli 1986 sammenholdt med udtalelsen
over for mig således, at afslaget på at med-
dele aktindsigt støttes på bestemmelserne i
lov om offentlighed i forvaltningens § 2, stk.
2, nr. 2, og § 2, stk. 2, nr. 4. Efter disse
bestemmelser kan der gives afslag på aktind-
sigt,

»... hvis adgangen til at blive gjort be-
kendt med sagens dokumenter findes at
burde vige for væsentlige hensyn til

...

2) gennemførelse af offentlig kontrol-, regu-
lerings- eller planlægningsvirksomhed eller
af påtænkte foranstaltninger i henhold til
skatte- og afgiftslovgivningen.

...

4) beskyttelse af andre interesser, hvor hem-

meligholdelse efter forholdets særlige karakter er påkrævet.«

Som fremhævet i min udtalelse af 24. juli 1986 er det en forudsætning for at anvende undtagelsesbestemmelserne i § 2, stk. 2, over for et bestemt dokument, dels at hemmeligholdelse må anses for at være af væsentlig betydning for varetagelsen af offentlig kontrolvirksomhed m.v., dels at afgørelsen heraf beror på en konkret vurdering i det enkelte tilfælde.

I tilslutning hertil har jeg i udtalelsen af 24. juli 1986 videre bemærket, at rigsrevisionens skrivelse af 15. juli 1986 til mig nærmest måtte efterlade det indtryk, at undtagelsesadgangen efter § 2, stk. 2, nr. 2, for så vidt angår beretningsudkast efter rigsrevisionens opfattelse var lige så vidtgående, som hvis dokumentet, uanset dets afgivelse til anden myndighed, havde været omfattet af undtagelsesbestemmelsen for internt arbejdsmateriale, lovens § 5, nr. 3. Denne opfattelse kunne jeg ikke være enig i.

I sin seneste udtalelse af 15. august 1986 har rigsrevisionen reelt fastholdt sit standpunkt. Det er rigsrevisionens opfattelse, at bestemmelserne i offentlighedslovens § 2, stk. 2, nr. 2 og 4, kan danne grundlag for en generel, tidsbegrænset undtagelse fra offentlighedsprincippet, således at begæringer som den foreliggende kan afslås indtil det tidspunkt, hvor rigsrevisionen har afsluttet sin behandling af sagen og afgivet beretning til statsrevisoratet.

Til støtte herfor har rigsrevisionen henvist til, at det anførte er i overensstemmelse med en årelang fast praksis, der går tilbage til tiden før offentlighedslovens ikrafttræden, og at en fastholdelse af denne praksis må anses for påkrævet af hensyn til varetagelsen af statsrevisorernes virksomhed, i hvert fald i de tilfælde, hvor der – som tilfældet var det i den aktuelle sag – er tale om en rekvireret undersøgelse, jfr. herved rigsrevisorlovens § 8. Det gøres også gældende, at det ville gøre statsrevisorernes og folketingets undtagelse fra offentlighedsloven illusorisk, hvis beretningsudkast kunne offentliggøres på sagens forberedende stadier.

Jeg skal hertil først bemærke, at det forhold, at folketinget – og de af folketinget valgte statsrevisorer – ikke er undergivet reglerne i lov om offentlighed i forvaltningen,

alene indebærer, at de nævnte instanser ikke er forpligtet til at imødekomme begæringer om aktindsigt, der fremsættes over for dem. Forholdet er derimod uden betydning for, i hvilket omfang en forvaltningsmyndighed, der omfattes af loven, er forpligtet til at give aktindsigt. Brevveksling mellem på den ene side en forvaltningsmyndighed og på den anden side folketinget, et af folketinget nedsat udvalg eller de af folketinget valgte statsrevisorer er principielt undergivet adgang til aktindsigt efter ganske samme regler som brevveksling mellem en myndighed og private selskaber, institutioner eller enkeltpersoner – under forudsætning af, at begæringen om aktindsigt rettes til vedkommende forvaltningsmyndighed. Jeg henviser til det, der er anført under pkt. 9 i justitsministeriets vejledning nr. 279 af 10. november 1970 om lov om offentlighed i forvaltningen og til den forudliggende administrative praksis om den tilsvarende problemstilling i forhold til loven om partsoffentlighed i forvaltningen, der er refereret i den kommenterede lovudgave på side 57.

Hertil kommer, at offentlighedslovens § 6, stk. 2, udtrykkeligt hjemler en tidsbegrænset undtagelse fra offentlighedsprincippet, for så vidt angår sager om lovgivning, herunder bevillingslove; i sådanne sager skal en begæring om aktindsigt først imødekommes, når lovforslag er fremsat for folketinget. Der er ikke i forarbejderne til loven om offentlighed i forvaltningen – og, må jeg forstå, heller ikke i forarbejderne til den for rigsrevisionen gældende lovgivning – holdepunkter for at antage, at denne bestemmelse skulle kunne anvendes analogt i forhold til rigsrevisionen, jfr. herved også Betænkning om offentlighedslovens revision (Nr. 857/1978), s. 230, jfr. s. 100.

Efter min opfattelse kan der herefter ikke tillægges den af rigsrevisionen påberåbte administrative praksis afgørende betydning i den foreliggende sammenhæng. Jeg bemærker herved også, at forholdet ikke på noget tidspunkt er søgt berigtiget på grundlag af bestemmelsen i offentlighedslovens § 2, stk. 4.

Det følger af det anførte, at jeg må være af den opfattelse, at rigsrevisionens afslag i skrivelsen af 30. juli 1986 på den fremsatte begæring om aktindsigt er truffet på et urigtigt retligt grundlag.

Da jeg må forstå, at begæringen kort efter blev imødekommet, og at rigsrevisionen allerede har iværksat overvejelser om procedurerne i forbindelse med behandlingen af beretningssagerne efter ikrafttrædelsen af

den nye lov om offentlighed i forvaltningen pr. 1. januar 1987, har jeg fundet at kunne indskrænke mig til at gøre rigsrevisionen bekendt med min opfattelse.«

22. Kommunale myndigheder

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 14, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 6 sager vedrørende kommunale myndigheder.

Af de 6 sager vedrørte 1 sag en *bygningsmyndighed*, og sagen angik sagsbehandlingstiden.

De resterende 5 sager vedrørte *social- og sundhedsforvaltninger*. 1 af sagerne, der gav anledning til en henstilling, angik det generelle

spørgsmål om fastsættelse af en regel om, at der ikke kunne ydes personligt tillæg til enkeltudgifter til pensionister, hvis formue oversteg 10.000 kr. De øvrige 4 sager angik sagsbehandlingsspørgsmål, og 1 af sagerne gav anledning til kritik af sagsbehandlingstiden.

IV. Supplerende oplysninger vedrørende sager omtalt i tidligere beretninger

De ved de enkelte sager anførte numre refererer til beretningen for det pågældende år

A. Beretningen for året 1978

- 58.** *Spørgsmål om, hvorvidt zonelovmyndighederne med hjemmel i by- og landzonelovens § 8 kunne afslå ansøgning om bebyggelse m.v. på landbrugsejendom. (J. nr. 1976-934-141; beretn. 1978, s. 411-18, jfr. beretn. 1979, s. 67-68).*

Østre landsret afsagde dom i sagen den 18. december 1981. Ved dommen blev sagsøgte miljøministeriet og Karlebo kommune frifundet for det af sagsøgerne rejste erstatningskrav.

Sagen blev indbragt for højesteret, som afsagde dom den 27. april 1987. Højesteret stadfæstede med 4 stemmer mod 3 landsrettens dom. Sagens omkostninger ophævedes for begge retter.

B. Beretningen for året 1980

- 31.** *Hjemmelsgrundlaget i bistandslovens § 42, stk. 1, 2. pkt., for at fastsætte retningslinjer, hvorefter også en del af den hjælp, der ydes til en uddannelsessøgendes familie, kan ydes som lån. (J. nr. 1979-85-052; beretn. 1980, s. 265-80, jfr. beretn. 1983, s. 264-65, og beretn. 1985, s. 220).*

Ved lov nr. 938 af 23. december 1986 om ændring af bistandsloven (ændring af kontanthjælpsreglerne m.v.) blev bl.a. lovens § 42 æn-

dret således, at det i stk. 4 er præciseret, at også en del af den hjælp, der ydes til en uddannelsessøgendes familie, kan ydes som lån.

85. *Spørgsmål om hjemmel for kommunernes gebyropkrævning ved anvendelse af ejendomsoplysningsskemaer. (J. nr. 1979-709-41; beretn. 1980, s. 658-69).*

I skrivelse af 9. marts 1987 meddelte indenrigsministeriet mig, at ministeriet var af den opfattelse, at det er ønskeligt, at kommunernes opkrævning af gebyrer for meddelelse af ejendomsoplysninger hvilede på et klart retsgrundlag, og at ministeriet derfor havde fremsat lovforslag, således at der blev søgt udtrykkelig hjemmel i loven om beskatning til kommunerne af faste ejendomme for kommunernes opkrævning af gebyrer på dette område.

Jeg meddelte herefter indenrigsministeriet, at jeg havde taget det oplyste til efterretning.

Lovændringen blev vedtaget af folketetinget, og loven er bekendtgjort som lov nr. 270 af 13. maj 1987.

C. Beretningen for året 1981

5-1. *Indeholdelse af A-skat ved udbetaling af strejke- og lockoutgodtgørelser til medlemmer af faglige organisationer, uanset at udbetalingen betegnes som lån. (J. nr. 1981-655-220; beretn. 1981, s. 63-69, jfr. beretn. 1983, s. 267-70).*

Som mandatar for nogle lægestuderende anlagde Foreningen af Danske Lægestuderende sag mod ministeriet for skatter og afgifter med påstand om, at de under 2 lovlige arbejdskonflikter som lån udbetalte beløb ikke var skattepligtig indkomst for de pågældende.

Ved østre landsrets dom af 19. januar 1987 blev ministeriet frifundet; i præmisserne anførte retten følgende:

»Efter ligningslovens § 14, stk. 7, er ydelser fra en fagforening til medlemmer indkomstskattepligtige for disse. I medfør af kildeskatte-lovens § 43, stk. 2, litra d, jfr. § 1, stk. 4, i bekendtgørelse nr. 145 af 28. marts 1969, er strejkegodtgørelse A-indkomst. For at ydelser fra en fagforening til medlemmer kan være fri-

taget for indkomstskattepligt, skal begrundelse herfor følge af andre regler. Vilkaarne for forrentning, afdrag og tilbagebetaling af de i sagen omhandlede udbetalinger fra foreningen – der efter de fremlagte regnskaber har økonomisk tilknytning til Foreningen af Yngre Læger – må anses som langt lempeligere end de på det almindelige lånemarked gældende vilkår. En samlet bedømmelse af disse vilkår og af baggrunden for og omstændighederne ved udbetalingerne giver ikke retten grundlag for at anse ydelserne for lån, der er fritaget for beskatning i medfør af statsskatte-lovens § 5 c eller af andre grunde. Herefter må ydelserne anses for indkomstskattepligtige, og landsretten tager sagsøgt frifindelsespåstand til følge.«

D. Beretningen for året 1982

10-12. Spørgsmål om kontant udbetaling af arbejdsdusører m.v. i anstalten ved Herstedvester. (J. nr. 1982-227-615 beretn. 1982, s. 167-69).

Efter at direktoratet for kriminalforsorgen havde besluttet, at der i en forsøgsperiode skulle foretages kontant udbetaling af arbejdsdusører m.v. til indsatte i anstalten ved Herstedvester, underrettede direktoratet i skrivelse af 29. september 1986 ombudsmanden om,

at den forsøgsvisse ordning nu var gjort permanent.

Ombudsmanden meddelte herefter direktoratet, at han havde taget det oplyste til efterretning.

E. Beretningen for året 1983

1-8. Arbejdsløshedsdagpenge – sæsonbeskæftigelse som lejrchef. (J. nr. 1982-991-02; beretn. 1983, s. 52-57, jfr. beretn. 1984, s. 250).

Foreningen af Arbejdsledere i Danmark anlagde som mandatar for B retssag mod ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen med påstand om, at ankenævnet tilpligtedes at anerkende, at B ikke i perioden 1. oktober 1980-31. marts 1981 havde været omfattet af reglen i arbejdsløshedsforsikringslovens § 62, stk. 1, nr. 5.

Ved østre landsrets dom af 23. juni 1986 blev ankenævnet dømt i overensstemmelse med sagsøgerens påstand.

I præmisserne anførte landsretten følgende:

»Som anført i sagsøgtes afgørelse af 30. august 1982 står et ledigt medlem af en arbejdsløshedskasse kun til rådighed for arbejdsmarkedet, jfr. lov om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring m.v. § 62, stk. 1, nr. 5, såfremt

han er i stand til at overtage passende arbejde, og såfremt han er aktivt arbejdssøgende.

Efter det oplyste må det lægges til grund, at der ikke på noget tidspunkt har været truffet aftale mellem B og ejeren af campingpladsen, der ville have forhindret, at B tog stilling andetsteds. Da B's advokat i februar 1981 havde forespurgt arbejdsdirektoratet om, hvorvidt han kunne påtage sig stillingen som lejrchef i 1981, uden at modtage noget svar, findes hans ansættelse i 1981 ikke at kunne tillægges betydning for sagens afgørelse. Herefter og efter bevisførelsen i øvrigt findes B at have været i stand til at overtage passende arbejde, ligesom det findes godtgjort, at B har været aktivt arbejdssøgende i fornødent omfang.

...«

F. Beretningen for året 1984

1-6. *Deponering af kontingent til arbejdsløshedskasse. (J. nr. 1983-1004-024; beretn. 1984, s. 39-44).*

Efter amsankenævnets fornyede afgørelse af 27. marts 1985 anlagde A ved østre landsret sag mod Handels- og Kontorfunktionærernes arbejdsløshedskasse med påstand om, at arbejdsløshedskassen bl.a. dømtes til at betale ham en erstatning på 317.616 kr.

Den 20. november 1986 forligtes sagen således, at arbejdsløshedskassen betalte A 317.616 kr. med nærmere angivne procesrenter samt sagens omkostninger med 25.000 kr.

2-1. *Spørgsmål om solidarisk hæftelse mellem husstandsmedlemmer. (J. nr. 1983-1037-17; beretn. 1984, s. 45-51).*

I oktober 1986 underrettede boligministeriet (boligstyrelsen) ombudsmanden om, at kammeradvokaten på boligministeriets vegne havde taget bekræftende til genmæle over for den påstand, A havde nedlagt under retssagen mod boligministeriet (om at hun ikke var for-

pligtet til at tilbagebetale boligsikring, for så vidt tilbagebetalingspligten kunne henføres til ændringen af B's indkomstforhold).

Den 12. september 1986 havde østre landsret derfor hævet sagen som forligt.

13-3. *Uberettiget forskelsbehandling af sommerhus- og helårsområder ved fastsættelse af driftsbidrag til spildevandsanlæg. (J. nr. 1983-64-11; beretn. 1984, s. 111-16).*

Ved skrivelse af 26. marts 1985 rettede miljøstyrelsen i overensstemmelse med ombudsmandens henstilling og med indforståelse af miljøministeren henvendelse til indenrigsministeriet med henblik på en afklaring af forholdet til de almindelige kommunalretlige spørgsmål, som sagen om opkrævning af kloakbidrag i Sydfalster kommune rejste.

Indenrigsministeriet anførte for sit vedkommende, at Sydfalster kommune ikke lovligt havde kunnet begrunde kommunens fulde afholdelse af driftsudgifterne til spildevandsanlæggene for de fastboende med, at disse betalte til driften over de kommunale skatter. Baggrunden herfor var, at almindelige kommunale udgifter ikke kunne henføres til den ene eller anden indtægtsart.

I den anledning udtalte indenrigsministeriet i skrivelse af 13. august 1986, at spørgsmålet om lovligheden af de forskellige betalingssatser måtte bero på en fortolkning af miljøbeskyttelseslovens § 27 og af, om det almindelige kommunalretlige princip »hvile i sig selv« var fraveget ved stk. 4 i denne bestemmelse.

I skrivelse af 17. oktober 1986 udtalte miljøstyrelsen, at indenrigsministeriets skrivelse ikke havde givet anledning til, at miljøstyrelsen havde ændret opfattelse, idet udgifterne ved udførelse, drift og vedligeholdelse af spildevandsanlæg efter bestemmelsen i § 27, stk. 1,

afholdes og fordeles efter regler, der fastsættes af kommunalbestyrelsen.

Det vil således være kommunalbestyrelsen, der i første række afgør størrelsen af det tilskud, der skal ydes efter § 27, stk. 4, ved anlæg af almen offentlig interesse, og hvilken form tilskuddet skal have.

Det var miljøstyrelsens opfattelse, at det ikke ud af lovens § 27, stk. 4, kunne uddrages, at der skulle ydes ensartet tilskud for samtlige områder i kommunen. I visse tilfælde kunne det være velbegrundet at fastsætte det lovpligtige tilskud på basis af en konkret vurdering af de enkelte grupper af udledere. I den konkrete sag helårsområder kontra sommerhusområder.

Miljøstyrelsen fandt fremdeles, at kommunen i betalingsvedtægten havde haft hjemmel til at yde de anfægtede forskellige tilskud, og at den ikke havde taget usaglige hensyn.

I skrivelse af 12. februar 1987 udtalte miljøministeriet, at man er enig i, at rækkevidden af bestemmelsen i miljøbeskyttelseslovens § 27, stk. 4, gav anledning til tvivl.

For så vidt ombudsmanden havde henvist til spørgsmål, der var rejst i den juridiske litteratur om finansiering af driftsudgifterne til spildevandsanlæg, kunne ministeriet bemærke, at ordninger, hvorefter driftssiden finansieres over det almindelige kommunale budget som tilskud, bl.a. er forudsat i forbindelse med den ændring af miljøbeskyttelsesloven, der fandt sted i 1978, jfr. Folketingstidende 1977-78, tillæg A, sp. 524. Efter ministeriets opfattelse kunne en kommunalbestyrelse således lovligt vedtage en sådan betalingsordning, uanset at ikke alle kommunens borgere boede i områder, hvor betalingsvedtægten var gældende.

Miljøministeriet var fortsat af den opfattelse, at miljøbeskyttelseslovens § 27, stk. 4,

indeholder hjemmel til at yde forskellige tilskud til henholdsvis helårsområderne og sommerhusområderne, samt at det på den baggrund måtte antages, at en kommunalbestyrelse i medfør af miljøbeskyttelseslovens § 27 kunne vedtage en betalingsordning, hvorefter driftsudgifterne fordeltes således, som det var tilfældet i den foreliggende sag.

Med hensyn til det ligeledes rejste spørgsmål om, hvorvidt de mere skattepolitiske prægede hensyn, som ombudsmanden fandt havde været bestemmende for betalingsvedtægten udformning, lovligt kunne varetages inden for rammerne af miljøbeskyttelseslovens § 27, stk. 4, bemærkede ministeriet, at de »almindelige økonomiske forhold mellem sommerhusområde og den øvrige del af kommunen« var indgået i landvæsenkommissionens overvejelser vedrørende driftsudgifternes fordeling i forbindelse med de tidligere efter vandløbslovens regler afsagte kendelser, samt at østre landsret i en dom afsagt den 28. november 1983 bl.a. med henvisning til, at Sydfalster kommune er en landkommune, fandt, at kommunen havde haft hjemmel til at pålægge grundejerne i sommerhusområderne de fremtidige almindelige driftsudgifter.

Miljøministeriet fandt på denne baggrund ikke grundlag for at foretage sig videre i sagen.

Det oplystes endelig, at miljøministeriet for tiden forbereder et forslag til lov om betalingsregler for spildevandsanlæg.

Jeg meddelte herefter miljøministeriet, at jeg ikke foretog videre i sagen på det foreliggende grundlag bl.a. under hensyn til det oplyste om, at ministeriet forberedte et forslag til lov om betalingsregler for spildevandsanlæg.

17-11. Efterregulering af bistandshjælp ved tilbagebetaling af et stipendiebeløb. (J. nr. 1984-522-052; beretn. 1984, s. 194-97).

Amtsankenævnet for Københavns amt genoptog sagens behandling og traf herefter i et møde den 11. oktober 1985 følgende afgørelse:

»Nævnet besluttede at fastholde den tidligere truffene afgørelse.

Nævnet er fortsat af den opfattelse, at kommunens afgørelse var korrekt på beslutningstidspunktet, hvor De disponerede over det udbetalte stipendiebeløb.

Spørgsmålet om hjælp til dækning af den opståede gæld må efter nævnets opfattelse behandles ud fra forholdene på det tidspunkt, hvor tilbagebetalingskravet søges effektueret overfor Dem.

...«

Amtsankenævnets afgørelse blev indanket for den sociale ankestyrelse, der i et møde den 21. november 1986 traf følgende afgørelse efter reglerne i ankestyrelseslovens § 6 om sager af principiel betydning:

»Ankestyrelsen finder, at socialforvaltningen skal foretage en ny udmåling af hjælpen for februar måned 1983. Ankestyrelsen har her ved taget i betragtning, at stipendiebeløbet for februar rent faktisk blev krævet tilbagebetalt, og socialforvaltningen var på tidspunktet for udbetalingen af hjælpen for februar (10. februar 1983) opmærksom på, at Statens Uddannelsesstøtte sandsynligvis ville kræve stipendiebeløbet tilbagebetalt.

Ankestyrelsen ændrer således afgørelsen fra amtsankenævnet for Københavns amt.«

G. Beretningen for året 1985

1-1. *Præcisering af klagereglerne i arbejdsløshedsforsikringsloven. (J. nr. 1985-1119-022; bertn. 1985, s. 25-31).*

Ved lov nr. 219 af 22. april 1987 om ændring af lov om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring m.v. blev der gennemført følgende ændringer i loven:

I § 98, stk. 2, indsattes efter 1. pkt.:

»Klagen sendes til kassens hovedledelse, der skal vurdere sagen på ny. Fastholder kassens hovedledelse helt eller delvis afgørelsen, videresender denne klagen sammen med sagens akter til direktøren for arbejdsløshedsforsikringen.«

§ 99 affattedes således:

»Klage over arbejdsdirektørens afgørelser om de spørgsmål, som er nævnt i § 16, stk. 3, 3. pkt., og § 98, stk. 1, kan af den, afgørelsen vedrører, indbringes for Ankenævnet for Arbejdsløshedsforsikringen, jf. § 100, inden 4 uger efter, at klageren har fået meddelelse om afgørelsen. Ankenævnets afgørelser kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed.

Stk. 2. Klage over direktøren for arbejdsløshedsforsikringen om de spørgsmål,

som er nævnt i § 41, stk. 5, § 44, stk. 2, § 75 b, stk. 3, § 75 c, stk. 4, § 86, stk. 3 og stk. 4, 1. pkt., § 87, stk. 1 og 4, § 98, stk. 2, og EF-forordninger om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende og deres familiemedlemmer, kan af den, afgørelsen vedrører, indbringes for Ankenævnet for Arbejdsløshedsforsikringen, jf. § 100, inden 4 uger efter, at klageren har fået meddelelse om afgørelsen. Ankenævnets afgørelser kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed.

Stk. 3. Alle øvrige afgørelser, der træffes af arbejdsdirektøren eller direktøren for arbejdsløshedsforsikringen i henhold til denne lov, kan indbringes for arbejdsministeren inden 4 uger efter, at klageren har fået meddelelse om afgørelsen, jf. dog § 22, stk. 2.

Stk. 4. Ankenævnet og arbejdsministeren kan se bort fra overskridelse af klagefristen i stk. 1-3, når der er særlig grund hertil.«

Lovændringerne trådte i kraft den 1. maj 1987.

1-2. *Spørgsmål, om klageren på grundlag af en da foreliggende dispensation sammenholdt med forløbet af sagen i arbejdsdirektoratet havde krav på arbejdsløshedsdagpenge i en kursusperiode. (J. nr. 1985-1292-022; beretn. 1985, s. 31-35).*

I skrivelse af 23. marts 1987 meddelte ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen mig følgende:

»Folketingets ombudsmand har i brev af 23. december 1986 til ankenævnet anmodet nævnet om at undergive (A's) sag en fornyet overvejelse.

Ifølge ankenævnets afgørelse den 2. oktober 1986 har pågældende ikke krav på at modtage arbejdsløshedsdagpenge under deltagelse i et årskursus på Danmarks Lærerhøjskole i Odense, der begyndte i september 1982.

Ankenævnet bemærkede, at det forhold, at direktoratet i to andre tilfælde har godkendt en deltagelse i tilsvarende kurser med bevarelse af dagpengeretten – og at medlemmet var bekendt hermed – ikke i sig selv kan begrunde, at pågældende har krav på at få udbetalt dagpenge, som hun iøvrigt ikke er berettiget til.

Ankenævnet fandt, at det forhold, at en medarbejder i direktoratet efter det oplyste telefonisk har foreslået pågældende at fortsætte på kurset, indtil hun fik en afgørelse fra direktoratet, ikke havde kunnet give hende en berettiget forventning om, at hun ville blive anset for dagpengeberettiget.

Ombudsmanden har i brev af 23. december 1986 bl.a. bemærket, at arbejdsdirektørens afgørelse i de to i sagen omhandlede tilfælde, hvor der er sket godkendelse af deltagelse i tilsvarende kurser med bevarelse af dagpengeretten, efter ombudsmandens opfattelse indebærer en vurdering af det pågældende kursus' indhold, jfr. den dagældende § 62, stk. 2, jfr. stk. 3.

Ankenævnet burde efter ombudsmandens opfattelse have taget udgangspunkt i, at det på det tidspunkt, da pågældende fulgte det i sagen omhandlede kursus, var gældende praksis, at arbejdsløshedskassemedlemmer kunne deltage i årskursus på Danmarks Lærerhøjskole i Odense med bevarelse af dagpengeretten.

Ombudsmanden har endvidere bemærket, at efter ombudsmandens opfattelse måtte direktoratets overvejelser om at ændre praksis stille særlige krav til sagsbehandlingen, som direktoratet gav eventuelle verserende sager, herunder pågældendes sag, i den tid, da overvejelserne foregik. Ombudsmanden sigter her-

ved til, at direktoratet burde have tilrettelagt sin sagsbehandling på en sådan måde, at det blev undgået, at arbejdsløshedskassemedlemmer i god tro igennem længere tid deltog i årskursus og derved – som det senere viste sig – afskar sig fra at modtage arbejdsløshedsdagpenge. Hvis pågældende f. eks. havde modtaget oplysninger om den tvivl, der var opstået med hensyn til holdbarheden af den hidtidige praksis, kunne hun have ophørt med at følge den omhandlede undervisning og indtræde i dagpengeretten. Direktoratets afgørelse (i skrivelse af 29. august 1983) blev truffet på et tidspunkt, da det omhandlede kursus var afsluttet, og afgørelsen havde i realiteten karakter af ændring af praksis med tilbagevirkende kraft. Dette skal sammenholdes med, at pågældende som nævnt ikke modtog en relevant vejledning om, hvorledes hun skulle forholde sig til trods for, at hun efterlyste en sådan vejledning.

Direktoratet har hertil bemærket, at med hensyn til medlemmets positive forventninger om bevarelse af dagpengeretten under årskurset, har Funktionærernes og Tjenestemændenes Fælles-Arbejdsløshedskasse ved afgørelse af 24. november 1982 afslået at udbetale dagpenge til medlemmet. Direktoratet beklager fortsat, at direktoratet i to sammenlignelige tilfælde er nået frem til et andet resultat, ligesom der kan herske usikkerhed om direktoratets eventuelle underretning af pågældende. Imidlertid ser direktoratet ikke, at dette umiddelbart kan begrunde, at medlemmet har krav på at få udbetalt dagpenge, idet de to tidligere afgørelser strider mod pkt. A, V, b, i arbejdsdirektoratets dagældende cirkulære af 27. juni 1979, og således ikke bør tages som udtryk for gældende ret.

Sagen har været på møde i ankenævnet den 12. marts 1987.

Ankenævnet finder på baggrund af det af ombudsmanden anførte at måtte lægge til grund, at der forelå en godkendelse af tilsvarende kurser på det tidspunkt, hvor medlemmet ansøgte om godkendelse af dagpengeret under deltagelse i årskurset på Danmarks Lærerhøjskole, jfr. pkt. A, V, b, i kursuscirkulæret, og at denne godkendelse ikke var tilbagekaldt.

Ankenævnet finder herefter ikke grundlag for at nægte (A) dagpenge under deltagelse i det omhandlede kursus.«

Jeg meddelte ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen, at jeg havde taget det oplyste til efterretning.

1-3. Spørgsmål om betydningen af immatrikulation ved et universitet for retten til arbejdsløshedsdagpenge. (J. nr. 1983-860-024; beretn. 1985, s. 35-38).

I skrivelse af 17. oktober 1986 underrettede ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen ombudsmanden om, at nævnet havde truffet følgende afgørelse i sagen:

»Den 8. august 1983 tiltrådte ankenævnet direktoratets afgørelse om, at pågældende ikke havde været berettiget til at modtage dagpenge under ledighed, sålænge han var tilmeldt Københavns universitet, jfr. arbejdsløshedsforsikringslovens § 62, at de herefter med urette udbetalte dagpenge derfor skal tilbagebetales, jfr. arbejdsløshedsforsikringslovens § 86, stk. 1, og bestemmelsen i arbejdsløsheds-kassens vedtægt, § 14, stk. 1, samt at medlemmet for at have tilsidesat sin oplysningspligt over for kassen udelukkes fra dagpenge i 3 måneder, jfr. arbejdsløshedsforsikringslovens § 87, stk. 2, og bestemmelsen i kassens vedtægt, § 15, stk. 2.

Som begrundelse for anmodningen har ombudsmanden henvist til en af østre landsret den 2. april 1985 afsagt dom, hvorefter ankenævnet bør anerkende, at et medlem af en arbejdsløshedskasse uanset sin tilknytning til Københavns universitet som immatrikuleret var berettiget til arbejdsløshedsdagpenge i overensstemmelse med de almindelige regler, idet omstændighederne, der gjorde sig gældende i denne sag, har en sådan lighed med nærværende sag, at dommen findes at måtte give anledning til en fornyet overvejelse om (A's) berettigelse til dagpenge.

Direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen, der er hørt over sagen, har den 22. august 1986 bl.a. udtalt, at sagen i forhold til østre landsretsdommen frembyder visse lighedspunkter i retning af medlemmets fulde beskæftigelse i en del af perioden, hvor pågældende var indskrevet ved universiteterne, idet denne sag dog havde sit udgangspunkt i en situation, hvor pågældende havde søgt om orlov, hvorimod (A) efter sin beståede prøve i forfatterskab har bevaret sin tilknytning til universitetet.

(A) har i § 65-skema fra december 1980 bl.a. oplyst at have bestået prøverne til cand.mag. dansk, 1. del. Direktoratet må på baggrund af det i sagen oplyste fortsat være af den opfattelse, at (A) i forhold til arbejdsløshedsforsikringsloven betragtes som værende under uddannelse i form af en kvalificering i forhold til pågældendes øvrige uddannelse.

Direktoratet har tilføjet, at det under hensyn til, at dagpenge i medfør af arbejdsløshedsforsikringsloven udbetales til erhvervsaktive, som uden egen skyld er blevet ledige, må forekomme betænkeligt at undervurdere betydningen af immatrikulation som rettesnor for, hvorvidt der er tale om uddannelse, idet der ellers sammenholdt med den almindelige studiefrihed kunne blive tale om finansiering af uddannelse gennem arbejdsløshedsforsikringen.

Direktoratet finder, at selv om der bortses fra det formelle immatrikulationskriterium, vil der ud fra en konkret rådighedsvurdering sammenholdt med uddannelseskriteriet *ikke* være grundlag for at udbetale dagpenge i de omhandlede sager.

Sagen har været behandlet på ankenævnets møde den 18. september 1986, hvor der blev truffet følgende.

Afgørelse

Ankenævnet fastholder, at (A) ikke har været berettiget til at modtage dagpenge under ledighed, sålænge han var tilmeldt universitetet, jfr. arbejdsløshedsforsikringslovens § 62 a, der erstattede § 62, stk. 1, nr. 6, der blev indføjet med virkning fra den 1. juli 1979.

Ankenævnet har herved lagt vægt på, at der ikke ses at være fremført sådanne særlige forhold, som kan sandsynliggøre, at pågældende, som er immatrikuleret ved en højere læreanstalt, og som har gennemført dele af et studium, står til rådighed for arbejdsmarkedet i det om-

fang, arbejdsløshedsforsikringsloven forudsætter.

Ankenævnet fastholder videre, at de således med urette udbetalte dagpenge skal tilbagebetales af medlemmet, jfr. arbejdsløshedsforsikringslovens § 86, stk. 1.

For så vidt medlemmet har oplyst, at han den 12. december 1980 rettede henvendelse til arbejdsformidlingen i Køge og der angiveligt fik oplysning om, at han gerne måtte deltage i forelæsninger på Københavns universitet, uden at det ville få konsekvenser for dagpengere retten, bemærkes det, at pågældende på et tidligere tidspunkt burde have rejst dette spørgsmål over for arbejdsløhedskassen, der er eneste rette instans til at give oplysning om de gældende regler for retten til dagpenge, jfr. bestemmelserne i kassens vedtægt, § 14, stk. 1, og § 15, stk. 2.

...«

I skrivelse af 10. december 1986 til justitsministeriet anførte ombudsmanden følgende:

»(A) har den 20. november 1986 meddelt mig, at han har ansøgt justitsministeriet om bevilling af fri proces under en retssag, som han agter at anlægge mod ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen. Jeg finder anledning til at gøre følgende bemærkninger om sagen:

Jeg har forstået, at (A) har orienteret ministeriet om, at jeg i skrivelse af 26. maj 1986 henstillede til ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen at genoptage behandlingen af hans sag og meddele ham en fornyet afgørelse. . . .

Baggrunden for min henstilling til ankenævnet var, at jeg efter en gennemgang af (A's) sag var af den opfattelse, at de faktiske omstændigheder i sagen havde en sådan lighed med de omstændigheder, der gjorde sig gældende i en sag, hvori østre landsret afsagde dom den 2. april 1985 (B-sagen), at dommen måtte give anledning til en fornyet overvejelse af (A's) berettigelse til arbejdsløshedsdagpenge. Jeg vedlægger en kopi af den nævnte landsretsdom. . . .

Den afgørelse fra ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen, som var genstand for landsretssagen, var udtryk for en langvarig administrativ praksis, hvorefter et medlem af en arbejdsløhedskasse ikke kunne

modtage dagpenge, så længe han var immatrikuleret ved et universitet. Landsrettens dom indebærer en underkendelse af ankenævnets standpunkt, det vil sige den opfattelse, at immatrikulation i sig selv under alle omstændigheder udelukker adgangen til at modtage arbejdsløshedsdagpenge.

Som nævnt har omstændighederne i (A's) sag betydelig lighed med omstændighederne i landsretssagen. Jeg henviser herved til,

at (A) i adskillige år havde fuldtidsbeskæftigelse, uden at hans studieforhold, som var af begrænset omfang, var nogen hindring herfor, og navnlig til,

at han efter de foreliggende oplysninger faktisk ikke har fulgt undervisningen siden den 5. januar 1979 (det vil sige, at han opførte sig med at følge undervisning før de perioder, da han blev arbejdsløs og modtog arbejdsløshedsdagpenge).

Efter den 5. januar 1979 synes forholdet at være det, at (A), ligesom (B), kun opretholdt en ren formel tilknytning til universitetet som immatrikuleret.

Jeg har hæftet mig ved, at ankenævnet i sin fornyede afgørelse i (A's) sag har anført, at direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen under sagens seneste behandling i ankenævnet har udtalt,

» . . .

at sagen i forhold til østre landsretsdommen frembyder visse lighedspunkter i retning af medlemmets fulde beskæftigelse i en del af perioden, hvor pågældende var indskrevet ved universiteterne, idet denne sag dog havde sit udgangspunkt i en situation, hvor pågældende havde søgt om orlov, hvorimod (A) efter sin beståede prøve i forfatter-skab har bevaret sin tilknytning til universitetet.

...«

Jeg finder anledning til heroverfor at fremhæve, at landsretten i sin dom tog den principale påstand til følge, hvilket indebar, at (B) i overensstemmelse med de almindelige regler var berettiget til, uanset sin tilknytning til Københavns universitet som immatrikuleret, at modtage dagpenge såvel i en orlovsperiode (fra den 20. maj 1980 til den 20. maj 1981) som i tiden herefter.

I min skrivelse af 26. maj 1986 gav jeg bl.a. udtryk for den opfattelse, at østre landsret med dommen fra 1985 underkendte hidtidig administrativ praksis, hvorefter immatriku-

lation i sig selv under alle omstændigheder udelukker adgangen til at modtage dagpenge; afgørelsen af, hvorvidt immatrikulationen medførte tab af dagpenge måtte i stedet bero på en konkret vurdering. Ankenævnets seneste afgørelse i (A's) sag er vanskeligt forenelig med denne forståelse af landsrettens dom, men synes snarere at forudsætte, at landsretsdømmen er meget konkret begrundet og derfor uden større praktisk betydning for muligheden for at videreføre den hidtidige administrative praksis.

Jeg må derfor henstille, at (A's) anmodning om fri proces imødekommes.

Jeg udbeder mig underretning om den afgørelse, der træffes.

Jeg har samtidig hermed sendt kopi af denne skrivelse til ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen, således at nævnet kan få lejlighed til eventuelt endnu engang at overveje sagen. Jeg har i denne forbindelse henledt ankenævnets opmærksomhed på, at (A) har gjort gældende, at ankenævnets seneste afgørelse hviler på urigtige faktiske oplysninger. (A) har således anført, at det er ukorrekt, at han har »bestået prøverne til cand.mag. dansk, 1. del«; han har kun taget ca. halvdelen. (A) har også peget på, at det er forkert, at han ikke først rettede henvendelse til arbejdsløsheds-kassen om mulighe-

derne for at deltage i forelæsninger. Årsagen til, at han rettede henvendelse til arbejdsformidlingen, var, at arbejdsløsheds-kassen ikke besvarede hans spørgsmål.

...«

I skrivelse af 3. marts 1987 meddelte justitsministeriet mig følgende:

»... (man) skal ... oplyse, at Justitsministeriet ved skrivelse af 23. december 1986 har tilkendegivet (A), at man er indstillet på at meddele ham fri proces. På grund af manglende oplysninger i sagen opfordrede man ham imidlertid til at rette henvendelse til en advokat og til gennem denne at redegøre for, hvor sagen ønskes anlagt, og hvilken påstand der ønskes nedlagt.

(A's) advokat ... har herefter oplyst, at sagen fortsat er under behandling ved administrative myndigheder, samt at man, såfremt Ankenævnet for Arbejdsløshedsforsikringen stadfæster Direktoratet for Arbejdsløshedsforsikringens afgørelse af 4. februar 1987 (afgørelsen vedrører spørgsmål om udmåling af en sanktion; min bemærkning), vil vende tilbage til spørgsmålet om fri proces.

Justitsministeriet vil underrette Dem om, hvad der videre måtte passere i sagen.«

1-5. *Krav om aktuel rådighed for arbejdsmarkedet i forhold til efterlønsmodtagere eventuelt flere år efter, at efterløn er bevilget. (J. nr. 1984-1197-022; beretn. 1985, s. 43-47).*

Direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen skrev således til ombudsmanden:

»Ved skrivelse af ... anerkendte De modtagelsen af direktoratets skrivelser blandt andet om rækkevidden af direktoratets kompetence som tilsynsmyndighed i sager om efterløn - særlig i relation til spørgsmålet om, hvorvidt det er rimeligt at stille krav om aktuel rådighed i forhold til en efterlønsmodtager, eventuelt flere år efter at efterløn er bevilget.

De bemærkede samtidig, at ankenævnets afgørelse ... i sag vedrørende (A) måtte give direktoratet anledning til fornyet overvejelse af

det rejste kompetencespørgsmål, og anmodede om at blive gjort bekendt med resultatet af direktoratets overvejelser.

I denne anledning skal man meddele, at spørgsmålet påny har været genstand for overvejelser, og at direktoratet fortsat må være af den opfattelse, at direktoratets tilsynsvirksomhed kan indebære, at der foretages en vurdering af, om en efterlønsmodtager har stået til rådighed for arbejdsmarkedet på overgangstidspunktet - også flere år efter at den pågældende er gået på efterløn.

Ved vurderingen heraf bør man forsøge, om man på det foreliggende grundlag – eventuelt suppleret med yderligere oplysninger – for eksempel i form af lægeerklæringer – kan tage stilling til spørgsmålet.

Såfremt der kort efter overgang til efterløn rejses tvivl om et medlems rådighed på overgangstidspunktet, finder direktoratet imidlertid, at det i visse tilfælde kan betragtes som et tilbud til efterlønsmodtageren, at denne kan sandsynliggøre sin rådighed ved aktuelt at påtage sig arbejde af passende omfang.

Derimod er direktoratet af den opfattelse, at et krav om bevis for rådighed på overgangstidspunktet gennem bevis for aktuel rådighed længere tid efter, at et medlem er gået på efterløn, kan virke urimeligt, idet efterlønsmodtagere ikke skal opfylde rådighedsbetingelsen for at få udbetalt efterløn. (Det kan dog ikke udelukkes, at krav om bevis for aktuel rådighed også i

disse tilfælde vil kunne betragtes som et tilbud til efterlønsmodtageren).

Direktoratet finder endelig, at det kan være tvivlsomt at anse aktuel rådighed for at være bevis for rådighed på overgangstidspunktet, hvis der er forløbet flere år efter overgang til efterløn.

Det tilføjes, at den ændring af arbejdsløshedsforsikringsloven, der trådte i kraft den 1. januar 1986, hvorefter kasserne ikke kan få refusion fra statskassen for beløb, der er udbetalt med urette, medmindre udbetalingen skyldes medlemmets svigagtige forhold, formentlig vil medvirke til, at kasserne er ekstra opmærksomme på at administrere korrekt, så sager af omhandlede art kan undgås.«

Ombudsmanden meddelte direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen, at han herefter ikke foretog videre i sagen.

5-1. *Genoptagelse af en sag om befordringsfradrag i landsskatteretten. (J. nr. 1985-325-223; beretn. 1985, s. 61-66).*

Ved skrivelse af 30. juli 1986 underrettede landsskatteretten ombudsmanden om, at retten ved kendelse af samme dato havde ændret sin kendelse af 26. april 1984 således, at A blev

anset for berettiget til fradrag for udgifter til befordring med bil mellem hjem og arbejdsplads i de 41 dage, han havde oplyst at have haft overarbejde.

10-1. *Spørgsmål om ensartet praksis i politikredsene med hensyn til datering af pas. (J. nr. 1985-1183-611; beretn. 1985, s. 81-82).*

I skrivelse af 23. oktober 1986 underrettede justitsministeriet ombudsmanden om, »at afslutningen af overvejelserne vedrørende den generelle revision af reglerne i bekendtgørelse nr. 114 af 30. marts 1963 om pas m.v. og i cirkulære nr. 102 af 21. maj 1963 om udstedelse af pas er umiddelbart forestående.

Det kan i den forbindelse oplyses, at justitsministeriet i løbet af ganske kort tid vil sende et udkast til ny bekendtgørelse om pas m.v. og til nyt cirkulære om udstedelse af pas til høring. De nævnte udkast vil blandt andet indeholde regler om, at pas til personer, som er fyldt 18 år, udstedes med en gyldighedstid, der udløber

10 år efter den dato, hvor ansøgeren første gang efter udstedelsesdatoen har fødselsdag. Udstedelsesdatoen er den dato, da pasansøgningen indgives, og pasgebyret betales. Gebyr opkræves efter den takst, der gælder på udstedelsesdatoen.

På denne baggrund finder justitsministeriet det ikke hensigtsmæssigt på nuværende tidspunkt at gennemføre en særskilt ændring af reglerne om gyldighedstid og gebyr for pas.«

Ombudsmanden fandt ikke grundlag for at foretage videre i sagen.

10-2. *Fri proces under anke til højesteret af en sag om den fremgangsmåde, der var fulgt ved overførsel af lokalplanlægningen fra en magistratsafdeling til en anden i Københavns kommune. (J. nr. 1985-59-68; beretn. 1985, s. 83-85).*

Ved skrivelse af 25. juli 1985 meddelte justitsministeriet borgmester Viljo Sigurdsson og 17 medlemmer af Københavns borgerrepræsentation fri proces under anke til højesteret af østre landsrets dom af 29. november 1984.

Den 18. marts 1987 blev østre landsrets dom stadfæstet af højesteret.

Den 30. april 1987 afsagde østre landsret dom i en sag, som borgmester Viljo Sigurdsson og de 17 borgerrepræsentanter havde anlagt mod justitsministeriet med påstand om, at ministeriets afslag på fri proces efter retsplejelovens § 331 under landsrettens behandling af sagen var ugyldigt.

Landsretten frifandt justitsministeriet med følgende bemærkninger:

»Der er ikke under denne sag fra nogen af parternes side tilvejebragt sådanne oplysninger om justitsministeriets praksis, at det er muligt derigennem af betydning for sagen at fastlægge

nærmere rammer for udøvelsen af det meget vide skøn, der efter bestemmelsens tilblivelse og ordlyd tilkommer ministeriet ved afgørelsen af, om der bør meddeles fri proces efter retsplejelovens § 331, og der er heller ikke efter de iøvrigt foreliggende oplysninger grundlag for at statuere, at sagsøgte ved sit afslag på ansøgningen om fri proces for landsretten har tilsidesat nogen lighedsgrundsætning eller iøvrigt har udøvet skønnet på en sådan måde, at afgørelsen kan tilsidesættes.

At sagsøgte har meddelt sagsøgerne fri proces under ankesagens behandling for højesteret, findes endvidere ikke at kunne føre til, at sagsøgte nu er forpligtet til med tilbagevirkende kraft at ændre sit afslag på at meddele sagsøgerne fri proces for landsretten.

Da sagsøgtes afgørelse af 18. oktober 1985 herefter ikke er ugyldig, tages sagsøgtes frifindelsespåstand til følge.«

10-5. *Manglende bekendtgørelse af bidragsresolution. (J. nr. 1985-968-62; beretn. 1985, s. 93-96).*

Familieretsdirektoratet underrettede ombudsmanden om, at direktoratet kunne tiltræde, at resolutionen i forhold til A ansås for en nullitet, ligesom direktoratet ikke på andet grundlag fandt anledning til at pålægge A at betale bi-

drag til C's underhold i tiden indtil den 25. februar 1983.

Ombudsmanden meddelte herefter familieretsdirektoratet, at han havde taget det oplyste til efterretning.

12-2. *Dispensation fra kravet om landbrugsuddannelse som betingelse for erhvervelse af en landbrugsejendom. (J. nr. 1985-1165-54; beretn. 1985, s. 121-24).*

I skrivelse af 11. juni 1986 underrettede landbrugsministeriet ombudsmanden om, at ministeriet havde anmodet advokat A om at fremkomme med en nærmere specifikation af det landbrugsarbejde, B havde udført, og i skrivelse af 24. juli 1986 meddelte landbrugsministeriet mig, at ministeriet på baggrund af de herefter indkomne oplysninger og udtalelser, herunder oplysningerne om omfanget af B's

beskæftigelse på forældrenes og broderens gård, fandt grundlag for at ændre den tidligere trufne afgørelse og meddele B den ønskede dispensation.

Ombudsmanden meddelte herefter landbrugsministeriet, at han havde taget det oplyste til efterretning.

13-1. *Spørgsmål om tilbagekaldelse af en tilladelse, der var meddelt i henhold til miljøbeskyttelsesreglementets kapitel 11. (J. nr. 1985-103-11; beretn. 1985, s. 125-28).*

Ved skrivelse af 1. oktober 1986 underrettede miljøstyrelsen ombudsmanden om, at styrelsen havde skrevet således til restauratør A:

»...

Miljøstyrelsen har på grundlag af ombudsmandens synspunkter foretaget en fornyet gennemgang af sagen, og styrelsen kan herefter tiltræde ombudsmandens opfattelse af, at der ikke fuldt ud har foreligget et tilstrækkeligt grundlag for en omgørelse af styrelsens afgørelse af 17. maj 1984.

Miljøstyrelsen har derfor besluttet at genoptage sagens behandling.

Udgangspunktet for en fornyet, samlet vurdering af sagen må efter miljøstyrelsens opfattelse være såvel styrelsens afgørelse af 17. maj 1984 om (C) kommunes afgørelser af 31. juli og 5 september 1984.

Miljøstyrelsen finder dog også at måtte lægge vægt på, at der med styrelsens afgørelse af 13. december 1984 blev skabt en forventning om, at der for fremtiden kunne afholdes indtil 8 »grisefester« i sommerperioden.

Miljøstyrelsens afgørelse

Miljøstyrelsen påbyder herefter i medfør af miljøbeskyttelsesreglementets kapitel 11.1 (bekendtgørelse nr. 664 af 16. december 1982), at alle erhvervsmæssige aktiviteter i restaurant (X's) gårdanlæg skal finde sted under overholdelse af følgende støjgrænser:

Mandag-fredag kl. 07.00-18.00	50 dB(A)
Lørdag kl. 07.00-14.00	50 dB(A)
Lørdag kl. 14.00-18.00	45 dB(A)
Søn- og helligdage kl. 07.00-18.00	45 dB(A)
Alle dage kl. 18.00-22.00	45 dB(A)
Alle dage kl. 22.00-07.00	40 dB(A)

Støjgrænserne skal være overholdt for alle erhvervsmæssige aktiviteter, der finder sted senere end 8 uger efter modtagelsen af denne afgørelse.

I sommerperioden 1987 og 1988 kan der dog på hverdage afholdes indtil 8 »grisefester« på betingelse af,

– at disse finder sted inden for tidsrummet kl. 19.00-22.00,

– at enhver aktivitet, herunder oprydning, er afsluttet senest kl. 23.00,

– at der ikke anvendes elektronisk forstærket musik, og

– at (C) kommune inden sæsonens begyndelse underrettes om, hvornår »grisefesterne« vil blive afholdt.

Det bemærkes, at (C) byråd i medfør af miljøbeskyttelsesreglementets kapitel 11.3 kan nedlægge forbud imod alle erhvervsmæssige aktiviteter, herunder »grisefester«, såfremt støjgrænserne eller betingelserne for afholdelse af »grisefester« ikke overholdes.«

17-1. *Spørgsmål om, hvorvidt en arbejdsgiver i en arbejdsskadesag kan anses som part i sagen i forhold til offentlighedsloven. (J. nr. 1984-107-030; beretn. 1985, s. 153-57).*

På baggrund af ombudsmandens henstilling forelagde socialministeriet spørgsmålet om en arbejdsgivers status i forhold til offentlighedsloven for justitsministeriet, der udtalte, at en arbejdsgiver efter justitsministeriets opfattelse ikke i almindelighed kunne anses for at være part i en arbejdsskadesag efter arbejdsskade-forsikringsloven undtagen i tilfælde, hvor en arbejdsgiver havde undladt at opfylde sin forsikringspligt, eller hvor arbejdsgiveren ikke havde forsikringspligt og dermed havde samme stilling som et forsikringselskab.

I skrivelse af 16. september 1986 til ombudsmanden tilkendegav socialministeriet, at en

forsikringspligtig arbejdsgiver i almindelighed ikke ville blive betragtet som part i arbejdsskadesager, og at ministeriet samtidig ville overveje nødvendigheden af en præcisering af arbejdsgiverens aktindsigt som følge heraf i arbejdsskade-forsikringslovens § 53 ved overvejelserne om de øvrige ændringer i arbejdsskade-forsikringsloven, som var bebudet i næste folketings-samling.

Ombudsmanden meddelte herefter socialministeriet, at han havde taget det oplyste til efterretning.

17-2. *Administrationen af reglerne om begrænset klageadgang til den sociale ankestyrelse. (J. nr. 1984-12-041; beretn. 1985, s. 157-62).*

I skrivelse af 9. juli 1986 underrettede socialministeriet ombudsmanden om, at ministeriet havde skrevet således til samtlige sociale udvalg/magistrater:

»Om betydning af ankestyrelsens praksisdannende afgørelser.

Socialministeriet anmoder herved de sociale udvalg om at være opmærksomme på betydningen af, at ankestyrelsens principielle afgørelser hurtigt indarbejdes i praksis og indgår i vurderingen af verserende sager.

Denne opfordring skal ses på baggrund af den ændring i ankereglerne på det sociale område, der blev gennemført med lov nr. 196 af 25. maj 1983.

Siden 1. juli 1983, hvor ændringerne trådte i kraft, kan afgørelser truffet af amtsankenævnene kun optages til behandling i den sociale ankestyrelse, hvis styrelsen skønner, at sagen er af principiel betydning. Ankestyrelsens afgørelser af principielle sager offentliggøres i Sociale Meddelelser og indgår som grundlag for den praksis, der anvendes af de sociale udvalg og af amtsankenævnene.

Med udgangspunkt i en række konkrete sager har folketingets ombudsmand gjort social-

ministeriet opmærksom på, at det efter hans opfattelse bør sikres, at verserende og kommende sager afgøres efter den praksis, der lægges af ankestyrelsen.

Ombudsmanden har peget på, at det ofte beror på tilfældigheder, i hvilket omfang praksisændringer som følge af en principiel afgørelse i ankestyrelsen reelt får virkning for afgørelsen af sager, der verserer samtidig.

Socialministeriet er enig med ombudsmanden i, at det så vidt muligt bør sikres, at ankestyrelsens principielle afgørelser får virkning for både verserende og kommende sager ved amtsankenævn og sociale udvalg.

Ankestyrelsen vil derfor for fremtiden udbyde begyndelsen over for klageren, når en sag, der anses for at have principiel betydning, afvises fra behandling, fordi styrelsen i forvejen behandler en sag med samme indhold. Klageren vil videre blive gjort opmærksom på, at afgørelsen af det principielle spørgsmål vil blive offentliggjort i Sociale Meddelelser.

Herudover vil ankestyrelsen orientere pågældende sociale udvalg og amtsankenævn om klagen og om afvisning.

Når afgørelsen af det principielle spørgsmål foreligger, vil dette kunne indgå i vurderingen af, om der er grundlag for at genoptage den påklagede sag. Almindelige lighedsbetragtninger og hensynet til, at ensartede verserende sager afgøres på ensartet grundlag, gør det derfor

væsentligt, at de sociale udvalg og amsankenævnene er opmærksomme på betydningen af, at ankestyrelsens principielle afgørelser så hurtigt som muligt indarbejdes i praksis.

Socialministeriet har skrevet tilsvarende til amsankenævnene.«

17-3. *Den sociale ankestyrelses efterlevelse af statsministeriets cirkulærskrivelse nr. 221 af 11. september 1978 om orientering af ansøgere og klagere, når sagsbehandlingen trækker ud. (J. nr. 1985-681-056; beretn. 1985, s. 163-65).*

I skrivelse af 22. januar 1987 meddelte den sociale ankestyrelse mig, at der i styrelsen – samtidig med ikrafttrædelsen den 1. januar 1987 af forvaltningsloven – var gennemført en ordning, der sikrede, at klagere blev underrettet om, hvornår afgørelsen i deres sag kunne forventes at foreligge, og – hvis den sagsbehandlingstid, der var stillet i udsigt undtagel-

sesvis ikke blev overholdt – underrettedes herom.

Jeg meddelte herefter den sociale ankestyrelse, at jeg havde taget det oplyste til efterretning.

17-4. *Spørgsmål om fravigelse af de almindelige udmålingsregler i bistandslovens § 37. (J. nr. 1985-1465-052; beretn. 1985, s. 166-69).*

I skrivelse af 15. oktober 1986 underrettede den sociale ankestyrelse ombudsmanden om, at ankestyrelsen havde genoptaget sagen, der herefter var blevet behandlet på ny i ankestyrelsens møde den 24. september 1986, hvor der blev truffet følgende afgørelse:

»Ankestyrelsen finder efter fornyet overvejelse af sagen, at social- og sundhedsforvaltningen i Århus kommune, i overensstemmelse med det af Folketingets Ombudsmand i udtalelsen af 30. maj 1986 anførte, må anses for bundet af sit i juli 1984 afgivne tilsagn om hjælp under (B's) højskoleophold m.v. for hele perioden.

Ankestyrelsen ændrer således sin tidligere afgørelse af 21. august 1985 og pålægger social- og sundhedsforvaltningen i Århus kommune at udmåle (B) hjælp under højskoleopholdet i overensstemmelse med den oprindeligt afgivne bevilling.«

Ombudsmanden meddelte herefter den sociale ankestyrelse, at han havde taget det oplyste til efterretning.

17-5. *Spørgsmål om forhøjelse af invalidepension til en patient på et hospital, hvor ansøgningen var rettidig udfærdiget på hospitalet, men ved en fejl fra hospitalets side ikke indsendt før den pågældendes 60. år. (J. nr. 1985-801-043; beretn. 1985, s. 169-73).*

Den 26. februar 1986 underrettede den sociale ankestyrelse ombudsmanden om, at ankestyrelsen på ny havde behandlet sagen i et møde den 8. januar 1986, hvor der blev truffet følgende afgørelse:

»Bispebjerg Hospital er en kommunal institution, men den henhører under en anden magistratsafdeling end social- og sundhedsforvaltningen, og ansøgningen kan derfor ikke anses for indgivet til rette myndighed den 28. juni 1982.

Bestemmelsen i invalidepensionslovens § 19, stk. 1, indeholder ikke alene en ordensfor-skrift om, hvilken del af den kommunale administration der varetager sagsbehandlingen, men også en regel om, hvornår ansøgning anses for indgivet. Denne regel har afgørende betydning for fastlæggelsen af det tidspunkt, fra hvilket pensionen tidligst tilstås, samt afgørende betydning for, om betingelserne efter lovens § 2, stk. 2, er opfyldt. Der er ikke i loven givet hjemmel til at dispensere fra bestemmelsen i § 19, stk. 1.

Under hensyn til betydningen af klart at kunne fastsætte tidspunktet for indgivelse af ansøgningen finder ankestyrelsen ikke grundlag for at ligestille en læges underskrift på anmodningsskemaet med indgivelse af ansøgning til social- og sundhedsforvaltningen.

Ankestyrelsen fastholder derfor den afgørelse, som er meddelt (A) i skrivelse af 12. april 1985.«

Den 20. marts 1986 skrev ombudsmanden herefter således til den sociale ankestyrelse:

» . . .

I anledning af den sociale ankestyrelses skrivelse skal jeg meddele, at jeg i det hele må fastholde den opfattelse, som jeg gav udtryk for i skrivelsen af 23. oktober 1985, herunder at der ikke er holdepunkter for at tillægge bestemmelsen i invalidepensionslovens § 19, stk. 1, betydning ud over den, at bestemmelsen skal ses på baggrund af, at kompetencen til at træffe afgørelser i pensions-sager er henlagt til revaliderings- og pensionsnævnet.

I betragtning af sagens hidtidige forløb, jfr. det jeg anførte herom i skrivelsen af 23. oktober 1985 til ankestyrelsen, må jeg finde det beklageligt, at der medgik mere end 1½ måned, efter at ankestyrelsen havde truffet afgørelse i sagen på møde den 8. januar 1986, før meddelelsen om afgørelsen blev givet i skrivelsen af 26. februar 1986.

(A's) søster . . . har den 19. marts 1986 oplyst mig om, at (A) afgik ved døden i december måned 1985.

Jeg finder herefter ikke at have tilstrækkelig anledning til at foretage yderligere i sagen.

Sagen illustrerer spørgsmål, der kan opstå om rækkevidden af forvaltningslovens § 7, stk. 2. Jeg har derfor fundet at burde gøre justitsministeriet bekendt med sagen, således at ministeriet ved udarbejdelsen af en vejledning om den nye forvaltningslov kan være bekendt med de omhandlede spørgsmål.

. . .«

17-10. *Forudsætningen for standsning af sygedagpenge efter dagpengelovens § 48. (J. nr. 1985-728-042; beretn. 1985, s. 185-88).*

I skrivelse af 8. januar 1986 meddelte amsankenævnet i Ribe amt ombudsmanden, at det sociale udvalg i Esbjerg kommune den 8. no-

vember 1985 efter henvendelse fra amsankenævnet havde oplyst, at udvalget havde besluttet at genoptage udbetalingen af sygedagpenge

til B til og med den 30. januar 1984, idet B den 26. januar 1984 indgav skriftlig raskmeldning med sidste sygedag den 30. januar 1984. Amtsankenævnet havde taget det sociale udvalgs beslutning til efterretning.

Ombudsmanden meddelte herefter amtsankenævnet, at han havde taget det oplyste til efterretning.

17-11. Tilbagebetaling af sygedagpenge. (J. nr. 1984-1108-042; beretn. 1985, s. 188-90).

Amtsankenævnet for Sønderjyllands amt genoptog sagens behandling og meddelte A følgende i en skrivelse af 21. august 1986:

» . . .

Folketingets ombudsmand har den 11. november 1985 henstillet, at amtsankenævnet påny overvejer spørgsmålet om tilbagebetalingskravets omfang. Ombudsmanden henviser i denne forbindelse til, at De den 23. marts 1983 blev indlagt på Haderslev sygehus, hvor det blev påvist, at De havde en ryglidelse, for hvilken De herefter i en periode frem til den 14. juni s.å. modtog strækbehandling 3 gange ugentlig, og at det ikke har været undersøgt, i hvilket omfang De fra diagnosticeringen af ryglidelsen og under det efterfølgende forholdsvis intense behandlingsforløb indtil midten af juni måned 1983 (påny) måtte anses for uarbejdsdygtig med den virkning, at de for denne periode oppebårne sygedagpenge ikke kan anses for oppebåret med urette.

Efter modtagelsen af ombudsmandens tilkendegivelse har amtsankenævnet indhentet en fornyet udtalelse fra socialudvalget i Rødding kommune. Det fremgår heraf, at socialudvalget – hvis amtsankenævnet tiltræder dette – vil beregne dagpenge for perioden fra den 4. maj til den 14. juni 1983 på grundlag af Deres beskæftigelse om selvstændig automekaniker og en uarbejdsdygtighed i denne periode på 50%, ialt kr. 2.640,00.

Amtsankenævnet har herefter drøftet sagen i møder den 15. april, den 3. juni og den 20. august 1986.

Amtsankenævnet lægger til grund, at diagnosticeringen af ryglidelsen allerede var sket i 1982, hvor De afviste at blive nærmere undersøgt på sygehus, at Deres helbredstilstand (ryglidelsen) må antages siden da hverken at være afgørende forværret eller forbedret, at De i første halvdel af 1983 alene har været indlagt på Haderslev sygehus i tiden fra den 13. til den 19.

april, og at De er ophørt med egen virksomhed som bilforhandler den 20. juni 1983.

For så vidt angår det sidste, er der tale om et skøn, da der ikke foreligger præcise oplysninger om varigheden af det tidsrum, hvori De har handlet med biler, men amtsankenævnet tager udgangspunkt i den kendsgerning, at virksomheden har fundet sted i januar kvartal 1983 (virksomheden blev efter det i sagen oplyste påbegyndt i december 1982), og man lægger iøvrigt vægt på Deres egne erklæringer i sagen, herunder især erklæringen af 7. juli 1983.

Den kortvarige indlæggelse på Haderslev sygehus i april måned 1983 og de påfølgende behandlinger hos en fysioterapeut indtil den 14. juni 1983 har efter amtsankenævnets opfattelse ikke været afgørende hindringer for, at virksomheden også er pågået i disse måneder.

Under de foreliggende omstændigheder mener man heller ikke at kunne tillægge det større betydning, at De til toldvæsenet har indberettet, at De ikke har haft afgiftspligtig omsætning i april kvartal 1983, men først frameldte Dem momsregisteret den 30. juni s.å.

Efter amtsankenævnets opfattelse har De herefter ved ikke at orientere socialudvalget om den påbegyndte selvstændige virksomhed og den heraf følgende indtægt med urette oppebåret sygedagpenge i perioden fra den 1. januar til den 19. juni 1983, ialt kr. 42.672,00, hvilket beløb De er pligtig at tilbagebetale.

Under hensyn til karakteren og varigheden af Deres sygdom samt det noget usikre omfang af virksomheden som bilforhandler er De efter amtsankenævnets mening ikke berettiget til sygedagpenge som selvstændig erhvervsdrivende i nogen del af den pågældende periode. Man kan ikke tiltræde socialudvalgets synspunkt i så henseende.

Amtsankenævnet fastholder derfor sin afgørelse af 3. april 1984.

. . . «

17-13. *Beregning af et tilbagebetalingskrav efter bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 4. (J. nr. 1985-312-045; beretn. 1985, s. 196-97).*

Ved skrivelse af 7. februar 1986 underrettede amtsankenævnet ombudsmanden om, at nævnet havde truffet en fornyet afgørelse, hvorved man fortsat fandt, at »det sociale udvalg . . . må anses for på korrekt vis at have foretaget fradrag for den bistandshjælp, der er ydet i ansøgningsperioden«. Amtsankenævnet, som fra det sociale udvalg havde modtaget nogle oplysninger om størrelsen af den i perioden fra den 1. september 1983 til den 13. september 1984 udbetalte hjælp, bemærkede, at en underliggende hjælpsudmåling, hvorved der havde været set bort fra et beløb, svarende til invaliditetsbeløbet, ud fra de foreliggende tal om størrelsen af tilkendt pension og ydet hjælp i ansøgningsperioden ikke ville have medført en større pensionsefterbetaling.«

Ombudsmanden anmodede i skrivelse af 14. februar 1986 amtsankenævnet om at uddybe dette synspunkt, og i skrivelse af 8. april 1986 anførte nævnet, at det sociale udvalgs »modkrav (. . .) omfatter den i alt udbetalte hjælp«, og at »modkravet overstiger ansøgers hovedkrav (pensionsefterbetaling; min bemærkning), uanset om modkravet reduceres med et beløb svarende til invaliditetsbeløbet«.

I skrivelse af 18. april 1986 henstillede ombudsmanden på ny til amtsankenævnet at tage sagen op til fornyet overvejelse, idet han med henvisning til sin tidligere udtalelse anførte:

» . . . , at kun den del af den modtagne kontanthjælp, som størrelsesmæssigt svarer til pensionsefterbetalingen, *excl.* invaliditetsbeløbet, kan kræves tilbagebetalt.

Kun tilbagebetalingskravet – ikke hele den modtagne kontanthjælp – kan indgå i refusionsberegningen i forbindelse med pensionsefterbetalingen.

Det, som amtsankenævnet . . . benævner »modkravet«, er således tilbagebetalingskravet beregnet som anført, og dette er mindre end »hovedkravet«.

Jeg kan således ikke være enig i det af amtsankenævnet i afgørelsesskrivelsen af 7. februar 1986 anførte om, at (A) ikke, selv om invaliditetsbeløbet holdes uden for bereg-

ningen . . . , ville have fået udbetalt en (større) del af pensionsefterbetalingen.«

Amtsankenævnet fastholdt i skrivelse af 27. august 1986 til ombudsmanden på ny sin afgørelse, idet nævnet »fortsat ikke (fandt) grundlag for at ændre udvalgets skøn over (A's og B's) behov for hjælp i den omhandlede periode«.

Ombudsmanden meddelte herefter i en skrivelse til A, at han ikke fandt at kunne foretage videre i sagen på det tidspunkt, og henviste A til at klage over amtsankenævnets seneste afgørelse til den sociale ankestyrelse.

A klagede til ankestyrelsen, som besluttede at optage sagen til behandling.

Ved skrivelse af 18. juni 1987 underrettede ankestyrelsen mig om, at styrelsen havde truffet følgende afgørelse:

»Invaliditetsbeløbet blev indført ved invaliditetslovens med virkning fra 1. april 1966. Invaliditetsbeløbet afløste invaliditetstilægget, der havde til formål at dække pensionistens merudgifter som følge af invaliditeten. Formålet med invaliditetsbeløbet var udover at dække de nævnte merudgifter at yde en vis kompensation for pensionistens nedsatte erhversevne i forhold til andre jævnaldrende grupper i samfundet.

I socialministeriets cirkulære af 20. december 1982 om kontanthjælp efter bistandsloven er i pkt. 15 anført, at der ved udmåling af hjælp bør bortses fra ydelser til kompensation for invaliditet, herunder invaliditetsbeløbet. Det er videre anført, at det dog ikke kan udelukkes, at det i enkelte tilfælde kan skønnes rimeligt at lade invaliditetsbeløbet indgå helt eller delvist i kontanthjælpsberegningen på baggrund af oplysningerne i den enkelte sag om de økonomiske forhold, herunder f.eks. oplysninger om faktiske eller skønnede udgifter i forbindelse med invaliditeten.

Ved socialministeriets bekendtgørelse af 24. september 1984 om forsøg med faste ydelser

efter bistanndsloven bestemtes i pkt. 6, at invaliditetsbeløbet ikke skulle fradrages i den beregnede kontanthjælp.

Det bemærkes, at Holbæk kommune ikke har deltaget i forsøget med faste ydelser.

I lov nr. 938 af 23. december 1986 om ændring af kontanthjæpsregler m.v., der træder i kraft den 1. juli 1987, bestemmes i § 38, stk. 3, at invaliditetsbeløb efter lov om social pension ikke skal fradrages i den beregnede samlede kontanthjælp.

Under hensyn til, at det således ved de indtil 1. juli 1987 gældende bestemmelser ikke er udelukket at bortse fra invaliditetsbeløbet ved udmåling af kontanthjælp, og under hensyn til,

at der i denne sag ikke foreligger oplysninger om, i hvilket omfang den udbetalte kontanthjælp har ydet dækning for merudgifterne ved invaliditeten, finder ankestyrelsen ikke at kunne afvise, at der i denne sag er grundlag for at bortse fra invaliditetsbeløbet.

Ankestyrelsen ændrer nævnets afgørelse, da det på grundlag af det ovenfor anførte ikke findes, at der kan foretages modregning over for den del af pensionsefterbetalingen, der udgøres af invaliditetsbeløbet.

...

Det sociale udvalg er anmodet om at foretage det videre fornødne i anledning af den ændrede afgørelse.«

17-14. Anvendelse af opreguleret socialindkomst ved beregning af boligsikring i en konkret sag. (J. nr. 1985-1206-17; beretn. 1985, s. 198-201).

Amtsankenævnet for Københavns amt genoptog sagen og traf den 3. oktober 1986 en ny afgørelse, hvorved nævnet dog fastholdt den tidligere afgørelse.

A påklagede afgørelsen til boligstyrelsen, der – efter at ombudsmanden af egen drift havde taget det spørgsmål, der forelå i sagen, op til undersøgelse – traf afgørelse om at anse sagen for at være af principiel betydning således, at sagen kunne realitetsbehandles af styrelsen.

I skrivelse af 2. marts 1987 traf boligstyrelsen afgørelse i forhold til A. Styrelsen anførte bl.a.:

»I denne anledning skal boligstyrelsen, for så vidt angår opreguleringen af tjenestemandspensionen, meddele, at i de tilfælde, hvor beregning af boligstøtte skal ske på grundlag af den forventede fremtidige indkomst efter lovens § 7, stk. 8, må beregningen som udgangspunkt ske på grundlag af boligstøttedtagerens aktuelle indkomst omregnet på årsbasis. Som udgangspunkt anvendes boligstøttedtagerens månedlige indtægt x 12, idet der dog ved beregningen må tages hensyn til de i boligstøtteåret forventede indkomstelementer, der

ikke er væsentlige og varige, f.eks. bonusordninger, overarbejdsbetaling, feriepenge m.v.

Det er endvidere forudsat, at man ved opgørelsen af den forventede fremtidige indkomst ikke umiddelbart regner med den faktiske indkomst pr. 1. januar, men tager hensyn til de i boligstøtteåret forventede indkomststigninger, jfr. boligstyrelsens cirkulære af 30. august 1982, pkt. 14.2.

Boligstyrelsen finder, at Rødovre Kommune ved opgørelsen af den forventede fremtidige indkomst har været berettiget til at anvende et mindre fast procenttillæg, svarende til de forventede indkomststigninger i boligsikringsåret.

Videre finder man ikke, at det forhold, at De henvender Dem til kommunen på beregningstidspunktet med oplysninger, der sandsynliggør, at den anvendte reguleringssats er for høj, bør føre til, at kommunen skal lægge de oplysninger, som De fremkommer med, til grund ved beregningen af den forventede fremtidige indkomst.

Når henses til de usikkerhedsmomenter, der nødvendigvis vil være ved fastlæggelsen af en egnet reguleringssats, bør Deres henvendelse efter boligstyrelsens opfattelse i stedet føre til, at kommunen ved boligsikringsårets udgang undersøger, om den reguleringssats, som De ønskede lagt til grund, har været korrekt. I givet

fald vil kommunen herefter skulle foretage en eventuel efterregulering.

Boligstyrelsen har derfor dags dato anmodet kommunen om at foretage en eventuel efterregulering under hensyntagen til ovenstående.

For så vidt angår spørgsmålet om, hvorvidt der ved opgørelsen af den forventede fremtidige indkomst ved boligstøtteårets start skal tages hensyn til, at Deres efterløn falder pr. 1. august, skal boligstyrelsen meddele, at efter § 39 i lov om individuel boligstøtte vil boligstøtten kunne omberegnes, når der i løbet af året sker en væsentlig og varig nedgang af den husstandsindkomst, der er anvendt ved beregning af boligstøtte.

Det er endvidere et udgangspunkt ved boligstøttens beregning, at denne skal have den størst mulige *samtidighed* i forhold til boligtagerens omstændigheder i øvrigt, det vil sige indkomst og leje. Boligstyrelsen er af den opfattelse, at reglen i § 39 i lov om individuel boligstøtte, der netop er et udtryk for samtidighedsprincippet, modificerer princippet om, at boligstøtte skal beregnes for 1 år ad gangen.

Der har, siden boligstøtteloven først kom til eksistens i form af lov om boligsikring, været en lang række regler aftalt mellem ministeriet og Kommunernes Landsforening om, hvorledes tilbagebetalingskrav for for meget udbetalt boligsikring skulle opgøres. Disse regler har været uddybet i boligministeriets cirkulærer,

først om boligsikring, senere om individuel boligstøtte.

Netop under hensyn til, at man hele tiden har haft en bestemmelse, der svarer til den nuværende lovs § 39, er det aftalt, at der ved opgørelsen af tilbagebetalingskrav som hovedregel tages udgangspunkt i beregningen for hele året. Såfremt boligstøttedtageren kan dokumentere, at der er sket en varig og væsentlig ændring af indkomstforholdene, og en periodeopdeling vil være gunstig for boligtageren, er det videre aftalt, at der da sker en sådan periodeopdeling, sådan at tilbagebetalingskravet beregnes under hensyn til indkomsten i de forskellige perioder.

Under hensyn til den sammenhæng, der er mellem de beregningsgrundlag, der oprindeligt anvendes, og de tilbagebetalingskrav, der opstår, og deres beregning, finder boligstyrelsen, at den af Rødovre Kommune anvendte metode ved beregning af den forventede fremtidige indkomst i videst muligt omfang tilgodeser samtidighedsprincippet.

På denne baggrund vil boligstyrelsen ikke foretage sig videre i sagen.«

I skrivelse af 11. marts 1987 meddelte jeg boligstyrelsen, at jeg havde taget til efterretning, at styrelsen havde optaget sagen til realitetsbehandling.

V. Lovregister

til folketingets ombudsmands beretninger for årene 1981-86

Citeringsmåde: L 1981 277 betyder lov nr. 277 i Lovtidende 1981; lbkg 1980 373 betyder lovbe- kendtgørelse nr. 373 i Lovtidende 1980; bkg 1979 65 betyder bekendtgørelse nr. 65 i Lovtidende 1979; cirk 1974 126 betyder cirkulære nr. 126 i Ministerialtidende 1974 og 81.27. betyder beret- ningen for året 1981, s. 27.

Arbejdsformidling og arbejdsløs- hedsforsikring:

lbkg 1980 373:

§ 62	81.27.
§ 63	81.36.
	83.57.
§ 86	83.57.
§ 88	85.43.

lbkg 1981 423:

§ 62	85.38.
------	--------

lbkg 1982 444:

§ 62	83.52.
	85.31.
	85.35.
§ 63	82.29.
§ 75 b	83.40.
§ 78	84.39.
§ 86	83.32.

lbkg 1983 358:

§ 62	83.36.
§ 99	84.24.
	84.32.
	85.50.
§ 100	85.48.

lbkg 1985 407:

§ 62	85.25.
§ 63	86.30.
§ 75b	86.28.
§ 86	86.33.
§ 87	85.25.
§ 98	85.25.
§ 99	85.25.

lbkg 1986 615:

§ 57	86.36.
§ 62	86.36.

Arbejdsskadeforsikring (L 1978 79):

§ 9	86.144.
§ 19	86.144.

Arbejdstilbud til ledige (L 1981 277):

§ 1	81.39.
-----	--------

Arve- og gaveafgiftsloven (lbkg 1983 310):

§ 3	86.51.
-----	--------

Boligbyggeri (bkg 1975 157):

§ 17	82.39.
------	--------

Boligregulering (lbkg 1983 46):

§ 44	84.235.
------	---------

Boligsikring (L1980 513):

§ 18	86.40.
§ 19	86.40.

Boligstøtte, individuel

L 1982 64:

§ 7	85.198.
§ 20	82.47.
§ 23	82.47.
§ 38	84.45.
§ 41	84.45.
§ 63	81.45.
	82.43.

L 1983 44:

§ 41	86.38.
------	--------

Borgerlig straffelov (lbkg 1981 527):

§ 36	84.81.
------	--------

Byggelov (lbkg 1976 530):

§ 15	83.71.
§ 16 A	84.61.

§ 22	81.294.	§ 4	85.116.
§ 23	81.47.	Enkepension (L 1941 102):	
	82.44.	§ 2	82.58.
	82.51.	§ 9	84.185.
	83.71.	Erhvervsfiskeri, midlertidig støtte	
	85.52.	til fiskerfartøjers ophør med deltagelse	
By- og landzoner (lbkg 1980 300):		i dansk erhvervsfiskeri (L 1980 206):	
§ 9	81.189.	§ 1	81.79.
	82.275.	§ 2	81.79.
	85.129.	Ferie (lbkg 1981 352):	
§ 22	82.204.	§ 1	81.24.
Børnetilskud (lbkg 1978 609):		Fingeraftryk (cirk 1933 317):	
§ 2	82.254.	§ 1	81.131.
§ 5	81.245.	Folkepension	
§ 6	81.245.	lbkg 1978 676:	
§ 7	81.245.	§ 22	81.253.
§ 8	81.245.	lbkg 1982 417:	
§ 19	83.224.	§ 24	82.258.
§ 21	84.168.	§ 25	82.243.
§ 34	81.280.		82.258.
	82.252.		84.177.
Censorer ved eksaminer (lbkg 1973 635):			85.173.
§ 6	84.230.	Folketingets ombudsmand (lbkg 1961 362):	
§ 7	84.230.	§ 1	84.75.
Dagpenge ved sygdom eller		Forligsmandslov (lbkg 1971 559):	
fødsel (lbkg 1984 81):		§ 3	83.64.
§ 27	86.148.	§ 13	82.36.
§ 48	85.185.	Forskellige forbrugsafgifter (lbkg 1978 129):	
§ 50	85.188.	§ 24	82.69.
Danmarks biblioteksskole		Forsvarets personel	
L 1966 232:		lbkg 1973 215:	
§ 2	85.134.	§ 8	82.104.
bkkg 1979 158:		lbkg 1977 229:	
§ 4	85.134.	§ 1	82.104.
§ 5	85.134.	Forvaltningsloven (L 1985 571):	
Danmarks radio		§ 3	85.75.
forretningsorden (1974):		Fritidsundervisning (lbkg 1980 316):	
§ 48 B	81.206.	§ 10	84.204.
forretningsorden (1984):		Funktionærer (lbkg 1971 413):	
§ 39	84.149.	§ 21	83.241.
Den sociale ankestyrelse (L 1972 605):			
§ 10	84.174.		
EF-bemyndigelsesloven for			
landbrug (lbkg 1984 487):			

Grundlov (L 1953 169):		Kommunernes styrelse	
§ 77	82.199.	lbkg 1981 188:	
	83.248.	§ 10	83.101.
	84.148.	§ 29	82.101.
	84.149.	§ 61	81.93.
			81.98.
Gældssanering af statsgaranterede studielån (L 1982 292):			81.118.
§ 6	84.207.		82.275.
§ 7	84.207.		84.61.
§ 13	84.213.	lbkg 1984 313:	
Hegn (L 1950 259):		§ 14	85.75.
§ 43	82.176.	Kommunevalglov (lbkg 1977 596):	
Humanistiske eksaminer (bkg 1972 309 m.s.æ.):		§ 34 a	81.118.
§ 13	83.251.	Koncession for KTAS (bkg 1961 239):	
Indsattes brevveksling, besøg m.v. (cirk 1980 217):		post 14	83.78.
§ 25	83.146.		85.57.
Invalidepension		Landbrugsejendomme (lbkg 1978 603):	
lbkg 1978 677:		§ 4	82.179.
§ 29	81.263.	§ 8	86.99.
§ 30	81.263.	§ 18	81.182.
lbkg 1983 437:			85.121.
§ 2	85.169.	Landsskatteretten:	
§ 28	86.136.	forretningsordenen (bkg 1979 65):	
§ 30	86.136.	§ 4	82.96.
Jord og udlån til jordbrugsmæssige formål (lbkg 1983 61):		§ 7	82.96.
§ 32	83.163.	§ 18	81.69.
Kildeskat			82.96.
lbkg 1980 446:		Ligebehandlingslov (L 1978 161):	
§ 43	81.63.	§ 6	83.232.
§ 62	83.91.	Ligningslov (lbkg 1979 399):	
§ 62 A	82.80.	§ 8 A	86.51.
§ 63	82.80.	§ 9	83.95.
lbkg 1981 509:		Lovtidendelov (L 1870):	
§ 55	82.84.	§ 2	84.164.
Kommuneplanlægning (L 1975 287):		Luftfart (bkg 1985 408):	
§ 16	81.294.	§ 50	85.147.
	83.178.	Lærlingeforhold (L 1956 261):	
	83.192.	§ 2	81.291.
	81.201.	§ 24	81.291.
§ 47	84.109.	Lønning og klassificering (L 1969 B 13):	
		§ 30	81.55.
		Mark- og vejfredslov (L 1953 107):	

§ 17	84.72.	§ 5	81.23. 84.67.
Menighedsråd (lbkg 1980 136):			84.236.
§ 5	81.165.		86.90.
§ 15	83.154.		86.171.
Merværdiafgift (lbkg 1982 369):		§ 6	81.141.
§ 37	83.83.	§ 7	81.144.
		§ 8	82.36.
Miljøbeskyttelse			81.53.
lbkg 1981 345:			81.301.
§ 17	81.196.		82.108.
§ 18	81.196.		83.19.
§ 19	81.196.		84.65.
§ 27	84.111.	§ 10	86.171.
§ 48	81.196.		81.301.
§ 68	81.196.		82.73.
	81.199.		82.108.
			82.124.
			83.137.
lbkg 1982 663:			84.217.
§ 4	82.194.		85.153.
§ 17	84.131.	§ 11	81.301.
§ 81	84.104.		82.47.
			83.173.
reglement 1982 664:			83.32.
kap. 4.4.	82.194.		84.26.
kap. 11.1.	85.125.		86.66.
			86.113.
lbkg 1985 85:		§ 12	81.71.
§ 74	86.109.		81.301
§ 80	86.109.		82.47.
			83.173.
Modernisering, støtte til – af jord-			83.32.
brugsbedrifter (bkg 1979 13):			84.26.
§ 2	81.174.		84.182.
Naturfredning (lbkg 1978 435):		bkg 1970 453 (Betaling for af-	
§ 34 a	84.139.	skrifter og fotokopier):	
§ 54	82.212.	§ 1	83.172.
§ 58	81.188.		
Offentlighed		vejledning 1970 279:	
L 1970 280:		pkt. 14	82.113.
§ 2	82.36.		
	82.55.	Offentlige veje (L 1978 585):	
	82.66.	§ 43	83.192.
	82.73.	§ 47	83.192.
	83.144.		
	83.175.	Organisatoriske former for drøftelser	
	83.235.	med indsatte (cirk 1978 48):	
	86.172.	§ 1	83.139.
§ 3	81.148.		
§ 4	81.23.	Personnavne (L 1981 193):	
	84.236.	§ 10	83.161.

Post (lbkg 1983 395 m.s.æ.):	§ 15	84.116.
§ 47	§ 37	82.186.
Private fællesveje (lbkg 1975 587):		
§ 44	81.214.	
Radio- og fjernsynsvirksomhed (L 1973 421):		
§ 7	86.123.	
Registre, offentlige		
L 1978 294:		
§ 3	81.131.	
§ 13	85.89.	
§ 14	85.89.	
§ 15	85.89.	
§ 19	83.134.	
Justitsministeriets forskrifter af 28. december 1979 for central- registeret for motorkøretøjer:		
§ 29	83.134.	
Justitsministeriets forskrifter af 28. december 1979 for det centrale kriminalregister som ændret ved cirkulærskrivelse af 10. november 1982:		
§ 27	85.89.	
§ 30	85.89.	
Restaurations- og hotelvirksomhed		
L 1970 121:		
§ 31	86.82.	
lbkg 1978 141:		
§ 28	81.88.	
Retspleje		
lbkg 1980 1:		
§ 115	81.159.	
§ 330	81.134.	
§ 331	81.135.	
§ 750	85.83.	
§ 777	82.136.	
§ 799	82.169.	
§ 799	82.140.	
§ 931	82.170.	
§ 1018 b	83.85.	
§ 1019 b	81.159.	
lbkg 1984 555:		
§ 966	86.72.	
Råstof (L 1977 237):		
	Skattestyrelseslov	
	L 1977 281:	
	§ 14	83.95.
	§ 24	81.73.
	§ 33	82.96.
	lbkg 1984 573:	
	§ 9	86.54.
	§ 28	86.54.
	Skolestyrelse (lbkg 1978 24):	
	§ 65	84.217.
	Social bistand	
	lbkg 1980 333:	
	§ 22	81.234.
	§ 25	81.234.
	§ 25	81.263.
	§ 25	82.238.
	§ 25	82.268.
	§ 26	81.255.
	§ 26	82.234.
	§ 26	82.238.
	§ 27	83.208.
	§ 30	82.22.
	§ 37	84.194.
	§ 58	84.197.
	§ 73	81.235.
	§ 82	81.253.
	§ 84	81.253.
	§ 84	82.258.
	§ 123	81.309.
	§ 127	81.309.
	lbkg 1983 356:	
	§ 14	83.205.
	§ 15	83.205.
	§ 15	83.219.
	§ 46	84.179.
	§ 47	84.190.
	§ 58	83.209.
	§ 67	83.205.
	§ 67	86.133.
	lbkg 1984 413:	
	§ 9	85.181.
	§ 26	85.174.
	§ 26	85.191.
	§ 26	85.196.
	§ 27	85.174.
	§ 37	84.171.

	85.166.
§ 48	86.130.
§ 138 a	84.164.

lbkg 1986 830:

§ 39	86.150.
§ 42	86.150.

Social pension (L 1984 217):

§ 40	85.177.
§ 46	85.111.

Se også Enkepension, Folkepension og Invalidepension.

Socialforskningsinstituttet (lbkg 1984 258):

§ 3	86.153.
-----------	---------

Statens uddannelsesstøtte (L 1979 218):

§ 5	86.166.
§ 6	86.166.

Statsskattelov (L 1922 149):

§ 37	83.93.
------------	--------

Stempelafgift (lbkg 1981 375):

§ 26	83.87.
§ 29	83.87.
§ 30	83.87.

Tinglysningslov (lbkg 1976 464):

§ 12	84.71.
------------	--------

Tjenestemandspension (L 1969 292):

§ 28	81.223.
------------	---------

Tjenestemænd i staten, folkeskolen og folkekirken**L 1969 291:**

§ 5	83.185.
§ 10	84.92.
§ 12	81.117.
§ 24	86.93.
§ 28	86.93.
§ 32	81.117.
	84.92.
§ 43	84.92.
§ 58	84.223.

lbkg 1986 671:

§ 28	86.60.
§ 31	86.60.

Told (lbkg 1982 659):

§ 126	83.85.
-------------	--------

Udlændinge**lbkg 1973 344:**

§ 2	81.152.
	82.156.
§ 4	81.152.
	82.156.

bkg 1980 196:

§ 36	82.147.
§ 37	81.144.
§ 52	81.152.

L 1983 226:

§ 7	85.105.
§ 24	83.125.
§ 33	86.75.
§ 56	84.75.

bkg 1984 20:

§ 9	86.73.
§ 17	85.97.

lbkg 1984 98:

§ 15	86.79.
------------	--------

L 1985 232:

§ 9	85.86.
§ 56	85.103.

lbkg 1986 90:

§ 56	86.79.
------------	--------

Visitation af indsatte (cirk 1980 215):

§ 1	83.147.
-----------	---------

Ægteskabsretsvirkningslov (L 1925 56):

§ 6	83.149.
§ 9	83.149.

VI. Stikordsregister

til folketingets ombudsmands beretninger for årene 1955–86

(Citeringsmåde: 56.131 betyder beretningen for året 1956, s. 131).

Administrative bestemmelser, se Love og administrative bestemmelser.

Adoption,

begrundelse af afslag på ansøgning om godkendelse som adoptant, 78.402, jfr. 79.66.
forholdet mellem psykiatriske og psykologiske undersøgelser af adoptanter, 79.331.
Grønland, 73.48.
nye retningslinier, 76.358, jfr. 77.81; 77.537.
psykiatrisk undersøgelse foretages inden (evt.) psykologisk undersøgelse, 78.539, jfr. 79.73.
ændring af adoptionsbevilling, 70.77.

Advarsel,

efter mark- og vejfredslovens § 17, 84.72.
efter straffelovens § 265, 75.207, jfr. 76.32, 78.32 og 85.218.
formulering af advarsel efter straffelovens § 265, 74.191.
inden afskedigelse, 56.182; 57.164, jfr. 59.17; 70.21.

Advokatbistand,

omkostninger til advokatbistand i forbindelse med fredningssag, 75.113.
omkostninger til advokatbistand i forbindelse med vejekspropriations-sag, 75.220, jfr. 76.32.
skattemæssigt fradrag for advokatudgifter til skattesag, 80.451, jfr. 82.295.
Se også *Sagsbehandling*.

Advokater,

ansættelse i det offentlige tjeneste, 68.50.
oplysningspligt vedr. retshjælp m. m. over for klienter, 73.379, jfr. 74.42, 75.41 og 77.35.
udnævnelse til formand for huslejenævn, 71.27.

Afgift,

bomuldsbindegarn, 56.82.
delegation til private brancheorganisationer, 85.116.
fritagelse for afgift af brugt motorkøretøj, 66.61.

fritagelse for forhøjelse af arveafgift, 77.627, jfr. 78.73.

polititilsyn, 56.70.

spilleautomater, 68.104; 72.188, jfr. 73.34, 76.23, 77.31 og 78.26.

tilbagebetaling af afgift ved beskadigelse, 82.69, jfr. 85.222.

tilbagebetaling af for meget betalt skifte- og arveafgift, 75.100.

varemotorvogne til servicekørsel, 68.41.

Afhøring, se Politi.

Aflysning af tinglyst tilskudsdeklaration, 58.192.

Afskedigelse,

advarsel inden afskedigelse, 56.182; 57.164, jfr. 59.17; 70.21.

beskrivelse af forseelser, 82.224.

betinget dom, 80.623.

chefingeniør med pension, 56.40.

diplomat efter straffesag, 59.76.

drøftelse inden afskedigelse, 72.172; 80.623.

formalitetsfejl ved afskedigelse af arbejdsformidler, 83.21, jfr. 84.249.

formalitetsfejl ved afskedigelse af kontraktansat materielbetjent, 60.83.

formalitetsfejl ved afskedigelse af overenskomstansat psykolog, 73.110.

formalitetsfejl ved afskedigelse af skoleleder, 75.202.

formalitetsfejl ved afskedigelse af tjenestemand, 57.164, jfr. 59.17.

formulering af erklæring efter afskedigelse, 55.92; 70.21.

kontraktansat faglærer, 71.19.

kontraktansatte officerer, 74.199.

læge efter tjenstlig undersøgelse, 58.128.

officers afskedigelse efter straffesag, 59.125.

officerers adgang til at afgive tjenestepligtserklæring, 74.84.

omsorgselev, 69.35.

oplysning om retsstilling, 83.241.

overenskomstansat assistent, 70.21.

- postarbejder, 80.623.
 presset situation, 83.241.
 psykolog, 72.172.
 samarbejdsvanskeligheder, 72.85; 83.21, jfr. 84.249; 86.93.
 skoleinspektør med ventepenge, 60.95, jfr. 61.20.
 skoleleder med pension, 70.75.
 tilbud til afskediget kontraktansat officer om civil beskæftigelse, 55.18.
 tobakssælgere på private Øresundsbåde, 60.87.
 uegnet i tjenesten, 86.60.
 varsel ved afskedigelse af tjenestemand, 77.459, jfr. 78.58.
- Afsoning, se Fuldbyrkelse.*
- Afstemning* i h.t. menighedsrådslovens § 42, stk. 1, 65.116, jfr. 66.16.
- Afvandingskommissioner*, ankeregler, 59.203, jfr. 65.16.
- Aktier*, udelukkelse fra børsnotering, 55.73.
- Aktindsigt*,
 advarselssag efter straffelovens § 265, 75.207, jfr. 76.32, 78.32 og 85.218.
 advokat i erstatningssag, 57.194.
 ambassadeindberetning, 83.137, jfr. 84.252.
 amsankenævns undladelse af ved oversendelse af sagens akter at orientere den sociale ankestyrelse om en anmodning om aktindsigt, 78.198.
 anmodning om mundtlig forhandling, 80.231.
 ansøgerinterview, 73.273, jfr. 78.28.
 ansøgning om ansættelse som offentlig forsvarer, 71.24.
 ansøgning om hver som censor, 72.58.
 antidumpingtoldsag, 62.39.
 arbejdsformidlingen, 79.218, jfr. 80.69.
 arbejdsskadeforsikringssager, 85.153, jfr. 86.194.
 »bagmandsrapporten«, 74.328, jfr. 78.30.
 beboergruppes aktindsigt, 79.288.
 behandling af anmodning om aktindsigt i invalidpensionssag, 81.301, jfr. 82.305 og 83.275.
 behandling af anmodning til ministeriet for offentlige arbejder om aktindsigt, 78.81.
 behandling af anmodning om aktindsigt i sag vedr. bistandslovens § 48, 79.82.
 bekendtgørelse af forvaltningsakt, 86.163.
 besigtigelsesrapporter, 84.236.
 besættelsestiden, 71.91.
 betaling for fotokopier, 83.19.
 brevveksling inden for samme myndighed, 76.367, jfr. 77.83; 86.90.
 byplannævns mødegrundlag, 72.81.
 børneværnssag, 68.15; 70.86; 75.148.
 båndoptagelse af kommunalbestyrelsesmøde, 75.312, jfr. 76.34.
 danske myndigheders brevveksling med EF-kommissionen, 83.235.
 den sociale ankestyrelses undladelse af at tage stilling til anmodning om aktindsigt, 78.198.
 disciplinærsager, 73.395, jfr. 74.44; 77.354, jfr. 78.53; 79.184.
 doktordisputats, 66.25.
 dokument i en sag vedr. lovgivningsmæssige foranstaltninger, 73.239.
 dokumenter, der sendes til folketingets ombudsmand, 75.318.
 dokumenter i klagesag, 81.141.
 dokumenter vedr. en licitation, 79.294.
 ekspropriationssager, 69.25.
 ekstraheringspligt i h.t. offentlighedslovens § 4, 78.400, jfr. 79.65; 79.257; 84.236.
 ekstraktafskrift af mundtligt meddelt oplysning, 71.163, jfr. 72.23 og 73.24.
 erhvervs sygdomssager, 85.153, jfr. 86.194.
 erklæring fra børne- og ungdomsværn, 68.86.
 erklæring fra sundhedsstyrelsens sagkyndige rådgivere, 84.67.
 erklæring om legatansøgers brud med hjemmet, 68.34.
 faktiske oplysninger (offentlighedslovens § 4), 76.367, jfr. 77.83; 81.23.
 familieretssager, 82.124, jfr. 85.223.
 forhandlinger om løn- og personaleforhold, 71.30.
 forholdet til fremmede magter, 80.654.
 forhørsleders indberetning, 83.144.
 forligsinstitutionen, 82.36.
 frist for anmodning om mundtlig forhandling, 80.231.
 fuldbyrdelessager, 76.202, jfr. 78.38 og 79.30.
 gebyr for fotokopier, 71.48; 75.334, jfr. 78.34; 83.172.
 generelle forskrifter m.v., 79.257.
 gennemsyn af akterne i forvaltningen i stedet for udlevering af fotokopier, 76.81; 84.65.
 henlagt straffesag, 74.81.
 hurtig journaliserings betydning for aktindsigt, 74.193.
 huslejenævns sag, 74.95; 75.107; 84.236.
 indsattes aktindsigt, se under *Fængselsforhold*.
 indstilling til kommunalbestyrelse, 68.97.
 internt arbejdsmateriale, 73.273, jfr. 78.28; 73.281; 74.373; 77.104; 79.257; 81.23; 84.67, 236; 86.171.
 invalidepensionssager, 61.135, jfr. 62.15; 62.89; 71.37; 72.110, 152; 75.105, 555; 76.81.

- kommunalbestyrelsesmedlemmers aktindsigt, 79.398, jfr. 80.80.
- kommunale sager, 76.190.
- kompetent myndighed, 75.555; 76.81; 77.146; 79.257; 81.53.
- kopier 79.398, jfr. 80.80.
- landbrugets finansieringsfond, 71.35.
- landsbyggelovens § 5, stk. 3, 72.81.
- landsskatteretssag, 70.35.
- landsskatterettens kompetence, 73.384.
- landsskatterettens referatark, 74.373, jfr. 75.61.
- lektors arbejdsindsats, 76.130.
- lovgivningsspørgsmål, 79.257.
- lægeerklæringer, 77.112, 146, jfr. 78.46; 77.459, jfr. 78.58; 82.108.
- lægefaglige skøn, 82.108.
- manglende iagttagelse af § 11/§ 12 i offentlighedsloven, 82.47; 83.32; 84.26, 182.
- manuskripter til videnskabelige artikler, 76.96.
- militært rapportmateriale, 73.41.
- monopolankenævnets sager, 76.147, jfr. 78.37.
- monopollovens § 17, stk. 2, 61.115.
- mundtlig begæring om aktindsigt, 72.114.
- mundtlig drøftelse af sag, 76.192.
- notat, udarbejdet af embedsmandsgruppe, 77.108, jfr. 79.35.
- notat, udleveret til udenforstående, 78.394.
- notat vedr. en parts oplysninger i sag med kun én part, 73.273, jfr. 78.28.
- notat vedr. møde, 71.58.
- notat vedr. rigshospitalets struktur, 80.670, jfr. 81.342.
- offentlighed kontra tavshedspligt i miljøbeskyttelsessager, 77.362.
- offentlighedslovens § 2, stk. 2, 76.96; 77.108, jfr. 79.35; 80.654; 82.36, 55.
- offentlighedslovens § 3, stk. 1, 81.148.
- offentlighedslovens § 5, nr. 4, 86.90.
- offentlighedslovens § 10, stk. 1, 2. pkt., 82.108.
- oplysning fra centralregisteret for motorkøretøjer om tidligere ejerforhold, 83.134.
- oplysning om navne og mængder på kemiske stoffer, omfattet af spilledevandstilladelse, 83.175.
- oplysning om navne på underskrivere af forældrehenvendelse til en skole, 84.217.
- oplysning om navnnet på ophavsmanden til en udtalelse i en afskedigelsessag, 71.100.
- opsættende virkning i h.t. offentlighedslovens §§ 11 og 12, 77.173; 83.173.
- paranoide patienter, 82.108.
- partsbegrebet, 71.48; 73.294; 75.140; 77.108; 79.257, 288, 531; 85.153, jfr. 86.194.
- personalestridigheder, 68.20.
- politiets døgnrapporter, 73.84.
- politiets undervisningsmateriale, 81.148.
- politirapport, 81.143.
- pådomt straffesag, 71.95.
- radioens materiale, 74.157, jfr. 78.28.
- regnskaber vedrørende finansieringsfonden af 1963, 72.68.
- sager om aktindsigt forudsættes behandlet hurtigt, 73.294; 75.555; 78.113.
- sager om arbejdsformidling er omfattet af offentlighedslovens § 1, 79.89.
- sagsidentifikation, 77.99, jfr. 79.35 og 82.285.
- samarbejdsudvalgsaftale, 75.318.
- skatteråds mødereferat, 68.22.
- skattesag, 70.91.
- spildevandssag, 83.175.
- støtte til filmprojekt, 75.124.
- supplerende udtalelse ved læreransættelse, 78.705.
- tavshedspligtsforskriftens betydning for aktindsigt, 76.147, jfr. 78.37; 82.36.
- telefonisk begæring om aktindsigt, 82.113.
- tilbagekaldte ansøgninger eller klager, 82.124, jfr. 85.223.
- tjenestemandssager, se disciplinærsager.
- toldvæsenets materiale fra kontrolbesøg, 82.66, jfr. 83.277.
- udkast til bekendtgørelse, 74.270.
- udkast til mødereferat, 73.281.
- udkast til rigsrevisionsberetning, 86.171.
- udlevering af fotokopier, 78.113.
- udlevering af fotokopier kan ikke erstattes af tilbud om gennemsyn af akterne i forvaltningen, 75.148.
- udlån af materiale fra en politimæssig efterforskning til kommunalbestyrelse, 74.161, jfr. 78.29.
- udskrivningsbrev, 75.103.
- udsættelse af sag indtil aktindsigt er gennemført, jfr. offentlighedslovens § 11, 75.586; 77.173; 86.66, 113.
- udtalelser, der angår spørgsmålet om, hvorvidt aktindsigt skal bevilges, 77.128.
- udtrykket »inden for strafferetsplejen« i partsfentlighedslovens § 11, 67.44, 81.
- udtrykket »oplysninger om enkeltpersoners personlige og økonomiske forhold« i offentlighedslovens § 2, stk. 1, nr. 1, 76.130.
- ulykkesforsikringslovens § 9, 57.193.
- underhåndsbreve, 80.242.
- varemærkerregisteret, 70.79.
- vurderingssag vedr. motorkøretøjer, 82.73.
- værnepligtiges aktindsigt vedr. indberetninger om tjenesteforseelser, 67.81, jfr. 69.14 og 72.19.
- værnepligtiges ansøgning om u-landsarbejde, 71.41.

Alkoholbevilling, meddelelse af alkoholbevilling, 73.178; 75.170.

Ambassade, bistand fra en ambassade, 61.56.

Amterne.

forelæggelse for justitsministeriet af sager om fri proces mod amt, 55.55.

overholdelse af begrundelsespligten i forsorgslovens § 50, stk. 3, 57.65, jfr. 58.33.

udnævnelse af »tillidsmand«, 58.58, jfr. 59.19.

Amtstuer.

inddrivelse af amtstueskatter, 66.83.

påtegning af skøde, 56.151.

reduktion af amtstueskatter, 56.151.

skyldneres påvisningsret ved udpantning for amtstueskatter, 57.150, jfr. 58.35.

Anerkendte trossamfund.

Islam Danmark, 61.84.

Jehovas Vidner, 68.54.

religionsfrihed indebærer ikke ret til anerkendelse som trossamfund, 61.84.

Anholdelse, se Politi.

Anke.

administration af fristen for meddelelse af tredjeinstansbevilling, 80.414.

administration af klagebegrænsningsregler i forhold til den sociale ankestyrelse, 85.157, jfr. 86.194.

afgrænsningen af de klageberettigedes kreds, 75.140; 80.181.

afgørelse efter både § 48 og § 58 i bistandsloven, 79.536, jfr. 80.90.

afgørelser, der både angår arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring, 83.44.

afgørelser i h.t. byggeloven, 81.47; 82.44, 51, jfr. 83.275.

afgørelser i h.t. lejelovens § 72, 70.100.

afgørelser, truffet af et automobilvurderingsnævn, 59.135.

afgørelser, truffet af forsikringsrådet, 61.125.

afgørelser, truffet af socialforvaltningen i København, 74.356, jfr. 75.58 og 81.316.

anke af den foresattes bedømmelse i forbindelse med forfremmelsesansøgning (DSB), 73.257, jfr. 74.57 og 75.38.

anke i stedet for ny begæring om invalidepension, 61.154; 62.85.

ankeberettigelse for miljøgrupper, 86.109.

ankeberettiget i h.t. naturfredningslovens § 19, 61.51.

ankeberettiget i h.t. naturfredningslovens § 58, stk. 1, 81.188, jfr. 85.221.

ankefrist i h.t. ulykkesforsikringsloven, 56.179.
ankemulighed i h.t. landvindings- og grundforbedringslovene, 59.203, jfr. 65.16.

anketilladelse til overlandvæsenskommission, beregning af ankefrist, 74.265.

anketilladelse til prøvelse af husdyrvoldgiftssag ved overvoldgiftsret, 55.21.

begæring om opsættende virkning efter klagefrists udløb, 83.216, jfr. 84.255.

beregning af klagefrist, 83.219; 84.104, jfr. 85.231.
berigtigelse af fejltagtig afvisning af tredjemandsklage, 86.106.

byplanlovens § 26, 66.48.

erstatningsdoms betydning for klage over afgørelse i h.t. byggeloven, 82.51, jfr. 83.275.

forenings ankeberettigelse i h.t. miljøbeskyttelsesloven, 80.501, jfr. 81.339.

formulering af ankemeddelelser i straffesager, 62.34.

frist for ansøgning om tredjeinstansbevilling, 86.71.

genoptagelse trods undladelse af anke, 65.155.

indhentelse af akter, 71.41.

klageberettiget m.h.t. afgørelse efter by- og landzoneloven, 80.260.

klagefristen i ferielovens § 28, 79.340.

klagefristen i lov om midlertidig boligregulering, § 44, stk. 1, 84.235.

kommunalbestyrelsesmedlemmers klageadgang i h.t. kommuneplanlovens § 48, 80.205.

manglende efterlevelse af rekursinstansens afgørelse, 83.44.

modanke, 72.232, jfr. 73.43.

omgåelse af anke, 61.48.

oprejsning (arbejdsledighedsforsikringsloven), 79.181, jfr. 80.64.

overskridelse af ankefrist (arbejdsledighedsforsikringsloven), 79.181, jfr. 80.64; 85.48.

reglerne om kære og/eller anke i straffesager, 76.244, jfr. 77.62 og 78.40.

rekursinstansens prøvelse af afgørelse efter fremkomsten af nye oplysninger i sagen, 86.142.

rekursinstansens prøvelse af afgørelse vedr. ulandsfrivillige, 71.41.

rettidig anmodning om anketilladelse, 82.176, jfr. 83.280.

stillingtagen til formalitetsindsigelse senest samtidig med realitetsafgørelse, 86.113.

tredjeinstansbevilling i varetægtsfængslingssager, 86.77.

- ændring af amsankenævns afgørelse til skade for klienten medfører ikke tilbagebetalingspligt, 78.171.
- ændring af en påklaget afgørelse til skade for klageren, 84.32, jfr. 85.226.
- Ankemeddelelse*, formulering af ankemeddelelse, 62.34.
- Ankevejledning*,
- afgørelser efter skolestyrelseslovens § 65, 75.242.
  - afslag på eftergivelse eller henstand med betaling af skat, 75.323, jfr. 77.43.
  - afslag på erstatning i h.t. ulykkesforsikringsloven, 56.49, jfr. 57.23; 58.40, jfr. 59.18.
  - afslag på tilbagebetaling af overskydende skat, 82.84.
  - afslag på revalideringshjælp, 74.101.
  - arbejdsdirektoratets afgørelser, 61.170, jfr. 62.16.
  - arbejdsnævnets afgørelser, 56.91.
  - betydning af ukorrekt lovbestemt klagevejledning, 78.120, jfr. 79.51 og 81.321.
  - ekspropriation efter byplanloven, 73.386, jfr. 74.43 og 75.42.
  - forbud mod udstykning, 63.36.
  - hjemvisning af sag til afgørelse i underinstansen, 74.356, jfr. 75.58 og 81.316.
  - inddragelse af førerbevis på grund af manglende ædruelighed, 57.102.
  - klagefrist, 74.130.
  - klager over magtmisbrug, 77.442.
  - manglende ankevejledning, 75.152; 84.54, jfr. 85.230.
  - militær retsplejelovs § 62, 56.159.
  - nægtelse af førerbevis til erhvervmæssig personbefordring, 57.209.
  - nægtelse af udlevering af i bevaring tagne effekter, 56.150; 58.222.
  - opgivelse af strafforfølgning, 55.99, jfr. 56.17.
  - oplysning om klageadgang til lærlingerådet, 78.556, jfr. 80.52.
  - præmieforhøjelser for den lovpligtige ulykkesforsikring, 61.172, jfr. 62.18.
  - sikringsstyrelsens afgørelser, 75.152.
  - skattesag, 79.123.
  - statsskattelovens § 24, 61.72.
  - sygeforsikringslovens § 42, stk. 5, 64.125, jfr. 65.19.
  - toldvæsenets afgørelser, 83.83.
  - udvalg vedr. ankevejledning, 64.125, jfr. 65.19.
  - værnepligtsloven, 78.266.
- Anmeldelse*, se *Politi*.
- Anmeldere*, se *Politi*.
- Anordning*, en ved lov ophævet anordning opretholdt ved bekendtgørelse, 56.31.
- Ansættelseskontrakt*, fejl i ansættelseskontrakt, 63.75; 82.216.
- Antidumpingtold*, se *Toldvæsen*.
- Apotekere*,
- gebyr for særlig indpakning ved forsendelser, 57.205.
  - indstilling vedr. apoteksbevilling, 80.758, jfr. 81.343.
  - rabat til læger, 60.178.
  - Se også *Medicin*.
- Apotekerfondens krav* iflg. ulykkesforsikringslovens § 42, stk. 2, 62.47, jfr. 64.13.
- Apotekerlovens § 34*, administrationen af apotekerloven, 67.58, jfr. 72.19.
- Arbejdsanvisning*,
- arbejdslederskasses nægtelse af at anvise ekskluderet medlem arbejde, 75.303.
  - erstatningsansvar i forbindelse med jobtilbud, 86.20.
  - rimeligt jobtilbud til langtidsledig, 81.39, jfr. 82.299 og 85.220.
  - sagsbehandling, erstatningsansvar, 86.20.
- Arbejdsdirektøren*, formandskab i arbejdsnævnet, 57.90, jfr. 69.13.
- Arbejdsformidlingen*,
- fuldtidsforsikret anvist deltidsjob som langtidsledig, 83.44.
  - information (arbejdssøgende), 79.218, jfr. 80.69.
  - invalideredes fortrinsadgang til offentlig ansættelse, 82.21, jfr. 85.222.
- Arbejdslederskadsforsikring*, afslag på mobilitetsfremmende ydelser, 78.215, jfr. 80.40 og 82.288.
- Arbejdslederskasser*, se *Arbejdslederskadsundersøttelse/dagpenge* og *Arbejdsnævnet*.
- Arbejdslederskadsundersøttelse/dagpenge*,
- ankenævnet for arbejdslederskadsforsikringens funktionelle kompetence, 85.50.

- ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringens kompetence m.h.t. dispensationsafgørelser fra arbejdsdirektøren, 84.24, jfr. 85.225.
- ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringens ændring af en påklaget afgørelse til skade for klageren (medlemmet), 84.32, jfr. 85.226.
- arbejdsløshedskasses agtpågivenhed, 83.57, jfr. 84.251.
- arbejdsophør, 83.57, jfr. 84.251.
- behandling af ansøgning om arbejdsløshedsdagpenge efter sygdom, 85.38.
- behandling af sag vedr. understøttelse og medlemskab af arbejdsløshedskasse, 58.48, jfr. 60.30.
- beskæftigelseskravet i arbejdsløshedsforsikringslovens § 41, stk. 1, nr. 3, 76.222, jfr. 77.58.
- bevískrav vedr. rådighed, 83.52, jfr. 84.250 og 86.183.
- bopælskravet i arbejdsløshedsforsikringslovens § 41, stk. 1, nr. 1, 80.638, jfr. 81.342.
- dagpenge til B-aktionær, 86.36.
- dagpenge under højskoleophold i udlandet, 83.36, jfr. 84.249.
- dagpenge under jobsøgning i andet EF-land, 84.27.
- deponering af kontingent til arbejdsløshedskasse, 84.39, jfr. 86.184.
- direktoratet for arbejdsløshedsforsikringens kompetence som tilsynsmyndighed i sager om efterløn, 85.43, jfr. 86.190.
- ekspeditionsform, 56.122.
- forhøjelse af arbejdsløshedskasses dagpengesats, 67.105.
- forskelsbehandling i svingsslettelssager, 85.25, jfr. 86.186.
- frihedsberøvede medlemmer af arbejdsløshedskasser, 73.116.
- fuldtidsforsikret anvist deltidsjob som langtidsledig, 83.44.
- fyldstgørende grund til at forlade arbejde, 86.30.
- henvisning til vedtægtsbestemmelser, 62.25.
- hjemmel for standsning af dagpenge, 85.25, jfr. 86.186.
- »kontradiktion«, 85.25, jfr. 86.186.
- krav til rådighedsvurderinger efter arbejdsløshedsforsikringslovens § 62, 85.38.
- ledighedsbegrebet, 78.274.
- lønarbejde i arbejdsløshedsforsikringslovens forstand, 69.38; 70.69, jfr. 71.17.
- refusion fra statskassen, 83.57, jfr. 84.251.
- regelfastsættelse i h.t. arbejdsløshedsforsikringsloven, 81.22; 85.25, jfr. 86.186.
- remonstrationsordningen, 85.25, jfr. 86.186.
- rette klagemyndighed, 85.25, jfr. 86.186.
- rådighedsbegrebet, 81.27; 83.52, jfr. 84.250 og 86.183.
- sagsbehandling, 85.25, jfr. 86.186.
- slettelse af arbejdsløshedskasse p.g.a. kontingentdeponering, 84.39, jfr. 86.184.
- slettelse af arbejdsløshedskasse p.g.a. kontingentrestance, 67.56, jfr. 69.13.
- slettelse af arbejdsløshedskasse p.g.a. svig, 77.716.
- standsning af dagpenge som »foregribende retsmiddel«, 85.25, jfr. 86.186.
- stikprøvekontrol af arbejdsløshedskasser, 84.22.
- studerendes adgang til understøttelse, 78.274, jfr. 79.62.
- sæsonbeskæftigelser, 83.52, jfr. 84.250 og 86.183.
- tilbagebetaling af arbejdsløshedsunderstøttelse, 69.38; 70.69; 79.147; 82.32.
- tilbagebetaling af dagpenge, 78.497, jfr. 79.68; 86.33.
- »uddannelse«, jfr. arbejdsløshedsforsikringslovens § 62, stk. 1, nr. 6, 85.35, jfr. 86.188.
- udelukkelse fra dagpenge, 76.295, jfr. 77.73 og 78.41; 79.140, jfr. 82.290; 79.448, jfr. 80.85 og 85.219; 81.36, jfr. 82.298; 82.29; 83.57, jfr. 84.251.
- udlændinge, der ikke kan dansk, 81.27.
- underretning om ankemulighed, 61.170, jfr. 62.16.
- vejledning om genoptagelse som medlem, 85.25, jfr. 86.186.
- vejledning til arbejdsløshedskassemedlemmer om deres rettigheder og pligter, 76.386, jfr. 77.85 og 78.44.
- ændring af godkendelsespraksis efter arbejdsløshedsforsikringslovens § 62, stk. 2, 85.31, jfr. 86.187.

Arbejdsnævnet,

- behandling af andragende om statsanerkendelse af arbejdsløshedskasse, 60.105.
- lønarbejde i arbejdsløshedsforsikringslovens forstand, 69.38; 70.69, jfr. 71.17.
- tilbagebetaling af arbejdsløshedsunderstøttelse, 69.38.
- understøttelse som forsørger nægtet uanset bidragspligt over for det offentlige til fraseparet hustru, 56.76.

Arbejds- og opholdstilladelse, se Udlændinge.

Arbejdsskadeforsikring,

- anmeldelsesfrist, 86.144.
- erstatning for ødelagte briller, 80.416.
- partsbegrebet i forhold til offentlighedsloven, 85.153, jfr. 86.194.
- »ulykkestilfælde«, 86.144.

- Se også *Ulykkesforsikring*.
- Arbejdstilsyn.**
dispensation fra arbejderbeskyttelseslovens § 31, 61.117.
hotel- og restaurationsvirksomhed, 56.164.
indberetning om ulykkestilfælde, 58.63, jfr. 59.19.
- Arrestanter**, se *Fængselsforhold*.
- Arrester**, se *Fængselsforhold* og *Militærforhold*.
- Arve- og gaveafgiftsloven**,
ajourføring af enkelte bestemmelser i arve- og gaveafgiftsloven, 57.199, jfr. 63.13.
arveafgift ved arv i h.t. ændret gensidigt testamente, 77.226.
arveafgiftsnedsettelse til almennyttig forening, 86.51.
fortolkning af udtrykket »plejebarn« i § 3, stk. 5, 71.168, jfr. 72.23 og 80.24.
fritagelse for forhøjelse af arveafgift, 77.627, jfr. 78.73.
ikke rentegodtgørelse ved tilbagebetaling af arveafgift, 68.21; 77.226, jfr. 80.35.
kursværdi på pantebreve, 80.320.
tilbagebetaling af arveafgift som følge af praksisændring, 80.564.
uægteskabeligt samlivs betydning for arveafgift, 71.168, jfr. 72.23.
vejledning om domstolsprøvelse i sager om arve- og gaveafgift, 74.238, jfr. 75.49.
ændring af værdiansættelser i en endelig boopgørelse (kildeskattelovens § 16, stk. 4), 75.352, jfr. 76.41; 80.320.
- Attester**,
i medfør af husdyrvoldgiftslovens § 9, 55.21.
krav om original forpraktik-attest, 72.67.
stillingsbetegnelse i fødsels-, døbs- og navneattester, 73.91.
- Automobilvurderingsnævn**, ikke anke af afgørelse, truffet af automobilvurderingsnævn, 59.135.
- Autoradiolicens**, se *Danmarks radio*.
- Autorisation**,
elektroinstallatører, 57.159.
gas- og vandmestre, 58.168; 70.51.
laboratorier til undersøgelse af foder- og gødningsstoffer, 58.237, jfr. 61.18.
- Autorisationsordning**,
eksport af avlsdyr, 59.137; 64.16.
eksport af kartofler, 58.230; 59.133, jfr. 60.33 og 61.19.
eksport af ost, 56.33.
registrerede revisorer, 71.96; 72.223, jfr. 75.31.
- Avlsdyreksport**, 64.16.
- Banktilsynets virksomhed m.h.t. Københavns Kreditbank**, 58.85.
- Beboerindskud**, lån til beboerindskud, 73.351.
- Beboerrepræsentanter**, valg af beboerrepræsentanter i de sociale boligforetagender, 59.113, jfr. 60.32.
- Bedømmelsesudvalg**, se *Universiteter*.
- Befordringsgodtgørelse**,
benyttelse af egen vogn, 55.43.
kommunalbestyrelsesmedlemmer, 76.248, jfr. 77.63.
tilbagekaldelse af befordringsgodtgørelse, 85.213.
- Begravelse**, se *Kirkegårde*.
- Begravelseshjælp**, se *Sygesikring*.
- Begrundelse**,
adoptionssager, 78.402, jfr. 79.66.
afgørelser efter bistandslovens § 26 om tilbagebetalingspligt, 81.255, jfr. 82.302.
afgørelser efter den sociale lovgivning, 78.418.
afgørelser om tilbagebetaling af arbejdsløshedsdagpenge/efterløn, 82.27.
afskedigelse i h.t. funktionærlovens § 17, stk. 1, 70.21; 71.19.
afslag på fri proces, 71.183; 75.639; 77.490, jfr. 79.44.
afvisning af indsigelser mod byplanvedtægtsforslag, 67.25.
amtskatterådernes afgørelser, 68.35; 75.610, jfr. 77.55.
ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringens afgørelser, 82.27.
arbejdsdirektoratets afgørelser, 62.25; 82.27.
begrundelsespligt i lærlingelovens § 24, stk. 7, 2. pkt., 81.291, jfr. 82.304.
begrundelsespligten i lov om offentlig forsorgs § 50, stk. 3, 57.65, jfr. 58.33.

- de særlige patentkommissioner har ikke pligt til at begrunde deres afgørelser, 60.189.
- den sociale ankestyrelses afgørelser i invalidepensionssager, 78.132, jfr. 79.51, 80.37 og 81.322; 79.224.
- den sociale ankestyrelses begrundelse i sag vedr. bistandslovens § 46, stk. 1, 80.380, jfr. 81.336.
- den sociale ankestyrelses begrundelse i sag vedr. bistandslovens § 48, 79.82.
- efterfølgende begrundelse på afslag på tredjeinstansbevilling, 79.266.
- fastsættelse af hustrubidrag, 72.213.
- forbud efter politivedtægten, 75.237.
- formulering af afslag på fri proces, 86.68.
- indhold af efterfølgende begrundelse, 83.57, jfr. 84.251.
- klager fra indsatte, 69.82, jfr. 70.13.
- klagers pligt til at begrunde klager til skatterådet, 86.54.
- landsskatterettens afgørelser, 74.367; 75.195; 79.520, jfr. 80.90 og 82.292; 82.96.
- landsskatterettens forelæggelse af sager for stats-skattedirektoratet, 82.96.
- manglende begrundelse, 63.77; 64.62.
- musikrådets indstillinger, 78.287.
- pligt til at give efterfølgende begrundelse, 75.162; 76.454.
- skatteråds afgørelser, 71.108, jfr. 75.28; 74.302, jfr. 75.55; 75.610, jfr. 76.68 og 77.55; 75.625.
- specifikation af ekspropriationserstatning, 65.24; 69.33.
- standardskrivelse i den sociale ankestyrelses afvisningssager, 84.174.
- statens ligningsdirektorats afgørelser, 69.102.
- urigtig begrundelse, 55.86; 58.48; 63.23; 64.107; 70.66; 72.110, 243, jfr. 73.46; 73.110, 197, jfr. 74.48; 73.239; 74.123; 75.416; 85.163, jfr. 86.195; 86.93.
- utilstrækkelig begrundelse, 56.218; 58.48; 65.36; 71.113; 72.177; 73.86, 306; 74.349, 367; 75.237, 257, jfr. 76.33; 75.610, jfr. 76.86 og 77.55; 76.454; 77.542, jfr. 78.61; 82.27; 83.147; 84.72; 85.61.
- Behandlingstid.**
- amter, 56.125; 58.158, 211; 62.89.
- amtsarkitektkontor, 74.408.
- amtsligningsinspektorer, 55.96; 58.179, 194.
- ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen, 80.70, jfr. 81.328.
- ankenævnet for invalideforsikringsretten, 65.31, 129; 68.107, jfr. 69.15; 72.110, 181, jfr. 73.34.
- arbejdsdirektoratet, 76.144, jfr. 77.56; 79.243, jfr. 80.70 og 81.328; 83.27, 32.
- boligministeriet, 65.97; 72.203, jfr. 73.37, 74.30 og 75.31.
- den sociale ankestyrelse, 73.34; 74.437, jfr. 75.65, 76.31, 78.31, 80.28, 81.316, 82.283, 83.261, 84.239 og 85.217; 75.178; 86.133.
- direktoratet for folkeskolen og seminarierne, 66.51.
- direktoratet for statshospitalerne, 64.129.
- direktoratet for statsskovbruget, 69.91.
- direktoratet for sygekassevæsenet, 56.133; 59.201; 61.22.
- direktoratet for ulykkesforsikringen, 57.137; 60.51; 62.83; 63.34, 79.
- direktoratet for ungdomsundervisningen, 72.35.
- fabrikinspektør, 61.117.
- filminstituttet, 75.175.
- flyvevåbnet, 56.69.
- forsikringsrådet, 60.38.
- forsvarsministeriet, 55.75; 57.234.
- fredningsplanudvalg, 64.92.
- fredningsstyrelsen, 80.294.
- handelsministeriet, 57.119.
- indenrigsministeriet, 71.165, jfr. 72.23.
- indkaldelse til udvalgsmøde, 82.101.
- invalideforsikringsretten, 57.184; 59.74, 201; 60.80, 104, 126; 61.23, 33, 115, 64.78; 65.129; 67.23; 72.54, jfr. 73.26, 74.22 og 75.28.
- jordfordelingssekretariatet, 75.143, jfr. 76.32, 77.42 og 78.32.
- justitsministeriet, 61.50; 86.77.
- kammeradvokaten, 55.75; 57.136.
- kirkeministeriet, 68.54.
- kommunalbestyrelser, 67.67; 74.400, jfr. 75.63.
- Københavns overpræsidium, 56.144, 156.
- Københavns skattevæsen, 63.42.
- Københavns universitet, 71.126, jfr. 72.21.
- landbrugsministeriet, 64.16; 65.55; 69.91.
- landsskatteretten, 55.69; 56.173; 57.57, jfr. 59.17 og 63.13; 57.188; 58.73, 216, 241; 59.47; 60.47, 111, 187; 61.27; 63.100; 64.62; 65.143; 66.79; 68.56; 72.189, jfr. 73.36; 72.233, jfr. 73.43, 75.32, 77.32, 78.27 og 80.25; 73.384.
- ledende landinspektør, 59.127; 72.180, jfr. 73.33; 75.325, jfr. 76.36, 77.43 og 78.33; 75.501.
- luftfartsdirektoratet, 65.39.
- matrikeldirektoratet, 58.154, jfr. 62.14.
- miljøministeriet, 74.408.
- ministeriet for Grønland, 62.70.
- ministeriet for offentlige arbejder, 57.233; 63.103; 74.184, jfr. 77.41 og 78.30.
- politiet, 56.126, 190; 57.220; 58.158; 61.24, 42; 62.30; 66.30.
- rektorer, 57.207.
- revalideringscentre, 75.178.

revalideringsnævnet, 73.208, jfr. 74.36 og 75.37; 74.429, jfr. 75.64.
 revisionsdepartement, 71.138, jfr. 72.21 og 77.25.
 sikringsstyrelsen, 80.691.
 skattedepartementet, 58.221; 63.38, 100; 68.35; 69.102; 70.21; 74.359, jfr. 76.30.
 skatteråd, 57.178; 60.78; 61.44; 62.37.
 socialministeriet, 57.175; 59.34.
 socialstyrelsen, 73.208, jfr. 74.36 og 75.37; 74.429, jfr. 75.64; 75.189; 83.229.
 socialudvalg, 83.229.
 statens jordlovsudvalg, 58.46, jfr. 59.18; 59.190, jfr. 60.34.
 statens ligningsdirektorat, 56.90; 57.213; 58.219, 241; 59.29; 61.27; 62.99; 63.65, 100; 68.84; 71.140; 72.61, 189, jfr. 73.36; 74.82.
 statens åndssvageforsorg, 61.180, jfr. 62.19.
 statskontrollen med mejeriprodukter og æg m.m., 56.33.
 sundhedskommission, 71.38.
 sundhedsstyrelsen, 56.215.
 undervisningsministeriet, 55.96; 58.189; 60.54; 63.62; 70.83; 80.674.
 vejdirektoratet, 67.102.
 vejmyndigheder, 77.365.
 vurderingskommission vedr. byudviklingsplan, 71.105.
 Se også *Sagsbehandling*.

Bekendtgørelse,

anvendelse af bekendtgørelse ved kundgørelse om kontanthjælpsforsøgsordning, 84.164.
 konkrete forvaltningsafgørelser (forvaltningsakter), 86.79.

Bemandingsloven,

bemandingsnævnets dispensationspraksis, 65.100.

Benådning,

benådningsordning for visse berigelsesforbrydelser, 82.165.
 straf, der ikke var fuldbyrdet på grund af fejl, 77.143.
 telefonisk afslag på andragende om benådning, 67.37.

Berostillelse af sager, se *Sagsbehandling*.

Besigtigelse, se *Sagsbehandling*.

Beskæftigelsesforanstaltninger, pligt til at overtage arbejde ved beskæftigelsesforanstaltninger, 58.48.

Beslaglæggelse, se *Politi*.

Bestillingstillæg, se *Løn*.

Besættelsestidens ofre,

nedsættelse af erhvervsevne som følge af koncentrationslejrhold, 72.142.
 tilbagebetaling af offentlig hjælp i h.t. lovens § 34, stk. 3, 79.284.

Besøgstilladelse, se *Fængselsforhold*.

Bevaring, se *Politi* og *Toldvæsen*.

Bevillingsnævn, meddelelse af alkoholbevilling, 73.178.

Bibeskæftigelse, se *Tjenestemænd*.

Biblioteker,

biblioteksbøder, 78.146, jfr. 79.54 og 82.287.
 fordelingsudvalget vedr. folkebibliotekernes rådighedssum, 77.302, jfr. 78.51 og 79.38.
 fremlæggelse af partiprogrammer, 78.159.

Bidragssager, se *Underholdsbidrag*.

Billighedsgodtgørelse vedr. tilsidesat forkøbsret, 66.56.

Bindende tilsagn/forhåndsbesked,

løfte om tjenestemandstilling, 63.44, jfr. 64.14.
 optagelse på kursus, 81.285.
 reparation af kirkespir, 55.81.
 uddannelse af kystofficerer, 61.137.
 udlægning af sommerhusområde, 80.355, jfr. 81.334.
 ventetillæg til folkepension, 63.94.

Biografteaterbevilling, inddragelse af biografteaterbevilling, 58.161.

Bisidder ved møde for invalideforsikringsretten, 65.125.

Bistandsloven, (efter afsnit IX er samlet sager fra før bistandsloven).

afsnit I:

anke over afgørelser fra socialforvaltningen i København, 74.356, jfr. 75.58 og 81.316.
 anvendelse af isolation på statsungdomshjemmet Sølager, 74.341, jfr. 75.57; 78.660.
 begrebet »aftale om bidrag« i bistandslovens § 8, stk. 2, 79.207, jfr. 83.263.

beregning af klagefrist i h.t. bistandslovens § 15, stk. 4, 83.219.

beregningsfejl i forbindelse med modregning af bistandshjælp i folkepension, 82.242.

begrænset rekurs, 79.536, jfr. 80.90.

gennemtvungelse af amtsankenævns afgørelse over for en kommune, 77.617; 78.564, jfr. 79.73; 78.619, jfr. 80.53.

praksisændring ved udmåling af kontanthjælp til samboende, 84.171.

sanktioner i anledning af manglende betaling for daginstitutionsplads (§ 7, stk. 2), 77.586.

socialbedrageri, 78.317, jfr. 79.64.

sociale udvalgs ret til at begære bidrag fastsat i h.t. børnelovens § 18, stk. 2, 2. pkt., 78.340.

socialudvalgs omgørelse af socialforvaltningens tilsagn om hjælp efter bistandsloven, 85.181.

socialstyrelsens/socialministeriets tilsyn med institutionsområdet, 80.677, jfr. 83.265.

tilbagebetaling, kap. 6:

begrundelse af afgørelser efter bistandslovens § 26, 81.255, jfr. 83.302.

i h.t. bistandslovens § 25, 81.263.

i h.t. bistandslovens § 25, sammenholdt med § 26, 82.238.

i h.t. bistandslovens § 26, sammenholdt med § 27, 85.174.

i h.t. bistandslovens § 26, stk. 1, 79.330; 82.234.

i h.t. bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 3 og 4, 80.686, jfr. 81.343 og 83.267; 85.196, jfr. 86.198.

modregning af bistandshjælp i overskydende skat, 83.208.

når det sociale udvalg ikke har haft kendskab til omstændigheder, der kunne have medført, at hjælpen oprindeligt var gjort tilbagebetalingspligtig, 82.238.

tilbagebetalingskrav kan ikke pantesikres, 78.171.

tilbagebetalingspligt – bevisbyrden for, at pligten er behørigt tilkendegivet, § 26, stk. 2, 85.191.

tilbagebetalingspligts omfang ved uoverensstemmelse mellem meddelelse og almindelige regler, 83.213.

tinglysning af tilbagebetalingskrav, 81.234, jfr. 82.302.

afsnit II:

invalideredes fortrinsadgang til offentlig ansættelse, 82.21, jfr. 85.222.

samarbejde mellem fogedretter og socialforvaltninger, 72.179, jfr. 75.29 og 76.23.

afsnit III:

betydningen af hjælp efter bistandslovens § 42, 80.600.

bistandshjælp til uddannelsessøgende i sommerferien, 80.536.

efterregulering af bistandshjælp, 84.194, jfr. 86.185.

»faste udgifter« i bistandslovens § 37, stk. 2, 79.222.

flyttehjælp efter § 47, 84.190.

formuens betydning for udmåling af kontanthjælp, 78.387; 79.327.

hjælp efter bistandslovens § 37 under højskoleophold, 85.166, jfr. 86.195.

hjælp til familieforsørgere i h.t. bistandslovens § 42, 80.265, jfr. 83.265, 85.220 og 86.181.

hjælp til tandbehandling i h.t. bistandslovens § 46, stk. 1, 80.380, jfr. 81.336.

hjælp til værnepligtige, 57.65; 66.19; 68.38; 69.49, 83, jfr. 70.14; 74.397, jfr. 75.63.

hjælpe midler efter § 48, 79.536, jfr. 80.90.

»indtægt«, tilbagebetalingspligtigt stipendium, 84.194, jfr. 86.185.

kontanthjælp til betaling af restskat, 86.131.

kontanthjælp til prostituerede, 78.536, jfr. 79.72.

kontanthjælp til studerende, 80.103, jfr. 82.293.

medicinhjælp i h.t. bistandslovens § 46, 80.148.

modregning ved udmåling af kontanthjælp i invaliditetserstatning, 86.150.

området for bistandslovens § 48, stk. 1, 78.405.

sagsbehandling efter § 46, stk. 1, 84.179

støtte til anskaffelse af motorkøretøj efter bistandslovens § 58, 79.275, jfr. 80.79; 83.209, jfr. 84.255.

udmåling af hjælpetimer efter bistandslovens § 48, stk. 3, 86.130.

udmåling af kontanthjælp, 77.617; 84.194, jfr. 86.185.

udmåling af kontanthjælp til samboende, 84.171.

afsnit IV:

betaling af hjemmehjælp med tilbagevirkende kraft, 81.270, jfr. 82.303.

indeholdelse af hjemmehjælpsbetaling i social pension, 79.343.

afsnit V:

anvendelse af aktuelle indtægtsforhold i stedet for socialindkomst, 84.197.

anvendelse af socialindkomst ved egenbetaling for hjælpemiddel ved ændring af skattepligtig indkomst, 84.197.

sekretærassistance i forbindelse med erhvervsudøvelse, 80.145.

vilkår om tilbagebetaling af lån, ydet til erhvervelse af motorkøretøj ved institutionsophold, 77.284, jfr. 78.51.

afsnit VI:

anvendelse af gennemsnitsudgifter ved beregning af forældrebetaling i daginstitutioner, 79.162.

arbejdsløse børn i dagpleje, 77.292, jfr. 79.38 og 81.321.

begrænsning/fritagelse af besøgsret m.v., 83.205.

behandlingstid i sag om begrænset samkvemsret med tvangsfjernet barn, 83.229.

bistandslovens §§ 64 og 69, 80.699.

fortrinsret til daginstitution, 78.631, jfr. 80.53.

klager over afgørelser om fratagelse af besøgsret, 83.205.

nedlæggelse af daginstitution, 80.699.

tilbagebetaling af for meget betalt forældrebetaling til daginstitution, 81.235, jfr. 83.274.

Århus kommunes instruks om fordeling af daginstitutions- og dagplejepladser, 80.543.

afsnit VII:

bortvisning af klient fra dagcenter, 78.369, jfr. 79.65.

fiksations- og beskyttelsesmidler på plejehjem, 85.74.

forsorgscentres bistandspligt vedr. invalidepension o.lign., 76.220.

fortolkning af overenskomst mellem plejehjem og kommune, 78.528.

isolation af elever på ungdomshjemmet Sølager, 78.660.

tilbagebetaling af for meget opkrævet forældrebetaling, 78.521, jfr. 80.57.

tilsyn med plejehjems administration af børnes lommepege, 81.253.

visitation til daginstitutioner for børn, 77.586.

afsnit VIII:

anbringelse af børn uden for hjemmet, 74.421, jfr. 75.59; 75.134.

anbringelse af børn uden for hjemmet uden samtykke fra forældremyndighedens indehaver, 78.198; 81.309.

foreløbige beslutninger, 75.494, jfr. 79.25, 80.32 og 81.319; 78.154, jfr. 79.54 og 80.32.

forældres betalingspligt for hjælpeforanstaltning efter bistandsloven, 79.370.

hjemgivelse af et barn til forældremyndighedens indehaver(e), 80.124.

afsnit IX:

forsøgsordning efter § 138a; ændring af tidligere meddelt tilsagn om hjælp til bistandslovens § 37, 85.166, jfr. 86.195.

sager før bistandsloven:

administration af ydelse i h.t. forsorgsloven, 58.58, jfr. 59.19.

anbringelse af børn på Sundholm, 60.131.

anke til landsnævnet, 71.176, jfr. 72.24.

begrundelsespligt i forsorgslovens § 50, stk. 3, 57.65, jfr. 58.33.

behandling af klager over voldsanvendelse inden for åndssvageforsorgen m.v., 73.103.

bæltefiksering og isolation inden for statens åndssvageforsorg, 75.594, jfr. 77.53.

børneværns anbringelse af børn på kostskoler, 74.421, jfr. 75.63, 76.31, 77.41 og 78.31.

centralinstitutionen Brejning, 75.347, jfr. 76.40.

centralinstitutionen Ebberødgård, 75.571, jfr. 76.64; 78.319.

centralinstitutionen Hald Ege, 76.420.

centralinstitutionen Vodskov, 75.631, jfr. 76.68.

forsorgscentres behandling af klienters udskrivningsbegæring, 76.332.

forsørgelsesmåden efter forsorgsloven, 72.45.

huslejhjælp i tiden omkring fødsel, 72.45.

lokalinstitutionen Rødbygård, 76.399.

politiets bistand i henhold til forsorgslovens § 44, stk. 1, 59.156.

åndssvageforsorgens køb af en ejendom, 61.180, jfr. 62.19.

Blanketter,

formulering af skattevæsenets tilsigelsesblanketter, 59.185; 64.61.

til løntilbageholdelsespålæg, 69.28.

Blinklys, afmærkning af køretøj med gule blinklys, 66.88.

Boliganvisning,

bopælskrav ved godkendelse af lejere, 70.53.

godkendelse af ugifte par ved leje af bolig, 72.27, jfr. 75.45.

Boligsikring, se *Boligstøttelovgivning.*

Boligstøttelovgivning.

anvendelse af forventet fremtidig indkomst ved beregning af boligsikring, 85.198. jfr. 86.199.
 beregning af boligstøtte ved indkomståndringer i årets løb, 80.465; 84.45, jfr. 85.230, og 86.184.
 beregning af klagefrist, 82.43.
 deponering af andelsbeviser, 80.617, jfr. 81.341.
 gebyrbegunstigelse i h.t. boligstøttelovgivning, 57.35.
 godkendelse af foreløbig lejeforhøjelse, 63.97.
 klageadgang ved inddrivelse af tilbagebetalingskrav, 81.45.
 lejlighedsbegrebet i cirkl. 161/1972, 73.116.
 manglende iagttagelse af §§ 11 og 12 i offentlig-hedsloven i boligsikringslag, 82.47.
 medregning af del af el-varmeudgift, 78.422.
 mindrebemidlet i h.t. boligstøtteloven af 1955, 60.78.
 oplysningspligt, 86.40.
 pensionistboliger, overgangsregler, 75.556, jfr. 76.63.
 solidarisk hæftelse for krav på tilbagebetaling af uberettiget udbetalt boligsikring, 80.208; 84.45, jfr. 85.230 og 86.184.
 tilbagebetaling, 75.578, jfr. 76.64; 80.208, 607, jfr. 81.341; 84.45, jfr. 85.230 og 86.184; 86.38,40.
 tilbagesøgning af boligsikring, 75.440, jfr. 76.54 og 78.34.

Boligtilsyn.

boligkommission, habilitet, 77.208, jfr. 79.37.
 forbud i h.t. boligtilsynslovens § 12, 67.96; 73.326, jfr. 74.41 og 75.39.
 indvendig besigtigelse, 71.66, jfr. 72.19.
 mangelfuld administrativ gennemførelse af boligtilsyn, 76.280, jfr. 77.72 og 79.34.
 nedrivningspåbud i h.t. boligtilsynslovens § 21, 68.100.

Boligudlejningskontorers opkrævning af depositum, 72.119, jfr. 74.27.

Boligydelse, se *Boligstøttelovgivning.*

Bortlodning, spørgsmål om, hvorvidt bortlodning var offentlig, 58.227.
 Se også *Lotteri.*

Brandsikring, tilbagekaldelse af afgang, 79.415.

Brevveksling, se *Fængselsforhold* og *Mentalobservation.*

Byggesager.

fejl i kommunalbestyrelsesmedlems byggesag, 75.526.
 fejl i stadsingeniørs byggesag, 73.60.
 fejlagtig oplysning fra kommune i byggesager, 76.334, jfr. 77.79.
 forhåndstilsagn, 85.52.
 klagebestemmelsen i byggelovens § 23, stk. 1, 83.71.
 lovliggørelsespåbud, 84.61.
 naboejendomme til fredede bygninger, 77.635, jfr. 78.74.
 naboorientering i h.t. byggelovens § 22, 81.294.
 rækkevidden af gårdrydningsbestemmelsen i byggelovens § 15, 83.71.
 rækkevidden af klagebestemmelsen i byggelovens § 23, 81.47; 85.52.
 specifikation af gebyrberegning, 73.251.
 vejledning om dispensationsmyndigheden i byggesager, 73.50.

Byggetilladelse.

boligministeriets stilling som klageinstans ved klage over byggetilladelse til kommunalt byggeri, 78.186.
 fejl ved meddelelse af byggetilladelse, 64.123, jfr. 66.16; 67.567.
 forhåndstilsagn, 84.127; 85.52.
 forældelse af strafansvar for manglende byggetilladelse ved lufthavn, 74.119.
 ibrugtagen af byggeri, der ikke opfyldte vilkår i byggetilladelse, 73.170.
 lufthavn påbegyndt uden byggetilladelse, 73.344, jfr. 75.40.
 principiel byggetilladelse, 84.127.
 påbegyndelse af klubhusbyggeri uden byggetilladelse, 82.275.
 påbegyndelse af skolebyggeri før udstedelse af byggetilladelse, 73.170.
 undladelse af at søge dispensation ved meddelelse af byggetilladelse, 65.98.

Bygningsattest, ibrugtagen af byggeri før udstedelse af bygningsattest, 73.170.

Bygningsfredning.

retningslinier for administrationen af bygningsfredningsloven, 76.206, jfr. 78.39 og 79.31.
 Se også *Det særlige Bygningssyn.*

Bygningsreglement.

dispensation fra bygningsreglements højdebestemmelser, 66.23.

godkendelse af nedkørsel til kældergerage, 74.400, jfr. 75.63.
 parkeringsfundsordninger, 73.292, jfr. 74.40.
 parkeringspladskrav ved tilbygning, 74.113.

Bygningsvedtægt.

ajourføring og bekendtgørelse af bygningsvedtægt, 76.334, jfr. 77.79.
 dispensation fra bygningsvedtægts områdebestemmelse, 73.186; 74.386; 75.512; 78.684.
 forholdet til skovloven, 76.347, jfr. 78.44.
 fremlæggelse af forslag til bygningsvedtægt, 65.36, jfr. 67.16.

Byplaner.

bestemmelse i byplanvedtægt om eksisterende erhvervsvirksomhed, 74.426, jfr. 76.31.
 dispensation fra byplanvedtægt, 66.48.
 erstatning i h.t. byplanlovens § 15 a, 67.74.
 forbud i h.t. byplanlovens § 9, 65.36; 67.30, jfr. 75.27.
 forholdet til kommuneplanloven, 79.379.
 forholdet til skovloven, 76.347, jfr. 78.44.
 godkendelse af forslag til byplaner, 80.355, jfr. 81.334.
 klagevejledning ved ekspropriation efter byplanloven, 73.386, jfr. 74.43 og 75.42.
 kollegiebyggeri i strid med byplaner, 66.97.
 kommunalt byggeri i strid med byplan, 73.71.
 lukket møde ved kommunalbestyrelses behandling af byplaner, 75.310, jfr. 76.34.
 opførelse af antennemast i villakvarter, 78.186.
 pligt til at udfærdige byplaner, 62.52.
 tinglysning, 69.57.
 udstykningsplan i h.t. byplanvedtægt, 67.25.
 Se også *Dispositionsplaner*.

Byplannævnet, formandsposten i byplannævnet, 64.116.

Byreguleringsloven.

betydningen af »sammenlægges« i byreguleringslovens § 8, stk. 1, 65.66.
 byggeri i yderzone, 66.74, jfr. 67.17 og 68.14.
 tilsidesættelse af byreguleringslovens §§ 8 og 9, 65.52.

Byudviklingsudvalg.

fredningsmæssige interesser, 71.49.
 fritagelse for medlemshverv i byudviklingsudvalg, 58.197.
 ikke pligt til at drøfte en sag med parterne, 69.95.

By- og landzonenloven.

afslag på tilladelse til ombygning af hus i landzone, 74.179.
 afvisning af at genoptage zonenovssag, 82.204.
 behandlingen af erstatningssager efter by- og landzonenovens § 12, 72.203, jfr. 74.30, 75.31 og 76.25; 75.416.
 betydningen af ejerskifte for tilladelse efter by- og landzonenloven, 74.378, jfr. 75.62.
 bortfald af zonenovstilladelse, 81.189, jfr. 84.244.
 ekspropriation til skolebyggeri, 75.533, jfr. 76.62 og 77.47.
 erhvervsmæssig nødvendig bebyggelse, 78.411, jfr. 79.67 og 86.181.
 etablering af pelsdyrfarm, 74.52.
 forældelse af strafansvar for overtrædelse af by- og landzonenloven, 74.119.
 frastykning til anden landbrugsejendom, 78.411, jfr. 79.67 og 86.181.
 genopførelse af nedbrændt sommerhus på lejet grund, 75.448.
 klageberettigelse, 80.260.
 lufthavn anlagt i strid med by- og landzonenloven, 73.344, jfr. 75.40.
 opførelse af beboelseshus efter brand, 74.277, jfr. 75.52.
 opførelse af plejehjem uden tilladelse, 76.87.
 opførelse af sommerhus, 74.194.
 overgangssag efter by- og landzonenloven, 73.340.
 påbegyndelse af klubhusbyggeri i landzone uden zonenovstilladelse, 82.275.
 skelforandring i landzone, 76.384, jfr. 77.84.
 skolebyggeri m.v. i strid med by- og landzonenloven, 73.230.
 tilladelse efter by- og landzonenloven til bebyggelse af fredet ejendom, 77.561, jfr. 79.46.
 tilladelse efter by- og landzonenloven til opførelse af sommerhus på fredet ejendom, 76.404.
 udstykning til jagtformål, 72.84.
 udstykning til rekreative formål, 76.384, jfr. 77.84.
 udstykningstilladelse, 73.86.
 udstykningstilladelse i modsætning til skelforandring, 76.384, jfr. 77.84.
 zonenovstilladelse til udstykning af skovarealer, 85.129.

Bødeforvandlingsstraf, se *Fuldbyrdelse*.

Bøder, se *Fuldbyrdelse* og *Politi*.

Børn, se *Bistandsloven*.

Børnehaveseminarium, optagelse på børnehaveseminarium, 72.67.

Børnetandpleje på kommunal klinik udelukker tilskud fra sygesikringen, 75.280, jfr. 76.33.

Børnetilskud.

ansøgningsfrist, information ang. ungdomsydelse, 78.649, jfr. 79.76 og 80.55.

bopælskravet i børnetilskudsloven, 70.98; 79.366. enlig forsørger i h.t. lov om børnetilskud, 74.166; 77.694; 82.254, jfr. 83.281 og 84.248.

forhøjet og ekstra børnetilskud under samlevers udståelse af fængselsstraf, 82.254, jfr. 83.281 og 84.248.

forskudsvis udbetaling af børnebidrag, når barnet har egen indtægt, 84.168.

forsørgelse af offentlige midler, 80.421, jfr. 81.338. fradrag for børnepensionsydelse, 83.224, jfr. 84.256 og 85.225.

fradrag for forsørgertabserstatning i særligt børnetilskud, 80.461.

hjemstedsbegrebet i børnetilskudsloven, 74.316. nedsættelse af bevilget ungdomsydelse, 81.245; 82.248.

tilbagebetaling, 80.184.

tilbagebetaling af ungdomsydelse, 82.252.

til grønlandsk plejebarn, 77.448, jfr. 78.57 og 79.43.

til udenlandske statsborgere, 72.146, jfr. 73.31.

udtrykket »enlig forsørger« i børnetilskudsloven, 79.409; 82.254, jfr. 83.281 og 84.248.

Børsnotering af aktier, 55.73.

Båndlæggelse.

af ulykkesforsikringserstatning til efterladte, 58.150.

tilbagekaldelse af konfirmation på båndlæggelsesbestemmelser, 58.251.

Censur.

af forvarede brevveksling, 61.171, jfr. 62.17.

af observands brevveksling, 59.31.

af skoleblade, 58.165.

af udtalelser fra medarbejdere i Danmarks radio, 84.149.

Chokbehandling, se *Sindssyge*.

Christiania.

fritagelse for merværdiafgift, 74.91.

nedrivning af bygninger i Christiania, 74.56.

Civile værnepligtige.

afsoning af straf, 71.69, jfr. 72.19.

begyndelsestidspunktet for eftertjeneste, 58.61.

nægtelse af friheder for civile værnepligtige, 57.72.

ordensreglement for civile værnepligtige, 57.69.

skabseftersyn hos civile værnepligtige, 57.186.

udgifterne ved civile værnepligtiges ophold i arresthus, 58.60.

Civilforsvaret.

aktindsigt vedr. værnepligtiges tjenesteforseelser, 67.81, jfr. 69.14 og 72.19.

disciplinarmiddel for forsinkelse, 68.17.

fortsat uddannelse i henhold til civilforsvarslovens § 31, stk. 4, 72.51, jfr. 73.26, 77.27 og 80.24.

overførsel fra civilforsvaret til civilt statsarbejde, 64.87.

ukorrekt udtalelse fra korpslæge, 70.66.

Civilforsvarsforanstaltninger, opførelse af skolebyggeri i strid med lovgivningen om bygningsmæssige civilforsvarsforanstaltninger, 73.170.

Daginstitutioner.

anvendelse af gennemsnitsudgifter ved beregning af forældrebetaling i daginstitutioner, 79.162.

fortrinsret til daginstitution, 78.631.

private daginstitutioner, 73.53.

tilbagebetaling, 78.752, jfr. 80.61; 81.235.

tilbagesøgning af friplads i daginstitution, 77.553, jfr. 78.61, 79.45 og 80.36.

Dagpenge.

beruselse – bevisspørgsmål, 77.371, jfr. 78.53.

dokumentation af sygefravær i h.t. dagpengeloven, 78.560, jfr. 79.73.

fravær fra arbejde inden for de sidste 8 uger før forventet fødsel, 77.499, jfr. 78.59.

frist for indgivelse af anmodning, 77.576, jfr. 78.62; 86.148.

omfanget af tilbagebetalingskrav af sygedagpenge, 85.188, jfr. 86.197.

præcisering af lovens § 29, 76.199.

sammenhæng med invalidepensionslov, 80.592, jfr. 81.340.

standsning af udbetaling efter lovens § 48, 85.185, jfr. 86.196.

uarbejdsdygtighed på grund af sygdom, 76.300, jfr. 77.73.

udelukkelse fra dagpenge, 82.29.

varighedsbestemmelser, 80.592, jfr. 81.340.
Se også *Arbejdsløshedsunderstøttelse/dagpenge*,
Sygesikring og *Ulykkesforsikring*.

Danmarks nationalbank,

adgangsformening til Danmarks nationalbank,
58.255; 59.202.
finansministeriets foliokonto i Danmarks nationalbank,
55.64.
gødtgørelse af beskadigede eller bortkomne pengesedler,
57.146.

Danmarks radio,

afslutningsdebat forud for folkeafstemning,
86.123.
aktindsigt i radioens materiale, 74.157, jfr. 78.28.
autoradiolicens, 61.122, jfr. 62.14 og 65.18.
fjernsynets dækning af Europamesterskaber i atletik,
70.25.
fremgangsmåden ved radiorådets valg af forretningsudvalg,
78.568, jfr. 81.325.
honorering af og frist for antagelse af hørespil,
57.142.
inhabilitet ved behandlingen af en sag om oprettelse af en
personaledirektørstilling i Danmarks radio, 80.388.
medarbejdernes retsstilling i programklagesager,
84.151.
offentlige myndigheders ansvar for udtalelser i radio og TV,
86.104.
oplysninger fra licenskontoret, 59.28.
partipolitiske udsendelser, 77.217.
radiomedarbejderes bibeskæftigelse, 59.140.
spærretid, 79.307.
udbetaling af forfatterhonorarer, 66.33, jfr. 67.16.
udelukkelse af »politiske« medarbejdere ved Danmarks radio fra »højtaler og skærm«, 81.206.
udelukkelse af radiomedarbejdere fra deltagelse i partiernes valgprogrammer,
73.101.
udgivelse af »Børnenes julekalender«, 75.549, jfr. 76.62.
udsendelse af underholdningsfilm i fjernsyn, 58.218.
valgudsendelse ved folkeafstemning, 63.15; 86.123.
ytringsfrihed for medarbejderne, 84.149.

Danske statsbaner,

erstatning for ulemper ved muldoplæg, 65.93.
erstatningsansvar for bortkommet kuffert, 65.77.
generaldirektørens udtalelser om pressen, 61.74.
håndhævelse af rygeforbud i statsbanernes omnibusser,
55.55.

indskrænkninger i klageadgangen i forbindelse med forfremmelsessager,
73.257, jfr. 74.37 og 75.38.

kontrakt om kiosksalg m.v. på statsbanernes færger,
65.69.
lønoplysninger til skattevæsenet, 61.94.
mødetidskontrol ved Halsskov-Knudshovedruten,
58.214.
overtagelse af rutebiler, 57.74.
personligt tillæg til kontorassistenter af 2. grad,
60.145.
politimyndighed, 75.75.
salg af uanbringeligt gods til medarbejderne,
80.480, jfr. 81.338.
takstnedsættelser, 58.198.
udelukkelse af styrmand fra at fungere som skibsfører,
58.248.

Delegation,

af ekspropriationsbeslutning, 72.93, jfr. 74.23.
berigtigelse af fejlagtig klageafvisning, 86.106.
berigtigelse af meddelelse om afgørelse, 82.262.
beslutning om afskedigelse af skolehjemforstander,
78.742.
kommunes delegation til forsikringselskab af behandlingen og bedømmelsen af et erstatningskrav,
85.209.
til boligkommissions formand, 73.326, jfr. 74.41 og 75.39.
til miljøankenævnets formand i zonenovssag,
82.204.
til private brancheorganisationer, 85.116.
ulovhjemlet delegation af beføjelser, 56.162.
ved indsættelse af underudvalg, 55.117.
vedr. bestyrelsen af præstegårde, 73.122.

Demonstrationer,

fotografering ved demonstrationer, 74.254.
opløsning af demonstrationer, 69.42.

Den kgl. ballet, se Det kgl. Teater.

Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole,

henstilling vedr. Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles organisation,
55.173.
regler om erhvervelse af doktorgraden ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole,
55.143.
tavshedspligt m.h.t. forhandlinger i undervisningsråd og afdelinger,
55.173.
Wamberg-sagen m.v., 55.105, jfr. 56.18.

Den særlige Klagerets kompetence over for dommerfuldmægtige, 56.155.

Det kgl. Teater, Lander-sagen, 58.199.

Det særlige Bygningssyn, departementschef i undervisningsministeriet medlem af Det særlige Bygningsyn, 59.130.

Detentioner, se *Politi* og *Fængselsforhold*.

Diger,

opførelse af diger, 56.37.

skade på diger, 57.215.

Direktøren for ulykkesforsikringen, formandskab i ulykkesforsikrings-rådet, 56.196, jfr. 58.31.

Disciplinærsager og *-straf*, se *Civilforsvaret*, *Fængselsforhold*, *Militærforhold* og *Tjenestemandssager*.

Diskrimination, se *Forskelsbehandling*.

Dispensation,

adgangsbestemmelser vedr. veje, 78.611, jfr. 79.74.
aldersbetingelsen i førerbevisbekendtgørelsens § 28, 61.85.

bekendtgørelse om børneopsparings- og selvpensioneringskonti, 83.89.

bekendtgørelse om udførsel af avlsvæg, 64.16.

bemandingslovens § 40, 65.100.

byggetilladelse forudsatte dispensation, 65.98; 67.67.

bygningsreglementets højdebestemmelser, 66.23.

bygningsvedtægts områdebestemmelse, 73.186; 78.684.

byplanvedtægt, 66.48.

byreguleringslovens § 17, stk. 3, 65.52.

folkepensionslovens § 1, stk. 4, 2. pkt., 71.59.

forbud mod indførsel af hunde, 74.170.

forsikringslovens kapitalkrav, 77.228.

frist for anmeldelse af refusionskrav i h.t. dagpengeloven, 76.245, jfr. 77.62.

fristen i landbrugsministeriets bekendtgørelse om hjemmemarkedsafgifter, 70.92.

kommuneplaner, 84.109.

kommuneplanlovens bebyggelsesregulerende bestemmelser, 80.645, jfr. 84.242.

kørelærprøve, 62.74.

næringsloven og lukkeloven, 69.52.

sandflugtslovens fredningsbestemmelser, 69.29.

Dispositionsplaner,

anvendelse af dispositionsplaner, 62.52.

fravigelse fra dispositionsplaner, 56.142.

Se også *Byplaner*.

Disputatser, 55.143; 58.133; 66.25; 71.126, jfr. 72.21; 71.186, jfr. 72.25.

Dommerfuldmægtige,

aftentning af udlagte effekter, 57.135.

Den særlige Klagerets kompetence over for dommerfuldmægtige, 56.155.

lodtrækning, 57.121.

ombudsmandens kompetence over for dommerfuldmægtige, 56.10; 57.15; 58.9.

Domstolsprøvelse, se *Ankevejledning*, *Frihedsberøvelse*, *Fængselsforhold*, *Førerbeviser* og *Sindssyge*.

Droit moral, se *Forfatter- og kunstnerret*.

Drosker,

etablering af holdeplads for drosker, 58.242, jfr. 59.21.

forbud mod hyresøgning fra holdeplads, 58.208.
meddelelse af droskebevilling, 57.169, jfr. 58.36.

Dyreværnsloven,

indfangning og aflivning af herreløse katte, 78.361, jfr. 84.241.

muligheden for indgriben over for ejer af hundekennel, 75.151.

EF-retsregler, fortolkning af EF-retsregler, 81.8.

Efterbetaling, plejehjemsophold, 82.258.

Efterløn,

betingelserne for at overgå til efterløn, 86.28.

direktoratet for arbejdsløshedsforsikringens kompetence som tilsynsmyndighed i sager om efterløn, 85.43, jfr. 86.190.

dispensation fra krav om uafbrudt medlemskab af arbejdsløhedskasse, 86.28.

udenlandske pensioners betydning, 83.40, jfr. 84.250.

Efterretningstjeneste,

forsvarets, 69.59.

politiets, 55.93.

Eftertjeneste, begyndelsestidspunktet for civile værnepligtiges eftertjeneste, 58.60.

Ejendomsskatter, se *Amtstuer* og *Skat*.

Ejerlejlighedsloven, udstykning af sociale boligselskabers ejendomme i ejerlejligheder, 78.91.

Eksamensopgaver,

fejl i eksamensopgaver, 63.29, 30, jfr. 65.19; 70.34.
pensum i eksamensopgaver, 77.421, jfr. 78.56 og 79.43.
udarbejdelse af eksamensopgaver, 78.230, jfr. 79.59.
Se også *Universiteter*.

Eksekutorer, revisorers adgang til at være eksekutorer, 71.51.

Ekspeditionsfejl, se *Sagsbehandling*.

Ekspeditionsform,

de særlige patentkommissioner, 60.189.
invalidforsikringsretten, 60.126; 61.33.
Kongeriget Danmarks Hypotekbank m.h.t. notering af transporter, 60.121.
Københavns overpræsidium m.h.t. klager over bidragsfastsættelse, 56.197.
landsskatteretten m.h.t. vurderingssager, 61.27.
matrikeldirektoratet, 58.154, jfr. 62.14.
naturfredningsrådet, 63.31, jfr. 64.14.
overfredningsnævnet, 61.77.
rykning uanset henstand med tilbagebetaling af uddannelsesstøtte, 82.271.
sager, der af arbejdsløshedskasserne forelægges arbejdsdirektoratet og arbejdsnævnet, 56.122.
sager om dispensation fra arbejderbeskyttelseslovens § 31, stk. 1, 61.117.
statens ligningsdirektorat:
skatteefterbetalingssager, 58.219.
vurderingssager, 61.27.
undervisningsministeriet, fortolkningsspørgsmål i bekendtgørelse, 80.674.
ægteskabs- og bidragsager, 59.122; 69.90.
Se også *Sagsbehandling*.

Ekspeditionstid, se *Behandlingstid*.

Ekspropriation,

afhændelse af restareal, 78.351.
areal til militære formål, 57.234.
areal til rekreative formål, 78.674, jfr. 79.77.
delegation af ekspropriationsbeslutning, 72.93, jfr. 74.23.
ejendom ved vejudvidelse, 55.87.
ekspropriations omfang, 78.351.
erstatning for privat vej, 66.72.
erstatning for ulempe ved muldoplæg, 65.93.

fremgangsmåden ved udbetaling af resterstatning, 72.252, jfr. 73.46.

frivillig afståelse, 72.135.

genoptagelse af erstatningssag på grund af spørgsmål om »fornøden vejforbindelse«, 78.596, jfr. 82.290.

jord til målepunkt, 55.24.

klagevejledning ved ekspropriation efter byplanloven, 73.386, jfr. 74.43 og 75.42.

kopi af ekspropriationsplan, 69.25.

landzoneareal til skolebyggeri, 75.533, jfr. 76.62 og 77.47.

mangelfuld vejledning under ekspropriation, 73.75.

manglende bekendtgørelse af ekspropriation, 83.192, jfr. 84.254.

matrikulær og tinglysningsmæssig berigtigelse, 72.180, jfr. 73.33; 75.325, jfr. 76.36, 77.43 og 78.33; 75.496.

myndighedernes kompetence m.h.t. overkørselsforhold, 75.501.

omkostninger til advokatbistand i forbindelse med vejskudsproppingsager, 75.220, jfr. 76.32.

opmåling af areal, 72.135.

planer om ekspropriation til hinder for sommerhusbyggeri, 66.31.

rente af erstatningsbeløb, 69.16.

skat af erstatningsbeløb, 68.56.

specifikation af erstatning, 57.134; 65.24; 69.33.

udbetaling af erstatning til advokat, 69.94.

udbetaling af kursdifferencen ved indfrielse af offentlige lån, 78.639, jfr. 79.75.

udlæg af offentlig sti, 83.192, jfr. 84.254.

udtalelse om påtænkt ekspropriation, 72.135.

ulempe ved muldoplæg, 65.93.

underretning om den tid, der medgår til berigtigelse, 75.325, jfr. 76.36, 77.43 og 78.33.

valg af procesregler, 71.134, jfr. 73.22.

ændring af projekt, 71.134, jfr. 73.22.

årsomvurdering efter ekspropriation, 72.252, jfr. 73.46.

Elektricitetsrådet,

formandsposten i elektricitetsrådet, 58.178; 63.29; 68.26; 69.86.

offentliggørelse af elektricitetsrådets forretningsorden, 58.178, jfr. 59.20.

pålæg i h.t. strækstrømsreglementets § 119 c, 68.26.

pålæg til installatør, 62.87.

Elektroinstallatør, se *Autorisation*.

Enkepension,

dobbelt personfradrag, 77.593, jfr. 78.62, 79.47 og 83.262.
 enkepensionsret – ændring ved aftale mellem parterne, 82.58, jfr. 83.276.
 i tilfælde af skilsmisse, 56.186.
 tilbagebetaling af enkepension, 84.185.
 tilbageførsel fra bankkonti, 80.95, jfr. 81.332.

*Erhvervshæmmede, se Handicappede.**Erklæring,*

børne- og ungdomsværn, 68.88.
 legatansøgers brud med hjemmet, 68.34.
 overlæger om en ansøgers kvalifikationer, 65.150.
 undladelse af at indhente erklæring, 56.48, 77.

Erklæringers meddelelse (lov af 2.2.1866),

erklæringer til direktoratet for fængselsvæsenet, 62.68.
 erklæringer til ombudsmanden, 56.132.
 fremsendelsespåtegninger, 55.23.
 invalidepensionssager, 61.135, jfr. 62.15.
 referater, 55.23.

Erstatning,

byplanlovens § 15 a, 67.74.
 digebrud, 57.215.
 fejlagtig anholdelse, 57.95.
 forsorgscenters forsinkede ansøgning om invalidepension, 76.220.
 færdselsbegrænsning som følge af militært øvelsesområde, 57.230.
 havneanlæg, 56.37.
 kontrakt om kiosksalg m.v. på statsbanernes færger, 65.69.
 naturfredningslovens § 22, 61.77.
 postvæsenets ansvar for indbetalingskort, 69.103.
 postvæsenets ansvar for udbetalinger, 85.146.
 renter af erstatning for tilskadekomst, 56.157.
 rpl. § 1018 b, 83.85, jfr. 85.224.
 rpl. § 1018 c og § 1018 g, stk. 2, 55.93.
 skade forvoldt af patienter på forsorgscenter, 73.126, jfr. 74.34 og 75.33.
 skader ved LSD-behandling, 78.726, jfr. 79.79, 80.56 og 85.218.
 skatteråds mangelfulde sagsbehandling, 82.77.
 socialbedrageri, 78.317, jfr. 79.64.
 statsbanernes ansvar for bortkommet kuffert, 65.77.
 tyveri fra knallert opbevaret af statens bilinspektion, 81.135, jfr. 83.270.
 ulykkesforsikringsloven for tab af forsørger, 56.149; 58.150.

undladelse af at tilbageholde underholdsbidrag, 57.203.

undladelse af at udstede attest i h.t. husdyrvoldgiftslovens § 9, 55.21.

uretmæssigt salg af løsøreffekter i en invalidebil, 75.420, jfr. 76.54.

Se også *Ekspropriation*.

Faderskabssager, fritagelse for at opgive barnefaderens navn, 73.379, jfr. 75.41.

Fanger, se Fængselsforhold.

Fangetidsgodtgørelse, se Fordelingsloven.

Farlighedsdekreter, se Sindssyge.

Farmakopékommisionen, optagelsen af testosteronpropionat i den danske farmakopé, 59.69.

Ferie,

ferieregulativ for ansatte i KTAS, 70.20.
 godtgørelse for bortfaldet ferie, 66.78, jfr. 67.18.
 godtgørelse for ikke afholdt ferie og særlig feriegodtgørelse ved sygdom og afsked, 80.484.
 hjemmesyrskers stilling i forhold til ferieloven, 81.24.
 klagefristen i ferielovens § 28, 79.340.
 kommunalt ferieregulativ, 69.55.

Feriebonsystemet, 55.51.

Feriegodtgørelse til enke efter kommunal tjenestemand, 69.55.

Feriepenge,

af løn for formiddagsbeskæftigelse, 68.61.
 bortkomst af feriemærkebog, 73.205, jfr. 74.35 og 76.25.
 for arbejdstid i Grønland, 56.182.
 postvæsenets ansvar for udbetaling af feriepostgiroanvisninger, 85.146.

Film,

forevisning af forbudt film i foreninger, 67.44.
 offentlig støtte til film, 73.311.
 støtte til kortfilm, 77.311, jfr. 81.321.

Findeløn, se Politi.

Fingeraftryk, se Politi.

Fiskeauktionsmester, bopælskrav for fiskeauktionsmester, 67.50, jfr. 68.14.

Fjernsynet, se *Danmarks radio*.

Flyvercertifikat, betingelse for udstedelse af flyvercertifikat, 69.45.

Flyverelever, manglende underretning til flyverelever om evt. afbrydelse af uddannelse, 56.69.

FN-tjeneste, se *Militærforhold*.

Fogedforretning,
berømmelse og underretning om foretagelse af fogedforretning, 57.135.
tilsigelsesblanketter til møde i fogedretten, 78.419, jfr. 80.41.
Se også *Politi*.

Folkeafstemning, se *Danmarks radio*.

Folkekirken,
besættelse af provstestilling, 81.168.
decorum krav for ansættelse som præst i folkekirken, 72.29.
dømmende eller undersøgende provsteret, 75.268; 76.115.
ejendomsretten til præstegårde, 57.221.
genansættelse af præst, afskediget af disciplinære grunde, 86.86.
genoptagelse som medlem af folkekirken, 81.165.
ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til præstestillinger, 79.431.
salg af præstegård, 73.233.
tilskud til kirkebyggeri, 73.109.

Folkepension,
amtets forpligtelser i h.t. invalide- og folkepensionslovens § 25, stk. 2, 62.89.
ansøgningsskema og attester ved flytning, 80.421, jfr. 81.337.
beregning af lommepege til folkepensionist på alderdomshjem, 62.76, jfr. 63.14.
bopælsbetingelser, 63.98, jfr. 68.13.
fradrag efter folkepensionslovens § 7, 80.91.
fradrag ved beregning af folkepension, 64.128, jfr. 65.21.
hjælp efter lovens § 13, 72.74.
indtægtsbestemt folkepension til tjenestemænd, der som følge af strafbar handling afskediges uden pension, 58.188, jfr. 59.20 og 60.31.
konkret skøn over begyndelsestidspunktet for pensionens udbetaling, 65.22.

manglende udbetaling af pension, der ikke var hævet i et år, 85.177.
medicinhjælp, 80.148.
offentlighed vedr. afgørelser i h.t. invalide- og folkepensionslovens § 25, stk. 2, 62.89.
personligt tillæg med tilbagevirkende kraft, 81.270, jfr. 82.303.
retningslinier for personligt tillæg (til varme-hjælp), 80.409.
retningslinier for tildeling af personligt tillæg, 77.135.
tidspunkt for indtægtsregulering af folkepension, 72.218, jfr. 73.41.
tilbagebetaling efter § 25, 85.173.
tilbagekaldelse af afgørelse om hjælp efter lovens § 13, stk. 1, 83.221.
til plejehjemsvisiterede på hospital, 76.93.
tilbagebetaling efter § 25, 82.243, jfr. 83.281; 84.177.
tilbageførsel fra bankkonti, 80.95, jfr. 81.332.
tilbageholdelse i folkepension til dækning af skatterestance, 64.108.
tilsyn med plejehjems administration af beboernes lommepege, 81.253.
under ophold i udlandet, 66.58; 71.59.
ventetillæg, 63.94.

Folkeregistre, statshospitalers meddelelse om indlæggelser og udskrivninger, 74.176.

Folkeskolen,
afskedigelse af skoleinspektør med ventepenge, 60.95, jfr. 61.20.
ansættelse af straffede personer, 71.84, jfr. 72.20 og 73.21.
betaling for skolegang i kommunal skole, 78.584, jfr. 79.74.
diagnosticering af ordblindhed (volfair-metoden), 65.81.
forældrebetaling til elevs deltagelse i skolerejser, lejrskoleophold, praktik m.v., 80.345, jfr. 83.265.
indstilling og udnævnelse af en konsulent for særundervisningen, 59.149, jfr. 61.19.
lærers undervisning i religion og kristendoms-kundskab, 59.177.
politisk hensyn ved læreransættelser, 74.156.
undervisningsdirektørens udtalelser om indoktrinering, 74.219.
undervisningsministeriets kompetence som rekursinstans ikke begrænset til en legalitetsmæssig efterprøvelse, 84.217.
Se også *Skolevæsen*.

Folketingets ombudsmand,

fortolkning af EF-retsregler, 81.8.
 instruks for folketingets ombudsmand, 55.9; 61.7.
 klage til folketingets ombudsmand har ikke opsættende virkning, 55.87; 71.32; 82.186.
 kommunes afgivelse af misvisende oplysninger til brug for folketingets ombudsmands behandling af sag, 82.275.
 loven om folketingets ombudsmand, 56.9; 57.9; 58.9; 59.9; 60.7.
 offentlighedsloven, 75.318.
 underordnet myndighed kan ikke klage over overordnet myndigheds omgørelse af afgørelse, 85.9.
 folketingets ombudsmands kompetence over for:
 amtsskolekonsulent, 60.95.
 bygningskonsulent for præstegårde, 57.221.
 Danmarks nationalbank, 57.146.
 Den storkøbenhavnske Landsdelsscene, 79.469, jfr. 81.331.
 Det danske Hedeselskab, 72.82.
 dommerfuldmægtige, 56.10; 57.15; 58.9.
 finansudvalget, 62.14.
 flytningenævnet, 84.75.
 folketingets virksomhed, 82.111.
 folketingsmedlemmer i deres egenskab af medlemmer af nævn, 71.116.
 folketingsudvalg, 61.75; 67.45; 78.11; 79.162.
 fredningsnævn, 61.98.
 Grønlands hjemmestyre, 85.9.
 hegnsyn, 72.50, jfr. 74.22.
 kommunalbestyrelser, 66.97.
 kommuner, 56.9; 57.9; 58.10; 60.7.
 KTAS, 70.20.
 Landbrugets Afsætningsudvalg, 65.55.
 Landsnævnet for Omnibus- og Fragtmandskørsel, 71.116.
 landvæsenkommissioner, 72.50, jfr. 74.22.
 lodserier, 76.314, jfr. 78.42.
 ministre, 73.66.
 præst i egenskab af menighedsrådsmedlem, 57.221.
 Samfundet og Hjemmet for Vanføre, 68.20.
 statsanerkendte skolehjem, 57.164.
 statsrepræsentanterne i SAS, 61.156.
 udvalg, 60.75; 81.126.
 vurderingskommissioner i h.t. byreguleringslovens § 14, stk. 2, 67.74.
 Se også 81.8, 82.8, 83.9, 84.9, 85.9 og 86.9.

Folketingsudvalgs henvendelse til folketingets ombudsmand, 73.66.

Folketingsvalg,

anmeldelse af partier, 67.45.
 godkendelse af partinavn ved folketingsvalg, 76.279, jfr. 79.33.
 indsattes valgretsudøvelse, 62.23, jfr. 69.13.
 udelukkelse af radiomedarbejdere fra deltagelse i partiernes valgprogrammer, 73.101.
 valgret for danske i udlandet, 79.107.

Forbud,

bekendtgørelse om begrænsning af fangstmængder på fiskeriterritoriet ved Grønland, 80.470.
 boligtilsynslovens § 12, 67.96; 73.326, jfr. 74.41 og 75.39.
 byplanlovens § 9, 65.36; 67.30, jfr. 75.27.
 landsbyggeovens § 5, stk. 2, 65.135.
 lov om offentlige veje, § 36, 73.367, jfr. 74.41.
 politivedtægtens § 6, 75.237.
 undladelse af at kræve rygeforbud i bus overholdt, 55.55.
 Se også *Påbud*.

Fordeling af offentlige midler, 62.77; 65.55; 66.33, jfr. 67.16.

Fordelingsloven, fangetidsgodtgørelse i h.t. lov 242/1960, 63.71, jfr. 64.14; 65.155.

Fordelingsudvalgets krav om original forpraktikattest, 72.67.

Foreninger,

ankeberettigelse i h.t. miljøbeskyttelsesloven, 80.501, jfr. 81.339; 86.109.
 forevisning af forbudt film i foreninger, 67.44.

Forfatterhonorarer, udbetaling af forfatterhonorarer fra Danmarks radio, 66.33, jfr. 67.16.

Forfatter- og kunstnerret, droit moral udvalgets sagskundskab, 59.59.

Forfremmelsesbedømmelser, se *Militærforhold*.

Forholdsattester, se *Militærforhold*.

Forkyndelse, udenlandske dokumenter, 77.455, jfr. 78.57.

Forkøbsret til kutter tilsidesat, 66.56.

Se også *Jordlovsudvalget*.

Fornavn, se *Navngivning*.

Forretningsordener.

ankenævnet vedr. vareforsynings-sager, 55.102, jfr. 56.18.
 arbejdsnævnet, 56.92, jfr. 57.24.
 elektricitetsrådet, 58.178, jfr. 59.20.
 invalideforsikringsretten, 55.93, jfr. 60.25.
 udvalg under handelsministeriet, 62.84.
 ulykkesforsikrings-rådet, 56.196.

Forsegling, se Politi.**Forsikringsrådet,**

anke af en afgørelse truffet af forsikringsrådet, 61.125.
 anvendelsen af udtrædelsesgodtgørelser, 56.86; 61.125; 66.45; 67.33, jfr. 76.22 og 81.315.
 beregning af udtrædelsesgodtgørelse, 73.375, jfr. 74.42.

Forskelsbehandling,

administration af eksportordning, 64.16.
 administration af sukkerordningen, 68.90.
 aflønning i Grønland, 61.101.
 afslag på tilladelse til råstofindvinding på havbunden, 84.116.
 aktindsigt, 72.68.
 ansættelse af værdien af fribolig, 59.46.
 avertering af stillinger, 73.47.
 besøgstilladelser til indsatte, 73.372, jfr. 77.35, 80.27 og 81.316.
 bidrag til spildevandsanlæg i sommerhus- og helårsområder, 84.111, jfr. 86.184.
 byrådsmedlemmers adgang til at deltage i kurser, 78.506.
 dagpenge under højskoleophold i udlandet, 83.36, jfr. 84.249.
 disciplinære reaktioner over for plejepersonale, 59.56.
 dispensation fra strandbyggelinie, 61.98.
 dispensationer, 64.103.
 fastsættelse af invaliditetsgrad, 55.89.
 fastsættelse af lodstakster, 64.95, jfr. 66.15.
 forbud mod udstykning, 65.135.
 fordeling af offentlige midler, 62.77; 65.55; 73.275.
 forevisning af forbudt film i foreninger, 67.44.
 grundlovens § 70, 59.177.
 gæstearbejdere ved udlejning af almennyttigt boligbyggeri, 76.377.
 handel med lægemidler, 67.58, jfr. 72.19.
 indregistrering af biler til servicekørsel, 68.41.
 kunstnerisk udsmykning af skoler, 72.134.
 kvalitetspræmieringsordning for dyr, 71.144, jfr. 72.22.

læreres undervisning i religion og kristendoms-kundskab, 59.177.
 lønforhold for EDB-personale, 75.164.
 meddelelse af højtalertiladelse, 72.201, jfr. 73.36.
 naturfredningsmyndighederne (dispensation fra) udstykningsforbud, 76.134.
 over for dybfrostbranchen, 65.55.
 politiske partier i Danmarks radios afslutningsdebat ved folkeafstemning, 86.123.
 postvæsenets krav om ekstrabetaling for omdeling af visse blade, 59.162.
 radioens valgudsendinger, 63.15; 86.123.
 slettelse som medlem af arbejdsløshedskasse, 85.25, jfr. 86.186.
 statstilskud til krigsramte kirker, 55.81.
 stillingsbetegnelse i fødsels-, dåbs- og navneattester, 73.91.
 strafafsonere, 55.29.
 tilladelse til at benytte Charlottenborgs festsal m.m., 72.34.
 udbetaling af udtrædelsesgodtgørelse, 61.125.
 udelukkelse af »politiske« medarbejdere ved Danmarks radio fra »højtaler og skærm«, 81.206.
 værnepligtige, 68.44.
 ydelse af supplementsunderstøttelse, 68.23.
 zonetilladelser, 76.404.

Forskningskontrol, se Universiteter.**Forsorg, se Bistandsloven.****Forsvarer,**

indkaldelse af forsvarer til retsmøde, 61.123.
 polititjenestemandes udtalelser om valg af forsvarer, 69.72, jfr. 70.13.
 underretning til forvaringsanstalt om beskikkelse af forsvarer, 61.171, jfr. 62.17.

Forsvaret, se Militærforhold.

Forsvarets bygnings-tjeneste, behandling af sag om indkøb af skumslukningsaggregater, 56.52.

Fortovsbidrag, se Veje.

Forvaltningskontrakter på naturfredningsområdet, 74.46, jfr. 76.27.

Forvaring, se Fængselsforhold.

Forældelse af krav på vejbidrag, 78.543.

Forældremyndighed, 56.209, jfr. 57.26; 62.62; 71.70.

Fotokopiers anvendelse, 56.200; 62.83; 72.67.

Fotos, se *Politi*.

Fragtmandskørsel i konkurrence med DSB, 71.116.

Fredning, se *Bygningsfredning*, *Naturfredning*, *Sandflugt* og *Strandbyggelinier*.

Fredningsnævn, se *Folketingets ombudsmand*, *Naturfredning* og *Strandbyggelinier*.

Fri proces,

advokaters oplysningspligt om fri proces, 73.379, jfr. 74.42, 75.41 og 77.35.

afslag af økonomiske grunde, 75.639; 85.83, jfr. 86.192.

ansøgning om fri proces mod amt forelægges for justitsministeriet, 55.55.

begrundelse for afslag, 71.183; 75.639; 77.490, jfr. 79.44.

formulering af afslag på fri proces, 86.68.

kommunestyre/mindretalsbeskyttelse, særlig grund, jfr. retsplejelovens § 331, 85.83, jfr. 86.192.

kontradiktion, 81.134.

med tilbagevirkende kraft, 75.567; 77.202.

oplysningspligt vedr. retshjælp m.m. over for klienter, 73.379, jfr. 74.42 og 75.41.

retshjælp i h.t. rpl. § 135, 59.183, jfr. 60.33.

urigtig begrundelse for henlæggelse af ansøgning om fri proces, 55.86.

ændrede økonomiske forhold under klagesag, 82.138.

Fribolig, forskelsbehandling ved ansættelse af værdien af fribolig, 59.46.

Frigørelsesafgift,

henstand med betaling af frigørelsesafgift, 75.334, jfr. 76.39.

vejledning om adgangen til at kræve ejendomme overtaget af kommunen i h.t. lov om frigørelsesafgift, 75.94.

Frihedsberøvelse,

bæltfiksering og isolation inden for statens åndssvageforsorg, 75.594, jfr. 77.53.

5-dages fristen i rpl. § 469, stk. 2, 58.235; 65.34.

fiksations- og beskyttelsesmidler på plejehjem og hospitaler, 85.74.

Frimærker, trykvarianter eller makulatur, 59.73.

Frist,

administration af fristen for meddelelse af tredjeinstansbevilling, 80.414.

2. behandling af kommunens budget, 58.82.

ansøgning om tjenestemandsstilling, 78.475, jfr. 79.68 og 80.49.

ansøgningsfrist ej fastsat i foreskrevet form, 84.213.

antagelse af hørespil, 57.144.

anvendelse af retsmidlerne i inddrivelsesloven af 7. maj 1937, 58.146.

begyndelsestidspunkt for klagefrist, 82.43.

børnelovens § 16, stk. 2, 67.69.

civilforsvarslovens § 31, stk. 4, 72.51, jfr. 73.26, 77.27 og 80.24.

forsorgslovens § 16, stk. 5, 74.356, jfr. 75.58 og 81.316.

hegnslovens § 43, stk. 3, 72.50, jfr. 74.22.

husdyrvoldgiftslovens § 8, stk. 1, pkt. 1, 55.21; 77.257.

indgivelse af selvangivelse, 73.195, jfr. 75.36.

individuel boligstøtte, lov 64/1982, § 63, stk. 3, 82.43.

indstilling om prøveløsladelse, 69.24, 44.

information om frist, 78.649, jfr. 79.76 og 80.55.

kildeskattelovens § 14, 73.134.

klage over sundhedskommissions afgørelse, 74.130.

klage til landsskatteretten, 80.730.

klage til miljøankenævnet, 84.104, jfr. 85.231.

klagefrist udløber lørdag/eller helligdag, 80.730; 84.104, jfr. 85.231.

landbrugsministeriets bkg. om hjemmemarkedsafgifter § 7, stk. 3, 70.92.

landvæsensretslovens § 40, stk. 2, 74.265.

ligningsarbejdet i Københavns og Frederiksberg kommuner, 75.307, jfr. 77.43.

merværdiafgiftslovens § 34, stk. 3, 72.56, jfr. 73.28. opslag af tjenestemandsstillinger, 69.79.

overskridelse af frist, 75.334, jfr. 76.39; 76.229, jfr. 77.60 og 78.39; 78.649, jfr. 79.76 og 80.55; 85.169, jfr. 86.196.

refusionskrav i h.t. dagpengeloven, 76.245, jfr. 77.62.

retsplejelovens § 469, stk. 2, 58.235; 65.34.

retsplejelovens § 826, 72.177.

skønmæssig forhøjelse af skatteansættelser, 57.240; 58.179.

socialpensionslovens § 40, 85.177.

statshusmandslovens § 8, stk. 5, 55.76.

statsskattelovens § 30, stk. 5, 57.131; 58.241; 60.117.

tinglysningslovens § 16, stk. 4, 67.54.

toldlovens § 99 (1970-lovens § 90), 73.147.

udlevering af administrativt inddragne førerbeviser, 57.102, jfr. 58.33.
ulykkesforsikringslovens § 34, stk. 4, og § 37, 56.179.
ungdomsydelse, 78.649, jfr. 79.76 og 80.55.
vurderingslovens § 41, 64.115.

Fuldbyrdelse,

adm. fastsatte skattebøder, 61.94.
afhentet trods justitsministeriets tilsagn om udsættelse af fuldbyrdelse, 59.147.
bødeforvindlingsstraf, 60.60; 62.35.
bødeforvindlingsstraf af hæfte eller hæftestraf forud for fuldbyrdelse af fængselsstraf m.v., 56.122.
hospitaliseringssted, 77.285.
i et andet arresthus af straf idømt under aftjening af civil arbejdspligt, 71.69, jfr. 72.19.
proceduren i fuldbyrdelsessager, 78.111.
sagsbehandling, 77.91.
straf i h.t. straffelovstillægget af 1945, 55.29.
straf ikke fuldbyrdet på grund af fejl, 77.143.
Se også *Fængselsforhold* og *Politi*.

Fuldmagt, udbetaling af ekspropriationserstatning til advokat, 69.94.

Funktionærer,

aflønnig af funktionærer i Grønland, 61.101.
behandling af klage over funktionærer, 60.83.
funktionærers status, 72.85.
manglende grundlag for tilkendegivelse, 85.142.
oplysning om retsstilling ved opsigelse, 83.241.
oplysningspligt ved afmelding fra tjeneste, 85.147.
presset situation ved opsigelse, 83.241.
tjenesteattest i medfør af funktionærlovens § 17, stk. 1, 70.21.

Fængselsforhold,

afsenderadresse på breve, 55.102.
antallet af lægestillinger ved forvaringsanstalten i Horsens, 57.177.
arbejdsfrihed den 1. maj, 75.111, jfr. 77.42.
arbejds-mæssig isolation, 76.434, jfr. 77.87 og 78.45.
arbejdsnedlæggelse blandt indsatte, 73.142; 75.111, jfr. 77.42.
arbejdssikkerhed, 85.111.
arrestanters adgang til avis og radio umiddelbart efter fængslingen, 75.79.
avishold, 84.84.
badeforhold, 59.183; 75.482, jfr. 76.57, 79.24 og 81.318; 78.109, jfr. 79.51; 78.213, jfr. 79.57, 80.40 og 81.324.

badminton, 84.78.
begrundelse af afgørelser, 69.82, jfr. 70.13.
begunstigelse ved udståelse af straf i h.t. straffelovstillægget af 1945, 55.29.
begæring om fremstilling, 59.184.
behandling af en klage fra en indsat i Københavns fængsler, 74.240, jfr. 75.50.
beregning af straffetid, 73.83; 74.154.
beskæftigelse, 72.76; 75.476, jfr. 76.55 og 77.46; 75.480, jfr. 76.56 og 77.46; 76.257, jfr. 77.65, 78.40, 79.32, 80.34 og 81.319; 79.188, jfr. 80.64 og 81.326.
besvarelse af henvendelse fra nu løsladt indsat, 65.124.
besøg af privat antaget advokat, 57.30.
besøg hos fanges familie, 63.33.
besøgsforhold, 75.481, jfr. 76.56, 77.46, 78.34 og 81.318; 75.482, jfr. 76.57, 79.24 og 81.318; 75.486, jfr. 76.59, 77.47, 78.35, 79.24 og 81.318; 75.488, jfr. 76.60, 77.47, 78.35 og 79.24; 75.490, jfr. 76.61, 78.36 og 81.318; 75.492, jfr. 76.62; 75.494; 76.469, jfr. 77.89 og 78.46; 76.472, jfr. 77.89 og 78.46; 76.477, jfr. 78.47; 78.109, jfr. 79.51; 78.140, jfr. 79.52 og 81.324; 78.143, jfr. 79.52, 80.39 og 81.324; 78.167, jfr. 79.56; 78.213, jfr. 79.57, 80.40 og 81.324; 84.78; 85.111.
besøgstilladelse, 56.114; 61.150; 74.159; 77.314, jfr. 80.27.
besøgstilladelse til medlemmer af foreninger, 73.372, jfr. 77.35, 80.27 og 81.316.
betaling af hjemsendelse i h.t. udlændingelovens § 14, 74.227, jfr. 75.46.
betaling af opholdsudgifter, 74.233, jfr. 75.47 og 78.30.
brandsikring, 83.141, jfr. 84.253; 83.143.
brevpapir og kuvert må ikke forsynes med mærke, 58.39.
brevveksling, 61.171, jfr. 62.17; 65.33; 72.230, jfr. 73.42; 75.482, jfr. 76.57, 79.24 og 81.318; 75.486, jfr. 76.59, 77.47, 78.35, 79.24 og 81.318; 75.490, jfr. 76.61, 78.36 og 81.318; 75.492, jfr. 76.62; 76.469, jfr. 77.89 og 78.46; 76.472, jfr. 77.89 og 78.46; 79.193, jfr. 80.64 og 83.262; 80.215, jfr. 81.332 og 82.294.
butikskøb:
forplejningsvarer, 76.434, jfr. 77.87.
fængselsfunktionærs leverancer til fængslets butik, 58.76.
kaffeindkøb, 57.73.
pulverkaffe, 60.42.
tandpasta med fluor, 67.41.

- bygningsmæssige forhold, 78.722; 79.188, jfr. 80.64 og 81.326; 79.193, jfr. 80.64 og 83.270; 80.215, jfr. 81.332 og 82.294; 81.150, jfr. 82.300 og 83.262; 83.143; 84.78; 85.109.
- bødesystem, 76.434, jfr. 77.87 og 78.45; 81.150, jfr. 82.300.
- celleindretning, 78.109, jfr. 79.51.
- detention, 74.274, jfr. 75.50, 76.28 og 79.22; 75.474; 76.469, jfr. 77.89 og 78.46; 76.472, jfr. 77.89 og 78.46; 76.480, jfr. 77.90.
- disciplinærsag mod fængselsfunktionær, 68.48; 79.401.
- disciplinærsag mod indsat, 73.130.
- disciplinærsagers behandling, 73.395, jfr. 74.44 og 75.42; 77.138, 532.
- disciplinærstraf, 76.238, jfr. 77.61.
- egen læge, 76.257, jfr. 77.65.
- egne effekter ved isolation, 76.257, jfr. 77.65, 78.41, 79.32, 80.34 og 81.319; 76.434, jfr. 77.87 og 78.45; 77.532.
- enrumsanbringelse (isolation), 77.532.
- enrumsanbringelse i nattimerne («natisolation»), 76.344, jfr. 77.80 og 78.43.
- erstatning for bortkomne ejendele, 74.281, jfr. 75.53.
- forskelsbehandling m.h.t. besøgstilladelser til medlemmer af foreninger, 73.372, jfr. 77.35, 80.27 og 81.316.
- forsvarerbistand under anstaltsophold, 73.372, jfr. 77.35, 80.27 og 81.316.
- forvaredes brevveksling med beskikket forsvarer, 61.171, jfr. 62.17.
- forvaredes sygekasseforhold, 58.80.
- frankering af arrestanters breve, 63.19.
- fremstilling for ortopædisk specialist, 59.160.
- fritidsaktiviteter, 78.722.
- fuldbyrdelse af en betinget dom, 74.249, jfr. 75.50.
- fællesmødereferater, 84.80.
- fællesskab, 75.73, 474; 75.475, 476, jfr. 76.55 og 77.46; 75.481, jfr. 76.56, 77.46, 78.34 og 81.318; 75.482, jfr. 76.57, 79.24 og 81.318; 75.486, jfr. 76.59, 77.47, 78.35, 79.24 og 81.318; 75.490, jfr. 76.61, 78.36 og 81.318; 75.492, jfr. 76.62; 75.493; 76.469, jfr. 77.89 og 78.46; 76.472, jfr. 77.89 og 78.46; 76.477, jfr. 78.47; 76.480, jfr. 77.90; 78.109, jfr. 79.51; 78.140, jfr. 79.52 og 81.324; 78.143, jfr. 79.52, 80.39 og 81.324; 78.213, jfr. 79.57, 80.40 og 81.324.
- fængselsfunktionærs videregivelse af oplysninger om arrestanter, 68.40.
- genindsættelse:
 forkyndelse af resolution om genindsættelse efter prøvetidens udløb, 59.25.
- konstatering af vilkårsovertrædelser som grundlag for genindsættelse, 75.560.
- grupperådgivers tavshedspligt, 66.43, jfr. 67.16.
- gårdturs-forhold, 74.275, jfr. 75.51, 76.28 og 79.22; 75.480, jfr. 76.56 og 77.46; 75.482, jfr. 76.57, 79.24 og 81.318; 76.469, jfr. 77.89 og 78.46; 76.472, jfr. 77.89 og 78.46; 76.477, jfr. 78.47; 76.480, jfr. 77.90; 78.140, jfr. 79.52 og 81.324; 78.143, jfr. 79.52, 80.39 og 81.324; 78.167, jfr. 79.56; 78.213, jfr. 79.57, 80.40 og 81.324.
- hjemsendelse af manuskript, 60.199, jfr. 61.21.
- hjemvisning af disciplinærsag, 78.265.
- hjælp efter bistandsloven, 80.215, jfr. 81.332 og 82.294.
- hviletid i et statsfængsel, 60.183.
- hæftefangers adgang til at skrive til dagblade, 59.44.
- håndjern, 57.195.
- indberetningspligt ved hensættelse i isolationscelle, 58.80.
- indkaldelse til særængsel, 62.45.
- indsattes adgang til at bære ringe, 65.79.
- indsattes adgang til at holde fugle, 66.41.
- indsattes adgang til at købe forskellige love, 61.174.
- indsattes adgang til at udtale sig, 83.139.
- indsattes aktindsigt, 62.68; 69.82, jfr. 70.13; 74.118; 76.202, jfr. 78.38 og 79.30; 77.128, 336, 354, jfr. 78.53.
- indsattes arbejdspligt, 72.76.
- indsattes beskæftigelse med recidivstatistik, 56.91.
- indsattes deltagelse i gudstjeneste, 57.176; 65.147, jfr. 66.17.
- indsattes ytringsfrihed, 75.82.
- indstilling til svendeproeve, 57.233.
- invalidepension, 85.111.
- isolationsafdelingen i Herstedvester, 77.260, jfr. 78.50.
- kollektive henvendelser, 63.70; 69.82, jfr. 70.13.
- konfiskation af kontant beløb, 80.136.
- kontant udbetaling af arbejdsdusører m.v., 82.167, jfr. 86.183.
- kontradiktion, 73.399, jfr. 74.44 og 75.42.
- lommepege til mentalobservander, 67.41.
- lægetilkaldelse i arresthus, 62.31.
- magtanvendelse over for indsat, 65.32.
- mangelfuld bistand fra forsorgen, 76.195.
- meddelelse om tilbageholdelse af brev, 60.40.
- modtagelsesprocedure, 80.215, jfr. 81.332, 82.294 og 84.241.
- oplysning om indsatte, 74.275, jfr. 75.51 og 76.28; 75.482, jfr. 76.57, 79.24 og 81.318.
- opvarmning, 75.486, jfr. 76.59, 77.47, 78.35, 79.24 og 81.318.

- overførsel fra åben til lukket anstalt, 75.82, 246; 77.168.
- prøveløsladelse:**
- administration af formue ved prøveløsladelse, 58.229.
  - afgørelse på ufyldstgørende grundlag, 77.195, jfr. 78.48.
  - fremgangsmåden ved beslutning om tilsynsovertagelser, 74.221.
  - frist for indstilling om prøveløsladelse, 69.24, 44.
  - genindsættelse af prøveløsladt, 74.186, jfr. 75.44.
  - konstatering af vilkårsovertrædelser som grundlag for genindsættelse, 75.560.
  - tidspunktet for meddelelse af prøveløsladelse, 57.170; 69.44; 81.150, jfr. 82.300.
  - tilbagekaldelse af beslutning om prøveløsladelse, 72.122.
  - tilsyn med overholdelse af prøveløsladelsesvilkår, 59.115.
  - vejledning m.h.t. reglerne om prøveløsladelse, 57.211; 77.102.
  - vilkår for prøveløsladelse, 59.195.
- psykiatrisk tilsyn, 77.474, jfr. 78.59.
- radioapparater, 59.176.
- rapportudfærdigelse m.v. i tilfælde af magtanvendelse, 74.240, jfr. 75.50.
- sagsbehandling i tilfælde af klage fra en indsat over ulovlig magtanvendelse, 74.240, jfr. 75.50.
- selvmordstruede, fratagelse af beklædningsgenstande, 75.595, jfr. 78.35.
- sikkerhedsforvarede, 67.94.
- sikringscelle, 68.48; 72.220, jfr. 74.32; 74.275, jfr. 75.51, 76.28, 79.22 og 80.28; 75.475, 476, jfr. 76.55 og 77.46; 75.481, jfr. 76.56, 77.46, 78.34 og 81.318; 75.482, jfr. 76.57, 79.24 og 81.318; 75.486, jfr. 76.59, 77.47, 78.35, 79.24 og 81.318; 75.595, jfr. 76.67 og 78.35; 77.497, jfr. 80.36 og 82.286; 78.109, jfr. 79.51; 78.213, jfr. 79.57, 80.40 og 81.324; 80.142, 215, jfr. 81.332 og 82.294.
- skriftlig begrundelse, 77.136.
- speciallægeundersøgelse af forvaret, 66.21.
- sygeafdeling:
- autonome enheder, 77.474, jfr. 78.59.
  - egne effekter, 76.257, jfr. 77.66, 78.41, 79.32, 80.34 og 81.319; 76.434, jfr. 77.87.
  - ekstraforplejning, 56.139; 76.434, jfr. 77.87.
- telefonsamtaler fra indsatte, 83.146.
- telefonsamtaler til indsatte, 79.193, jfr. 80.64.
- tilbagekaldelse af klager, 77.288, jfr. 78.51.
- toiletforhold, 75.482, jfr. 76.57, 79.24 og 81.318; 75.486, jfr. 76.59, 77.47, 78.35, 79.24 og 81.318; 76.257, jfr. 77.65, 78.41, 79.32, 80.34 og 81.319; 78.109, jfr. 79.51; 78.140, jfr. 79.52 og 81.324; 78.167, jfr. 79.56; 78.213, jfr. 79.57, 80.40 og 81.324.
- trysag indlagt i indsattes breve af fængslet, 55.102; 58.39.
- uddeling af medicin, 77.474, jfr. 78.59.
- udgang:
- disciplinærstraf/karantænetid ved misbrug, 77.394.
  - for forvarede, 75.342.
  - for varetægtsfængslede, 75.332, jfr. 76.36 og 77.44.
  - formulering af bekræftelse, 85.111.
  - nægtelse af udgang ved strejke, 73.142.
  - rejsetid, 84.84.
  - sagsbehandling, 80.213.
  - særlige tilfælde, 76.364, jfr. 77.83.
  - valgkamp, 84.81.
- udgifterne ved civile værnepligtiges arresthusophold, 58.60.
- udlevering af fotografier til indsatte, 67.101.
- udlevering af håndvægt og fingerfjedre, 80.138.
- udlevering af reglement, 57.200; 58.225; 75.429.
- udlændinges udgang, 76.240, jfr. 77.62, 80.33 og 82.285.
- udlændinges undervisning, 80.215, jfr. 81.332 og 82.294.
- underretning om tilsynsværgebeskikkelse, 56.190.
- valgretsudøvelse, 62.23, jfr. 69.13.
- varetægtsarrestanter:
- besøgstider, 78.210, jfr. 80.39.
  - brevveksling, 82.169, jfr. 84.247.
  - fællesskab, 75.253, jfr. 78.41.
  - undervisning, 75.488, jfr. 76.60, 77.47 og 80.31; 80.210, jfr. 82.294.
- vejledning om domstolsprøvelse, 73.83.
- ventetid ved indsættelse i forvaringsanstalt, 56.93.
- ventetider på samtaler, 77.288, jfr. 78.51.
- video, 84.84.
- visitation:
- celle, 72.151, jfr. 73.31; 76.257, jfr. 77.65, 78.41, 79.32, 80.34 og 81.319; 76.434, jfr. 77.87 og 78.44.
  - indsatte, 76.434, jfr. 78.45; 79.193, jfr. 80.64.
  - indsættelse i sikringscelle, 77.497, jfr. 80.36 og 82.286.
  - kropsvisitering af forvarede, 67.85.
  - opregning af effekter taget i bevaring, 72.151, jfr. 73.31; 76.434, jfr. 77.87 og 78.45.
  - tidspunkt og begrundelse, 83.147.
- Se også *Fuldbyrdelse*.

Færdselssager,

afhøring af parterne, 75.322, jfr. 76.35.
 behandlingstid, 56.175; 61.24.
 farthæmmende hindringer, 76.146.
 forelæggelse for sigtede af anmeldelse for færdselsforseelse, 57.172.
 indkaldelse til orienterende førerprøver, 75.590, jfr. 76.67.
 motorkørsel på stranden, 66.70.
 oplæsning af forklaring og forevisning af rids, 61.152, jfr. 62.15 og 63.14.
 sygetransportbegrebet i færdselsloven, 75.635.
 to parkeringsskiver, 74.414, jfr. 75.63.
 vejledning ved frakendelse af førerret, 73.53.

Færger,

mødetidskontrol ved færger, 58.214.
 undersøgelse ved sammenstød af automobiler på færger, 59.75.

Førerbevis,

dispensation fra aldersbetingelsen i førerbevisbekendtgørelsens § 28, 61.85.
 erhvervmæssig personbefordring, 57.209.
 inddragelse af fradømt førerbevis, 58.226.
 nægtelse af førerbevis med ret til erhvervmæssig personbefordring indbringes for retten på begæring af anklagemyndigheden, 59.22, jfr. 60.31.
 procesmåden ved prøvelse af ædruelighedsspørgsmål, 57.102, jfr. 58.33.
 rutinetimer ved fornyelse af førerbevis, 59.24.
 udlevering af administrativt inddraget førerbevis, 56.192.
 vejledning ved frakendelse af førerret, 73.53.
 vilkår ved udlevering af førerbevis inddraget på grund af manglende ædruelighed, 57.102, jfr. 58.33.

Førtidspension, ny begæring i stedet for genoptagelse af anke, 86.142.

Gas- og vandmestre, se *Autorisation*.

Gaveafgiftsloven, se *Arve- og gaveafgiftsloven*.

Gaver, undervisningsassistents modtagelse af cigaretter fra studerende, 55.150.

Gebyr,

begunstigelse i h.t. boligstøttelovgivningen, 57.35.
 behandling på rigshospitalet, 68.28, jfr. 71.17.
 bistand fra udenrigstjenesten, 62.21.

fotokopier i h.t. offentlighedsloven, 71.48; 83.172.
 hjemmel for kommunernes gebyropkrævning ved ejendomsoplysninger, 80.658, jfr. 86.182.
 navnebevilling, 57.210.
 specifikation af gebyrberegning i byggesager, 73.251.

Genindsættelse, se *Fængselsforhold*.

Giro, se *Postvæsenet*.

Goodwill,

beskatning af goodwill ved salg af ejendom med virksomhed, 58.73.
 betaling for goodwill ved overtagelse af bilruter, 57.74.
 ved overdragelse af biografteaterbevillinger, 58.161.

Gravfred, se *Kirkegårde*.

Grundforbedringsloven,

afslag på fortrinspanteret, 72.40.
 manglende ankemulighed, 59.203, jfr. 65.16.

Grundloven,

censurforbud i § 77, 58.165.
 forholdet mellem §§ 4 og 68, 73.109.
 forholdet mellem § 77 og § 39 i Forretningsorden for Danmarks radio, 84.149.
 forholdet mellem § 77 og § 46 i reglement for Det kgl. Teater og Kapel, 84.148.
 forsamlingsfrihed i § 79, 69.42.
 kommuners tilskud til kirkebyggeri, 73.109.
 lighedsgrundsætningen i § 70, 59.177.
 post-, telegraf- og telefonhemmelighed i § 72, 69.59.
 religionsfrihed i § 67, 61.84.
 udelukkelse af »politiske« medarbejdere ved Danmarks radio fra »højtaler og skærm«, 81.206.

Grundstigningsskyld, fritagelse for grundstigningsskyld i h.t. lov 265/1950, 57.180.

Grundværdiansættelse, revision af grundværdiansættelsen ved 10. alm. vurdering, 58.173.

Grønland,

adoptionslovens anvendelse i forhold til Grønland, 73.48.
 aflønning af funktionær i Grønland, 61.101.
 afregning efter hjemkomst, 62.70.

børnetilskud til plejebarn i Danmark, 77.448, jfr. 78.57 og 79.43.
 dispensation fra forbud mod indførsel af hunde, 74.170.
 feriepenge for arbejdstid i Grønland, 56.182.
 fiskestop på fiskeriterritoriet ved Grønland, 80.470.
 formulering af ansættelsesskrivelse, 63.20.
 hjemmestyret falder uden for ombudsmandens kompetence, 85.9.
 skattepligt under ophold i Grønland, 68.46.
 tilbagebetaling af sygekassekontingent, betalt efter at have taget fast ophold i Grønland, 74.286.
 udflytning af tjenestebolig, 72.163.
 udgifter ved hjemrejse fra Grønland, 59.155; 61.132.

Habilitet,

afdelingssygeplejerskes habilitet som medlem af socialudvalg, 79.406.
 andragende om fri proces mod amt, 55.55.
 arbejdsdirektøren, 57.90, jfr. 69.13.
 bedømmelse af videnskabeligt arbejde, 55.119, 144, 159, 161; 58.116.
 besættelse af professorstilling, 77.649, jfr. 78.74.
 boligkommission, huslejerforeningsformand, 77.208, jfr. 79.37.
 boligministeriets habilitet i byplansager i forbindelse med statsbyggeri, 62.52.
 borgmesters habilitet, 81.98; 85.75.
 daginstitutionsleders habilitet, 79.119.
 departementschef i departementet for told- og forbrugsafgifter formand for momsnavn, 83.83.
 departementschef i fiskeriministeriet formand for navn, 81.79.
 departementschef i undervisningsministeriet medlem af Det særlige Bygningssyn, 59.130.
 det i h.t. loven om forbrugsbegrænsende foranstaltninger nedsatte navn, 56.82.
 direktøren for Københavns vandforsyning, 60.102.
 direktøren for ulykkesforsikringen, 56.196, jfr. 58.31.
 ekspeditionssekretær i landbrugsministeriet medlem af bedømmelsesudvalg, 81.171, jfr. 82.301.
 elprisudvalgets medlemmer, 86.44.
 folkeskolelærere udelukket fra medlemskab af kommunens kulturelle udvalg, 76.171.
 formanden for byplannævnet, 64.116.
 formanden for elektricitetsrådet, 58.178; 63.29; 68.26; 69.86.
 formanden for Landsnævnet for Omnibus- og Fragtmandskørsel, 64.93.
 fuldmægtig i fiskeriministeriet sekretær for navn, 81.79.
 hvervenerne som leder af en fælleskommunal losseplads og formand for kommunens tekniske udvalg uforenelige, 79.99.
 inhabilitet ved besættelsen af rektorstilling på seminarium, 82.267.
 institutionsleders habilitet som medlem af socialudvalg, 79.412.
 kommunalbestyrelses habilitet ved kommunes erhvervelse af fast ejendom, tilhørende en stiftelse, som blev bestyret af kommunalbestyrelsen, 73.197, jfr. 74.34.
 kommunalbestyrelsesmedlem som formand for almennyttigt boligselskab, 75.545.
 kommunalbestyrelsesmedlem som formand for eller bestyrelsesmedlem i en forening, 75.191; 78.222; 79.211.
 kommunalbestyrelsesmedlem som køber af kommunal ejendom, 78.289, jfr. 79.62.
 kommunalbestyrelsesmedlem som medlem af et seminariums bestyrelse, 73.197, jfr. 74.34.
 kommunalbestyrelsesmedlem som pedel ved en af kommunens skoler, 80.582.
 kommunalbestyrelsesmedlem, som var fast sygevikar ved en af kommunens skoler, 76.150.
 kommunalt udvalgsmedlem, hvis ægtefælle er ansat under udvalgets forvaltningsområde, 82.111.
 landbrugsministeriets repræsentant i jordlovsudvalget, 83.163.
 ledende embedsmand som udvalgsformand, 81.126.
 lejerrepræsentant i boligkommission, 78.731, jfr. 79.80.
 lokalnævnsmedlemmers habilitet, 81.154.
 lærer og pedel inhabile ved kommunalbestyrelses beslutning om skolestruktur, 77.242.
 medlem af ejendomsudvalg, 72.77.
 medlem af menighedsråd ved beslutning om at tildele ham arbejde på en kirke, 83.154.
 observatør i kommunernes lønningsnavn, 77.542, jfr. 78.61.
 oprettelse af stilling som personaleinspektør i Danmarks radio, 80.388.
 politifuldmægtigs habilitet, 63.61.
 sagkyndig læge ved bedømmelsen af en ulykkesforsikrings sag, 74.262.
 skatterådsmedlems habilitet, 75.389; 79.457, jfr. 80.86 og 81.331.
 skoleinspektørs hustru, 75.158.
 stadsingeniørs ægtefælles inhabilitet som medlem af teknisk udvalg, 79.412.
 teaterrådsmedlemmer, 75.257, jfr. 76.33.

toinstans-inhabilitet i lokalplansag, 84.59.
udnævnelse af skoleinspektør ugyldig på grund af inhabilitet, 76.150.
vurderingsformand, 74.151, jfr. 75.42.

Habilitetsregler.

ansatte ved Danmarks radio som medlemmer af repræsentantskabet for statens kunsthøj, 74.88, jfr. 77.40.
fordelingsudvalget vedr. folkebibliotekernes rådighedssum, 77.302, jfr. 78.51 og 79.38.
kommunalbestyrelsesmedlemmer, 72.28, jfr. 73.24.
lejevurderingssager, 70.30.
lægerne i direktoratet for ulykkesforsikringen, 59.49.
medlemmer af amsankenævnen, 78.407, jfr. 79.66 og 80.40.
medlemmer af boligkommissionen, 77.208, jfr. 79.37.
medlemmer af huslejenævnen, 72.102.
skyldrådsmedlemmer, 57.63, jfr. 58.33.
teaterrådsmedlemmer, 75.257, jfr. 76.33.
udnævnelse af formænd for huslejenævnen, 71. 27.
universitetslærere, 58.144.

Handelsskoletilsynet, 57.109.

Handicappede.

beskæftigelse (anord. 368/65), 73.93, jfr. 76.25 og 78.27.
handicappedes fortrinsadgang til offentlig ansættelse, 82.21, jfr. 85.222.
lærlingelovens anvendelse på handicappede, 73.380.

Hastesager, se *Sagsbehandling*.

Havneareal, strandbyggelinie, 61.77, 98.

Henlæggelse af sager, se *Sagsbehandling*.

Hittegods, se *Politi*, findeløn.

Hjemmeværnet, klager over afslag på optagelse i hjemmeværnet, 59.66, jfr. 60.31.

Hjemsendelse, se *Militærforhold*.

Hjemsendelsespenge, se *Militærforhold*.

Hjemvisning, se *Sagsbehandling*.

Holdeplads, se *Drosker*.

Honorarlønnede stillinger, besættelsen af opslåede honorarlønnede stillinger, 57.123; 60.115.

Hospitaler.

fiktions- og beskyttelsesmidler på plejehjem og hospitaler, 85.74.
forholdene på den lukkede del af Frederiksberg hospitals psykiatriske afd., 74.364, jfr. 75.59 og 76.30.
hospitalsansattes og patienters ytringsfrihed, 83.248.
oplysningspligt vedr. stedfunden lægelig behandling, 74.446.
samtykke til behandling, 78.726, jfr. 79.79, 80.56 og 85.218.
takster for behandling på rigshospitalet, 68.28, jfr. 71.17.

Hovedrevisorater, se *Rigsrevisionen*.

Hovedstadsregionplanlægning, se *Lands- og regionplanlægning*.

Hundeloven.

aflivningsret i anledning af tidligere ejers manglende betaling af hundeafgift, 57.93.
erhvervsmæssig handel med hunde, 75.151.
hundestøj ved butikcenter, 72.72.
pålæg i h.t. hundelovens § 13, stk. 2, 58.176.

Hunderegistre, oplysninger fra hunderegistre, 59.27.

Husdyrvoldgift, anketilladelse i medfør af husdyrvoldgiftslovens § 9, 55.21.

Huslejenævnen.

huslejenævnens afvisning af underfrankerede breve, 84.235.
huslejenævnens besigtigelser, 72.49; 84.236.
sagsbehandling, 72.102.
udnævnelse af formænd for huslejenævnen, 71.27.

Husundersøgelse uden for strafferetsplejen, 57.186.

Hædersgave, overførsel af hædersgave til enke, 67.84.

Hørespil, se *Danmarks radio*.

Høring, se *Sagsbehandling*.

Håndjern, se *Fængselsforhold* og *Politi*.

- Igangsætningstilladelser*, praksis ved udstedelse af igangsætningstilladelser, 67.30, jfr. 75.27. til skolebyggeri, 68.63.
- Ikke-juridisk personale*, ekspedition i statslånsag, 56.213.
- Indberetningspligt*, forvaringsanstaltens indberetningspligt om hensættelse i isolationscelle, 58.80. statsrepræsentanterne i SAS, 61.156.
- Individuel boligstøtte*, se *Boligstøttelovgivning*.
- Indkøbstilladelse*, behandling af ansøgning om indkøbstilladelse, 55.50.
- Indlemmelse*, se *Kommuner*.
- Inhabilitet*, se *Habilitet*.
- Inkompetence*, se *Kompetence*.
- Instansfølge*, se *Kompetence*.
- Intertemporale spørgsmål*, bekendtgørelse anvendt, før den var trådt i kraft, 76.288. beregning af bevillingstilsagnskursen ved dollarpræmiering, 55.50. forhøjelse af fradrag for naturalydelser til tjenestemænd, 60.44. kontrollovens § 8 C, 59.168. kontrollovens § 8 D, 59.170. påligning af vejbidrag med henvisning til ophævet lov, 78.543. pålæggelse af omsætningsafgift, 63.65. tilbagevirkende kraft for bekendtgørelsesændring, 78.514. tilbagevirkende kraft for bestillingstillæg, 62.100. valg af procesregler ved ekspropriation, 71.134, jfr. 73.22.
- Invalide- og folkepension*, se henholdsvis *Folkepension* og *Invalidepension*.
- Invalidepension*, administration af invalidepension, 73.79. aktindsigt i invalidepensionssager, 61.135, jfr. 62.15; 72.110, 152. anke i stedet for ny begæring, 61.154; 62.85. begyndelsestidspunkt for forhøjelse, 72.209, jfr. 73.39. behandling af ansøgning om invalidepension, 80.727. beregning og udbetaling af invalidepension, 78.312, jfr. 79.64. betydning for tjenestemandspension, 82.230. for sen modtagelse i socialforvaltning af ansøgning om forhøjelse af invalidepension, 85.169, jfr. 86.196. forsorgscentres bistandspligt vedr. ansøgning om invalidepension, 76.220. indtægtsberegning ved ydelse af invalidepension, 55.26; 64.128, jfr. 65.21. konkret skøn over begyndelsestidspunkt for pensionens udbetaling, 65.22. medicinhjælp, 80.148. omberegning/tilbagebetaling, 86.136. personligt tillæg med tilbagevirkende kraft, 81.270, jfr. 82.303. personligt tillæg til invalidepension ikke tilbagebetalingspligtigt, 77.598. psykisk lidelse, 80.592, jfr. 81.340. rejsehjælp, 55.26. retningslinier for personligt tillæg (til varme-hjælp), 80.409. sammenhæng med sygedagpengeloven, 80.592, jfr. 81.340. tilbagebetaling i h.t. invalidepensionslovens § 30, 81.263. tilbageførsel fra bankkonti, 80.95, jfr. 81.332. tildelingskriterier vedr. gifte kvinder, 79.200, jfr. 80.65 og 83.263; 80.740. udbetaling af invalidepension ved genindlæggelse på institution, 80.114. uenighed om den lægelige vurdering, 79.224. under ophold i udlandet, 66.58.
- Invaliditetserstatning*, tidspunktet for fastsættelsen af invaliditetserstatning, 57.106. udbetaling af invaliditetserstatning til tilskadekommen militær værnepligtig, 59.116, jfr. 60.32.
- Islam Danmark*, se *Anerkendte trossamfund*.
- Jernbaneerstatningskommissionen*, renter af tilskadekomsterstatning, 56.157.
- Jordlovsudvalget*, ekspedition af sammenlægningssag, 64.89. fordeling af tillægsjord, 55.76; 57.231, jfr. 60.26.

forkøbsret til landejendomme, 55.76; 57.31, jfr. 59.16.
 landbrugsministeriets repræsentant, 83.163.
 manglende underretning om berostillelse af sag, 62.97.
 offentlighedslovens anvendelse på statens jordlovsudvalg, 76.367, jfr. 77.83.
 udarbejdelse af referat, 59.190.
 udarbejdelse af refusionsopgørelser, 58.46, jfr. 59.18; 59.190.
 udlægning af skatter m.v., 59.190, jfr. 60.34.

Journalisering, se *Sagsbehandling*.

Kartoffeleksportører, se *Autorisationsordning*.

Kirkegårde,

dispositionsret over gravsteder, 73.416, jfr. 74.45 og 77.36.
 flytning af lig, 60.184, jfr. 65.16 og 67.15; 67.39.
 flytning af urne, 66.76.
 takst for udensogns boende, 58.68.

Kirkelige afgifter, se *Skat*.

Kirker,

benyttelse af båndoptagere i kirkebestyrelser, 78.720.
 stilling i forhold til krigsforsikringen, 55.81.

Kiropraktorer, se *Sygesikring*.

Klagevejledning, se *Ankevejledning*.

Kloakmestre, instruks for kloakmestre i strid med ny lov, 65.121.

Kollegiebyggeri, eftergivelse af projekteringslån vedrørende kollegiebyggeri, 77.521, jfr. 78.60 og 82.286.

Kommuneplanloven,

beslutning om opstilling af reklameflag i h.t. kommuneplanlovens § 44, stk. 2, 81.201.
 dispensationer fra bebyggelsesregulerende bestemmelser, 80.645, jfr. 84.242.
 dispensationer fra kommuneplaner, 84.109.
 forholdet til byplanvedtægt, 79.379.
 kommunalbestyrelsesmedlemmers klageadgang i h.t. kommuneplanlovens § 48, 80.205.
 lokalplanpligt:

opførelse af varmeværk, 83.178.
 overgangsperiode, 79.346.
 større strækingsanlæg, 80.244.
 udlæg af offentlig sti, 83.192, jfr. 84.254.
 udvidelse af administrationsbygning, 81.294.
 ugyldighedsvirkning af underkendelse af afgørelse om ikke-lokalplanpligt, 84.127.

Kommuner,

afgift af spilleautomater, 68.104; 72.188, jfr. 73.34, 76.23, 77.31 og 78.26.
 aktindsigt m.h.t. båndoptagelse af kommunalbestyrelsesmøde, 75.312, jfr. 76.34.
 aktindsigt vedr. indstilling fra teknisk udvalg, 68.97.
 aktindsigtsafgørelser kan indbringes for tilsynsråd, 76.190.
 ansættelse af ungdomsskoleinspektør, 74.139.
 befordringsgodtgørelse til kommunalbestyrelsesmedlemmer, 76.248, jfr. 77.63.
 behandling af stadsingeniørs byggesag, 73.60.
 biblioteksudvalgets stilling i forhold til kommunalbestyrelsen, 78.159.
 bindende direktiver m.h.t. stemmeafgivning, 80.151.
 bopælskrav ved godkendelse af lejere, 70.53.
 borgmesters kompagnon som kommunens advokat, 81.98.
 byggeri i strid med byplan, 73.71.
 byggetilladelse forudsatte dispensation, 65.98; 67.67.
 byrådsmedlemmers adgang til at deltage i kurser, 78.506.
 daginstitutionsleders habilitet, 79.119.
 delegation – beslutning om afskedigelse af skolehjemforstander, 78.742.
 delegation af ekspropriationsbeslutning, 72.93, jfr. 74.23.
 delegation til forsikringselskab af behandlingen og bedømmelsen af et erstatningskrav, 85.209.
 deltagelse i udflugt og selskabelige sammenkomster betalt af privat firma, 65.159; 76.83.
 disciplinærsag mod kommunal tjenestemand, 76.250, jfr. 77.64.
 dispensation fra bygningsvedtægts områdebestemmelse, 73.186; 74.386; 75.512.
 ejendomsskyldpromillen ved kommunesammenlægning, 66.22.
 ensartede regler for udbetaling af godtgørelse for fraværelse fra hjemmet, 72.39, jfr. 73.24.
 foreneligheden af kommunale tjenester og hverv, 66.68, jfr. 67.17.
 forening af hverv som borgmester og bestyrelsesformand i pengeinstitut, 81.98.

- formulering af standardformular og modregning i overskydende skat, 77.693, jfr. 78.75.
- forskelsbehandling ved bidrag til spildevandsanlæg, 84.111, jfr. 86.184.
- fravigelse fra dispositionsplan, 56.142.
- gennemtvungelse af amtsankenævns afgørelse over for kommune, 77.617; 78.564, jfr. 79.73; 78.619, jfr. 80.53; 80.723.
- genstanden for udpantning for ejendomsskat, 76.315, jfr. 77.74.
- grænsen mellem Videbæk og Trehøje kommuner, 78.289.
- hjemmel for kommunernes gebyropkrævning ved ejendomsoplysninger, 86.182.
- honorar til fritidskommissionsformand, 73.162.
- igangsættelse tilladelse til administrationsbyggeri, 69.100.
- ikke inhabile kommunalbestyrelsesmedlemmer, 78.222.
- indlemmelse af kommuner, 62.63.
- indvalg af kommunes borgmester, der drev advokatvirksomhed, i ligningskommissionen, 81.98.
- information, 79.398.
- information af fremmedarbejdere, 75.340, jfr. 76.40.
- inhabile kommunalbestyrelsesmedlemmer, 72.28, jfr. 73.24; 72.77; 75.158, 191, 545; 76.150, 171; 77.242, 720; 78.289, jfr. 79.62; 79.211.
- kommunalbestyrelsesmedlemmers adgang til forvaltningens materiale, 79.282.
- kommunalbestyrelsesmedlemmers klageadgang i h.t. kommuneplanlovens § 48, 80.205.
- kommunalbestyrelsesmedlems aktindsigt i kommunalbestyrelsens sager, 79.398, jfr. 80.80.
- kommunalbestyrelsesmedlems habilitet, 79.406, 412.
- kommunalbestyrelsesmedlems køb af kommunal ejendom, 72.155, jfr. 74.28; 77.176; 78.289, jfr. 79.62.
- kommunalbestyrelsesmedlems påvirkning af ansøger, 71.76.
- kommunalbestyrelsesmedlems udtræden p.g.a. sygdom, 81.118.
- kommunale tilsynsmyndigheders prøvelse af ressortmyndigheders udtalelser, 84.61.
- kommunale tilsynsmyndigheders undersøgelsesbeføjelser, 78.504.
- kommunalfuldmagten - forskelsbehandling ved bidrag til spildevandsanlæg, 84.111.
- kommunalt ansattes køb af kommunal ejendom, 78.289, jfr. 79.62.
- kommunes adgang til at betale for et skolenævns advokatudgifter, 78.267, jfr. 79.62.
- kopier af akter, 79.398.
- lukket møde ved kommunalbestyrelses behandling af byplaner, 75.310, jfr. 76.34.
- løntilbageholdelse til dækning af skat, 70.25.
- løntilbageholdelse til dækning af sygekasserestance, 68.43.
- lånegaranti for udvidelse af hotel, 75.356, jfr. 76.41.
- medlemskab af Kommunernes Landsforening, 76.139.
- modregning i løn for ægtefællens skatterestance, 66.63.
- notat udleveret til udenforstående, 78.394.
- observatørordninger i kommuner, 79.102, jfr. 80.63.
- ombudsmandstilsyn med kommune, 56.9; 57.9; 58.10; 59.9; 60.7.
- opkrævning af skjult kommuneskat over bl.a. elpris og vandafgift, 72.101, jfr. 75.29 og 76.23; 75.380, jfr. 76.43.
- oplæsning af beslutningsprotokol for byrådsmøde, 81.118.
- optagelse af lån uden samtykke fra tilsynsrådet, 75.452.
- optagelse af patient fra en anden kommune på kommunens plejehjem, 77.443, jfr. 80.35 og 82.285.
- plejehjemsoverenskomst uden nødvendige tilladelser til etableringen af plejehjemmet, 76.87.
- pligt for kommunal vejbestyrelse til at orientere vejbestyrelse i nabokommune, 76.388.
- pligt til at udfærdige byplaner, 62.52.
- politiske hensyn ved læreransættelser, 74.156.
- pressens adgang til rådhus uden for almindelig åbningstid, 83.101.
- private daginstitutioner, 73.53.
- renter af kloakbidrag, 79.504.
- salg af klubhusbygning til sejklub, 82.275.
- salg af kommunale ejendomme, herunder til ansatte m.fl., 72.155, jfr. 74.28; 77.176, 720; 78.289, jfr. 79.62; 78.311; 85.70.
- studierejser til udlandet, 76.462, jfr. 77.88.
- tilførsel til beslutningsprotokol for kommunalt udvalg, 76.127; 78.399.
- tilskud til kirkebyggeri, 73.109.
- tilsyn med en kommunes bestyrelse af en stiftelse, 73.197, jfr. 74.34.
- tilsynsmyndigheders kompetence til at tage stilling til kommunalbestyrelsesmedlemmers krænkelse af en tavshedspligt, 81.93.
- tinglysning af byplan, 69.57.
- udlejning til gæstearbejdere, 76.377.
- udstationering af militærnægtere, 72.154, jfr. 73.32.
- ulovlig opførelse af skolebyggeri, 73.170.

underskrifters læselighed, 62.35.
 valg af kommunes borgmester, der drev advokatvirksomhed, til ligningskommissionen, 81.98.
 vurdering af salgspris og kommunalt grundsalg, 78.311.
 ægtefælleinhabilitet, 82.111.

Kompetence,

administrativ ankeinstans' kompetence i forhold til 1. instans, 58.48.
 amtsankenævns kompetence vedr. sager om hjemmehjælpsbetaling, 79.343.
 ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringens funktionelle kompetence, 85.50.
 ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringens kompetence m.h.t. dispensationsafgørelser fra arbejdsdirektøren, 84.24, jfr. 85.225.
 ansættelse af lektor, 77.464, jfr. 78.59.
 borgmesters og politisk ordførers kompetence i sag om lånegaranti, 75.356, jfr. 76.41.
 byggetilladelse, 64.123, jfr. 66.16.
 Den særlige Klagerets kompetence over for dommerfuldmægtige, 56.155.
 direktoratet for arbejdsløshedsforsikringens kompetence som tilsynsmyndighed i sager om efterløn, 85.43, jfr. 86.190.
 dispensation fra arbejderbeskyttelseslovens § 31, stk. 1, 61.117.
 dispensation fra bygningsvedtægts områdebestemmelse, 73.186.
 dispensation til overskridelse af udnyttelsesgrad, 67.67.
 dispensationsmyndigheden i zone- og bygge Lovsager, 73.50.
 fastsættelse af fordringerne til teologisk embeds-eksamen, 70.55.
 folketingets ombudsmand, 70.30, 51; 76.314, jfr. 78.42; 78.11; 81.8; 82.8.
 folketingsvalg, 67.45.
 formanden for miljøankenævnets kompetence i zonelovssager, 82.204.
 forsikringssekskabers kompetence m.h.t. nedsættelse af dagpenge, 60.150.
 forstanders kompetence til at opsig en funktionær, 57.164, jfr. 59.17.
 fredningsnævns adgang til at dispensere fra overfredningsnævnskendelse, 61.51.
 fritagelse for at aflægge den almindelige filosofiske prøve, 61.47.
 handelsministeriets kompetence over for forsikringsrådet, 61.125.
 handelsministeriets kompetence over for monopoltilsynet, 61.104.

hjemmel for formanden for ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen til at træffe afgørelse på nævnets vegne, 85.48.
 indenrigsministeriets kompetence over for sundhedskommission, 66.92.
 kommunes kompetence, 70.51.
 kommunernes lønningsnævns kompetence, 77.542, jfr. 78.61.
 kontorchefts kompetence, 60.55.
 Københavns magistrats kompetence m.h.t. bygningerne i »Christiania«, 74.56.
 landsskatterettens kompetence i aktindsigtssager, 73.384.
 miljøministeriets kompetence på grundlag af overgangsbestemmelsen i § 37 i lov 37/1977 om råstoffer, 82.186.
 ministeriet for Grønlands kompetence til at beslutte fiskestop på fiskeriterritoriet ved Grønland, 80.470.
 nævnsformands kompetence, 62.95.
 overfredningsnævns adgang til at dispensere fra egen kendelse, 61.51.
 overfredningsnævns adgang til at tilbagekalde en dispensation, 61.51.
 overfredningsnævns kompetence, 75.216, jfr. 76.32.
 private brancheorganisationer under landbrugsministeriet, 85.116.
 programsekretærs kompetence, 57.142.
 rektors kompetence over for fagråd, 71.186.
 socialstyrelsens kompetence ved afhentning og salg af invalidebil, 75.410, jfr. 76.54.
 taksationskommissionen vedr. naturfredning, 75.216, jfr. 76.32.
 toldvæsenets prøvesamling og fakturakontrols kompetence i tarifieringspørgsmål, 62.27.
 undervisningsministeriets kompetence over for fagråd, 71.186, jfr. 72.25.
 undervisningsministeriets kompetence over for lokale skolemyndigheder, 70.15.
 Se også *Folketingets ombudsmand*.

Koncession,

fremstilling af sukker, 61.87.
 sukkerordningen, 68.90.

Kondemnering af ejendomme, 55.103; 68.100.

Konfirmation, se *Båndlæggelse*.

Konfiskation, se *Fængselsforhold og Politi*.

Konkurrencebegrænsning i h. t. monopolloven, 61.104.

Konsulent for særundervisningen, se Folkeskolen.

Kontradiktion, se Sagsbehandling.

Kontrolloven, se Skat.

Kreditbanken, banktilsynets virksomhed m.h.t. Kreditbanken, 58.85.

Kredsdyrlæger, tilsyn med dyrlæger, 75.598.

Krigsskade, nægtelse af tilskud til dækning af krigsskade på kirke, 55.81.

Kristendomskundskab, se Folkeskolen.

Kundgørelse i Lovtidende af kontanthjælpsforsøgsordning, 84.164.

Kunstakademiet, studerendes anvendelse af lokaler, 72.34.

Kunstnerstøtte, se Statens kunstfond og Film.

Kvarter, spørgsmål om tjenestemandens bolig kunne betragtes som kvarter, 55.33.

Kvægavlsassistenter, inseminationsvirksomhed, 56.25.

Kørelærerpriev, eksamination af kørelæreraspirant, 62.74.

Laboratorier, se Autorisation.

Landbohøjskolen, se Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole.

Landbrugslovgivning,

administrationen af statens forkøbsret i h.t. statshusmandsloven, 57.31.

aktieselskabs erhvervelse af landbrugsejendom til (fortsat) råstofindvinding, 75.235.

blyforgiftning af kvæg, 76.468, jfr. 77.89, 78.46 og 79.34.

dispensation fra kravet om landbrugsuddannelse, 85.121, jfr. 86.193.

erhvervelse af mere end én landbrugsejendom, 81.182.

erhvervelsesreglernes betydning ved ophævelse af landbrugspligt, 82.179.

fordeling af tillægsjord i h.t. statshusmandsloven, 55.76.

forkøbsret til landbrugsejendomme i h.t. statshusmandsloven, 55.76.

fristreglerne for bebyggelse, 86.99.

jordfordeling, matrikulær og tingbogsmæssig berigtigelse, 75.143, jfr. 76.32, 77.42 og 78.32.

landbrugsnotering af staudegartneri, 75.290.

mangelfuld vejledning om retstilstanden, 86.99.

nedlæggelse af markoverkørsel som vilkår for tilslutning til sammenlægning (og udstykning) af landbrugsejendom i medfør af landbrugslovens (nu) § 13, stk. 3, nr. 1, 78.585.

ophævelse af landbrugspligt, 82.179.

overgangsbestemmelsen i landbrugslovens § 3, stk. 4, 74.377, jfr. 75.62.

sagsbehandlingstid i sager om dispensation fra landbrugslovens krav om jordbrug som hovederhverv, 75.112.

sammenlægning af landbrugsejendomme i h.t. lov om landbrugsejendomme, 64.89.

uddannelseskrav ved lån til jordbrugsmæssige formål, 74.444, jfr. 75.66 og 76.32.

Lands- og regionplanlægning, forståelsen af hovedstadsregionplanlovens § 17, 78.669, jfr. 79.77 og 81.325.

Landsskatteretten,

afvisning af sag, 73.157; 76.327, 388; 80.730; 86.54.

begrundelse af kendelse, 74.367; 79.520, jfr. 80.90 og 82.292; 80.735, jfr. 82.297.

begrundelse for afvisning af genoptagelse, 85.61, jfr. 86.191.

berostillelse af sager, 60.47, 111; 64.62; 65.143.

erindringsskrivelseres besvarelse, 79.177.

formulering af kendelse, 66.87.

genoptagelse af sag, 72.197, jfr. 73.36; 75.387, jfr. 76.44; 75.640; 80.572, jfr. 81.340; 80.735, jfr. 82.297; 85.61, jfr. 86.191.

mangelfuld aktindsigt, 70.35; 75.387, jfr. 76.44.

manglende iagttagelse af:

forretningsordenens § 4, stk. 2, 57.131.

forretningsordenens § 7, stk. 6, 56.77, jfr. 57.24.

forretningsordenens § 13, stk. 1, 64.62.

landsskatteretsloven (1938), § 8, stk. 2, 55.69.

landsskatteretsloven (1970), § 12, 80.572, jfr. 81.340.

offentlighedslovens § 12, 75.387, jfr. 76.44.

manglende stillingtagen til klagepunkt, 68.24; 73.149; 76.327.

organisation m.v., 55.69; 57.57, jfr. 59.17 og 63.13; 61.27.

- personligt møde for landsskatteretten, 57.57, jfr. 59.17; 76.327; 80.572, jfr. 81.340.
- restancekontrol, 80.385.
- sagsbehandlingens varighed, 55.69; 56.173; 57.57, jfr. 59.17 og 63.13; 57.188; 58.73, 216, 241; 59.47; 60.47, 111, 187; 61.27; 63.100; 64.62; 65.143; 66.79; 68.56; 72.233, jfr. 73.43, 75.32, 77.32, 78.27 og 80.25.
- skønmæssig indkomstansættelse, 57.57, jfr. 59.17 og 63.13; 57.240; 64.62; 74.302, jfr. 75.55.
- udtalelse i kendelsespræmisser, 58.73.
- ufuldstændig vejledning, 73.149.
- underretning om rettens kendelser, 81.69.
- vejledning om landsskatteretsagens indbringelse for domstolene, 76.198, jfr. 78.37.
- Landvindingsloven,*
foreløbig tinglysning af landvindingsbidrag, 58.43, jfr. 65.16.
manglende ankemulighed, 59.203, jfr. 65.16.
- Lejeforhøjelse, se Boligstøttelovgivning.*
- Lejelovent,*
boligudlejningskontorers opkrævning af depositum, 72.119, jfr. 74.27.
bopælskrav ved godkendelse af lejere, 70.53.
- Licens, se Danmarks radio.*
- Licitation,*
aktindsigt i dokumenter vedr. en licitation, 79.294.
offentligt udbud før salg af præstegård, 72.233.
restaureringsarbejde vedr. en kirke, 83.154.
salg af kommunal ejendom til ansatte m.fl., 85.70.
statshospital, 66.39.
Se også *Tilbud.*
- Lig, se Kirkegårde.*
- Ligebehandlingsloven,*
»Aktiv rekruttering« af henholdsvis mænd eller kvinder til stillinger, hvor det pågældende køn er underrepræsenteret, 83.232.
ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til præstestillinger, 79.431.
- Lighedsgrundsætning, se Forskelsbehandling.*
- Ligningsrådet,* personligt møde for ligningsrådet, 74.67; 80.231.
- Lodserier,*
forhøjelse af lodstakster, 64.95, jfr. 66.15.
- retlige stilling, 76.314, jfr. 78.42.
- Lokalnævn,* formand nægtet modtagelse af to breve fra en klager, 85.114.
- Lokalplaner, se Kommuneplanloven.*
- Lommepenge, se Folkepension, Mentalobservation og Sindssyge.*
- Lotteri,*
beskatning af udenlandske lotterigevinster, 61.44.
bortlodders spil på usolgte numre, 57.121.
- Love og administrative bestemmelser, henstillinger om ændring m.v. af:*
afgift af spilleautomater (restaurationslovens § 26), 72.188, jfr. 73.34, 76.23, 77.31 og 78.26.
anvendelse af gennemsnitsudgifter ved beregning af forældrebetaling i daginstitutioner, bekg. 102/1979, jfr. bistandslovens § 73, 79.162.
apotekervæsenets pensionsforhold, bekg. 35/1959, 62.47, jfr. 64.13.
arbejderboliger på landet, lovbebg. 125/1955, § 28, stk. 2 (hjemmel til delegation), 56.162.
arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring m.v., lovbebg. 43/1952, § 35, stk. 2 (arbejdsdirektørens stilling), 57.90, jfr. 69.13.
arve- og gaveafgiftsloven, 57.199, jfr. 63.13; 74.238, jfr. 75.49.
bekendtgørelse i stedet for cirkulære (støtte til anskaffelse af motorkøretøj efter bistandslovens § 58, stk. 2), 79.275, jfr. 80.77.
beslutning om fiskestop på fiskeriterritoriet ved Grønland, 80.470.
bevaringstagelse, almindelig instruks til politiet om formelle regler, 72.238, jfr. 73.44 og 74.33.
boligministeriets bekendtgørelse om almenlystigt boligbyggeri, § 17, 82.39, jfr. 85.222.
boligsikringslovens lejlighedsbegreb (lovbebg. 132/1972), 73.116.
bopælskravet i § 1 i lov 451/1939 om salg af fersk fisk m.v. ved offentlig auktion, 67.50, jfr. 68.14.
butikstid, afgrænsning af de klageberettigedes kreds, 80.181.
byplanlovens § 8, stk. 2, 2. pkt. (forlængelse af byplanforslags bindende virkning), 67.30, jfr. 75.27.
børnetilskud til udenlandske statsborgere (lovbekendtgørelse nr. 388/1969, § 11), 72.146, jfr. 73.31.

- civilforsvaret, retningslinier for uddannelse af værnepligtige til civilforsvaret uden for civilforsvarskorpset (december 1964), civilforsvarslovens § 31, stk. 4, 72.51, jfr. 73.26, 77.27 og 80.24.
- de sociale pensionslove (årlig indtægtsregulering), 72.218, jfr. 73.41.
- delegation af ekspropriationsbeslutning, 72.93, jfr. 74.23.
- efterløn og udenlandske pensioner, 83.40, jfr. 84.250.
- fangers adgang til at bære ringe, 65.79.
- fastsættelse af prøveregler m.v. vedr. de erhvervs-pædagogiske læreruddannelser, 74.219, jfr. 75.45.
- fastsættelse af regler for eksamensudvalg, 72.39, jfr. 73.25.
- fastsættelse af regler for klage over eksaminationer m.v., 72.39, jfr. 73.25.
- feriefondens erstatningsordning, 73.205, jfr. 74.35 og 76.25.
- FN-tjeneste i udlandet (folketsingsbeslutning af 30/4 1964), 66.64, jfr. 68.14.
- folkeforsikringslovens § 20, stk. 5 (begravelseshjælp), 56.72.
- folkepensionsloven:
 § 1 (bopæl), 63.98, jfr. 68.13.
 § 5 (indtægtsberegning), 64.128.
 § 18, stk. 3, jfr. § 5, stk. 7 (lommepege til folkepensionister på alderdomshjem), 62.76, jfr. 63.14.
- foreneligheden af kommunale tjenester og hverv (cirkl. 10/1956), 66.68, jfr. 67.17.
- forretningsordenen for landsskatteretten nr. 299 af 7. juli 1942, 72.233, jfr. 73.43, 75.32, 77.32, 78.27 og 80.35.
- forsaneringsstilladelser og forhåndstilsagn om statsstøtte til saneringsforanstaltninger, 76.306, jfr. 77.74.
- fotografier som efterforskningsmiddel (retsplejeloven), 74.237.
- frihedsberøvede medlemmer af arbejdsløsheds-kasser, 73.116.
- førerbeviser, bekg. 58/1958:
 § 4, stk. 3 (indbringelsen for retten), 59.22, jfr. 60.31.
 § 28 (aldersbetingelsen), 61.85.
- gebyr i byggesager, specifikation af, 73.251.
- gentagelse og upræcis formulering af lovtæst i bekendtgørelse, 84.166, jfr. 85.231.
- gymnasieskolelovens § 16 (pædagogikumkursus), 77.611, jfr. 78.72.
- habilitetsregler for medlemmer af fordelingsudvalget vedr. folkebibliotekernes rådighedssum, 77.302, jfr. 78.51 og 79.38.
- habilitetsregler for skyldrådsmedlemmer, bekg. 59/1923, 57.63, jfr. 58.33.
- handicappedes beskæftigelse (anord. 368/1965), 73.93, jfr. 76.25, 78.27 og 79.21.
- hegnsyn, lov nr. 259/1950, § 43, stk. 3 (frist for oprejsningsbevilling), 72.50, jfr. 74.22.
- hundeloven, mulighed for indgriben over for ejer af hundekennel, 75.151.
- indregistrering af varemotorkøretøjer på sorte nummerplader, bekg. 243/1954, 56.195.
- industrifrugt (lov 168/1962 og bekg. 246/1964), 66.85.
- invaliddepensionsloven:
 begyndelsestidspunkt for forhøjelse, 72.209, jfr. 73.39.
 tildelingskriterier vedr. gifte kvinder, 79.200, jfr. 80.65 og 83.263.
- kildeskattelovens § 61, stk. 3 (procenttillæg), 72.113, jfr. 73.29 og 74.25.
- kortfilmstøtte (filmlovens § 11), 77.311, jfr. 81.321.
- kære og/eller anke i straffesager (retsplejelovens § 973), 76.244, jfr. 77.62 og 78.40.
- købstadkommunallovens § 21, stk. 1 (frist for 2. behandling af budget), 58.82.
- landsskatteretslovens § 8, stk. 2 (voteringen), 55.69.
- landvindings- og grundforbedringsloven (manglende ankemulighed), 59.203, jfr. 65.16.
- lukkelovens § 4 c (kiosker ved færgeløjer), 65.138.
- medlemskab af menighedsråd ved ændring af sognegrænser (menighedsrådslovens § 11, stk. 1), 80.94, jfr. 81.332.
- menighedsrådslovens § 15, 83.154.
- merværdiafgift, bekg. 298/1970 (byggedage), 71.46.
- merværdiafgift, lov 102/1967, § 34, stk. 2 (skøns-mæssig ansættelse), 72.56, jfr. 73.28.
- motorkøretøjer, bekg. 192/1932 (skriftlige mangelsattester), 56.147; 57.109.
- musikkonservatorier (bekg. 390/1973) optagelsesregler, 77.374, jfr. 78.51.
- opholdsudgift ved afsoning (rpl. § 1007, jfr. § 1008), 74.233, jfr. 75.47 og 78.30.
- oprettelse af nye studieretninger inden for teknika kræver godkendelse, 71.152, jfr. 72.22.
- parkeringskiver (bekg. 634/1973, § 6), 74.414, jfr. 75.63.
- partsoffentlighedslovens § 11 (udtrykket »inden for strafferetsplejen«), 67.81, jfr. 69.14 og 72.19.

pensionskasselovens § 9, stk. 3 (anvendelse af udtrædelsesgodtgørelser), 67.33, jfr. 76.22 og 81.315.

personfradrag (sømandsskatteoven), 72.158, jfr. 73.32 og 74.29.

»personlig tilknytning« (besøgscirk. 140/1973, § 15, stk. 1), 77.314, jfr. 80.27.

prøveløsladt, fremgangsmåden ved genindsættelse, 74.186, jfr. 75.44.

psykopatfængsel, anordning nr. 289/1935, § 40, 58.225.

radioamatører (lov 574/1969 og bekg. 53/1971), 71.170, jfr. 72.23 og 77.25.

realkreditlån (cirk. 93/1971 og lov 281/1970), 71.62, jfr. 72.19.

regler for udtrædelse af og genoptagelse i folkekirken, 81.165.

regler om erhvervelse af doktorgraden ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, 55.143.

renter af for sent indbetalt spiritusafgift, 72.59, jfr. 73.29.

retsplejelovens § 650, stk. 2 (fogedforbud), 80.226, jfr. 81.334 og 83.264.

retsplejelovens § 960, stk. 3, sidste pkt., jfr. også § 965 (modanke), 72.232, jfr. 73.43.

skoleerklæringer, 71.193, jfr. 77.25 og 80.24.

skolevæsenets styrelse og tilsyn, lov nr. 200/1949 (indstilling og udnævnelse af konsulenter for særundervisningen), 59.149, jfr. 61.19.

skovlovens § 6 (bebyggelse i fredskov), 73.125, jfr. 77.33.

statens kunstfond, lov 275/1969 (valg af medlemmer til repræsentantskabet), 74.88, jfr. 77.40.

statshusmandsloven, lovebkg. 11/1956, § 48, stk. 2 (hjemmel til delegation), 56.162.

stempelafgiftsloven, 74.238, jfr. 75.49.

styrelsesloven vedr. højere uddannelsesinstitutioner:

- ansættelseskompetence, 76.267, jfr. 77.72, 79.33 og 83.262.
- undervisningsministerens kompetence, 71.119, jfr. 72.20.

sygeforsikringslovens § 52 (betingelserne for lønarbejderdagpenge), 62.36, jfr. 63.14.

tilsigelser til afhøring hos politiet, 66.82.

tilskudslov (landbrugsbygninger m.v.), kriterier for fordeling af tilskud mellem ansøgere, 76.288.

tilsyn med plejehjem, 72.144, jfr. 75.29.

tilsyn med udførsel af kød m.m., lov 245/1908, § 1, stk. 3 (bemyndigelsens omfang), 56.206, jfr. 57.26.

tinglysningenslovens § 16, stk. 4 (10-dages fristen), 67.54.

tjenestefrihed for at afgive vidneforklaring, 67.77.

udarbejdelse af lovebekendtgørelse, 84.166, jfr. 85.231.

uddannelseskra ved lån til jordbrugsmæssige formål, 74.444, jfr. 75.66 og 76.32.

ulykkesforsikringsloven:

- § 11, stk. 1 (direktørens stilling), 56.196, jfr. 58.31.
- § 25, stk. 2 (nedsættelse af dagpenge), 60.150.

underholdsbidrag, cirk. 126/1963 om inddrivelse af underholdsbidrag, 72.167, jfr. 73.33.

underretning om verserende straffesag, cirkulære af 15. november 1932, 61.148.

valg af beboerrepræsentanter i de sociale boligforetagender, lov 356/1958 om boligbyggeri, § 104, stk. 3, 59.113, jfr. 60.32.

værnepligtige, cirk. 89/1954 om hjælp til værnepligtige, 57.65.

værnepligtige, cirk. 96/1949 om eftergivelse af skat, 71.174.

ændring af værdiansættelser i en endelig boopgørelse (kildeskattelovens § 16, stk. 4), 75.352, jfr. 76.41.

Lovhjemmel,

administrative bestemmelser vedr. fritagelse for at betale kirkelige afgifter, 57.256.

adoptanter, nye retningslinier for godkendelse, 76.358, jfr. 77.81.

afgift for polititilsyn, 56.70.

afgiftspligtig grundstigning, bekg. 375/1950, afsnit E, pkt. 2 a, 57.180.

aflivning af hunde (hundelovens § 8), 57.93.

aktindsigt i invalidepensionssager, 61.135, jfr. 62.15.

anerkendelse af trossamfund kræver ikke lov-hjemmel, 61.84.

anvendelse af gennemsnitsudgifter ved beregning af forældrebetaling i daginstitutioner, 79.162.

Apotekerfondens krav i henh. til ulykkesforsikringslovens § 42, stk. 2, 62.47, jfr. 64.13.

autorisationsordning vedr. eksport af kartofler, 58.230; 59.133, jfr. 60.33 og 61.19.

autorisationsordning vedr. eksport af ost, 56.33.

bankgaranti som betingelse for autorisation til udførsel af avlsvæg, 59.137.

bemyndigelse til fastsættelse af ansøgningsfrist, 84.213.

beslutning om fiskestop på fiskeriterritoriet ved Grønland, 80.470.

betaling for skolegang i kommunal skole, 78.584, jfr. 79.74, 80.52 og 82.289.

biblioteksbøder, 78.146, jfr. 79.54 og 82.287.

- boligministeriets bekendtgørelse om almennyttigt boligbyggeri, § 17, 82.39, jfr. 85.222.
- bortfald af tidsubegrænset bidragspligt, 68.59, jfr. 69.146.
- bortsalg m.m. af udsatte effekter, 80.516.
- børnetilskudslovens § 19, 83.224, jfr. 84.256 og 85.225.
- børnetilskudslovens § 21, 84.168.
- civilforsvaret, retningslinier for uddannelse af værnepligtige til civilforsvaret uden for civilforsvarskorpset (december 1964), civilforsvarslovens § 31, stk. 4, 72.51, jfr. 73.26, 77.27 og 80.24.
- delegation til private, 85.116.
- dispensation i henhold til vejbestyrelseslovens § 35, stk. 4, 72.65.
- droit moral (forfatterlovens § 9, stk. 4), 59.59.
- efterløn og udenlandske pensioner, 83.40, jfr. 84.250.
- ekspropriation til rekreative formål (gamle bygge-lovs § 56, stk. 7, litra b), 78.674, jfr. 79.77.
- farthæmmende hindringer (privatvejlovens § 15 og færdselslovens § 31, stk. 1), 76.146.
- finansministerens beføjelse til at overtrække ministeriets foliokonto, 55.64.
- FN-tjeneste i udlandet (folketingsbeslutning af 30/4 1964), 66.64, jfr. 68.14.
- folkepension under ophold i udlandet, 71.59.
- forbud mod afbrænding af haveaffald (miljøbeskyttelsesreglementets kap.4.4.1., 2. pkt.), 82.194, jfr. 83.280.
- forbud mod salg af industrifrugt (lov 168/1962 og bekg. 246/1964), 66.85.
- forsikringslovens § 25, stk. 5 (dispensation fra kapitalkrav), 77.228.
- forsikringssekskabernes kompetence til at nedsætte dagpenge, 60.150.
- fradrag ved beregning af invalide- og folkepension, 64.128, jfr. 65.21.
- gebyropkrævning for kommunernes ejendomsoplysninger, 80.658, jfr. 86.182.
- generel forhøjelse af ejendomsvurdering, 57.128.
- genoptagelse som medlem af folkekirken, 81.165.
- godkendelse af særligt sagkyndige konsulenter (moderniseringsstøtte), 81.174.
- grænsenummerplader til personer bosat i Grønland, 71.72.
- hjemmesyerskers stilling i forhold til ferieloven, 81.24.
- indenrigsministeriets ordensreglement af 18. juli 1949 for civile værnepligtige, 57.71.
- indlemmelse af kommuner (landkommunallovens § 39, stk. 2), 62.63.
- indsattes aktindsigt (lov af 2. februar 1866), 62.68.
- instruks for kloakmestre i strid med ny lov, 65.121.
- kioskerne ved Storebæltsoverfarterne (lukkelovens § 4 c), 65.138.
- kommunale tilsynsmyndigheders kompetence til at tage stilling til kommunalbestyrelsesmedlemmers krænkelser af tavshedspligt, 81.93.
- kommunernes lønningsnævns kompetence (kommunal styrelseslovs § 67), 77.542, jfr. 78.61.
- krav om licens til rejefiskeri, 79.125.
- KTAS' koncession (godkendelse af aftale om understøttelsesordning), 83.78, jfr. 84.251; 85.57.
- kvadratmetertilskud til byggeri på allerede bebygget grund (lov 233/1972), 75.182.
- lejelovens § 72 (boligministeriet er klageinstans), 70.100.
- lodstaksters fastsættelse, 64.95, jfr. 66.15.
- loven om kommuners styrelse § 47, stk. 2 (honorar til fritidskommissionsformand), 73.162.
- lovhjemmel på finans- og tillægsbevillingslove, 55.57.
- løbende ydelser (ligningslovens § 14, stk. 2), 75.195.
- momsgodtgørelsescirkulære, 73.66.
- monopoltilsynets undersøgelse af optikbranchens forhold, 61.104.
- motorafgiftens anvendelse, 55.57.
- naturfredningslovens bestemmelser om adgang til skove, 70.63.
- nedslag i skatteansættelsen for renteindtægter m.m. (§ 5 i lov 374/1962), 65.80.
- nedsættelse af faglige udvalg på Roskilde universitetscenter, 75.95.
- offentligt salg til private, 83.168.
- omlægning af betalingsterminer for statskat (§ 12, stk. 5, i lov 458/1939), 59.67.
- opkrævning af skjult kommuneskat over bl.a. elpris og vandafgift, 72.101, jfr. 75.29; 75.380, jfr. 76.43.
- opkrævning af skoleafgifter, 56.201, jfr. 57.26 og 59.16.
- oprykning fra fuldmægtig til ekspeditionssekretær (lønningslovens § 84), 61.166, jfr. 64.13.
- overførelse til en udligningskasse af krav om begravelseshjælp, 56.72.
- overgangsregler om godskørselstilladelser, 78.645, jfr. 79.75.
- parkeringsfundsordninger (byggeloven), 73.292, jfr. 74.40.
- personfradrag (sømandsskatteloven), 72.158, jfr. 73.32 og 74.29.
- pligt til at deltage i udrensningsprogram vedr. bekæmpelse af smitsomme sygdomme hos ferskvandsfisk (lov nr. 283 af 18. juni 1969 m.v.), 79.538.

politibekg. af 15. maj 1954 om midlertidige forbud, 59.52.

postvæsenets fastsættelse af særlige vilkår for at overtage omdelingen af blade (postlovens § 1 h og § 15 VIII d), 59.162.

pålæg fra elektricitetsrådet til installatør, 62.87.

pålægelse af fortovsbidrag, 65.133.

radioamatører (lov 574/1969 og bekg. 53/1971), 71.170, jfr. 72.23 og 77.25.

realkreditlån (lov 281/1970 og cirkl. 93/1971), 71.62, jfr. 72.19.

registrerede revisorer, 72.223, jfr. 75.31.

renter af ekstra skattebeløb (bekg. 126/1962), 66.54.

renter af kloakbidrag, 79.504.

reparationspraktik (bekg. 555/1975, § 19, stk. 3), 75.212.

restaurationslovens § 31, stk. 2, 86.82.

revisorers adgang til at være eksekutorer (lov 68/1967), 71.51.

rækkevidden af bestemmelsen i kommuneplanlovens § 44, stk. 2, 81.201.

samkvemsret i enh. til myndighedslovens § 27, 56.209, jfr. 57.26; 62.62.

skattevalg (§ 27, stk. 6, i lov 110/1910), 55.80.

suppleringsvalg (styrelsesloven for universiteterne), 71.119, jfr. 72.20.

teknika (lov 146 af 25/4 1962), 71.152, jfr. 72.22.

tilbagekaldelse af optagelse på kursus, 81.285.

tilslutningsafgift til statsligt vandværk, 78.451, jfr. 80.45 og 81.325.

toldbehandling af rejsegods (bekg. 364/1968), 68.77, jfr. 69.14.

toldfritagelse (toldtariffens kap. 84, bestemmelse 5), 62.93.

tvangsforanstaltninger over for patienter på psykiatriske hospitaler, 79.408, jfr. 80.80.

udbetaling af invaliditetserstatning til tilskadedkomne militære værnepligtige (§ 24, stk. 2, i lovbebg. 486/1948), 59.116, jfr. 60.32.

udelukkelse af »politiske« medarbejdere ved Danmarks radio fra »højtaler og skærm«, 81.206.

udførsel af flæskevarer (bekg. 270/1956), 56.206, jfr. 57.26.

udstykning til jagtformål, 72.84.

undervisningsministerens fastsættelse af holdantal ved private seminarier, 75.271.

universiteternes styrelse (fakultet og fagråd), 71.186, jfr. 72.25.

universiteternes styrelseslov, nr. 271 af 14. juni 1970 (valg af studenterrepræsentanter), 72.246, jfr. 73.46.

valg af beboerrepræsentanter i de sociale boligforetagender (§ 104, stk. 3, i lov 356/1958), 59.113, jfr. 60.32.

våbenloven vedr. efterligning af antikke våben, 71.178, jfr. 72.25.

ændring af værdiansættelser i en endelig boopgørelse (kildeskattelovens § 16, stk. 4), 75.352, jfr. 76.41.

Lufthavn,

afmelding fra tjeneste, 85.147.

godkendelse af flyveklub efter miljøbeskyttelsesloven, 77.686, jfr. 78.74, 80.36 og 81.321.

støjbegrænsende regler, 65.39; 70.38.

ulovligt anlæg af lufthavn, 73.344, jfr. 75.40.

Lukkelov,

behandlingen af ansøgninger i h.t. § 4 f, 60.86.

dispensation fra lukketidsbestemmelserne, 55.19; 69.52.

kioskerne ved Storebæltsoverfarterne (§ 4 c), 65.138.

Læger,

apotekerrabat til læger, 60.178.

beslaglæggelse af journaler, 60.173.

erklæring om en ansøgers kvalifikationer, 65.150.

erklæring til brug ved fastsættelse af hustrubidrag, 72.213.

forhaling af lægeerklæring, 57.184.

grundlaget for lægeerklæring, 80.164.

klager over læger, 73.156, jfr. 78.28, 80.25 og 81.315.

lægekonsultation i Kompedallejren, 57.72.

modstridende lægeerklæringer, 68.37.

ordination af euforiserende stoffer, 67.65.

speciallægeundersøgelser for invalideforsikringsretten, 72.54, jfr. 73.26, 74.22 og 75.28.

speciallægeundersøgelser for sikringsstyrelsen (ulykkesforsikringen), 73.292.

straffesag mod læger, 60.154.

sundhedsstyrelsens vejledning, 59.69.

takster for behandling på rigshospitalet, 68.28, jfr. 71.17.

ukorrekt udtalelse fra korpslæge, 70.66.

Lærlinge,

begrundelsespligt for faglige fællesudvalg, 81.291, jfr. 82.304.

brug af spørgeskemaer, 78.556, jfr. 80.52.

egne læresteder, 78.556, jfr. 80.52; 81.291, jfr. 82.304.

lærestedernes forpligtelser, 78.556, jfr. 80.52.

lærlingelovens anvendelse på handicappede, 73.380.

tilskud til rejseudgifter, 68.71.

Løfte, se *Bindende tilsagn*.

Løn,

aflønning af funktionær i Grønland, 61.101.

aflønning af lorantekniker, 63.75.

beregning af løn for forskudt arbejdstid, 56.128.

EDB-personale, 75.164.

kvalifikationstillæg efter smedeoverenskomsten, 72.85.

lønoplysninger fra statsbanerne til skattevæsenet, 61.94.

opgivelse af funktionærs løn til skattevæsenet, 55.26.

personligt tillæg til kontorassistenter af 2. grad, 60.145; 62.92; 64.85.

tilbagebetaling af løn m.v., 63.20; 72.37; 81.82.

tilbagevirkende kraft for bestillingstillæg, 62.100.

tjenestemandsaftales indhold uoverensstemmende med det faktisk aftalte, 75.155.

udbetaling af løn via løngirokonti, 73.247, jfr. 74.36.

Lønarbejderdagpenge, se *Sygesikring*.

Løntilbageholdelse,

bidrag, 57.203; 58.146.

blanketter, 69.28.

skat, 59.104; 63.92; 64.64, 108, 117; 65.44; 67.87; 68.75; 70.25.

sygekasserestance, 68.43.

Lån,

hos trediemand, 59.87.

hos underordnede, 57.126.

Magtanvendelse, se *Fængselsforhold* og *Politi*.

Magtfordrejning, se *Uvedkommende hensyn*.

Mangelsattester, se *Motorsagkyndige*.

Manglende besvarelse, se *Sagsbehandling*.

Manglende erindring, se *Sagsbehandling*.

Manglende underretning, se *Sagsbehandling*, *underretning*.

Mark- og vejfredsloven, grundlag for tiltale efter mark- og vejfredslovens § 17, 84.72.

Matrikeldirektoratet,

afslag på udstykningsandragende, 63.85, jfr. 65.19.

ekspedition af sammenlægnings sag, 64.89.

ekspeditionsformen i matrikeldirektoratet, 58.154, jfr. 62.14.

landbrugsnotering af staudegartneri, 75.290.

matrikulær udskillelse af offentlig vej, 73.301, jfr. 74.40 og 76.26.

notering af pelsdyrfarm som landbrugsejendom, 74.52.

Meddelelse til pressen,

berigtigelse af urigtig meddelelse til pressen, 55.54.

fået beklagelig form, 57.96.

kommentar vedr. verserende straffesag, 57.73; 59.35; 60.65; 64.119.

krænkelser af tavshedspligt, 61.174, jfr. 62.18.

lov om offentlighed i forvaltningen pålægger ikke forvaltningen pligt til at give meddelelse til pressen, 78.152.

om afgørelse, før denne var adressaten i hænde, 55.121; 61.174; 78.447.

oplysning til redaktør om ældre indbrud, 59.193.

uklar meddelelse, 55.85.

Medicin,

apotekforbeholdt medicin, 67.58.

livsvigtig medicin, 60.154.

medicinhjælp efter pensionslovene eller bistandsloven, 80.148.

sundhedsstyrelsens vejledning, 59.69.

Menighedsråd,

afstemningsreglen i menighedsrådslovens § 42, stk. 1, 65.116, jfr. 66.16.

kontradiktion ved afskedigelse, 78.169.

medlemskab af menighedsråd ved ændring af sognegrænser, 80.94, jfr. 81.332.

overdragelse af restaureringsarbejde vedr. en kirke til et medlem af menighedsrådet, 83.154.

sagsomkostninger ved injuriesøgsmål, 66.28.

valgbarhed til menighedsråd, 80.353, jfr. 81.334 og 84.242; 81.165.

Mentalobservation,

anbringelsessted og ventetid, 67.79.

censur af observands brevveksling, 59.31.

lomme penge til mentalobservander, 67.41.

ventetider, 75.645, jfr. 76.69 og 77.56.

Merværdiafgift, se Omsætningsafgift.

Milfeldt-sagen, 64.129; 65.150.

Militærforhold,

afbrydelse af sergentelevs uddannelse, 70.28.
 afbrydelse af værnepligtiges uddannelse i flyvevåbnet, 56.69.
 afskedigelse af kontraktansatte officerer, 74.199.
 afslag på afskedsansøgning, 74.84.
 aktindsigt m.h.t. militært rapportmateriale, 73.166.
 aktindsigt vedr. værnepligtiges tjenesteforseelser, 67.81, jfr. 69.14 og 72.19.
 ankevejledning i h.t. militær retsplejelovs § 62, 56.159.
 arresters tilstand, 65.158; 74.309, jfr. 75.56 og 76.29; 76.125.
 behandling af tilskadekommet værnepligtig, 56.184.
 beregning af værnepligtstid, 67.35.
 berigtigelse af urigtige meddelelser til pressen, 55.54.
 bygningstjenestens indkøb af skumslukningsagregater, 56.52.
 bytning af lagner, håndklæder og skjorter, 66.66.
 »cafeteriaordning«, 65.158, jfr. 66.18.
 disciplinarmiddel for forsinkelse, 68.17.
 eftergivelse af skat, 71.174.
 eftersyn af værnepligtiges private ejendele, 67.53.
 ekspropriation til militære formål, 57.234.
 FN-tjeneste i udlandet, 66.64, jfr. 68.14.
 fremmelsesbedømmelser, 61.137.
 forholdsattesters formulering:
 flyverkommandoen, 55.97, jfr. 60.26.
 søværnet, 57.201, jfr. 60.26.
 forskelsbehandling af værnepligtige, 68.44.
 førelse af anholdelsesbog, 76.125.
 hjemsendelse:
 af math i flyvevåbnet, 55.97.
 af officerselever, 55.54.
 fra militærtjeneste, 61.174.
 hjemsendelsespenge:
 manglende forbehold ved udbetaling af hjemsendelsespenge, 56.159.
 tilbageholdelse af hjemsendelsespenge, 58.182.
 hjælp til værnepligtige, 66.19; 68.38; 69.49, 83, jfr. 70.14; 74.397, jfr. 75.63.
 hærens materielkommandos udflytning til Hjørring ikke anset for forflytelse, 72.124.
 indkvarteringsforholdene på kaserner, 66.67; 67.52, 53; 76.450, jfr. 77.88 og 79.34.
 kantineforhold, 67.52, 53.
 klagevejledning, 82.104, jfr. 83.278.

kontradiktion ved afgørelse om forlænget tjenestetid, 82.104, jfr. 83.278.
 kostforplejning, 68.75.
 kystofficerers uddannelse, 61.137.
 leje af kvarterer, 68.75.
 munderingsoptællinger på stillepladsen, 65.154, jfr. 66.17.
 opbevaring af befalingsmandsskolens bedømmelsesmateriale, 70.28.
 oprettelse af kommunikationsknodepunkt, 69.59.
 overnatning hjemme, 70.66.
 psykiatrisk undersøgelse af værnepligtige væretægtsarrestanter, 58.172.
 registrering af arrestophold, 74.309, jfr. 75.56 og 76.125.
 skjorter, 68.75.
 skriftligt svar på ansøgning, 62.38.
 støjgener på regimentsværksted, 75.190.
 talsmandsordning for værnepligtige befalingsmænd, 65.158, jfr. 66.18.
 tilbud til afskediget kontraktansat officer om civil beskæftigelse, 55.18.
 tjenestepligtserklæring, 74.84; 80.744.
 tyveri af motorcykel, 61.40.
 udbetaling af invaliditetserstatning til tilskadekommet værnepligtig, 59.116, jfr. 60.32.
 vagtarrestanters læsning, 63.95, jfr. 64.14.
 værneting for militær straffesag, 66.52.

Militærnægttere,

lægekonsultation i Kompedallejren, 57.72.
 udstationering til kommuner, 72.154, jfr. 73.32.

Miljøbeskyttelse,

beregning af klagefrister, 78.120, jfr. 79.51 og 81.321.
 etablering af nedsvivningsanlæg, 75.68.
 forbud mod afbrænding af haveaffald (miljøbeskyttelsesreglementets kap.4.4.1., 2. pkt.), 82.194, jfr. 83.280.
 foreningers klageberettigelse i h.t. miljøbeskyttelsesloven, 80.501, jfr. 81.339; 86.109.
 forhåndsvarsling af påbud, 81.199.
 forskelsbehandling ved fastsættelse af bidrag til spildevandsanlæg, 84.111, jfr. 86.184.
 godkendelse af flyveklub efter miljøbeskyttelsesloven, 77.686, jfr. 78.74, 80.36 og 81.321.
 godkendelse af særlig forurenende virksomheder, 80.746, jfr. 82.297.
 indklagedes adgang til at overvære støjmålinger, 77.153.
 landbrugsejendoms deltagelse i kommunal renovationsordning, 77.379, jfr. 78.54 og 79.40.

lovliggørelse af spildevandsforholdene ved ældre dambrug, 84.131.
 offentlighedslovens §§ 11 og 12 ved igangsættningstilladelser efter miljøbeskyttelseslovens § 72, stk. 4, 83.173.
 påbud om lovliggørelse af spildevandsforhold, 81.196.
 tilbagekaldelse af påbud til restaurationsvirksomhed, 85.125, jfr. 86.193.
 tilsyn med særlig forurenende virksomheder, 80.630, 746, jfr. 82.297.
 underretning af adressat efter miljøbeskyttelseslovens § 68, stk. 1, 81.196.
 ændring af lokale forskrifter, der strider mod miljøbeskyttelseslovgivningen, 77.625.

Mindrebemidlethed, se *Boligstøttelovgivning*.

Ministerialbog, se *Navngivning*.

Misvisende erklæring,

landbrugsministeriet, 64.89.
 politiet, 55.27.
 retslægerrådet, 61.36.
 skyldråd, 57.191.
 statsbanerne, 57.89.

Modstridende afgørelser, 55.31, 91.

Monopolloven,

aktindsigt i monopolankenævnets sager, 76.147, jfr. 78.37.
 omfatter ikke danske virksomheders eksportforhold, 56.33.
 undersøgelse i h.t. monopollovens §§ 11 og 12, 61.104.

Monopoltilsynet,

handelsministeriets kompetence over for monopoltilsynet, 61.104.
 indkaldelser til møde i monopoltilsynet, 57.154.
 undersøgelse af optikbranchens forhold, 61.104.

Motorafgifter, hjemmelen for regeringens dispositioner over motorafgifter, 55.57.

Motorregistre,

oplysninger fra centralregisteret for motorkøretøjer om tidligere ejerforhold, 83.134.
 oplysninger fra motorregistre om registrerede motorkøretøjer, 59.27.

Motorsagkyndige,

indregistrering trods mangler, 55.91.

syn af hyrevogn, 57.141.

udstedelse af mangelsattest, 56.147, jfr. 57.24; 57.109.

Myndighedsmisbrug, anklagemyndighedens stilling til begæring om straffesag i h.t. rpl. § 726, stk. 3, 2. pkt., 57.148.

Naturfredning,

adgang til private skove, 70.63.
 adgang til private strande, 82.212.
 afvejelse af hensyn ved naturfredning, 61.77.
 ankeberettiget i h.t. naturfredningslovens § 19, 61.51.
 dispensation fra strandbyggelinie, 55.31; 61.98.
 dispensation fra udstykningsforbud, 76.134.
 fjernelse af ulovligt opførte sommerhuse, 77.338, jfr. 79.39.
 forbud mod grusgravning, 74.408.
 fredningsnævns adgang til at dispensere fra overfredningsnævnskendelse, 61.51.
 genoptagelse af erstatningssag, afgjort under urigtige forudsætninger, 77.251.
 godkendelse af større el-anlæg, 80.244.
 klageberettigelse i h.t. naturfredningslovens § 58, stk. 1, 81.188, jfr. 85.221.
 naturfredningsrådets ekspeditionsform, 63.31, jfr. 64.14.
 omkostninger til advokatbistand i forbindelse med fredningssag, 75.113.
 overenskomst om arealerhvervelse i forbindelse med fredningssag, 74.46.
 overfredningsnævns adgang til at dispensere fra egen kendelse, 61.51.
 plejehjem uden tilladelse, 76.87.
 præcisering af fredningsservitut, 76.163.
 rørlægning af åbent vandløb, 80.294.
 skolebyggeri i strid med skovbyggelinie, 73.230.
 spørgsmål om fredningsmyndighedernes adgang til at betjene sig af overenskomst i stedet for at rejse fredningssag, 74.46, jfr. 76.27.
 taksationskommissionens kompetence, 75.216, jfr. 76.32.
 udstykningsforbud (deklaration om naturfredning), 76.134.

Navnebevillinger,

adgangen til at antage hustrus pigenavn, 66.26.
 gebyr for navnebevillinger, 57.210.
 indhentelse af erklæring før udstedelse af navnebevillinger, 68.46.

underretning om navnebevillinger, 59.41.

Navngivning,

Eg som fornavn, 65.126.
indførelse af fornavn i ministerialbogen, 58.234.
Tani som fornavn til en pige, 83.161.

Notat, se *Sagsbehandling*, manglende notat.

Notits til sideordnede myndigheder af indstilling om bevilling, 56.68.

Næringslov, dispensation i henhold til § 15, stk. 1, 69.52.

Næringsregistre, oplysninger fra næringsregistre, 59.27.

Nævn,

berigtigelse af meddelelse om afgørelse, 82.262.
lovligheden af, at del af et nævn træffer afgørelse, 63.31, jfr. 64.14.
medlems adgang til nævns dagsordener og hans udelukkelse fra møderne, 62.95.

Offentlige midler, se *Forskelsbehandling*.

Offentliggørelse af:

administrativt fastsat ansøgningsfrist, 84.213.
beslutning om fiskestop på fiskeriterritoriet ved Grønland, 80.470.
cirkulærer m.v., 82.123.
cirkulærskrivelse om behandling af ejerskiftesager, 58.157.

forretningsordenen for:

ankenævnet vedr. vareforsyningssager, 55.102, jfr. 56.18.
arbejdsnævnet, 56.92, jfr. 57.24.
elektricitetsrådet, 58.178, jfr. 59.20.
invalideforsikringsretten, 55.93, jfr. 60.25.
ulykkesforsikringsrådet, 56.196.

forslag til bygningsvedtægt, 65.36, jfr. 67.16.

forslag til udlæg af privat fællesvej, 74.125.

instruks om ydelse af de i folkeforsikringslovens § 60, stk. 1 a, nævnte hjælpemidler, 55.93, jfr. 60.25.

monopoltilsynets undersøgelse af optikbranchens forhold, 61.104.

politivedtægten for København, 59.146, jfr. 64.13 og 67.15.

regulativ ang. boligtilsynsrådets og sundhedsstyrelsens virksomhed, 55.75.

Offentlighed, se *Aktindsigt*.

Offentlig konkurrence med privat erhvervsvirksomhed, 83.168.

Offentligt udbud, se *Licitation*.

Omsætningsafgift,

begrebet »byggedage« ved godtgørelse af omsætningsafgift, 71.46.

betalingstidspunktet for omsætningsafgift, 64.102.

frist for klage, 72.56; 73.28.

fritagelse for merværdiafgift, 74.91.

fritagelse for omsætningsafgift af brugt motorkøretøj, 66.61.

godtgørelse af omsætningsafgift vedr.:

atelier (nybyggeri eller tilbygning), 75.182.

tagetage, 71.58.

vandtårn, 65.144.

merværdiafgift på benzin til servicekørsel, 68.41.

merværdiafgift på varer, der ikke var toldbehandlet inden lovens ikrafttræden, 63.65.

returering af varer, 80.533.

tilbagebetaling af omsætningsafgift, 63.23.

told- og momsfri indførsel af personbiler, 79.273.

Omtaksation, beskikkelse af landinspektør til ledelse af omtaksation, 57.212, jfr. 61.18.

Omtarifering, se *Toldvæsenet*.

Oplysningspligt, betydningen af diskretionstilsagn for oplysningspligt, 75.466.

Oprykning,

af tjenestemandsansatte gymnasielektorer, 81.55.

af »tjenestemandsansatte« ungdomsskoleinspektører, 84.204.

fra fuldmægtig til ekspeditionssekretær, 61.166, jfr. 64.13.

Opslag,

angivelse af ansættelsesbetingelser i stillingsopslag, 73.152, 390, jfr. 74.43.

ansættelse af lærer med andet bifag end angivet i stillingsopslaget, 79.527.

ansættelse af to lærere efter samme opslag, 79.527.

honorarlønnede stillinger, 60.115.

internt opslag, 74.306, jfr. 75.55.

- lektorstilling ved Københavns universitet, 71.119, jfr. 72.20.
- stillinger som narkotikakonsulent, 73.192, jfr. 75.36.
- stillinger som politibetjent, 73.390, jfr. 74.43 og 77.36.
- tjenestemandstillinger, 56.21; 57.123, 198, jfr. 61.18.
- Opsættende virkning,**
 begæring indgivet efter udløb af klagefrist, 83.216, jfr. 84.255.
 husdyrvoldgiftslovens § 9, 55.21.
 klage til den sociale ankestyrelse, 81.269; 83.216, jfr. 84.255.
 klage til miljøankenævnet, 77.173.
 klage til ombudsmanden, 55.87; 82.17.
 klage til tilsynsråd, 73.197, jfr. 74.34.
 offentlighedslovens §§ 11 og 12 ved afgørelser om opsættende virkning, 83.173.
 påanket landsretsdom, 80.527.
- Optikbranchen,** monopoltilsynets undersøgelse af optikbranchens forhold, 61.104.
- Optræden,**
 omnibuschaufførs optræden, 55.55.
 polititjenestemandes optræden, 56.167; 57.157.
- Optræningsforanstaltning,** se *Beskæftigelsesforanstaltninger*.
- Ordblindhed,** diagnosticering af ordblindhed, 65.81.
- Organisationer,**
 repræsentation i udvalg, 65.120.
 repræsentation ved forhandlinger med regeringen, 65.99.
 ret til at forhandle understøttelsesordning for ikke-pensionssikret personale ved KTAS, 83.78, jfr. 84.251; 85.57.
- Overtræk** på finansministeriets foliokonto i Danmarks nationalbank, 55.64.
- Pantefoged,** se *Skat*.
- Parkeringsareal** ved tilbygning, 74.113.
- Parkeringsfondsordninger,** 73.292, jfr. 74.40.
- Partsmedvirken,**
 disciplinære foranstaltninger, 73.103.
 dispensation fra byggebestemmelser, 74.56.
 fri proces sager, 81.134.
 matrikulær udskillelse eller udvidelse af offentlige veje, 73.301, jfr. 74.40 og 76.26.
 opsættende virkning ved klage, 79.464.
 revision af ejendomsvurderinger, 73.283.
 skattesager, 75.610, jfr. 76.68 og 77.55; 81.71, jfr. 82.299.
 ulykkesforsikringsager, 74.395, jfr. 75.62 og 76.30.
 Se også *Sagsbehandling*, kontradiktion.
- Partsoffentlighed,** se *Aktindsigt*.
- Pas,**
 oplysninger til private om, hvorvidt en person har fået udstedt pas, 59.169.
 personnummer, 78.205, jfr. 79.56 og 81.324.
 pligt til fremvisning af pas, 56.167.
 udstedelsesdato, 85.81, jfr. 86.191.
- Patentkommissioner,** sagsbehandlingen i de særlige patentkommissioner, 60.189.
- Pengesedler,** se *Danmarks nationalbank*.
- Pensionskasser,**
 dispensation m.h.t. bestyrelsens sammensætning, 56.86.
 overførelse af privat pensionsforsikring som betingelse for optagelse i pensionskasser, 56.134.
 se også *Forsikringsrådet*.
- Plejehjem,**
 beregning af betalingen for ophold på plejehjem, 74.178.
 fiksations- og beskyttelsesmidler på plejehjem og hospitaler, 85.74.
 optagelse af patient fra en anden kommune på kommunens plejehjem, 77.443, jfr. 80.35 og 82.285.
 tilsyn med plejehjem, 72.144, jfr. 75.29.
- Politi,**
 administrativ inddragelse af førerbevis (mangelende ædruelighed), 57.102.
 afgift ved bortlodninger, 58.227.
 afhøring:
 bidragssager, 57.206.
 børn, 56.131; 61.128, jfr. 66.15; 64.76; 70.72; 78.262, jfr. 79.61.
 diskretion ved afhøring af nabo, 64.72.

- færdselssager, 61.152, jfr. 62.15 og 63.14; 75.322, jfr. 76.35.
- patienter, 60.167.
- pr. telefon, 56.199.
- uden iagttagelse af rpl. § 807, stk. 3, 57.157; 58.222, 229; 59.167; 64.72.
- udenretslig afhøring af sigtede, 57.157; 58.222, 229.
- varighed af afhøring, 63.56, jfr. 71.17.
- afregning ved udpantning, 62.20.
- afsenderadresse på tilsigelser, 61.124.
- afsoning af adm. fastsatte skattebøder, 61.94.
- aftjening af værnepligt som betingelse for ansættelse, 73.390, jfr. 74.43 og 77.36.
- aktindsigt i politirapport, 81.143.
- anholdelse:
- adgang til omklædning, 56.137.
  - anholdts effekter, 76.305.
  - beruset restaurationsgæst, 65.71.
  - bøderestanter, 60.60; 62.35; 68.51.
  - børn, 78.262, jfr. 79.61.
  - fejl meddelelse om anholdelse, 57.95.
  - fremstilling for fogden, 72.132, jfr. 77.31.
  - omsorg for anholdts cykel, 62.85.
  - skatterestanter, 59.185.
  - til afsoning af bøde, 68.51.
  - til fuldbyrdelse af dom, 72.243, jfr. 73.46.
  - underretning af pårørende, 76.234, jfr. 78.40.
- ankevejledning i klagesager, 77.442.
- anmeldelse mod førere af motorkøretøjer for færdselsforseelser, 57.172.
- anmeldere:
- anonymitet, 64.68.
  - fortid, 61.39.
  - oplysning til pressen om anmelders navn, 84.88.
- beføjelser ved afspærring af privat vej, 58.76, jfr. 60.31.
- behandling af:
- andragende, 60.116.
  - besøgstilladelser, 61.150; 74.159.
  - dyrplagerianmeldelse, 56.169; 66.30.
  - eftersøgningssag, 57.196.
  - færdselssager, 56.175; 58.213; 61.24, 152, jfr. 62.15 og 63.14.
  - indstilling om ankeafkald, 57.162.
  - prøvedskrivningssag, 61.42.
  - straffesag mod kommuneassistent, 69.18.
  - straffesag mod læger, 60.154.
- belastende oplysninger fra politiet til udenlandske repræsentationer, 79.452, jfr. 80.86.
- beslaglæggelse:
- anholdts effekter, 76.305.
  - forelæggelse for retten, 57.251, 254; 58.115, 222.
  - forsegling af dokumenter, 57.250.
  - fortegnelse over det beslaglagte, 57.246; 58.222.
  - første gennemsyn af papirer, 60.160.
  - retskendelse til beslaglæggelse, 60.160.
- bevaring:
- erstatningsansvar for tyveri, 81.135, jfr. 83.270.
  - motorvogn, 73.408, jfr. 74.45.
  - renter af beløb, der var taget i bevaring, 55.27.
  - samtykke eller retskendelse, 72.238, jfr. 73.44 og 74.33.
  - tilbagelevering af aktiver efter konfiskations-sags afslutning, 55.27.
  - tilbagelevering af effekter, 56.150; 58, 115, 222; 62.30, 32.
  - tilbagelevering af konfiskerede kunstværker, 61.176, jfr. 62.18.
  - toldlovens § 126 (tidl. § 192), 62. 103, jfr. 65.18; 83.85, jfr. 85.224.
- bøder:
- eftergivelse, 75.638, jfr. 76.69.
  - fuldbyrdelse, 60.60; 62.35.
  - inddrivelse, 59.157; 60.60.
  - tilbagebetaling, 79.137.
- detentioner:
- børn, 78.262, jfr. 79.61.
  - detentionslokalers tilstand, 75.576, jfr. 76.64; 78.143, jfr. 79.52 og 81.324.
  - fjernelse af indretninger, der kan anvendes ved selvmordsforsøg, 75.595, jfr. 76.67 og 78.35.
  - regler vedrørende bl.a. anbringelse i detention, 73.69 og 190, jfr. 75.34 og 80.25.
  - tilsyn med detentionsanbragte, 73.69, jfr. 75.34, 77.33, 80.25 og 85.217.
- domfældts indsættelse til afsoning, 59.147.
- døgnrapport, aktindsigt, 73.84.
- efterretningstjeneste, 55.93.
- findeløn, 56.195, 204; 64.114.
- fingeraftryk:
- af sigtede, 57.157.
  - fjernelse af fingeraftryk efter tiltalefrafald og frifindelse, 57.157; 81.131, jfr. 85.221.
  - som led i efterforskning, 74.237.
- fogedforbud, 80.226, jfr. 81.334 og 83.264.
- fogedforretning:
- bortsalg m.m. af udsatte effekter, 80.516.
  - fjernelse af udpantede effekter, 62.20.
- forbud efter restaurationslovens § 31, stk. 2, 86.82.
- forelæggelse af voldssag for statsadvokaten, 57.214.
- fotos:
- af sigtede, 57.157.

- fjernelse efter tiltalefrafald og frifindelse, 57.157.
- som led i efterforskning, 74.254.
- ved demonstrationer, 74.254.
- fuldbyrdelse af dom, 72.243, jfr. 73.46.
- fuldbyrdelse af en betinget dom, 74.249, jfr. 75.50.
- henvendelse på en bidragspligtigs bopæl, 57.206.
- hundeloven:
- opkrævning af hundeafgift, 57.93.
  - pålæg i h.t. hundelovens § 13, stk. 2, 58.176.
- indkaldelse af forsvarer til retsmøde, 61.123.
- indsættelse til afsoning af bøder, 60.60; 62.35.
- konfiskation:
- tilbageholdelse af aktiver efter konfiskations-sags afslutning, 55.27.
  - udenretslig konfiskation, 82.170, jfr. 83.280.
  - udlevering af konfiskerede varer, 61.176, jfr. 62.18.
- løsladelse af beruset person, 65.71.
- magtanvendelse:
- beruset restaurationsgæst, 65.71.
  - bøderestant, 68.51.
- meddelelse til pressen om anmelders navn, 84.88, jfr. 85.230.
- meddelelse til pressen om verserende straffesag, 57.73; 59.35; 60.65; 64.119.
- modtagelse af betaling fra anholdt restaurationsgæst, 65.71.
- opgivelse af navn m.m. ved telefonisk henvendelse (rpl. § 750), 82.136, jfr. 83.278.
- oplysninger:
- i h.t. lov om offentlig forsorgs § 44, stk. 1, 59.156.
  - til private om, hvorvidt en person har fået udstedt pas, 59.159.
  - til udenforstående om et ældre indbrud, 59.193.
- opløsning af demonstration, 69.42.
- personnummer i pas, 78.205, jfr. 79.56 og 81.324.
- placering af færdselstavler på stranden, 66.70.
- polititjenestemands besøg hos varetægtsfængslet trods afhøringsforbud, 75.431.
- ransagning:
- beretning om ransagning, 57.246; 64.66.
  - efter eftersøgt bøderestant, 68.51.
  - efterladelse af besked, når ingen er hjemme, 75.419, jfr. 76.53.
  - eftersyn af garderobeskab er ransagning, 60.125.
  - erklæring efter rpl. § 799, stk. 7, 82.140.
  - formkrav til samtykke til ransagning, 62.32.
  - »gennemsyn« af lejlighed, 76.136.
  - henstilling om indskærpelse af formforskrifterne vedr. ransagning, 57.243, jfr. 58.37.
  - tilkaldelse af vidner ved ransagning, 57.245, 249, 252, 255; 58.66, 222; 60.165; 62.32; 64.66.
  - tilkendegivelse af øjemedet med ransagning, 57.246, 250, 253.
- rapporter:
- affattelse af rapporter, 55.93; 56.153, jfr. 57.25; 56.187, 199, 204; 57.145, 196; 58.222, 229; 59.167; 60.169, 172.
  - anførsel om evt. samtykke til bevaringstagelse, 72.238, jfr. 73.44 og 74.33.
  - anførsel om rpl. § 807, stk. 3, 64.72.
  - anførsel om tilbageleveringsbegæring, 72.238, jfr. 73.44.
  - oplæsning og vedståelse af rapporter, 67.72.
  - optagelse af rapporter forud for påbud i h.t. politivedtægten, 57.188.
  - rekonstruktion af bortkommet rapport, 59.33.
  - tidspunktet for optagelse af rapport, 56.111, 200.
- rutinetimer ved fornyelse af førerbevis, 59.24.
- rækkefølgen af efterforskningsskridt, 60.166.
- salg af motorvogn på tvangsauktion, 73.408, jfr. 74.45.
- selvmordstruede, fratagelse af beklædningsgenstande, 75.595, jfr. 76.67 og 78.35.
- straffeattester, det retlige grundlag for udstedelse, 85.89.
- straffesag ikke tilstrækkeligt oplyst, 69.18.
- tilsigelser:
- afhøring, 57.206; 61.124.
  - afsenderadresse på tilsigelser, 61.124.
  - bidragsager, 57.206.
  - fuldbyrdelse, 66.46; 67.37; 75.315, jfr. 76.35 og 78.33.
  - lukkede tilsigelser, 66.82.
  - overladelse af tilsigelser til andre myndigheder, 59.185.
  - retsmøde, 60.159, 173.
  - titulering, 81.158.
  - vidner i domsmandssag, 61.178.
  - værnepligtssager, 61.124.
- tilskadekomst i tjenesten, 60.200.
- tilsyn med prøveløsladts overholdelse af et vilkår for løsladelsen, 59.195.
- tvangsindlæggelse af sindssyge, 57.190.
- udbetaling af vidnegodtgørelse, 60.42.
- udenlandske nummerplader, 73.408, jfr. 74.45.
- udlån af akter fra en politimæssig efterforskning til en kommunalbestyrelse, 74.161, jfr. 78.29.
- udtalelse om skyldspørgsmålet, 57.73; 59.35.
- udtalelse om valg af forsvarer, 69.72, jfr. 70.13.
- underretning:

- af anmeldere og sigtede, 55.99, jfr. 56.17; 56.126, 212; 61.30, jfr. 63.13; 61.39; 62.32; 63.22.
om verserende straffesag, 61.148, jfr. 65.18.
undersøgelse af en pølsevogn, 60.39.
vicepolitinspektørs vidneforklaringer, 69.72.
- Politibekendtgørelser,**
hjemmelen for udstedelse af midlertidige politibekendtgørelser, 59.52.
uvedkommende hensyn ved udstedelse af politibekendtgørelser, 63.24.
- Politolovene,** politiets adgang til at udstede midlertidige bekendtgørelser, 59.52.
- Politirapporter,** se *Politi*.
- Politisager,** værneting ved politisager, 57.29.
- Polititilsyn,** hjemmelen for opkrævning af betaling for polititilsyn, 56.70.
- Polititjenestemænd,**
sager mod polititjenestemænd for myndigheds-
misbrug, 57.148.
tiltale mod polititjenestemænd, 58.213, jfr. 59.21.
- Politiundersøgelse,**
berettigelsen af politiundersøgelse foranlediget af:
forvaringsanstalt, 57.197.
revisionsdepartement, 57.96.
berettigelsen af politiundersøgelse mod læger, 60.158.
- Politivedtægt,**
forholdet mellem politivedtægt og valgagitations-
bekendtgørelse, 72.201, jfr. 73.36.
offentliggørelse af politivedtægt, 59.146, jfr. 64.13
og 67.15.
påbud i h.t. politivedtægt, 57.188.
uddeling af propaganda ved kaserne, 75.427, jfr. 77.45.
- Postvæsenet,**
ansvar for udbetalinger, 85.146.
betaling af omsætningsafgift ved giro, 64.102.
dækning af ekstraudgifter ved omdeling af et
blad, 59.162.
erstatning for forsinkelse, 64.111.
forhøjelse af portotaksten for distriktsblade, 65.141.
- indberetning til tjenestested om overtræk af løngi-
rokonti, 73.247, jfr. 74.36.
interne auktioner, 80.481, jfr. 81.338.
kvittering for ikke indbetalt beløb, 69.103.
posttjenestemænds rådighed over frimærkebe-
holdninger, 59.37.
tjenstlig tilkendegivelse over for personale ved
Københavns postterminal, 84.159.
udbringelse af underfrankerede forsendelser til
ankenævnet for de københavnske husleje-
nævne, 84.235.
- Praksis,**
godkendelse af særlig sagkyndige konsulenter
(moderniseringsstøtte), 81.174.
hjemmel for kommunernes gebyropkrævning ved
ejendomsoplysninger, 80.658.
ændring af administrativ praksis, 67.28; 75.635;
76.358, jfr. 77.81; 78.299; 80.564, 638, jfr.
81.342; 83.163; 84.171.
- Pressen,**
adgang til råduse uden for almindelig åbnings-
tid, 83.101.
dementi af udtalelser i pressen, 58.85.
pressemøder, 64.119.
straffeaktion mod dagblad, 84.156.
udtalelse om pressen, 61.74.
Se også *Meddelelse til pressen*.
- Privat arbejde** for overordnet i tjenestetiden, 55.33.
- Privat fællesvej,**
afspærring af privat fællesvej, 58.76, jfr. 60.31.
fejl i forbindelse med bekendtgørelse om udlæg af
privat fællesvej, 74.125.
- Proportionalitetsprincippet,** zonelovstilladelse til ud-
stykning af skovarealer, 85.129.
- Provsteret,** se *Folkekirken*.
- Præstegårde,** se *Folkekirken*.
- Prøveløsladelse,** se *Fængselsforhold*.
- Psykiatrisk undersøgelse** af værnepligtige varetægts-
arrestanter, 58.172.
- Påbud,**
forhåndsvarsling efter miljøbeskyttelseslovens §
68, stk. 2, 81.199.
om ikke at rette henvendelse til Danmarks natio-
nalbank, 58.225; 59.202.

- optagelse af rapport forud for meddelelse af påbud i h.t. politivedtægt, 57.188.
stærkstrømsreglementets § 119 c, 68.26.
sundhedsvedtægt om nedbringelse af ulemper, 70.26, jfr. 71.17.
Se også *Forbud*.
- Pålæg*, se *Lovhjemmel*.
- Påtalebegæring* i h.t. straffelovens § 275, stk. 2, 74.290, jfr. 75.54.
- Påvisningsret*, se *Udpantning*.
- Radiolicens*, se *Danmarks radio*.
- Ransagning*, se *Politi*.
- Redningsskibet »Vestkysten«*, tilsyn med fyr m.m. i Thyborøn kanal, 58.195.
- Referat*, se *Sagsbehandling*.
- Regionplanlægning*, se *Lands- og regionplanlægning*.
- Registrering af revisorer*, se *Autorisationsordning*.
- Rekurs*, se *Anke*.
- Religionsfrihed*, se *Anerkendte trossamfund*.
- Religionsundervisning*, se *Folkeskolen*.
- Renter*,
beløb, der var taget i bevaring af politiet, 55.27.
ekspropriationserstatning, 69.16.
ekstra skattebeløb (1 pct. mdl.), 66.54.
erstatning i h.t. ulykkesforsikringsloven, 58.45.
for sent indbetalt spiritusafgift, 72.59, jfr. 73.29.
for sent udbetalte ydelser til offentligt ansatte, 77.167, jfr. 78.47, 79.36 og 81.320.
ikke renter ved tilbagebetaling af arveafgift, 77.226, jfr. 80.35.
kloakbidrag, 79.504.
kontant købesum ved det offentliges ejendoms-
handler, 75.444.
tilbagebetaling af arveafgift, 68.21.
tilbagebetaling af moms, 82.71, jfr. 84.246.
tilskadekomsterstatning, 56.157.
- Restaurationsloven*,
forbud efter restaurationslovens § 31, stk. 2, 86.82.
lukketidsbestemmelser, 81.88, jfr. 82.299.
- Retsbogsudskrifter*, fremsendelse af retsbogudskrifter til et vidne, forinden dette afhøres i retten, 56.104.
- Retshjælp*, se *Fri proces*.
- Retskraft*, erstatningsdoms retskraft i forhold til klage til byggestyrelsen over afgørelse i h.t. bygge-
loven, 82.51, jfr. 83.275.
- Retslægerådet*,
akter bortkommet under cirkulation, 59.62.
misvisende erklæring, 61.36.
- Retsplejeloven*,
§ 726, stk. 3, 2. pkt., se *Myndighedsmisbrug*.
§ 750, se *Politi*.
§ 807, stk. 3, se *Politi*.
- Revisionsdepartementer*, se *Rigsrevisionen*.
- Revisorer*,
adgang til at være eksekutorer, 71.51.
klage over eksamensbedømmelse, 77.416, jfr. 78.56.
- Rigsrevisionen*,
2. revisionsdepartements behandling af en sag, 57.96.
frafald af krav i dødsbo efter kassebetjent, 71.138, jfr. 72.21 og 77.25.
revisionen af Danmarks radios regnskaber, 66.33, jfr. 67.16.
tilbagebetaling af for meget betalt skifte- og arveafgift, 75.100.
- Rutebiler*, se *Goodwill*.
- Rygeforbud*, se *Danske statsbaner*.
- Råstofloven*,
afslag på tilladelse til råstofindvinding på havbunden, 84.116.
afslag på udvidelse af lovligt påbegyndt grusgravning, 74.416.
anmeldelse om indvinding af sten, grus og sandforekomster i h.t. råstofloven, 74.408.
forholdet til lov om landbrugsejendomme, 75.235.
konfiskation ved ulovlig råstofindvinding, 77.615, jfr. 78.73 og 79.47.
vilkårsfastsættelse, 77.317, jfr. 78.51.

Sagsbehandling.

advokatbistand til møde i et ministerium, 62.39.
 afbrydelse af samkvem, 86.133.
 afgørelses formulering, 83.105.
 afgørelse vedr. ansøgning ikke straks meddelt ansøgeren, 77.365.
 afskedigelse af funktionær, 57.164, jfr. 59.17; 72.172.
 afslag på mødedeltagelse kan ikke begrunde afvisning af realitetsbehandling, 73.207.
 akter bortkommet, 59.62; 61.27; 82.84.
 anke i stedet for ny begæring om invalidepension, 61.154; 62.85.
 anmodning om drøftelse af en sag, 61.75; 69.95; 71.183; 72.172, 213; 81.71, jfr. 82.299.
 ansøgning:
   om fritagelse for at aflægge den alm. filosofiske prøve, 61.47.
   om omlægning af betalingsterminer, 59.67.
   til skatteråd vedr. ligningen, 59.63.
 bedømmelsesudvalg, 72.115, 182, jfr. 75.30; 77.464, jfr. 78.59.
 behandling af anmodning om aktindsigt i invalidepensionssag, 81.301, jfr. 82.305 og 83.275.
 bekendtgørelse af bidragsresolution, 85.93, jfr. 86.192.
 bekendtgørelse af eksamenskarakterer, 83.251.
 berostillelse af sager, 57.179; 58.219; 59.26; 60.47, 111; 61.27; 62.97; 63.100; 64.62; 65.143; 66.31; 67.38; 68.54.
 besigtigelse:
   beboelsesforbud, 71.66, jfr. 72.19.
   byggesag, 68.87.
   huslejenævns besigtigelse, 72.49.
   underretning om besigtigelse, 74.408; 82.204.
 bisidder ved møde, 65.125.
 ekspropriationssagers matrikulære berigtigelse, 72.180, jfr. 73.33.
 erindringsskrivelsers besvarelse, 72.212, jfr. 73.40 og 78.26; 74.82, 359, jfr. 76.30; 74.429, jfr. 75.64.
 erstatningsansvar, 86.20.
 fejlagtig meddelelse om afgørelse, 82.262.
 fejlagtig oversendelse, 75.77.
 fejlekspeditioner i bidragsag, 69.90.
 fejlekspeditioner i skilsmisssag, 67.19.
 fotokopiers anvendelse, 56.200; 62.83.
 genoptagelse af berostillet sag, 68.97.
 hastesagers mærkning, 57.196.
 henlæggelse:
   af uekspederet sag, 57.213; 58.38; 61.42; 63.34; 67.42.
   uden underretning, 56.124; 57.94.
 hjemmelsangivelse, 81.214.

hjemvisning, 81.88, jfr. 82.299; 84.179.; 86.142.
 høring:
   andragende til skatteråd om lempelse i ligningen, 59.63.
   høring af biskoppen ved besættelse af provstestilling, 81.168.
   høring af skolebestyrelse ved afskedigelse af skoleleder, 75.202.
   høringsprocedure, 72.216; 73.122.
   mangelfuld høring, 63.38.
   oversendelse i stedet for høring, 56.124.
   tilsidesættelse af høringsforskrifter, 73.139; 80.645, jfr. 84.242.
   ufuldstændig høring, 71.38.
   undladelse af høring, 55.121; 56.51; 57.131, 138; 58.56, 161, 241; 64.93; 73.103; 77.279; 83.105.
   unødvendig høring, 58.211.
   ved dispensation fra arbejderbeskyttelseslovens § 31, stk. 1, 61.117.
   ved dispensation fra overfredningsnævnskendelse, 61.51.
 indhentelse af akter ved rekursbehandling, 71.41.
 indhentelse af oplysninger om praksis hos underinstans, 72.209, jfr. 73.39.
 indhold af efterfølgende begrundelse, 83.57, jfr. 84.251.
 indkaldelse af forbigåede ansøgere om tillægsjord i h.t. statshusmandsloven til forhandling, 57.231, jfr. 60.26.
 intern kompetencefordeling, 61.101.
 journalisering af indkommet post straks efter modtagelsen, 74.193.
 klager over eksaminer, 77.399, jfr. 78.55.
 klager over læger, 73.156, jfr. 78.28, 80.25 og 81.315.
 kommunale myndigheders adgang til at udtale sig, 60.55; 66.48.
 kontradiktion:
   afgørelse om opsættende virkning, 79.464.
   afskedigelsessag, 75.202; 78.169; 80.623; 83.21, jfr. 84.249; 86.60.
   anmodning om kontradiktion ikke imødekommet, 72.35.
   anvendelse af et nyt og skærpet bedømmelsesgrundlag, 84.139.
   arbejdsløshedsdagpenge, 85.25, jfr. 86.186.
   bedømmelse af universitetsspeciale, 83.251.
   byggesag, 74.56; 76.206, jfr. 78.39 og 79.31.
   disciplinærsag, 76.223, jfr. 77.58.
   dispensation fra kravet om landbrugsuddannelse, 85.121.
   ejendomsvurderinger, 73.283, jfr. 74.39.
   familieretssager, 74.311; 82.124, jfr. 85.223.

- forbud efter levnedsmiddeloven, 86.113.
forbud mod at komme på en restaurant, 86.82.
foreløbige beslutninger om hjælpeforanstaltninger over for børn, 75.494, jfr. 79.25, 80.32 og 81.319.
forhåndsvarsling efter miljøbeskyttelseslovens § 68, stk. 2, 81.199.
fredningssag, 84.123.
fri proces sager, 81.134.
fængselsager, 73.399, jfr. 74.44.
genoptagelse af samkvemsretssag, 82.151.
klagesager, 73.103; 81.126.
matrikulær udskillelse af vej, 73.301, jfr. 74.40 og 76.26.
nye oplysninger, 72.40; 73.86; 86.138.
optagelse på universitet, 74.103.
orientering af parter om kontradiktionspraksis, 82.124, jfr. 85.223.
overfredningsnævnsager, 76.163.
sag om embedstelefon, 71.184.
samkvemsretssag, 82.151.
skattesager, 75.610, jfr. 76.68 og 77.55.
supplerende udtalelse ved læreransættelse, 78.705.
tilbagebetaling af arbejdsløshedsdagpenge, 82.32.
tilladelse efter naturfredningslovens § 43, 80.294.
ulykkesforsikringsager, 74.395, jfr. 75.62 og 76.31.
underretning om fremgangsmåden ved behandlingen af sager om tilladelse til erhvervelse af landbrugsejendomme, 81.182.
kontrol med sagernes rettidige ekspedition, 57.175; 58.189; 60.94; 61.27; 74.184, jfr. 77.41 og 78.30; 74.359, jfr. 76.30; 74.429, jfr. 75.64; 75.175.
krav til rådighedsvurderinger efter arbejdsløshedsforsikringslovens § 62, 85.38.
krænkende formulering af skrivelse fra en socialforvaltning, 83.259.
lejlighed til at udtale sig over for amtsskatteråd, 71.113.
lejlighed til at udtale sig over for landshøvdingen, 72.163.
lejlighed til at udtale sig over for lokalnævn, 76.192, jfr. 77.57.
lejlighed til at udtale sig over for minister, 81.71, jfr. 82.299.
lokalnævnformand nægtet modtagelse af to breve fra en klager, 85.114.
mangelfuld vejledning i landbrugssag, 86.99.
mangelfuld vejledning i sag om lån til beboerindskud, 73.351.
mangelfuld vejledning i ægteskabssag, 67.22.
mangelfuldt oplyst før afgørelsen, 57.62; 58.73; 61.22; 68.37; 69.18, 100; 71.184; 72.148, jfr. 74.27; 73.252, jfr. 74.37; 73.367, jfr. 74.41; 75.134, 299, jfr. 76.33; 77.195, jfr. 78.48; 78.302, jfr. 79.63; 80.623, 746, jfr. 82.297, 81.118, 291, jfr. 82.304; 83.105, 131, 192, jfr. 84.254; 85.105; 86.49.
mangelfuldt svar, 73.351; 76.192, jfr. 77.57; 82.84.
manglende besvarelse:
af ansøgning, 55.111; 56.133; 57.137; 58.38, 63, 246; 59.41, 132; 61.23, 33; 70.86; 71.87.
af erindringsskrivelse, 56.173; 57.175, 219, 228, 233; 58.63, 159, 216, 221; 59.25, 167; 61.115; 63.36, 62, 63; 63.100; 65.97; 66.51; 67.102; 71.38, 142; 72.35; 73.103; 74.82; 75.77, 175; 76.382, jfr. 77.84; 77.288, jfr. 78.51; 79.177, 243, jfr. 80.70 og 81.328; 79.469 jfr. 81.331; 80.294, 556, jfr. 82.296; 83.32; 85.163, jfr. 86.195.
af skrivelse, 56.119; 57.161, 212, jfr. 61.18; 58.154, 177; 59.49, 56; 60.81; 61.24; 62.89; 63.77; 65.39, 124; 67.42, 95; 68.84; 69.42; 71.105, 140; 72.163, 213; 77.104; 86.138.
af spørgsmål om hjemmel, 70.55.
manglende erindring, 55.96; 61.42; 63.27.
manglende iagttagelse af reglen i lov om offentlig forsorgs § 50, stk. 3, 57.65, jfr. 58.33.
manglende journalisering, 59.198, jfr. 60.34; 61.27; 64.92; 74.429, jfr. 75.64.
manglende notat i journalen om, hvorvidt en skrivelse er besvaret, 59.159; 74.184, jfr. 77.41 og 78.30.
manglende notat om forhandlinger eller samtale, 57.119; 58.216; 59.47; 60.47, 187; 61.132; 63.39; 68.96; 70.21; 71.126, jfr. 72.21; 77.288, jfr. 78.51; 80.674.
manglende notat om mødedeltagerne ved fagråd, 71.186, jfr. 72.25.
manglende notat om udøvelse af tilsyn, 80.630.
manglende orientering, da sagsbehandlingen trak ud i arbejdsdirektoratet, 83.27.
misvisende erklæring, 61.36; 72.177; 77.464, jfr. 78.59.
mundtlig besvarelse, 80.674.
nedrivning af bygninger i »Christiania«, 74.56.
orientering af ansøgere og klagere, når sagsbehandlingstiden trækker ud, 82.20; 86.133.
personligt møde, 69.95; 74.67; 80.231.
referat af rejseinspektørs undersøgelse, 59.74.
referat bør indeholde bemærkning om, hvorfra oplysningerne stammer, 57.231.
rekonstruktion af bortkommet sag, 59.29, 33; 61.42.

- resolution om genindsættelse forlagt, 59.25.
 restancekontrol i arbejdsdirektoratet, 83.32.
 restancekontrol omfatter alle sager, 80.385.
 rykning uanset henstand med tilbagebetaling af
 uddannelsesstøtte, 82.271.
 røgobservationer ved klager over røgreguleringer,
 57.62.
 sekretærs manglende orientering af kommissions-
 formand, 71.105.
 skatterådskendelses form, 71.108, jfr. 75.28.
 skattevæsens behandling af sag om underholdsbi-
 drag, 65.130.
 skriftligt svar, 62.38; 63.39, 100; 64.110; 68.96;
 80.674.
 skrivelser sproglige form, 71.65.
 socialudvalgs manglende initiativ over for folke-
 pensionist, 72.74.
 specifikation af ekspropriationserstatning, 65.24;
 69.33.
 tavshedspligt, 61.174, jfr. 62.18.
 tidspunktet for afgørelse af spørgsmål om opsæt-
 tende virkning, 81.269.
 tilbageholdelse af oplysninger over for anden
 myndighed, 57.88.
 tilførsel til beslutningsprotokol for kommunalt
 udvalg, 76.127.
 tilsagn om udsættelse med afsoning ikke påført
 sagen, 59.147.
 trykfejl i eksamensopgaver, 63.29, 30, jfr. 65.19.
 udateret notat og påtægning, 57.191.
 udbetaling af løn, 61.132.
 udlån af akter, 62.83.
 udtalelsers form, 55.92; 57.102, 118; 59.35; 61.74,
 104; 65.114; 70.51, 75; 72.182, jfr. 75.30;
 74.219; 84.123.
 ufyldstgørende besvarelse, 55.89, 92; 57.138,
 234; 59.22, 24, 37, 140; 64.129.
 ufyldstgørende oplysningsgrundlag i sag om by-
 rådsmedlems udtræden p.g.a. sygdom, 81.118.
 underretning:
 af ansøgere, 71.87; 72.58.
 af modpart om indbringelse af afgørelse for
 ankenævn, 82.32.
 af parts repræsentant, 78.113.
 om afgørelse, 61.77.
 om berostillelse, 72.110; 74.359, jfr. 76.30.
 om beskikkelse af forsvarer i prøveudskriv-
 ningssag, 61.191, jfr. 62.17.
 om bidragsresolution, 85.93, jfr. 86.192.
 om bortkommen sag, 83.32.
 om eksamenskarakter, 83.251.
 om forhøjelse af ejendomsvurdering, 74.297,
 jfr. 75.55 og 76.29.
 om gebyr ved bistand fra udenrigstjenesten,
 62.21.
 om genoptagelse af råstofsag, 82.186.
 om, hvornår svar kan ventes, 71.140; 72.18,
 189, jfr. 73.36; 73.103; 74.429, jfr. 75.64;
 75.643, jfr. 76.69; 78.735, jfr. 80.60; 79.243,
 jfr. 80.70 og 81.328; 80.556, jfr. 82.296;
 80.674, 691; 82.20.
 om landskatterettens kendelser, 81.69.
 om navnebevilling, 59.41.
 om nedsættelse af kommission, 55.120.
 om oversendelse til anden myndighed, 55.91,
 107; 73.197, jfr. 74.34; 76.382, jfr. 77.84.
 om sagsbehandling, 72.212, jfr. 73.40 og 78.26;
 79.177.
 om salg af invalidebil, 75.420, jfr. 76.54.
 om verserende straffesag, 61.148.
 overordnede myndigheders afgørelser medde-
 les direkte den, hvem afgørelsen vedrører,
 56.122.
 pligt for kommunal vejbestyrelse til at orien-
 tere vejbestyrelse i nabokommune, 76.388.
 skriftlig beslutning om afslag på asyl før udsen-
 delse, 86.79.
 til anmeldere og sigtede, 55.99, jfr. 56.17;
 56.126, 212, jfr. 61.18; 61.30, jfr. 63.13;
 61.39; 62.22; 63.32.
 til bidragsberettiget vedr. løntilbageholdelses-
 dekret, 63.60.
 til klagere, 55.63; 56.124; 57.94, 131, 179; 82.20.
 til skatteyder om påtænkt forhøjelse af ind-
 komstansættelser, 73.337.
 til skatteyderes repræsentanter om skatteråds-
 afgørelser, 58.191.
 til varetægtsfanger om nægtet udlevering af
 breve, 65.33.
 ved dispensation fra strandbyggelinie, 61.98.
 undervisningsministeriets sagsbehandling,
 71.152, jfr. 72.22; 74.103; 80.674.
 undladt afholdelse af offentligt annonceret møde,
 84.139.
 urigtig citering i afgørelse, 64.108.
 varsling forud for skærpelse til skade for klager,
 77.153.
 vurderingskommissions behandling af erstat-
 ningssag, 71.105.
 se også *Aktindsigt*, *Ankevejledning*, *Begrundelse*,
Behandlingstid og *Partsmedvirken*.

Samkvemsret.

- børnepsykiatrisk undersøgelse, 80.164.
 forældremyndigheden er hos tredjemand, 56.209,
 jfr. 57.26.

- forældremyndigheden udøves af tredjemand, 62.62.
kontradiktion og mundtlighed, 74.311; 82.151.
med barn uden for ægteskab, 77.621, jfr. 78.73 og 79.48.
transportudgifter og medvirken ved besøg, 80.580.
vejledning under vilkårsforhandlinger, 57.118; 67.22.
- Sandflugt*, dispensation fra fredningsbestemmelser, 69.29.
- Sanering*,
»forsanering« og forhåndstilsagn om statsstøtte, 76.306, jfr. 77.74.
ændring af forudsætninger for godkendelse af saneringsplan, 76.73.
- SAS*, indberetningspligt for statsrepræsentanterne i SAS, 61.156.
- Seminarier*, se *Skolevæsen*.
- Separations- og skilsmisssager*,
affattelse af vilkårene i skilsmissebevillinger, 55.56, jfr. 57.23.
afgørelse af spørgsmål om forældremyndighed, 71.70.
behandling af separations- og skilsmisssager, 59.122; 60.35, 36; 67.19.
enkenspenssreglerne, 56.186; 64.79.
erklæring fra børne- og ungdomsværn vedr. forældremyndighed, 68.88.
fastsatte eller aftalte vilkår, 55.56, jfr. 57.23; 69.58.
fremskaffelse af medskyldserklæring fra tredjemanden, 67.19.
fuldstændigt protokollat, 57.118.
manglende erklæring fra fremmed statsborger om anerkendelse af dansk bevilling, 56.125.
skilsmissebevilling uden mægling og vilkårsforhandling, 56.114; 59.132, jfr. 64.13.
underholdsbidrag til børn, 57.174.
vejledning m.h.t. aftaler om samkvemsret, 57.118; 67.22.
Se også *Underholdsbidrag*.
- Sigtede*, se *Politi*.
- Sikkerhedsforanstaltninger*, ændringer i eller ophævelse af sikkerhedsforanstaltninger truffet i medfør af § 38, stk. 2, i straffeloven af 1866, 55.17; 56.16; 57.23.
- Sikkerhedsforvaring*, se *Fængselsforhold*.
- Sikringsanstalten*, forbedring af forholdene på sikringsanstalten, 72.191, jfr. 75.30.
- Sindssyge*,
administration af lommepege til patienter på statshospital, 73.90.
anvendelse af bælte, 72.148, jfr. 74.27; 74.224, jfr. 75.46; 74.364, jfr. 75.59 og 76.30; 83.105.
domstolsprøvelse af tvangsindlæggelse af sindssyge, 56.192, jfr. 58.30; 58.235; 65.35; 83.118, jfr. 85.225.
ekspeditionstiden for beskikkelse af tilsynsværge for tvangsindlagte sindssyge, 57.190; 58.40.
farlighedsdekreter skal normalt være skriftlige, 73.65.
forespørgsel vedr. tilsynsværge ved tvangsindlæggelse af sindssyge, 58.191.
forholdene på den lukkede del af Frederiksberg hospitals psykiatriske afd., 74.364, jfr. 75.59 og 76.30.
indlæggelse på Sct. Hans hospital, 67.78.
klager over uberettiget magtanvendelse, 74.224, jfr. 75.46.
lobotomering af sindssyge, 74.167, jfr. 75.43 og 82.283.
meddelelse til folkeregistre om indlæggelser og udskrivninger, 74.176.
patienters adgang til ophold i fri luft, 73.128, jfr. 75.33.
samtykke til chokbehandling og lobotomering af sindssyge, 57.39, jfr. 58.32.
sindssygelovens rækkevidde i forhold til mindreårige, 83.118, jfr. 85.225.
tilsynsværger for sindssyge, tvangsindlagt før 1938, 57.127, jfr. 58.34.
tvangsbehandling af sindssyge, 74.167, jfr. 75.43 og 82.283.
tvangsforanstaltninger over for patienter på psykiatriske hospitaler, 79.408, jfr. 80.80; 83.105.
tvangsindlæggelse af sindssyge, beregningen af 5-dages fristen i retsplejelovens § 469, stk. 2, 65.34.
vold mod sindssyge, 55.79.
- Skat*,
administrative bestemmelser vedrørende fritagelse for kirkelige afgifter, 57.256.
af ekspropriationserstatning, 68.56.
afskrivning på pianists flygel, 79.520, jfr. 80.90 og 82.292.
afsoning af adm. fastsatte skattebøder, 61.94.
ankevejledning, 75.323, jfr. 77.43.
ansættelse for mellempæren, 73.134; 77.414, jfr. 78.55.

- anvendelse af selskabsskatteovens § 12, 73.215, jfr. 77.34 og 80.26.
 befordringsfradrag for invalider, 66.87.
 beregning af skattebøder i h.t. kontrolloven, 60.119.
 beskatning af pristalsreguleringsbeløb, 79.197, jfr. 81.327.
 bødeforelæg i skattesager, 80.201, jfr. 81.332.
 dobbelt personfradrag til enker, 77.593, jfr. 78.62, 79.47 og 83.262.
 dobbelt personfradrag til forsørger af uddannelsessøgende barn, 74.283, jfr. 76.29.
 eftergivelse af skat for værnepligtige, 71.174.
 ejendomsskyldpromillen ved kommunesammenlægning, 66.22.
 »fikserede« vederlag, 75.126.
 fjernelse af bilag i skattesag, 69.18.
 flyvende personel, vejledende anvisning, 83.95, jfr. 85.224.
 fradrag af renter, 72.197, jfr. 73.36.
 fradrag for gensidigt aftalte børnebidrag, 79.513.
 fradrag for løbende ydelser, 75.195.
 fradrag for medhjælpende hustru, 73.321, jfr. 74.41.
 fradrag for merudgifter ved arbejde i udlandet, 75.640.
 fradrag for skat, betalt i udlandet, 71.82, jfr. 75.27.
 fradrag for vedligeholdelsesudgifter vedr. fast ejendom, der udlejes en del af indkomståret, 79.322, jfr. 81.331 og 82.292.
 fristen i statsskatteovens § 30, stk. 5, 57.131; 58.241; 60.117.
 frister for ligningsarbejdet i Københavns og Frederiksberg kommuner, 75.307, jfr. 77.43.
 fritagelse for skattekontrollovstillæg, 73.195, jfr. 75.36.
 frivillige indbetalinger af forskudsskat, 75.114.
 godkendelse i h.t. ligningslovens § 8 A, 86.51.
 henlæggelse til investeringsfond, 67.28.
 henstand med betaling af skat, 75.299, jfr. 76.33.
 inddrivelse af amtstueskatter, 66.83.
 inddrivelse af ejendomsskat, 76.315, jfr. 77.74.
 inddrivelse af skat i forbindelse med udbetaling af erstatning i henhold til ulykkesforsikringsloven, 57.137.
 indeholdelse af A-skat ved strejke- og lockoutunderstøttelser, 81.63, jfr. 83.267 og 86.182.
 inhabilt skatterådsmedlem, 79.457, jfr. 80.86 og 81.331.
 klagevejledning i skattesager, 79.123.
 kørselsregnskaber, 66.79, jfr. 67.18.
 landbrugsejendom (»lystgård«), 74.293, jfr. 75.54; 76.390, jfr. 77.85.
 landsskatterettens afslag på genoptagelse, 85.61, jfr. 86.191.
 landsskatterettens ændring af en skatteansættelse, 57.240.
 lavt privatforbrug, 82.87, jfr. 85.223.
 lejeværdi og fradrag for driftsudgifter for ejendom, der delvis anvendes til erhverv, 68.24.
 løntilbageholdelse til dækning af skat, 59.104; 63.92; 64.64, 108, 117; 65.44; 67.87; 68.75; 70.25.
 manglende begrundelse af klage til skatterådet, 86.54.
 meddelelse om modregning i overskydende skat, 77.693, jfr. 78.75.
 modregning for ægtefællens skatterestance, 66.63.
 modregning i børnetilskud til inddrivelse af skat, 65.44.
 modregning i løn til inddrivelse af skat, 64.117; 65.44.
 modregning i overskydende skat for ægtefælles A-skatteestance, 79.310.
 nedslag i renteindtægter m.m., 65.80.
 omlægning af betalingsterminer for statskat, 59.67.
 opkrævning af skjult kommuneskat over bl.a. el-prisen, 72.101, jfr. 75.29 og 76.23.
 oplysningspligt i h.t. kontrollovens § 8, 59.168, 170; 61.94.
 overførsel af personfradrag ved sømandsskat, 72.158, jfr. 73.32 og 74.29.
 pantefogdens forhold til fogden, 75.599, jfr. 76.68.
 procentgodtgørelse af overskydende skat, 83.91.
 procenttillæg til restskat, 72.113, jfr. 73.29 og 74.25; 74.371, jfr. 75.60; 83.93.
 refusion af udgifter til bankgaranti, 82.77.
 renter af ekstra skattebeløb, 66.54.
 renter af for sent betalt skat, 82.80, jfr. 83.277.
 retsforligs betydning, 73.157.
 sagsbehandling ved landsskatteretten, 72.233, jfr. 73.43, 75.32, 77.32, 78.27 og 80.25.
 skattekontrollovens § 6, stk. 1, 78.196.
 skattemæssigt fradrag for advokatudgifter til skattesag, 80.451, jfr. 82.295.
 skattepligt under ophold i Grønland, 68.46.
 skattevalg, 55.80.
 skatteydets adgang til at rette formelle fejl, 67.28.
 skødets fordeling af købesummen ikke bindende for skattevæsenet, 58.73.
 skønsmæssige ansættelser, 57.240; 58.179; 74.302, jfr. 75.55; 75.625; 76.77; 80.548, jfr. 81.339 og 83.265; 81.73.
 statens ligningsdirektorats instruktion af de underordnede ligningsmyndigheder, 75.126.

statsskattedirektoratets udlevering til arbejdsgivere af skatteoplysninger, 76.200, jfr. 77.57.
 tilbagebetaling af skat, 56.151; 57.213, 256; 82.84.
 tilsigelser til skatterestanter, 59.185; 64.61.
 udenlandsk lotterigevinst, 61.44.
 udpantning i ægtefælles ejendele, 74.87.
 udpantningsgebyrer, 65.44.
 udsættelse med indgivelse af selvangivelse, 73.195, jfr. 75.36.
 underholdsbidrag, 65.130.
 undladelse af tiltale i h.t. kontrollovens § 13, 61.72.
 urigtig opgivelse af funktionærs løn, 55.26.
 vederlag for løbende ydelser, 75.195.
 ændring af praksis, 78.299.
 ændring af skatteberegning, 69.102.

Skatteråd,

afgørelse i strid med landsskatterettens kendelse, 60.64.
 afvisning af klage på grund af manglende begrundelse, 86.54.
 andragende om lempelse i ligningen, 59.63.
 ekspedition af sager, 57.131, 178, 183; 58.241; 59.198, jfr. 60.34; 60.78; 62.37; 63.77.
 frister for ligningsarbejdet ved Københavns og Frederiksberg skatteråd, 75.307, jfr. 77.43.
 inhabilitet for medlemmer af skatteråd, 75.387.
 manglende begrundelse, 63.77.
 partsoffentlighed, 68.22; 70.91.
 refusion af bankgaranti p.g.a. mangelfuld sagsbehandling, 82.77.
 skatteydere krav på at afgive forklaring for det samlede skatteråd, 60.117; 73.337; 74.354, jfr. 75.58; 75.610, jfr. 76.68; 77.95.
 skønsmæssig indkomstansættelse, 74.302, jfr. 75.55; 76.77.
 underretning til skatteyderes repræsentanter, 58.191.

Skattevalg, se Skat.

Skibsfører, styrmand udelukket fra at fungere som skibsfører ved statsbanernes færger, 58.248.

Skoleafgift, hjemmelen for skoleafgift for udenbys elever i højere kommunale skoler, 56.201, jfr. 57.26 og 59.16.

Skoleblade, se Censur.

Skolebyggeri,

ekspropriation til skolebyggeri, 75.533, jfr. 76.62 og 77.47.

igangsætningstilladelse til skolebyggeri, 68.63.
 ulovligt opført skolebyggeri, 73.230.

Skolevæsen,

ansættelse af straffede personer, 71.84, jfr. 72.20 og 73.21.
 befordringsgodtgørelse til skoleelever i friskoler, 77.712, jfr. 79.49.
 etablering af skolebusbefordring, 75.242.
 flytning af børn ved omlægning af skoledistrikter, 70.15.
 forældrebetaling til elevers deltagelse i skolerejser, lejrskoleophold, praktik m.v., 80.345, jfr. 83.265.
 fremgangsmåden ved besættelsen af skolelægestilling, 57.123.
 genoptagelse på seminarium, 75.119.
 inddragelse af hidtidige stillinger ved indgåelse af skoleforbund, 60.95, jfr. 61.20.
 inhabilitet ved besættelsen af rektorstilling på seminarium, 82.267.
 kandidaters og magistres optagelse på pædagogikumkursus, 77.611, jfr. 78.72.
 nedlæggelse af seminarium, 71.87.
 optagelse i statsskoles realafdeling, 65.111.
 pensionsretlige forhold for lærere ved Europaskolerne, 78.508, jfr. 79.72 og 80.50.
 reglerne om skoleerklæringer, 71.93, jfr. 77.25 og 80.24.
 reparationspraktik (bekg. 555/1975, § 19, stk. 3), 75.212.
 tilbagekaldelse af befordringsgodtgørelse, 85.213.
 usaglige hensyn ved besættelse af lærerstillinger, 78.705, jfr. 79.48.
 Se også *Folkeskolen*.

Skovbyggelinie, se Naturfredning.

Skove,

almenhedens adgang til private skove, 70.63.
 klage over ulovlig hugst, 69.91.
 ophævelse af fredskovpligt, 76.347, jfr. 78.44.
 skovlovens regel om bebyggelse, 73.125, jfr. 77.33.

Skumslukningsaggregater, indkøb af skumslukningsaggregater, 56.52.

Skyldråd,

besigtigelse af ejendomme, 57.191; 74.297, jfr. 75.55 og 76.29.
 generel forhøjelse af ejendomsværdien, 57.128.
 medlemmernes habilitet, 57.63, jfr. 58.33.
 underretningspligt, 74.297, jfr. 75.55 og 76.29.
 vurderingssagers behandling, 72.189, jfr. 73.36.

- Skøn.*
 boligforholds betydning ved skøn over vandforbrug, 74.79.
 ikke-udøvelse af pligtmæssigt skøn, 58.68, 150; 75.182; 78.387; 81.291, jfr. 82.304; 83.185.
 konkret skøn i:
 invalide- og folkepensionssager, 65.22.
 sager om personligt tillæg (varmehjælp), 80.409.
 sager om underholdshjælp, 69.83, jfr. 70.14.
 vejledende retningslinier, 76.324, jfr. 77.75 og 80.41.
 kvalificerede hensyn ved afgørelser om pressens adgang til rådhus uden for almindelig åbningstid, 83.101.
 retningslinier for godkendelse af adoptanter, 76.358, jfr. 77.81; 77.537.
 retningslinier for tildeling af personligt tillæg, 77.135.
 sagkyndigt skøn, 59.59.
 teknisk skøn, 55.87.
 trafikpolitisk skøn, 71.116.
 ulovligt skøn, 69.52.
 urimeligt skøn, 60.60; 61.54; 62.35; 63.43; 64.103, 111, 129; 70.15.
 vejledende udtalelse om udøvelse af skøn, 74.79.
- Sociale boligforetagender.*
 udstykning af sociale boligselskabers ejendomme i ejerlejligheder, 78.91.
 valg af beboerrepræsentanter i sociale boligforetagender, 59.113, jfr. 60.32.
- Socialindkomst.*
 anvendelse af aktuelle indkomstforhold i stedet for socialindkomst, 84.197.
 anvendelse af socialindkomst ved ændring af skattepligtig indkomst, 84.197.
- Sommerhusbebyggelse.*
 afslag på tilladelse til helårsbeboelse, 78.302, jfr. 79.63.
 forbud mod udstykning til sommerhusbebyggelse, 65.135.
 i strid med ekspropriationsplaner, 66.31.
- Sommerhusudlejning.* erhvervmæssig, 73.306.
- Sparebeviser.* indløsning af beskadigede sparebeviser, 62.22.
- Spilleautomater.* se *Kommuner.*
- Stagiaires-overenskomst,* administration af stagiaires-overenskomst, 57.138.
- Statens erstatningsansvar,* se *Erstatning.*
- Statens forligsmænd,* indgriben i overenskomstforhandlinger, 83.64.
- Statens forsøgsmejeri,* offentlig konkurrence med privat erhvervsvirksomhed, 83.168.
- Statens jordlovsudvalg,* se nu *Jordlovsudvalget.*
- Statens kunsthåndværksskole,* medlemskab af repræsentantskabet for statens kunsthåndværksskole, 74.88, jfr. 77.40.
 tildeling af produktionspræmier, 73.252, jfr. 74.37.
 3-årigt arbejdsstipendium til forfatter, 77.440.
- Statens ligningsdirektorat,* se *Statsskattedirektoratet.*
- Statens skibstilsyns* dispensationspraksis, 65.100.
- Statens åndssvageforsorg,*
 behandling af klager over voldsanvendelse m.v., 73.103.
 bæltefiksering og isolation, 75.594, jfr. 77.53.
 børnehospitalet i Vangede, 79.246, jfr. 80.75, 81.329, 82.291 og 83.264.
 centralinstitutionen Brejning, 75.347, jfr. 76.40.
 centralinstitutionen Ebberødgård, 75.571, jfr. 76.64; 78.319, jfr. 79.65.
 centralinstitutionen Hald Ege, 76.420, jfr. 77.86 og 78.45.
 centralinstitutionen Lillemosegård, 79.246, jfr. 80.75, 81.329, 82.291 og 83.264.
 centralinstitutionen Ribelund, 79.229, jfr. 80.70 og 81.327.
 centralinstitutionen Vodskov, 75.631, jfr. 76.68, 78.37, 79.29, 80.33 og 81.319.
 forsorgscentres behandling af klienters udskrivningsbegæring, 76.332.
 forsorgscentres bistandspligt vedr. invalidepension o.lign., 76.220.
 Gl. Bakkehus-sagen, 59.56.
 køb af en ejendom, 61.180, jfr. 62.19.
 lokalinstitutionen Løgumgård, 79.229, jfr. 80.70 og 81.327.
 lokalinstitutionen Rødbygård, 76.399, jfr. 77.85 og 78.44.
- Statsbanerne,* se *Danske statsbaner.*
- Statshospitaller,* se *Sindssyge.*

Statslån til boligbyggeri.

gebyrbegunstigelse ved statslån til boligbyggeri, 57.35.

medregning af arkitekthonorar i anskaffelsessummen ved beregning af statslån til boligbyggeri, 56.213.

omfanget af kommunegaranti for statslån til boligbyggeri, 56.79.

*Statsradiofonien, se Danmarks radio.**Statsskattedirektoratet.*

behandling af klager over underordnede skattemyndigheders sagsbehandling, 75.610, jfr. 76.68 og 77.55.

formuleringen af skrivelser til skatterådene om ændring i ansættelser, 65.145.

vurderingssagers behandling, 72.189, jfr. 73.36.

Statsskolehjem.

besøg på statsskolehjem, 73.268, jfr. 74.38, 75.38 og 79.21.

»Bøgildgård«, 74.310, jfr. 75.57 og 77.41.

Statsungdomshjem.

besøg på statsungdomshjem, 73.268, jfr. 74.38, 75.38 og 79.21.

»Bråskovgård«, 73.272, jfr. 74.38, 75.39, 79.22 og 80.26.

isolation af elever på »Sølager«, 74.341, jfr. 75.57; 78.660.

*Stemmegaffel-sagen, se Folkeskolen.**Stempelafgift.*

betydningen af en mundtlig aftale vedr. stempelafgift, 73.266.

stempelfrihed ved salg af statslånshuse, 57.35.

særlig adgang til domstolsprøvelse, 83.87, jfr. 84.252.

transport af ejerpantebreve, 79.155, jfr. 81.326.

vejledning om domstolsprøvelse i sager om stempelafgift, 74.238, jfr. 75.49.

*Stempelpapirhandel, bestyrelse af stempelpapirhandel under forhandlerens fravær, 58.255.**Strandbyggelinier.*

dispensation i h.t. naturfredningslovens § 25, stk. 1, 61.77, 98.

fjernelse af ulovligt opførte sommerhuse, 77.338, jfr. 79.39.

frivillig fjernelse af huse opført i strid med strandbyggelinier, 74.72, jfr. 76.27.

ved havnearealer, 61.77, 98.

*Styrelsesloven, se Universiteter.**Sukker, se Koncession.**Sundhedscertifikater ved eksport af spisekartofler, 55.63.**Sundhedskommissioner.*

godkendelse af sanitære installationer i forbindelse med udstyknings sag, 73.359.

hundestøj ved butikcenter, 72.72.

indenrigsministeriets kompetence over for sundhedskommissioner, 66.92.

Sundhedsstyrelsen.

administrationen af apotekerlovens § 34, 67.58, jfr. 72.19.

afslag på aktindsigt i sagkyndig rådgivers udtalelse, 84.67.

iværksættelse af politiundersøgelse mod læger, 60.158.

klagebehandling ved bæltefiksering, 83.105.

ordination af euforiserende stoffer, 67.65.

udvalgsarbejde, 81.126.

vejledningspligt over for en læges patient, 59.69.

Sundhedsvedtægter.

affattelse af sundhedsvedtægter for landkommuner, 55.103.

forholdet mellem sundhedsvedtægter og vandforsyningsloven, 66.92.

kravene ifølge sundhedsvedtægter til drikkevandsforsyning og spildevandsafledning, 73.359.

pålæg om nedbringelse af ulemper, 70.26, jfr. 71.17.

vejledning om klagefrist, 74.130.

*Sundholm, se Bistandsloven, sager før bistandsloven.**Supplementsunderstøttelse til fhv. kordegn, 68.23.**»Sverigespengene«, se Fordeling af offentlige midler.**Sygekasseforhold, se Sygesikring.**Sygesikring.*

adgang til børnetandpleje på kommunal klinik udelukker tilskud fra sygesikring, 75.280, jfr. 76.33.

begravelseshjælp, 56.72.

betingelser for lønarbejderdagpenge, 62.36, jfr. 63.14.
 bidragydende medlems ret til begravelseshjælp gennem sygekassen, 56.72.
 forværet overførelse til ydende medlemskab, 58.80.
 hjælp til kiropraktorbehandling, 70.36.
 ikke udbetaling af genkøbsværdien ved udtræden af sygekassen, 56.72.
 kiropraktorbehandling, 70.36.
 løntilbageholdelse til dækning af sygekassere-
 stance, 68.43.
 takster for behandling på rigshospitalet, 68.28, jfr. 71.17.
 tilbagebetaling af sygekassekontingent, betalt efter at have taget fast ophold i Grønland, 74.286.
 ændring af sygesikringslovens § 9, 80.404, jfr. 81.337.

Særfængsel, se Fængselsforhold.

Sønæringsbevis, praksis m.h.t. dispensation til søofficerer af reserven fra reglerne om sønæringsbevis, 56.188, jfr. 57.25.

Takstnedsættelser, se Danske statsbaner.

Tavshedspligt,

55.125, 173; 61.174, jfr. 62.18; 66.43, jfr. 67.16; 69.59.
 diskretionstilsagn i narkoinstitutioner, 75.466.
 forligsinstitutionen, 82.36.
 kommunale tilsynsmyndigheders kompetence til at tage stilling til kommunalbestyrelsesmedlemmers krænkelser af en tavshedspligt, 81.93.
 offentlighed kontra tavshedspligt i miljøbeskyttelses-sager, 77.362.
 oplysning fra centralregisteret for motorkøretøjer om tidligere ejerforhold, 83.134.

Teaterrådet,

sagsbehandling ved indstillinger om teaterstøtte, 75.257, jfr. 76.33.
 udtalelser i ansættelsessager, 79.469, jfr. 81.331.

Teatre,

ansættelse af teaterleder, 79.469, jfr. 81.331.
 kollektiv ledelse, 79.212.
 Se også *Det kgl. Teater.*

Teologisk embedseksamen, emnekredsordning, 70.55.

Tilbagebetaling,

arveafgift, se *Arve- og gaveafgiftsloven*.
 boligsikring, se *Boligstøttelovgivning*.
 børnetilskud, 80.184.
 daginstitutionsbetaling, se *Daginstitutioner*.
 enkepension, 84.185.
 folkepension, 84.177; 85.173.
 forskudsvis udlagt børnebidrag, 81.280, jfr. 83.282 og 85.223.
 hjælp efter bistandsloven, se *Bistandsloven*, afsnit III.
 løn m.v., se *Løn*.
 lån efter bistandsloven, se *Bistandsloven*, afsnit V.
 meddelelse om omfanget af tilbagebetalingspligt (bistandsloven), 83.213.
 omfanget af tilbagebetalingskrav af sygedagpenge, 85.188, jfr. 86.197.
 told, se *Toldvæsen*.
 ungdomsydelse, 82.252.

Tilbageholdelse,

hjemsendelsespenge, 58.182.
 politiets tilbageholdelse af værdipapirer til dækning af skat, 55.27.

Tilbagekaldelse,

afgørelse om brandsikring, 79.415.
 befordringsgodtgørelse til skoleelev, 85.213.
 begunstigende forvaltningsafgørelse, 78.684; 80.552; 81.285; 82.147, 248; 83.221, 251; 85.213.
 beslutning om udnævnelse i tjenestemandsstilling, 80.332.
 bevilget personligt tillæg (varmehjælp), 83.221.
 fejlagtig afvisning af klage, 86.106
 fejlagtig meddelelse om afgørelse, 82.262.
 indstilling vedr. apoteksbevilling, 80.758, jfr. 81.343.
 kendskab til afgørelse alene opnået ved anvendelse af offentlighedsloven, 86.163.
 »natbevilling«, 79.559.
 nedsættelse af bevilget ungdomsydelse, 81.245.
 påbud til restaurationsvirksomhed vedr. støj, 85.125, jfr. 86.193.
 socialudvalgs omgørelse af socialforvaltningens tilsagn om hjælp efter bistandsloven, 85.181.
 ændring af tjenestemandsansættelse til overenskomstansættelse, 80.307.

Tilbagevirkende kraft,

forflyttelsesregler med tilbagevirkende kraft, 74.133, jfr. 76.27.
 portoforhøjelse med tilbagevirkende kraft, 65.141.

Tilbud, statens trykningskontors indhentelse af tilbud, 68.67.

Tilhold, se *Forbud* og *Påbud*.

Tillidsmand for evnesvag, ikke-umyndiggjort person, 58.58, jfr. 59.19.

Tillægsjord, se *Jordlovsudvalget*.

Tilsigelse, se *Politi*.

Tilskudsdeklaration, aflysning af tilskudsdeklaration, 58.192.

Tilsyn,
med det sociale institutionsområde, 80.677, jfr. 83.265.
med handelsskoleundervisningen, 57.109.

Tilsynsværger,
ekspeditionstiden for beskikkelse af tilsynsværger for tvangsindlagte sindssyge, 57.190; 58.40.
for internerede i h.t. straffeloven af 1866, § 38, stk. 2, 55.17; 56.16; 57.23, 127.
for tvangsindlagte sindssyge før 1938, 57.127, jfr. 58.34.
forespørgsel til personer, der tvangsindlægges, om ønske m.h.t. tilsynsværger, 58.191.
vejledning af tilsynsværger, 72.145, jfr. 74.27 og 77.31.
Se også *Fængselsforhold*.

Tiltale,
frafald af tiltale mod læger, 60.179.
ikke tiltale vedr. anlæg af Tune lufthavn, 74.119.
mod læger, 60.174.
undladelse af tiltale mod polititjenestemand, 58.213, jfr. 59.21.

Tinglysning,
byplanvedtægt, 69.57.
ekspeditionsfristen i tinglysningslovens § 16, stk. 4, 67.54.
foreløbig tinglysning af landvindingsbidrag, 58.43, jfr. 65.16.
tingfæstning, 84.71.

Tjenesteattest, se *Funktionærer*.

Tjenestebefaling, ændring af bekendtgørelse ved cirkulære, 71.58.

Tjenestebolig,
indflytning i og indretning af tjenestebolig, 55.40.
leje ikke fastsat for tjenestebolig, 55.39.
manglende finanslovhjemmel til oprettelse af tjenestebolig, 55.35.
udflytning af tjenestebolig, 72.163.

Tjenesteforseelser, se *Tjenestemandssager*.

Tjenestefritagelse,
advarsel inden tjenestefritagelse, 56.132.
for cheffingenør, 56.40.

Tjenestemandsafskedigelse, se *Afskedigelse*.

Tjenestemandskommissionen af 1965, repræsentation i tjenestemandskommissionen af 1965, 66.60.

Tjenestemandssager,
afgørelse uden tjenstligt forhør, 59.76; 76.223, jfr. 77.58.
afskedigelse af organist på grund af samarbejds-vanskeligheder, 86.92.
afskedigelse af præst som disciplinær straf, 84.92.
afskrift af afgørelse vedrørende disciplinærsag, 58.186.
aktindsigt, 79.184.
bisidders indlæg, 76.250, jfr. 77.64.
forelæggelse af indberetning om tjenesteforseelse for vedkommende tjenestemand, 57.229; 59.125.
genansættelse af præst, afskediget af disciplinære grunde, 86.86.
indberetning om officers opræden under en straffesag, 59.125.
indberetning om straffedom, 76.223, jfr. 77.58.
indgivelse af afskedsansøgning i forbindelse med disciplinærsag, 58.183.
indsendelse af notits efter tjenstligt forhør, 56.177.
klages overgang til behandling som disciplinærsag, 65.150.
kontradiktion, 76.223, jfr. 77.58; 86.60.
mangelfuldt grundlag for afskedigelse, 86.60.
mangelfuldt grundlag for ikendelse af disciplinær straf, 75.282; 77.263; 80.428.
mod fængselsfunktionær, 68.48.
ophævelse af degradation i forbindelse med disciplinærsag, 78.654.
plejepersonale givet lussinger, 59.56.
påtale uden disciplinærundersøgelse, 63.73; 76.223, jfr. 77.58.
slægtnings forklaring til brug for en disciplinærsag, 58.128.

udlevering af notat vedrørende tjenesteforseelser, 62.51.
 udlån af materiale fra en politimæssig efterforskning til kommunalbestyrelse, 74.161, jfr. 78.29.
 udtalelse til pressen, 70.75.
 underretning om afgørelse, 63.63.
 undervisningsassistentens modtagelse af cigaretter af studerende, 55.150.
 urigtig fremstilling i rapport, 55.93.
 valg af disciplinær straf efter tjenestemandslovens § 24, 80.492.
 vold mod sindssygepatient, 55.79.

Tjenestemandstillinger.

ansættelse af lærer med andet bifag end angivet i stillingsopslaget, 79.527.
 ansættelse af to lærere efter samme opslag, 79.527.
 behandling af for sent indkomne ansøgninger, 69.79.
 besættelse af tjenestemandstillinger uden opslag, 57.198, jfr. 61.18.
 bortlovning af tjenestemandstillinger, 63.44, jfr. 64.14.
 forflyttelsesregler, 74.133, jfr. 76.27.
 fortrinnsret for (kommunal) tjenestemand på ventepenge, 81.117.
 frist ved opslag af tjenestemandstillinger, 69.79.
 fristen for indgivelse af ansøgning om stilling, 78.475, jfr. 79.68 og 80.49.
 ikke-udøvelse af pligtmæssigt skøn vedr. ansøgers kvalifikationer, 83.185.
 inddragelse af stillinger ved indgåelse af skoleforbund, 60.95, jfr. 61.20.
 indstilling og udnævnelse af konsulenter for særundervisningen, 59.149, jfr. 61.19.
 kriterier ved besættelse af provstestilling, 81.168.
 mundtlig meddelelse om udnævnelse i tjenestemandstillinger, 80.332.
 omklassificering af stillinger, 77.355, jfr. 78.53; 84.204.
 oprykning fra fuldmægtig til ekspeditionssekretær, 61.166, jfr. 64.13.
 prøvetid ved ansættelse i højere stillinger, 56.40.
 sag om forlængelse af lærers prøvetid, 77.658.
 stationsforstandere inden for DSB, 75.393, jfr. 76.44.
 trusler over for ansøger, 71.76.
 udnævnelse af overtoldinspektør, 65.47.
 udnævnelse af professor, 76.267, jfr. 77.72, 79.33 og 83.262.
 urimeligt ikke at ansætte overlæge, 64.129.
 utilfredsstillende sagsbehandling i socialstyrelsen, 74.429, jfr. 75.64.

ændringer i tjenesteforretningers omfang og beskaffenhed, 58.195; 75.393, jfr. 76.44 og 79.23; 78.99; 80.527.

Se også *Opslag*.

Tjenestemænd.

advokatvirksomheds forenelighed med ansættelse i det offentlige tjeneste, 68.50.
 anke af den foresattes bedømmelse i forbindelse med forfremmelsesansøgning (DSB), 73.257, jfr. 74.37 og 75.38.
 anvendelse af institutioners brevpapir, 79.97.
 beregning af pensionsalder, 75.340, jfr. 77.45.
 brug af offentlige midler til egen fordel, 55.35.
 brug af underordnet personale i egen interesse, 55.40, 41.
 decorum-krav for ansættelse som præst i folkekirken, 72.29.
 ejerforhold til telefon, 71.184.
 enkepensionsret – ændring ved aftale mellem parterne, 82.58, jfr. 83.276.
 feriepenge for formiddagsstilling, 68.61.
 flyttegodtgørelse, 78.226.
 folkepension til tjenestemænd, der som følge af strafbar handling afskediges uden pension, 58.188, jfr. 59.20 og 60.31.
 forflyttelse af skibsinspektør, 73.135.
 forflyttelsesbegrebet, 72.124; 78.99.
 forholdet mellem tjenestemandslovens § 60, stk. 2, og § 60, stk. 7, 73.257, jfr. 74.37 og 75.38.
 forhøjelse af fradrag for naturalydelse til tjenestemænd, 60.44.
 funktionsvederlag til byggeadministrationschef, 67.107.
 genansættelse af præst, afskediget af disciplinære grunde, 86.86.
 genindtrædelse efter at have været uden for nummer, 58.183.
 godtgørelse for bortfaldet ferie, 66.78, jfr. 67.18.
 hærens materielkommandos udflytning til Hjørring ikke anset for forflyttelse, 72.124.
 indhold af aftale med tjenestemandorganisation uoverensstemmende med det faktisk aftalte, 75.155.
 indtægtsgivende bibeskæftigelse uden for statstjenesten, 59.140; 60.181; 67.38.
 jubilæumsanciennitet, 75.79.
 kommunal tjenestemandens køb af kommunal ejendom, 72.155, jfr. 74.28; 85.70.
 kvalificeret svagelighedspension, 82.230.
 kvalifikationstillæg stillet i udsigt ved ansættelsen, 82.216.
 ligeløn for tjenestemænd, 56.140.

- livsforsikringer som pligtig enkeforsørgelse, 85.204.
- officerers tjenestepligtserklæring, 74.84; 80.744.
- officerselevers ansættelse som tjenestemænd, 55.54.
- omklassificering af »tjenestemandsansatte« ungdomsskoleinspektører, 84.204.
- oplysningspligt ved afmelding fra tjeneste, 85.147.
- opnormering – forvaltningsfaglig afgangseksamen, 76.205, jfr. 77.57.
- oprykning af tjenestemandsansatte gymnasielektorer, 81.55.
- orlov til u-landsfrivilliges ægtefæller, 84.223, jfr. 85.232.
- pensionsretlige forhold for lærere ved Europaskolerne, 78.508, jfr. 79.72 og 80.50.
- posttjenestemænds rådighed over frimærkebeholdninger, 59.37.
- renter ved forsinket betaling, 77.167.
- samordningsfradrag, 70.102.
- statens krav i dødsbo efter kassebetjent, 71.138, jfr. 72.21 og 77.25.
- stationsforstandere inden for DSB, 75.393, jfr. 76.44 og 79.23.
- sygdom ved udløb af tjenestefrihedsperiode, 80.560, jfr. 81.340 og 82.296.
- tidspunkt for ansættelse, 56.128.
- tilbagebetaling af for meget udbetalt ydelse, 72.37; 81.82.
- tilbagebetaling af samordningsfradrag, 81.223.
- tilbagevirkende kraft for bestillingstillæg, 62.100.
- tjenestefrihed for at afgive vidneforklaring, 67.77.
- trussel om afsked, 63.89.
- udelukkelse af »politiske« medarbejdere ved Danmarks radio fra »højtaler og skærm«, 81.206.
- udvalgsarbejde, 81.126.
- underretning om verserende straffesag, 61.148.
- understøttelsesordning for ikke-pensionssikret personale ved KTAS, 83.78, jfr. 84.251; 85.57.
- ventepenge til politiassistent, 78.99.
- ventepenge til stationsforstandere inden for DSB, 75.393, jfr. 76.44 og 79.23.
- yringsfrihed, 56.74.
- ændring af tjenestemandsansættelse til overenskomstansættelse, 80.307.
- Toldvæsen,*
- accept af varebetegnelse, 69.64.
- afgiftsfri rustbeskyttelse af biler, 80.329, jfr. 81.334.
- anmodning om drøftelse af toldsag, 61.75.
- antidumpingtold, 62.39.
- bevaringstagelse i henhold til toldlovens § 126 (tidl. § 192), 62.103, jfr. 65.18; 66.27; 83.85, jfr. 85.224.
- formulering af afslag, 63.23.
- frist for regulering af told- og afgiftsbeløb, 73.147.
- kompetence i tarifieringssspørgsmål, 62.27.
- krav om afskedigelse af tre tobakssælgere på private Øresundsbaade, 60.87.
- mineralvandsafgift – generel fritagelse gennemført på grundlag af dispensationsregel, 80.565, jfr. 81.340.
- modtagelse af bøder, 64.70.
- renter af for sent indbetalt spiritusafgift, 72.59, jfr. 73.29.
- tilbagebetaling af told ved:
- fejl tarifiering, 62.27, 28.
- fejl værdiansættelse, 60.114.
- udførelse af importerede kunstgenstande, 64.108.
- undladelse af at forevise bevilling, 61.54; 63.43.
- undladelse af EFTA-toldbehandling, 63.43.
- ændring af praksis, 62.72.
- told- og momsfri indførelse af personbiler, 79.273.
- toldfrihed for rejsende, 68.77, jfr. 69.14.
- toldfritagelse i henhold til toldtariffens kap. 84, bestemmelse 5, 62.93; 64.81.
- Torsdags-modtagelse,* 69.32.
- Tredjeinstansbevilling,* se *Anke.*
- Trossamfund,* se *Anerkendte trossamfund.*
- Tvangsindlæggelse,* se *Sindssyge.*
- Tøjhusmuseet,* 55.33.
- Uddannelsesstøtte,*
- afviklingsordning fastsat af hypotekbanken, 84.207, jfr. 85.232.
- båndlagt formues betydning for støttetildeling, 73.318.
- erklæring om brud med hjemmet, 68.34.
- forældreindkomsts betydning for støttetildeling, 74.350, jfr. 75.58; 76.185.
- legats betydning ved beregning af egenindtægten, 86.166.
- rentetilskud/misligholdelse af tilbagebetalingsordning vedr. studiegæld, 84.207, jfr. 85.232.
- rykning uanset henstand med tilbagebetaling, 82.271.

sanktioner ved misligholdelse af lån, 73.411, jfr. 76.26.
til faglig oplæring, 76.229, jfr. 77.60 og 78.39.

Udenrigstjenesten,

Blechingberg-sagen, 59.76.
gebyr ved bistand fra udenrigstjenesten, 62.21.

Udlændinge,

anbringelse af domfældte udlændinge indtil overførsel til hjemlandet, 71.104, jfr. 73.21.
anvendelse af indsats pengemidler til betaling af hjemsendelse i h.t. udlændingelovens § 14, 74.227, jfr. 75.46.
arbejdsløshedsunderstøttelse til udlændinge, der ikke kan dansk, 81.27.
begrebet »politisk flygtning«, 71.32.
begrundelse for afslag på EF-opholdsbevis, 85.97.
betydningen af »papirløst ægteskab« for opholds- og arbejdstilladelse, 75.582.
bortfald af opholds- og arbejdstilladelse, 76.237, jfr. 77.61; 81.144; 82.145.
familiesammenføring – dokumentation, 83.120.
familiesammenføring – ægteskab, 80.176.
flytningenævnet:
  beskikkelse af advokat, 85.103.
  opholdstilladelse efter udlændingelovens § 7, stk. 1, nr. 2, 85.105.
  udtrykkelige regler om formandsdelegation i nævnets forretningsorden, 86.70.
  valg af advokat, 85.103.
højskoleophold, 78.76.
inddragelse af opholds- og arbejdstilladelse, 82.147; 83.128.
information af gæstearbejdere, 75.340, jfr. 76.40.
midlertidig opholdstilladelse, 85.86.
opholdstilladelse til gæstearbejders barn, 80.100.
opholdstilladelse til hustru, der ikke var fyldt 15 år, 79.95.
opholdstilladelse til samlever, 86.73.
opholds- og arbejdstilladelse til amerikanske dessertører, 70.95.
opholds- og arbejdstilladelse til homoseksuel, 80.120.
opholds- og arbejdstilladelse til udlændinge, 77.129, 269.
opsættende virkning af klage til justitsministeriet, 86.75.
overtrædelse af udlændingeloven, 77.148, jfr. 79.36; 82.143.
praksisændring vedr. midlertidig opholdstilladelse, 85.86.
udsendelse før flytningenævnets afslag på asyl foreligger i skriftlig form, 86.79.

udsættelse af udrejsefrist, 86.73.
udvisning – til hvilket land, 78.288, jfr. 82.289.
udvisning af mexikaner, 77.710.
udvisning af udlændinge efter strafudståelse, 76.324, jfr. 77.75 og 80.41.
udvisning efter dom for narkotikahandel, 78.435, jfr. 80.41 og 82.289.
udvisning efter udlændingelovens § 2, stk. 1, nr. 6, 80.406.
udvisning p.g.a. misbrug af euforiserende stoffer, 77.608, jfr. 78.63, 79.47 og 82.287.
udvisning p.g.a. strafbare forhold, 77.483, jfr. 78.59; 82.156, jfr. 83.279.
udvisning p.g.a. svig, 83.125.
udvisning trods dom til psykiatrisk behandling, 81.152.
uægteskabeligt samlivs betydning ved udvisning, 71.92.

Udpantning,

afregning og fjernelse af effekter ved udpantning, 62.20.
for skat i ægtefælles ejendele, 74.87.
genstanden for udpantning for ejendomsskat, 76.315, jfr. 77.74.
opkrævning af gebyrer for udpantning, 65.44.
pantfogdens forhold til fogden, 75.599, jfr. 76.68.
skyldneres påvisningsret ved udpantning for amtstueskatter, 57.150, jfr. 58.35.

Udstykningsloven,

amtsråds behandling af udstyknings sag, 63.36.
deklaration om forbud mod bebyggelse som betingelse for udstykningstilladelse, 67.102.
forbud mod udstykning i h.t. landsbyggeovens § 5, stk. 2, 65.135.
hegn mod offentlig vej som betingelse for udstykningstilladelse, 66.44.
lovlig vejadgang som betingelse for udstykningsstilladelse, 63.85, jfr. 65.19; 72.65.
skelforandring i landzone, smh. by- og landzoneovens § 6, 76.384, jfr. 77.84.
sogneråds anbefaling ikke nødvendig for en udstyknings approbation, 65.114.
udstykningsstilladelse i modstrid med kommende bygningsvedtægt, 65.114.
udstykningsstilladelse uden samtykke fra byudviklingsudvalg, 65.50.

Udtalelsers form, se Sagsbehandling.

Udtrædelsesgodtgørelse i h.t. folkeforsikringsloven, 56.72.
Se også *Pensionskasser.*

Udvalg.

klage over udvalgsformand, 81.126.
repræsentation i udvalg, 65.120; 66.60.
sammensætning af arbejdsudvalg, 65.81.

Ufyldstgørende besvarelse, se Sagsbehandling.**Ugifte par,**

almennyttige boligselskabers benyttelse af klausuler om ophør af lejemål i ugifte pars lejekontrakter, 79.452, jfr. 80.86.
boliganvisnings godkendelse af ugifte par ved leje af bolig, 72.27.
spørgsmålet, om almenyttige boligselskaber skal ligestille ugifte par med ægtepar, 74.189, jfr. 75.45.
uægteskabeligt samlivs betydning for arveafgift, 71.168, jfr. 72.23.
uægteskabeligt samlivs betydning ved udvisning, 71.92.

Ugyldighedsvirkning,

bedømmelse af universitetsspeciale, 83.251.
ved indholdsmangel, 78.477, jfr. 80.50.
ved kompetencemangel, 61.51; 78.477, jfr. 80.50.
ved manglende bekendtgørelse af resolution, 85.93, jfr. 86.192.
ved manglende supplerung, 71.123.
ved underkendelse af afgørelse om ikke-lokalplanpligt, 84.127.

Ukorrekt handlemåde,

kommunalbestyrelsesmedlems påvirkning af ansøger, 71.76.
polititjenestemand's betaling af bøde for en anden, 55.23.
ved rekvirering og flytning af videnskabeligt apparat m.v., 55.152, 156, 159.

Ulykkesforsikring,

anmeldelsesfristen ved erhvervs sygdomme, 63.79.
Apotekerfondens krav i medf. af ulykkesforsikringslovens § 42, stk. 2, 62.47, jfr. 64.13.
arbejdsgiveres anmeldelsespligt, 66.86.
båndlæggelse af enke-erstatninger, 58.150.
efterladte-erstatning til militærflyvers forældre, 56.149.
forrentning af kapitaliserede invaliditetserstatninger, 58.45.
forsikringsselskabers kompetence til at nedsætte dagpenge, 60.150.
føjertiladelse, 56.213; 58.63.
genoptagelse af sag, 56.179; 67.88; 76.427, jfr. 77.87.

kontradiktion i h.t. lovens § 9, stk. 2, 74.395, jfr. 75.62 og 76.30.

lægeerklæring forinden afgørelse af dagpenge-spørgsmål, 56.48.

modstridende lægeerklæringer, 68.37.

orientering om 5-års fristen for genoptagelse, 76.184.

overskridelse af 3-års fristen i ulykkesforsikringslovens § 31, 79.502, jfr. 80.89.

speciallægeundersøgelser for sikringsstyrelsen (ulykkesforsikringen), 73.292.

tidspunktet for afgørelsen af invaliditetsspørgsmål, 57.106.

underretning om ankemulighed ved præmieforhøjelse, 61.172, jfr. 62.18.

underretning til tilskadekomne om ankereglerne, 56.49, jfr. 57.23; 58.40, jfr. 59.18.

ydelse til dækning af brillestel, 77.282.

årsagsforbindelse mellem et ulykkestilfælde og en senere lidelse, 60.200; 67.88.

Se også *Arbejdsskadeforsikring*.

Ulykkesforsikrings-rådet, formandsposten i ulykkesforsikrings-rådet, 56.196, jfr. 58.31.

Underholdningsfilm, se *Danmarks radio*.

Underholdsbidrag,

afhøring før løntilbageholdelsespåæg, 72.167, jfr. 73.33.

afhøring i bidragssager, 57.206.

aftaler om underholdsbidrag til børn, 57.174; 67.69; 75.235; 80.281, jfr. 81.334.

aftaler om underholdsbidrag til børn og hustru, 73.227, jfr. 74.36.

begyndelsestidspunkt efter tilsidesættelse af aftale, 83.149, jfr. 84.254.

bekendtgørelse af resolution, 85.93, jfr. 86.192.

bidrag efter børnelovens §§ 15 og 19, 74.197, jfr. 75.45.

blanketter til løntilbageholdelsespåæg, 69.28.

bortfald af hustrubidrag, 71.44; 72.194; 74.319, jfr. 75.57; 77.602, jfr. 78.63; 77.700, jfr. 78.75; 82.117, jfr. 83.278.

bortfald af tidsubegrænset underholdsbidrag, 68.59, jfr. 69.14.

børnebidrag lavere end normalbidrag, 80.375, jfr. 81.336.

børnebidrag som »helheds- og engangslønninger«, 80.695, jfr. 81.343.

børnebidrag til barn, der har ophold hos den bidragspligtige, 79.443, jfr. 80.83.

efter ophør af økonomisk interessefællesskab med en anden mand, 75.193, 507, jfr. 76.62 og 79.28.

- for sen ophævelse af bidragspligt, 56.216.
forhøjede børnebidrag, 71.102; 76.339, jfr. 77.79.
forhåndsorientering om justitsministeriets praksis m.h.t. aftrapning af bidrag, 79.145.
forskel på mødres og fædres normalbidrag, 75.646; 76.339, jfr. 77.79.
forskudsviis udbetaling af underholdsbidrag, når betingelserne kun er opfyldt i en del af perioden, 80.421, jfr. 81.338.
forskudsviis udbetaling af bidrag ved egen indtægt hos barnet, 73.161; 84.168.
fristbestemmelsen i § 16, stk. 2, i loven om børns retsstilling, 67.69.
fristbestemmelsen i § 21 i lov nr. 133 af 7. maj 1937 ved inddrivelse af underholdsbidrag, 58.146.
fritagelse for en af flere bidragspligtige for at svare underholdsbidrag, 56.161, jfr. 57.25 og 58.30.
grundlaget for bortfald af hustrubidrag bør normalt anføres i afgørelsen, 82.117, jfr. 83.278.
grundlaget for fastsættelse af hustrubidrag, 72.213.
indsigelser mod bidragsdokuments gyldighed, 60.91; 67.69.
klage fra den bidragsberettigede over inddrivelseskridt, 80.212, jfr. 84.241.
konfirmationsbidrag, 78.261.
»krydsende« børnebidrag, 71.102; 72.26.
maksimumsgrænse ved udmåling af hustrubidrag, 76.417, jfr. 77.86.
militærhjælp til betaling af underholdsbidrag, 69.49.
nedsættelse af underholdsbidrag til hustru, 69.58.
nedsættelse eller bortfald af underholdsbidrag ved barns egen indtægt, 73.161.
ophør af bidragspligt til barn, 80.281, jfr. 81.334.
ratihibition af ældre bidragsdokument, 60.91.
sagsbehandling ved fastsættelse af underholdsbidrag, 58.158, 211, 246; 59.122; 60.36; 69.90; 80.281, jfr. 81.334; 82.117, jfr. 83.278.
sagsbehandling ved inddrivelse af underholdsbidrag, 56.156, 197; 57.147, 219; 58.146, 156; 60.192; 63.60; 72.167, jfr. 73.33.
sociale udvalgs ret til at begære bidrag fastsat i h.t. børnelovens § 18, stk. 2, 2. pkt., 78.340.
statsmyndigheds tilbageholdelse af underholdsbidrag, 57.203.
tilbagebetaling af forskudsviis udlagt børnebidrag, 81.280, jfr. 83.282 og 85.223.
underholdsbidrag til fraskilt kvinde, der samlever med en mand, 58.145, jfr. 59.19; 62.91; 71.44; 72.194; 75.193, 507; 77.120.
underretning til bidragsberettiget vedr. løntilbageholdelsesdekret, 63.60.
vejledning om adgang til domstolsprøvelse af afsoningsdekreter, 74.177.
vejledning vedr. børnebidragsaftaler, 80.695, jfr. 81.343.
Underhåndsbrevpapir, ministres benyttelse af underhåndsbrevpapir, 60.94, jfr. 61.19.
Underretning, se *Sagsbehandling*.
Underskrift på sundhedscertifikater vedr. spisekartofler, 55.63.
Underskrifters læselighed, 57.186; 59.201; 62.35.
Underudvalg, se *Delegation*.
Ungdomsydelse, se *Børnetilskud*.
Universiteter m.v.,
aktindsigt – styrelseslovens § 24, 76.130.
ankekommisjons begrundelser af afgørelser, 84.230.
ankekommisjons sagsbehandling, 78.230, jfr. 79.59; 84.230.
ansættelseskompetence, 76.267, jfr. 77.72, 79.33 og 83.262.
bedømmelse af fælles speciale, 83.251.
bedømmelsesudvalgs indstilling, 72.182, jfr. 75.30.
bedømmelsesudvalgs sagsbehandling, 85.134.
bekendtgørelsesændringer vedr. Ålborg universitetscenter, 78.514.
besættelse af professorat i økonomi ved Københavns universitet, 79.336.
bortvisning af studenter, 76.105.
dispensation fra adgangsbetingelser ved Roskilde universitetscenter, 74.103.
forskningskontrol ved handelshøjskolen i Århus, 78.174, jfr. 84.240.
fristoverskridelse for afgørelse af klage, 84.230.
inhabilitet ved bedømmelse af opgaver, 78.230, jfr. 79.59.
inhabilitet ved behandling af en klage over et bedømmelsesudvalg, 85.134.
inhabilitet ved besættelse af professorstilling, 77.649, jfr. 78.74.
klager over eksaminer, 72.39, jfr. 73.25; 77.399, jfr. 78.55; 78.230, jfr. 79.59; 84.230.
nedsættelse af faglige udvalg på Roskilde universitetscenter, 75.95.
nedsættelse af karakterer, 78.230, jfr. 79.59.
offentlighedens adgang til matrikler, 78.90.
påtegning på eksamensbeviser, 77.579.
regler om eksamensudvalg, 72.39, jfr. 73.25.

skriftlige vurderinger af emnerapporter i tilfælde af »nye« eksaminatorer, 84.230.
stemmeret til konsistorium, 71.40.
tilbagekaldelse af uforbeholdne optagelser på kurser på lærerhøjskolen p.g.a. besparelser, 81.285.
tilsidesættelse af et bedømmelsesudvalgs indstilling, 86.153.
undervisningsministerens kompetence, 71.119, jfr. 72.20; 76.267, jfr. 77.72 og 79.33.
valg af studenterrepræsentanter, 72.246, jfr. 73.46.
valg til fakultetsråd, 71.123; 72.138, jfr. 73.30.
Se også *Eksamensopgaver*.

Urigtig begrundelse, se *Begrundelse*.

Urigtig meddelelse, 55.86.

Urneflytning, se *Kirkegårde*.

Uvedkommende hensyn.

administration af byreguleringsloven, 71.49.
administration af lukkeloven, 55.19.
afgørelse af fredningssag, 61.77.
afslag på tilladelse til råstofindvinding på havbunden, 84.116.
ansættelse af lærere i folkeskolen, 74.156; 78.705.
ansættelse af ungdomsskoleinspektør, 74.139.
autorisation af laboratorier, 58.237, jfr. 61.18.
bedømmelsen af videnskabelige afhandlinger m.v., 55.107, 111, 117, 119, 129, 144, 161.
behandling af sag om dispensation fra næringsloven og lukkeloven, 69.52.
behandling af sandflugtssag, 69.29.
behandling af udstykningsandragende, 65.66.
beskæftigelse af ekskluderet matros, 75.303.
besættelse af provstestilling, 81.168.
fastsættelse af takst for begravelse af udensogsboende, 58.68.
indstilling af fange til svendeprøve, 57.233.
kommunes bestyrelse af en stiftelse, 73.197, jfr. 74.34.
licens til rejefiskeri, 79.125.
meddelelse af biografbevilling, 58.161.
meddelelse af droskebevilling, 57.169, jfr. 58.36.
ophævelse af landbrugspligt, 82.179.
straffeaktion mod dagblad, 84.156.
tildeling af arbejder for kommuner, 65.159.
udelukkelse af »politiske« medarbejdere ved Danmarks radio fra »højtaler og skærm«, 81.206.
udnævnelse af overtoldinspektør, 65.47.
udnævnelse af sysselmand, 63.44.
udstedelse af politibekendtgørelse, 63.24.

udøvelse af statsbanernes politimyndighed, 75.75.
undersøgelse af en politianmeldelse, 56.169.
valg af disciplinær straf efter tjenestemandslovens § 24, 80.492.
vilkår for sammenlægning (og udstykning) af landbrugsejendom, 78.585.
visitation til daginstitutioner for børn, 77.586.

Uægteskabeligt samliv, se *Ugifte par*.

Valgagitation.

bekendtgørelse om valgagitation, 72.201, jfr. 73.36.
i radio og fjernsyn, 63.15; 73.101; 86.123.
ministres benyttelse af brevpapir til valgagitation, 60.94.

Valgretsudøvelse, se *Folketingsvalg*.

Vandafgifter, boligforholdenes betydning ved skøn over vandforbrug, 74.79.

Vandforsyningsloven,

forholdet mellem sundhedsvedtægter og vandforsyningsloven, 66.92.
tilkastning af drikkevandsbrønd, 75.68.

Varemærkerregisteret, offentlighedens adgang til varemærkerregisteret, 70.79.

Varetægtsarrestanter, se *Fængselsforhold*.

Varsel ved indkaldelse til forhandling i h.t. monopollovens § 11, 57.154.

Veje,

adgang til veje i private skove, 70.63.
aktindsigt i vejsag, 68.97.
dispensation i henhold til vejbestyrelseslovens § 35, stk. 4, 71.103; 72.65.
dispensation til stitilslutning, 78.611, jfr. 79.74.
ekspropriation i h.t. vejbestyrelseslovens § 23, stk. 3, 73.75.
erstatning ved ekspropriation af private veje, 66.72.
farthæmmende hindringer, 76.146.
forlængelse af forbud efter lov om offentlige veje, § 36, 73.367, jfr. 74.41.
forringet adgang til offentlig vej, 78.596, jfr. 82.290.

forståelsen af udtrykket »tilstødende« i vejbestyrelseslovens § 17, stk. 7, 65.133.

forældelse af krav på vejbidrag, 78.543.

grundejerbidrag til offentlig vejfordeling, 77.511, jfr. 78.60.

lukning af offentlig vej, 73.243, jfr. 75.38.

matrikulær udskillelse af offentlig vej, 73.301, jfr. 74.40 og 76.26.

optagelse af servitutbestemmelser på vejfortegnelsen, 77.502, jfr. 79.45.

oversigtsservitut ved udstykning, 77.604.

plancheudstillinger på offentlige vejarealer, 77.435.

pligt for kommunal vejbestyrelse til at orientere vejbestyrelse i nabokommune, 76.388.

politiet kan ikke afslå andragende om afspærring af privat fællesvej, 58.76, jfr. 60.31.

påbud om vintervedligeholdelse, 74.434, jfr. 75.69.

retligt grundlag for påligning af vejbidrag, 78.543.

stillevejsprojekter efter privatvejlovens § 44, 81.214, jfr. 83.271.

udgiftsfordeling ved private fællesveje, 79.388, jfr. 80.79.

vejadgang ved udstykning, 68.35, jfr. 65.19; 66.44; 72.65.

Vejfond,

besvarelsen af andragender om tilskud fra vejfonden, 59.41.

»Vejmillionerne«, 55.57.

Vejledende udtalelser, offentlige myndigheders afgivelse af vejledende udtalelser, 78.91; 83.83.

Vejledning,

betydningen af urigtig vejledning om uddannelsesstøtte, 73.318.

bevidst undladelse af vejledning af part i landbrugssag, 86.99.

i forbindelse med ekspropriation, 73.75, 386, jfr. 74.43.

landsskatteretssagers indbringelse for domstolene, 76.198, jfr. 78.37.

om adgangen til at kræve ejendomme overtaget af kommunen i h.t. lov om frigørelsesafgift, 75.94.

om dispensationsmyndigheden i zone- og bygge-lovssager, 73.50.

om enkepensionsreglerne ved vilkårsforhandling, 64.79.

om frist for anmeldelse af refusionskrav i h.t. dagpengeloven, 76.245, jfr. 77.62.

om indgivelse af ansøgning om tilskud til lærlinges rejseudgifter, 68.71.

om klagefrist i sundhedsvedtægt, 74.130.

om muligheden for at opnå konfirmationsbidrag, 78.261.

til arbejdsløshedskassemedlemmer om deres retigheder og pligter, 76.386, jfr. 77.85 og 78.44; 83.44.

til husejere om adgangen til fritagelse for at svare grundstigningsskyld, 57.180.

til motorførere, hvis førerbevis er inddraget administrativt på grund af manglende ædruelighed, 57.102.

til motorførere, som er blevet nægtet førerbevis med ret til erhvervsmæssig personbefordring, 57.209.

til part i ekspropriationssag om over for taksationskommissionen at rejse spørgsmål om tilvejebringelse af oplysninger, 74.123.

til tilskadekomne om ankerreglerne i ulykkesforsikringsloven, 58.40, jfr. 59.18.

vurderingssagers behandling, 72.189, jfr. 73.36.

Se også *Ankevejledning*.

Ventepenge, se *Afskedigelse*.

Ventetid, se *Fængselsforhold*.

Veterinærvæsen, forgiftning af kvæg, 76.468, jfr. 77.89, 78.46 og 79.34.

Vidner,

formulering af vidneindkaldelser i straffesager, 55.78, jfr. 56.16.

tilkaldelse af vidner ved ransagning, 57.243, 249, 252, 255; 58.66, 222; 60.165; 62.32; 64.66.

tilsigelse af vidner i domsmandssager, 61.178.

tjenestefrihed for at afgive vidneforklaring, 67.77.

udbetaling af vidnegodtgørelse ved møde hos politiet, 60.42.

vicepolititiinspektørs vidneforklaringer, 69.72.

Vilde dyr, bekendtgørelse om ind- og udførsel (transit) af vilde dyr, 79.287, jfr. 81.331.

Vildfarelse, faktisk vildfarelse, 58.197; 86.153.

Vintervedligeholdelse, se *Veje*.

Vitaminpræparater, handelen med vitaminpræparater, 67.58, jfr. 72.19.

Volfair-metoden, se *Folkeskolen*.

Vurdering af fast ejendom,

generel forhøjelse af et vurderingsråds ansættelser, 57.128, jfr. 58.35.

- overskridelse af fristen i vurderingslovens § 41, 64.115.
- underretning til grundlejere, 73.283, jfr. 74.39.
- vurderingsformands habilitet, 74.151, jfr. 75.42.
- vurderingssagers behandling, 72.189, jfr. 73.36.
- årsvurdering efter ekspropriation, 72.252, jfr. 73.46.
- årsvurderinger, 59.127.
- Vurderingskommissions* sagsbehandling, 71.105.
- Vurderingsnævn for motorkøretøjer*, 59.135.
- Vægtafgift*, efterbetaling af vægtafgift, 77.192, jfr. 80.34.
- Værnepligtige*, se *Militærforhold*.
- Værnepligtsnævnet*,
forretningsorden for værnepligtsnævnet, 61.174, jfr. 62.18.
medlemmernes tavshedspligt, 61.174, jfr. 62.18.
- Værneting*,
for militær straffesag, 66.52.
ved tiltale i politisag, 57.29.
- Våbenlov*,
afslag på forlængelse af forhandlertilladelse, 83.131.
eksport af eksplosiver, 69.64.
import af antikke våben, 71.178, jfr. 72.25.
- Yderzone*, opførelse af gartneri i yderzone, 66.74, jfr. 67.17 og 68.14.
- Ytringsfrihed*,
Danmarks radios medarbejdere, 84.149.
folkeskolelæreres ytringsfrihed m.h.t. religiøs særopfattelse, 59.177.
forholdet mellem § 46 i reglementet for Det kgl. Teater og Kapel og grundlovens § 77, 84.148.
havforureningslaboratoriets medarbejders ytringsfrihed, 82.199.
hospitalsansattes og patienters ytringsfrihed, 77.384, jfr. 78.54 og 79.42; 83.248.
plancheudstillinger på offentlige vejarealer, 77.435.
tjenestemænds udtalelser til pressen om verserende sager, 57.102.
tjenestemænds ytringsfrihed, 61.56, 74.
udelukkelse af »politiske« medarbejdere ved Danmarks radio fra »højtaler og skærm«, 81.206.
udtalelser på levnedsmiddelstyrelsens vegne i TV-avisen, 86.104.
udtalelser til pressen vedr. videnskabelige spørgsmål, 55.113, 123, 125, 144.
undervisningsdirektørens udtalelser om indoktrinering, 74.219.
- Ægtepagt*, godkendelse (samt tinglysning) af ægtepagt efter ægtefælles død, 56.127.
- Ægteskabssager*, se *Separations- og skilsmisssager* samt *Underholdsbidrag*.
- Åndssvageforsorgen*, se *Statens åndssvageforsorg*.